

JR 27

KÄRKIRYKMENTTINÄ HALKI KANNAKSEN

Valkeakoski 1972 Valkeakosken Kirjapaino Osakeyhtiön offsetpaino

ARVO OJALA

Sisällysluettelo

Eversti L.V. Haanterä.

KOMENTAJAN SANA

Arkistojen kätköistä ja sotahistoriallisista teoksista sekä julkaisuista on tähän kirjaan koottu tietoja pirkkahämäläisen jalkaväkirykmentin, JR 27:n vaiheista jatkosodassa. Kirjassa on kuvattu myös rykmentistä erillään toimineiden pataljoonien pitempiaikaisia taistelutilanteita kuten esim. Suursaaren retkeä ja rykmentin hajoittamisen jälkeisiä vaiheita. Erityisen lisäarvon ja värin tä-

män kirjan arkistollisille tiedoille antavat rykmentin miesten muistelmat sekä kirjan tekijän kannanotot ja arvioinnit.

Meillä kuvatuissa tilanteissa mukana olleilla vielä elossa olevilla aseveljillä on nyt 30 vuoden kuluttua mahdollisuus palauttaa mieliimme tämän teoksen avulla sodan monet kovat kokemukset samoin kuin taistelujen sekä vartio- ym rintamapalveluksen väliaikojen virkistystilaisuudet ja erityisesti huumorihetket. Samalla elävöityy verisitein solmittu aseveljeytemme, joka on meille merkinnyt niin paljon sekä sodan että rauhan vuosina. Meitä kaikkia kiinnostavaa on seurata suuresti kunnioittamamme esimiehen 18. D:n komentajan ja Suursaaren retken johtajan kenraalimajuri A. O. Pajarin määrätietoisia johtamisotteita ja hänen oleellista osuuttaa sotatapahtumiin. Seuraavat sivut ovat omiaan kirkastamaan myös sankarivainajiemme muistoa ja antamaan aihetta kunnioituksen tuntein miettiä sotavammaistemme kohtaloita.

Monet sodissa säästyneet aseveljemme on jo näinä kuluneina rauhan vuosina saatettu haudan lepoon ja he ovat vieneet muistot mukanaan. Kovinkaan paljon vuosia ei tarvitsisi kulua, kun ei enää löydettäisi muistoja eikä muistelijoita. Tämän takia ja erityisesti tietojen säilyttämiseksi jälkipolville on ryhdytty niiden keräämiseen. Siitä, että näin vihdoinkin on tapahtunut, saamme olla kiitollisia tämän kirjan tekijälle everstiluutnantti Arvo Ojalalle, joka on tehnyt hyvin valmistellun ja perustellun aloitteen. Kirjan eduksi on katsottava se, ettei sen kirjoittaja ole kuulunut rykmenttiimme.

Kauaskantoisinta ja tärkeintä on ollut tietojen kerääminen ja säilyttäminen jälkipolville. Emme toivo, että myöhemmät polvet saavat kokea sodan kiroja. Pidämme kuitenkin välttämättömänä, että nuoremmille on varattu mahdollisuus tutustua kaikkeen siihen, mitä pirkkahämäläiseltä sotilaalta on vaadittu maan vapauden ja itsenäisyyden pelastamiseksi. Rykmentissämme ilmennyt uhrimieli, pettämätön toveruus sekä tinkimätön ja määrätietoinen tehtävien täyttäminen jääköön jälkipolville velvoittavaksi perimätiedoksi.

Suurten yhteisten muistojen ja lujan, läpi elämän ulottuvan asetoveruuden tunnelmissa

Lauri Haanterä

TEKIJÄN ALKUSANAT

Tämän sotapäiväkirjoihin, viralliseen sotahistoriaan, sodanajan muistiinpanoihin ja useiden mukanaolleiden muistelmiin perustuvan kirjan tarkoituksena ei suinkaan ole ihannoida sotaa, vaan päin vastoin todellisuuskuvauksin tuoda esiin se raskas taistelujen tie, jonka Jalkaväkirykmentti 27:n sotilaat kävivät läpi jatkosodassa 1941 — 1944. Ennen kaikkea kirja on pyritty omistamaan niille Pirkka-Hämeen sotilaille, joiden kohtaloksi tuli uhrata elämänsä isänmaamme alttarilla ja jotka uhreillaan lunastivat meille vapauden elää vapaassa maassamme. Kunnioittaen halutaan tämä kirja omistaa myös aseveljille, jotka kokonaan tai osittain menettivät työkykynsä raskaissa sodan melskeissä ja ovat nurkumatta kärsineet ja edelleen kärsivät saamistaan sotavammoista.

Olemme iloisia, jos tämä Pirkka-Hämeen sotilaiden raskasta taistelujen tietä kuvaava kirja herättää nuorempien kunnioitusta sodan kirot läpikäynyttä rykmenttiä ja sen nurkumatta tehtävänsä täyttäneitä sotilaita kohtaan. Sana ISÄNMAA oli silloin arvossa, ja isänmaata puolustettiin silloin esi-isäin tavoin viimeiseen veripisaraan asti. Silloin taisteltiin myös kodin ja uskonnon puolesta.

Yhä useammin kuulee nykyään kysyttävän, kannattiko taistella ja uhrata. Kun punnitsemme asiaa, siinä esiintyy kaksi pääarvoa. Toisessa vaakakupissa uhrit ja niiden vastapainona vapaa, itsenäinen Suomi. Nykyään näitä arvoja käsitellään ja arvostellaan varsin monin eri tavoin, eikä tarkoitukseni ole tähän arvioimiseen puuttua. Kukin lukija arvostelkoon ja punnitkoon sekä tehköön johtopäätöksensä.

Jo useita vuosia olen sotahistoriaa lukiessani ollut kiinnostunut kenraalimajuri A. O. Pajarin divisioonan ja siinä erikoisesti eversti L. Haanterän rykmentin toimintaan, ja olen tehnyt eri taisteluista muistiinpanojakin. Marraskuun alussa 1971 neuvottelin ev Haanterän, majuri M. Siukosaaren sekä majuri S. Soinnun kanssa histo-

rian kirjoittamisesta. Kirjoittamisesta sovittiin sillä ehdolla, että edellä nimetyt henkilöt ovat apunani ja tukenani. Sitten suoritettiin maakuntakierros, jolloin noin kolmesataa rykmentissä taistellutta antoi kirjahankkeelle varauksettoman kannatuksensa. Jo aikaisemmin alkamani työ lähti käyntiin.

Kun käsikirjoitus nyt alkaa olla valmis, haluan esittää mitä parhaimmat kiitokseni ev L. Haanterälle, maj M. Siukosaarelle ja maj S. Soinnulle siitä suurenmoisesta auliudesta, jolla he ovat tukeneet minua vaikeassa työssäni. Edellänimettyjen lisäksi olen saanut kirjallisia muistelmia tai haastatteluja yli sadalta rykmentissä taistelleelta. Ketään unohtamatta ja kaikkia kiittäen tulee mieleeni sodanaikaiset pataljoonien komentajat, everstiluutnantit L. Toiviainen ja E. Larinen, jotka suurenmoisesti ovat olleet apunani. Avustajinani olleista sodanajan komppanianpäälliköistä haluan maj Siukosaaren lisäksi mainita maj J. Kirjavaisen ja maj U. Oksasen.

Kun lukija tutustuu kirjaan, hän löytää sieltä lukemattoman määrän muistelmien ja haastattelujen antajia. Ilman heidän myötämielisyyttään kirjasta olisi tullut kuivahko luettava, mutta juuri heidän avullaan olen yrittänyt elävöittää kirjan sivuja.

Ehkä lukijan ja erikoisesti rykmentissä taistelleiden kannalta on ymmärrettävä myös se, ettei kaikkia noin 3000 miestä voitu haastatella, mikä olisi ollut tarpeetontakin. Avustaneelta joukolta olen jo saanut niin paljon aineistoa, etten ole voinut käyttää läheskään kaikkea, mutta se kaikki säilytetään Pirkanmaan sotaveteraanipiirissä.

Lukijan on myös otettava huomioon, että kolmenkymmenen vuoden aikana ovat muistelmien kirjoittajilta monet pikkuseikat unohtuneet. Totuuteen kertomuksissa on kuitenkin pyritty, joskin niissä vivahtaa veto »kotiin päin», mikä on inhimillistä.

Parhaimmat kiitokseni kaikille, myös johtaja Ilona Kailalle, joka lottatoimintaa koskevassa luvussa on nähnyt suuren vaivan.

Lopuksi kiitos kieliasun tarkastajalle ja korjaajalle Usko Lehmusvuorelle.

Valkeakoskella 12.10.1972

Arvo Ojala

RYKMENTIN PERUSTAMINEN

Pirkka-Hämeen Suojeluskuntapiiri, jonka komentajana oli everstiluutnantti Lauri Vihtori Haanterä ja jonka esikunta sijaitsi Tampereella sai 18. 6. 1941 käskyn kutsua suojeluskuntapiirin alueella asuvat reserviläiset ylimääräisiin harjoituksiin. Välittömästi kun reserviläiset olivat saaneet käskyn, alkoi etukäteen tarkoin suunniteltu ja osittain harjoiteltukin koneisto pyöriä. Suojeluskuntapiirin puhelimet soivat, ja piirin henkilöstö jakeli määräyksiä alaisilleen aluepäälliköilleen ja paikallispäälliköilleen heidän hallussaan olevien salaisten ja sinetöityjen kirjeiden avaamisesta sekä niiden sisältämien käskyjen välittömästä toimeenpanosta.

Alue- ja paikallispäälliköt kutsuivat puhelimien ja lähellä asuvien suojeluskuntalähettien avulla käskykirjeissä nimetyt toimihenkilöt luokseen, jakoivat heille osoitetut sinetöidyt käskykirjeet. Ne avattiin, käytiin toiminnan varmistamiseksi läpi ja annettiin käskyn saajalle tarpeen tullen suullisia ohjeita.

Koneisto pyöri nyt koko suojeluskuntapiirin alueella. Sadat lähetit jakoivat YH-käskykortteja kaikille reserviläisille. Korteissa määrättiin kansakoulu, suojeluskuntatalo tai jokin muu yleisessä käytössä oleva talo, mihin reserviläisten oli kokoonnuttava määrättynä aikana. Suojeluskuntalaiset ottivat mukaansa hallussaan olevat aseet ja varusteet. Muut reserviläiset oli varustettu käskykorttien mukaisesti.

Samanaikaisesti kutsuttiin hevosten ja ajoneuvojen ottolautakunnat sekä moottoriajoneuvojen ottolautakunnat määrättyihin kokoontumispaikkoihin. Hevosten ja moottoriajoneuvojen omistajat määrättiin heille jaetuilla käskyillä tuomaan hevoset ja moottoriajoneuvot ottolautakuntien tarkastettaviksi ja otettaviksi puolustusvoimien käyttöön. Omistajien oli luovutettava ne määrättynä aikana ja määrätyssä paikassa siellä perustettavalle yksikölle.

Samanaikaisesti oli toiminnassa muita pienempiä elimiä, joiden ansiosta pystyttiin täydentämään perustettavien yksikköjen muonitusta ja varustusta.

Lotta-Svärd-yhdistyksen paikallisosastoista oli kutsuttu lottia avustamaan perustamispaikkojen muonitusta, puhelinpalvelua koko piirin alueella, sekä hoitamaan mm. kansliatehtäviä. Kun koko maa otetaan huomioon lottia oli tällöin erilaisissa tehtävissä useita tuhansia.

— — —

Määrättynä aikana alkoivat reserviläiset kokoontua kokoontumispaikkoihin, jotka useimmiten olivat myös yksikköjen perustamispaikkoja ja joihin jo talvisodan jälkeen oli varastoituna perustettavien yksikköjen aseistus ja varustus. Yksiköt perustettiin, aseet ja varusteet jaettiin. Tarkastettiin, että jokainen oli sotilaskoulutuksensa mukaisessa tehtävässä ja tehtiin tarkistuksen aiheuttamia vaihtoja. Hevoset ajoneuvoineen ja moottoriajoneuvot otettiin vastaan.

Näin oli Pirkka-Hämeen suojeluskuntapiirin alueella muodostu-

Osa rykmentin upseeristoa. Oik. evl L. Haanterä, koppalakkinen maj K. Turkka, kolmas oikealta kapt A. Heinivaho, Heinivahon ja Turkan välissä maj O. Toppola.

nut suunnitelmien mukainen Jalkaväkirykmentti 27 (JR27), jonka komentajaksi oli määrätty suojeluskuntapiirin komentaja evl L. V. Haanterä.

RYKMENTIN UPSEERISTOON KUULUIVAT SEURAAVAT SOTILAAT:

Yksikkö	Perustamis-paikkakunta	Tehtävä	Arvo	Nimi
Esik./JR 27	Kangasala	adjutantti	kapt	Aarne Heinivaho
		lähettiups.	ltn	Mauri Hyppönen
		tied.ups.	ltn	Kauko K. Leivo
		kss.ups.	ltn	Sulo H. Reini
Huolto/JR 27	Kangasala	huoltopääll.	ltn	Arne Winter
		aseups.	ltn	Otto Tahvanainen
		talousups.	vänr	T.A. Mäkinen
		asemestari	vänr	K.V Müller
		lääkäri	lääk maj	V.I. Peronen
		lääkäri	lääk kapt	Toivo Outinen
		hammaslääk.	ltn	A.A. Manninen
		eläinlääk.	kapt	V.A. Paattinen
		komendantti	ltn	Martti Jokela
Esik K/JR 27	Kangasala	päällikkö	ltn	J.P. Mattila
		jääk.joukk.	ltn	R.K.J. Vihtiälä
		vi.joukk.	ltn	Toimi Loimuneva
			vänr	Toivo Hakamäki
		pion.joukk.	vänr	K.O.R. Latvus
			vänr	Toivo Jaakkola
I/JR 27	Kangasala	komentaja	maj	Y.O.J. Toppola
		adjutantti	ltn	A.I. Kuusela
		läh.ups.	ltn	Urpo J. Oksanen
		kss. ups.	ltn	E.A. Koiso-Kanttila
		tal.upseeri	ltn	T.A. Hahl
		lääkäri	ltn	R.A. Koivunen
Esik K	Kangasala	kompp.pääll.	ltn	U. Oksanen
		jääk.joukk.	korn	Eero Helminen
		viestijoukk.	ltn	U.O. Heikkilä
		krh.joukk.	ltn	M.O. Lehtinen
1./JR 27	Kangasala	kompp.pääll.	ltn	K.I.S. Toivonen
		joukk.joht.	ltn	A. Salokangas
		joukk.joht.	ltn	A.E. Heliövaara
		joukk.joht	ltn	A.A.E. Luotonen
		joukk.joht.	ltn	U.M.P. Similä

2./JR 27	Teisko	kompp.pääll.	ltn	K.E. Kuljula
		joukk.johtaja	ltn	U.M. Viitanen
		joukk.johtaja	ltn	Heimo Heikkilä
		joukk.johtaja	ltn	J.U. Koskimies
		joukk.johtaja	ltn	O.O. Kokkonen
3./JR 27	Kuhmalahti	kompp.pääll.	ltn	M.R. Siukosaari
	ja Sahalahti	joukk.johtaja	vänr	A.O. Rikamo
		joukk.johtaja	vänr	E.J.A. Sola
		joukk.johtaja	vänr	Jaakko Lindqvist
		joukk.johtaja	vänr	A.R. Karimaa
4./JR 27	Orivesi	kompp.pääll.	kapt	Yrjö Pohjavirta
		joukk.johtaja	ltn	O.J. Manner
		joukk.johtaja	ltn	M.K. Sutinen
		joukk.johtaja	ltn	J.O. Salminen
		joukk.johtaja	vänr	T.A. Jussila
II/JR 27	Orivesi	patl:n komen.	maj	E.A.A. Sandström
		adjutantti	ltn	K.H. Salven
		läh.upseeri	ltn	E.V Karpa
		kss. upseeri	ltn	E.I. Mäkelä
		tal.upseeri	ltn	M.K. Helminen
		lääkäri	ltn	V V Ritama
		jääk.j.johtaja	ltn	E.N. Kirkkala
		viestij.johtaja	vänr	O.A. Mäkelä
		krh.j.johtaja	ltn	Eino Räty
5./JR 27	Orivesi	kompp.pääll.	kapt	T.O.A. Erve
	Eräjärvi	joukk.johtaja	ltn	K.R. Mäntysaari
		joukk.johtaja	vänr	J.H. Helme
		joukk.johtaja	vänr	Toivo Himottu
		joukk.johtaja	vänr	V V Aro
6./JR 27	Längelmäki	kompp.pääll.	ltn	K.A.V Kiipula
		joukk.johtaja	ltn	A.E. Mäkelä
		joukk.johtaja	ltn	K.S.E. Majara
		joukk.johtaja	vänr	M.P Hannula
		joukk.johtaja	vänr	K.I.K. Virokannas
7./JR 27	Juupajoki	kompp.pääll.	ltn	J.J. Kilpi
		joukk.johtaja	ltn	K.O. Rentto
		joukk.johtaja	ltn	P.L. Laaksonen
		joukk.johtaja	vänr	E.E. Porkka
		joukk.johtaja	vänr	Paavo Halme
8./JR 27	Orivesi	kompp.pääll.	kapt	P.J. Uotila
		joukk.johtaja	ltn	J.E. Alftan
		joukk.johtaja	ltn	R.O. Ruissalo
		joukk.johtaja	vänr	P.E.E. Sorama
		joukk.johtaja	korn	E.O. Paavola
III/JR 27	Mänttä	patl:n komen.	maj	K.J.V Turkka
		adjutantti	ltn	U.A. Tamminen
		lähettiupseeri	ltn	E.O. Herva
		kss.upseeri	ltn	A.E.S. Kenetti
		talousupseeri	vänr	R.G. Kauste

		lääkäri	kapt	Leo Kranck
		pastori	ltn	Oke Peltonen
		jääk.j.joht.	vänr	V.M. Hovi
		viestij.joht.	ltn	E.K. Hävrinen
		krh.joukk.joht.	ltn	**E.E. Lahtinen**
9./JR 27	Kuorevesi	kompp.pääll.	kapt	Jussi Kirjavainen
		joukk.joht.	ltn	Heimo Hieta
		joukk.joht.	korn	M.M.Kivipohja
		joukk.joht.	vänr	P.K. Itäranta
		joukk.joht.	vänr	P.I.J. Närvänen
10./JR 27	Vilppula	kompp.pääll.	kapt	E.O. Kivelä
		joukk.joht.	ltn	K.H. Raunio
		joukk.joht.	vänr	J.T. Kyyhkynen
		joukk.joht.	vänr	A.O. Tanttu
		joukk.joht.	vänr	J.J. Kyöstilä
11./JR 27	**Kolho ja** Vilppula	kompp.pääll.	ltn	Juho Pössi
		joukk.joht.	ltn	P.A. Takala
		joukk.joht.	vänr	U.I. Lappalainen
		joukk.joht.	vänr	K.A. Höijer
		joukk.joht.	vänr	A.V Haaki
12./JR 27	Mänttä	kompp.pääll.	ltn	Toivo Pajunen
		joukk.joht.	ltn	Veikko Vuorenrinne
		joukk.joht.	ltn	H.S. Pahkala
		joukk.joht.	vänr	L.L. Viljanen
		joukk.joht.	vänr	Mikko Helaseppä
13./JR 27	Messukylä,	kompp.pääll.	ltn	Y.A. Laalahti
	Kangasala	joukk.joht.	vänr	S.J. Vaarasalo
	ym	joukk.joht.	vänr	J. Kirjavainen
14./JR 27	Nokia	kompp.pääll.	ltn	K.S. Viitanen
		joukk.johtaja	ltn	Stig Virmiö
		joukk.johtaja	ltn	E.A. Visa
		joukk.johtaja	ltn	A. Olkinuora
		joukk.johtaja	korn	Reino Halme

I Pataljoonan komentaja maj Y. O. J. Toppola.

II Pataljoonan komentaja kapt L. V. Toiviainen.

III Pataljoonan komentaja maj K. J. V. Turkka.

SYREENIEN KUKKIESSA RINTAMALLE

Pirkka-Hämeen miehistä muodostettu L. V. Haanterän rykmentti (JR 27) kuului 18. Divisioonaan (18.D), jota komensi hämäläisten täyden luottamuksen talvisodassa saavuttanut sotilas, eversti Aaro Pajari. Mainittu divisioona taas kuului toiseen armeijakuntaan (II AK), jonka komentajana oli kenraalimajuri T. Laatikainen.

— — —

Pirkka-Hämeen suojeluskuntapiirin perustamispaikoissa olivat perustettavat yksiköt valmiina. Viimeiset tarkastukset oli pidetty ja kukin mies tiesi tarkoin tulevan tehtävänsä. Määräaikana junat odottivat Kangasalan, Oriveden ja Mäntän rautatieasemilla.

Omaisille oli jätetty jäähyväiset. Kukaan ei tiennyt, oliko tapaaminen viimeinen. Omaisten poskipäille vierähti kyyneleitä, mutta lähtevien mielet olivat yleensä reippaat ja iloiset.

Junien lastaus tapahtui moitteettomasti ja hyvässä järjestyksessä. Miehistö siirtyi heille varattuihin vaunuihin. Lähtöaika oli tullut. Juna vislasi, puuskutti ja lähti liikkeelle. Jokin koiranleuka huusi junan vielä avoimesta ovesta: »Karvarin parkkiammeessa tavataan». Toinen velikulta lisäsi: »Tulkaa minua etsimään sieltä boksinahkojen puolelta».

Kuljetusjunien pääteasemat olivat salaisia. Ainoastaan jokaista junaa johtava kuljetusupseeri sai tietää pääteaseman junan liikkeellä ollessa, jolloin hänellä oli oikeus avata lähtöasemalla hänelle luovutettu sinetöity kirje, mikä sisälsi aikataulun.

Matka jatkui häiriöittä kunnes rykmenttimme kuljetusjunat pysähtyivät Kallislahden asemalla. Täältä matka jatkui Pihlajalahdelle, missä kuormaus tapahtui lotjiin vesistökuljetusta varten marssin helpottamiseksi. Näin saavuttiin Särkilahden Lokalahteen, missä lotjat purettiin. Lokalahdesta matka jatkui taas marssien rykmentille määrätylle alueelle Rautjärvelle.

Ennen varsinaisten sotatoimien alkamista tapahtui upseeristossa muutoksia. Huomattavin tapaus oli kun II P:n komentaja manasi Längelmäen komppanian. Tällöin lähetystö meni rykmentin komentajan ohittaen suoraan divisioonan komentajan puheille ja esitti epäilyksensä pataljoonansa komentajan reserviläisten käsittelytaidosta.

Eversti Pajari tunsi miehet jo talvisodan ajalta erinomaisina taistelijoina ja kuriin alistuvina. Niinpä hän oivalsi kyseessä olevan vakavan asian ja hoiti asian niin, että II Pataljoonan komentajaksi tuli kapteeni L. V. Toiviainen, joka myöhemmin johti miehiään erittäin mallikelpoisesti melkein sodan loppuun asti.

Joku voi väittää tapauksen olevan ohjesääntöjen vastaista kurittomuutta, mutta kirjoittaja on sitä mieltä, että näin pelastettiin mahdollisesti monta tilannetta purnauksineen ja rangaistuksineen. Samalla pelastettiin kevyenlaisesti pataljoonan kunnia ja taistelutoiminta sujui mitä parhaimmassa yhteisymmärryksessä.

— — —

Kun kapt L. Toiviainen oli ottanut vastaan II P:n komentajan tehtävät, hän päätti heti mennä katsomaan entisen komentajan »selättäjiä», Längelmäen miehiä, Kiipulan komppanian sotureita. Ensimmäinen yllätys oli heti positiivinen. Komppanian päällikkö oli vanha tuttava, joka oli suorittanut aikanaan asevelvollisuutensa samassa joukko-osastossa, missä Toiviainenkin palveli. Tapaaminen oli sydämellinen, eikä luutnantin tarvinnut kuluttaa saappaittensa kantapäitä. Miehiä alkoi kokoontua Toiviaisen ja Kiipulan ympärille hyvin uteliaina ja arvostelevina. »Tuntuu lupsakkaalta äijältä», tuumivat pojat. »Kyllä matka everstin luo kannatti», sanoi jo joukkoon tullut vääpelikin. »Herra kapteeni, saako sotamies L puhutella?» kysäisi yksi paikalla olleista. »Totta kai sotamieskin aina saa puhutella», vastasi kapteeni. Sotamies jatkoi: »Olette kai se sama Toiviainen, jonka lähettinä toimin asevelvollisena Terijoella?» kysäisi sotamies. »Mie oon just se» sanoi Toiviainen ja puristi entisen hyvän lähettinsä kättä ja kyseli kuulumisia.

Sivullinenkin näki, että sisäänajo oli tapahtunut ihan längelmäkiläisittäin.

»Erinomaisen hyvä komppania», sanoi evl L. Toiviainen vuonna 1972.

— — —

Juupajoen komppania (7./JR 27) oli ehkä rikkain veljessarjoista. Siinä oli kaikkiaan yhdeksän veljessarjaa ja yhteensä näissä 27 veljestä: Kalliojärviä viisi veljestä, joista Yrjö kaatui: Lammin

veljeksiä neljä, joista Antto menehtyi sodassa: neljä oli Kellarin veljeksiäkin, joista yksi alussa joukkueen varajohtajana ja myöhemmin joukkueenjohtajana: kolme Niemelää, kaikilla hyvää onnea: kolme Jokista, kaikki säilyivät: kaksi Mustalahtea, molemmat sankarihaudassa: kaksi Patuniemeä, Kahilaa ja Tuomista. Viimeksimainitut olivat oikeita metsänkäviöitä, ilmiömäisen tarkkoja kuulo- ja näköhavaintojen tekijöitä, verrattomia sotilaita ja tarkka-ampujia. Kesällä 1944 nuorin, Niilo, kaatui hurjissa Talin torjuntataisteluissa. Tämän kaiken kertoi Niilo Kellari.

— — —

Oriveden kirkolla marssivat muodostetut yksiköt rautatieasemalle ohi pappilan. Intoa täynnä oleva tulisieluinen nuori maatalousharjoittelija näki tämän. Samalla hän näki hyvän tuttavansa Matti Seppälän joukossa. »Kas kun et lähde vapaaehtoisena» huusi Matti, ja sanoi Mäntylän Eskonkin olevan vapaaehtoisena mukana.

— Vieläkö ehtisi?

— Mene yhteiskoululle Salmion Osmon puheille, voit ehtiä.

Sinne painui pappilan rengin pyörällä nuorukainen sisimmässään tulinen halu päästä mukaan.

— Olet tunnin myöhässä, mutta painu asemalle, korohorojoukkueessa on vielä vapaita paikkoja.

Taas maantie pölisi, kun nuorukainen paineli asemalle. Hän löysi luutnantti Rädyn ja esitti asiansa. Räty etsi pataljoonan komentajan, neuvotteli hänen kanssaan ja ilmoitti:

Jos saat isältä ja äidiltä kirjallisen suostumuksen, niin sitten vii-

JR 27:n esikunta Rautjärvellä.

vana kirkolle S-varastolle, josta saat varusteet. Tämä juna lähtee puolentoista tunnin kuluttua.

Pappilan rengin pyörä pyöri lujaa eteenpäin. Isäkin oli kotona sotisovassa, mutta se ei liikuttanut. Poika sai todistuksen ja lähti kiireesti taas kirkolle kohti varastoa. Matkalla vasta hän ajatteli, että äidin silmäkulmista vuoti kyyneleitä. Poika sai varusteet ja suoritti elämänsä nopeimman pukeutumisen. Hän laittoi siviilivarusteet pyörän perään, pyörän pappilan pihaan ja sitten juoksujalkaa asemalle. Kuljetuksen johtaja osoitti krh:n vaunun ja sinne hyppäsi nuori rintamalle lähtevä sotilas. Hän ei ollut aivan vihreä alokas, vaan suojeluskunnan riveissä jo sotilaskoulutuksen saanut nuorukainen.

Vaunussa oli outoja miehiä, Messukylän poikia, mutta pian tutustuttiin. Hän sai myös heti kuulla, että naapurivaunussa oli Oriveden miehiä. Siellä oli hänen isänsäkin ja Mäntylän Esko, vapaaehtoisia molemmat. Isäkään ei halunnut olla poikaa huonompi.

Kouvolassa isä ja poika tapasivat ja »ihmettelivät». Tappelivat sitten samat tappelut, nukkuivat samassa teltassa tai tulilla. Isä kotiutettiin aikanaan, mutta poika Unto Hieta vasta luutnanttina sodan loputtua sen jälkeen kun oli sotinut mm. Talin—Ihantilan ratkaisutaistelut.

PUOLUSTUS— JA TIEDUSTELUVAIHE RAUTJÄRVELLÄ

Rykmentti oli rajan tuntumassa, ja rajan kirot olivat silmissämme. »Vihan liekki leimahteli» mielissä. Olihan tähänastinen ainainen vihollisemme väkipakoin talvisodassa riistänyt Karjalamme. Tuntui kuin pian saisimme lähteä ottamaan omamme takaisin.

Joukkoja ryhmitettiin sotilaallisten näkökantojen ja tehtävien mukaan Rautjärven rajapitäjän maastoon. Joukkoja tarkasteltiin ja kurinpitoa tehostettiin, koska kuriton sotajoukko on aina ja kaikkialla kelvoton.

Tällä alueella toimi rajan suojajoukkona majuri Ahteen komentama II/JR 6. Varsinaisesta rajavartioinnista vastasi 23. Rajakomppania, jolta saatiin arvokkaita tietoja vihollisen sijainnista ja toiminnasta. Rajalla oli rauhallista. Majuri Ahteen pataljoona siirrettiin omaan rykmenttiinsä. Majuri Toppolan pataljoona (I/JR 27) otti vastaan Ahteen pataljoonan tehtävät 28. 6. 41 klo 6.00.

Kiinteätä yhteyttä eri aselajien kanssa luotiin henkilökohtaisilla yhteydenotoilla. Tulevia sotatoimia varten jaeltiin ohjeita. Vihollisesta tiedotettiin joukoille niin paljon, kun asiasta tiedettiin. Tarpeeksi ei kuitenkaan tiedetty. Niinpä oli asioista otettava selvää joko salaa tai väkivalloin. Selvyys saatiin tiedustelupartioiden avulla. 29. 6. 41 lähetettiin matkaan kahdeksan partiota, joista Rajakomppaniasta kuusi ja majuri Turkan III pataljoonasta kaksi. Tehtävänä oli mm. ottaa selville, onko Peusanmäki voimakkaan vihollisen miehittämä. Samaten piti selvittää Kuisma—Siisiälä -tien liikenne ja onko Ahtolan kaakkoispuolella oleva kukkula vihollisen miehittämä. Lisäksi piti pyrkiä ottamaan vanki.

30. 6. 41 klo 23.50 lähti kaksi joukkueen vahvuista upseeripartiota, johtajinaan vänrikki Höijer ja vänrikki Haaki. Höijerin tehtävänä ja tavoitteena oli tie Siisiälästä Ylikuunuun. Haakin tavoitteena oli Lankila—Ylikuunun tie. Molempien oli erotettava joukkueesta partio vangin ottoon. Teiden liikennettä oli tarkastettava

9. komppania Rautjärvellä ennen sodan alkamista. Komppanian pääosan muodostivat Kuoreveden reserviläiset päällikkönään kapteeni Jussi Kirjavainen.

ja mahdollisia vihollisen varastoja hävitettävä. Rajan ylityksessä avusti tykistö harhauttamisammunnalla ja rintaman eri kohdissa tehtiin pienempien osastojen rajoitettuja harhauttamishyökkäyksiä.

Tiedustelu selvitti mm.

— että Ilmeellä ja Haakanalassa on vihollisen suurimmat voimaryhmät,

— että Peusanmäki, Matikanlahti ja Ahola muodostavat eteentyönnetyt tukikohdat,

— että Ilmeellä on myös tykistöä,

— että Peusanmäen miehitys on noin komppanian vahvuinen,

— että Miettilä itäisen tien suunta on tarkasti vartioitu ja myös miinoitettu,

— että Haakanalassa olevan vihollisen vahvuus on noin pataljoona,

— että Matikkalahdessa vihollisia on komppania ja

— että Aholassa on pienempi vihollisosasto.

12. 7. pioneeriryhmällä vahvistettu kolme joukkuetta käsittävä osasto suoritti luutnantti M. Siukosaaren johdolla väkivaltaisen tiedustelun rykmentin alueen pohjoisosassa. Tykistö avusti tiedustelua. Taisteluksi muuttunut tiedustelu totesi vihollisen tulen voimakkuuden. Se tuli aikaisemmin todetuista pesäkkeistä eikä tuottanut maaston haltuun saamista, mikä oli varmasti divisioonan komentajan tarkoitus hänen ohjeistaan päätellen. Tappioitakin tuli viisi kaatuneina ja neljä haavoittuneina. Tärkeä toteamus oli, että vihollisen tukikohdat olivat täysin taisteluvalmiita joka suuntaan.

Partiotoiminta jatkui jokapäiväisenä.

Tämän vaiheen tappio oli kaatuneina neljä aliups ja kuusi miestä ja haavoittuneina yksi ups viisi aliups ja 21 miestä.

Muiden tavoin myöskin Kuljulan komppania harrasti partiointia. Eräästä tällaisesta matkasta kertoo kapt Unto Viitanen:

»Partion tehtävänä oli ottaa selville vihollisen miehitys, tulikohtien sijainti ja varustelutyöt. Johtajaksi ilmoittautui vapaaehtoisesti kylmähermoinen kersantti K. Lehto, joka ei pimeätä eikä ryssääkään pelännyt. Miehistöksi hänelle ilmoittautui ainakin yksi Routamaan veljeksistä, P. Sorri, Arvo Heino ja Viljo Koskela, kaikki Teiskon poikia.

Partio oli suorittanut jo annetut tehtävät ja lähti paluumatkalle, kun se joutui heti yllättäen taisteluun vihollisen kanssa. Vihollisen

ylivoiman takia ei ollut muuta mahdollisuutta kuin irtaantua taistelusta ja pyrkiä toista tietä omille linjoille. Routamaa haavoittui ja kylmähermoinen Lehto toimi. Hän heitti Routamaan olalleen, käski muiden seurata ja pensaikkoon painuen häipyi taakkoineen. Tässä vaiheessa partio hajosi, eikä Lehto saanut toisiin yhteyttä. Routamaasta oli pidettävä huoli. Niinpä Lehto lähti taakkoineen kohti omia joukkoja. Hän onnistuikin välttämään viholliset ja noin kolmen kilometrin taipaleen jälkeen hän pääsi omiensa luo, jolloin Routamaa heti sidottiin ja vietiin JSp:lle.

Jännitettiin muiden miesten paluuta, mutta kaikki oli turhaa. Silloin päätettiin kahdenkymmenen miehen voimalla mennä heitä etsimään. Vihollisen varmistuslinjan läpi päästiin taas onnellisesti, ja haravointi vieraassa valtakunnassa alkoi. P. Sorri tavattiin, mutta hänkään ei tietänyt Heinosta ja Koskelasta mitään. Päästiin suunnilleen samalle paikalle, missä Routamaa haavoittui. Siinä partio hajaantui, mutta ei tavannut jälkeäkään hukkuneista. Useita tunteja etsiskeltiin tuloksetta.

Oli palattava takaisin. Vihollinen oli jo väijymässä. Kaikkialla näkyi vihollisketjua, josta läpipääsy tuntui mahdottomalta. Vihollisen varmistusketju meni erään suoaukeaman läpi, jossa kasvoi saraa ja niittyvillaa. Tästä päätettiin mennä varovasti ryömien läpi. Niin alkoi hidas mateleminen. Joku taisi nähdä vihollisen saappaatkin läpi niittyvillan, mutta eivät saappaat eivätkä silmätkään huomanneet matelevia miehiämme. Ryömintä onnistui, koska oli yö, pilvinen hämärähkö yö. Aamuyöllä olivat omiemme luona.

Hyökkäysvaiheen jälkeen tarkastettiin maasto erittäin hyvin, mutta jälkeäkään ei löytynyt Arvo Heinosta ja Viljo Koskelasta. Sota oli vaatinut ensimmäiset teiskolaiset uhrinsa.»

— — —

Vilppulalainen ylikersantti K. Mäenpää Pössin komppaniasta kertoo eräästä partiomatkasta:

»Olimme Rautjärvellä ja ltn Pössi entisenä rajavartioston miehenä huolehti siitä, että partioita oli erilaatuisissa tehtävissä vihollispuolella melkeinpä jatkuvasti. Niinpä pst.ryhmän vuoro oli lähteä miinoittamaan teitä vihollispuolelle ja tekemään muutakin pikku pahaa. Vihollisen miinoitettu murros oli vaikea paikka ylittää, mutta se onnistui.

Partiotamme veti vänrikki A. Haaki ja päätehtävänämme oli miinoittaa Matikkalahdentie ja Karjalaisen tie. Partion vahvuus oli kymmenen miestä. Vihollisen häiritsemättä pääsimme lähelle Karjalaisen kylää tavoitteenamme olevalle tielle. Tiessä näkyi hyökkäysvaunun raiteet ja päätimme kaivaa panssarimiinan molempiin raiteisiin. Kuivalan Pekka kaivoi miinaa toiseen raiteeseen ja minä toiseen. Miinani oli jo paikallaan ja tasoittelin sekä muovailin lapiollani kevyesti maata miinan kohdalta raiteen näköiseksi, kun alkoi kuulua outoa hyrinää Karjalaisesta. Hyppäsimme tiensivuun piiloon, ja heti tuli kuorma-auto täynnä sotilaita. Murorinteen veljekset A ja H hyppäsivät maantieojaan juuri miinojen kohdalle. Jännitys oli kahdenlainen. Miten käy veljesten ja miten vihollisen? Onneksi auto ei ajanut miinojen yli, ja veljekset säästyivät melko varmalta kuolemalta. Mutta vihollinen ei säästynyt. Auton menosuunnan vartiomme veti kahdella konepistoolilla. Auto kellahti maantieojaan. Samanaikaisesti alkoivat neljä muuta konepistoolimiestä tulituksen, ja siinä lepäsi koko auton lasti. Tämä oli vähän hävytön teko, mutta sodassa ei lueta lakia.

Murorinteen veljekset tulittivat rinnan maantienojasta. Innostuksissaan Aleka hyppäsi tielle ja suoraan veljensä ampumaan suihkuun. Taas oli onni meidän puolellamme, sillä suihku meni Alekan kainalosta, pirstasi kp:n, takin ja teki vähän naarmuja käsivarteen. Ainoastaan yksi luoti oli mennyt lihaksesta läpi. Painuimme metsän suojaan, sidoimme Murorinteen ja jatkoimme tehtäväämme.

Menimme Karjalaisen toiselle puolelle ja taas aloimme kaivaa tielle kuoppia miinoille. Huomasin, kuinka vänr Haaki viittoili. Lopetimme työmme ja menimme hänen luokseen. Juu, sieltä tuli vihollisen ratsupartio. Se laskettiin sopivan matkan päähän, ja taas alkoi kuusi konepistooliamme musiikkinsa. Se oli »surumarssi» sille ratsupartiolle. Siinä viholliset makasivat hujan hajan tien vierellä.

Olimme herättäneet jo niin paljon huomiota, että päätimme palata takaisin omalle puolelle rajaa. Onnistuimme siinäkin.»

Parhaimpia partiomiehiä palkittiin jo tässä vaiheessa kunniamerkeillä. Vapaaehtoiset, harkitsevat hurjapäät alkoivat tulla esiin. Heitä olisi ollut huomattavasti enemmän, kun partiotehtäviin tarvittiin. Niinpä heitä palkittiin ylennysten lisäksi myös kunniamerkeillä.

Rykmentin päiväkäskyssä N:o 5/21. 7. 1941 myönnettiin allamainitut 2. luokan Vapaudenmitalit:
Kers Paavo Huhtinen 10. K.
Alikers Tuomas Äikäs 12.K.
SKorpr Viljo M. Pulakka 12.K.
Stm Juho J. Kuortti 3.K.
Stm Eino Kymäläinen 11.K.
Alikers Heimo J. Murorinne 11.K.
Korpr A. Murorinne 11.K.
Korpr Kaino V. Raiskio 2.K.
Stm Vladimir Kiriloff 3.K.

Ylennykset ovat omassa luettelossaan samalta päivämäärältä.

6. K:sta Arvo Saarela, Martti Naaranen, Mauri Hannula, Olli Lautala, K.A.V. Kiipula, Tahvo Lindroos, Sivunen, Simo Majara, Kalle Ahonen, Alpo Ouni, Kalle Saarela, Teemu Nikulainen ja Paavo Lahdenpohja

2.KKK (8.K) iltahartaudessa

Korkeampi päällystö seuraa hyökkäysvaiheen ensimmäistä tulivalmistelua

KUISMA, PEUSANMÄKI JA MUNAKUKKULA

Tiedustelun avulla oli saatu melko tarkka selvyys vihollisen voimakkaimmista tukikohdista, niiden miehityksestä ja varusteluista. Siten tunnettiin vihollisen vahvat ja heikot kohdat. Tämän perusteella kiteytyi 18. Divisioonan hyökkäyssuunnitelma ja siihen liittyvä joukkojen ryhmitys.

28. 7. 1941 klo 20.00 antoi divisioonan komentaja eversti A. O. Pajari käskyn hyökkäystä varten, jonka mukaan Jalkaväkirykmentti 27 ja sille alistetut joukot muodostivat hyökkäysryhmä T e r ä n, jonka komentajana oli everstiluutnantti L. V. Haanterä. Terän oikealla puolella hyökkäsi JR 6:n muodostama hyökkäysryhmä Jyrä, jonka komentajana oli eversti Ekman. Terän vasemmalla puolella oli I/JR 47 komentajanaan majuri Pakkala.

Hyökkäysryhmä Terä muodosti divisioonan painopisteen, joten Pirkka-Hämeen suojeluskuntapiiristä muodostetun, vahvennetun Haanterän rykmentin tehtävä jatkosodan ensimmäisessä taistelussa oli kunniakas, joskin raskas. Terän oli nimittäin leikattava aukko vihollisen vahvaan puolustusvyöhykkeeseen, sen oli vallattava erittäin tärkeä Ilmeen alue, josta tiestö johti useampaan eri suuntaan vihollisalueelle. Se oli myös vallattava tilaa tulevia toimia varten.

Divisioonan käskyn perusteella evl Haanterä antoi hyökkäyskäskyn, jonka perusteella joukkojen ja tehtävien jako oli seuraava:

Taisteluosasto Turkan muodosti pääosiltaan tuttu majuri Turkan talvisodan aikainen pataljoona, joka silloin oli niittänyt kunniaa, samoin kuin rykmentin pääosa, Tolvajärven kuuluisalla voitoollaan. Nyt pataljoona oli sijoitettu Haanterän rykmenttiin sen III pataljoonaksi (III/JR 27). Taisteluosastoa oli vahvennettu rykmentin 7. komppanialla, josta oli otettu pois kaksi joukkuetta. Lisäksi vahvennuksena olivat rykmentin kranaatinheitinkomppanian (KrhK) kevyt heitinjoukkue, yksi iskuryhmä PionP 23:sta ja savunheitinjoukkue 36. Kaasusuojelukomppaniasta. Tst.Os. Turkan tehtävänä oli hyökätä järven 69 koillispuolitse ja vallata pääosillaan Lankila ja Kuisma sekä osillaan Peusanmäki. Sitten sen piti olla valmiina jatkamaan Siisiälän suuntaan ja osaston oli varmistettava Terän oikea sivusta linjalla Karjalainen—Salo—Riikola.

Taisteluosasto Toiviaisen muodosti hänen pataljoonansa II/JR 27 poisluettuna 7. komppania — kaksi joukkuetta, vahvennettuna

rykmentin tykkikomppanian (TykK/JR27) kahdella joukkueella, rykmentin pioneerijoukkueella, kahdella iskuryhmällä PionP 23:sta ja savunheitinjoukkueella. Tehtävänä osastolla oli vallata itäinen Miettilä ja edetä pääosillaan Miettilä—Ilmeen tien ja sen eteläpuoleisen maaston kautta Hynnilän ja Ilmeen suuntaan. Osillaan (kompp. Maijala) sen piti edetä pohjoisesta Miettilän tukikohdan selustaan.

Pataljoona Toppola (I/JR 27) Terän reservinä siirtyy hyökkäyksen edistyessä Leppäoron mäkeen, josta se on valmis eri käskyllä seuraamaan tst.os. Turkkaa.

Osasto Reiska 18.D:n jääkärikomppanian ja alistetun kivääri- ja kk.joukkueen kanssa (Erillisestä linnoituskomppaniasta) valtaa Aholan maaston, jonka jälkeen alistus Terälle päättyy.

Tykistön jako ja tehtävät olivat seuraavat:

Ryhmä Luka: Raskas patteristo 26, I ja III patteristo kenttätykistörykmentti (KTR) 19:sta, linnoituspatteristot Ojanne ja Kettunen, sekä patteristo (Psto) Lagerlöf tukevat hyökkäystä divisioonan tykistökomentajan käskyjen mukaisesti.

Taisteluosasto Turkan tukipstona III/KTR 19 — Niemen psto.

Psto Öist (I/KTR 19) tukee osillaan komppania Maijalaa.

Pstot Lindroos ja Ojanne sekä Lagerlöf muodostavat Terän yhteisryhmän. Sen erikoistehtävänä on alkuvaiheessa Turkan tukeminen.

II/KTR 3:n ja RPsto 25:n tehtävänä oli tilapäisesti Haanterän pyynnöstä avustaa Terän hyökkäystä.

Tulenjohtajat jaettiin jalkaväkimuodostelmille edelläminittujen tehtävien perusteella.

3.K:n upseerit. Vas. Holger Olli, Tauno Niemelä, Martti Siukosaari ja Eino Sola.

Siukosaaren komppanian aliupseerit

31. 7. 1941 klo 12.10 olivat tykistöryhmä Lukan kaikkien tykkien lukot suljettuina ja miehet kiinni laukaisuvetimissä. En tiedä, oliko maaliin tulo laskettu yhtaikaiseksi ja laukaisuhetket määrätty sen mukaan, vai oliko laukaus yhtaikainen. Joka tapauksessa rävähti kaikista edellämainituista tykistön putkista sekä pääosasta rykmentin heittimiä samanaikaisesti lähtölaukaukset. Teräsmöykyt kiitivät radoillaan kohti vihollismaaleja ja veivät terveiset Suomen

armeijan tykistöltä. Tykkien lukot avautuivat ja sulkeutuivat jatkuvasti kahdenkymmenen minuutin ajan ja murhaavia tervehdyspaketteja oli samanaikaisesti ilmassa suuri määrä. Jatkuvana räiskeenä ne saavuttivat päämääränsä. Vihollisen tukikohdat, todetut tykistöasemat, komentopaikat ja huoltokeskukset olivat yhtenä roiskeena ja rytinänä. Ilma niiden seuduilla oli täynnä hiekkaa, pölyä, puita ja seassa lenteli kranaattien raatelemia vihollissotilaita, heidän aseitaan ja varusteitaan. Julmaa, eikö totta? Niin on ollut aina sodassa, niin oli nytkin ja uskokaa tai olkaa uskomatta, niin tulee aina olemaan, jos maat ja kansat haluavat elää itsenäisinä omaa elämäänsä alistumatta vieraan komentoon.

Kaikki tapahtui etukäteen laaditun sekunttiohjelman mukaisesti. Tätä näkyä seurasivat sekä tykistön että jalkaväen korkeimmat komentajat valitsemastaan korkeahkosta maastokohdasta. Joukossa oli myös eversti A. O. Pajari toteamassa suomalaisen tykistön uuden voiman ja tehon. Hän oli toteamassa, että tämän valmistelun avulla säästetään paljon hänen ja muiden komentajien sydäntä lähellä olevien jalkaväkisotilaiden verta.

Osa rykm:n jääkärijoukkueesta Siisiälän vaiheilla. Edessä keskellä ltn R. Vihtiälä. Vas. S. Heinänen ja hänen takanaan A. Virtanen ja A. Vihinen. Vihtiälän takana O. Kallio ja V. Oksanen. Oikealla seisoo I P:n jääk.joukk. johtaja korn E. Helminen ja hänen takanaan Vihtiälän lähetti au E. Ylinen.

Seuraamme nyt Turkan pataljoonan hyökkäystä.

Klo 9.45 ylittivät Turkan pataljoonan etumaiset osat pakkorajan. Kaikki tapahtui vihollisen häiritsemättä. Pataljoona saavutti Nimettömänaukean luoteispään, missä ryhmitys tarkastettiin. Kaikki tapahtui suunnitelmien ja käskyjen mukaan.

Komppania Kirjavainen eteni kahden joukkueen vahvuisena ensimmäisessä linjassa Nimettömänaukean koillispuolelta. Kivelän komppania seurasi välittömästi takana. Pössin komppania eteni mainitun aukean lounaispuolitse. Pataljoonan tehtävänä oli hyökätä metsämaaston läpi ja ottaa haltuunsa Kuisman kylä.

Klo 10.45 ylitettiin vihollisen ensimmäinen valvontalinja ja alitettiin sen piikkilankaesteet. Laukaustakaan ei kuulunut koko rykmentin alueelta. Noin 300 metrin päässä tuli eteen toinen valvontalinja, jossa oli juuri kaadettuja murroksia, se oli hyökkääjien yllätykseksi myös miinoitettu.

Vallitsi pahaenteinen hiljaisuus. Pössin alueelta alkoi kuulua laukausten vaihtoa.

Pioneerit raivasivat miinoja, ja Kirjavaisen miehet soluttautuivat murroksen läpi. Kun noin puolet vajaasta komppaniasta oli ylittänyt murroksen rävähtivät etuvasemmalta ensimmäiset luotisuihkut. Alkoi jatkosodan tulikaste. Kaikki painuivat litteästi maata kohden suojautuakseen. Seurasi hetken totuttelu. Sitten vajaa etulinjan komppania jatkoi hivuttautumistaan murroksen läpi. Kivelä oli tällöin siirtynyt komppanioineen aivan Kirjavaisen taakse.

Kirjavaisella oli vaikeuksia. Ei onnistunut Kapanenkaan, jonka Kirjavainen lähetti enemmän vasemmalle, jotta tämä löisi sieltä tulittavan vihollisen. Tällöin Kivelä työnsi myös Tantun joukkueen etulinjan vahvennukseksi.

Ajatuksissaan Kirjavainen noitui sitä, että häneltä oli viety muualle puolet komppaniastaan, joita hän nyt olisi välttämättä tarvinnut. Mutta olihan Kivelä hänen takanaan ja osittain jo edessäkin.

Taistelu jatkui yhteistoiminnassa. Joskus edettiin rinnan, toisinaan toinen pääsi paremmin etenemään, avusti tulellaan tai pienin koukkauksin naapuriaan. Ja niin kaksi kovaa komppaniaa kävi vihollisen kanssa ankaraa taistelua, siitä, pitävätkö viholliset tämän Suomelle kuuluvan maaston, jonka he vähän yli vuosi sitten valloittivat, vai ottavatko suomalaiset, hämäläiset omansa takaisin.

Maisemat olivat täynnä räiskettä ja sodan meteliä. Terästä ja nikkeliä viuhui ja pihisi ilmassa. Taistelulähetit juoksivat, ryömivät ja haavoittuivatkin samoin kuin muutkin etulinjan taistelijat. Oikealta Pössin komppanian suunnalta kuului sama sodan sinfonia. Pikku naarmuista ei välitetty. Käytettiin kuulemma vanhaa isiltä perittyä lääkitsemistapaa: kustiin haavalle, jos voitiin. Taisteluportaan miehiä kaatui ja haavoittui. Sairaankantajat tekivät ilmiömäisen rohkeita kuljetuksia pois etulinjasta ja antoivat ensiapua. Upseereja haavoittui ja joukkueiden vanhemmat aliupseerit astuivat heidän tilalleen. He ottivat johdon käsiinsä, ja katkerat taistelut luistivat katkeamatta. Oli lähdetty ottamaan takaisin meiltä ryöstettyä Karjalaa. »Suomi kuuluu suomalaisille», takoi monien ajatuksissa.

Taistelu edistyi suotuisasti, mutta vihollisen lujan vastarinnan takia hitaasti. Eniten etenemistä hidastivat monet vihollisen katetut konekivääripesäkkeet, joihin ei aina tykistön tulikaan tehonnut. Pääosa niistä oli tuhottava iskuryhmien avulla ja yksityisten upseerien, aliupseerien ja miesten rohkealla toiminnalla.

Mainittakoon lisäksi, ettei tykistön voimakas valmistelu juuri kohdistunut Turkan hyökkäyssuuntaan, vaan painopistesuunnassa oli aluksi taisteltava ilman »isonveljen» apua pääasiassa omin voimin. Vasta sitten kun klo 12.12 alkanut valmisteluammunta oli päättynyt klo 12.30, Turkan mukana olleet tulenjohtoupseerit saivat lujanyrkkistä apua tykistöltä.

Klo 14.30 oli komppanioiden etenemistä haittaavat vihollispesäkkeet tuhottu kasapanoksin. Klo 16.45 eteneminen jatkui Kivelän ja Kirjavaisen kohdalta Kuisman ja Pössin kohdalta tielle Kuisma-Lankila, jonka komppania saavutti klo 18.45 ja oli tällöin noin 200 metriä Lankilan pohjoispuolella.

Noin klo 19.40 Kivelä oli vallannut Kuisman yhteistoiminnassa Kirjavaisen kanssa. Kirjavainen varmisti Siisiälän suuntaan.

Sisäänmurto painopistesuunnassa oli tapahtunut tosiasia, mutta taistelut jatkuivat täydelliseen läpimurtoon asti.

— — —

III P:n komppanian päälliköt käskynjaolla Rautjärven-Ilmeen tiellä. Vas T. Pajunen, J. Kirjavainen, K. Turkka, E. Kivelä ja U. Tamminen.

I P:n upseerit Rautjärvellä. Edessä keskellä maj Y.O.J. Toppola.

Palatkaamme II P:n hyökkäykseen.

Taisteluosasto Toiviainen lähti hyökkäysvalmiusasemistaan aikataulun mukaisesti. Edessä oli kolme kovaa linnoitettua vihollistukikohtaa: Miettilä it, Munakukkula ja Peussanmäki.

Komppania Maijalan tehtävänä olivat Miettilän valtaaminen pohjoisesta päin sekä erilliset varmistustehtävät.

Komppania Kiipulan tehtäväksi vihollisen vastatoimien johdosta tulivat Munakukkulan valtaus ja sen itäpuolella olevan Kuununjoen varmistus.

Vahvennetulla komppania Kilvellä, oli vaikea tehtävä Peussanmäen valtaus. Peussanmäen jälkeen oli tiedusteltava ja varmistettava Hynnilän suuntaan.

8. K oli alistettu kiväärikomppanioille.

Käsitykseni mukaan pataljoonan tehtävä oli aktiivinen vihollisvoimia sitova tehtävä leveällä rintamalla, jossa kaikin keinoin oli myös pyrittävä tukikohtien valtaamiseen.

Eteneminen alkoi aikataulun mukaisesti. Pataljoona pääsi aluksi vihollisen valvontalinjan läpi ja osittain esteille asti, mutta siihen se pysähtyi kaikkialla. Todettiin sama kuin III P:n alkuetenemisessä. Vihollisen hyvin varustetut konekivääri- ja pikakivääriasemat olivat suurelta osin täysin toimintakelpoisia. Ei puuttunut halua hyökätä, mutta tahto petti. Tappioita tuli liian paljon kaikkialla. Oli muodostettava ennen hyökkäystä koulutetuista miehistä iskuryhmiä. Täytyi löytyä hurjia taistelijoita. Ja niitä kyllä löytyi. Tämä kaikki vei kuitenkin aikansa. Monin paikoin oli vetäydyttävä suojaisempiin maastokohtiin toiminnan jatkon järjestelyihin. Ei ollut syytä rynnätä vihollista päin ja tulla sieltä verisenä takaisin. Vihollisen tehokkaat murrokset ja niiden voimakkaat miinoitukset olivat myös pahoina esteinä. Pioneerejä tarvittiin kaikkialla. He tekivät vaarallista työtään erittäin uhrautuvasti. Mutta aika kului.

Niinpä ensimmäinen lohdullinen ilmoitus pataljoonaan tuli vasta klo 20.15, jolloin luutnantti Kiipula ilmoitti komppaniansa vallanneen Munakukkulan. Kasapanos, käsikranaatti ja konepistooli tehosivat.

Heti perään tuli samalta kukkulalta suruviesti: luutnantti Kiipula oli monien muiden mukana siirtynyt kaatuneiden armeijaan. Luutnantti E. Mäkelä määrättiin komppanian päälliköksi.

Seuraavana päivänä oli maasto Munakukkulan suunnalla puhdistettu Kuunujoelle, mutta Maijala oli edelleen entisissä asemis-

saan Miettilä it. pohjoispuolella. Peusanmäki oli myös pääosin edelleen vihollisella.

— — —

Kersantti T. H. Laakso Maijalan komppaniasta kertoo sodan ensimmäisistä kokemuksistaan: »Lähdimme hyökkäämään Miettilästä. Ensimmäinen uhrimme oli Arvo Kivinen kaatuneena. Hyökkäys jatkui tiheässä viidakossa. Tulta tuli vähän joka puolelta, mutta ei sentään takaa. Seuraavana sankarien joukkoon, hiljaisten armeijaan, siirtyi Lauri Ahonen, Eräjärven poikia. Eteneminen jatkui. Eteemme tuli lyhyitä mäntyjä kasvava melko avonainen suo, jossa saimme niskaamme oikein tuliryöpyt. Tuleen vastattiin, sikäli kun vihollinen nähtiin. Siinä vihollisen tulituksessa kaatui Nieminen. Kun etenimme suolle ja tulimme lehtimetsään, oli edessämme leveä ja pitkä murros, joka oli miinoitettu. Eteneminen jatkui erittäin varovasti. Olimme kai jo lähellä vihollisen varsinaisia puolustusasemia, koska sekaamme alkoi sataa vallan tavattomasti pienoisheittimen, nakun, kranaatteja. Niistä haavoittui useita miehiä. Siinä minäkin sain siruja lonkkaani ja niin sotimiseni keskeytyi.»

— — —

Alikersantti Erkkilä jatkaa samasta taistelusta. »Ennen hyökkäyksemme alkamista oli oma tykistömme pehmittänyt erinomaisen tarkasti ja tehokkaasti Miettilän tukikohtaa, joka oli ensimmäisenä hyökkäystavoitteenamme. Tuntui siltä, että tukikohta olisi sen pöllytyksen ja roiskeen jälkeen helposti valloitettavissa. Mutta toisin kävi. Kuuluin komppanian komentoryhmään ja jouduin monenlaatuisiin tehtäviin. Meidän kohdallamme lepikössä haavoittui monien muiden joukossa Orivedeltä alik Savinen. Häntä ei ehditty kuljettaa JSp:lle asti, kun hän menehtyi haavoihinsa. Siinä oli oltu jo ainakin pari vuorokautta, kun ltn Maijala kysyi vapaaehtoisia tutkimaan edessä olevaa mäkeä. Ilmoittauduin mukaan partion johtajaksi ja vapaaehtoisina tulivat mukaan mm. Paavo Erkkilä, Olavi Heinonen. Lähdimme tavoitettamme kohden. Ensin kiersimme metsän kautta pellon reunaan, jonka takana noin

150 metriä pitkien peltosarkojen päässä oli varustettu tukikohta. Ojia ryömien lähestyimme mäkeä. Ei kuulunut laukaustakaan, eikä vihollisesta näkynyt merkkiäkään. Nousimme ojista mäen reunaan ja varovasti mäelle. Tukikohta oli aivan tyhjä vihollisista. Varustukset olivat erinomaiset mutta ei yhtään puolustajaa ollut paikalla. Etenimme läpi tukikohdan ja edessämme oli suurehko peltoaukeama. Sen takana olevassa tukikohdassa näkyi liikettä. Se oli miehitetty ja varustettu käsityksemme mukaan lujaksi linnoitukseksi.

Palasimme takaisin. Ilmoitin Maijalalle mäen olevan tyhjän. Maijala löi minua olkapäälle ja sanoi: »Olihan oikeat miehet matkassa».

Komppanian osa miehitti kukkulan».

— — —

Seuraava haastateltava oli komppanian lääkintäalikersantti Martti Huhta. Hän kertoi:

»Kun taistelu Miettilästä alkoi, silloin kaatui ja haavoittui useita Eräjärven ja Oriveden poikia. Taistelu oli tämän sodan ensimmäinen tulikaste, vaikka komppaniassamme oli suurin osa jo talvisodan, Tolvajärven taistelujen kovia ja kokeneita miehiä. Lääkintäryhmällä oli kovasti töitä. Etulinjasta oli tuotava haavoittuneita kokoamispaikkaan, jossa heille annettiin ensiapu, ellei sitä jo haavoittumispaikalla oltu kyetty antamaan. Se oli kovaa ja vaarallista työtä, sillä kansainvälisiä määräyksiä ei tässä sodassa kummallakaan puolella noudatettu. Niinpä Punaisen ristin nauhojakaan ei enää käytetty, koska talvisodassa oli havaittu näkyvien nauhojen vetävän vaan enemmän vihollisen tulta puoleensa.

Lääkintäryhmän johtajana oli kers Karppelin Eräjärveltä, ja miehistönä mm. Paavo Sinkka ja Martti Mäkelä, muut jostakin toisesta pitäjästä, jota en muista. Toisen taistelupäivän aamuna tuli kranaatti haavoittunutta avustamassa olevan ryhmämme keskelle. Siinä rysäyksessä Karppelin sai takamuksiinsa useita siruja ja Sinkkakin olkapäähänsä tärskyn. Hän kantaa kai vieläkin terästä olkapäässään. Sen jälkeen toimin ryhmänjohtajana, koska säästyin naarmutta hyvällä onnellani.

Kuten aikaisemmin mainitsin, lääkintämiehen tehtävät ovat raskaita ja henkisestikin hyvin rasittavia. Kun näkee hyvän ase-

veljensä ja monasti naapurinsa vaikeasti haavoittuneena ja pitäisi häntä kaikin keinoin avustaa, niin usein tuntee kuitenkin heikkoutensa. Eihän kolmen kuukauden koulutus anna vielä läheskään täyttä varmuutta tehtävään.»

Liikuttuneena Huhta kertoi esimerkin: »Paavo Erkkilä oli normaalioloissa humoristinen ja hauska kaveri, jota eivät surut eikä murheet paljoa painaneet. Täällä hän kuitenkin näki matkansa pään. Hän lähti serkkunsa Erkkilän kanssa tutkimaan ryssän piiskatykin asemaa, josta tuli ilkeitä kranaatteja. Tämä tapahtui Rätykylässä. Leo Erkkilä palasi matkalta kertoen Paavon haavoittuneen. Erittäin litteänä liikkuen, minun onnistui vetää hänet pois tulen alta. Hänet sidottiin ja vietiin paareilla. Vähän matkaa paareja kannettuamme Paavo rupesi valittamaan kovasti. Tähän hyvän kaverin ja kaikkien pitämän pojan matka päättyi paareillamme maaten. Tapaus oli minulle liikuttava.»

Liikuttunut oli Huhtakin tapausta kertoessaan yli kolmekymmentä vuotta tapauksen jälkeen. Aseveljeys oli syvää, pyhää ja suuriarvoista omaisuutta Huhdallekin.

— — —

Längelmäen komppanian ltn A Mäkelän yhdeksän miehen partio oli aikaisemmin kapt Toiviaisen käskystä käynyt tiedustelumatkalla Munakukkulan suunnassa nimenomaisena tehtävänään ottaa tulikosketus viholliseen. Samassa suunnassa komppania alkoi 31. 7. 41 hyökkäyksensä Munakukkulalle ja kärjessä oli Toiviaisen käskystä hyökkäyssuunnan maaston tarkoin tunteva ltn A. Mäkelä. Niinpä eteneminen Kuunjoen sivupuron ylityksineen ja kanatarha-aitojen läpäisyineen sujui vaikeuksitta. Sitten tuli vastaan miinoitettu murros. Tammilehto oli mukana aivan kärjessä. Hän katkasi parin metrin männyn seipääksi ja löi sillä miinalankoihin, jolloin miinat räjähtivät. Jo kuivahtanut murros syttyi palamaan. Munakukkulalla näkyi liikettä, mutta mitään ei vielä tapahtunut. Palo jatkui ja miinat sen johdosta räiskyivät. Savu peitti tienoon.

»Pois olivat vaaralliset miinat ja savuverho oli suojana», kertoi ltn A. Mäkelä ja jatkoi: »Käskin Tammilehdon etenemään aukosta murroksen läpi. Lähdin myös itse heti kersantti Arvo Joutselan ryhmän mukana. Olimme juuri murroksessa, kun vihollisen konekivääri alkoi kotkottaa kurkustaan nikkeliä kohden. Päästyämme

savun läpi näin edessämme ampuvan kk:n. Samalla näin, miten alik Olavi Tammilehto kohottautui ja viskasi käsikranaatin konekivääriasemaan. Se tavoitti kympin arvoisesti osoitteensa ja kk melkein hyppäsi ilmaan sekä rysähti alas. Hyvin ikävää oli toisaalta nähdä, miten Tammilehto putosi maahan. Suihku oli ehtinyt tavoittaa hänet. Se oli hyvän ryhmänjohtajani matkan pää.

Joukkue pääsi nyt murroksen läpi. Heti saatiin kuitenkin pikakivääritulta varsin läheltä vähän vasemmalta. Taas oli tuumittava. Mutta Joutselän Arvo oli jo tuuminut. Hän pyysi kovaa tulta pikakivääriasemaan ja sai myös sitä. Hän hyppäsi muutamalla loikalla vihollisasemaan tai oikeammin sen takapenkalle. Hän suihki konepistoolillaan meitä ampuvia vihollisia selustasta ja teki selvää jälkeä sekä pikakivääri- että kiväärimiehistä. Ryntäsimme vihollisasemaan, jossa pahanteko oli ollut perusteellinen ja sitä parsittiin vielä. Pojat huolehtivat niin, ettei osalleni tullut kuin yksi entinen vihollinen.

Ltn Kiipula ilmestyi vallatulle alueelle komppaniansa loppuosan kanssa ja ryntäsi ylemmäksi kukkulalle. Joutsela painui Kiipulalle oppaaksi. Kukkulan korkealla kohdalla he molemmat tapasivat sankarikuoleman. Heti oli Toiviainenkin paikalla. Hän määräsi veljeni E. Mäkelän komppanian päälliköksi ja joukkueeni Kuunujoen rantaan varmistamaan itään.»

Kilpi taisteli Peussanmäellä ja Maijala alkuperäisissä asemissaan leppoisasti.

Yö levättiin Munakukkulalla. 1. 8. 41 tiedusteltiin eri suuntiin.

Peussanmäessä alkoi tapahtua, mutta Mettilän itäisessä ei. Siksi Toiviainen suuntasikin 6. ja 7. K:t Kuununjoen yli ja sitten E. Mäkelän komppanian pohjoiseen helpottamaan Maijalan komppanian toimintaa Miettilän suunnassa. 6. K:n hyökkäys alkoi 3. 8. 41 klo 10.30. Mitä sitten tapahtui, siitä kertoo taas kärkijoukkueessa edenneen komppanianpäällikön veli ltn A. Mäkelä:

»Eteneminen pohjoiseen onnistui hyvin. Ensimmäinen kosketus viholliseen saatiin vasta tiellä Miettilä it. Länsipuolella, tiellä, joka johti Ilmeelle. Kapt Toiviaisen kehotuksesta kiersimme vihollisen tukikohdan lännestä, ylitimme Miettilästä Ilmeelle johtavan tien ja jatkoimme itään. Näin olimme jo samalla puolen vihollisen tukikohtaa, jossa Maijalan komppaniankin piti olla. Mutta emme tavanneet Maijalaa.

Olimme kiertäneet korkean kukkulamaaston. Nousimme kalliol-

le ja pääsimme sinne ilman muuta, oikeistaan ilman taistelua. Vai oliko siellä jotain pikku nahinaa? Päästyämme korkealle kalliolle oli sen huipulla korkea torni, jonne johtivat raput. Sieltä ylälavalta lähti vihollissotilas alas. Koska hänellä oli ase, ammuin häntä. Uhri tulla muksahti kalliolle. Tornin juurella oli ampumapesäke. Se tuhottiin kasapanoksella. Sitten huomasimme kallion rinteellä korsuja ja niissä vihollisia. Siinä alkoivat pikku nahinat, mutta meillä oli valtit käsissämme, koska saimme ampua alaspäin ja rinne oli jyrkkä.

Yritimme vihollisia antautumaankin. Joukossamme oli venäjän kielen taitoinen mies. Hän meni vihollista lähemmäksi ja kehotti antautumaan. Mutta tulta tuli vastaukseksi, ja sotamies haavoittui. Sitten tuhosimme korsut yksitellen käsikranaatein ja kasapanoksin. Se oli hurjanpuoleista suursiivousta. Mutta ei meille siinä tappioita tullut, joten se oli suhteellisen helppo homma.» Näin kertoi siis Mäkelä.

— Komppanianne teki siis Maijalan urakan?

— Juu, ei Maijala siinä mitään tehnyt.

— Missä saitte yhteyden Maijalaan?

— Tiellä Miettilä—Ilmee, vasta kun olimme lähteneet marssimaan Ilmeelle päin.

Kuten lukijalle lienee selvinnyt, muodostivat rykmenttimme 6. komppanian rungon Tolvajärven taisteluissa talvisodassa kunnostautuneen 4./JR 16:sta aliupseerit ja miehet eli Längelmäen reserviläiset. Upseeristo sen sijaan oli kokonaan uutta. Komppanian päällikkönä oli ltn K. A. V. Kiipula Nokialta. Häneen oli jo Rautjärven aikana ehditty tutustua. Komppania piti päälliköstään, ja luottamus oli molemmin puolinen.

Kun komppania sitten lähti ensimmäiseen taisteluunsa, Kiipula johti alaisiaan erittäin rohkeasti ja taitavasti vihollisen lujasti varustetun ja miehitetyn tukikohdan valtaamisessa. Kiivaassa tulituiskeessa komppania painui eteenpäin. Tappioitakin tuli, mutta vastustamattomasti komppania eteni. Kun tukikohta oli vallattu, Kiipula nousi sen korealle kohdalle ja ampui siellä sovitut valoammukset valtauksen merkiksi. Se oli varmasti Kiipulalle miellytävä onnen hetki. Mutta samalla se oli koko komppanialle sekä kaikille hänen aseveljilleen että erikoisesti hänen omaisilleen ja rakastetulleen suuren surun ja murheen hetki. Kun ltn Kiipula oli laukaissut viimeisen valoammuksen taivasta kohden, vihollisen

kivääri laukesi lähistöllä ja luoti läpäisi Kiipulan niskanikaman. Hän ei enää johtanut komppaniaansa, vaan oli siirtynyt hiljaisten sotilaiden armeijaan. Komppania oli menettänyt erittäin pidetyn päällikkönsä. Se jatkoi taisteluaan surumielisenä mutta hammasta purren.

Komppanian päälliköksi määrättiin tamperelainen luutnantti E. I. Mäkelä, pidetty mies hänkin, jolle myöhemmin tuli Kiipulan kohtalo.

Vaikka ihmismenetyksiä ei voidakaan asettaa arvojärjestykseen, on syytä monien muiden tässä taistelussa kaatuneiden rinnalla tuoda esiin sankarikuoleman saavuttanut kersantti Arvo Joutsela. Hän oli yksi talvisodan ja nyt käydyn taistelun rohkeimmista ja taitavimmista aliupseereista. Hän toimi sekä Tolvajärvellä että kaatumistaistelussaan joukkueen varajohtajana erittäin ansiokkaasti.

Ensimmäiset raskaat suruviestit lähtivät kotiseudulle ja aseveljille.

Väitetään, ettei ihminen voi tietää kuolemansa hetkeä. Mutta edellämainitut todennäköisesti vaistosivat tulevan kohtalonsa. Kumpikin oli edellisenä päivänä jättänyt tärkeimmän yksityisomaisuutensa komppanian vääpelille ja sanellut toivomuksensa, kenelle mikin esine oli toimitettava. Todettakoon myös, että samanlaisia tapauksia oli sodan aikana useita, joista osa myös sellaisia, jolloin ei mitään tapahtunutkaan, vaan omistaja itse peri luovuttamansa omaisuuden.

— — —

II pataljoonan kranaatinheitinjoukkueen puolittain väkisin vapaaehtoisena sotareissulle lähtenyt »yleismies», kirjurin, taistelulähetin ja myöhemmässä vaiheessa tulenjohtajan tehtäviä hoitanut Oriveden poika Unto Hieta kertoi Munakukkulan taisteluista seuraavaa: »Mainittu kukkula vallattiin ensimmäisenä sotapäivänä. Joukkueemme majoittui kukkulalle, jossa yritettiin jopa nukkuakin kivien ja turpeiden päällä. Tulia ei saanut sytyttää vihollisen tähystyksen vuoksi. Yö oli melko koleakin, ainakin siltä hikisistä miehistä tuntui. Seuraavana aamuna oli katkera herätys. Kukkulalle tuli voimakas vihollisen tykistökeskitys. Kun se oli ohi, kuului valittavia huutoja sieltä ja täältä. Vieressäni parin metrin päässä

oli nukkunut joukkueemme johtaja luutnantti Eino Räty, jonka taistelulähettinä silloin toimin. Hän valitti, ja kun menin hänen luokseen havaitsin hänen reitensä olevan pahoin murtuneena, paremminkin palasina. Nyrkin mentävä reikä oli istumalihaksessa ja reisi tuntui olevan monesta kohden poikki. Sidoin hänet, käyttäen useamman miehen ensiaputarpeet ja sen jälkeen saimme jostakin paarit, matka kohti joukkosidontaipaikkaa (JSp) alkoi. Kuljimme eilisen hyökkäyksemme suuntauraa myöten, joka suomaastoissa muodostui vaikeaksi. Kantajina olivat lisäkseni isäni, Aku Hieta ja toinen taistelulähetti Oiva Valonen. Matka haavoittuneen Rädyn kohdalta oli erittäin vaikea. Kyljellään, haavoittunut puoli ylöspäin maatessaan, haavoittunut reisi vähän taittuneena, näkyvivät luupalat siteiden alta. Räty oli koko ajan tajuissaan ja kun tässä vaikeassa maastossa häntä kannoimme näimme millaiset tuskat hänellä oli, mutta sanallakaan hän ei valittanut vaan puri hammastaan kaiken aikaa niin että pää vapisi. Viimein pääsimme JSp:lle jossa luovutimme joukkueemme johtajan lääkärin hoitoon. Viimeiseksi hän käski viedä terveisiä joukkueen miehille, luovutti pistoolinsa ja kiikarinsa vietäväksi joukkueeseen.

Surullinen matkamme oli päättynyt, mutta olimmehan saaneet auttaa vaikeasti haavoittunutta joukkueenjohtajaamme, siitä oli mieli hyvä. Näin pian jouduimme eroamaan hyvästä johtajastamme ja erinomaisesta sotilaasta.»

Näin Unto Hieta ja jatkoi: »JSp:llä tapasimme myöskin samassa tykistökeskityksessä haavoittuneen KKK:n päällikkö Erkki Uotilan. Kun olimme taas Munakukkulalla, kertoivat toiset samassa keskityksessä kaatuneen viisi miestä joukkueestamme, joista useimmat siten että kranaatit olivat räjähtäneet puissa ja niiden juurilla suojautuneet miehet saivat tappavia siruja.

Menin ilmoittamaan tapaukset pataljoonamme komentajalle kapteeni L. Toiviaiselle. Hän käski noutamaan 5. komppaniasta luutnantti K. Majaran joukkueemme johtajaksi. Majara oli saanut krh koulutuksen ja pystyi erittäin hyvin tehtäväänsä, jossa hän sitten toimikin vuoden 1942 alkupuoliskolle asti, jolloin pataljoonastamme muodostettiin vanhempien ikäluokkien porukka mikä sitten kotiutettiin. Samaan aikaan saapui myöskin joukkueeseemme vänrikki P. Syrjä, joka oli jotakin muuta tietä määrätty Rätyn tilalle. Syrjäkin jäi joukkueeseemme koko hyökkäysvaiheen ajaksi

toimien tulenjohtajana. Palvelee vieläkin everstinä Suomen armeijassa.»

— — —

13.K:n (KrhK) leppoisa ilta. Kuvassa vääp Pokkinen, ltn J. Kirjavainen, kapt Y. Laalahti, ylik E. Leivo ja korpr Kaisto

Siukosaaren komppanian III joukkue Sahalahden miehiä.

7.K:n vääpeli muistelee ensipäivän tapahtumia:

»Peussanmäki oli kova paikka Juupajoen komppanialle, joka ltn J. Kilven johdolla rynni eteenpäin. Kun kuuli tykistövalmistelun ja myöhemmin näki sen aikaansaaman tuhon, ei uskoisi yhdenkään olennon enää sen jälkeen elävän alueella. Kova tuli tuli komppaniaamme vastaan. Niinpä tappiomme olivat raskaat. Juupajoen miehistä kaatui ainakin Pohja, Väyrynen, Laihia, Lahti, Sulonen ja Pajula sekä eräs kersantti, jonka nimi on unohtunut.

Täydennyksenä saimme heti Rautjärven Haapalan kylästä reippaita Karjalan poikia, jotka tunsivat kotipitäjänsä polut ja metsät kuin omat sormensa ja heistä oli juuri siksi paljon apua. Ikävä vain, että heistäkin kaatui välittömästi alikersantti Javanainen.» Näin kertoi vääpeli A. E. Toivonen.

Peussanmäen tapahtumista kertoi myös ylivääpeli Niilo Kellari samasta komppaniasta: »Peussanmäkeä ei kukaan mukana ollut unohda koskaan, unissakin se muistetaan. Varmasti moni 7.K:n mies oli vuosikaupalla silloin tällöin öisin unissaan Peussanmäessä. Niin ainakin minä olin. Olin vänr. E. Porkan joukkueen varajohtajana. Aseman edessä oli esteitä ja miinalaitteita jos jonkinlaisia ja niiden takana lujat asemat. Jos niissä olisi ollut yhtä lujat miehet, ei niitä olisi valloitettukaan. Asia on kuitenkin niin, että tykistövalmistelumme sekä ennen taistelua että taistelun aikana oli saanut Peussanmäessä aikaan vallan tavatonta hävitystä ja sekasortoa ja se helpotti meitä sinne ryntääjiä. Tulta kyllä tuli vastaamme että tuhisi ja pihisi, tulipa joskus piiskatykistäkin että räsähti. Tuli tappioitakin. Niilo Tuominen katkoi piikkilankoja, ja me muut tulitimme. Tuominen painui ampumahaudan luo ja me muut perässä. Heitimme käsikranaatteja hautaan ja pesäkkeisiin ja ryntäsimme mukana. Konepistoolit tekivät selvää jälkea, ja osa vihollisista oli melkein hölmöinä meidän hurjasta päällekäymisestämme. Saimme osan ampumahautaa haltuumme, mutta sitten alkoi vihollistuli kohdistua mehin. Kk. suihku nuoli suojavallia yläpuolellamme. Vieressäni oli Paavo Korpela. »Älä nosta päätäsi», sanoin. Mutta tulisieluinen soturi halusi kurkata vähän sivuillekin, pää nousi ja samalla mies retkahti alas. Siihen päättyi nuorukaisen tie. Samoin kävi nuoren innokkaan Kaakkoniemen Lylystä. Hänkin oli erinomainen ihminen ja soturi.

Kaksi tuntia suunnilleen kesti tämä käsikranaatti- ja konepistoolitaistelu, vihollispesäkkeiden ja -bunkkerien sekä ampumahau-

tojen vyörytys. Tavoite oli saavutettu ja työ tehty, mutta kovin hinnoin. Noin viisitoista hyvää soturia haavoittui ja useita kaatui.

Saimme sotasaaliiksi voita ja limppua sekä luonnollisesti paljon sotakalustoa.

»Yrittivät sinunkin tappaa», sanoi Tuominen, kun oli nähnyt kuurupiiloleikkini vihollistulessa.»

— — —

Kuten Haanterän hyökkäyskäskystä selvisi, kapteeni Jaakko Kilpi luovutti kaksi joukkuettaan toisen pataljoonan komentajan käyttöön, mutta sai tilalle Kirjavaisen komppaniasta yhtä suuren vahvennuksen. Kirjavainen tässä vaihtokaupassa jäi siis huonommalle puolelle. Tarkoitus tässä ei kuitenkaan ole arvostella kauppoja, vaan katsoa, miten Kilven Jaskan hyökkäys onnistui. Tiedustelu oli todennut vihollisen kenttälinnoitukset komppanian hyökkäyssuunnassa, joten vastus jo ennakkoon oli tiedossa.

Närväsen joukkue hyökkäsi keskustassa ja Kilpi seurasi sen mukana. Kivipohja oli oikealla sivustalla ja hänen alaisenaan oli sa-

II P:n jääkärijoukkue. Vas. joukkueen johtaja ltn E.N. Kirkkala.

vunheitinjoukkue. Edetessä Närvänen osui murroksen kohdalle, jonka takana oli vihollinen varustetuissa asemissa. Sieltä tuli vastaan kiivas tuli. Samoin oli käynyt Porkan joukkueen. Närväseltä kaatui heti sotamies Arvo Rantanen ja haavoittui Vilho Anttila hengenvaarallisesti. Lievemmin haavoittuivat alik Eino Nieppola ja sotamies Vilho Suhonen. Kaikki saatiin vedetyiksi suojaan ja viedyiksi joukkosidontapaikkaan (JSp). Samansuuruiset tappiot olivat muissakin joukkueissa. Kilpi veti komppaniansa kaksisataa metriä taakse ja pyysi tykistöä valmistelemaan uutta yritystä. Olihan turhaa käskeä miehiä varmaan kuolemaan, kun komppanian tappiot muutamassa minuutissa lähentelivät kahtakymmentä suomalaista raisua sotilasta.

Tykistö ampui, ja komppania yritti uudelleen, mutta tulos oli sama. Valmistelu oli voimaton eikä kohdistunut parhaalla mahdollisella tavalla.

Kivipohjan joukkue oikealla oli joutunut vähän erilleen. Hän pääsi vihollisen huomaamatta aivan asemien eteen. Närväsen suuntaan ampuessaan vihollinen paljasti katetun ja lujan kk. asemansa. Heitimme käsikranaatteja, mutta ne eivät osuneet aukosta sisään. Kovassa luotisateessa ei voinut paljoakaan kohottautua heittäessään. Kivipohja pyysi kranaatinheitinkeskitystä ja sai sen. Se lopetti tulen vihollisen ampumahaudasta, mutta kk. pesäke toimi. Kivipohja, alik O.Rantanen, korpr Kuisma ja sotamiehet Selänpää ja Kukkonen ryntäsivät bunkkerien katolle. Toisen ampuma-aukon he saivat kasapanoksella muurattua umpeen, mutta toisen yläpuolta suojasi teräslevy eivätkä he voineet sille mitään. Olo tuli kuumaksi ja pois oli juostava. Kivipohja pyysi taas krh. keskitystä. Se tuli heti ja paikalle. Bunkkerin katto pölisi ja kesti. Taas samat miehet ryntäsivät katolle, mutta tulos sama. Kivipohja ja Selänpää haavoittuivat. Taas ajauduttiin kuolleeseen kulmaan.

Kilpi pyysi tykistön keskitystä Peusanmäkeen ja sai viiden haupitsipatterin samanaikaisen tulen. Se teki terää. Vihollinen alkoi lannistua. Kivipohjakin sidotuin käsin ryntäsi bunkkerille, jonne jo oli ehtinyt krh. joukkueen tulenjohtaja alik Merivirtakin. Alkoi Peusanmäen taisteluasemien vyörytys käsikranaatein, kasapanoksin ja kärjessä tietysti oli pari konepistooliampujaa. Sotamies Kukkonen näki erään bunkkerin oven olevan tukinpätkillä lujasti lukitun. Hän potkaisi pöngät pois ja katsoi sisään. Ulos ja kiireesti. Sisällä makasi konekiväärin takana kaksi vihollisen upseeria. Räis-

ke kävi läpi lautaoven, mutta ei osunut Kukkoseen. Konepistooli suunnattiin kulman takaa ovea kohden ja annettiin omat lääkkeet korsuun. Silloin hiljeni. Olivatkohan sotamiehet lukinneet upseerit, että uskaltaisivat lähteä karkuteille? Mene ja tiedä.

Voimakas tykistökeskitys tehosi. Se kannatti, sillä kranaattien ja sotilaiden arvoja ei voi verrata keskenään.

Peusanmäki oli ja pysyi hallussamme vihollisen erillisistä pienistä yrityksistä huolimatta.

Niin päättyi yhdistetyn komppanian ensimmäinen taistelu — päivä. Alku oli raisu ja kunniakas.

Kilven komppanian taistelu on kuitenkin vaan yksi osa rykmentin toiminnan kokonaisuudesta. Niinpä on syytä välillä tutustua siihen, miten muualta käsin ahdistettiin ja kuritettiin Peussanmäen puolustajia.

Kun vahvistetulla Kilven komppanialla oli aikamoisia vaikeuksia päästä käsiksi vihollisen vahvasti varustettuun mäkeen, Kirjavaisen ja Kivelän komppaniat olivat jo Peussanmäen takana. Maj Turkka suuntasi Kivelän komppanian selustasta vihollislinnoitusta vastaan. Tämä oli todennäköisesti ratkaisevinta Peussanmäen kukistumisessa. Tästä kertoo seuraava selostuskatkelma.

»Kuisma oli vallattu, mutta Kilpi komppanioineen ei ollut vielä päässyt vihollisen päälinnoituksen, Peussanmäen herraksi. Kivelän komppanian oli helppo päästä linnoituksen takaporteille ja sinne myös mentiin.»

Näin kertoilivat sekä Kivelän joukkueenjohtaja ltn J. Kyyhkynen että Kyyhkysen ryhmänjohtaja alik Toivo Niittynen. Heidän kaksinpuhelunsa toiminnasta linnoitusalueen takaporteilla oli seuraava:

— Kyyhkynen (K): Kun Kivelän komppania oli selvinnyt sisäänmurrosta Nimettömän aukean päässä, se eteni määrätyssä suunnassa Kuismaan ja siitä välittömästi tietä pitkin Peussanmäen selustaan.

— Niittymäki (N): Juu, ja sillä matkalla tuli vastaamme vihollisen kuorma-auto. Meillä edessä kulkevilla oli suunnitelma tuhota autossa ollut täysi miehistölasti. Mutta taaempana tulevien poikien hermot eivät olleet samalla aaltopituudella. Sieltä ammuttiin liian aikaisin, ja emme saaneet saaliiksi kuin yhden vääpelin.

— K: Komppanian matka jatkui. Ilta pimeni, ja olo vihollisen keskellä alkoi tuntua epävarmalta. Sain tehtäväkseni tiedustella

vihollisen asemia ja miehitystä. Puolijoukkueen kanssa kiersin pellon itäpuolelta metsän suojassa.

— N: Silloin Peussanmäestä tuli kaksi panssaria. Ammuimme niitä pk:lla, mutta niistä iski vaan tulta. Se oli turhaa touhua. Pst miehemmekään eivät ehtineet siihen hätään, taisivat nukkua. Ohi ne menivät. Ensin meidän läpi ja sitten ohi.

— K: Matkamme jatkui. Oli jo pimeä. Äkkiä huomasimme olevamme vihollisen keskellä. Ei muuta kun hiljaa asemaan, suureen ympyrämäiseen kaareen. Olimme todellakin menneet »takaportista» sisään vihollisen linnoitusalueelle. Käskin avaamaan heti tulen, jos näkyy liikettä.

— N: Ja kyllä alkoi näkyä. Joka puolella kihisi ja kuhisi pimeässä vihollisia. Avasimme tulen, ja kihinä sen kun lisääntyi aina vaan. Me roiskittiin, sen kun ehdittiin sekaan.

— K: Vihollinen säikähti pahan kerran. Sekaisin meni sen joukot. Yhtenä suurena parvena ne painelivat takaportin suuntaan ja saivat niin alueen haltuunsa.

— N: Nyt ne tulee aivan silmille, huusin Kyyhkyselle.

— K: Nikkeliä naamalle vaan, huusi Kyyhkynen. Ja sota oli kovaa. Vihollismassa paineli takaportista ulos sekavana rykelmänä. Siellä oli Kivelän komppania heti vastassa, jolloin vihollismassa joutui heti perään toiseen samanlaiseen kuolemankaruselliin.

— N: Siinä taisi sitten ollakin jo vähän sekaisin sekä meikäläiset että viholliset, kun ne perhanat heittelivät vielä käsikranaatteja meikäläisten sekaan.

— K: Uraata ne huusivat, ja meteli sekä pauke oli kovaa. Valtti ja voitto oli meidän. Mutta yön pimeys suojeli osin vihollista, joten suuri osa läpäisi eheänä tulimuurimme.

Kersantti Lauri Ranta kolmen muun Siukosaaren komppaniaan kuuluneen ollessa läsnä todistajina kertoi tapauksesta tiellä Peusanmäki—Kuisma seuraavaa:

»Olimme edenneet toisessa linjassa ja saavuttaneet tien Peussanmäen eteläpuolella. Kuljulan komppania oli edennyt Kuunujoelle. Varmistus Lankilan suuntaan oli järjestetty. Peussanmäki oli silloin vielä vihollisella ja sieltä kuului taistelun ääniä. Tien varressa oli iso santakuoppa ja siinä makaili miehiä. Siinä tapasivat toisensa majurit Toppola ja Turkka ja neuvottelivat kai hyökkäyksen jatkamisesta. Peussanmäestä alkoi kuulua moottorin pauketta ja panssarien kolinaa. Samassa sieltä alkoi tulla kaksi panssarivau-

nun tapaista vekotinta tietä pitkin. Ne tulivat kuin rauhan aikana. Kun ne pääsivät kohdallemme luukku nousi ylös ja sieltä näkyi sotilaan yläruumis. Ohimarssin tapaan sotilaat tekivät kunniaa noin neljän, viiden metrin päässä oleville Toppolalle ja Turkalle ja ajoivat ohi.

Juuri sillä hetkellä, kun panssarit olivat sivuuttaneet meidät, aukeni maj Turkan silmät ja taju todellisuuteen. Hän huusi: »Ampukaa nyt hyvät miehet niitä perkeleitä edes konekivääreillä, ellei tehokkaampaa asetta ole». Mutta vaunut olivat jo menneet ohi, painuneet notkelmaan».

He olivat hurjia tai kieroja vihollisia. He kulkivat ainoan mahdollisen pakotiensä kautta. Näinkin voi sodassa tapahtua.»

— — —

Vääpeli Matti Koivumäki kertoo seuraavaa: »Kivelän komppania oli edennyt Peussanmäen eteläpuolelle. Olin käynyt siellä monet partiomatkat joten maasto oli tuttua. Lähdimme etenemään Peussanmäkeä kohden, joukkueemme tien vasenta puolta. Kohta tuli vastaamme kuorma-auto, joka pysähtyi tuleemme. Hetken kuluttua kuului tien oikealta puolen kova huuto ja räiske: vihollinen pakeni siellä laumana. Omat ja viholliset olivat sekaisin, joten mekään emme voineet ampua. Kun tilanne oli ohi, tuli hiljaisuus, kunnes moottorin äänet alkoivat kuulua. Sieltä tuli kaksi rumilusta ja ajoi läpi linjojemme. Peussanmäki purkautui.

Hetken kuluttua painuin puolijoukkueeni kanssa kärjessä mäkeen. Eteneminen sujui suuritta vaikeuksitta. Muutamia yksinäisiä hiippareita tosin tapasimme. Niin oli mahtavat, osittain kallioon louhitut vihollisasemat vallattu.»

Vääpeli Matti Vuoriston henkilökohtaisessa sotapäiväkirjassa sanotaan ensimmäisen hyökkäyspäivän kohdalla 13.K:n (KrhK/JR 27) toiminnasta seuraavaa: »Klo 8.00 lähdimme. Heittimeni sai tehtäväkseen tukea kornetti Kovipohjan hyökkäystä Peussanmäkeä vastaan. Klo 12.00 ylitimme rajan, ja hyökkäys edistyi hyvin. Klo 14.00 eteneminen oli pakko pysäyttää vihollisen bunkkerin takia, joka syyti konekivääritulta niskaamme. Toin heittimeni mahdollisimman eteen ja aloin muurata bunkkerin ampuma-aukkoja tukkoon. Tulenjohtopaikkamme oli aivan edessä ja vallattoman lähellä vihollista. Siitä oli se hyöty, että joka laukaus voitiin erittäin

hyvin tähystää ja tehdä korjauksia. Mutta paha oli nostaa päätään, koska heti tuli tulta. Tulenjohtue ja jalkaväki tekivät useita hyökkäysyrityksiä, mutta ei päästy etenemään. Tappioitakin tuli.

Tulenjohtotapsia pitkin luoksemme tuli alikersantti Merivirta raskaasta joukkueesta. Hän tiedusteli ja tutki tilannetta ja maastoa, pyysi sitten kasapanoksen ja käsikranaatteja ja otti kaverikseen Kivipohjan taistelulähetti Kukkosen konepistoolin. Hän juoksi suoraan bunkkerille, heitti kasapanoksen ampuma-aukosta sisään ja sen räjähdettyä hyppäsi bunkkerin katolle, jossa laski ilmoille Tarzanin voiton huudon. Hän hyppäsi sitten ampumahautaan ja alkoi vyöryttää sitä käsikranaateillaan ja konepistoolillaan.

Juoksimme Merivirran perään. Ehdin huomata bunkkerissa kolme vainajaa kk:n vieressä ja ampumahaudassa heitä oli lisää. Merivirta juoksi edellä ja huusi: »Suomalaiset seuratkaa!» Niin jatkettiin vyöryttämistä. Merivirta sen pani alulle, joten hänelle kuuluu kunnia. Mutta eivät muutkaan olleet huonoja — päinvastoin mitä reippaimpia ryntääjiä. Niinpä ryhmästäni haavoittuivat Kallio ja Tuominen vaikeammin, Helenius, Jalonen, Jokinen ja Leinonen lievemmin. Haluan myös kunnioittaen mainita Olkkosen, sillä hän oli erinomainen tulenjohtaja».

— — —

6.K:n II joukkue

Vihollisen voimakas vastarinta hidastutti huomattavasti Terän etenemistä. Tämä ei kai oikein sopinut eversti Pajarin piirustuksiin, koska hän kuumeisesti odotti sitä hetkeä, jolloin hän voi ilmoittaa armeijakunnalle Ilmeen tienristeysmaaston olevan vapaan vihollisista sitä tietä hyökkäykseen siirrettävän vereksen divisioonan toimintoja varten. Niinpä evl Haanterä päätti käyttää reserviään, majuri Toppolan IP:aa, jonka tehtäväksi hän antoi tuhota Peusanmäen eteläpuoliseen maastoon jääneet vihollispesäkkeet sekä edetä pääosillaan Nimettömänaukean kaakkoispään korkeudelle. Tällöin oli ensimmäinen hyökkäyspäivä ja klo 16.15.

Klo 19.40 Pajari määräsi kapteeni Vahlan komentaman I/JR 49:n Terän käyttöön lammen 69 maastossa.

Nämä molemmat pataljoonat Terä suuntasi nyt Siisiälän—Ilmeen suuntaan. 1./JR 27 oli kuitenkin tilapäisesti lähetettävä Lankilan suuntaan, jossa Pössi taisteli yksinään ja jossa Ilmeeseen kohdistetun hyökkäyksen selusta oli turvattava. Saman päivän illalla vapautti Kivelän komppania 1./JR 27:n Lankilasta ja komppania liittyi pataljoonaansa. Tällöin myös Kirjavainen oli siirretty Lankilan maastoon.

Kuljulan komppanian Toppola lähetti meihittämään Kuununjoen maaston Siisiälän suuntaan.

Tilanne ensimmäisen taistelupäivän illalla oli siis seuraava: Terän komentopaikka oli siirtynyt Kuisman suuntaan.

Toppolan pataljoona oli osillaan varmistus- ja taistelukosketuksissa viholliseen Kuununjoen maastossa. Illalla myöhään 1.K oli palannut Lankilasta takaisin pataljoonaansa.

II P oli pääosillaan taistelussa sekä Peusanmäessä että Miettilässä ja 6.K varmistamassa Munakukkulan kohdalla Kuununjoella.

III P oli kokonaisuudessaan Lankilan suunnassa.

Näinollen taisteluosasto Terä oli jakaantunut kahteen pääosaan, joista evl Haanterän johtama pääosa oli pohjoisessa suunnattuna Ilmeeseen ja III P Lankilan maastossa varmistamassa pääosan selustan ja valmiina jatkamaan Lankila—Rätykylä suunnassa.

I/JR 49 oli Terän käytössä.

1. 8. 41 tärkein tapahtuma oli joukkojen ryhmittäminen tulevia tehtäviä varten sekä pohjoiseen että etelään. Siinä kului aikaa, koska varmistuksesta oli huolehdittava kaikissa liikkeissä ja melkein kaikkiin suuntiin. Olihan Terän pääosat ikäänkuin vihollisen selustassa ja siellä oli myös Terä itse.

Asia selkeni kuitenkin huomattavasti, kun ltn J. Kilpi sai aamun kuluessa Peusanmäen selvitettyä melkein kokonaan. Siihen vaikutti suurelta osalta jo edellisen päivän illalla Kivelän komppanian toiminta tukikohdan selustassa.

Maijalan komppania oli edelleen kaivautuneena Miettilän tukikohdan luoteispuolella eikä päässyt etenemään. Rintamahyökkäys epäedullisessa maastossa ei suinkaan ollut tarpeellistakaan, koska vihollisen oleskelu ja ammuskelu Miettilässä alkoi muodostua hyvin epämiellyttäväksi — olihan 6. komppaniakin jo melkein sen selustassa.

Nyt evl Haanterällä oli tai alkoi olla Ilmeen valtausta varten käytettävänään kolme pataljoonaa, poisluettuna Maijalan komppania, ja selkärankanaan vankka tykistö.

Vielä oli Toppolan pataljoonan tuhottava Peussanmäen eteläpuolelle jääneet vihollispesäkkeet. Kunnioittavan urhoollisesti vanjat puolustivat pesäkkeitään, kuten seuraava kertomus todistaa:

»Erittäin kova paikka ensimmäisen pataljoonan hyökätessä rajan yli oli jonkin matkaa rajasta eteen tullut Peussanmäki. Mäen vihollinen oli linnoittanut lujasti ja sen edessä oli valtavat murrokset ja piikkilankaesteet. Ltn K. Toivosen johtama ensimmäinen komppania ja siitä lähinnä ltn Armas Salokankaan joukkue joutui juuri murroksen eteen. Sen takaa näkyivät vihollispesäkkeet, joista joukkuetta tulitettiin kiivaasti. Joukkueen toisen ryhmän johtajana toiminut, erittäin reipas ja rohkea alik Hannes Jaakkola pääsi ryhmineen ryömimään jo lähelle erästä pesäkettä ja aikoi yrittää sen tuhoamista. Sieltä ammuttiin kuitenkin melkein yhtä soittoa. Kun sitten ryhmänjohtaja itse edellä mennen joutui nousemaan ylemmäs ylittäessään jotain puuta sattui luoti keskelle rintaan. Silloin reipas ryhmänjohtaja putosi kuolleena maahan. Kun vielä tuli muitakin haavoittumisia, ryhmä vetäytyi taaemmas ja sen hyökkäys pysähtyi. Peussanmäki pysyi sitten yön ajan vielä vihollisella.»

— — —

Saavuttuaan Kuismaan Toppola määräsi Kuljulan komppanian ottamaan haltuunsa Kuunujokilinjan. Komppania joutui ensimmäisiin koviin koettelemuksiinsa tässä asemassa. Koko yön vihollinen suoritti hyökkäysvaunujen tukemia hyökkäyksiään komppaniaa vastaan. Mutta Teiskon miehet taistelivat urhoollisesti, ja

vihollisen kaikki hyökkäykset lyötiin takaisin sekä tuotettiin viholliselle tuntuvia tappioita. Kuunujoen linja piti.

Ensimmäisen pataljoonan jääkärijoukkue oli maj. Toppolan käskystä erittäin kiinteästi mukana taistelutoiminnassa. Joukkuetta johti kornetti (nykyään kapteeni) Eero Helminen ja varajohtajana hänellä oli Helmisen kaltainen reipas ja rohkea sotilas, kersantti S. Ollila. Koko joukkueen sotilasaines tuntui erinomaiselta. Mainittakoon, että kapteeni Helminen on yksi, ehkä ainoa vielä elossa olevista rykmentin taisteluportaan upseereista, joka koko sodan ajan toimi etulinjan johtajana haavoittumisistaan johtuvia sairaalamatkoja lukuunottamatta ja joka sodan loppuvaiheissa useampien muiden kanssa kävi läpi sodan kovimmat koettelemukset Talin—Ihantalan ratkaisutaistelussa, tällöin komppanian päällikkönä.

Koska hänen joukkueensa toiminta ansaitsee esiinvedon heti sodan alkupäivistä lähtien, lainaan Helmisen kirjoittamasta sotapäiväkirjasta otteita sodan alkupäiviltä:

»1. 8. 1941 aamupäivä levossa Kuismassa.

Iltapäivällä joukkue eteni noin puolentoista kilometrin (1,5 km) päässä varmistamassa olevan Kuljulan komppanian asemien läpi. Joukkue tapasi Siisiälän kylän läheisyydessä 2.K:n lähettämän partion, joka kertoi läheisen peltoaukeaman reunassa olevan vihollisen kuormastoja ja joukkoja. Päätettiin yhdessä tuhota nämä vihollisen kuorma-autot. Yllättävä tulemme yllätti vihollisen, mutta samalla meidät yllätettiin. Vihollispuolelta ajoi esiin kolme panssarivaunua avaten kiivaan konekivääritulen meihin. Tällöin haavoittui jääkäri Eino Virtanen vaikeasti ja kuoli matkalla Jsp:lle.

Koko iltapäivän kahakoimme vihollisen kanssa Siisiälän kyläaukeaman seudulla. Illalla vihollinen aloitti kolmen panssarivaunun tukemana hyökkäyksen noin komppanian voimin Kuisman suuntaan. Joukkue vetäytyi Kuljulan komppanian yhteyteen Kuununjoen taakse, jossa panssarintorjuntatykkimme oli myös asemassa. Kiivas taistelu jatkui, ja vihollispanssarit ajoivat jo asemiimme asti. Mutta se oli niiden matkan pää tykkimme vuoksi. Vihollisen jalkaväki teki yön aikana useita hyökkäyksiä. Puolustajiemme tuli oli tehokas, ja vihollinen kärsi varsin tuntuvia tappioita. Niinpä aamuun mennessä vihollinen vetäytyi pois ja jätti kolmannenkin panssarinsa eheänä jälkeensä.

2. 8. Joukkue oli asemissa Kuununjoella.

3. 8. Joukkue oli rykmentin komentopaikan varmistuksessa.

4. 8. Joukkue tuhosi vihollispartion, jota johti majurin arvoinen upseeri.

Samana päivänä joukkue alistettiin Vahlan pataljoonalle ja sen käskettiin varmistamaan Siisiälän eteläpuolelle.

I Pataljoonan jääkärijoukkue. Edessä kornetti Helminen.

II P:n viestijoukkue

Päivällä joukkue alistettiin Turkan pataljoonalle ja se siirtyi Salo—Riikolan tienristeykseen. Yöllä joukkue lähetti alik Männistön johtaman partion Lankilan suuntaan.

5. 8. joukkue siirrettiin omaan pataljoonaansa, joka Ilmeen valtauksen jälkeen oli siirtynyt Karjalaisen suuntaan.

6. 8. aamulla joukkue siirtyi vallattuun Karjalaiseen, josta se eteni Mönniin varmistamaan ja tiedusteli Haakanalan suuntaan. Päivän aikana käydyissä taisteluissa haavoittuivat vaikeasti korpr V. Iivarinen ja jääkäri Skyttä.

— — —

Kersantti (nyt luutnantti) Aarne Honka muistelee:

»Kivelän komppania oli saapunut tielle Siisiälän eteläpuolelle, jossa etenemisemme pysähtyi. Kosketus viholliseen katkesi. Niinpä laitoimme teltat pystyyn ja olimme reservissä, mutta varmistimme Siisiälän suuntaan. Kyöstilän joukkue varmisti tien vasemmalla ja Kantolan joukkue sen oikealla puolella. Maasto oli metsäistä. Varmistuslinja oli pari sataa metriä teltta-alueesta.

Makailimme ketjussa; ja rauha oli maassa. Sitten yksi ja toinen mies nosti päätään. Kuului outoa hurinaa ja kolinaa tien suunnasta. Äänet lähenivät lähenemistään ja selvääkin selvempi asia oli: panssareita oli tulossa. Kyöstilän varajoukkueen johtajana juoksin hänen luokseen ilmoittamaan asiasta ja sopimaan toiminnasta. Onneksi Kyöstilällä oli puhelinyhteys Kivelään, jolle hän ilmoitti vaarasta ja nopeasta panssaritorjunnan järjestelyn tärkeydestä. Meillä kun varmistuslinjalla ei ollut edes kasapanoksia. Kyöstilä sopi siitä, ettemme paljasta panssareille itseämme, ellei niitä seuraa vihollisen jalkaväkeä.

Riensin joukkueeni luo ja selostin menettelyn. Samoin teki Kantola. Asetuin kiven kupeelle aivan tien viereen. Jännitimme ja odotimme, mitä tuleman pitää. Pörinät ja kolinat lähestyivät. Jo alkoi kuulua venäjänkielisiä ääniäkin. Jännitys kasvoi. Onko yksi tai useampia, seuraako jalkaväkeä? Jo näkyy, yksi — vaan yksi, ei vieläkään lisää, yksi vaan oli tulossa. Se oli jo niin lähellä, että näimme sen tornin takana makaavan vihollisia. He huutelivat avoimen torniluukun kautta havaintojaan vaunussa oleville. Panssari ajoi mäen päälle aivan viereeni, vain ongenvavan päähän. Sormet liipasimilla syhyivät, kuten varmasti monella muullakin. Vaunu

pysähtyi kohdallemme. Tykkitorni kääntyili hermostuttavasti eri puolille, mutta tulikurimme säilyi. Vaunu nytkähti taas ja lähti alamäkeä teltta-aluetta kohden. Vaunun päällä makasi viisi vihollismiestä, eivätkä hekään huomanneet meitä.

Taas jännitys kasvoi. Mitä tapahtuu teltta-alueella? Ovatko torjuntamiehet toiminnassa? Aikaahan heillä ei toimenpiteisiin ollut paljon, oliko tarpeeksikaan.

Mutta pian kuului kova jysäys. Se ei ollut ainakaan vihollisen tykin ääni. Se oli kuin kasapanos. Niin se olikin, ja se oli tehonnut. Siinä olivat myös konepistoolimiehet tehneet tehtävänsä ja tilanne oli selvinnyt onnellisesti. Siinä lepäsi vaunu kuormineen halkopinon vieressä. On kerrottu monenlaisia versioita, kuka tai kutka sen tekivät, enkä halua puhua niistä, koska en nähnyt tapausta.»

Näin Honka. Kirjoittajan mielestä tuhoaja saattoi olla pst. kiväärimiesten lisäksi vääpeli P. Lahdensuu.

»Se oli Jatkolan Eksu joka minulle toi kutsukortin näihin kekkereihin, joissa tarjoilu oli pääasiassa terästä papusopan ja makaroonivellin rinnalla. Ensin vietettiin kemuja Rautjärven poluilla, joilla nykyään maratoonari Pulkkinen valmentautuu ja vähin erin alkoivat tosi toimet.» Näin kertoili 12.K:n (3.KKK) panssaritorjuntajoukkueen kova kaveri Reino Siltanen Mäntästä ja jatkoi:

»Pataljoonamme painui kiilana vihollisen meiltä talvisodassa ottamaan Karjalaan ja lujaa menimmekin eteenpäin. Takana olivat jo Peusanmäen taistelut monine pikkusine ja isoinenkin taisteluineen. Lankilan kalliokukkula tuntui tärkeälle sekä meille että viholliselle. Kukkulalla oltiin jo melkein motissa. Vesi meni höyrynä kk:n vaipasta eikä uutta saatu mistään. Ei auttanut muu kuin paahtaa vaan, vaikka kärysikin. Hyvä oli uusi tikkakoskilainen, joka roikutteli 800 laukausta minuutissa vihollisen niskaan ilman jäähdytystä. Aikaa ei ollut taukojen pitoon, koska vihollisia kihisi joka puolella. Nelisentuhatta laukausta aseemme suostui ampumaan ennenkuin se tulikuumana teki lakon. Mutta vihollinenkin oli saanut niin siipeensä, että tilanne oli pelastettu. Se oli Saulin kk, mikä teki suuren työn.

Hyökkäystä jatkettiin. Elokuun 4 päivänä Siisiälä oli vallattu, jonne hyökkäys hetkeksi pysähtyi. Jalkaväkikomppania oli levittäytynyt kylän läpi menevän tien molemmin puolin ja pst. kiväärini oli asemassa tien varressa mäen takarinteessä vähän ketjun ta-

kana. Norsupyssyn luona oli aina vartiomies. Vähän matkaa meistä taaenpana oli pst. tykki.

Aamuvarhaisella tuli kipakka hälyytys. Vartiomies huusi: »Hyökkäysvaunu tulee.» Syöksyin pystyyn ja norsupyssyn luo, minkä jaloista irti sain. Kiväärin luona oli Havia, tyyni Kanneljärven poika, joka ei vielä tarkoin tuntenut asettamme. Menin sen taakse asemaan ja siihen tuli heti ryhmänjohtaja alik Ronko.

Sieltä se panssarirumilus jo tulla möyrysi. Ensin tuli torni näkyviin ja sitten koko teräshirviö. Se täräytteli tykillään kahden puolen tietä ja joskus tielle niin, että sora ja rapa ruiskuivat. Selästäni ja niskastani alkoi kutittaa. Hiki siellä virtasi. Jalkapohjissakin jo nipisteli, mutta sormi oli vakaana liipasimella. Ei vielä, ei vielä, mutta sitten tuli aivojeni viestikeskuksesta käsky, että »nyt». Niin meni ensimmäinen, toinen, kolmas, neljäs, viides, kuudes ja seitsemäs laukaus panssariaseella. Mutta vaunu tuli vaan kohden. Aseeni ei enää pelannut. Hylsy oli tarttunut lujasti patruunapesään. Ulosvetäjä ei vetänyt sitä kammenkaan avulla ulos. Vaunu tuli ja tuli, mutta se ei ampunut. Se oli jo kohdallamme. Silloin ylikersantti Paavomme alkoi toimia. Hän otti viiden kilon kasapanoksen. Hän otti muutaman askeleen vaunua kohden, joka oli jo kohdallamme, ja heitti panoksen. Hän osoitti sen vaunun alle, mutta se putosi sen päälle tornin juureen. Vaunu heilui kulkiessaan ja meni ohitsemme. Kasapanos putosi sen takapuolelta tielle, mutta samalla ilman täytti kauhea humaus. Vaunu hyppäsi etupäälleen ja siirtyi tien sivuun. Tornin takaa alkoi kuulua puhetta ja pulinaa. Siellä makasi miehiä. Samassa torni rysähti pari kertaa. Pst. tykki laski siihen takaamme kaksi paukkua. Samalla siihen tuli muutamia kiväärikomppanian poikia, jotka konepistooleillaan laskivat mieskasaan tornin juurelle. Selkeni, että siinä oli lujasti köytettyinä kuusi sotilasta, kaikki upseereja. Miksi näin. Todennäköisesti vihollinen yritti siirtää kuusi haavoittunutta upseeriaan hoitoon, mutta törmäsikin tietämättään meihin. Olimme nimittäin koukanneet tälle tielle esteeksi.

Uteliaisuudesta tarkastin norsupyssyni jälkiä. Vaunussa oli seitsemän jälkeä. Tykin suuntauslaitteet olivat rikki. Siinä oli syy, ettei se enää loppupuolella ampunut. Vaikka vaunu oli pienehkö, eivät kaikki panokseni olleet läpäisseet panssaria. Mutta tulos oli hyvä.

Tuhottu panssarivaunu.

6.K:n I joukkue

LANKILAN TAISTELUT

Rykmentin sotapäiväkirjassa on merkintä 31. 7. klo 19.45. »Lankila selvä». Niin se kai oli, mutta sitä ei tietänyt tällöin vielä kukaan, mitä siellä tulee tapahtumaan.

Rykmentin painopiste oli kolmen pataljoonan voimin Siisiälän-Ilmeen suunnassa. Turkan pataljoona turvasi rykmentin oikean sivustan tai sanoisimmeko selustan Lankilan ja Kuisman maastoissa. Pohjaanpalaneen käry alkoi haista kuitenkin Turkan nenässä. Tuntui siltä, että vihollinen on saanut kerättyä perääntyvistä osista jonkinlaisen vastahyökkäysvoiman tai siirtänyt joukkojaan Enson suunnasta. Ehkä sillä oli vielä käyttämättömiä reservejäkin. Tiedustelu oli toiminut ja todennut vihollisen ryhmityksiä takamaastossa.

Niinpä Turkka sai ensin luutnantti Toivosen 1. komppanian vahvistuksekseen. Tämä tapahtui jo ensimmäisenä sotapäivänä 31. 7. 41 klo 20.20. Turkka käski heti komppanian eteen Pössin komppanian vahvistukseksi. Siinä se sai kosketuksen viholliseen, pakotti sen ensin perääntymään. Mutta vihollisen saatua apuvoimia komppanian oli ryhdyttävä puolustukseen.

1. 8. 41 klo 6.45 siirrettiin myös Kirjavaisen komppania Lankilaan. Saman päivän iltana Kivelä vapautti 1.K:n Lankilasta.

Kuoreveden komppanian ollessa Pössin vasemmalla sivustalla Kirjavainen teki havainnon, että Lankilan itäpuolella oleva erittäin hallitseva kukkula oli vapaa vihollisesta. Jussi ilmoitti Turkalle olevansa halukas yrittämään mäen valtausta. »Hyvä, tee niin», oli Turkan sotilaallisen lyhyt vastaus. Kirjavainen lähti mukanaan Pakkala konekivääreineen. Varovasti ryömien joukko eteni mäen rinnettä. Jännitystäkin oli. Tuleeko tulta? Kun Kirjavainen pääsi mäen laelle, tuli tulta. Mutta se loppui heti ja mäki oli Jussin oma, erinomainen komentopaikka. Lankila ja sen aukeat näkyivät kuin tarjottimella. Sieltä hallitsi koko Lankilan taistelualueen.

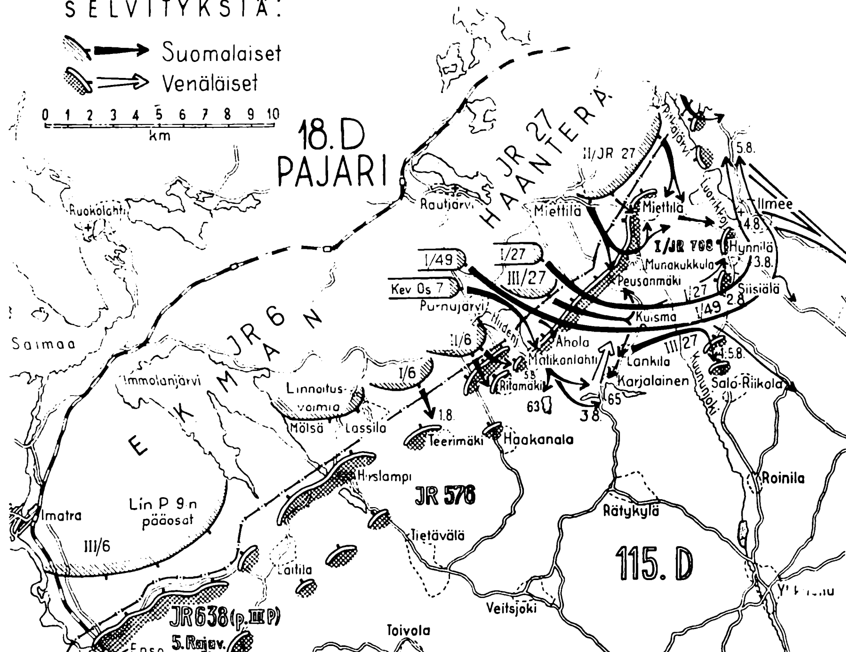
Vihollisen liikehtimisestä havaittiin heti sen aikeet. Ilmaiseksi saadusta kukkulasta alkoikin mitä kovimmat taistelut. Taistelu kesti kolme erää. Kolme kertaa sai Hämeen urheilujohtaja, kova karjalainen taistelija, Jussi Kirjavainen nostaa voittajan kätensä ylös ja ilmoittaa Turkalle: »Ensimmäinen erä voitettu, toinen erä voitettu, kolmas erä voitettu.»

Kolmas erä oli ratkaiseva mutta myöskin kovin. Silloin oli mäellä kaksi Kirjavaista, kaksi hämäläistä tai oikeammin karjalainen ja hämäläinenn. Krhjoukkueen johtajana toimiva Jorma Kirjavainen ilmestyi ennen kolmatta erää katsomaan, miten kaima jaksaa. »Mitä teet?» kysyi Jussi. »Vihollinen on melkein nenän alla». — »Voitko ampua?» »Täällä tuntuu olevan siksi kovat paikat sinulla, että ainakin yritän». Ensimmäiset kranaatit menivät vähän pitkiksi, mutta sitten alkoi tulla täysosumia, napakymppejä.

Niin kaksi Kirjavaista aiheutti tulellaan surua ja tuskaa viholliselle, mutta iloa itselleen ja omille miehilleen. Sellaista on sota: kovaa ja raakaa. Ellei tapa, tulee itse tapetuksi.

Metsäkin tässä roiskeessa syttyi palamaan ja palon syttyessä taistelu taukosi. Kukkula oli ja pysyi Kirjavaisen hallussa, mikä oli Turkan käsky.

On syytä muistaa Kirjavaisen luovuttaneen 31.7. luutnantti J. Kilvelle (7.K) Närväsen ja Kivipohjan joukkueet, joten kapt Kirjavainen oli taistellut ja taisteli edelleenkin siipirikkona poissa puolet taisteluvoimastaan.

18.D:n sotatoimet 31. 7.-5. 8. 41.

Kuten aikaisemmin on mainittu Kivelän komppania siirrettiin 1. 8. illalla Lankilan taisteluun. Tällöin vapautettiin Toppolan pataljoona Toivosen komppanian pataljoonan yhteyteen Kuisma—Hynnilä maastoon. Luutnantti Toivonen oli kuitenkin sairastunut ja komppanian päälliköksi määrättiin luutnantti Urpo Oksanen.

Toinen sotapäivä oli kulunut, ja tuli yö. Yritettiin nukkuakin. Molemmin puolin järjestettiin joukkoja seuraavan päivän urakoita varten.

Rykmentistä käsin annettu ja ohjattu käsky hyökkäyksen jatkamisesta tuli aamuvarhain. Sen oli Turkka muovaillut omia komppanioitaan käsittäväksi. Oli edettävä Karjalaisen suuntaan, edessä komppaniat Kivelä ja Kirjavainen. Kivelä valmisteli kranaatinheitintulella hyökkäystämme. Etulinjaan ilmestyi vieras mies, jonka hurja taistelutahto veti sinne, koska hänen sanojensa mukaan »ei ollut mitään muutakaan tehtävää». Hän oli krh-upseeri, luutnantti Esa Lahtinen, tamperelainen tuomari. Kirjoittajalle talvisodan Viipurin puolustustistelujan ajoilta tuttu pelkäämättömin ja parhaimpiin kuuluva krh. tulenjohtaja.

Vihollisia vilisi pensaikot täynnä, ja suomalaiset etenivät hurjasti taistellen. Valtasimme maa-alaa ja mm. vihollisen pst tykin, joka oli suomalaisten kranaattikeskityksessä hautautunut saveen ja liejuun. Ja sitten alkoi kuulua moottorien julma pörinä. Vaunut olivat vihollisen panssareita ja niitä oli pörinöistä päätellen useita.

Mitä nyt teki sotamies V. Rättö luutnantti Esa Lahtisen ja hänen hankkimien apulaistensa kanssa? Tästä kertoo kirjailija M. Sariola seuraavasti:

»Tampereen pohjoispuolella olevassa reserviläisten kokoontumispaikan pihassa oli pulinaa. Tuli luti ja kysyi, onko vapaaehtoisia, mutta ei sanonut mihin tehtävään.

Mitä jos lähdettäis, sanoi Rättö Kanneljärven Määttäselle ja Kymäläiselle, joka oli Käkisalmesta. Ilmoittautuivat ja luti määräsi vielä seitsemän miestä lisää.

Miehet kyydittiin Kangasalle ja heidän eteensä tuotiin sotakone, jota ei monetkaan olleet ennen nähneet.

Tämä on sitten Tampella 45 millinen ja Teistä ryhdytään sorvaamaan panssarintorjuntamiehiä.

Tuloksia myös syntyi.»

Tähän tapaan kertoilee kirjailija Mauri Sariola kirjassaan »Marskin Ritari», ja jatkaa:

»Elokuun alussa Pajarin divisioonan JR 27, jota komensi evl Haanterä, oli ehtinyt Ilmeelle ja lähdettiin etenemään kohti Kirvua. Eräänä päivänä hyökkäys pysähtyi. Vihollinen oli kaivautunut ja aikoi pitää asemansa. Sitten alkoi tapahtua. Vihollinen marssitti näyttämölle panssareita ja niiden tukemana jalkaväki lähti rynnäkköön. Yritys lyötiin takaisin, mutta siinä rytäkässä tuli myös kranu Rätön tykkiasemaan ja teki pahaa jälkeä. Joukkueenjohtaja, varajohtaja, tykinjohtaja ja pari muutakin miestä joutui pois pelistä. Jäljelle jääneille mein melkein sormi suuhun.

Mitäs nyt tehdään kun koko porukka meni sileäksi?

Kai se tästä vielä järjestyy sanoi Rättö. Hänkin oli saanut sirpaleen jalkaansa, muttei katsonut aiheelliseksi lähteä joukkosidontapaikalle. Hän kaivoi sirpaleen irti ja kääräisi hiukan riepua haavan päälle peitoksi.

Samassa tykkiasemaan tuli kuohuksissa oleva luti. Näytti pensaikkoa päin ja sanoi siellä kihisevän vihollisen panssareita kun autopirssissä, tulkaa hyvät miehet ampumaan niitä.

Milläs ammut, siinä on tykkimme nokkasi edessä?

Siellä on lähellä vihollisen jättämä tykki, jos sen saisitte toimimaan...

Rättö nousi. Minä käyn katsomassa. Lähti luutnantin kanssa.

Tässä on yksi 54-millinen, mutta se on melkein maan sisässä, mullan peitossa. Kaivettiin ja todettiin olevan kunnossa, mutta suuntauslaitteet oli siepattu pois.

Heinätupolla Rättö puhdisti liikkuvat osat ja tykki tuntui toimivan. Ammuksiakin oli maastossa kasoittain.

Jalkaväenluutnantti, krh mies, Lahtinen nimeltään, siviilissä tamperelainen tuomari innostui.

Voiko nyt yrittää rysäyttää?

Niin mie luulisin.

Tuossa on maalitaulu ihan lähellä, nyt yritetään. Lahtinen pani touhuksi, järjesti apumiehiä. Tykki työnnettiin mäennyppylälle. Siinä oli panssarirumilus ainakin lähellä, pelotti, mutta ei se nähnyt meitä. Matka oli vaan noin 30 m.

Rättö suuntasi ladatun tykin, tähtäsi kuin haulikolla piipun selkää pitkin. Laukaus ja täysosuma.

Vaunu syttyi heti tuleen. Suomalaisten posket karahtivat kuumiksi, ja ennen kaikkea tietysti ampujana toiminut Rättö innostui. Hän keksi äskeistä paremman tähtäyssysteemin. Kun lukko oli au-

ki, kurkisti hän putken läpi ja suuntasi aseen. Sitten ammus sisään ja laukaus. Toinen vaunu pysähtyi kuin seinään ja leimahti samassa liekéihin.

Yli vonkaiseva vihollisen suorasuuntauskranaatti lopetti äkkiä liian innostuksen. Sen oli ampunut putkestaan kolmas näköpiiriin ilmestynyt panssarivaunu ja lisää tuli heti. Leppäpensaikko heilui kuin pyörremyrskyn kourissa yhtenä räiskeenä ja ryminänä.

Lisää ammuksia, karjaisi Rättö — päällehän se muuten ajaa. Ammuksia tuli luutnantti Lahtisen apumiesten toimesta ja tuli myöskin heti päälle laukaus. Kolmas vaunu hiljeni.

Nyt oli vaihdettava tykin paikkaa. Tuskin se oli saatu uuteen asemaan, kun alkoi kuulua taas vihainen pärinä. Vihollisvaunu tuli kohti ja ampui koko ajan, joskin sen tuli oli epätarkkaa. Mutta huono oli ampua Rätönkin. Vaunu tuli läpi tiheän metsän näkymättömänä, vain puiden latvojen heilunta osoitti sen paikan ja suunnan. Ja ikävä kyllä, kulku kävi prikulleen Rätön tykkiä kohden.

Ammu summassa sinnepäin!

Tuokaa lisää paukkuja!

Viiden laukauksen jälkeen moottorin ärjyntä katkesi kuin leikattuna. Samassa alkoi kova polotus, kun miehet hyppäsivät pois vaunusta. Heitä ei kuitenkaan näkynyt ryteikön suojassa, mutta Rättö päästeli jälleen äänen suuntaan niin nopasti kuin muut ehtivät tuoda ammuksia.

Jonkun ajan kuluttua tuhottiin vielä kuudes vihollispanssari ja silloin olikin urakka täynnä. Tienoo hiljeni.

Lähdetäänkö pesemään naamoista noet? Ja käytäisiinkö syömässä?

Vasta nyt Rättö huomasi, että hän oli hiestä märkä kuin uitettu koira. Jännityksen laukeaminen aiheutti todella hurjan nälän tunteen. Urotyöstä oli kulkenut tieto taaksepäin, ja lappaessaan hernekeittoa Rätön pakkiin keittiömiehet pitivät huolta ettei sattumat puuttuneet. Se oli ensimmäinen palkkio. Kesken syönnin ryntäsi paikalle itse divisioonan komentaja. Hän oli nähnyt tuhotut panssarit ja ryhtyi kyselemään, kuka työn oli tehnyt. Saatuaan nimen selville hän karjaisi:

Rättö tänne!

Rättö jätti römsän mättäälle ja juoksi eversti Pajarin eteen.

Teko sen teitte?

Rättö painoi käsiä housun saumoille ja muistaen, että eversti oli huonokuuloinen, hän huusi täysin keuhkoin:

Kyllä, herra eversti.

Kiitos, kiitos, sanoi eversti ja puristi Rätön kättä. Perästä kuuluu...

Kun asiasta ei muutamaan päivään kuulunut mitään, Rättö unohti koko jutun. Mutta eräänä iltana tykkikomppanian kirjuri juoksi täyttä lentoa tykkiään puhdistelemassa olevan Rätön luo.

Jumalauta! Mä kuuntelin just radiota. Siellä sanottiin, että sinusta on tehty Mannerheim-ristin ritari.

Mitä?

Sut on nimitetty Marskin ritariksi. Sä oot saanu Mannerheim-ristin.

Rätön leuka loksahti. Mikä se semmonen risti on?

Asia oli todellakin aivan uusi. Vasta kolme päivää aikaisemmin oli jaettu ensimmäiset ritariristit. Saajina olivat eversti Lagus, kenraalimajuri Talvela ja eversti Raappana. Suurin osa mienistöön kuuluvista ei edes tiennyt, että tällainen risti oli olemassa.

Pian alkoi ainakin Rättö tietää. Paikalle pöllähti jo muutaman tunnin sisällä valokuvaajien ja Tiedoituskomppanian kirjeenvaihtajien parvi.

Pistäkää kypärä päähän...

Nojatkaa tykin putkeen, tulee näyttävämpi kuva...

Ottakaa oikein jyry ilme... vielä sotaisempi. Teidän ristinne on todella paukaus. Tähän mennessä se on annettu vain isoille herroille. Te olette halpa sotamies... juttuhan on omiaan nostattamaan miehistön ja alipäällystön mielialoja kautta koko rintaman.»

— — —

»Edellisen vuorokauden olimme peuhanneet Peussanmäessä. 1.8.41 illalla komppaniamme siirtyi Lankilan suuntaan vapauttaen Pössin oikealla puolella taistelevan 1./JR 27:n pataljoonansa yhteyteen Siisiälään.

Asemat oli otettu vastaan. Puolen yön aikaan olin tarkastanut ne. Kivelältä sain kuulla hyökkäyksen alkavan seuraavana päivänä klo 11.00. Päätin ottaa luonnon helmassa kauniina kesäyönä nokkaunet melkein etulinjassa olevan suuren kuusen juurella. Näytin kai vähän väsyneeltä, koska joukkueeni varajohtaja kers Ala-Sankilakin suositteli minulle nukkumista.»

Näin kertoili ltn A. O. Tanttu, joka silloin toimi Kivelän komppaniassa joukkueen johtajana ja jatkoi Lankilan taisteluista seuraavasti:

»Edessämme oli noin sata, sataviisikymmentä metriä leveä peltoaukeaman kieleke. Sen takana olevassa lepikossa oli vihollinen. Jalkaväki oli vähän laskevan mäen takana, joten sieltä ei voinut meitä ampua. Mutta mekään emme saaneet jalkaväen tulta viholliseen. Vihollisen jalkaväen takana oli rivi panssarivaunuja, jotka tulittivat meitä oman jalkaväkensä yli. Tämä oli ilta-asetelma tulomme jälkeen. Räiskettä ja pauketta kyllä oli, mutta hyvin nukuin väsyneenä yöni. Luotin täysin varajohtajaani, jämerään ja rauhalliseen kersantti Ala-Sankilaan, joten uneni oli virkistävä.

2. 8. 41 klo 7.00 Ala-Sankila herätti minut, kun viestipojat toivat puhelimen viereeni.

Istuessamme siinä kuusen juurella saimme päähämme antaa vähän heittimen kranuja pellon takana olevaan lepikköön. Nousin kuuseen johtamaan tulta. Sain yhteyden krh:n tulenjohtajaan. Kivelälläkään ei ollut mitään ampumista vastaan. Ammunta alkoi. Tulenjohtopaikka oli erinomainen, näköala vihollisen hyvä. Näin sen asemat ja liikkeet olivat kuin tarjottimella. Heitinasema oli vähän sivustassa. Sieltä ammuttiin 5-6 kranaattia pituussunnassa porrastaen. Ensimmäiset menivät noin 150 metriä vihollisen taakse, panssarien sekaan. Pyysin siirtämään 50 metriä lähemmäksi etulinjaamme. Nyt tuli jo viholliselle vähän tappiota. Vielä lähempänä liikkui paljon vihollisia, joten pyysin siirtämään vielä 50 metriä. Se luvattiin ehdolla, että poistumme asemista kumpareen suojaan. Teimme sen, ja heittimet nakuttivat kaksinkertaiset sarjat, jotka räjätelivät keskellä liikehtiviä vihollisia, joita oli aika sakeassa.

Itse en huomannut sitä, että olin kuusessa sirpaleiden vaikutusalueella. Kuusessa rapisi, ja oksia tippui sekä maahan että niskaani. En elämässäni ole niin nopeasti tullut alas puusta kuin silloin. Tulin liukuna oksia pitkin ja mätkähdin maahan.

Heitintulen lakattua avasimme kovan ammunnan kaikilla aseillamme. Huutaen minkä jaksoimme juoksimme edellisiin asemiimme, paikoin vähän pidemmälle ja parempiinkin asemiin.

Sekä vihollisen sekaan tullut kova kranaattisade, sen aiheuttamat tappiot että huutomme olivat liikaa viholliselle. Vanjat ottivat hatkat. Heti sen jälkeen kuulin Kirjavaisen tien vasemmalla puo-

len huutavan miehiä luokseen jatkaen, että ryssiä tulee tuhottomasti. Vanjat siis painuivat Kirjavaisen eteen.

Näin vihollinen irrotettiin panssariensa edestä kranaateilla ja huudolla, kovalla teräs- ja nikkelisateella. Panssarit jäivät ilman jalkaväkisuojaa.

Silloin tuli paikalle Rätön tykki ja alkoi panssarien suolaamisen.

Olin utelias ja juoksin maantieojaan tykin taakse. Parhaillaan tykkimiehet siirsivät asettaan parempaan asemaan. Rättö nousi rauhallisena pukille, ja ammunta alkoi. Oli mieltä ylentävää seurata Rätön touhua. Vaunun toisensa jälkeen hän tuhosi, poltti, kuinka kulloinkin. Kovasta vihollistulesta Rättö ei välittänyt vähääkään. Tuskinpa hän sitä huomasikaan.

Tällainen oli osuutemme ratkaisevassa Lankilan taistelussa. Joukkueeni pelasi aina erinomaisen hyvin ja nurisematta. Hyvät sotilaani olivat pääasiassa Vilppulan ja Kolhon miehiä, mutta myöhemmin jo kautta Pirkka-Hämeen ja muualtakin Suomesta.»

— — —

Seuraavana on vuorossa luutnantti Jorma Kyyhkysen kertomus Lankilasta:

»Peussanmäen valtauksen jälkeen alkoi seuraavana päivänä vihollisen voimakas vastahyökkäys Lankilassa panssarien tukemana. Siellä olivat sekä Kirjavaisen että Pössin komppaniat pahassa pulassa. Sinne Kivelänkin komppania määrättiin. Näin oli Turkan pataljoona kokonaan Lankilassa.

Illalla 2. 8. 41 komppaniamme sai käskyn mennä varmistamaan eteentyönnettynä rintamalinjan oikea sivusta. Pimeän tullen oli asemamme miehitetty. Varhain seuraavana aamuna totesimme vihollisen liikehtivän voimakkaasti. Kilinää ja kolinaa sekä telaketjujen ääntä kuului edessä olevasta tiheästä lepikosta. Vihollisen hyökkäys Lankilan mäelle oli odotettavissa. Ilmoitus meiltä meni tykistölle ja krh:lle, jotka alkoivat railakkaan työnsä. Sirpaleet lensivät, lepikko rytisi ja lakosi. Samanaikaisesti alkoi Kirjavaisen komppanian hyökkäys tien vasemmalla puolella. Se saavutti pellon etelälaidan. Tien oikealla puolella jatkui kuhina. Lepikko tuntui olevan täynnä vanjoja ja se oli kuin kusiaispesä. Raskaat aseemme keskittivät tultaan tähän muurahaispesään.

Kun osumia ei voinut nähdä taajan viidakon takia, nousi ltn

Tanttu kuuseen noin 100 metrin päässä vihollisesta ja johti sieltä huutaen tulta. Johan alkoi osua. Jokainen kranaatti räjähti vihollismassassa.

— Sota on julmaa, ajattelin. Samalla ihmettelin sitä, miksi vanjat eivät ampuneet Ollia alas puusta, sillä etäisyys oli lyhyt ja näkyväisyys puun latvaan siksi hyvä, että yhdellä laukauksella se olisi ollut mahdollista. Ollilla oli onnea, ja me muutkin olimme hänen puolestaan onnellisia. Kaipa hän sen itsekin havaitsi, mikä vaaran paikka kuusi oli, koska tuli aika vauhtia sieltä maan kamaralle.

Vasemmalla sivustalla saatiin vallatuksi vihollisen pst. tykki. Ltn Esa Lahtinen avusti erittäin tehokkaasti ja stm Rättö ampui vähintäin yhtä tehokkaasti. Esa raivasi Rätölle ampuma-alaa ja Rättö täräytti heti kun vaunu näyttäytyi. Näin pelasi kahden tosi soturin, pelottomien kaverien yhteistoiminta. Ja selvää tuli.»

— — —

Rykmentin KrhK:n ylikersantti Eero Huikkala oli avustamassa sotamies Rättöä taistelussa, missä Rättö leivottiin Mannerheimristin ritariksi. Hän kertoo tapauksesta seuraavaa:

Kolme kovaa soturia. Alik Toivo Niittynen ja Väinö Jokiniemi sekä korpr Väinö Mikkonen

»Minut määrättiin tulenjohtajaksi Lankilan taisteluissa maantien suuntaan avustamaan jalkaväen hyökkäystä sinä kovana taistelupäivänä, jolloin ryssät väellä, suurilla sotakaluilla ja voimalla yrittivät lyödä meikäläisiä takaisin. Siinä roiskeessa jouduin ensin tykkimiehen apulaiseksi. Yhdessä Rätön kanssa kaivoimme vihollisen jättämän panssarintorjuntatykin maan alta, savesta ja liejusta, johon oma tykistö- ja krh-tulemme oli sen upottanut. Se oli kova urakka. Vihollisen panssarivaunut pörisivät, kolisivat ja ampuivat edessä olevasta tiheästä lepiköstä. Meillä oli kiire saada tykki suolaamaan niitä.

Paikalle ilmestyi myöskin krh upseeri luutnantti Esa Lahtinen, joka oli meille erinomaisena moraalisena ja rohkaisevana tukena. Silloin Lahtisen käskystä avustajiksi tuli muitakin tulenjohtueen miehiä sekä hetken kuluttua jo Rätön tykkimiehiäkin. Tykki saatiin ylös liejusta. Havuilla sitä vähän puhdistettiin ja sitten tykki vihollista kohden. Lahtisen Esa oli hommannut kranaatteja tykille ja tähysteli välillä vihollista. Pensaikko oli tiheä ja näkyväisyys huono, mutta se oli meidän pelastuksemme. Panssarivaunujen johtajat ja ampujat eivät tienneet, mitä heidän edessään hyvin lähellä puuhattiin eivätkä tienneet ampua.

Kun kaikki oli valmista, Esa osoitti lepikön latvojen heilumisen perusteella, mihin on suunnattava. Tykistä oli otettu tähtäyslaitteet, ja Rättö tähtäsi kuin haulikolla, piippua pitkin. Hän katsoi, jos ehti putken lävitsekin ja ampui. Hän kiroilikin, kun välillä toin hänelle sirpalekranaatteja ja pyysi panssarikranaatteja. Sitten tulivat tykin miehet mukaan ja kantoivat hänelle oikeita kuteja. Lahtinen neuvoi suuntia ja Rättö täräytteli. Tuli siinä jo joku vaunu pensaikosta näköpiiriin, mutta heti se myös alkoi palaa kuten monet muutkin. Ilmassa oli savua, ruudinkäryä, luoteja, turpeita, multaa ja kranaatinsiruja, kauheata kuolemaa. Rättö ja Lahtinen häärivät kuin heinämiehet ennen sadetta. Hihat heiluivat ja hiki virtasi. Mutta sitä he eivät huomanneet. Pääasia oli ettei virrannut oma veri. Kun alkoi tulla hyvää jälkeä, tulivat avustajatkin joukolla jo leikkiin mukaan ja vuorotyö sujui kuin palokunnan sytytyskomppaniassa. Lopuksi roihusi jo kuusi panssarivaunua ja muut (ehkä kolme) katsoivat parhaaksi häipyä hyvän sään aikana, ennen kuin on myöhästä.»

Näin ylikersantti Huikkala.

— Palkittiinko sinua?

— Ei, koska olin vaan apupoika.

— Palkittiinko muita?

— En tiedä. Ei kai, jos sentään joitain upseereja. Oikein se oli, että Rättö palkittiin. Hän teki päätyön.

Myöhemmin asemasodan aikana Rättö sitten selosti Lankilan taistelua ja touhujaan maanpuolustusjuhlassa Kangasalla. Hän sanoi juhlan jälkeen esiintymisen suuren yleisön edessä olleen paljon raskaampaa työtä kun tappeluhommelit Lankilassa.

— — —

Ylivääpeli Vuoristo jatkaa sotapäiväkirjassaan: »Toinen taistelupäivä (1. 8. 41) valkeni savuisena ja sumuisena. Ilmassa oli sekä ruudinkäryä että metsäpaloista tullutta savua. Taisi olla vähän aamu-usvaakin. Yön olimme nukkuneet takana, rauhassa, mutta klo 4.30 lähdimme taas Olkkosen kanssa eteen. Näin ensimmäiset elävät vihollisetkin ihan vierestä: kolme vankia. Talot Kuismassa olivat siivottomassa kunnossa. Klo 7.30 Jalonen palasi JSp:ltä toimintakykyisenä. Siirryttiin Lankilan suuntaan. Klo 20.30 oli vuoromme alkaa tulenjohto. Esa Lahtinenkin oli paikalla. Se antoi meille varmuutta ja luottamusta. Kivelän komppania vastasi turvallisuudestamme.

2. 8. noin klo 8.15 alettiin tykistön ja krh:n valmistelu Lankilan valtaamiseksi. Noin klo 8.40 alkoi jalkaväen hyökkäys. Kivelän komppania hyökkäsi oikealla ja Kirjavaisen vasemmalla. Rättö ja Esa Lahtinen tuhosivat kuusi vihollisen panssarivaunua, oikein hirmu sota-aseita. Eversti Pajarikin tuli paikalle ja kiitti Rättöä, vaikka kyllä siinä touhussa ihan ratkaisevasti olivat mukana KrhK:n miehetkin. Mutta Rättö ampui, ja Kanninen filmasi. Taistelut olivat tällöin kovia. Aika roisketta se joka tapauksessa oli molemmin puolin. Ei siinä armoa annettu eikä sitä pyydettykään. Vihollinen yritti vastaiskuja, mutta Kivelä ja Kirjavainen iskivät lujempaa ja jatkuvasti. Vihollisen oli annettava periksi. Me krh miehet teimme kaikkemme jalkaväen auttamiseksi. Vaikka sen itse sanon, näyttelimme erittäin ratkaisevaa osaa tykistön kanssa, joka yhtä innokkaasti oli tulenjohtajineen jalkaväen mukana ja antoi meidän kanssamme sellaisia tärskyjä vihollisen asemiin ja sekaan, ettei siellä kaikkien housut varmaankaan puhtaina pysyneet.

Me tulenjohtajat pääsimme silloin tällöin välillä lepäämäänkin, mutta jalkaväki oli aina remmissä monta sodan alkupäivää jatku-

vasti vihollistulessa kuolema silmiensä edessä. Vaan sitäpä ei kukaan ajatellut.»

Näin Vuoristo kertoi sodan alkupäivistä.

— — —

2. 8. klo 5.00 vihollinen aloitti Lankilassa uudelleen hyökkäykset Karjalaisesta saapuvien lisäjoukkojensa avulla maj Turkan pataljoonaa vastaan. Jo edellisenä päivänä oli nyt hyökkäävän vihollisen vahvuus tiedustelun avulla todettu vahvistetuksi pataljoonaksi, jolla oli useita panssarivaunuja.

Omat kranaatinheittimet ja tykistö ampuivat erittäin tehokkaasti vihollisen hyökkäysryhmityksiä. Näin oli purtu terävyys hyökkäyksistä sekä vihollisen voima huomattavasti murrettu.

Kahden tunnin taistelun jälkeen Kirjavainen ryhtyi oma-aloitteisesti vajaalla komppaniallaan vastahyökkäykseen ja valtasi tien itäpuolella noin 600 metriä etelämpänä olevan korkean harjanteen, josta oli hyvät tulitusmahdollisuudet sekä etelään että länteen.

Näissä taisteluissa Kirjavaisen komppania valtasi ensin yhden ja hiukkasen myöhemmin toisen vihollisen panssarintorjuntatykin. Vihollinen sai pian tuntea, kuinka omat tykit purevat. Pian oli

Ensimmäisiä täydennysmiehiä Kangasalta ja Tampereelta. L. Pääkkönen, E. Ylinen, P. Vihtiälä, A. Salokangas, A. Mäki, K. Pääkkönen, O. Kallio, P. Anttila, P. Ponsi, Vaittinen, Hakkarainen, Vuojola, A. Virtanen ja I. Aulamo.

useita vihollisen hyökkäysvaunuja tuhottu, jolloin tien molemmin puolin saatiin saarrostava hyökkäys käyntiin. Tällöin kunnostautui erikoisesti tykkikomppanian stm Rättö, joka tuhosi viholliselta vallatulla tykillä kuusi hyökkäysvaunua.

Saatuaan tietää Kirjavaisen menestyksestä Kivelä aloitti saarrostavan hyökkäyksensä tielle, se ei aluksi ollut h-vaunujen takia onnistunut, mutta nyt se edistyi hyvin.

Noin klo 10.00 hyökkäys oli edistynyt niin, että III P oli asemissa Lankilan ja Karjalaisen välimaastossa.

Illalla otti Jääk K Pelttari vastaan etulinjan. 9. ja 10. K:t siirtyivät Lankilan kyläkukkulan taakse ja Pössi Terän reserviksi Siisiälän suuntaan.»

— — —

ILMEEN VALTAUS

Kun ev A. Pajari edelläkerrotulla tavalla oli lopullisesti ja henkilökohtaisesti johtaen varmistanut selustan Ilmeen valtaukselle, divisioonan ja armeijakunnan tärkeälle päämäärälle, alkoi hyökkäystoiminta voimmakkaana pohjoiseen Terän johtamana.

Rykmentin taistelukertomus sanoo näistä taisteluista seuraavaa:

»2. 8. 41 klo 8.00 antoi rykmentin komentaja käskyn Toppolalle ja Kuismaan saapuneelle Vahlalle ottaa Siisiälän valtausta varten etumaasto haltuunsa.

Klo 14.00 hyökkäys alkoi Siisiälään rykmentin komentajan suullisen käskyn mukaisesti.

Vahla hyökkäsi Siisiälän eteläpuolelle tielle Siisiälä—Salo—Riikola ja tien itäpuoleitse vihollisen asemiin.

Toppola iski vihollisen asemiin lännestä.

Tykistövalmistelu alkoi klo 14.07 ja kohdistui voimakkaasti Siisiälän ja Hynnälän vahvoihin kenttävarustettuihin vihollisasemiin.

Vaikutus oli erinoainen. Kylän eteläisistä pesäkkeistä vihollinen alkoi vetäytyä, yksi vihollispatteri pakeni ja jätti jälkeensä mm. yhden tykkinsä.

Vahla sai haltuunsa Siisiälän eteläpuolella olevan tienristeyksen ja tuhosi siellä mm. yhden vihollispanssarin ja kymmenen kuorma-

autoa. Hän jatkoi sen jälkeen osillaan etenemistä pohjoiseen ja koilliseen osan varmistaessa etelään.

Kuljulan komppania saavutti klo 16.15 tien Hynnilä—Kylänlahti. Kaksi Kuljulan kiväärijoukkuetta sekä pioneerien iskuryhmän käsittävä iskuosasto hyökkäsivät kylään ltn Kokkosen johdolla tukenaan yksi pst tykkijoukkue 14./JR 27:stä. Ankarasti taistellen saavutti osasto voimakkaasti varustetun metsikön Siisiälän luoteispuolella ja valtasi sen klo 17.00. Loppuosa Kuljulan komppaniasta hyökkäsi samanaikaisesti Kuljulan johdolla kyläaukeiden itäpuolitse pohjoiseen. Vihollisella oli enää hallussaan Hynnilä—Kylälahden tienhaaran maasto. Illan kuluessa vihollinen teki voimakkaita yrityksiä saartaa Siisiälä etelästä ja lounaasta.

II/JR 27 taisteli edelleen Miettilän eteläpuolella Kuununjoki linjalla eikä saanut murrettua vihollisen vahvaa puolustusta vähäisiä etenemisiä lukuunottamatta.

Maijalan komppania oli edelleen alkuperäisissä asemissaan.

3. 8. klo 6.15 antoi evl Haanterä Vahlalle käskyn tiedustelun järjetämisestä tielle Ilmee—Ala-Kokkola.

Taistelutoiminta Hynnilän lopulliseksi valtaamiseksi jatkui aamuhämärästä alkaen. Vihollisen hyökkäysyritykset Siisiälään etelästä käsin oli aamuun mennessä torjuttu. Kylän pohjoislaidassa vihollinen piti yhä asemia hallussaan. Klo 6.00 oli viholliselle Ala-Kokkolan suunnasta saapunut miehistötäydennystä kuusi autokuormaa.

Noin klo 6.00 vihollinen yritti vastaiskua Hynnilän aukeiden koillisreunasta lounaaseen, mutta tykistön tukemana lyötiin vihollisen vastaiskujoukot täydellisesti hajalle. Klo 20.30 iskuosasto Kokkonen taisteli sitkeästi Hynnilä—Kylälahti -tienhaaran pohjoispuolella olevista metsäkukkuloista ja sai sotasaaliiksi kaksi tykkiä, kolmekymmentä puoliveristä hevosta, pikakiväärejä ja viestikalustoa ym.

Vihollisen voimakas tykistötuli aiheutti meikäläisille tappioita: mm. iskuosastoa taitavasti ja rohkeasti johtanut ltn Kokkonen haavoittui vaikeasti ja kuoli matkalla JSp:lle.

II P taisteli edelleen Miettilässä. Klo 5.30 oli osa Kilven komppaniaa sähkölinjalla Miettilä—Ilmee -tien eteläpuolella, jonne myöhemmin saapui myös ltn E. Mäkelän komppania. Klo 14.00 vihollli-

nen hyökkäsi voimakkaasti, joka kuitenkin tykistön ja TykK:n osan avulla sekä krh:n tulella lyötiin takaisin.

Huolellisen valmistelun jälkeen Toiviainen aloitti hyökkäyksen edelleen vihollisn hallussa olevaa Miettilän tukikohtaa vastaan. Hyökkäys alkoi reippaasti voimakkaan tulivalmistelun jälkeen, mutta tyrehtyi vihollisen tuleen. »Sama uudelleen» Toiviainen käski. Hän sai antaa käskynsä vielä kolmannen kerran, jolloin 6.K pääsi tukikohtaan ja vihollinen väistyi pohjoiseen ja koilliseen. Edelleen tukikohdan pohjoispuolella asemissa oleva Maijalan komppania pakotti siihen suuntaan perääntyvän vihollisen vetäytymään omaan miinakenttäänsä.

Tykistömme oli runnellut vahvan korsukylän ja pesäkeaseman pahoin tulellaan. Siitä huolimatta vihollinen piti vielä puoliaan. Pesäkkeet ja korsut oli tuhottava yksitellen kasapanoksilla ja polttopulloilla. Vasta seuraavana päivänä noin klo 11.40 tukikohta oli puhdistettu vihollisista.

4. 8. aamulla siirtyi Terän komentopaikka Siisiälään.

Klo 11.46 alkoi erittäin voimakas tykistövalmistelu Ilmeelle kirkonkylän valtaamiseksi.

Klo 12.00 alkoi hyökkäys. Vahlan pataljoona, josta oli selustavarmituksena yksi komppania ja Vahlalla vahvennuksena Oksasen komppanian kaksi joukkuetta ltn Oksasen johdolla, hyökkäsi oikealla ja sai haltuunsa tiehaaran tiellä Ilmee-Alakokkola klo 13.40.

Toppolan pataljoona oli vasemmalla Hynnilästä Ilmeelle. Etulinjassa oli Siukosaaren komppania, joka saavutti Hynnilä—Ilmeen tienristeyksen klo 12.30 ja jatkoi etenemistä Luorikkojärven eteläpuolitse kirkonkylään.

Klo 17.30 Vahla saavutti Ilmeen tienristeyksen ja varmisti kaakkoon.

Siukosaari valtasi kirkonkylän klo 14.30 ja ulotti tiedustelun pohjoiseen saadakseen yhteyden sieltä suunnalta hyökkäykseen osallistuvaan naapuridivisioonan pataljoonaan (I/JR 57), joka ei muka ollut ehtinyt ollenkaan mukaan.

Toiviaisen pataljoona puhdisti tien Miettilästä Ilmeelle ja majoittui Luorikkojärven rannalle.

Turkan pataljoona oli vedetty myös Lankilasta Ilmeen valtausjoukkojen reserviksi. Haanterä olisikin käyttänyt sitä Ilmeen valtaukseen, mutta ev Pajari lähetti pataljoonan 4. 8. puolenpäivän aikaan Ylikuunun suuntaan, jossa se valtasi Pohjalaisen klo 23.00.»

Näin rykmentin taistelukertomuksessa.

Viisi vuorokautta oli kestänyt JR 27:n melkein taukoamaton taistelu, raskas ja uhreja vaativa vihollisen puolustusaseman läpimurtoja tien avaamien armeijakunnan tuleville sotatoimille.

Uhrit olivat raskaat. Niinpä rykmentin tappiot ajalla 30. 7.—4. 8. olivat kaatuneina 3 upseeria, 16 aliupseeria ja 81 miestä sekä haavoittuneina 14 upseeria, 43 aliupseeria ja 227 miestä eli tappiot yhteensä 17 upseeria, 59 aliupseeria ja 318 miestä.

Vihollisen menetykset tähän mennessä arvioitiin kaatuneina noin 1200 mieheksi ja vankeja saatiin 164. Sotasaalimme oli huomattava. Vihollisen 115. D oli suuressa määrin tuhottu ja lyöty hajalle kokonaan.

— — —

1. KKK:n (4.K) luutnantti (nyt majuri) Jaakko Salminen eteni joukkueineen kiväärijoukkueen tukena 3. 8. 41 Peusanmäen takana olevaa tietä Kuununjoen yli Siisiälän suuntaan. Jalkaväkijoukkue varmisti etenemisen. Konekiväärit kulkivat tien välittömässä läheisyydessä pääasiassa tiellä. Kiväärijoukkuetta johti ltn O. Kokkonen ja joukkue kuului Kuljulan komppaniaan (2.K).

Teiskon komppaniasta alik L. Koivulehto, kers O. Mäenpää, ltn H. Heikkilä,, ylik J. Mäenpää, kers O. Oksanen ja alik Toivo Niemi

Mitä sitten tapahtui, siitä kertoo J. Salminen: »Etenimme tietä. Jostain tuli tieto, olikohan vain välähdys jonkun aivoista, mutta selvästi ilmoitettiin, että takaa tulee kapt Kivelä panssarivaunulla ja samassa yhteydessä muistini mukaan puhuttiin kapt Kirjavaisestakin. Tieto ilmoitettiin koko osastollemme. Niinpä sitten alkoikin kuulua pörinää ja kolinaa takaa. Tehtiin tietä, mutta etenemisemme jatkui. Tiesimme, ettei omia hyökkäysvaunuja ole, joten ajoneuvon täytyy olla viholliselta otettu. Emme näinollen vähääkään ihmetelleet, kun kaksi vihollisen kevyttä panssaria ajoi sekaamme. Kun ne olivat kohdallamme, nousi ensimmäisen tornin luukku ja sieltä sotilaan pää ylävartaloineen ylös. Sotilas teki meille kunniaa. Silloin vasta välähti. Se oli vanjan lakki ja pusero ja tietysti vartalokin.

Meillä oli kyllä matkassa panssarintorjuntakivääriäkin, mutta joku ihmeellinen vaisto, ehkä keskiajan ritarillisuutta, sanoi minulle: »Älä ammu, anna mennä, heillekin on elämä kallis, ovat rohkeita miehiä.» Vaisto sanoi kyllä, että vaunut pitäisi tuhota, mutta tätä ei voinut tehdä kahdestakaan syystä. Pst kivääri ei ollut ampumavalmiina, koska se oli miesten olkapäillä. Toiseksi omia miehiä oli jatkuvasti vaunun kahden puolen vain parin-kolmen metrin etäisyydellä siitä, joten olisi voinut tulla omia tappioita eikä kasapanokset olleet toimintavalmiina. Lisäksi kaikki tapahtui aivan yllätyksenä. Eihän vaunussa ollutkaan Kivelä tai Kirjavainen. Niinpä vaunut ohittivat meidät vauhtia lisäämällä ja olivat heti näkymättömissä. Hetken kuluttua kyllä kuului pst tykin laukauskia, jolloin saamiemme tietojen mukaan vaunut tuhottiin.

Matkamme jatkui. Olimme menossa Siisiälän suuntaan tien vasenta puolta. Tulimme pienehkön puron varteen ja edestä kuului taas panssarivaunujen ääniä. Asetuimme asemiin. Valmistuessamme taistelutoimintaan tuli krh. joukkueen tulenjohtaja vänrikki (nykyään eversti) Syrjä, hyvä tuttavani, kysymään kuinka lähelle omia hän voisi ampua. Kaipa hän sen tiesikin, mutta kokemus puuttui. Käskin hänen aloittamaan ensin kauempaa ja vetämään tulen sitten lähemmäksi parhaaseen mahdolliseen paikkaan. Etäisyys viholliseen oli korkeintaan 200 metriä, ehkä vain 150 metriä. Hän teki, kuten oli sovittu, ja tulos oli hyvä. Hetken kuluttua alkoi kevyitä panssareita tulla asemiamme kohden. Pst kiväärimme oli hyvässä asemassa. Vaunu tuli aukealle, kivääristä tuli paukku ja siihen vaunu jäi. Tuli toinen vaunu, tuli paukku ja siihen vaunu jäi

ja alkoi palaa. Sisukasta joukkoa. Tuli kolmas vaunu, sama tulos. Maasto oli täynnä savua. Telaketjujen kolina ja moottorin pauke jatkuivat savun seassa. Näkyviin tuli neljäs vaunu. Samaan romukasaan sortui. Tuli vielä viides vaunu, paukku ja heti musta sakea savu.»

»Eikö esiintynyt enää ritarillisuutta?» kysyi haastattelija.

»Ei, mutta en katunut aikaisempaa toimintaani»

Siitä mitä sitten tapahtui, Salminen jatkoi:

»Eräästä vaunusta jäi kuljettaja henkiin. Kysyimme häneltä: »Miksi viisi vaunua tuli peräkkäin, vaikka näitte kuinka edellisen kävi?»

Vihollinen vastasi: »Tuhomme oli melko varma lähdimme mihin suuntaan tahansa, mutta katsoimme tämän suunnan ehkä parhaaksi pakotieksi, koska luotimme ainakin osan pääsevän läpi. Siksi ajoimme.»

»Hurjia sotureita nämäkin», sanoi Salminen ja jatkoi:

»Hyökkäys jatkui. Kiväärijoukkuetta johti ltn Kokkonen Kuljulan komppaniasta. Kokkonen hyökkäsi tien itäpuolella. Pelto oli alhaalla notkelmassa ja konekivääri korkealla kumpareella. Ensimmäisen kerran suoritimme yliammuntaa, ammuimme hyökkääjien

Vaunut palavat

yli. Panssarien tuhoaminen oli todennäköisesti saattanut vihollisen mielet matalaksi ja vastus oli tavattoman heikkoa.

Siirryimme sitten tien länsipuolelle. Maasto oli kukkulaista. Päästyämme eräälle kukkulalle totesimme siellä melkoisen lujasti varustetut asemat. Osissa bunkkereista oli vielä vihollisia. Siihen tuli pioneerejakin apuumme. Kasapanoksin he tuhosivat bunkkereita. Siinä heittelin käsikranaatteja ampuma-aukoista sisään.

Muistan erään henkilökohtaisen tapauksen kuin eilisen päivän. Olin heittänyt bunkkeriin käsikranaatin sen ampuma-aukosta. Jäin seisomaan ampuma-aukon eteen nojaten mäntyyn konepistoolini kainalossa suunnattuna ampuma-aukkoon. Tunsin rinnassani pistoksen ja samassa vaistomaisesti painoin liipasimesta. Korsussa oleva vihollinen oli tällöin tuhottu.

Tässä rytäkässä oli tapahtunut kuitenkin ihmeitten ihme. Vihollinen oli ampunut minua pistoolilla. Menoreikä oli melkein sydämeni kohdalla, mutta siitä jatkui ainoastaan punainen (vertynyt) viiva ihoni pinnalla kylkiluitten suunnassa ja päättyi selkäpuolelleni, jossa oli tuloreikä»

— Miten se oli mahdollista?

— Minä en tiedä, mutta tämän totesivat lääkärit JSp:llä jonne samana päivänä jouduin.

— Päälläni oli vain tiivis kesäpusero ja sen alla tiivis urheilupusero. Kiersihän luoti joskus kypärässäkin.

— Jokin yliluonnollinen voima, tai nahka on terästä, ja Salminen hymyili jatkaen:

»Seuraavasta mäestä saimme kovemman vastuksen. Taistelu oli kova, mutta mäki vallattiin. Tykistö oli tässä erinomaisen suurena apunamme. Tähän tukikohtaan oli viholliselta jäänyt paljon sekä elintarvikkeita että muuta materiaalia. Paljon oli hevosiakin, mutta ne olivat pääasiassa tykistötulen ja krh. tulen runtelemia.

Ilmee oli jo näköpiirissämme. Koukkaillen oikealta ja vasemmalta painuimme Ilmettä kohden. Joukkueeni oli jalkaväen mukana rynnännyt tien länsipuolella olevalle kukkulalle.

Tässä vaiheessa tulee elävästi mieleeni taas henkilökohtainen tapaus. Aikaisemmin en ole tätä enkä edellistä haavoittumisihmettäkään kertonut kuin parille omaiselleni. Tapaus oli seuraava: En tiedä millä voimalla jo Kangasalla ennen lähtöämme kerroin haavoittuvani elokuun alussa ja kerroinpa senkin mihin paikkaan haavoitun. Hyökkäyksen jatkuessa erään aukean reunassa sanoin

pojilleni, että nyt pian se sitten tapahtuu, minä haavoitun. Yksinäni luin Isämeidän rukouksen, katse ylös suuntautuneena.

Olin taas entisessä taistelukunnossa ja lähdin muitten mukana hyökkäykseen. Korkeamman käsi ohjasi meitä.

Tykistö pehmitti lujasti edessä olevaa mäkeä, samoin Syrjä. Sinne pojat hyökkäsivät. En voinut seurata heitä, olin haavoittunut.

Tämän kaiken kerroin, jotta nykypolvi ja tulevatkin saavat lukea suomalaisen sotilaan luottaneen Korkeimman johtoon.» Hyökkäys jatkui.

Näin Salminen kertoi, ja voidaan olla varmoja siitä, että samanlaisia rukouksia Ylimmälle Johtajallemme nousi monen muun mielistä ja suistakin, joskin harva suomalainen sotilas niistä puhuu, koska ne ovat kahdenkeskisiä Jumalan kanssa. He olivat miesten parhaita, tunnollisia taistelijoita ja ritarillisiakin.

— Voitko selvittää sen, miten tiesit haavoittumisesi jo ennakolta?

— En tiedä, en voi. Tämä on vain todiste siitä, että meitä oli ohjaamassa Korkeimman käsi.

— Mitä taistelukentällä sitten tapahtui?

— Hyökkäys varustettuun mäkeen jatkui ja mäki vallattiin. Se oli kova taistelu ja meikäläisille tuli myös paljon tappioita. Kaikkia eivät pojatkaan kertoneet, mutta myöhemmin kuulin tappioista. Siukosaaren komppania oli myös jo hyökkäyksessä mukana ja suuremmalla voimalla kukkula oli otettu.

— Miten pääsit JSp:lle?

— Ensin lääkintämiehet kuljettivat minut ja hetken päästä pääsin ajoneuvoon. Pieni kommellus sattui tälläkin matkalla. Meikäläiset olivat saaneet viholliselta panssarivaunun. Ehkä niissä oli ollut ajokuntoinen, joita olimme aikaisemmin ampuneet. Vaunu tulla möyrysi meitä vastaan. Me emme tällä kertaa tienneet, että sitä ajoivat meikäläiset. Nytpä tapahtui melkein päinvastainen tapaus kuin aikaisempi, jolloin meitä varoitettiin omien ajamasta vihollisen panssarista. Nyt ei niin tehty. Siinä toisia juoksi ja toisia kannettiin läheisimpään suojaan. Asia selkeni, ja kyllä vaunun huviajelijat saivat kuulla kunniansa ärräpäitten muodossa.

— Ketä muita haavoittui tai kaatui?

— Sitä en varmuudella voi sanoa, mutta näissä Ilmeen taisteluissa kaatuivat ainakin komppaniamme vanhin mies, »isä» Vilho Pis-

pala ja Artturi Ristilä ja muistini mukaan haavoittuivat Eino Mäkelä sekä Eino Lehtinen.

— Sinä haavoituit siis kaksi kertaa pienin välein?

— En haavoittunut. Tässä viimeisellä kukkulalla haavoituin.

— Kerroithan, että menoreikä oli rinnassa sydämen kohdalla ja tuloreikä selässäsi.

— Siinä se ihme juuri onkin.

— Miten sen selität?

— Menoreikä vaatteissani oli rinnassa, mutta ihossani oli vain verinaarmu. Tuloreikä oli taas selässäni, mutta vain vaatteissa. Luoti siis kiersi minut vaatteiden ja ihon välissä. Sitä en käsitä, mutta pyörihän luoti kypärässäkin. Enempää en pysty selvittämään. En pysty sitäkään selvittämään, miten tiesin haavoittumiseni jo paljon etukäteen jo Kangasalla ja taas aivan muutaman hetken ennen haavoittumistani.

Monet muutkin aavistivat kaatumisensa, mutta ltn Jaakko Salminen tiesi haavoittumisensa, ilmoitti sen muille ja se tapahtui.

RÄTYKYLÄN JA YLIKUUNUN TAISTELUT

Eversti A. O. Pajarin käskyn mukaisesti koko rykmentin toimintasuunta kääntyi nyt etelään Rätykylän ja Ylikuunun suuntiin. Pajari otti Turkan pataljoonan henkilökohtaiseen komentoonsa ja suuntasi etenemisen Ylikuunuun. Osasto Terä evl Haanterän johdolla sai tehtäväkseen Rätykylän valtauksen.

6. 8. 41 klo 7.45 lähti Toppolan pataljoona etenemään evl Haanterän suullisen käskyn mukaisesti tehtävänä vallata Riikola pohjoinen sekä välittömästi sen jälkeen ryhtyä Rätykylän valtaukseen ja jatkotehtävänä oli katkaista tie Veitsjoelle Rätykylän eteläpuolelta.

Klo 7.25 Toiviaisen pataljoona oli lähtenyt erilliskäskyn mukaisesti etenemään metsämaaston kautta etelään tehtävänä Kauppilan kautta edeten katkaista Rätykylän—Ylikuunun välinen poikittaistie sekä sen jälkeen osallistuttava osillaan Rätykylän valtaamiseen ja osillaan edettävä Ylikuunun suuntaan.

Rykmentille alistettu I/JR 49 alkoi etenemisensä samanaikaisesti Valittulan kautta Kuusjärven lounaispuolelle.

Reippaasti Pirkka-Hämeen miehet lähtivät etenemään. Olihan edellisenä yönä saatu jo nukkua, ainakin suurin osa miehistä, noin 6-7 tuntia. Niinpä jalka nousi kevyesti ja mieli oli virkeä. Toivottiin jatkon olevan ainakin vähän helpompaa kuin viisi ensimmäistä taistelupäivää olivat olleet.

Klo 11.00 oli pienempi vihollisen jälkivarmistus työnnetty pois Riikolasta ja Toiviainen jatkoi Rätykylää kohden. Puolenpäivän aikaan Toiviaisen etummaiset osastot olivat Rätykylän pohjoisreunassa ja totesivat vihollisen kyttäävän hyvin varustetuissa asemissa kylässä. Samalla saatiin tuta vihollisen krh- ja piiskatykkien tulta. Vastattiin samoilla aseilla ja hyökättiin. Parin tunnin taistelun jälkeen vihollinen katsoi parhaaksi vetäytyä, mutta vain tienristeykseen.

Klo 15.15 I pataljoona lähti kiertämään majuri Toppolan johdolla. Ainoastaan komppania Siukosaari jäi sitomaan rintamassa. Toppolan tarkoituksena oli katkaista tie Rätykylä—Veitsijoki sekä hyökätä lounaasta vihollisen sivustaan ja selustaan.

Haanterä uskoi Toppolan motitusliikkeen tehoavan. Samoin uskoi Toppolakin. Sen takia Haanterä lähetti paikalle saapuneen I/JR 49:n 1.komppanian Toppolan vahvennukseksi. Tämän komppanian mukaan lähti myös rykmentin komentaja komentoportaansa kanssa. Joukot pääsivät Veitsijoki—Rätykylä tielle, vihollisen tulikorsujen ja pesäkkeiden länsipuolelle. Pesäkkeet ja tulikorsut pehmitettiin krh:n ja mukaan raahatun psttykin tulella, mutta tulos oli huono. Pesäkkeet olivat vahvasti katettuja lujia puolustuslaitteita. Jalkaväki ei murhaavassa tulessa päässyt etenemään.

Tykistöä ei voitu käyttää kahdestakaan syystä. Ensinnäkin puhelinyhteydet olivat jatkuvasti poikki kovassa tykkitulessa ja toiseksi omat ja viholliset olivat niin lähekkäin, vieläpä peräkkäin ja lähekkäin, että tykistön pituushajoitus olisi varmasti aiheuttanut tappioita omissa joukoissa.

Klo 18.00 Haanterä käski 1./JR 49:n hyökätä omien aseiden tulivalmistelun jälkeen vihollisen asemaan sen selustasta. Ripeästi komppanian hyökkäys lähti liikkeelle. Mutta vihollisen tuli oli murhaava. Tappioita syntyi paljon. Komppanian päällikkö luutnantti Lavikainen kaatui, eikä vihollisen puolustus murtunut. Tukikohdat ja pesäkkeet olivat nimittäin puolustuskykyisiä joka suuntaan. Yritti mistä tahansa, aina tuli vastaan murhaava tuli.

Kapteeni Toiviaisen pataljoona eteni määrätyssä suunnassa ja

saavutti tien Rätykylä—Ylikuunu noin klo 16.00. 5.komppania (Maijala) jatkoi etenemistään Rätykylän eteläpuolitse Veitsijoki—Rätykylä tielle. Se kulki varmasti hyvin kaukaa turvallisesti kaartaen, koska ei tavannut Toppolan eikä Lavikaisen miehiä.

Pääosa Vahlan pataljoonaa pääsi iltaan mennessä Kuusjärven eteläpuolelle ja varmisti Montolan suuntaan.

Seuraava päivä eli 7. 8. 1941 toi helpotuksen. Täydellä syyllä ja aiheellisesti vihollinen oli vetänyt suo- ja metsämaastojen kautta pääosan, melkein koko miehityksensä yön aikana etelään. Ellei se olisi näin tehnyt, se olisi joko tapettu motissaan nälkään tai sitten tuhottu sinne täydellisesti. Viimeksimainitussa tapauksessa olisi varmasti monta Pirkka-Hämeen poikaa myös maannut sankarina rumanimisen Rätykylän aukeilla pelloilla tai kylän tanhuvilla. Vahinko vaan, että motista poispäässeet olivat uutena uhkana rykmentille.

Toppolan pataljoona jäi Rätykylään A. O. P:n reserviksi. Muut jatkoivat etenemistään. Oli aiheellista painaa päälle. Sillä mitä enempi viholliselle jäi aikaa, sen enempi oli seuraavina päivinä vastassa »Rätykyliä».

— — —

Vaikka Rätykylästä käytiinkin kova taistelu ennen sen valtausta, vihollinen oli kylän saarrostuksen alkuvaiheissa vähän ihmeissäänkin, kun suomalaiset ilmestyivät kylän laitamille yllättävistä suunnista ja paikoista. Niinpä 1.K:n ltn Salokangas joukkueineen eteni erääseen tienristeysmaastoon, jossa vihollisen panssarivaunutkin ajelivat. Heti vihollinen ei kuitenkaan avannut tulta eikä siihen ollut 1.K:n miehilläkään mahdollisuutta, koska matkassa ei ollut panssarintorjunta-asetta, ei kasapanoksiakaan.

Vihollisen silmät aukenivat ja se avasi kiivaan tulen Salokankaan joukkuetta kohden. Kun maasto oli avointa, vihollistuli teki pahaa jälkeä. Niinpä kersantti Jaakko Heikkilän ryhmä joutui kokonaan pois pelistä Mauri Varjon kaaduttua ja muiden saadessa sekä vaikeampia että lievempiä kolhuja. Myös Heikkilä haavoittui kahakassa. Hän kertoo tapauksesta seuraavaa: »Se oli yksi perhanan pahoista tilanteista. Jouduimme siihen tavallaan yllättäen. Luoteja ja kranaatteja tuli vallan vietävän kovalla kihinällä ja räiskeellä. Kenttä pölisi ympärillä ja mieleeni on elävästi jäänyt jouk-

Sotatoimet ajalla 6—9.8.41.

kueemme johtaja ltn Salokangas, joka pitkänä miehenä maahan lyömättä heijasi sinne tänne luotisuihkuja väistellen ja säästyen täysin eheänä. Oli pelottoman joukkueenjohtajamme työtä, kun hän jakeli ohjeitaan pojilleen säästääkseen mahdollisimman paljon joukkueensa verta. Minuakin Salokangas kehotti vetämään suojaan haavoittuneita, mutta eihän siitä paljoakaan apua ollut, kun käteni oli kolmesta kohden haavoittunut ja ihan hermoton. Kohta siihen saapui lääkintäaliupseeri alikersantti Käppä, joka siten rohkein ottein korjasi lääkintämiehineen haavoittuneen suojaan. Kun komppaniamme muut joukkueet jatkoivat saarrostusta, vihollinenkin huomasi parhaaksi vetäytyä turvallisemmille maisemille panssareineen. »Aikanaan selkeni tämäkin tilanne.»

Kersantti Uuno Seppälä Sahalahdelta (3.K) kertoi Rätykylän taisteluista seuraavaa: »Kylää vallattaessa haavoittui V.Kiriloff. Hänet sitoi erittäin vaikeissa olosuhteissa Jussi Laakso. Varsinaisessa kylän valtauksessa kunnostautui erikoisesti alikersantti Toivo Saarikko. Konepistooli aseenaan hän teki tiikerimäisiä liikkeitä, hyppi vihollismontulta toiselle ja ruiskautti aina tarpeen tullen ko-

Luutnantit Oksanen ja Heliövaara seuraavat Rätykylän taistelun kulkua kiviaidan takaa

nepistoolillaan.» Seppälä väitti, ettei hän siinä mitään tehnyt, vaan raskaan työn tekijä oli Saarikko. Tämä oli kyllä selvää vaatimattomuutta Seppälältä, sillä toisten sahalahtilaisten kertoman mukaan siinä hyppeli montulta montulle kaksi vihaista tiikeriä ja vuorotyönä kaikki luisti hyvin — siis parivaljakko Seppälä—Saarikko.

»Kun Rätykylä oli vallattu, ryhmäni määrättiin varmistamaan tärkeään maastokohtaan vihollisen vastahyökkäyksen varalle. Hyviä tuntemiani miehiä ei ryhmässä enää ollut jäljellä kuin Saarikko. Muut olivat juuri täydennyksenä saapuneita savolaisia. Kyllä niillä puheet olivat kovia, mutta en heihin sen takia luottanutkaan, koska käsitykseni mukaan kerskureista ei taistelussa ole paljon muuta kuin harmia. Menin pyytämään joukkueenjohtaja Jaakko Mattilalta apumiehiä, mutta hänellä ei ollut. Hän kehotti käymään Lauri Sipilän puheilla. Ehkä hän voisi auttaa. Sipilä kysyi, onko vapaaehtoisia. Eino Saarnio ilmoittautui. Tuli oikein hyvän olon tunne. Tuntui, kuin minulla olisi ainakin kaksi varmaa kaveria ryhmässäni. Tunsin molemmat ja tunsin heidän rauhallisuutensa ja varmuutensa. He olivat rauhallisia ja ahkeria kavereitani ja kovia sotilaita.»

— — —

Kersantti S. Hinkkanen Kuhmalahdelta muistelee sodanaikaisia tapahtumia:

»Huonointa on se, ettei 31 vuoden kuluttua enää tahdo muistaa paikkakuntien nimiä eikä taistelutapahtumia. Toiseksi on noudatettava muistelmissa määräystä siitä, että totuudessa on ehdottomasti pysyttävä. Aivan selvästi ja virheettömästi muistan kuitenkin erään tilanteen Rätykylän taistelusta, joka oli ehkä minulle sodan vaikein tehtävä.» Hän kertoo näin: »Edettäessä Rätykylää kohden oli komppaniamme edessä. Meitä vastaan tuli jääkärijoukkue, jonka johtajana oli ltn Eero Helminen. Hän kertoi tavanneensa edessä lujaa vastarintaa ja mainitsi kaatuneiden joukossa olevan mm. Y. Helmisen Kuhmalahdelta.

Komppaniamme siirtyi nyt tien oikealle puolelle metsän suojaan. Noin 200 metrin päässä kotkotti venäläinen konekivääri. Joukkueemme, jonka johtajana oli vänr Lindqvist, sai tehtäväkseen tuhota etenemistä estävä vihollisase. Toimin puolijoukkueen johtajana. Lindqvist määräsi minulle tehtävän, tuhota kk.

Saa nähdä kuinka äijän käy, ajattelin, mutta toimeksi oli pantava. Vapaaehtoisia ilmoittautui joukkueestamme ryhmän verran. Tuumin tehtävän onnistuvan paremmin pienemmällä porukalla ja olin siinä mielessä tyytyväinen. Ryömimme eteen ja siellä tuumittiin suoritusta sekä sovittiin siitä, että kiertämällä oikealta voimme päästä pesäkkeen taakse, jolloin työ ehkä onnistuisi. Suoraan sinne on turha lähteä toisia tapattamaan. Niin lähdettiin ryömien eteenpäin. Onnistuimme pääsemään kk. aseman taakse niin, ettei vihollinen meitä huomannut. Jätin toiset varmistamaan tehtäväämme ja mahdollisesti paluutamme ja lähettini Olavi Kukkosen kanssa ryömimme vielä lähemmäksi. Se oli jännittävää ja hidasta ryömimistä. Kun varovasti nostimme päätämme, näimme jo vihollisen päät sekä konekiväärin. Meille selkeni aseen takana olevan ainoastaan kaksi miestä emmekä lähimailla nähneet muita. Kun olimme jo noin kahdenkymmenen metrin päässä pesäkkeestä, päätimme ampua miehet yhtäaikaisesti. Ajatuksemme yhtyivät hyvin, kumpikin ampui omapuoleistaan selkään. Nopeasti laitoimme uuden panoksen piippuun ja tähystimme pesäkkeeseen sekä sivustoille. Pesäkkeessä olevat olivat täysin liikkumatta eikä missään lähistölläkään näkynyt ketään. Meille selkeni, ettei tällä mäen kumpareella muita ollutkaan. Etenimme pesäkkeelle. Laukauksemme olivat olleet täysosumia. Nousimme ylös ja huusimme omille kumpareen olevan vapaan.

Ilmoittauduin majuri Toppolalle, joka löi minua olkapäälle ja sanoi: »Hyvä suoritus. Niin pitää pojat tapella.» Se oli reilun esimiehen reilu tunnustus. Olimme tyytyväisiä, myös siksi, ettei meille tullut minkäänlaisia tappioita.»

Näin kertoi 3. K:n kersantti Hinkkanen.

Heti kun Rätykylän tiekolmio vapautui Pajari suuntasi Kevytosasto 7:n (Kev.Os.7.) takaa-ajoon tehtävänä ottaa haltuun Veitsijoen tiekolmio. Osasto löi Riikolassa olevat viholliset, mutta kohtasi tavoitteenaan olevassa tiekolmiossa niin voimakkaan vihollisen ettei pystynyt sitä murtamaan.

8. 8. Pajarilta käskyn saanut Toppolan pataljoona lähti mukaan urakkaan tiekolmion avaamiseksi. Eikä siinä muita tarvittukaan, sillä Toppolan miehet painoivat päälle kuin »yleinen syyttäjä» ja syytä ehkä olikin. Erittäin nopealla ja rivakalla hyökkäyksellään pataljoona avasi tiekolmion.

Edellisen päivän aamutunneilla oli Turkka jo vallannut Ylikuu-

nun tienristeyksineen. Samaan aikaan olivat I/JR 49:n pääosat Montolassa.

Toiviaisen pataljoona ohitti suunnitelmien mukaan Köylölässä Turkan. Se oli jo 7. 8. illalla osillaan Inkilän aseman maastossa, jossa jääkärijoukkue joutui taisteluun vihollisen kanssa. Turkka varmisti Köylölästä Kirvun suuntaan.

Johtajien näköpiirissä oli toisaalla Kirvun ja toisaalla Sairalan valtaukset. Päällemeno oli niin kiivasta, etteivät tiedustelupartiot olisi ehtineet pois jaloista. Siksi ei paljoakaan harrastettu tiedustelua. Ainoastaan öisin olivat partiot liikkeellä.

— — —

Kun Turkan pataljoona ei ollut rykmentin alainen, johtunee siitä rykmentin sotapäiväkirjan ja taistelukertomuksen niukkuus III pataljoonan tapahtumista. Taistelukertomus kertoo seuraavasti:

»Koska kuitenkin oli todennäköistä, että Ilmee laukeaa ilman III/JR 27:n tukea, alisti ev Pajari patl:n suoraan itselleen klo 10.30. (Sotapäiväkirjassa aika on klo 15.20). Pajari antoi Turkalle käskyn hyökätä etelään tien Siisiälä—Ylikuunu -suunnassa. Klo 12.30 pataljoona aloitti etenemisensä. Iltaan klo 23.00 mennessä oli Pohjolainen tykistön tukemana vallattu.»

Tuhottu vihollispanssari Pohjalaisessa

Näin kertoi taistelukertomus. On kuitenkin syytä tarkistella, mitä kaikkea tapahtui Pohjolaisen vaiheilla. Tapahtumista kertoo Jussi Kirjavainen monistekirjassaan »Kannaksen halki» mm. seuraavaa:

»Tuli käsky edetä Pohjalaiseen. Kylässä Kivelä luovutti kärkikomppanian tehtävät meille. Ojajärvelle ja Ylikuunuun johtavien teiden risteyksessä varmisti pienempi osasto I/JR 49:stä. Tiedustelua se ei ollut suorittanut. Osaston johtaja arveli vihollisen miehityksen olevan kylän laidasta noin 400 metrin päässä olevassa metsän reunassa. Turkka ei uskonut vastassa olevan vahvempaa vihollista, vaan käski komppaniani lähettämään joukkueen tiedustelemaan Kuusjokiuoman kautta Roinilaan. Lähetin Kapasen joukkueen. Annoin etenemiskäskyn komppanialle.

— Kivipohja tien oikealla puolen.

— Kom- ja pst-ryhmät Kivipohjan takana.

— Tuominen toisessa linjassa tien vasemmalla puolen. Heti aukean ylityksen jälkeen Kivipohjan tasalle.

— Krh:n tulenjohtaja ja pst tykki tiellä takana.

— Konekivääri kummallekin kiväärijoukkueelle.

Eteneminen muodostui lyhemmäksi ja pysähdys pidemmäksi, kun olimme ajatelleet. Noin 500 metrin päässä kärki sai niskaansa kivääritulen. Kärjestä kaatui urhea korpraali Eino Kuisma. Komppania työntyi metsän sisään noin 300 metriä. Pysäytin etenemisen ja vihollisen kiivaassa tulessa vedin komppanian vähän taakse edullisempaan asemaan.

Esa Lahtinen johti tulta henkilökohtaisesti ja tuli oli tarkkaa.

Vihollinen vastasi muutamalla raskaalla krh:n kranaatilla ja pysyi sitkeästi asemissaan. Kersantti Kapanen kuuli taistelun melun ja viisaana soturina palasi takaisin komppaniaansa. Se tuntui olevan tarpeen, joskin tiedustelutehtävä jäi suorittamatta. Liitin kapasen joukkueen Kivipohjan ketjun jatkoksi, koska oikea sivustani tuntui olevan eniten avun tarpeessa. Konekiväärimme avasivat tulen. Lahtiselle annoin valtuudet jatkaa krh-ammuntaa harkintansa mukaan. Hänhän oli aina etulinjassa ja hallitsi aina tilanteet. Komppanian käskin krh:n tulen suojassa ryömien etenemään mahdollisimman lähelle vihollista ja sitten rynnäkköön, kun keskustasta kuuluu kovaa huutoa. Mutta sitä ennen annetaan kovaa tulta kaikilla aseilla.

Vihollinen ampui puolestaan yli ja valmistelumme onnistui.

»Tulta» — »eteenpäin» — »tulta» huusin. Komppania kohotti suoran huudon ja ryntäsi vihollisasemiin kuin kiljuvat pedot. Vihollinen vetäytyi vähän tien oikealla puolella, mutta vasemmalle oli yhteys katkennut. Alkumenestys oli ollut kuitenkin tyydyttävä ja sitä oli tarkoitus jatkaa. Mutta sitten tuli Turkan käsky:

— Kivelä rojauttaa tien vasemmalta puolelta.

Jatkamissuunnitelmani oli peruutettava. Kun apua tuli pyytämättä, suunnitelmat sekosivat.

Lepikko ja männyntaimikko edessämme humisi äkkiä. Kuului töminää ja huutoa, joka muuttui mylvinäksi. Vihelsi ja paukkui. Vihollinen oli lähtenyt vastaiskuun. Osa syöksyi tien vasemmalta puolelta päällemme. Kornetti Kivipohja oli kymmenkunta metriä edelläni. Pistoolillaan paukutellen hän verkkaisin askelin käveli takaisinpäin. Kiljaisin hänelle: »Juokse!» Kivipohja ei muuttanut tahtiaan, hän kompastui — niin näytti—.

Käsikranaattinsa heitettyään ryntääjät heittäytyivät maahan. Metsä ryskyi ja paukkui yhä. Käsikranaatteja lenteli ilmassa. Taakseni asemaan tullut konekivääriampuja kääntyi kivääreineen ja alkoi perääntyä. Oikealta puoleltani pikakiväärimies lähti. Olin vähän aikaisemmin siepannut uutuuttaan välkkyvän vihollisen pikakiväärin, mutta laskenut sen kannon päälle. Se oli saavuttamattomissa meidän ja vihollisen välissä. Kivipohja oli sen luona kyljellään ja katsoi minuun.

— Auttakaa, hän sanoi rauhallisesti.

— Odota vähän. Kivipohja on pelastettava, huusin.

Se huuto oli kuin taikasana. Pikakiväärimies palasi asemaansa, konekiväärimies kääntyi uudelleen viholliseen päin. Kivipohjaa, hyvää joukkueenjohtajaa on autettava.

Vääpeli Oino ja korpraali Leimiö syöksyivät Kivipohjaan käsiksi ja juosten vetivät hänet omalle puolellemme. Viereltäni keikahti stm Lauri Liesi nurin.

— Minuun kävi.

— Ei mahda mitään, ryömi taaksepäin.

— En minä pääse.

— Kyllä sinua autetaan, pian tulet takaisin komppaniaan. Liesi tuli myös takaisin.

Käännyin viholliseen päin. Näin ystäväni Kuoleman — eihän se milloinkaan ahdistanut minua — kulkevan hitaasti etuvasemmalta ja ohjaavan askeleensa edestä ohitseni. Sen muoto muistutti tais-

teluammunnan kokovartalokuviota maastossa. Samalla se oli ihmisen näköinen, väljässä viitassa. Silmät sillä oli, mutta ei ilmettä. Askelein se kulki, vaan eivät sen jalat koskettaneet maata, eikä sillä kai ollut jalkateriäkään. Se kulki hitaasti ja vilkaisi minuun huolimattomasti, ja tuntui kuin se olisi ollut kohtaani puolueeton tarkkailija — ja niinhän se olikin — ja katosi.

Taistelulähetti Huikuri kiljui jalkojeni juuressa täyttä kurkkua:

— Maahan, maahan, kapteeni, maahan.

— Ei tässä ole mitään hätää. Yritin olla rauhallinen ja kuitenkaan ei maa ole eläissäni vetänyt minua puoleensa niin voimakkaasti kuin nyt metsän rymistessä ympärilläni. Olin kieltänyt komppanialtani pelkäämisen, joten itseni oli seistävä. Lähin vihollinen ei ollut kaukana. Näin hänen silmiensä värin. Ruskea Parta-Iivana kohosi käsikranaatin heiton jälkeen polvilleen. Hänellä ei ollut kättä pitempää, taikka jos oli, ei hän ennättänyt nostaa sitä altaan. Hän tuijotti hölmistyneenä ja suu auki kivääriini piippua. Talvisodassa kivääri oli pelastanut henkeni. Siksi käytin sitä aina tulitaistelussa valmiiksi ladattuna ja varmistamattomana. Muulloin luovutin sen taisteluläheteilleni.

Käskin joukkueiden kaivautua ja jäämään odottamaan Kivelän komppanian sivustahyökkäystä. Tapasin Kivelän ja sain tietää, että Kyöstilän ja Tantun joukkueet hyökkäävät vasemmalta. Hyökkäys tuli, mutta saarrostus oli liian matala. Hyökkäys kohdistui aivan eteemme melkein tehottomana. Se ei ollut Kivelän syytä. Hän oli saanut selvän käskyn ja toimi kakistelematta.

Tuli ilta ja tuli tieto, että Pössin komppania ottaa etulinjan. Pössi otti ja jäi vartioimaan yöksi.

Oiva ja Vessari saattoivat Kivipohjan rintaman taakse. Kivipohja ei palannut.

5.8. Närväsen joukkue palasi komppaniaan. Se sai käskyn lähteä heti tiedusteluun maaston kautta tavoitteena Valittula.

Illalla Kivelä otti vastaan etulinjan. Komppania JR 49:stä ilmoittautui Turkan käyttöön.

6. 8. Turkka määräsi komppaniamme eteen. Kivelä vapautui. Välittömästi tuli taas uusi käsky: 9.K vahvistettuna JR 49:n komppanialla lähtee etenemään kohti Ylikuunua. Lähtö on klo 7.00.

Ei kaikki käy aina käskyjen mukaan, sillä klo osoitti jo melkein lähtöaikaa. Käskin lähetin kutsumaan alistetun komppanian luok-

seni heti. Odotin vierasta komppaniaa tiellä lojuvan tuhotun vihollisen panssarivaunun luona. Sen oli tuhonnut aamulla pari tuntia aikaisemmin oma tykkimme. Komppaniaa ei kuulunut.

Sitten alkoi kuulua. A. O. Pajari ilmestyi etulinjaan tapojensa mukaisesti.

— Kuka on vaunun tuhonnut?

— Kukaan ei liikahtanut.

— Minä sen tuhosin, sanoi joku lähellä ollut sotamies.

— Tämä on kaunis näky. Ylipäällikön nimissä annan teille 2. luokan Vapaudenmitalin ja adjutantille:

— Kirjoittakaa miehen nimi muistiin.

Sitä ei kukaan kysynyt, tuhosiko mies sen pistoolilla vai kiväärillä. Tykkimies hän kai ei ollut.

»Kiitän komppaniaa hyvistä suorituksista. Naapuridivisioona on jo Ojajärvellä. — Eteenpäin», sanoi Pajari.

»Alistettu komppania ei ole vielä saapunut, kestää muutaman minuutin, herra eversti», vastasin.

»Helvetti! Minä käsken eteenpäin», huusi A. O. P. ja viittasi kaksin käsin Ylikuunua kohden.

»Osasto Kirjavainen eteenpäin», huusin myös tulistuneena.

Osasto ei lähtenyt, koska komppania oli vielä vähän sekaisin eikä alistettu komppania ollut vielä edes näkyvissä.

»Osasto Kirjavainen eteenpäin!»

»Osasto Kirjavainen eteenpäin!» jatkoin toistamiseen, varmasti AOP:tä kimpaantuneempana.

Samassa alkoi Kapasen suunnasta kuulua kiivasta kivääritulta. Kapanen ei ollut päässyt irtaantumaan etulinjasta, jonka juuri oli ottanut vastaan.

Juoksin sinne katsomaan mikä hätänä.»

Vasta sitten huomattiin riihessä majailevan yli kymmenen vihollista. Sen vieressä oli käyty äskeinen veretön sanasota, josta kirjoittajan mieleen tulee: Meniköhän siinä Kirjavaisen Mannerheimristi ohi suun?

Riihen tyhjensi pääasiassa luutn. Pajunen pistoolillaan ja luutn Esa Lahtinen, entinen pesäpallomestari, käsikranaateillaan, joista kolme hänelle antoi korpr Sulo Huikuri.

— — —

Kokonaisuuden vuoksi on syytä tarkastella, mitä sodan alkamisesta (31. 7.—8. 8. 41) oli tapahtunut divisioonan Enson puoleisella

ev. Ekmanin komentamalla kaistalla. Hänen joukkojensa tehtävä oli sitoa vihollinen rintamassa ja hyökkäyksen jatkuessa suojata 18.D:n oikea sivusta.

Taistelujen ensimmäiset päivät olivat rauhallisempia kuin Haanterän rykmentin taistelujen painopistesuunnassa. Väkivaltaisin tiedusteluin ja rajoitetuin hyökkäyksin sidottiin vihollisvoimat. 6.8. suoritettiin II/JR 6:n voimin hyökkäys, jonka painopiste oli tien Haakanala—Tietävälä suunnassa. Kapteeni Elorannan pataljoona mursi vihollisen vastarinnan pesäke pesäkkeeltä ja valtasi iltaan mennessä vihollisasemat saamatta kuitenkaan kylää haltuunsa. Toisessa linjassa seurasi kapteeni Karinnon johtama I/JR 6, joka oli luovuttanut lohkonsa Linnoitusosasto Haussilalle. Taaempana oli ev Ekmanilla reservinään III/JR 6, joka 6. 8. siirrettiin Enson vastaiselta rintamalta rykmentin vasemmalle siivelle. Vuokselta Teerimäelle ulottuva sitova rintama oli saanut jäädä vain muutamien linnoitusyksikköjen puolustettavaksi. 8. 8. vastaan yöllä saatiin Haakanalan kylä vallatuksi ja iltaan mennessä saavutettiin Tietävälän maasto. 9. 8. oli Tietävälän maasto Hirslampea myöten selvitetty. 8. 8. suuntasi ev Ekman I/JR 6:n Toivolan ja Lietlahden maastoja kohden tehtävänä selvittää etenemismahdollisuudet Mertjärven itäpuolitse tielle Jääski—Vehkapää. Pataljoona totesi vihollisen pureutuneen lujaan puolustukseen Helisevänjoen varrella olevaan kukkulamaastoon.

— — —

KIRVUN JA SAIRALAN VALTAUKSET

8. 8. 41 aamutunneilla, tarkemmin klo 2.00, Pajari otti rykmentin I ja II pataljoonat omaan käyttöönsä. Haanterän Pajari käski aloittaa heti hyökkäyksen jäljelle jääneen rykmentin osan ja I/JR 49:n kanssa Köylölästä Kirvuun tehtävänä Kirvun valtaus.

Lentotiedustelu oli todennut Kirvun vihollisen tärkeäksi keskuspaikaksi ja sinne johtavat tiet murroksilla suljetuiksi. Samaa oli todettu vankitutkimusten avulla. Mutta lisäksi todettiin se, että vihollisen joukot ovat pahassa hajoamistilassa sekä sen puolustustoimet hajanaisia ja heikkoja.

Klo 6.15 antoi evl Haanterä käskyn Kirvun valtaamisesta. Se kuului tärkeimmiltä osiltaan:

Ryhmä Terä jatkaa hyökkäystään. Meistä oikealla D:n johdossa on I P. Veitsijoen tiekolmion valtaamisen jälkeen se on valmiina jatkamaan Kirvun suuntaan. Vasemmalla on II P, joka pitää hallussaan Inkilän tienristeyksen ja asema-alueen.

I/JR 49 on vahvistettuna puolellatoista (1,5) tykkijoukkueella ja hyökkää osillaan S. Keskijärvi pohjoispuolitse ja osillaan eteläpuolitse.

Pataljoona Turkka, josta on poissa yksi komppania, hyökkää tien Käylölä—Kirvu suunnassa.

Kaikilla on ensi tavoitteena linja Kalatonjärvi—Herajärvi—Pitkäjärvi.

9./JR 27 (Kirjavainen), joka on varmistustehtävässä Keskinen Järvilinja, kootaan reservikseni hyökkäyksen ylitettyä ko. linjan.

Eteneminen sujui joka suunnalta ilman suurempaa vastusta. Tykistön tuli oli suunnattu etupäässä Kirvun eteläpuolella oleviin Vehkapään ja Mömmölän tienristeyksiin. Se häiritsi tehokkaasti Kirvusta ja Inkilästä perääntyviä vihollisosastoja.

Klo 10.45 Turkan edessä on murros ja sen takana miehitys. Turkka käski Kivelän komppanian kiertämään murroksen ja sitten rojauttamaan vihollisen sivustaan.

Klo 11.15 sekä Turkka että Vahla ovat taistelussa, Vahla on noin 400 metriä Kirvun parantolasta.

Klo 11.56 saapui D:n puhelinsanoma, jonka mukaan Toppola ohjataan nopeimmalla tavalla Veitsiluodon suunnalta Kirvua kohden. Toiviaisen on käsketty ottaa Mömmölän maasto haltuunsa.

Klo 13.30 Kirvun kirkonkylä on vallattu, Vahla puhdistaa pohjoiseen ja Turkka etelään.

Evl Haanterä oli myös heti Kirvun kirkonkylässä. »Kylässä on hiljaista kuin »huopatossutehtaassa», ihmetteli Haanterä. Vain puhdistavia ryhmiä näki siellä täällä, ei yhtään »vuokralaista», »Kaikki olivat purkaneet puolitoista vuotta sitten tekemänsä kontrahtin», sanoi taistelulähetti.

Ev Pajarikin saapui heti Kirvun tienristeykseen muutamien upseeriensa ja Tiedoituskomppanian (TK) miesten seurassa. Hän onnitteli evl Haanterää ja joukkoja onnistuneen valtauksen johdosta.

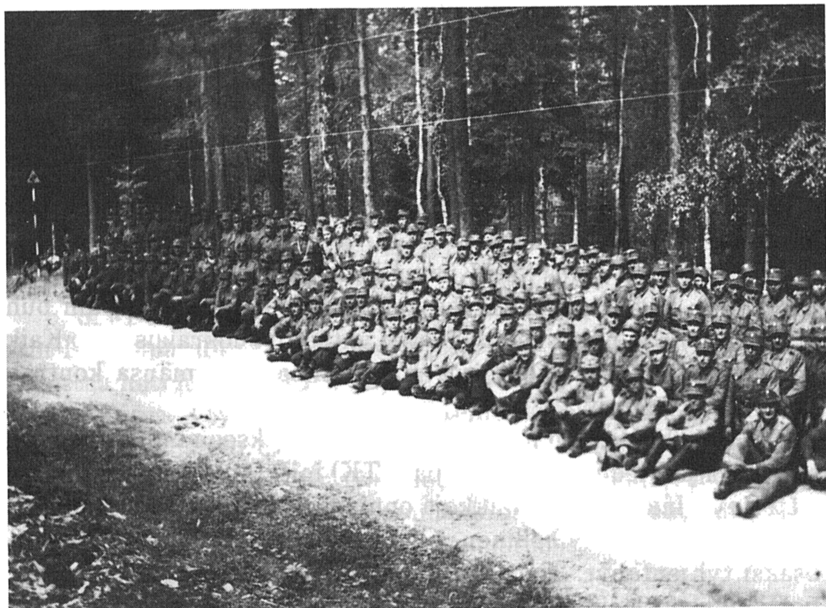
Kauppaliikkeet vihollinen oli kovalla kiireellä suurimmaksi osaksi tyhjentänyt. Tietysti miehet etsivät »liemiruokaa», mutta pettymykseksi sitä ei löytynyt. Jos vähän löytyikin, se pantiin heti piiloon eikä siitä hiiskuttu kuin varmoille kavereille. Kirvun pa-

rantolan alueelle oli jäänyt arvokas pioneerivälinevarasto vesistön ylityskalustoineen.

»Niitä voidaan lähiaikoina tarvita», tuumaili ev Pajari, mutta ei puhunut mitään.

»Kyllä Kirvukin voisi kirvellä, mutta onneksi siitä ei tullut Rätykylää», ajattelivat mainitun kylän motittajat. Mutta Haanterä ajatteli muita asioita.

Voitonhuumaan ei saa antautua. Taistelun »kiitos- ja rukoushetket» ovat heikkoja hetkiä, jos vihollinen silloin »rojauttaa», kuten Turkka usein sanoi. Vallattu alue on varmistettava. Niinpä Haanterä käski Vahlan ja Turkan miehittämään Vehkapään sekä Kannaksen Kirvujärvi—Torajärvi. Toppola sai käskyn lähettää luutnantti Siukosaaren komppanian vahvennettuna kk.joukkueella, yhdellä heittimellä ja yhdellä pst tykillä Kirvun Huopatehtaalle. Oli nimittäin mahdollista vihollisen yritys siltä suunnalta hyökäten ottaa kirkonkylä takaisin. Muut käskettiin lepäämään Kirvun luoteispuoliseen mastoon. Joukkojen ollessa marssilla määrätyille paikoilleen, vihollinen aloitti kiivaan tykistötulen kirkonkylään Kirvunjärven takaa, mutta pahempia vaurioita se ei saanut aikaan.

Maijalan komppania

Siukosaaren komppania etenemässä Jääsken suuntaan

Siitä, mitä oli tapahtunut rykmentin oikealla sivustalla, Vehkapäässä, jonne Toppolan pataljoona oli määrätty, kertovat taisteluissa mukana olleet.

Kivelän komppanian joukkueenjohtaja ltn A. O. Tanttu muistelee Vehkapään taistelua seuraavasti:

»Yövyttyämme Kirvun läheisyydessä valtasimme 8. 8. 41 Kirvun kirkonkylän ilman vastarintaa. Joukkueeni tehtävä oli hyökätä kirkonkylän keskustaan ja sen jälkeen varmistaa kylän pohjoispuolelta olevalta kumpareelta pohjoiseen. Tämä tapahtui nopeassa tahdissa. Kun sitten jäljessä tulevat evakuoivat kaupat, apteekit ym, miehet purnasivat ainaista kovaa kiirettä, kun ei koskaan pääse saaliinjaolle.

Saman päivän illalla otimme asemat vastaan Vehkapäässä. Selvää kuvaa tilanteesta ei saatu. Tiesimme vain, että asemasta lähteneet omat olivat kärsineet huomattavia tappioita.

Kivelän komentopaikka sijoitettiin puolustusalueeni laidassa olevaan kivinavettaan, jossa majailin lähettieni kanssa. Se oli sekalantanavetta. Kivijalan viereen kaivettiin sirpalemonttu lantakasaan. Siellä painuttiin hartaasti vasten tiivistä paskaa, kun naapurin kranut putoilivat navetan tuntumaan.

Noin puolenyön aikaan tarkastin lohkoni varmistuksen. Palattuani tuli tieto, että vasemman siiven ryhmän alueelle oli tullut tykistökeskitys. Alikersantti Saarimäki oli kaatunut ja kolme sotilasta oli haavoittunut. Olin huomauttanut talon kellarikummun suojassa makaaville viidelle, kuudelle miehelle, että he menisivät parempaan suojaan, koska tykistö ja kranaatinheitintuli oli jatkuvaa. He sanoivat kellarinkin olevan jo täynnä ja jatkoivat oloaan. Päästyäni navetan kivijalan suojaan tuli Jääsken suunnalta raskaan tykin kranaatteja. Yksi niistä tuli pihaan, ja kaikki kuusi miestä haavoittuivat.

Yön aikana menetin noin kolmanneksen joukkueestani pääasiassa sirpaleista haavoittuneina. Panssaritorjuntatykki, joka oli saman kellarikumpareen vieressä, menetti kaikki miehensä. Kun aamu sitten valkeni, totesimme edessämme suurehkon aukean. Vedimme miehet linjasta suojaisempiin kohtiin, ja linjaan jätimme vaan tähystyvartiot. Tällä lailla tappiot vähenivät huomattavasti.

9. 8. aamupäivällä sain käskyn ilmoittautua kapt Pössille kahden Kivelän komppanian joukkueen kanssa. Tehtävänä oli vahvistaa Pössin komppaniaa ja Pössin komennossa saartaa vasemmalta aukean taakse vihollisen selustaan ja näin pakoittaa vihollinen irtautumaan. Muu osa komppaniaamme jäi sitomaan vihollista entisiin asemiinsa.

Etenimme ketjussa. Tuntuma säilyi aukean reunaan. Joukkueeni oli ensimmäisen aukean reunassa, seuraavana ylikersantti Kantolan joukkue ja viimeisenä Pössin komppania.

Hypätessämme erään raja-aidan yli saimme yllättäen hyvin läheltä voimakasta jalkaväen tulta. Olimme alikasvustoisessa metsämaastossa. Lähettini Niininen Vilppulasta sai vierelläni räjähtävän luodin olkapäähänsä, johon tuli suuri aukko. Sain aitaan sen verran reikää, että vedin sen kautta hänet tulesta pois ja hänet saatiin edelleen hoitoon.

Käskin joukkueeni vasemman siiven perääntyä. Menin ylikersantti Kantolan luo, joka oli edennyt pienen mäenkumpareen päälle. Esitin Kantolalle, että hän antaisi minulle yhden ryhmän, jonka kanssa menisin yllättäen vihollisen kimppuun takapuolelta, koska se tällä mäellä oli mahdollista. Sain Kankaanpään kuusi, seitsemän miestä käsittävän ryhmän. Hiivimme lehtimetsää kasvavalle tasanteelle ja etenimme varovaisesti vihollista kohden käyttämällä hyväksemme heidän kaivamiaan sirpalesuojia. Syöksyessäni mon-

tusta toiseen huomasin edessäni olevan montussa kiiltävän kypärän. Luulin jonkun omista miehistä jo ehtineen siihen ja puolittain kuiskaten sanoin: »Kuka perkele siihen kerkesi jo hypätä?» Naapuri kohottautui, jolloin minulle selkeni heti tilanne. Välillämme oli ainoastaan pari kolme metriä. Tein vaistomaisesti ratkaisuni. Hyppäsin ukon viereen ja osoitin pistoolillani häntä niskaan. Painoin liipaisinta. Pistooli ei lauennut. Naapuri kääntyi päin kivääri ojossa. Samassa hyppäsin hänen päälleen ja yritin lyödä pistoolilla häntä päähän ja puristin hänet sylipainiin. Silloin huomasin ylikersantti Kankaanpään vierelläni, jolle sanoin: »Auta nopeasti!» Hän löi kiväärinperällä kaveria päähän. Tämä lyyhistyi monttuun ja minä menin hänen päälleen. Kankaanpää hyppäsi viereiseen monttuun.

Nyt heräsivät toisetkin viholliset ja käsikranaatti räjähti montun reunalla. Luodit hakkasivat edessä olevan koivun runkoon. Allani ollut vihollinen alkoi toipua ja nostaa minua vihollistuleen. Silloin vedin pistoolini piippuun uuden panoksen, ja kun kaveri nosti päätään, ammuin häntä ohimoon. Vihollisen veri roiskui päälleni. Sota on kovaa, ajattelin. Otin rintataskustani kaksi munakranaattia. Sytytin munan lyömällä veriseen pääkalloon ja lähetin munan terveisiksi hänen tovereilleen. Toinen muna teki seuraa ensimmäiselle. Sen räjähdettyä hyppäsin montusta ja hihkasin ryhmälle: »Eteenpäin ja tulta!» Yhtaikainen ryntäys ja kova tuli painoivat vihollisen monttuihinsa, jonne ne teilattiin.

Seurasin pikakiväärimiestä Kalle Saloa ja huusin vihollista antautumaan. Yksi vihollinen hyppäsi montusta ja huusi: »Ruki verr», ja ampui niin että ruudit tulivat Kallen silmille. Kalle päästi rauhallisesti sarjan aseellaan sanoen: »Perkeleen ruki vehr». Vihollinen ikään kuin kohosi ilmaan ja mätkähti sitten velttona maahan.

Tilanne selvisi meille ilman pienimpiäkään tappioita. Vastassa oli noin kolmenkymmenen miehen kovasisuinen joukko, josta kukaan ei antautunut.

Vihollinen irroittautui, ja pääsimme ilman vastarintaa tavoitteeseemme, josta komppaniamme vapautui seuraavana yönä noin klo 2.00 kapteeni Kuljulan komppanian otettua vastaan asemat.

Päästyämme lepoon ja telttaan ylikersantti Kankaanpää kertoi toisille kaksintaistelustamme ja sanoi vaikeinta hänelle olleen sen, ettei tietänyt kumpaan päähän hän kiväärinperällä kumauttaisi,

koska molemmilla kaksintaistelijoilla oli päälaki kalju. Mutta äänen perusteella löytyi oikea kalju.

Vehkapään taistelussa kaatui alikersantti Saarimäki ja Kaitala, molemmat erittäin harkitsevia ja pelottomia ryhmänjohtajia.»

Näin kirjoitteli Tanttu.

»Nyt menemme suurella joukolla Sairalaan», Haanterä sanoi käskynjaollaan. Järjestys menossa on seuraava:

— vahvennettu Siukosaaren komppania jää edelleen varmistamaan Huopatehtaan maastoon,

— III/JR 27 valtaa sillanpääaseman Kirvunjärven ja Torajärven välisellä kannaksella,

— I/JR 49 vahvennettuna rykmentin Krh K:lla ja tykkijoukkueella hyökkää Kirvu-Sairala tien suunnassa ja valtaa Sairalan tienristeysmaaston,

— II/JR 27 vahvennettuna tykkijoukkuella ja rykmentin pioneerijoukkueella asettuu pienemmillä osillaan puolustukseen Saunajärven suuntaan ja pääosillaan valtaa Sairalan aseman koillispuoleisen maaston,

— I/JR 27 seuraa I/JR 49:ää rykmentin reservinä ja siirtyy heti Mömmölän maastoon.

Käskyn mukaisesti siirtyi Toppolan pataljoona iltayöstä 8.8. käskettyyn maastoon. III/JR 27 oli jo aikaisemman käskyn perusteella edennyt Vehkapäähän ja I/JR 49 Torajärven pohjoispäähän.

Illan kuluessa rykmentin komentoporras siirtyi Kirvun kirkonkylän eteläpuolelle Vehkapään ja Sairalan tienhaaran maastoon.

Vihollisen tykistötuli jatkui edelleen kiivaana ja varsinkin Turkan pataljoona joutui kärsimään siitä.

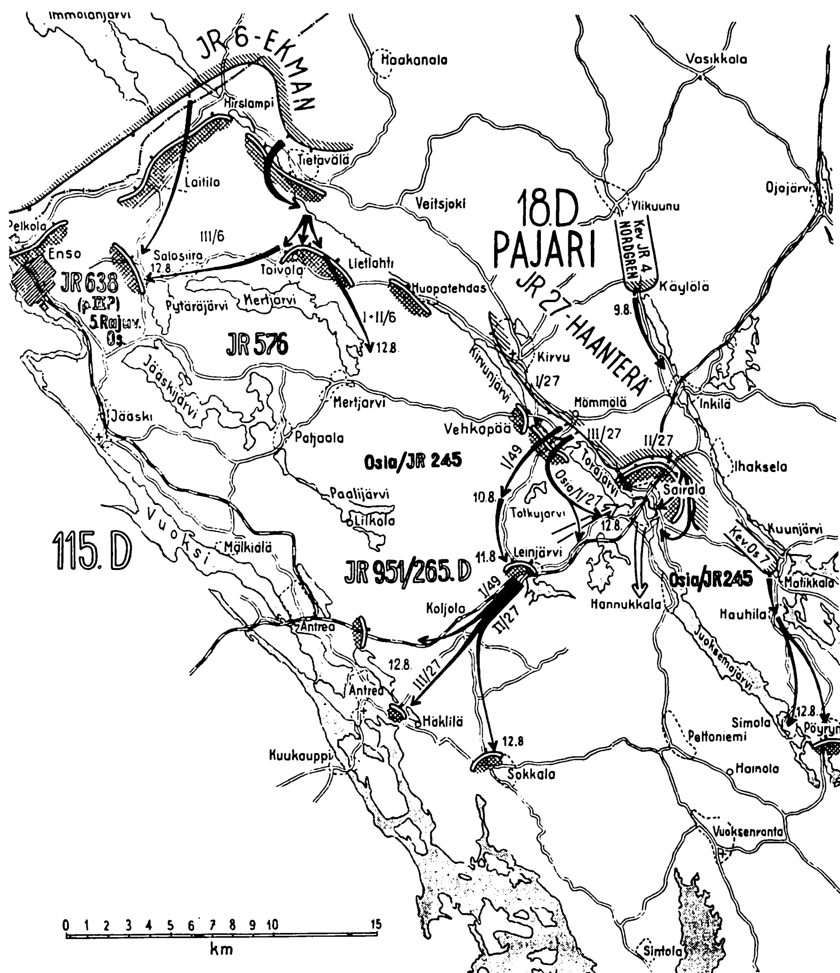
Kapteeni Toiviaisen pataljoona oli 8.8. kuluessa tuhonnut vihollispesäkkeet Inkilän aseman maastossa ja varmistanut tiet vihollissuuntiin. Puolustuksen vahvistamiseksi Inkilän suunnalla oli Toiviaiselle alistettu D:n Jääkärikomppania ja 5. Er. Lin K. Puolen päivän aikaan kaksi vihollisen panssarivaunua, yritti tulla Sairalasta Inkilään, mutta ne ammuttiin tuleen ja romuksi. Iltapäivällä pataljoona eteni Sairalan suuntaan. Luutnantti Maijalan komppania pääsi tykistön tukemana taistellen noin klo 22.30 Sairalan koillispuolelle rautatien ja maantien risteykseen.

Seuraavana päivänä Haanterän kehittämä saartorengas alkoi kiristyä. Aamuyöllä Vahlan pataljoona otti kranaatinheitinvalmistelun jälkeen rynnäköllä haltuunsa Sairalan länsipuolella olevan

Kansanopiston mäen. Tällöin vihollisen vastarinta oli kova ja se kehitti vastaamme kovan krh. ja suorasuuntaustykkien tulen. Tappioita tuli molemmin puolin.

Vahlan pataljoona oli'tulitaistelussa iltaan asti, jolloin Haanterä käski Toppolan ottamaan vastaan Vahlan asemat ja Vahla sai käskyn edetä Virolan-Apulan kautta Leinjärvelle.

Huopatehtaan taisteluista kertoo majuri M. Siukosaari seuraa-

Sotatoimet ajalla 10—12.8.41.

vasti: »Etenimme tien suunnassa. Mitään ei tapahtunut vaikka tavoitteenamme oleva kivinen huopatehtaan rakennus oli jo näköpiirissämme. Mutta sitten rävähti. Kärkijoukkue sai sekä konekivääri että kivääritulta huopatehtaan ikkunoista ja kaikista aukoista sekä sen lähimaastosta. Maasto oli avointa, mutta etäisyys vielä siksi pitkä ettei tuli ollut järin vaarallista. Käskin joukkueen asemiin tien kahden puolen. Tien oikealla puolen maasto nousi hyvin jyrkästi ylös, kallioille. Mutta joukkueet käskin sinne suojaan. Samalla havaitsin olevan tehtaan valtauksen tien suunnassa, rintahyökkäyksellä hyvin kyseenalaisen. Siksi hivuttauduin muiden joukkueiden kanssa ylös kalliomaastoon, joka jatkui aina tehtaalle asti. Onneksemme vihollinen oli jättänyt kallion miehittämättä, joten pääsimme hivuttautumaan aivan huopatehtaan kohdalle. Olimme korkealla ja jyrkän rinteen alla oli sekä vihollisen miehittämä tehdas että maantie, jonka katkaiseminen oli tehtävämme ja jonka voimme nyt hyvin tulellamme hallita. Olimme niskan päällä, olihan meillä tukenamme lisäksi konekiväärijoukkue.

Tätä jollain tavalla erillistä sotaamme kesti lähes kolme vuorokautta. Emme tarkoin tunteneet mitä rykmenttimme muu osa hommaili, mutta ei kai tiennyt vihollinenkaan tilanteestaan paljon mitään. Johtuiko siitä, että Jääsken ylimenopaikat olivat niin kuormitettuja vetäytyvien vihollisten joukoilla, että osan täytyi yrittää purkautua rykmenttimme jo valtaamalle alueelle. Siltä ainakin tuntui, sillä vihollisen painostus tien suunnassa olevaa joukkuettamme kohtaan kasvoi kasvamistaan. Tappioita välttääkseni, päätin vetää tiejoukkueen samalle kalliolle muun komppanian yhteyteen. Se tepsi. Viholliskolonnat ja -miehistö lähtivät vyörymään tietä pitkin. Avasimme kaikkilla aseillamme murhaavan tulen vihollisen sekaan. Tiellä tuli kaameaa jälkeä. Hetken tulituksen jälkeen oli tiellä ja sen vieressä sikin sokin sekä nelipyöräisiä vankkureita että muita ajoneuvoja hevosineen ja miehineen. Vihollinen oli uinut pyydyksiimme ja saalis oli silmiemme edessä..

Meillä taas oli kallion päällä erinomaiset asemat, joten tappiomme olivat suhteellisen pienet vihollisen vastaaviin nähden. Pääasiallisimmat tappiot kärsi tiensuunnassa ollut joukkueemme.

Kun tämä oli ohi painuimme alas tehtaalle. Se oli muuten tyhjä, mutta hylsyjä siellä oli reikien kohdalla röykkiöittäin. Tehtävämme oli lopullisesti suoritettu.»

Rykmentin oikea sivusta oli suojattu.

Kirvunjärven-Torajärven kannaksella vihollinen teki päivän kuluessa myös useita varsin kiivaita hyökkäyksiä tykistönsä tukemana, mutta vastassa oli kaksi kovaa komppaniaa. Niinpä Kivelä ja Kirjavainen torjuivat jatkuvat hyökkäykset ja yrittivät illalla vallata sillanpääasemat joen toisella rannalla. Mutta vihollinen oli hyvin edullisissa asemissa ja sen krh:n ja tykistön tuli erittäin tehokas, joten yritys ei onnistunut.

Satoi kuin saavista kaataen. Oli satanut jo useita tunteja. Kaikkialla lainehti vesi. Mielialat olivat matalalla. Oli kylmäkin, sillä olihan jo syksy tulossa. Oli ainoa lohdutus, että vihollisella oli yhtä kurjat olosuhteet, ellei vielä kurjemmat ainakin menneiden päivien tapahtumiin nähden. Viholliset olivat saaneet selkäänsä ja oikein isän kädestä.

Armeijakunnan komentajan käskystä ev Pajari lähetti KevOs 7:n ottamaan haltuunsa Matikkalahden tienristeysmaaston. Osasto löi matkalla vihollisen varmistusosastot ja illalla tienristeys oli osaston hallussa. Vihollisella oli tiet Sairalasta avoinna enää Hannukkalan ja Antrean suuntiin.

10. 8. 41 aamulla Turkka aloitti voimakkaan tykistön avustamana taistelun sillanpääaseman valtaamiseksi Torajärven-Kirvunjärven kannaksella. Vihollinen teki tiukkaakin tiukempaa vastarintaa. Vain kiivaasti taistellen pataljoona pääsi yli Kirvunjoen noin klo 10.00 ja ryhtyi heti vyöryttämään vihollisasemia Vehkapään suuntaan.

Turkka oli näin avannut myös etenemismahdollisuudet Sairalan länsipuoliseen maastoon. Tätä Haanterä käytti heti hyväkseen ja lähetti Vahlan pataljoonan Leinjärven suuntaan tehtävänä katkaista tie Sairala—Antrea.

Tehostaakseen vielä voimakkaamin Sairalan valtausta Haanterä lähetti ltn U. Oksasen komppanian (1./JR 27) Torajärven länsipuolitse tekemään pahojaan tehtävänä katkaista Leinjärvelle johtava tie.

Oikein porvoon mitalla Oksanen teki myös pahojaan. Tiellä oli kuormasto ja muuta materiaalia, kun Oksanen sai sen näköpiiriinsä. Tulenjohtajaa ei Oksasella ollut mukanaan, mutta viestimiehet olivat vetäneet puhelinyhteyden. Oksanen alkoi johtaa tykistön tulta. Hyvin se kävikin. Tuli-iskut tulivat juuri siihen, kun oli tarkoitettukin: vihollisjkuormastoon, joka ruuhkaantui ja sotkeentui täysin. Tiellä ja sen välittömässä läheisyydessä oli monenlaista

materiaalia, ajoneuvoja ja kaatuneita hevosia sekä miehiä sikin sokin.

Näin kertoo rykmentin taistelukertomus, mutta mitä sanoo koukkauksesta ltn (nyt majuri) Urpo Oksanen:

»Saatuani 10. 8. 41 aamulla rykmentinkomentajalta evl Haanterältä käskyn edetä äsken taistelussa avatun Kirvunjärven ja Torajärven kannaksen kautta ja katkaista Sairalasta Leinjärvelle johtava tie keräsin komppaniani ja selostin sille tehtävämme. Havaitsin selvästi komppaniassani sekä innostuksen että jännityksen kohoavan juuri sopivassa määrin. Saimmehan taas mennä tekemään viholliselle pahaa ja ehkä vieläkin pahempaa. Se innosti komppaniaani. Lähtö noin klo 11.15 tapahtui reippaan mielialan vallitessa, kuten aina Kangasalan komppaniassa.

Tiedustelupartiot ja tunnustelijat olivat edessä, ja matka jatkui suojaisia reittejä pitkin. Joko yksinäisiä tai pienissä ryhmissä harhailevia »puskaryssiä» tavattiin silloin tällöin, mutta ne eivät juuri häirinneet etenemistämme. Eikä tarkoituksemme ollutkaan matkalla nahistella, koska koukkaus oli pidettävä salassa. Tultiin huomaamaan, että etenimme alueella, jossa yllätys saattoi tulla miltä suunnalta tahansa, koska tahansa. Jännitys kasvoi.

Klo 16.00 olimme jo noin kilometrin päässä tavoitteestamme edettyämme huonohkoja metsäteitä pitkin noin 12-13 kilometriä. Komppanian taistelukuormasto ja kenttäkeittiö seurasivat mukana, joka vähän hidasti kulkuamme huonoilla metsäteillä ja joskus poluillakin. Tällöin halusin varmistaa oikean sivustani lähettämällä yhden joukkueen sen suojaksi. Muun osan komppaniaani pidin edelleen iskuvoimana käsissäni.

Näin matka jatkui, kunnes tavoite alkoi näkyä. Alkoi näkyä muutakin. Kulkusuunnastamme etuvasemmalla hääri vihollisia tykin kimpussa. Räiskyttelivät Sairalan suuntaan yli Torajärven kaakkoispään, josta heillä oli mahdollisuus suorasuuntauksella tehdä vaikka kuinka paljon pahaa siellä Sairalaa saartaville joukoillemme.

Olimme noin puolen kilometrin päässä tavoitteestamme, kun saimme vastaamme ensimmäiset laukaukset. Ryhmitin komppaniani niin, että Heliövaaran joukkue oli vasemmalla, keskellä Salokankaan ja oikealla Luotosen joukkue. Eteneminen jatkui ja vihollinen vetäytyi.

Heliövaaran joukkue onnistui yllättämään vihollisen tykkiase-

man. Heliövaara ja hänen mukanaan oleva korpr M. Leväsluoto onnistuivat tuhoamaan miehistön, ja tykki vaikeni.

Etenemisemme muuttui hitaammaksi ja varovaisemmaksi. Tielinja (tavoite) jäi tältä päivältä saavuttamatta. Tulellamme kuitenkin voimme pitää tien jo valvonnassamme. Tähän myös tyydyin, koska liikenne tiellä oli katkaistu ja maasto meille hyvin edullinen. Tie oli aivan asemiemme edessä. Ryntäily tielle olisi varmasti maaston sopimattomuuden takia aiheuttanut turhia tappioita.

Yöksi varmistauduimme kaikkiin suuntiin. Painopiste oli tielle. Vihollinen pyrki jatkuvasti ottamaan tien haltuunsa. Käyttivätpä he hyökkäysvaunujaankin, mutta kaikki yritykset epäonnistuivat. Seurasin aivan läheltä yksityisen miehen erittäin aktiivista toimintaa vihollispanssarien tuhoamisessa. Eräs mies lähti taaksepäin. Oletin, että hän voi mennä vaikka pakoon tätä sodan rymyä ja ruljanssaia.

— Minne painelet?

— Hakemaan kasapanoksia.

Hetken kuluttua mies palasi. Hän asetti tielle hyökkäysvaunumiinat. Ei kestänyt kauan, kun vihollisen panssarit ajoivat asemiemme eteen ja samalla äskeisen hurjimuksen asettamiin miinoihin. Kaksi niitä tuli ja kaksi jäi. Tämä mies oli stm Antton Mäkinen, Kangasalan poikia. Ikävä vain, että tämä taistelu oli hänen viimeisensä, samoin kuin toisen yhtä reippaan sotilaan korpr Toivo Jussilan.

Tie viholliselta oli poikki sekä tulemme vuoksi että sen takia että tie oli täynnä monenlaista tuhottua romua: panssareita, autoja, hevosia ja kuormastoa. Mutta vihollisen painostus oli kova. Tämän takia katsoin välttämättömäksi pyytää rykmentiltä tykistöapua pitääksemme vihollisen kurissa. Viestimiehet olivat vetäneet puhelimen matkaamme. Sain yhteyden evl Haanterään. Mutta meillä ei ollut tulenjohtajaa matkassamme. Siihen tehtävään oli itse ryhdyttävä. Sovittiin siitä, että vedän etulinjani taakse niin, että tielle oli matkaa noin 300 metriä. En tiedä, millä periaatteilla tykistö ampui, mutta todennäköisesti kartan avulla: olihan käytössä suomalaiset varmat kartat. Tuli tuli, eli kranaatteja tuli ja aivan oikealle paikalle, jonka olin tykistölle kertonut. Se kohotti meikäläisten moraalia ja lamaannutti vihollista.

Vihollisen painostus oli kova, mutta vielä kovemmat olivat komppaniani sotilaat. Tie oli ja pysyi hallussamme.»

Näin kertoi U. Oksanen.
Komppanian toiminta oli ratkaiseva.

— — —

Kapteeni Toiviaisen II P oli tällä välin yksin huolehtinut Sairalan saartorenkaan sulkemisesta idästä ja pohjoisesta. Pataljoona sai kestää 10.8. alkaneen ja vuorokauden kestäneen vihollishyökkäyksen kovan paineen vihollisen pyrkiessä nyt tunkeutumaan takaisin Inkilän suuntaan. Ankaran tykistötulen ja ilmatoiminnan tukemat vihollisen iskut torjuttiin kuitenkin verisesti. 11.8. pataljoona ryhtyi itse hyökkäämään. Sitkeän taistelun jälkeen murtui vihollisen vastarinta 12.8. ja sen jälelläolevat joukot vetäytyivät pataljoonan takaa-ajamina Hannukkalan suuntaan.

— — —

Ltn (kapt) A. Mäkelä kertoo 6.K:n hyökkäyksestä:
»Komppaniamme eteni sikäli epäedullisesti, että jouduimme osin Sairalan aukeiden reunaan, erikoisesti oma joukkueeni. Jouduimme aikamoiseen hullunmyllyyn, kun vihollinen ampui kenttä-

3. K:n miehiä. Vas. E. Niemi, L. Ranta, E. Saarto, A. Salonen, Y. Järvinen, J. Saarikko, A. Kaonpää, M. Mäkinen ja H. Salmi

tykistöllään suoralla suuntauksella vähän sivustastamme. Siinä kaatui mm. kers Hietala. Siirryin joukkueineni vähän oikealle. Kävin sitten krh joukkueen johtajan ltn Majaran kanssa maastotiedustelussa ja siirsin sen jälkeen joukkueeni Sairalan kylän länsipuolelle. Komensin joukkueeni harjanteelle asemiin. Vääpeli Paavo Lahdenpohja johti puolijoukkuetta lähelläni, vähän vasemmalla. Juuri harjanteelle päästyämme lensi harjanteen takaa käsikranaatti lähelleni, mutta aivan stm Ahosen viereen. Niin päättyi hänen matkansa. Siinä oli myös Sirkkalan veljeksistä toinen, muistaakseni Onni. Hänkin kaatui. Tässä samassa rähäkässä kohtasi Längelmäen komppaniaa suuri menetys. Edellisten lisäksi vääpeli Paavo Lahdenpohja, »Isä Paavo», erinomainen aliupseeri, mitä parhaimman taistelumielen ja -tahdon ylläpitäjä, saavutti sankarikuolemansa. Juuri kun oli päästy harjanteelle ja Paavo nousi siihen ylös, surmaava luoti tuli aivan läheltä harjanteen takaa. Lahdenpohja oli alijohtaja, jota alaisten ei koskaan tarvinnut etsiä takaa, vaan aina hän oli joko rinnalla tai edessä. Kun toiset taas eivät halunneet katsella vääpelinsä selkää, pyrkivät hekin hyökkäyksessä vähintäin Paavon rinnalle ja parhaat eteen. Näin joukkueen hyökkäys eteni aina ripeästi ja mallikelpoisesti.

Se oli paha isku sekä komppanialle että kotiseudulle. Vedin veljeni käskystä joukkueen näiden tapausten jälkeen noin sata metriä taaksepäin.»

— — —

Suojatakseen joukkojensa irtaantumista Sairalasta vihollinen ajoi panssarivaunuja kallioleikkaukseen tien varteen. Matkaa vaunuihin oli noin 1800 metriä eikä joukolla ollut etenemistä aukealle pellolle varmojen tappioiden takia. Siksi lähetettiin 8. K:sta stm Lauri Snellman kahden muun toverinsa kanssa tiedustelemaan, montako panssaria leikkauksessa on ja minkälaisia. Trio painui sinne suojaisen metsän kautta. Eteneminen onnistui vihollisen huomaamatta ja leikkauksen lähellä Snellman jätti kaverinsa tukemaan omaa toimintaansa ja kiipesi itse kalliolle. Siinä ne rumilukset ampua jyskyttivät ja kolisivat aivan nenän alla. Mutta pystysuora kallioseinä esti hänen näkemästä vanujen määrää ja laatua. Hän oli ottanut kaiken varalta myös kasapanoksen ja polttopullon. Hän otti ne mukaansa ja ryömi kielekkeen reunalle, tirkisti

pensaan läpi alas ja juuri hänen kohdallaan oli toinen kahdesta paikalla olevasta vaunusta. Vaikka tehtävä oli vain tiedustelu, ei hän kovana ja hurjana sotilaana voinut olla poikkeamatta tehtävästään, varsinkin kun tilaisuus oli mitä herkullisin. Hän sytytti kasapanoksen ja yksinkertaisesti pudotti sen vaunun päälle heittäen eli pudottaen heti perään myös polttopullon. Täysosuma. Ensin kuului kova jysäys ja vaunu syttyi palamaan. Konepistooli valmiina hän seurasi sormi liipasimella tapahtumien kulkua. Toinen vaunu oli kai aikeissa auttaa palavan talon asukkaita. Se ajoi aivan viereen, mutta liian lähelle ja syttyi myös palamaan. Siitä tuli ulos miehiäkin, mutta Snellman viisaana taistelijana ei ampunut. Hän ei paljastanut itseään, vaan lähti kaveriensa luo ja sitten joukkoihinsa.

»Kaksi vaunua siellä oli, mutta nyt on vain kaksi entistä vaunua», Snellman ilmoitti esimiehelleen.

Mainittakoon, että Snellman kaatui Suursaaressa. Hän oli hyvä ja urhoollinen soturi.

— — —

Längelmäen mies, alikersantti Matti Pohjanheimo kertoi Sairalan taisteluista seuraavaa:

»Kun ryssät olivat jo lähteneet Sairalan asemalta, tuli luokseni rämäpäinen partiomies, alikersantti Veikko Lahdenpohja esittäin, että menisimme katsomaan, mitä asemalle oikein kuuluu. Keskellä yötä lähdimme peltoa pitkin muille matkastamme mitään ilmoittamatta. Tyhjältä näytti. Ei ollut muuta nähtävää kuin tykistömme jättämä ruma jälki. Uteliaisuudesta pistäydyimme erääseen kellariin — nälkä kun oli. Avasin oven, ja siellä makasi lattialla vihollinen. Oletin saavani siitä jotain sotamuistoa, koska hän näytti olevan varusteista päätellen politrukki. Nostin vanjaa vähän, mutta silloin säpsähdin. Eihän se piru ollutkaan vainaja, vaan aukaisi silmänsä ja rupesi peijakas kopeloimaan pistoolia kotelostaan. Kun konepistoolini riippui kaulassani, olin sen verran nopeampi, että sain sarjan siitä irti ennenkuin nakain pistooli ehti laueta. Otin pistoolin kaverin kylmenevästä kädestä ja ihmeekseni näin heti, että se oli suomalainen Parabellum-pistooli, joten sekin tuli oikealle omistajalleen takaisin. Samalla sain häneltä kellon, joka ei kylläkään käy läheskään samaa aikaa muiden kellojen kanssa. Mutta

kello se oli kuitenkin, jota ei joka vihollisella ollut koskaan ollut, ei edes unelmissa.

Menimme sitten penkomaan vankkurikuormia, joita asemalle oli naapureilta jäänyt. Sieltä löytyi votkaakin. Mutta kun myrkyttämisistä oli paljon puhuttu, emme niistä välittäneet. Sen sijaan täytimme leipälaukkumme kalansäilykepurkeilla ja Lahdenpohja otti olalleen kaksi haitaria viihdytysvälineiksi. Kun sitten aikamme olimme tutkineet, lähdimme paluumatkalle. Se olikin kova paikka. Olimme vähällä kuolla tuleen omaa tyhmyyttämme tai sanoisinko salaperäisyyttämme, koska lähdimme toisten tietämättä matkalle. Mutta onni oli lopuksi myötä.»

Sairalan taistelujen ajoilta kertoili myös taistelulähettinä toiminut korpraali Virta: »Ltn Mäkelä käski viemään kranaatinheittimen tulenjohtajalle tiedon suunnan muuttamisesta asemanseutua ammuttaessa, jotta tuli olisi tehokkaampaa. Pimeässä menin vähän vikaan, joten aikaa meni ehkä vähän hukkaan. Mutta tieto meni perille ja tulenjohtaja teki heti korjauksen sekä lasketti uuteen maaliin sarjan kranaatteja. Vähän sen jälkeen kuului vihollispuolelta mahdoton räjähdys. Kun sitten aamulla komppaniamme (6.K), Längelmäen miehistä muodostettu komppania hyökkäsi asemalle, räjähdysjäljet olivat näkyvissä. Siinä oli mennyt taivaan tuuliin suuri ammusvarasto. Ei voitu varmuudella päättää, aiheuttiko krh-tuli sen, vai räjäyttivätkö viholliset itse ammuksensa ennen perääntymistään.

Oli kovaa taistelua Sairalasta silloin, kun paikkakuntaa saarrettiin eli motitettiin. Julmaa jälkeä oli tykistömme myös tehneet tien suunnissa vihollisen kolonniin. Julmaa jälkeä tuli vihollisen miehistöönkin varsinkin silloin, kun he suorittivat vastahyökkäyksiä päästäkseen pakenemaan rintamamme läpi. Edessämme oli pieni jokipahanen ja sitä pitkin vihollinen yritti rintamamme läpi. Mutta konekiväärimme tekivät selvää jälkeä. Hyökätessämme näimme, miten joennotkelmassa oli kasoittain kaatuneita vihollisia. Virran mukana vainajia kulki jatkuvasti. Ilman konekiväärejä siinä mäessä olisi oltu kusessa, sillä niin kovaa oli painostus.»

Alikersantti Syvänen, joka oli asealiupseeri, jatkaa: Olimme taistelujen aikana Sairalanmäen reunassa. sinne ilmestyi myös Längelmäen kirkkoherra Veikko Vesamaa poikia katsomaan. Samalla meille tuotiin tieto, että vihollisen partio liikkuu niillä mailla ja käskettiin varoa. Tehostin vartiota, mutta menin sitten

telttaan nukkumaan. Kun kirkkoherra sitten palasi kotiin, hän vakuutti kotipaikkakuntalaisille, että kyllä pojat siellä hyvin asiansa hoitavat. Syväsen Oivakin nukku vaan, vaikka vihollinen oli päälle tulossa. Vähän pelkäsin ja potkin Syvästä persemuksiin, mutta se senkun nukku vaan.»

Syväsen mielestä Sairalassa oli kauheata jälkeä. Siellä oli kaiken muun romun joukossa hevosenraatoja vallan tavattomasti ja ilma lemusi mitä kauheimmalta.

— — —

Korpraali M. Yrjölä 5. komppaniasta: »Olimme asemissa Sairalan liepeillä. Satoi kuin saavista kaataen ja olimme vähän matalalla mielin. Sitten tuli ilon hetki. Vihollisen lentokoneet pudottivat pomminsa aivan omiensa niskaan. Yö kului ja vihollinen ryntäili. Kk:t kolisivat, kun niitä vietiin asemiin. Tulta tuli, mutta hyökkäykset lyötiin takaisin. Paikat olivat kovat. Nälkäkin tuli. Männistön Toivo ja Salmisen Viljo lähtivät ruokaa noutamaan pakkeja paljon mukanaan. He palasivat pimeässä yössä pakkeineen. He tulivat metsässä makaavien miesten luo. »Täällä koisitaan vaan», Toivo sanoi. Mutta silloin alkoivat aseet kalista. Ryssiä ne olivatkin. Ei muuta kun pakit maahan ja lujaa pois. Se onnistui, mutta ruuat jäivät. Asia kerrottiin toisille. Partio lähti aamulla tarkastamaan paikan. Vihollinen oli häipynyt, mutta puuropakit olivat paikoillaan, joten ruokaa saatiin.»

— — —

»Nyt mennään vihollisen huoltoteille tekemään pahaa ja tiedustelemaan tilannetta», sanoi rykmentin jääkärijoukkueen johtaja ltn Vihtiälä ja jatkoi: »Pääosa joukkueestamme on alistettu Os. Oksaselle samanlaatuiseen tehtävään Sairalan lounais-eteläpuolelle. Me kymmenen miestä menemme ensin lähelle Leinjärveä. Seuratkaa.»

Näin kertoi silloinen alikersantti (nykyään yliluutn.) Erkki Ylinen, joka toimi Vihtiälän taistelulähettialiupseerina, ja jatkoi:

»Saavuimme tavoitteeseemme kumpareelle, jonka takana, aivan lähellä, oli sekä Antreaan johtava rautatie että maantie. Se oli ihanteellinen yllätyspaikka.

Ilta alkoi hämärtää ja silloin alkoi tapahtua. Se ei ollut vihollinen, vaan oma tykistö. Tietämättä meistä tykistömme oli määrän-

nyt häirintäalueeksi meidän olinpaikkamme. Kranaatteja alkoi tulla, ja meidän oli pakko nopeasti jättää kukkula. Onneksi pääsimme tappioitta pois tästä räiskeestä, mutta takaisin emme enää halunneet epävarmuuden takia mennä. Niin yön aikana pääsi ainakin yksi juna ja jalkaväkikolonna ohittamaan paikan.

Kimpaantuneena epäonnestamme Vihtiälä sanoi: »Nyt menemme metsän läpi Sokkolan—Vuosalmen tielle. Sinne ei oma tykistömme uletu ampumaan! Lähdimme aamuvarhain. Metsäpolkuja painuimme eteenpäin. Eteen tuli peltoaukea ja muutamia taloja. Kaikki näytti hiljaiselta. Lähdin alik. A. Viljamaan kanssa yli pellon. Toiset seurasivat perässä. Kuollut kylä eli sittenkin. Erään talon pihassa seitsemän vanjaa paistoi nuotiossa kanoja aseet hujan hajan ympäri pihaa. »Rukii veen!» Ja tassut nousivat. Saimme seitsemän vankia. Mikä nyt eteen, tuumimme.

»Jatkamme matkaa jalan. Lukot pois vanjojen kivääreistä. Saavat taluttaa pyöriämme. Yksi mies pitää heitä kurituksessa ja herran nuhteessa», käski Vihtiälä.

Matka jatkui. Tulimme tielle. Siinä oli yksinäinen mökki. Sinne vietiin vanjat. Kolme miestä lähti johdollani tiedustelemaan tielle. Edestä kuului kapsetta ja kolinaa, mutta mitään ei näkynyt. Toinen päivä alkoi hämärtää. Sitten kuului auton tulo, kuorma-auton, todennäköisesti yksinäisen.

»Ammutaanko?, kysyin. »Ammutaan», vastasi Vihtiälä. Konepistoolimiehet Oksanen ja Lunden ottivat ensin jyvälle 10-15 metrin päässä, mutta auto tulla jyrräsi. Otin »munan» esiin ja heitin sen auton eteen tielle. Samalla ammuin sen kun aseestani irti sain. Kranaatti räjähti auton alla, ja auto sortui ojaan. Odotin, mitä tapahtuu, mutta silloin Vihtiälä otti kaulukseeni kiinni ja sanoi: »Nyt lähdetään. Ensin torpalle, sieltä vangit mukaan ja kotia kohden.»

Seikkailumme oli kestänyt kaksi vuorokautta, kun löysimme rykmentin komentopaikan. Mutta olihan meillä saaliina seitsemän vankia.

ANTREAN VALTAUS 13.—14. 8. 41.

»13. 8. klo 1.50 saapui D:n komentajan käsky rykmentille vallata päivän kuluessa Antrean kirkonkylä ja asema-alue.

Evl Haanterä oli jo toiminut. 12.8. illalla klo 18.15 hän oli anta-

nut Turkalle käskyn edetä yhdellä komppanialla rautatien suunnassa ja vallata Vihiniemen kannas sekä yhdellä komppanialla maantien suunnassa tehtävänä ottaa haltuunsa Kukkolan kannas.

13. 8. klo 9.45 Vihiniemen kannas oli Turkan hallussa ja rautatien suunnassa klo 4.30 alkaen hyökännyt kk. joukkueella ja tykistön tulenjohtueella vahvistettu Pössin komppania pääsi Antrean sokeritehtaan edustalle. Mutta komppanja sai siinä vastaansa ankaran tulen vihollisen kaikista aseista.

Kirjavaisen komppania oli Hiijärven—Ukonlammen kannaksella ja hallitsi tulellaan Kukkolan maastoa.

Tykistö ja krh:t ampuivat voimakkaasti kirkonkylää ja rautatieasemaa.

Noin klo 11.00 kirkonkylästä tuli kuorma-autolla yksi upseeri ja 11 miestä tarkoituksenaan räjäyttää silta Hiijärven ja Ukonlammen kannaksella. Häikäilemättömästi osasto ajoi sillalle, mutta siinä Kirjavaisen komppanian miehet tuhosivat sen. Johtajana oli kapteeni Kamenskij, joka joutui vangiksi.

Edellä oleva on lainattu rykmentin taistelukertomuksesta.

Rykmentin komentopaikalla evl Haanterä keskusteli kapt Kamenskijin kanssa. Haanterä muistelee nyt keskustelua seuraavanlaisesti:

»Kamenskij oli kiivasluontoinen upseeri. Muistan hyvin, kuinka hän moitti Suomen armeijan kuria. Tiedustellessani esimerkkejä hän huomautti aivan sopimattomaksi sen, että vangiksi joudut-tuaan suomalaiset aliupseerit tarjosivat hänelle, upseerille tupakkaa. »Aivan kuritonta joukkoa. Meidän puna-armeijassamme ei aliupseeri tarjoa upseerille tupakkaa», Kamenskij sanoi.

Erittäin kiivaasti Kamenskij hyökkäsi Suomea kohtaan Leningradin turvallisuuteen nähden. Hän piti ihmeellisenä, miksi suomalaiset eivät käsitä sitä, että Leningradin turvallisuus vaatii tilaa puolustuksensa järjestelemiseksi. Tästä asiasta emme enempää keskustelleet.»

Mainittakoon evl Haanterän olevan sen ikäluokan kansalaisia, jolloin oppikouluissamme opetettiin venäjän kieltä seitsemän viikkotuntia, joten keskustelu siinä mielessä sujui vaikeuksitta.

Siirrytäänpä taas rykmentin taistelukertomukseen:

»Klo 10.45 antoi Haanterä käskyn Antrean lopullisesta valtauksesta:

III/JR 27, poissa komppania Kirjavainen, hyökkää rautatien

suunnassa Päähkjärvi—Hiidenjärvi kannakselle. Kannakselta yksi komppania etenee kirkonkylän suuntaan ja yksi komppania pitää kannaksen hallussaan, kunnes kirkonkylä on vallattu.

II/JR 27, lisäksi komppania Kirjavainen, ottaa haltuunsa pääosillaan Hiijärven—Ukonlammen kannaksen ja hyökkää kirkonkylään. Sieltä yksi komppania etenee Kuukauppiin. Yksi komppania on edelleen Hannukkalan suunnassa.

I/JR 49 siirtyy Koljolaan ja etenee sieltä rautatien suunnassa osallistuakseen asemakylän valtaukseen.»

Edellämainitun johdosta Toiviainen käski komppania Maijalan siirtymään heti Hiijärven—Ukonlammen kannaksen kautta Kirjavaisen kanssa yhteyteen ja hyökkäämään Kakkola K:n itäpuolella olevasta tienhaarasta suoraan pohjoiseen Antrea r:n kautta Olkinuoraan ja ottamaan siellä yhteys pohjoisesta hyökkäävään kapt Kivelään.

Muun osan pataljoonaansa hän siirsi lähemmäksi kannasta.

Pataljoonan komentopaikka oli tällöin Ilmatoivola t:ssä ja klo oli 11.00.

Rykmentin taistelukertomus jatkuu seuraavasti:

»Klo 14.00 Kivelä oli Olkinuoran kannaksella.

Kirjavainen jatkoi hyökkäystään ja pääsi kirkonkylän aukeiden reunaan. (Aika puuttuu).

Vihollinen teki voimakkaan vastahyökkäyksen noin klo 16.00 ja komppanian oli vetäydyttävä vähän taakse. Saatuaan vahvennukseksi yhden joukkueen Mäkelän komppaniasta Kirjavainen pystyi pitämään uudet asemansa.

Pössi taisteli edelleen Antrean aseman valtaamiseksi.

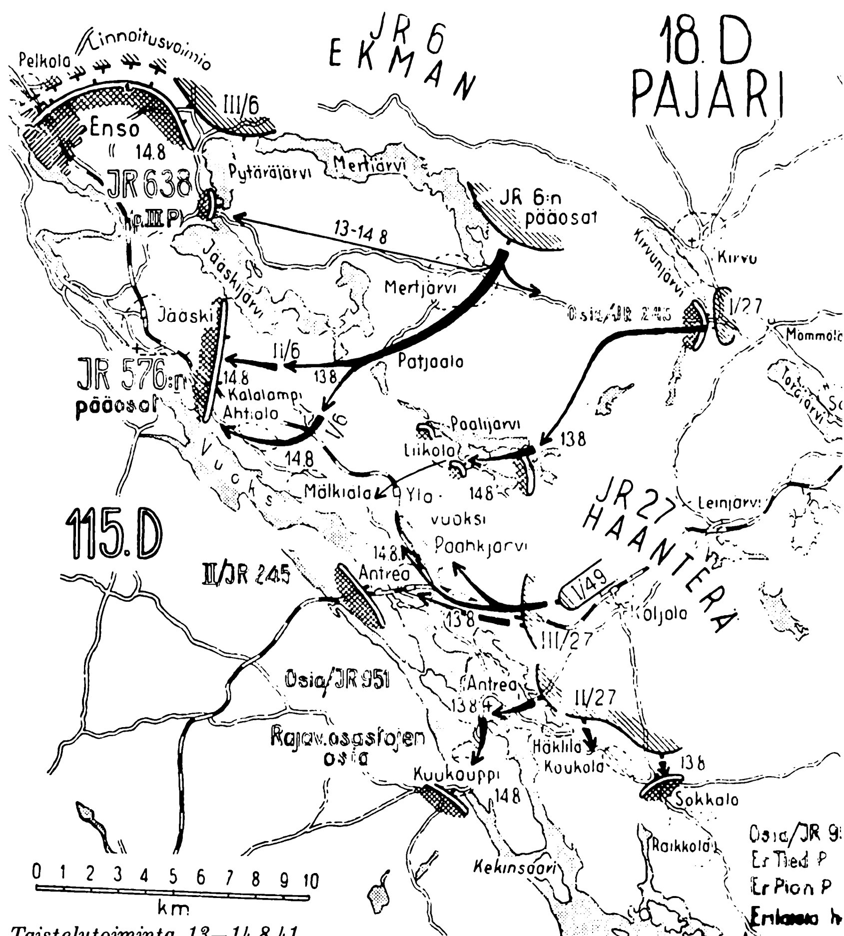
Saatuaan yhteyden Maijalaan Olkinuorassa Kivelä kiirehti Pössin avuksi ja hyökkäsi asemalle etelästä. Vihollinen teki tiukkaa vastarintaa, sillä se yritti kuljettaa joukkojaan pois Kuorekosken sillan kautta. Tykistön tukema hyökkäys jatkui kuitenkin menestyksellisesti ja klo 18.15 vihollisen panssarijuna yritti ajaa Antrean asemalle, mutta se karkoitettiin.

Puolenyön aikaan Kirjavainenkin tunkeutui kirkonkylään.»

Näin kertoi virallinen taistelukertomus. Samat asiat toistuvat sotapäiväkirjassa, mutta totuus kentällä on aivan toisenlainen. Se on paljon mutkikkaampi ja murheellisempi. Vaikeata ja tuskallista on vuoroin kullakin komppanialla. Ja erittäin mutkikkaaksi asiat tulevat, ellei yhteistoiminta pelaa komppaniain välillä, niinkuin se

pelasi sodan alkupäivinä Kivelän ja Kirjavaisen komppanioissa. Toinen auttaa toistaan parhaalla mahdollisella tavalla, koska siitä hyötyvät molemmat ja varsinkin kokonaisuus. Silloin myös vältetään huomattavasti tappioita. Jos komppania runnoo omaan laskuunsa ja menettää elävää voimaansa, miehiään, kallista ihmismateriaalia, se on mitä suurin virhe. Kun taas naapuri rojauttaa taistelun tärkeiden lakien mukaan oikealta tai vasemmalta, edullisimmasta suunnastaan, se on pataljoonan komentajalle mitä mieluisinta kuulla ja nähdä.

Niinpä Kirjavainen ihmettelee suuresti sitä, missä vaiheessa

Taistelutoiminta 13—14.8.41.

Maijala toimii hänen oikealla puolellaan, sillä onhan yhteydenpitokin jo ohjesäännön mukaan varmistettava vasemmalta oikealle, ellei toisin ole määrätty. Varminta on kuitenkin, kun yhteydenpito on molemminpuolista. Joka tapauksessa Maijalan olisi takaa tulevana komppaniana ollut otettava yhteys edessä taistelevaan Kirjavaiseen.

— — —

Klo 16.30 Maijala sai Olkinuorassa yhteyden Kivelään ja samalla käskyn hyökätä kiireesti maantien suunnassa kirkonkylään, joka oli vallattava.

Aikaisemman käskyn perusteella Maijalan piti yhdessä Kirjavaisen kanssa vallata kirkonkylä, mutta näyttää tosiaan siltä, että Maijala oli livahtanut Kirjavaisen ohitse rauhallisemmille maisemille ottamatta yhteyttä Kirjavaiseen ja sopimatta yhteistoimintaa kirkonkylän valtaukseksi. Juuri sitä Kirjavainen harmitteleekin.

Koska käsitykseni mukaan Kirjavainen taistelullaan valtasi kirkonkylän ja Maijala miehitti sen, lainaan Kirjavaisen kirjasta »Kannaksen halki» hänen selostuksensa taistelustaan, joskin vähän lyhennellen. Kirjavainen sanoo näin:

»Korpraalina olin komennellut Terijoen suojeluskunnassa Toiviaista. Nyt osat olivat vaihtuneet, mutta hyvä yhteishenki ei ollut muuttunut. Hänen käskynsä sen ilmaisi:

»Kuule, hyökkää sinä tien vasenta puolta kirkonkylään. Maijala hyökkää oikealla puolella ja jatkaa sieltä Olkinuoraan.»

Jorma Kirjavaista muistutin krh.maaleista ja käskin hänen toimia taktisen silmänsä mukaan ja kehotin pysyttelemään lähelläni.

Komppanian ryhmitys oli seuraava: Ensimmäisessä linjassa oli joukkue Närvänen vasemmalla ja Kapanen oikealla. Komentoryhmä ja pstryhmä olivat edellisten takana. Toisessa linjassa oli joukkue Haavila. Sitten konekiväärit olivat tiellä, koska oikealla oli komppania Maijala. Kk.joukkueiden välissä oli Rätön pst.tykki ltn Viitasen johdolla. Välitavoitteena oli metsän reuna 800 metriä kirkosta itään, toisin sanoen kirkonkylän aukeiden reuna.

Näin lähdimme etenemään sotaretkemme tähän asti kiperimmäksi kehittyvään taisteluun. Ylitimme Vuoksenrannan tien. Pääsimme vihollista kohtaamatta välitavoitteeseen ja ensimmäisen linjan joukkueet levittäytyivät ketjuun. Maijalan komppania oli

kadonnut jonnekin oikealle. Hän oli nähnyt noin sata metriä tiestä oikealla olevan metsälammen, ja jos vihollinen oli vastassa, se oli lammen ja tien harjulla. Niinpä Maijala kiersi lammen oikealta puolelta. Siellä suolla ei ainakaan vihollista olisi. Eikä ollutkaan.

Kutsuin joukkueen johtajat ja vänr Kirjavaisen käskynjaolle hyökkäyksen jatkamista varten... Eteemme aukealle ilmestyi vihollisen partio. Samassa kiväärit paukahtelivat. Vihollisia alkoi lappaa joka suunnasta edestä pellolle ja rintamamme vasemmalla sivustalla olevalle kummulle. Ketjumme alkoi tulittaa. Käskin Kirjavaisen ampumaan heittimillään niin paljon kun putkesta lähtee. Konekivääri otti aseman vierestäni. Se vaan ei saanut tultaan kuolleessa kulmassa lähestyvään viholliseen.

Kirkontornista ja Kuukaupin tien varresta it.tornista vihollinen näki meidät kuin lautasella. Ja vihollinen ei viivytellyt. Raskaan heittimen kranaatteja alkoi pudota komentopaikalleni ja pitkin ketjua. Tuntui, kuin se olisi eniten vihannut juuri meitä. Mutta toimintamme jatkui. Täysosuma pyyhkäisi konekiväärin miehistä tyhjäksi. Kranaatin silpoma ampuja heräsi hetkeksi tajuihinsa ja tuskissaan pyysi, että hänet ammuttaisiin.

Kranaatit jytkähtelivät ympärillämme ja vihollisvirta pellolla jatkui. Eräässäkin linjassa tuli ainakin komppanian verran. Omat heittimemme ampuivat sekaan, mutta maalialue oli niille liian laaja. Neljä konekivääriä oli samaan aikaan tulossa kohti harjannetta. Ainoatakaan niistä emme saaneet pysähtymään. Kuollut kulma suojasi niitä. Oma heitintuli kohdistettiin nyt harjanteelle.

Onneksi vasenta sivustaamme suojasi Vuoksen lahti. Oikeaa sivustaamme en pahemmin aristanut, pitihän siellä olla Maijalan komppanian. Tosin sieltä ei kuulunut mitään.

Vänrikki Kirjavainen haavoittui pahanlaisesti ja joutui lähtemään. Tilalle tuli pälkäneläinen vääpeli L. Pokkinen. Tarkasti hänkin johti tulta. Räsäys ja olin pölyn keskellä. Kranaatti oli repäissyt takkini röyhelöksi, mutta sormiini ei tullut verta, kun työnsin ne tunnustelumatkalle. Jälkeenpäin miehet kertoivat heistä olleen jännää nähdä, mitä herrasta on jälellä, kun pölypilvi häipyy.

Komentopaikkani takana rävähti konepistoolisarja ja alkoi viuhuna selkäpuolelta. Käännyin: stm Kukkonen oli taas kunnostautunut. Hän, eräänlainen vaistonvarainen rauhaton sielu, oli Luojan sallimuksesta jättänyt matalalle osuneen paikkansa ketjussa ja lähtenyt etsimään parempaa ampumapaikkaa. Hän havaitsi selkä-

puolelta lähestyvän vihollisen ja syöksyi sitä vastaan. Oikein nauttiakseen työstään hän hyppäsi kivelle ja painoi konepistoolinsa liipasimesta. Vihollisen oli pakko vastata tuleen. Sitten Kukkonen keikahti alas. Luoti oli läpäissyt olkavarren. Hän pääsi itse sidontapaikalle. Jatko tilanteen selvittämiseksi oli nopea. Kiljaisin Kapaselle:

»Nykäise joukkue tuohon nyppylälle!»

Miehet kuulivat käskyni ja lähtivät heti. Kapanen vaan levitti kätensä ja sanoi: »Tähän, tähän, aseet vihollisseen ja tulta.»

Jokainen mies totteli. Se oli hieno näky.

Leimiö palasi pataljoonan komentajan luota. Ilmoitus oli lupaava. Maijalan komppania hyökkää kirkonkylän takaa vihollisen selustaan. Odotin Maijalaa kuin Wellington Blücheriä Waterloon kentällä. Ympäristö oli vaatimaton, mutta yhtä hartaana odotin ja tuskin vähemmän huolestuneena. Tulitaistelu ei nimittäin osoittanut minkäänlaisia merkkejä laimenemisesta. Menin vilkaisemaan keskustaan. Stm Y. Autiota autettiin pois ketjusta. Hän oli haavoittunut lonkkaan. Hän oli kuuden lapsen isä ja kuoli matkalla JSp:lle. Samoihin aikoihin oli stm V. Parkkali kaatunut ja stm:t A. Mäkinen ja P. Viirula olivat haavoittuneet.

Koska maasto ei sallinut konekiväärin tehokasta käyttöä, käskin vänr L. Viljasen asettamaan kaksi konekivääriä Vuoksenrannan tienhaaraan kaiken varalta...

Onneksi en huolieni aikana saanut tietooni erään kiperän tilanteen hupaisaa näytöstä. Vihollisen koukatessa oikean sivustamme selkäpuolelle olivat nimittäin kaikki »liiat» miehet selkäpuolellamme ottaneet jalat allensa ja jatkaneet matkaansa vauhtia lisäten. Ne joilla oli hevonen, olivat nousseet kärryihin ja ajaneet lujaa vauhtia taaksepäin ja temmanneet mukaansa kaikki vastaantulleetkin. Kapt Toiviainen ihmetteli heidän kiirettään, pysäytti ja vaati selvitystä.

»Ryssä tulee päälle», sanoivat juoksijat.

»Tuleehan se, jos ette pane vastaan, pysykää nyt paikoillanne. Niin kauan ei ole hätää, kun jalkaväen taistelijat ovat paikoillaan. Ja vielä ei ole yhtään miestä tullut pakoon», sanoi Toiviainen.

Se hyöty tuosta »hätämaalaisten» juoksusta oli, että kapt Toiviainen teki kaikkensa saadakseen komppanialleni apua. Ja kun Maijalaa ei kuulunut, hän irroitti ltn Mäkelän komppanian vahvennukseksemme. Se ehti perille, kun pahin oli jo ohi. Määräsin Mäke-

län vasemmalle sivustallemme reserviksi. Hänen komppaniassaan oli talvisodan längelmäkiläisiä ja päällikkö oli myös Tolvajärven miehiä. Niinpä saatoin olla täysin rauhallinen. Kello oli silloin 14.00.

Taistelu hiljeni. Vihollinen vetäytyi ja oli nopeasti poissa. Kentälle se joutui jättämään 28 kaatunutta. Sidontajätteitä oli kuitenkin kaikkien kivien ja pensaiden takana.

Kirkonkylään en lähtenyt enää. Sinne tuli Maijalan komppania noin klo 21.00».

Näin kertoi Kirjavainen. Vasta parin kuukauden kuluttua hänelle selkeni Maijalan toiminta. Kun Maijala huomasi Antrean rautatieaseman suunnan vihollisesta vapaaksi, sikäli että Kivelä oli lähtenyt sinne, ei hän enää muistanut omaa tehtäväänsä, vaan jätti sen kesken ja jäi noin vaan omin luvin lämmittämään saunoja Olkinuoraan.

— — —

9.K:n kersantti, nyt vääpeli, Toivo Virkajärvi muistelee Antrean taistelua edeltäneen yön varmistustoimista seuraavaa:

»Komppaniamme eteni Kirvusta Koljolan kautta Antreaa kohti. Närvänen ja osa Kapasen joukkuetta sai tehtäväkseen varmistaa muun komppanian lepo. Vahvennuksena tehtävässämme oli kaksi konekivääriä.

Pääsimme paikalle iltayöstä. Sotatoimet olivat jo rauhoittuneet. Muu osa komppaniasta jäi Kirjavaisen johdolla noin 200 metriä taaksemme lepoon Hiijärven—Ukonlammen kannaksen maastoon.

Yöllä vihollinen alkoi evakuoida Antreaa. Meidän oli mielenkiintoista seurata tiellä olevaa touhua, sillä vihollinen ei tiennyt meistä mitään. Komppaniamme päällikkö oli kieltänyt meitä ampumasta. Kukkolan mäellä oli oltava hiljaa, ja me tietysti myös olimme. Seurasimme vain vihollisen touhua tiellä.

Kun tuli aamu, lähdin hakemaan saikkaa komppaniasta. Tunnustan lähteneeni ilman asetta, koska pakkeja oli useita. Olin juuri tulossa tielle, kun auto pyyhälsi ohitseni Kirjavaista kohden. Ihmettelin, mutta jatkoin matkaani. Autossa olikin vihollisen pioneereja, jotka olivat matkalla räjäyttämään varmistuspaikkamme ja komppanian välissä olevaa siltaa. Näin, että meidän miehiämme juoksi silalle päin, ei varmistuksesta vaan pääjoukosta. Jatkoin

matkaani. Kun ohitin sillan, oli auto sillalla, mutta miehet olivat joko hypänneet jokeen tai paenneet. Syntyi taistelu, johon en aseettomana voinut osallistua. Vihollinen siinä kärsi suuremmat tappiot, sillä meikäläisistä kaatui vain stm Sauli Kaukojärvi. Saimme sotasaaliiksi auton ja vihollisupseerin.

Seuraavan päivän taisteluissa kaatuivat ainakin V. Parkkali, V. Vesalainen, V. Suoranta ja Y. Autio».

Näin kertoi Virkajärvi.

— — —

II pataljoonan (lisättynä Kirjavaisella) suunnassa oli Vuoksi käden ulottuvilla. Maijala ja linnoituskomppania tulivat Vuokselle keskipäivän aikaan 14. 8. Tällöin ranta Kuukaupin suunnassa oli varmistettu.

Siitä, mitä tapahtui rykmentin muiden osien toiminnassa, kertoo rykmentin taistelukertomus seuraavaa:

»14. 8. 41 klo 3.00 mennessä vihollinen oli vetäytynyt Kuorekosken kautta Vuoksen yli, jolloin se räjäytti Kuorekosken molemmat sillat.

1./JR 49 ja 2./JR 49 olivat edenneet Päähkäjärven—Vuoksen väliselle kannakselle ja torjuivat 14. 8. aamuyöllä vihollisen läpimurtoyrityksen etelään.

Toppolan pataljoona hyökkäsi divisioonan johdon alaisena Vehkapäästä Mertjärven suuntaan. Tykistö tuki hyökkäystä. Vihollinen puolustautui vahvistetulla pataljoonalla. Sen vastarinta oli aluksi heikohkoa, mutta voimistui huomattavasti metsäharjannemaastossa. Luutnantti Kuljulan hyökätessä tien suunnassa ja Oksasen sekä Siukonsaaren koukatessa tien pohjoispuolitse vihollisen vastustus murtui ja puoleen päivään mennessä Koivikkomäki oli vallattu.

Pataljoona alistettiin ev Ekmannille ja se aloitti etenemisen metsämaaston kautta Ylä-Vuoksen pysäkin — Ollikkalan suuntaan ja saavutti pysäkin klo 19.00. Tällöin oli 14. päivä elokuuta.»

Näin kertoo rykmentin taistelukertomus.

Rykmentin komentoporras oli Antrean taistelujen ajan Leinjärven rannalla. Hajoitettuihin vihollisosastoihin kuuluvia harhailevia vihollispartioita liikkui kaikkialla teiden ulkopuolella. Tämän takia komentopaikkakin oli usein rauhaton, varsinkin jos vihollisosastoa

johti upseeri tai aliupseeri. Niinpä tässä vaiheessa partio yllätti vartioita tarkastavan luutnantti Jokelan, joka kaatui kahakassa. Mutta vihollispartio myös tuhottiin kokonaan.

— — —

13. 8. 41 Haanterä määräsi Toiviaisen avaamaan tietä Hopeasalmen suuntaan tehtävänä ottaa haltuunsa Sokkala.

Toiviainen käski puolet 6.K:sta vahvennettuna kk-joukkueella ja pst-tykillä etenemään tietä Koljola—Sokkola tehtävänä katkaista tie Sokkolassa. Johtajaksi hän määräsi ltn A. Mäkelän. Ensi tavoitteena oli Häkkilän pohjoispuolella oleva tienhaara.

Miten tehtävän suoritus sujui, kertoo kapt A. Mäkelä:

»Matka sujui hyvin. Ohitimme vihollisen tykistön ammusvaraston. Pari iivanaa sitä vartioi, mutta heistä ei ollut vastusta. Varastossa oli vallan pirusti tykistön ammuksia. Eräästä laatikosta löytyi venäläisiä käyrämiekkoja. Niistä muutamat otettiin muistoksi sotasaaliina.

Illan suussa tulimme Sokkolaan. Kylä oli peltojen keskellä edessämme. Kylässä näkyi liikettä. Konekiväärijoukkue asetettiin asemaan pellon reunaan, josta se pystyi hyvin hallitsemaan sekä ky-

Osa Turkan pataljoonan KKK:sta

län suuntaan että katkaisemaan tulellaan liikkeen tiellä. Iltahämärän tullen sitten yritimme kylän valtausta. Meille oli alistettu myös Viitasen Vikin jääkäriryhmä, joka osallistui hyökkäykseen. Hyökkäys ei onnistunut, sillä vihollinen oli pesiytynyt kylässä oleviin kolmeen kivinavettaan. Pienistä ikkunoista oli vaikeata saada kranaattejakaan sisään ja meidän oli vetäydyttävä. Viitasen miehistä tässä kahakassa yksi kaatui.

Pyysin tykistön tulenjohtajaa paikalle. Sain hänet paikalle. Hän ammutti navettarykelmää sekä kylää. Tuli tuli nastaan. Siinä näimme kaarituliammusten painuvan navettoihinkin. Tämä tapahtui 14. 8. aamulla. Heti päälle hyökkäsimme uudelleen. Ennen kylää oli erittäin tiheä viidakko. Siinä oli vastassa pienehkö vihollisosasto. Kun näkyväisyys oli vain pari metriä, ehti pistinkoulutusta saanut venäläinen pistämään Arvi Kultalan. Näin kuinka viholliset painuivat kaurapeltoon. Kutsuin heti konekiväärin tulittamaan peltoa. Sitten Arvo Tuominen ja Tauno Lepola, jotka muistan, menivät katsomaan peltoa. Niin kävi, että sieltä vielä tuli käsikranaatti, josta Tuominen sai sirun poskeensa.

Kylä oli hallussamme ja varmistus sekä Vuosalmen että Antrean suuntaan asetettu. Samana päivänä tuli Vuosalmen suunnasta kevyt panssarivaunu, jonka tykki tuhosi. Hetken päästä tuli toinen perä edellä ammutun viereen, mutta siihen sekin jäi.

14. 8. klo 12.50 loput veljeni komppaniasta saapuivat Sokkolaan. Samassa tuli myös kapt Toiviainen ja eteneminen jatkui Hopeasalmen suuntaan.»

— — —

1.K:n päällikkö ltn U. Oksanen kertoo komppaniansa toiminnasta Vehkapää—Mertjärvi—Jääski suunnassa seuraavaa:

»Kuljulan komppania oli asemissa Vehkapäässä. Vihollinen rynnisti lujaa Kuljulaa vastaan pyrkien siinä läpimurtoon. Toppola määräsi komppaniani Siukosaaren komppanian kanssa saarrostamaan pohjoisesta vihollisen sivustaan ja selustaan. Hyökkäsimme kumpareelta kumpareelle jatkuvasti taistellen. Saavutimme maantien ja vihollinen väistyi.

Tämän jälkeen pataljoona eteni taisteluitta Paalijärven ja Jääskenjärven väliselle kannakselle. Tällä kannaksella Siukosaaren komppania joutui koviin taisteluihin Paalijärven rannalla. Siinä lentelivät välillä käsikranaatit, mutta hyvin Kuhmalahden miehet

siellä pitivät pintansa. Pahasti ahdistettuna vihollinen jätti nämä asemansa vetäytyen Jääsken suuntaan.

Etenin komppaniani kanssa rautatien suunnassa. Vihollinen oli taas asettunut erittäin edulliseen asemaan eräälle hallitsevalle kukkulalle. Sitä ei voitu vallata rintamahyökkäyksellä. Sain majuri Toppolalta käskyn edetä vihollisen tukikohdan vasemmalta puolen radan suunnassa vihollisen selustaan. Peitetyn maaston suojassa eteneminen onnistui vihollisen huomaamatta. Etenimme jonossa tukikohdan taakse. Siellä otettiin vain yksinkertaisesti käännös oikeaan ja taisteluryhmitys oli valmis. Onnistumisemme oli mahdollista siksi, että liikkeemme tapahtui yön pimeydessä.

Aamun jo vähän sarastaessa ryntäsimme kukkulalle. Se oli viholliselle täydellinen yllätys ja aiheutti hämminkiä ja pakokauhua. Niinpä kukkula oli hallussamme aivan vähäisin tappioin.

Tässäkin hyökkäyksessä oli komppanian kärjessä ltn Heliövaaran johtama ensimmäinen joukkue.

Kukkulan valtaus oli viholliselle huomattava menetys. Siksi se yritti voimakkaan tykistötulen tukemana ottaa kukkulan uudelleen haltuunsa, mutta useat yritykset torjuttiin suurin tappioin. Tämä torjuntavaihe aiheutti meillekin jo enemmän tappioita kuin valtaus, mutta kukkula oli ja pysyi hallussamme.

Eversti Ekman kiitti pataljoonaa ja komppaniaani tavatessamme tämän viimeisen taistelun jälkeen.

Tällöin oli koko divisioona jo saavuttanut Vuoksen, pääosa Hopeasalmella, jonne meidätkin autokuljetuksin vietiin.»

»Saavutimme Paalijärvien kannaksen. Vihollinen oli asettunut sinne puolustukseen pysäyttääkseen meidät ja onnistuikin siinä vähän aikaa, koska maasto puolustajalle oli edullinen ja meille hyvin epäedullinen. Lindqvistin joukkue, johon kuuluin, oli oikealla järven rannalla. Sinne tuli myös komppaniamme päällikkö luutnantti Siukosaari. Hän käski meidän pyrkiä rantaviivaa pitkin vihollisen sivustaan ja siten pakottamaan vihollinen vetäytymään. Linqvistin käskystä meitä lähti kaksi ryhmää tehtävää suorittamaan. Etenimme pitkin rantaa, mutta maastossa oli aukkoja, joista vihollinen voi tähystää ja tulittaa rantaan asti. Vähän matkaa edettyämme olimme lähekkäin Samuli Niemen kanssa. Hän oli Sahalahden miehiä. Hänellä oli aseena viholliselta saatu »Emma»-pikakivääri ja minulla konepistooli. Samuli näki vihollisen liikettä,

ja käskin hänen räväyttää. Samuli laittoi emmaansa siihen juurakon päälle ja minä katselen vieressä. Juuri kun hänen piti räväyttää, vihollisen luoti tapasi hänen otsansa. Niin oli taas mies poissa pelistä. Minä latasin vihollispuolelle kpsarjan ja lähdin etsimään parempaa suojaa sekä huusin lääkintämiehiä. Löysin sitten hyvän kallionkolon ja huomasin sahalahtelaisen Matti Kivistön siinä lähelläni. Kranaatteja tuli aika lujasti ja yksi räjähti Matin lähellä. Hän lupasi lähteä lääkintämiesten luo. Päästyään muutaman metrin kranaatti räjähti aivan hänen vieressään. Niin saavutti toinen Sahalahden poika matkansa pään. Samassa räjähti kranaatti aivan vieressäni kallionkielekkeen takana. Päätin olevan parasta lähteä lähtöasemiimme, koska meidät oli huomattu ja kranaatteja tuli jatkuvasti. Pääsin toisten luo, mutta samassa havaittiin vihollisen perääntyminen, joka ehkä johtui siitä, että äsken olimme jo vihollisen sivustassa.»

Näin kertoi stm Kauko Virtanen.

— — —

3.K:n ensimmäisen joukkueen johtajana toiminut Väinö Rauhalahti kertoo jatkona edelläolevaan: »Etenimme Paalijärven kannakselta kohti Vuoksea Maamieskoulun suuntaan, joka paraillaan paloi. Eteneminen jatkui Vuokselle ja sen jälkeen pohjoiseen, koska tehtävänämme oli ensinnäkin varmistaa rykmenttimme oikea sivusta ja lisäksi yhteyden otto Jääsken suunnassa omiin. Saimme kranaatteja niskaamme tappioitta. Saimme myös yhteyden JR 6:n asevelvollisista muodostettuun pataljoonaan, josta mm. olivat kaatuneet kuhmalahtilaiset Kauko Peltonen, Pentti Toivio ja Sakari Mäkelä. Vänr Sola sai tällä matkalla nagainin paukusta vyösolkeensa, mutta se ei haitannut toimintaa. Autoilla meidät sitten kuljetettiin Hopeasalmen maastoon.»

Edelläolevaan Kauko Virtasen kertomukseen lisäsi kersantiksi myöhemmin ylennetty sahalahtelainen, samassa komppaniassa taisteleva (3.K) silloinen konepistooliampuja Tuure Pietilä sen, että samassa kahinassa kaatuivat Vilho Kyöstilä ja Heikki Tervo sekä haavoittui ainakin Matti Anttila, kaikki Sahalahdelta.

Sen mitä Virtanen oli kertonut järvenrantataistelusta, muisti Pietilä aivan kuin Virtanen oli kertonut. Se oli vain erona, että Pietilä kp. ampujana oli silloin paikalla rannalla toimivassa ryhmässä.

Lauri Ranta jatkoi: »Samoissa taisteluissa haavoittuivat myös

IV joukk. johtaja H. Mattila ja II joukkueen stm H. Salmi lievästi.» Rannan mielipide oli se, että tilanne laukesi sen johdosta, että IP:n osia oli päässyt jo meitä vastassa olevan vihollisen selustaan, jolloin vihollisen oli pakko vetäytyä hyvistä asemistaan.

— — —

Siukosaaren komppanian komento- ja pst ryhmät

Siukosaaren komppanian III joukkue

Toiviaisen, Turkan ja Vahlan pataljoonat olivat vallanneet sekä Antrean kirkonkylän että aseman seudut. Kuukauppi, yksi Vuoksen luonnollisimmista ylimenopaikoista, oli rykmentinhallussa, ja Pajarin sormet syhyivät Vuoksen ylitykseen. Ylempi johto ei antanut suostumustaan. Oli jatkettava virran suuntaisesti kaakkoon Hopeasalmen ja Vuosalmen suuntaan.

Eteneminen 15—16.8.41

Kevytosasto 7 eteni Peltoniemi-Sutimus-Sintola suunnassa ja saavutti Suontaustan maaston 15. 8.

II/JR 27 miehitti ensin Sokkalan tienristeysmaaston, työnsi varmistuksen Salo-Kekkilä suuntaan ja saavutti 16.8. yhteyden Kevytosasto 7:ään. Hopeasalmi, toinen ylimenomahdollisuus, oli rykmentin hallussa. Toiviaisen eteneminen oli tapahtunut pikku rähinöin.

Savolaisrykmentin, JR/49:n II ja III pataljoonat jatkoivat etenemistään Vuosalmen suuntaan ja varmistivat divisioonamme vasemman sivustan.

Linnoituspataljoonat ottivat vastaan Vuoksen koillisrannan varmistuksen. Turkan pataljoona seurasi Toiviaista Hopeasalmen maastoon, mihin myös Jääsken suunnassa oleva Toppolan pataljoona siirrettiin autokuljetuksin myöhemmin.

Ekmannin rykmenttikin (JR 6) alkoi vapautua osallistuakseen hyökkäyksen jatkoon.

Rykmentti tiedusteli koko ajan kaikkia mahdollisia joenylityspaikkoja.

Erittäin merkittävä välitavoite Karjalan Kannaksella oli saavutettu. Vihollinen oli työnnetty kymmeniä kilometrejä käsittävällä, miltei yhtäjaksoisella taistelutantereella Vuoksen taakse. Sen puolustusmahdollisuudet Kannaksella oli osittain murskattu. Hiki oli säästänyt suomalaista kallista verta. Levätty oli kolme neljä kertaa kolme neljä tuntia ja taas oli taisteltu. Ilmee—Lankila—Siisiälä käsitti monta erittäin vaikeata taistelua ja neljä taistelupäivää yhtäjaksoisesti. Sitten seurasi Rätykylä, Ylikuunu, Inkilä, Kirvu, Sairala ja monet niihin liittyvät taistelut. Erinomaisessa suorituksessa 18.Divisioonalla oli ollut tärkeä osa ja tärkein kiistattomasti sen rykmenteistä oli Haanterän rykmentti, Pirkka-Hämeen soturit. Kaksi viikkoa oli tehty raskasta työtä, taisteltu sodan julmalla tavalla. Uhreja ja aikaa säästämättä oli taisteltu suomalaisella sisulla maamme itsenäisyyden ja vapauden säilyttämiseksi. Siinä oli ainakin osittain jo onnistuttu. Mutta sota vaatii aina uhrinsa ja sen vaati myös rykmenttimme suorittama työ.

Rykmentin tappiot ajalla 31. 7.—12. 8. 1941 olivat:

Kaatuneina:	5 upseeria, 30 aliupseeria ja 119 miestä
Haavoittuneina:	24 upseeria, 57 aliupseeria ja 364 miestä
Yhteensä	29 upseeria, 87 aliupseeria ja 483 miestä

Haavoittuneista oli valtaosa palannut takaisin rykmenttiin ja osa palasi myöhemmin.

Kaatuneiden tilalle oli saatu täydennystä täydennyskeskuksista.

— — —

Mainittakoon, että ennen Vuoksen ylitystä hajoitettiin divisioonan jääkärikomppania, koska se taistelullisesti ei vastannut komppanialle alunperin asetettuja toiveita. Osittain upseeristo, aliupseeristo ja miehistö kokonaan oli valittu divisioonan parhaimmistosta.

Henkilöstö siirrettiin takaisin niihin yksikköihin, jotka olivat sotilaansa komppaniaan luovuttaneet.

Kapteeni L. Toiviainen oli sairastunut ja II P:n komentajana toimi kapt K. Loimu.

— — —

VUOKSEN YLITYS JA SILLANPÄÄASEMAN LAAJENNUS VUOSALMELLE

Ev A. Pajarilla ja evl L. V. Haanterällä oli voimakas tunne ja tahto päästä heti ylittämään Vuoksi ja ottamaan sillanpääasema sen vastarannalta. Tämä on erinomaisen hyvin ymmärrettävissä vihollisvoimien tämän hetken hajanaisuuden takia, jolloin vihollisen vastarinta oli heikoimmillaan. Tiedustelu tätä varten oli ollut voimakkaassa käynnissä ja valmiuskäskyjä oli jo annettu. Mutta se ei ollut ylemmän johdon tahto. Ylempi johto näet tiesi, että vihollinen oli saanut vereksiä voimiaan Haanterän rykmentistä vasemmalla olevaan maastoon ja suoritti naapurin kaistalla voimakkaita vastahyökkäyksiä. Niinpä Haanterä sai käskyn siirtää osia voimistaan Sokkalan suuntaan.

Jääsken suunta alkoi sen sijaan selvitä, varsinkin kun maj Toppolan pataljoona toimi 13.-14. 8. siellä suunnassa JR 6:n vahvennuksena ja osin alistettuna ja valtasi Ylä-Vuoksen pysäkin sekä eteni siinä suunnassa Vuokselle. Vuoksen varmistus luovutettiin Enson—Jääsken suunnalla linnoitusjoukoille.

13.-14. 8 41 siirrettiin Pajarin divisioonaan alunperin kuuluvan JR 49:n pääosat Hiitolasta Sairialan maastoon ja 18.D oli näin vahvimmillaan. Yhteistoiminnassa evl Järvisen (JR 49) ja evl Haanterän rykmentit työnsivät vihollisen Vuoksen koillisrannalle ja saavuttivat 15.8. Suontaustan maaston. Kev.Os.7 liittyi myös tähän hyökkäykseen ja työnsi varmistuksen Vuokselle sekä Rehuselän—Terhenselän kannakselle. Idempänä hyökkäsi Järvisen rykmentti II ja III pataljoonien voimin ja saavutti 16.8. Vuosalmelta koilliseen johtavan tien, jossa kohtasi vihollisen ja löi sen useissa erillisissä, mutta kovissa taisteluissa.

16. 8. ryhmittyivät II ja III/JR 27 Suontaustan—Sintolan maastoon odottamaan Vuoksen ylimenoa. Tykistöä siirrettiin myös samoille seuduille. Vihollisuhka 18.D:n vasempaan sivustaan oli torjuttu.

Ylimenotiedustelu ja -suunnitelmat kohdistuivat nyt Hopeasalmen maastoon, jossa divisioonan pioneerikomentaja kapteeni Tuurna oli kaksi vuotta sitten johtanut sotaharjoituksessa ylimenoa, joten maasto oli hänelle tuttu.

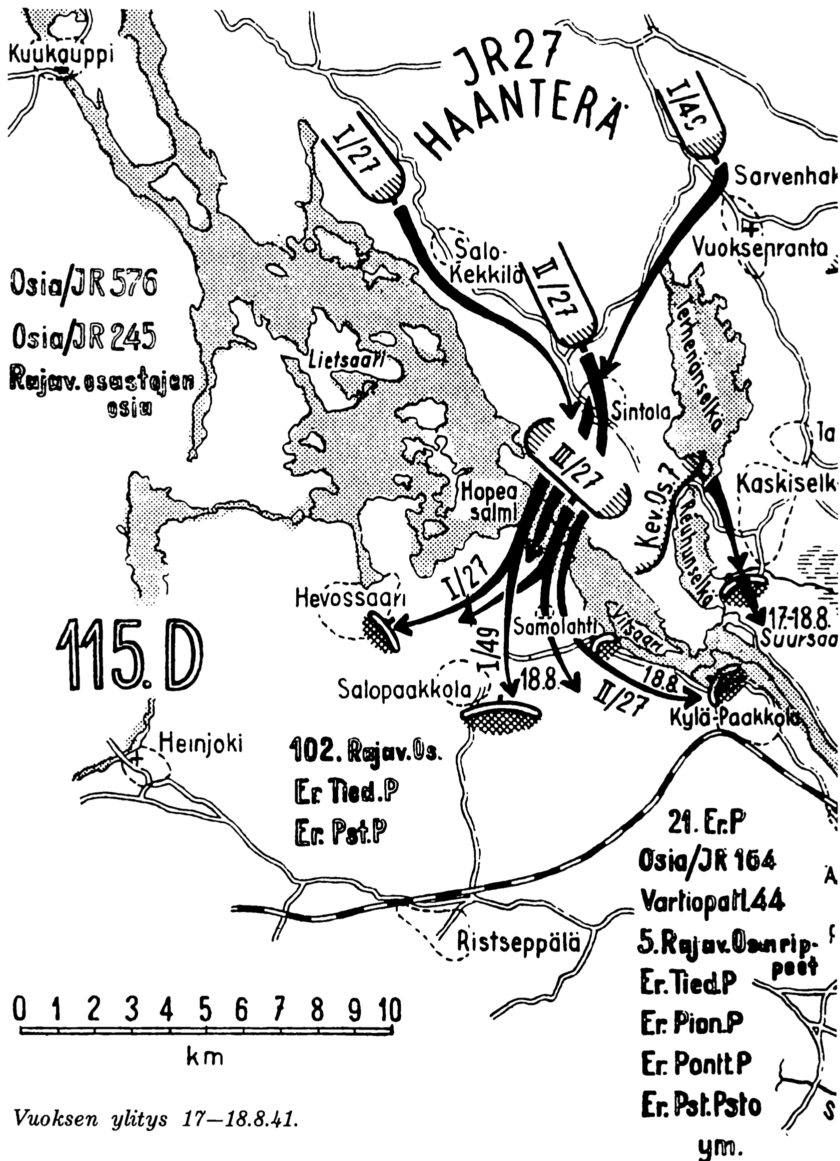
Virallinen teos kertoo: »Ev Pajarin lopullisen käskyn mukaan, joka annettiin päivällä 17.8. tuli JR 27:n aloittaa seuraavana yönä Vuoksen ylimeno Hopeasalmen kohdalla ja ottaa nopeasti vastarannalla haltuunsa sillanpääasema. Sitä oli osilla voimia ryhdyttävä tarmokkaasti syventämään länteen ja lounaaseen, mutta päävoimin oli kuitenkin vihollisasemia vyörytettävä Kylä-Paakkolasta kaakkoon päin, siis sillanpääaseman ulottamiseksi armeijakunnan käskyn mukaisesti Vuosalmen länsirannalle.»

Yllätyksen saavuttamiseksi ei tykistöä käytetty, mutta majuri Niemen ja kapteeni Lindroosin patteristot olivat valmiina tukemaan ylimenoa jalkaväen niin pyytäessä. Vuosalmen ja Antrean kohdilla tykistötuli sen sijaan kohdistettiin Vuoksen lounaisrannalle harhauttamistarkoituksessa.

Ylimenon tekninen johto oli pioneerikomentaja maj Tuurnan tehtävänä. Hänen käytössään oli Pion.P 23 sekä ylimenokalustoa 23.Pion.kolonnasta, 5.Silta Kompaaniasta, 11.Erillisestä Moottoroidusta Ponttoonikomppaniasta ja 8.Siltakomppaniasta.

Virallinen historia kertoo: »Pimeän turvin kokoontuivat evl Haanterän joukot iltayöstä 17. 8. 41 ylimenoryhmitykseen Hopeasalmen kohdalle. Ensimmäiset osat ryhtyivät sitten klo 23.00 äänettömästi soudettavalla ruuhikalustolla yllättäen hyökkäämään

aluksi kahdesta, myöhemmin neljästä kohdasta 400-600 metriä leveän virran yli ilman tykistön tulivalmistelua. Vastarannalla oleva vihollisen kymmenmiehinen kenttävartio lyötiin pakosalle. Ylimeno jatkui tämän jälkeen nopeasti, niin että keskiyön tunteina oli maj Turkan pataljoona kokonaisuudessaan ja luutnantti K. S. Vii-

Vuoksen ylitys 17–18.8.41.

tasen johtama jv-tykkiosasto kuljetettu Vuoksen vastarannalle. Vielä yön pimeydessä vallattiin parin kilometrin syvyinen ja neljän kilometrin levyinen sillanpää. Aamuyöstä jatkettiin ylimenoa myös valmiusasemissa olleilla syöksyveneillä. Siten ehti jo aamun koittaessa edellisten lisäksi kapt K. Loimun johtama pataljoona, II/JR 27:n, virran yli ja klo 9.00 mennessä rykmentin kaikki taisteluyksiköt. Kuormaston ja huolto-osien kuljetus jatkui tämän jälkeen ruuhi- ja ponttoonilautoilla. Hävittäjälaivueet ja ilmatorjuntayksiköt suojasivat ylimenoa.»

Eversti Haanterän käsitys Vuoksen ylityksen erinomaisesta onnistumisesta on ensinnäkin ankara valvonta salaamismääräysten ehdottomasta noudattamisesta. Määräysten noudattamista valvoi jatkuvasti tehtävään käsketty upseeri. Sama velvollisuus oli kaikilla rykmentin upseereilla. Toiseksi syynä onnistumiseen oli se, että kaikki valmistelut tapahtuivat salassa. Ei edes tiedusteltu vastarantaa. Tähystys oli ainoa tiedustelu. Kolmanneksi sattui niin, että I/JR 49:n alistus loppui (paitsi tulitukena oleva kkk), ja pataljoona marssi Hopeasalmen suunnasta rykmenttinsä yhteyteen koilliseen, siis pois Vuoksesta. Tämän havaitsi vihollisen lentotiedustelu, joka seurasi pataljoonan marssia. Näin Vahlan pataljoonan siirtymisestä muodostui harhauttamismarssi. Pataljoona alistettiin myöhemmin uudelleen Haanterälle.

Eversti Pajarin rykmentit etenivät nyt Vuoksen molemmilla rannoilla Vuosalmea kohden Järvisen rykmentti (— I P) koillisrannalla ja Haanterän rykmentti lounaisrannalla. 20. 8. JR 49 valtasi Vuosalmen maaston ja kun Haanterän rykmentti samanaikaisesti valtasi Äyräpään, oli Viipurin—Käkisalmen ylimenopaikka myös joutunut suomalaisten joukkojen käyttöön.

Vahvennettu JR 27 jatkoi 19. 8. hyökkäystään etelään ja kaakkoon. Se saavutti Kaukilan pohjoispuolisen maaston ja taisteli palokankaalla vihollisen tehdessä tiukkoja vastaiskuja. Kun ev Haanterä oli saanut käskyn valmistautua ottamaan sillanpääaseman Salmenkaidan etelärannalla, hän kohdisti II P:n hyökkäyksen sinne sekä johti hänelle edelleen alistetun I/JR 49:n Kopralan kautta Äyräpääjärven lietteiden yli Siikaniemeen, jossa Vahla valtasi sillanpääaseman. Tällöin oli rykmentti saavuttanut Salmenkaidan koko pituudellaan.

Näin sanoo virallinen historia ja ev Haanterä Vuoksen ylimenosta. Rykmentin sotapäiväkirja kertoo asiasta mm. seuraavaa:

»17. 8. 41 evl Haanterä antoi divisioonan käskyjen perusteella suullisen käskynsä Vuoksen ylityksestä, jossa oli mm. seuraavaa:

Vihollisella ei ole havaittu suurempia voimia Hopeasalmen rannalla.

Jääsken ja Vuosalmen suunnissa vihollinen puolustautuu vielä Vuoksen koillisrannalla, mutta on kärsinyt suuria tappioita.

Rykmenttimme ylittää ensi yönä Vuoksen Hopeasalmen kohdalla.

Turkan pataljoona aloittaa ylimenon klo 23.00 kahdessa ylimenokohdassa kirjallisena jaettavan taulukon mukaisesti. (Ylimenokohta A: Pössi ja Kirjavainen. Kohta C: Kivelä, kaksi kk.joukkuetta ja pion.joukkue)

II/JR 27 (kapt Loimu) seuraa Turkan pataljoonaa taulukon »ylimenovaihe 2» mukaisesti.

Tavoitteet olivat kummallakin peitepiirroksena.

4./JR 49 (KKK) tukee ylimenoa Hopeasalmen kaakkoisarannalla. Tulivalmistelua ei suoriteta. Asemaan meno tapahtuu klo 20.00.

Rykmentin Krh K:n raskas joukkue ja Tykki K ltn Viitasen johdolla seuraavat ylimenopaikasta B ruuhilautoilla. Ne alistetaan Turkalle.

Rykmentin kevyt krh.joukkue seuraa kapt Loimua alistettuna.

Kaikki tapahtuu salassa. Yli ei saa tiedustella ennen klo 23.00. Tähystystä on tehostettava.

Tykistön tulivalmistelua ei suoriteta, mutta tykistö on valmiina ylimenevien pyynnöstä ampumaan. Harhausammuntoja suoritetaan.

Kaikki oli ennakolta suunniteltu. Tarkat aikataulukot jaettu. Valmistelut olivat mitä tunnollisimmin tehty.

Iltapäivän ja illan kuluessa ylimenovalmisteluja vielä viimeisteltiin. Ruuhet, ponttoonikalusteet ja syöksyveneet oli piilossa metsän suojassa. Ne oli kuljetettu sinne viholliselta täysin salassa.

Illan hämärässä joukot siirtyivät Hopeasalmen rannalle ylimenoryhmitykseen. Vallitsi jännittynyt mieliala, sillä olihan edessä outo ja erikoislaatuinen tehtävä: mennä ruuhella täysin tuntemattomuuteen. Vastarannalta voi rävähtää. Ei voi juosta suojaan, ei kaivautua. »Kyllä maakrapu ennen maan päällä tappelee kuin vedessä», moni ajatteli. Kaikesta huolimatta mieliala oli hyvä ja kaikki valmistelut sujuivat perusteellisessa äänettömyydessä. Tu-

pakannälkä oli kova, mutta oli kestettävä. Vasta toisella rannalla sai tupakoida, jos sai.

Kello oli muutamaa minuuttia vailla 23.00, kun miehet kummassakin ylimenopaikassa olivat valmiina työntämään ruuhensa Vuoksen laineille. Ensimmäisen veneen päällikkö eteläisessä lähtöpaikassa oli 10. komppanian ylikersantti Ala-Sankila ja pohjoisessa ylimenopaikassa Pössin komppanian luutnantti Herva. Seuraava ruuhi ei saanut lähteä ennenkuin ensimmäinen oli antanut vastarannalta punaista valomerkkiä.

Veneet liukuivat hiljaa vastarantaa kohden. Kun Hopeasalmi oli suoraan noin 400 metriä leveä ja veneiden reitit kulkivat vähän vinosti, oli soudettava matka noin 600 metriä. Jännittävää odotusta. Ensimmäinen vene Koivulan suunnalta vilkutti punaista. Se oli merkki, ettei vihollista tavattu, merkki ylimenon jatkumiseen sillä suunnalla. Virtalan niemestä viipyi punainen valomerkki. Sen sijaan sieltä kajahti konekiväärisarja. Kaiku kuulakkaassa ilmassa kiisi rannasta rantaan. Suuliekin tulinen sylki välkkyi Virtaalan niemestä. Hopeaniemen lahden pohjukassa vihelsivät ja ujelsivat vedestä kimmokkeina lähteneet luodit. Äkkiä tulisylki loppui, ja tilalle tuli punainen valomerkki, mikä vilkutti: selvä on.

Vänrikki Tantun miehet olivat hypänneet rannalle toisesta paikasta kktulen takia. He yllättivät vihollisen kenttävartion, joka oli noin ryhmän vahvuinen. Konekivääri ja kaksi miestä jäivät Tantun käsiin.

Se oli ainoa taistelu Vuoksen ylimenosta. Yksi mies, stm Piikiniemi 6.K:sta, oli haavoittunut lievästi Hopeaniemen rannassa. Siinä olivat tappiot taistelussa Vuoksesta. Vuoksi oli voitettu.

Ylimeno jatkui. Pössin komppanian jälkeen oli ylimenovuorossa Kirjavaisen komppania.

Ylimenon jälkeinen välitavoite oli tiellä Hiekkajärven kohdalla. Siellä odotti vänrikki Viljasen kk-joukkue ja Pössikin ilmestyi sinne, siellä kun oli sovittu tavattavan. Nauru tuli, tulipa oikein sydämestä, kun he toisensa tapasivat. Se oli kiitollisuuden naurua ylimmälle johtajallemme, koska ei ollut tarvetta vuodattaa verta.

Olen saanut kuulla, että kaikki rauhanajan sotaharjoitusten Vuoksen ylimenot olivat epäonnistuneet täydellisesti. Nyt meni vain minuuttiohjelma vähän viereen, mutta ei mikään muu — paitsi vihollisen vastatoimet.

Pössi lähti tavoitteeseensa Hevossaareen ja Kirjavainen Kiu-

runniemen kylään. Ei laukaustakaan kuulunut miltään suunnalta. Tämä oli ihanteellista sotaa.

Majuri Turkka oli pystyttänyt telttansa talvisodan aikaiselle taistelupaikalle. Lähellä oli vihollisen sotilashautoja ja muistomerkki.

Toppolan pataljoonakin oli autokuljetuksin saapunut Jääskestä ja ylittänyt virran.

18. 8. klo 20.00 oli Haanterän pääosien ryhmitys seuraava: I P vahvennuksena Pössin komppania ja poissa 2.K oli varmistamassa linjaa Hevossaari—Kurensuonpelto—Haapasaari—Suosaari. Turkan pataljoona poissa 11.K ja vahvennuksena 2.K oli lentokentän maastossa. II/JR 27 (Loimu) oli Kyläpaakkolan luoteispuolella. Rykmentille oli taas alistettu Vahlan pataljoona (poissa sen 3.K) Salomäki—Lehtolan pohjoispuolisessa maastossa.

Pajari antoi klo 22.10 lisäohjeita Äyräpään valtaamiseksi käskien: Vuoksen itärannalla hyökkäävät evl Järvisen JR 49:n pääosat sekä evl Nordgrenin kevyt JR 4 Vuosalmea kohden. JR 27 suojaa oikean siipensä Hevossaari—Kalliomäki—Niinikkokangas linjalla ja hyökkää päävoimillaan Äyräpäähän.

Haanterän antaman suullisen käskyn perusteella rykmentti aloitti hyökkäyksensä seuraavana aamuna.

19. 8. Loimu aloitti hyökkäyksensä klo 7.45. Luutnantti E. Mäkelän 6.Komppania hyökkäsi koilliseen ja saavutti harjannemaaston rinteen Vuoksen rannalla klo 9.20. Puolustajalle edullisilla kukkuloilla vihollinen teki lujaa vastarintaa, eikä komppania päässyt kehittämään hyökkäystään edelleen huomattavasta tykistöavusta huolimatta.

Tykistö ja krh:t pehmittivät Kylä-Paakkolassa olevia vihollisen asemia. Tykistö ampui häirintätulta myös Palokankaalle.

Kapteeni J. Kilpi oli haavoittunut Inkilässä ja 7.K:aa johti luutnantti Raunio. Hänen komppaniansa hyökkäsi Koivurannasta Kylä-Paakkolan asemalle, sai aseman haltuunsa klo 11.00 ja jatkoi hyökkäystä Äyräpään suuntaan. Puolenpäivän aikana 5./JR 27 eteni kapteeni Loimun johdolla Asematien sekä rautatien suunnassa Kylä-Paakkolan kaakkoispuolelle ja sieltä harjannemaastoa luoteeseen Paavolan mäkeen iskeäkseen sieltä Mäkelän komppanian edessä sitkeästi taistelevan, talvisodan puolustuslaitteitamme hyväkseen käyttävän vihollisen selkään.

Illalla noin klo 18.00 komppanian vahvuinen vihollisosasto hyökkäsi Äyräpäästä Kylä-Paakkolan suuntaan ja oli juuri pääsemässä Rauhalan maastossa metsän suojaan, kun II P:n jääkärijoukkue luutnantti Näsinlinnan johdolla saavutti reunan ja torjui erittäin reippaalla ja päättäväisellä toiminnallaan vihollisen hyökkäyksen. Kentällä makasi tarkoin laskettuna tasan 40 kaatunutta vihollista. Kapteeni Loimun johtama 7.K ja hänelle alistettu Turkan P:n 10.K saavuttivat taistelumaaston ja ottivat sen haltuunsa suorittaen samalla tiedustelua Äyräpään suuntaan.

Paavolan mäessä 5. ja 6.K taistelivat iltaan asti ja saivat sen lopullisesti haltuunsa klo 21.00. Kentälle jäi 80 kaatunutta ja vankeja saatiin 30.

Rykmentin oikealla sivustalla sai Pössin komppania haltuunsa linjan Hevossaari—Kalliomäki.

Salo—Paakkolasta Ristiseppälään etenevä luutnantti U. Oksasen komppania sai haltuunsa rautatien Pullopään kohdalla klo 17.30 ja tuhosi mm. osan Viipurin suuntaan menevää viholliskolonnaa.

Kirjavaisen ja Kuljulan komppaniat etenivät Kylä-Paakkolan maastosta Kylä-Paakkolan aseman suuntaan. Kuljulan komppania jatkoi radan suunnassa ja rikkoi sen Pakkasaaren kohdalta. Noin klo 15.00 saapui Kaukialasta juna, joka sitä ammuttaessa vetäytyi takaisin ja vastasi tuleen. Radalle jäi kaksi kaatunutta joista toisen taskussa olevasta valtakirjasta päättäen oli Kaakkois-Suomalaisen Neuvostotasavallan edustaja Korkeimmassa Neuvostossa, siis suuri »suomalainen» kiho.

Kirjavaisen komppania jatkoi etenemistään Kylä-Paakkolan aseman kautta etelään Palokankaan suuntaan. Tienristeysmaastossa Palokankaan pohjoispuolella kahdella hyökkäysvaunulla vahvistettu noin pataljoonan vahvuinen, tykistön tukemana hyökkäävä vihollisosasto yllätti komppanian ja sen oli jonkin verran vetäydyttävä. Komppania pysäytti kuitenkin vihollisen ja sai illan kuluessa vahvistuksekseen Kuljulan Komppaniasta kaksi joukkuetta.

Kirjavainen vaistosi aseman suunnassa nähdyn partion takia vihollisen läheisyyden, varsinkin koska partio oli päässyt tulituksesta huolimatta vetäytymään omille linjoilleen. Niinpä Kirjavainen määräsi lähestymisryhmityksen:

»— Sysikumpu tien vasenta ja Närvänen tien oikeaa puolta.

— Komentoryhmä tiellä.
— Toinen linja Kapanen ja Heikkilä.
— Viljasen konekiväärit tietä.
— Viimeisenä Kyyrön krh.

Noin 1,5 km:n etenemisen jälkeen kohtasi alkupää vihollisen varmistuksen. Siitä kaatui yksi mies ja loput livistivät.

Etenimme vielä noin 300 metriä, jolloin vastaamme rävähti voimakas tuli.

— Sysikumpu noin 100 metriä vasemmalle ja Kapanen tienvarteen.
— Viljanen eteen konepyssyineen.
— Heikkilä pysähtyy, odottaa käskyäni.

Kaikki kävi kuin rasvattu, mutta sitä ei oltu ajateltu, että vihollisella on panssarit mukanaan. Eteemme ajanut rumilus tulitti ensin pääasiassa Närväsen joukkuetta. Se tuki heti liikkeelle lähtenyttä jalkaväkeään. Rauhallinen Viljanen oli saanut kk:nsa asemaan ja Kapanen sekä Sysikumpu ketjunsa kuntoon. Komppanian pst ryhmä jäi tien varteen. Norsupyssy ei tehonnut vahvoihin panssareihin. Rumilus jyrräsi eteenpäin. Se havaitsi Viljasen konekiväärin. Ensimmäisen suihkun ryöppysivät kk:n edessä. Pölypilven suojassa miehet hyppäsivät valitsemaansa suoja-asemaan, mutta kk jäi asemaan. Suoja-asemasta tähysteltiin, jos voitiin, miten aseen käy. Tähystäjät näkivät, kuinka vyölaatikot ja ase tutisi ja tärisi vihollistulessa, mutta piippu osoitti aina vaan eteenpäin ja vaunu tulitti sitä.

Yhteyttä krh:n tuliasemaan ei saatu. Johto oli huonoa sotasaalisainetta, eikä se toiminut. Viestimiehet kaatuivat ja haavoittuivat.

Lähetin heti panssarien ilmestyttyä pyynnön Turkalle pst tykin saamiseksi. Mitään ei kuulunut, mutta luvattu kyllä oli. Toinen pyyntökään ei näyttänyt tuovan tulosta. Tykit olivat kai vaikeasti irroitettavissa.

Närväsen joukkue oli kovimmilla. Sille tuli tappioita ja vihollisen panssarit ampuivat sitä jatkuvasti. Kirjavainen antoi Närväselle luvan vetää ketjuaan vähän taakse.

Kun vihollinen sitten toi kuorma-autoilla lisää jalkaväkeä, tilanne tuntui enemmän kuin arveluttavalta. Mutta kun jalkaväki lähti hyökkäämään, tilanteemme pelasti suurelta osin kaksi miestämme. Kersantit Virtapohja ja Kokemäki, molemmat erinomaisia kenttäampujia, olivat ampuneet useat alkupäässä liikkeelle lähte-

neet viholliset järjestään. Perässä hyökkäävät näkivät, kuinka miehiä kaatui, vetäytyivät lähtöasemaansa ja huusivat siellä uraata. Pettivät kai komentajiaan.

Viimein panssarivaunujen patruunat ja kranaatit varmasti loppuivat, koska niiden tuli hiljeni. Mutta pian se jatkui taas entisellään.

»Noin kolmen tunnin taistelun jälkeen arvioin tappiot kahdeksikymmeneksi mieheksi. Kun pst-tykkejä ei saapunut, päätin vetää komppaniani parempiin asemiin», kirjoittaa Kirjavainen. »Tein niin. Vihollinen tietysti havaitsi sen ja ampui sen kun ehti. Omat heittimemme ampuivat ilman tulenjohtajaa, koska yhteys ei pelannut.

Kun oli vetäydytty, olimme tyytyväisiä, etteivät panssarit seuranneet. Pohdimme Sysikummun kanssa asioita. Sysikumpu sanoi »valuu». Hän työnsi kätensä iholleen tiedustelumatkalle ja sanoi »valuu sieltä», veti sormensa pois ja lisäsi »verta».

Seuraavana päivänä helpotti. Vihollinen oli lähtenyt, mutta ei ollut jättänyt osoitettaan.»

Näin kertoi Kirjavainen.

— — —

Nykyään sotilasarvoltaan majuri Ilmari Aulamo, 31 vuotta sitten tulisieluinen koulupoika, pääsi innokkaasti pyrkien vapaaehtoisena jatkosotaan ja hänet sijoitettiin JR 27:n jääkärijoukkueeseen. Nyt hän muistelee ensimmäistä mielenkiintoista partiomatkaansa seuraavasti:

»Vuoksi oli saavutettu ja tavoitteena oli sillanpääasema virran länsipuolella. Rykmenttimme JR 27 suoritti yöllä 17-18.8. onnistuneen ylimenon Hopeasalmella. Nyt heitettiin meidät, rykmentin jääkärijoukkueen pojat, lautalla salmen yli. Korvissa kaikui vielä ylimenoa seuranneen eversti Pajarin lähtötervehdys: »Viipuriin mennään.» Etelän ja kaakon suunnista kuului taistelun melske, mutta lännen suunta oli hiljainen.

Erilaisissa varmistus-, vartiointi- ja tiedustelutehtävissä ollut jääkärijoukkue oli jälleen saanut tehtäviä. Oli mm. selvitettävä, minkälainen ja kuinka kaukana vihollinen oli ylimenokohdasta länteen. Tehtävää suorittamaan joukkueen johtaja ltn Risto Vihtiälä lähetti ryhmän vahvuisen partion johtajana joukkueen varajohtaja vääpeli Vikke Viitanen. Partion oli ensi sijassa selvitettävä, onko

Hevossaaressa vihollista ja tarpeen vaatiessa edettävä pitemmälle Vuoksen rannan suunnassa. I pataljoonan varmistus ohitettiin vähin äänin. Ryhmä eteni polkupyörillä ajaen pienehköjä sivuteitä ja polkuja pitkin. Kärjessä olivat Sauli Tiitola ja Urho Salo. Taival Hevossaaren tielle saakka osoittautui autioksi. Tie saavutettiin erään peltoaukean reunassa, jota kaartaen se johti pohjoiseen Vuoksen rantaan päin. Tien itäpuolella maasto kohosi melkoiseksi mäeksi, josta oli hyvä näköala pellon taakse. Ryhmä pysähtyi vesaikkoon lähelle tietä. Miltei samalla hetkellä todettiin, että tietä pitkin etelästä käsin lähestyi joukkoamme parivaljakon vetämät vankkurit. Partion johtajan hiljaisesti antaman käskyn mukaan otimme asemat tienvarren pensaikosta mäen rinteeltä. Tulenavauksemme vaikutuksesta ajuri ja hevoset kaatuivat, mutta kuormassa olleet viholliset pääsivät ojaan pakoon. Lyhyen laukaustenvaihdon jälkeen kaikki kuitenkin hiljeni vihollisen puolella. Tähän kahakkaan liittyy allekirjoittaneella muisto ensimmäisestä tosi tilanteessa heitetystä käsikranaatista. Koska olin varsin lähellä vankkureita, tarkoitus oli heittää munakäsikranaatti vaunujen takana suojassa olleiden vihollisten joukkoon. Heitto oli kuitenkin niin hätäinen, että lujahermoinen vastustaja kerkisi paiskata sen takaisin ennen räjähdystä. Onneksi vastaheitto jäi lyhyeksi.

Vankkureita ja niiden kaatunutta miehistöä tutkiessamme totesimme, että siinä oli menossa muonakuorma jollekin ehkä komppanian vahvuiselle yksikölle. Mukana oli todennäköisesti yksikön vääpeli ja pari muonittajaa sekä ajomies. Kuorman viipyminen toisi varmasti syömättä jääneen joukon tiedustelijat asiaa tutkimaan. Tätä pohtiessamme alkoi kuulua auton ääntä etelästä päin. Kaukana paikoin aukealla pujahtavalla tiellä näkyi tulossa oleva kuorma-auto. Se näytti olevan tavallinen, kangaskuomuinen T-mallin Fordia muistuttava auto, jonka portailla kummallakin puolen seisoi aseistettu vartija. Jälleen suoritettiin nopea syöksy asemiin mäen rinteellä. Tulitus oli tehokas, sillä auto pysähtyi moottori paukahtaen aivan eteemme. Ehkä hieman toista kymmentä miestä käsittävän vihollisen vastarinta oli yllätyksen vuoksi vähäistä. Ulkopuolella portailla seisseet ja osa kuormassa olleista kaatui ilmeisesti jo tulen avauksessa. Pieni osa pääsi ulos ja pellon ojiin asemiin, jonne miltei kaikki kuitenkin jäivät kaatuneina virumaan. Eräs suojaan päässeistä suoritti uhkarohkean juoksun avoimen pellon yli. Ryhmän kiivaasta tulesta huolimatta tämä mutkitellen

juossut vastustajamme pääsi vastapäisen metsän reunaan painuen sinne suojaan kädellään taakseen vilkuttaen. Tähän tulitukseen osallistuivat kaikki partion miehet. Aikaisemmin mainittujen lisäksi olivat mukana ainakin Kalle Huikkola sekä me koulupojat Teuvo Hellen, Seppo Airola ja Ilmari Aulamo. Miltei ehjäksi jääneessä kuorma-autossa oli miesten lisäksi jonkin verran säilyke-

Tavoitteena Salmenkaita.

muonia. Mitään merkityksellistä emme tarkastuksessa havainneet, mutta eipä tarkastusaikakaan kovin pitkäksi venynyt. Partionjohtaja sentään kerkisi joitain neuvoja antamaan ja varoitteli liian pitkiä sarjoja ampumasta. Me aloittelijat tuhlasimme panoksia. Pohjoissuuntaan ylenevän mäen rinteessä oleva varmistuksemme hälytti meidät melko pian. Kohta voimme kaikki todeta, että aukean takana oleva metsän reuna alkoi elää. Arvion mukaan useamman joukkueen vahvuinen vihollinen valmistautui etenemään hallussamme olevaa mäkeä kohti. Ruuan puuteko vai yksi pakoon päässyt vihollinenko oli joukon hälyttänyt? Ja kuinka leveäheidän ketjunsa oli tien suunnassa? Näihin kysymyksiin emme saaneet vastausta sillä partiomme johtajan päätös oli tässä tilanteessa selvä. Vetäydymme suorinta tietä takaisin omalle puolelle.

Pensaikkoisen metsän läpi ja vesaikkoa kasvavien pellon ojien suojassa aloitimme paluumatkamme pyöriä taluttaen. Eteen sattunut korkeata heinää ja pensaita kasvava suomaasto tarjosi hyvän näkösuojan. Vihollinenkin lienee ollut epätietoinen tilanteesta ja joukkomme suuruudesta, koska se tuli varsin hitaasti peräämme. Umpimähkään suolle ammutut laukaukset ja konetuliaseitten sarjat eivät aiheuttaneet tappioita joukossamme. Ehkä sattumalta jonomuodossa etenevän joukkomme jälkipään sivulle joutunut yksinäinen vihollistiedustelija ei päässyt kulkuamme estämään, vaan jäi kaatuneena polun varteen. Usean metrin levyinen suo-oja tuntui vaikealta esteeltä, mutta sekin ylitettiin hämmästyttävän nopeasti ja olo alkoi tuntua turvalliselta. Muutaman kilometrin taipaleen jälkeen saimme joitakin laukauksia vastaamme. Mutta onneksi asia selkisi pian ja oman rykmentin miehet voivat todeta partion palaavan tappioitta ja kunnossa. Joukkueemme ei enää ollut lähtöpaikassamme, mutta vastaamme lähetetty alik Erkki Ylinen opasti meidät nopeasti muun joukon yhteyteen. Partion johtaja pääsi tekemään ilmoitusta retken tuloksista ja me muut syömään ja nokosille. Ja pian hyökkäsi uusi joukko ev Tiiaisen johdossa Hevossaaren suuntaan ehkäpä mennäkseen Viipuriin.»

Jos Vuoksen ylitys oli ollut helppoa ja yksinkertaista, hyökkäyksen jatkaminen tuntui vaikeahkolta. Vihollisen rintamakomentajia oli ehkä vaihdettu kaiken katastrofin jälkeen, joka heitä oli kohdannut. Vastaan joka tapauksessa tunnuttiin panevan taas lujasti, niin kauan kuin upseerit ja politrukit pysyivät taistelussa mukana. Ja heissähän oli tunnetusti kovia miehiä.

19. 8. illalla Haanterä antoi käskyn etenemisestä Mälkölään ja Pölläkkälään.

Klo 3.00 Vahla alkoi etenemisen Salo-Paakkolan kaakkoiskulmasta Kaukilaan. Hän otti aseman haltuunsa klo 6.15 ja jatkoi sen jälkeen hyökkäystään Harvakylään. Iltaan mennessä pataljoona pääsi Kerimäkeen ja Revonmäkeen asti.

Kirjavaisen hyökkäys seuraavana aamuna (20. 8.) lähti hyvin käyntiin. Vihollinen oli jättänyt asemansa. Vihollinen oli varastanut taistelukentälle jääneiltä kaatuneiltamme asepuvut ja alusvaatteetkin. Se oli murheellista katseltavaa. Klo 15.00 komppania saavutti valtamaantien. Eteenpäin se ei enää päässyt, sillä lännessä, Hallasuon eteläpäässä oleva erittäin hallitseva Hiidenmäki oli miehitetty ja lujasti linnoitettu.

Palokankaan kautta edennyt Kuljulan komppania kääntyi Multamäestä itään ja myöhemmin etelään ja saapui Mälkölän kylän pohjoispuolelle. Komppania yritti hyökätä valtatielle, mutta kylän raunioihin pesiytynyt vihollinen esti sen.

Kapteeni Loimu aloitti hyökkäyksensä Äyräpäähän klo 9.20. Raunion komppania hyökkäsi rautatien suunnassa ja sai Äyräpään aseman haltuunsa klo 9.50 ja Äyräpään kylän keskustan klo 13.00. Luutnantti Maijalan komppania hyökkäsi Vuoksen rannan suunnassa. Vihollisen tehdessä vain heikkoa vastarintaa komppania valtasi Pölläkkälän klo 16.00. Rautatien eteläpuolella etenevä luutnantti Kyyhkysen 10.K pääsi Kivikkomäestä länteen olevaan metsämaastoon klo 15.00. Panssareilla vahvistettu vihollinen piti kuitenkin tien seutua hallussaan. Pimeän tulon vuoksi oli tien haltuunotto jätettävä seuraavaan päivään.

Salo-Paakkolassa vaihtoi majuri Toppola varmistustehtävät Hevossaari-Kalliomäki linjalla Hopeasalmesta ylitulleen Kevyen Prikaati Tiiaisen kanssa klo 18.30 ja siirtyi Kylä-Paakkolan aseman seudulle. Ltn Oksanen jäi edelleen varmistustehtävään Ristiseppälän aseman maastoon.

21. 8. 1941 taistelut jatkuivat aamusta alkaen koko rykmentin alueella. D:n komentaja kiirehti etenemistä ja erikoisesti tien Äyräpää-Mälkölä-Ristiseppälä nopeata avaamista evl Järvisen joukkoja varten, joiden tarkoitus oli edetä tien suunnassa Heinjoelle.

Äyräpään lounaispuolella saivat Loimun johtamat 6.K (Mäkelä) ja 10.K (Kyyhkynen) tykistö- ja krh-tulen tukemina kiivaan taistelun jälkeen haltuunsa käsketyn tien ja puhdistettua lähimaaston

vihollisista klo 8.55, siis viisi minuuttia aikaisemmin kun evl Järvinen aloittaa liikkumisensa ko. tiellä. Täpärältä piti, mutta onnisti.

21. 8. noin klo 14.00 kapt Loimu antoi 6.K:lle käskyn ottaa haltuunsa Variksen kylä Salmenkaidan pohjoisrannalla. Klo 20.00 6.K ilmoitti miehittäneensä kylän. Komppania yöpyi kylän maastoon. Seuraavana päivänä ltn Erkki Mäkelä antoi veljelleen ltn A. Mäkelälle käskyn varmistaa Valkjärven tien suunta. Illan hämärtyessä ilmestyi kylän päälle vihollisen lentokoneita, samaan aikaan myös omia hävittäjiä. Syntyi ilmataistelu. Mielenkiintoista oli katsella syöksyjä ja valojuovaluotien aikaansaamaa ilotulitusta. Mutta se oli meille kuoleman tanssia. 6.K oli juuri ruokailemassa maastossa, ilotulitusta taivaalla katsellen. Samassa yksi suihku pyyhkäisi ruokailevan komppanian osan sekaan ja ltn Erkki Mäkelä sai luodin päähänsä haavoittuen kuolettavasti. Komppania oli menettänyt toisen pidetyn päällikkönsä.

Kapt Loimun käskystä ltn A. Mäkelä otti komppanian komentoonsa.

Klo 10.15 kapteeni J. Kirjavainen aloitti hyökkäyksensä Hiidenmäkeä vastaan. Edellisen päivän illalla oli mäkeen annettu jo lujia kranaatti-iskuja, nyt aamulla lisää. Vihollinen piti sitkeästi puoliaan erinomaisen hyvissä asemissa, mutta sekä asemat että miehittäjät pehmenivät. Olimme mäen rinteessä, eikä tykistö enää voinut ampua, mutta krh:t kyllä. Niinpä niillä ammuttiin vielä kolmensadan kranaatin isku tukikohtaan ja sitten seurasi rynnäkkö. Siinä ryntäsi taas tiedä monennenko kerran Kuoreveden kovat soturit rohkean komppanianpäällikkönsä kanssa. Ja hurraa-huudoin mäki otettiin haltuun. Mutta ei vihollinen ihan huutamalla antautunut. Käsikranaatein, kasapanoksin ja konepistoolein mäki oli vyörytettävä, kuten monta muuta mäkeä aikaisemmin. Klo 16.40 oli Hiidenmäki, hallitseva maasto, Kuoreveden miesten omaisuutta.

Majuri Vahlan pataljoona taisteli jatkuvasti Kaukilan Revonmäestä ja sen eteläpuolella olevista tienristeyksistä. Tykistön tukemana pataljoona sai ne iltaan mennessä haltuunsa. Kaukilaan vihollinen jätti mm. kaksisataa säkkiä viljaa ja 2000 kiloa vehnäjauhoja ja bensiiniä.

Toppola sai käskyn siirtyä Kylä-Paakkolan asemalta Lehtikoikankaan eteläpuolelle, jonne pataljoona saapui klo 15.00. Toppolalle alistetun Pössin komppanian käskettiin siirtyä Mälkölän länsi-

puoliseen maastoon, jossa oli ilmoittauduttava Turkalle.

Luutnantti Siukosaaren komppania yritti vallata Mälkölän tiekolmiota, mutta vihollisen kova vastus oli esteenä. Samoin kävi Kuljulalle.

Loimu alkoi Äyräpään puhdistuksen jälkeen etenemisensä Salmenkaitalinjalle. Luutnantti Maijala saavutti Salmenkaidan klo 18.00. 6.K sai Variksen kylän haltuunsa klo 20.00. Vihollinen räjäytti perääntyessään sillat.

10.K (Kyyhkynen) ja 7.K etenivät tietä Äyräpää—Mälkölä kylän aukeiden reunaan, mutta hekään eivät saaneet vihollista karkoitetuksi. Kova paikka oli Mälkölä.

Vielä seuraava päivä taisteltiin lujasti Mälkölästä. Kun sitten otettiin enemmän raskasta kalustoa (tykistöä) töihin, saatiin kylä ja tiekolmio vihdoin puhdistetuiksi. Toppolan pataljoona sen teki. Siinä oli jo mukana omat panssaritkin, mutta heikolla tuloksella. Vihollinen tuhosi kaksi.

Vastustajaa on kunnioitettava silloin, kun siihen on aihetta. Mälkölässä oli vihollinen vahva.

Vihollisen vastus yleensä oli kunnioitettava, kun ottaa huomioon kokonaistilanteen, mikä vihollisen puolella oli.

Rykmentin tappiot Vuoksen tällä puolen olivat suurehkot.

Kaatuneita oli	3 upseeria	6 aliupseeria ja	25 sotamiestä
Haavoittuneita	5 upseeria	18 aliupseeria ja	108 sotamiestä
Yhteensä	8 upseeria	24 aliupseeria ja	133 sotamiestä

— — —

Korpraali Seppo Heikkilä kertoo, miten Lammin veljekset Reino ja Antto, Juupajoen miehiä, noin vaan omasta aloitteestaan muodostivat kahden miehen tykkipatterin ja vielä aika hyvin tuloksin: »Reino ja Antto olivat Sairalasta evakuoineet pienoiskranaatinheittimiä ja siihen paljon kranaatteja.

Olimme sitten taistelussa Korpilahden tienristeyksen maastossa. Ihmettelin, kun kuulin läheltäni: »Vähän pidemmälle, vielä vähän, pikkuisen oikealle, hyvin menee, hyvin menee». Aina välillä kuului kumea jysäys. Uteliaisuus vei lähelle. Siinä Lammin veljeksistä toinen hääräsi »nakun» kanssa ja toinen tähysti vihollisen puolelle. Innostuin itsekin seuraamaan. Se oli vallan tarkkaa tykistötulta, jota siinä johdettiin ja ammuttiin.

Pian tuli kuuluisaksi Juupajoen tykistöpatteri. Kun sitten taisteltiin Äyräpäässä, veljekset olivat taas melkein kuin ammattipuuhissaan. Silloin jo sanottiinkin kavereille: »Kuulkaahan pojat kun Juupajoen tykistö ampuu.»

Siinä oli kunnioitettava veljespari.

— — —

Kangasalan mies, kk-ampuja Salokannel muistelee Ristseppälän suunnan erästä tapausta seuraavasti:

»Lähdin vapaaehtoisena komppaniamme erään vieraan kk-ryhmän mukana, koska sen miehistö oli vajaa. Etenimme kohti rautatietä Ristseppälän ja Äyräpään asemien väliin, jonne matkaa oli noin kaksitoista kilometriä. Matkalla jouduimme pikku kahakoihin metsässä harhailevien vihollisryhmien kanssa. Kerrankin he yllättivät meidät kesken ruokailumme, mutta lähtivät livohkaan pikku taistelun jälkeen.

Saavuimme sitten asemien välimaaston harjanteelle, jonka edessä oli rautatie ja maantie. Tiellä viholliskolonna eteni, jonka kovalla tulella pistimme matalaksi. Siinä alkoi melkoinen papatus ja räiske. Sekä luoteja että käsikranaatteja tuli ja meni. Kauan en tässä kahakassa ehtinyt olla, kun tuli kohtaloni. Oli kai 13. 8. 41, kun kaverit näkivät minut verisenä sitoessaan ja avustaessaan JSp:lle. Läsnä oli ainakin ylikers T. Paavola ja alik T. Lehtinen. Muistelen heidän maininneen, että nyt Salokannel lähtee viimeiselle matkalleen.

Tapaus on muistissani seuraavanlaisena. Olin kk-ampujan apulaisena. Ase ei oikein tuntunut toimivan: »Annahan, kun minäkin yritän.» Kaveri siirtyi sivuun ja tartuin kahvoihin. Tein kunnon latausliikkeen ja painoin liipaisimesta. Pelasihan se ja hyvin sittenkin. Aloin paahtaa viholliskolonnaa. Samassa lähellä oleva kaveri sai osuman kiikarikivääriinsä ja luoti kimposi hänen olkapäähänsä. Katsoin kaveria ja juuri silloin sain poskipäähäni sirpaleita, joista yksi meni poskiluun läpi kieleeni. Painoin vaan liipasimesta ja annoin kk:n soida. Toiset vetivät haavoittunutta taaksepäin. Samassa tuli tärsky kypärääni, joka lensi kivissä kolisten maahan.

Ampujan apulainen sanoi: »Suustasi vuotaa kovasti verta.» Silloin en enää jaksanut painaa liipasimesta.

Kaverit vetivät minut taakse sidottavaksi. Matka JSp:n kautta

sairaalaan alkoi. He eivät aavistaneet, että myöhemmin taas tavattiin Valkeasaaren puolustuslohkolla.»

»Salokannel oli rohkea ja hyvä kk-ampuja», sanoi vänrikki T. Paavola luettuaan ylläolevan.

— — —

Ylikersantti Mäenpää, Pössin komppanian pst-ryhmästä kertoo Mälkölän taistelusta: »Pössin komentopaikka oli talvisodassa poltetun ison maatalon sokkelin takana. Edessämme oli peltoaukeama, jonka takana vihollinen oli asemissa noin 350 metrin etäisyydellä meistä. Sinne piti hyökätä, mutta jo ajatus pöyristytti. Pataljoonan jääkärijoukkue oli yrittänyt, mutta kärsinyt melkoiset tappiot. Joukkueen johtaja vänr V. Hovikin oli siinä kaatunut.

Odoteltiin krh.joukkueelta kranaattipehmistystä, mutta niin hullusti olivat asiat sielläkin, ettei heillä sillä hetkellä ollut kranuja. Niitä kyllä oltiin hakemassa, ja kuljetustapa oli kantaen. Heti kun niitä tuli, krh.miehet lähettivät ne saman tien vihollisen niskaan. Ja hyvin ne sinne tippuivatkin.

Pössi sanoi minulle: »Pst,ryhmä menee katsomaan, onko vihollinen vielä asemissaan.» Kyllä käsky vähän pelotti, ja minä sanoin meitä olevan vain neljä miestä. Muut ovat kranaattia kantamassa. »No menette sitten neljään mieheen ja pureudutte sinne kiinni, ellei siellä ole vihollisia.»

Kuivalan Pekka sanoi: »Me mennään, kun käsketään.»

Vihollissuuntaan meni Salmenkaidan maantie. Sen ojia pitkin lähdimme varoen etenemään. Siinä oli Kuivalan Pekka, »Pikku Ville», muistaakseni. Kuivalan Pekka oli kovalla päällä. Käsikranaatteja täytyi kerätä niin paljon, kun toisilta irti saatiin.

Vihollisasemat olivat vesottuneessa saarekkeessa. Pekka aikoi painua suoraan saarekkeeseen. Sain kuitenkin sen estetyksi ja jäimme erään siltarummun taa tähystelemään. Siellä liikkui iivanat vesakossa. Avasimme tulen neljään mieheen. Se kai hermostutti vihollisia, varsinkin koska tulemme tuli melkein nenän alta yllättäen. Ryntäsimme vesakon reunaan ja viskoimme kranaattimme vihollisen niskaan. Sitten päälle ja lujaa. Montuissaan seisoivat ne, jotka vielä olivat jälellä ja antautuivat vangiksi.

Asia oli sillä paikalla selvä. Mutta sivustasta, metsästä alkoi tulla konekiväärillä. Ryssät pelkäsivät paljon enemmän tätä omiensa tulta kuin meitä. Vangit vietiin suojaan savihautaan.

Päätin tarkastaa maantien toistakin puolta. Lähdin yksistäni sinne tarkastelemaan. Kun pääsin maantielle, pilkisti kuopasta hyvin musta naama. Minulla oli kivääri tanassa ja sormi liipasimella. Kyllä musta naama putosi. Huusin äijälle melkein olemattomalla ryssän kielen taidollani, että tuuppas ylös. Musta äijä tuli, mutta ei ennen kuin laskin kivääriäni jalalle. Hän hyppäsi montustaan ja tuli. Samalla hetkellä huomasin lisää antautuvia vihollisia. Niitä hyppi toistakymmentä ylös montuistaan ja ne tulivat ympärilleni.

Palatessamme meitä oli lähes kolmekymmentä miestä ja Pössi oli ihmeissään.»

»Mieleeni muistuu vielä paluumme meikäläisten luo. Vihollisen konekivääri ampui vähän ylipitkän matkan takaa, ja vangit viittoilivat ojaan päin. Annoimme heidän kulkea pitkin maantieojia. Minä olin tietysti vähän retevää poikaa ja kävelin pitkin tietä. Vanjat viittoilivat minuakin ojaan, mutta sisu ei antanut perään. Näyttelin vaan että ohi menee.

Sekin tulee nyt mieleen yli 31 vuoden takaa, että asepula meiltä häipyi, koska saimme saaliina noin neljäkymmentä ihan tuliterää puoliautomaattikivääriä. Luovutin vanhan venäläisen pitkäpiippuseni, joka ensinnäkin oli aivan sohlo ja toiseksi sillä ei saanut osumaa tauluun kuin aivan vierestä ampuen. Nyt sain kunnon aseen ja nopeasti ampuvan. Kaatuneitten repuista saimme myös ihan tuliteriä alusvaatteita. Ne olivat erinomaisia, palttinasta tehtyjä. Heti ensi tilaisuudessa vaihdoin vanhat ja likaset uusiin.

Myös ensi lomalleni lähdin sotasaalisalusvaatteissa. Kerroin asian kotonani, mutta siinä paikassa minun oli vietävä ne pihalle.»

— — —

Alikersantti Linder jatkaa samoista sekä seuraavan aamun tapahtumista. »III P:n jääkärijoukkueen tuliasemat olivat navetan kivijalan raunioissa ja sen ympäristössä. Vein käskyn jääkärijoukkueelle. Joukkue määrättiin ottamaan heti haltuunsa ne vihollisen asemat, jotka Mäenpään pst-ryhmän neljä miestä olivat äsken vallanneet. Siinä rauniomaastossa juoksenteli helvetin kaunis orlovilainen hevosenvarsa, jota ihastelin. Pojatkin ihastelivat ja sanoivat, että ota se haltuusi ja vie kotiin. Siitä saat hyvän lisän päivärahoisi. Innostuin varsaan vähän kuin huvin vuoksi. Mutta se oli kovin vauhkona, koska paarmat pihisivät ilmassa. Aattelin, että ne

ovat varmasti pihisemässä minun surmakseni, ja hevosen otto piti jättää kesken.

Menin takaisin komentopaikalle. En ehtinyt olla siellä kauan, kun haavoittuneita jääkäreitä alkoi tulla sinne. Antti tuli käsi siteessä. Mutta hänellä oli matkaseuranaan viisi vanjaa, joilla kaikilla oli torrakka olalla — ja Antti ilman asetta.

Seuraavana aamuna sattui pieni kähinä. Risto oli juuri tullut lomilta ja oli vähän nautittu tuliaisia. Aamulla menin housujani tyhjentämään männikössä, jossa komentopaikka silloin oli. Siihen ryntäsi harhaileva vihollisosasto, joka silloin vielä oli voimainsa tunnossa. Kyllä minunkin housuni äkkiä nousivat ylös. Siinä kahinassa haavoittui Lahtisen Ahti KKK:n lähetti, mutta vanjat katsoivat parhaaksi vetäytyä syrjään. Kai he kuitenkin samoja miehiä olivat, jotka jo päivällä kulkivat antautuneina.»

— — —

SALMENKAIDAN YLITYS JA KUUSAAN VALTAUS

Lepoa ei tullut. Jatkuvien taistelujen ja suurehkojen tappioiden takia joukkojen mieliala alkoi hieman laskea. Eikä se ollut mitenkään luonnon lakien vastaista. Näin sanoo rykmentin sotapäiväkirja.

Haluan toistaa aikaisemman sanontani, että nopea toiminta sodan tässä vaiheessa säästi suomalaisia miehiä, suomalaista kallista verta. Tämä oli pääkannustin, ehkä sivussa myös korkeimpien komentajien kunnia ja sotapäällikkömaine. Tämänkin ajatuksen kannattajia varmasti löytyy. Odotettiinko aina ja ainakin tärkeimmissä tilanteissa tykistön ja erikoisesti sen ammushuollon perille tuloa ja tehokasta käyttöä? Siitä voidaan olla useampaa eri mieltä. Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, ettei ammuttujen kranaattien ja kaatuneiden sotilaiden lukumäärä ole vertailukelpoisia. Mikä olisi kranaattimäärä, joka vastaisi yhden sotilaan hengen pelastamista.

Kiirettä oli. D:n komentajalta tuli kaksi käskyä, jossa se tuotiin selvästi esiin:

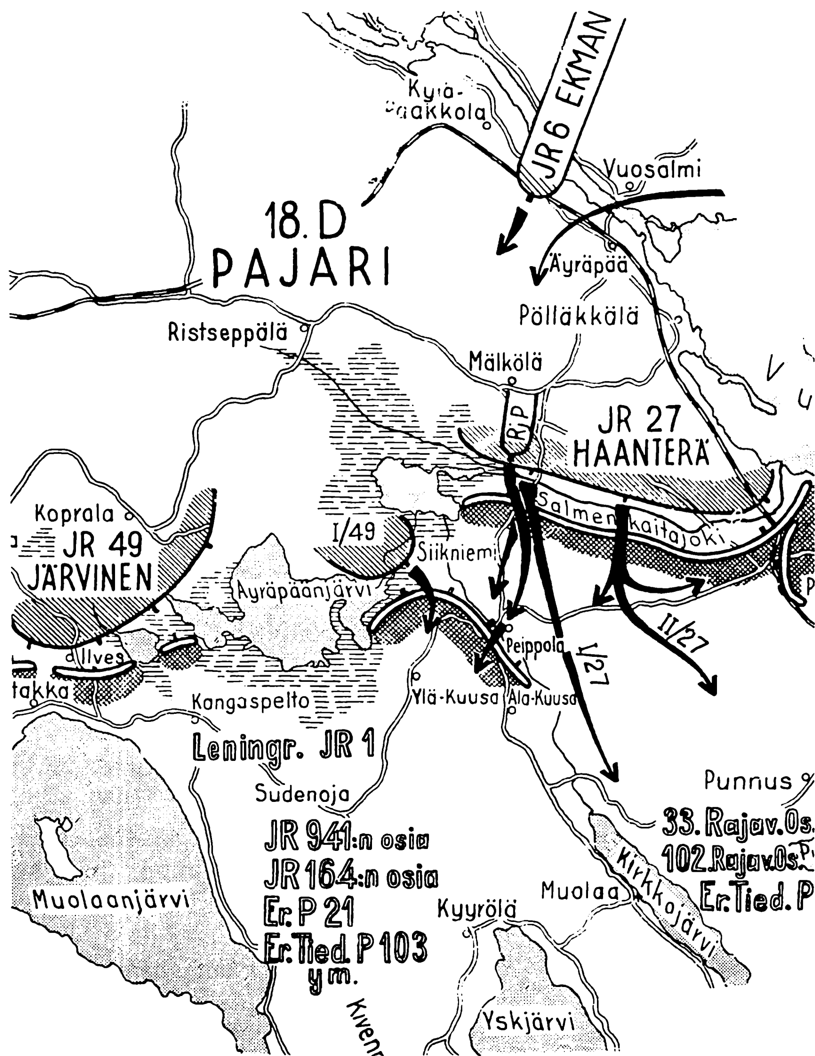
»JR 27:n on selvitettävä vihollisen heikoimmat kohdat Salmenkaitalinjalla sekä otettava nopeasti haltuun sillanpääasemat.»

»On annettava nopeasti tietoja Pyhäpääniemen suunnassa olevan vihollisen vahvuudesta.»

Haanterä lähetti jääkärijoukkueensa, mutta se ei päässyt tavotteisiinsa.

»Voivatko rykmentin pääosat aloittaa hyökkäyksen Pyhäpääniemen valtaamiseksi tänään viimeistään klo 16.00?»

Kaikkien niiden tietojen perusteella, mitä rykmentin komenta-

Tilanne 24.8.41.

jalla oli, hän ehdotti hyökkäystä yöllä, jolloin pimeän turvin voidaan päästä pienemmin tappioin. Divisioonan komentaja suostui ehdotukseen.

Tällöin elettiin elokuun 23. päivää 1941. Samana päivänä siirtyivät Linnoituskomppaniat 5 ja 8 Vuokselta Salmenkaidalle ja vapauttivat 5. ja 6. komppaniat etulinjasta. Illalla kapteeni Kirjavainen komppanioineen siirtyi Kaukialan kautta autokuljetuksena Kopralan maastoon edetäkseen sieltä Siikaniemeen.

Klo 21.30 rykmentin komentaja antoi käskynsä Salmenkaidan ylittämisestä, joka kuului tärkeimmiltä osiltaan seuraavasti:

»— Toppolan pataljoona hyökkää tien Äuräpää—Alakuussa suunnassa ensitavoitteena linja Pyhäpääniemi—Törrönmäki. Hyökkäystä tukee raskas krh-joukkue sekä 45 mm tykki ja joukkue 37 mm tykkejä.

— Kapteeni Loimu, pois yksi komppania, ylittää Salmenkaidan Variksen kylän kohdalla, valtaa Paisulansaaren valmiina jatkamaan Höltänmäen valtaamiseen. Hyökkäystä tukee rykmentin kevyt krh-joukkue sekä yksi 37 mm tykki.

— Turkan pataljoona, poissa yksi komppania, on valmiina seuraamaan Toppolan pataljoonaa.»

24. 8. klo 1.30 Loimun komppaniat ryhmittyivät hyökkäystä varten. Neljän patteriston voimakkaan valmistelun jälkeen komppaniat aloittivat Salmenkaitajoen ylityksen klo 2.30 tien suunnassa ylimenokaluston puuttuessa räjäytetyn sillan jäännöksiä hyväkseen käyttäen ja levittäytyen joen toisella puolella taisteluryhmitykseen rantapajukon suojassa. Lyhyen aamusumussa käydyn taistelun jälkeen vallattiin Nuorisoseurantalon maasto klo 6.30. Törrönmäkeä ja Anttilan maastoa edullisissa asemissa puolustava vihollinen karkoitettiin voimakkaan tykistön ja krh:n tukemina ja klo 10.05 hyökkäys saavutti Lähdeojan maaston.

Variksenkylän suunnalla luutnantti Maijalan ja luutnantti A. Mäkelän komppaniat, (5. ja 6.K:t) hyökkäsivät Loimun johtaessa. Ne ylittivät joen klo 2.30 rykmentin pioneerijoukkueen rakentamaan pikasiltaa ja ruuhia hyväkseen käyttäen. Pimeyden ja aamusumun suojassa Mäkelän komppania saavutti Paisulansaaren pensasmaaston. Maijalan komppania hyökkäsi kapteeni Loimun henkilökohtaisesti johtaessa Salmenkaidan eteläpuoliselle harjanteelle Tervalammen maastoon, jonka se saavutti klo 8.40 vain heikkoa vastusta kohdaten.

»Kyllä me näissä pimeyden töissä pärjätään», sanoi Maijalan lähettialiupseeri.

Osillaan komppania katkaisi Ala-Kuusan ja Punnuksen välisen tien Hopeamäen kohdalla. Samalla yksi joukkue otti yhteyden Toppolan pataljoonaan sekä yksi joukkue ja pataljoonan jääkärijoukkue jatkoivat hyökkäystä — Loimun edelleen johtaessa — Höltänmäen kenttävarustetuissa asemissa puolustavan vihollisen sivustaan. Sivustavaikutuksen johdosta luutnantti Mäkelän komppania valtasi klo 13.05 viholliselle edullisen ja hyvin varustetun harjannemaaston Salmenkaidan eteläpuolella.

Klo 15.30 Haanterä antoi hyökkäyksen jatkamiskäskyn, jonka mukaan:

— Rykmentille alistettu Erillinen Rajajääkäripataljoona komentajana kapteeni Avela hyökkää oikealla Muolaan suuntaan,

— Toppola etenee Peikolan suunnassa,

— Loimu hyökkää Kaatralammen eteläkärjen suunnassa ja

— Turkka reservinä Tervalammen maastossa.

Klo 18.00 mennessä Avela saavutti jokilinjan Kuusaan kartanon pohjoispuolella. Vihollisen vastus oli heikko.

Äyräpääjärven länsipuolelle siirretty Kirjavaisen vahvennettu komppania oli vihollisen vastahyökkäyksistä huolimatta iltaan mennessä edennyt Kuusaan kartanon tasalle. Siellä todetut, hyvin varustetut asemat, vihollinen jätti seuraavana yönä.

Kirjavaisella oli vaikeuksia. Mutta pelastuksena hänellä oli krh-joukkue. Ennen Kuusaan kartanoa oli vihollisella kovat puolustusaikeet.

»Erään viidakon reuna oli vahvasti miehitetty eikä etenemisestä olisi tullut mitään. Vänrikki Kyyrö sai heittimensä asemaan, ja tulta johdettiin kahteen pekkaan. Määräsin maaleja ja ammattimiehet suorittivat tekniset hommat. Välillä ryskytettiin viidakkoasemia ja taas heitettiin tuli avoimessa paikassa olevaan kotkottavaan kk-asemaan. Taas menimme viidakkoon. Näimme, miten tuli teki kovaa jälkeä.» Tähän tapaan Kirjavainen kertoi ja näin hän jatkaa: »Tähystäjä ilmoitti noin komppanian vahvuisen osaston marssivan Kuusaan kartanosta Ylä-Kuusaan tietä. Pyysin tykistötulta, joka osui maaliin melko hyvin. Kyyrön heittimet takoivat edelleen edessä olevia vihollisen asemia.

Vahla, hyvä tuttavani, ilmoitti hyökkäävänsä. Ilmoitin lähteväni myös. Tulenjohtajana toiminut Lehtonen ampui vielä kovia sarjoja

vihollisketjuun, jonka jälkeen hyökkäsimme. Tehtävämme muodostui enemmän maaston haravoimiseksi kuin taisteluksi.

25. 8. aamulla liityimme pataljoonaamme Ruusuinsuon pohjoispuolisessa maastossa.»

Avelan rajapataljoona oli klo 6.00 tienristeyksessä Kyyrölä—Muolaa.

Toppola saapui Peippolan kautta vastusta kohtaamatta Kannilan pohjoispuolella olevaan tienristeykseen. Varmistus oli Kannilan joella sekä Punnuksen ja Peikolan suuntiin.

Maijala oli Punnuksen kyläaukeaman pohjoisreunassa klo 21.30.

Mäkelä oli Karralammensuon pohjoispuolella olevan tienristeyksen lähimaastossa.

— — —

Siukonsaaren komppanian komentoryhmän johtaja, vääpeli Arvo Markkula kaiveli muistilokeroistaan seuraavaa: »Kun lähestyttiin Salmenkaitaa ylitystarkoituksessa, ltn Siukosaari lähetti johtamani partion ottamaan selvää Salmenkaidan ylitysmahdollisuuksista. Tärkeintä oli saada tietää, oliko silta ylityskelpoinen. Otin mukaani miehiä omasta ryhmästäni, pääasiassa lähettejä, joista yksi oli ainakin Kalle Syrjänen. Ja niin lähdimme. Etenimme rantapensaikon suojassa siltaa kohden. Vastarannalla ei näkynyt liikettä, mutta taaempana olevassa metsän reunassa kiilteli auringossa vihollisen kypäriä, melkein kuin olisi ollut kyynärpäätuntumassa. Pääsimme lähelle siltaa ja näimme jo selvästi sen olevan eheänä. Sitten sillalta nousi miehiä heitä odottavaan kuorma-autoon. Ja kiirettä niillä oli. Silloin päätimme vain tähystää, mitä tuleman pitää. Hetken tähysteltyämme sillasta nousi korkea lieska ja samalla koko maisema tärähti. Kun sakea savu sitten hälveni, silta oli mennyt taivaan tuuliin ja puupaloja sateli maahan siellä täällä. Osa rakenteesta jäi kuitenkin paikoilleen, mutta koko silta oli risana. Koska tehtävämme oli suoritettu, palasimme takaisin ja teimme suullisen ilmoituksen ltn Siukosaarelle.»

Väinö Rauhalahti jatkoi: »Pioneerit saivat tehtäväkseen korjailla sillan jalkaväen ylitettäväksi. Siitä myös 3.K ylitti Salmenkaidan. Rykmentin pioneereissa oli kotipaikkakunnan miehiä ainakin Heimo Salmi ja Urpo Salonen sekä Sahalahdelta Olavi Heino. Ylitys onnistui koko pataljoonalta. Kyllä siinä tapeltiinkin, varsinkin

kun oli edetty korkeampiin maastoihin. Siellä vihollisen puolustuslaitteet olivatkin. Kranaatteja saimme niskaamme oikein kuormakaupalla. Kuusaan Kartanon maastossa todettiin vihollisen voimakkaat puolustusasemat. Sinne hyökkäsi Kirjavaisen komppania enemmän oikealta. Meidän suunnastamme kohdistettiin Kuusaankartanon suuntaan 1.K ltn U. Oksasen johdolla. Kun siellä alkoi helpottaa, muut komppaniat pääsivät etenemään. Kuusaan ratkaisutaisteluun jouduin lopussa joukkueineni. Kartanoalueella oli vihollisella suuri varastoalue. Tästä varastosta me kähvelsimme aivan uuden kenttäpuhelimen, joka piti viedä Kuhmalahden ampumaradalle. Ikävä, että puhelin hävisi kuormastostamme.

— — —

Iskuryhmän johtaja alik Pohjanheimo 6.K:sta kertoo: »Kun Salmenkaitaa ylitettiin, pioneerit tekivät juoksusillan, joka pimeyden turvin työnnettiin joen yli. Vänr Hannulan joukkue lähti juoksemaan ensimmäisenä toiselle rannalle. Rannalla ei ollut vastusta, mutta myöhemmin oli. Pohjanheimo kyllä oli sitä mieltä, ettei kovaa taistelua syntynyt. Talvisotaan verrattavaa ei ollenkaan. Nyt tykistö teki selvää jälkeä ja pakotti monasti tulellaan vihollisen pe-

6. K:n Arvi Partanen, Artturi Mäkelä ja Reino Pohja.

rääntymään. Mutta Tolvajärvellä jalkaväen oli survottava itsensä vihollisen niskaan miltei ilman tykistön apua. Niinpä Pohjanheimo oli lisäksi sitä mieltä, että ryssän vakoilu oli saanut selville, missä Längelmäen miehet hyökkäävät ja lähti heti pakosalle, ennenkuin se olisi ollut myöhäistä. Vihollisia oli kyllä tälläkin mäellä. He pysyivät vain montussaan, eivät lähteneet eivätkä antautuneet. Niinpä Salmenkaidalla ne oli kaikki tapettava monttuihinsa. Jääkärijoukkueellemme on annettava tunnustus siitä, että heidän sivustahyökkäyksellään tämäkin tilanne ratkesi.»

— — —

TAVOITTEENA KIVENNAPA

Vauhti oli päällä ja sekä elävää voimaa että materiaalia riittämiin. Divisioonaan kuuluva JR 6 oli vapautunut muista tehtävistä. Avelan pataljoona oli edelleen alistettuna. Tiet olivat täynnä marssirivistöjä ja kuormastoja. Mikä maali vihollislentäjille! Mutta kaikeksi onneksi heitä ei tänne Suomen puolelle riittänyt kuin joskus harvoin pikavierailuille.

»Kunhan tykistö läpäisee liikenneruuhkat ja pääsee kranaatteineen perässä», ajattelivat jalkaväen johtajat. Pääsihän tykistö ja tuki hyvin jalkaväkeä. Aikaisemmat kokemukset olivat opettaneet nopean liikkumisen.

Majuri Turkan pataljoona jatkoi Muolaan kannakselta ja eteni Yksjärven ja Vuotjärven väliselle kannakselle, jossa joutui taisteluun Harvolan ja Väärämäen maastoissa.

Punnuksen kannaksella Haanterän rykmentin muut osat jatkoivat alueen puhdistamista sekä divisioonan vasemman sivustan varmistamista 25. 8.—26. 8. 41. Majuri Toppolan pataljoona miehitti Telkkälän kyläalueet, hyökkäsi Kirkkojärven itäpuolitse sen eteläpään tasalle sekä valtasi Avelan tukemana Lehtokylän.

Haanterän oikealla puolella hyökkäsi ev Ekmanin komentama JR 6, joka Muolaanjärven ja Yksjärven kannaksen kautta eteni Lempaalän suuntaan ja saavutti sen 27. 8.

Turkka ja Avela löivät vihollisen Harvola—Vääränmäki alueella ja etenivät nopeasti Kivennavan valtatien suunnassa. He saavuttivat 27.8. Pamppalan kyläalueen ja jatkoivat hyökkäystään kolme kilometriä kaakkoon olevan Putikkosuon tienhaaran maastoon,

jossa kohtasivat puolustukseen asettuneen vihollisen. Sinne saapui suunnilleen samaan aikaan Lehtokylästä Vuotjärven itäpuolitse myös Toppolan pataljoona.

Tavoitteemme, kylä nimeltään Uupunut oli jo melkein näkömatkan päässä. Nimi ei uuvuttanut, mutta kuukauden kestänyt yhtäjaksoinen taisteleminen, pelkääminen ja marssiminen uuvuttivat. Kaikki tiesivät sen, mutta kaikki tiesivät matkan tarkoituksen. Ja kaikki tunsivat suomalaisen sitkeyden ja venyväisyyden vielä väsymyksen rajallakin. Niinpä painettiin päälle, perään ja taas päälle.

Pirkka-Hämeen rykmenttikin vahvennettuna yhtä kovilla Avelan rajajääkäreillä painoi taas päälle.

»Toppolan pataljoona oli edennyt Kirkkojärven itäpuolta Telkkälään, josta Oksasen ja Kuljulan komppaniat jatkoivat Kirkkojärven itäpuolitse etelään. Sain majuri Toppolalta käskyn edetä Kirkkojärven ja Punnusjärven välisen kannaksen kautta Punnusjärven länsipuolelle olevalle tielle ja jatkaa etenemistä etelään.» Näin kertoi majuri M. Siukosaari ja jatkoi: »Se oli maastomarssi aina Myhkyrilään asti. Matka sujui häiriöittä ja kuormastommekin onnistuimme kuljettamaan pelto- ym. teitä myöten.

Eteneminen jatkui tien suunnassa. Paavolassa kohtasimme vihollisen. Komppanialleni oli alistettu sekä konekiväärijoukkue että yksi heitin. Yhteistoiminnalla mursimme kovan kahinan jälkeen vihollisen ja matka jatkui. Tuli Kuuppola ja tuli kova vihollisvastus. Sitä emme saaneet heti murrettua.

Ruoka oli kenttäkeittiössä kypsää ja miehet nälkäisiä. Päätin suorittaa ruokailun. Osa varmisti ja osa ruokaili. Vihollinenkin pyrki keittiöllemme. Nopea hyökkäyksemme oli hajoittanut vihollisen joukot. Niinpä eräs harhaileva vihollisosasto oli jäänyt selustaamme, vetäytyen perässämme samaa maantietä. Se oli odottamaton yllätys. Vihollisosasto ilmestyi ruokailupaikallemme. Lusikan asemesta oli tartuttava kiireesti aseisiin. Syntyi kiivas laukausten vaihto. Hurja räiske kaikui metsäisessä ruokasalissamme. Vihollinen sai lisävoimia. Paavolassa taistelevasta osastosta oli lähetetty tavallista voimakkaampi vihollispartio sivustaamme. Sekin alkoi tunkeutua ruokasaliimme ja taistelu muodostui aina kiivaammaksi.

Arvioni mukaan vihollisella oli ylivoima, mutta sen johto ei saanut ohjattua taisteluun koko voimaansa, vaan osa vihollisista ve-

täytyi sivuun, metsän suojaan. Niinpä pääsimme vähin erin niskan päälle ja vihollisen oli jätettävä männikössä sijaitseva ruokasalimme ja ruokailijat rauhaan. Taistelu oli kestänyt noin puoli tuntia. Tappioitakin tuli molemmin puolin, mutta suhteellisen vähän.

Eteneminen 25.-27.8.41.

Taistelun aikana ei tunnelmamme ollut kovinkaan korkealla, olimmehan motissa. Niinpä en saanut yhteyttä pataljoonaamme ennenkuin tie läheteillemme vapautui. Lähetin lyhyen ilmoituksen maj Toppolalle, mutta samalla päätin jatkaa etenemistä Sakastilan tienhaaraan, mikä oli lopullinen tavoitteeni. Puristamalla vihollista sivustoista saimmekin sen irtaantumaan Kuuppolan asemasta ja etenemisemme tavoitteeseen jatkui vauhdilla. Vihollisele ei enää sallittu aikaa uusien puolustusasemien miehittämiseen.»

Näin Siukosaari. Hyvä kuvaus siitä, miten etenemisen nopeus oli sekoittanut vihollisen pasmat sekä jo aikaisemmassa vaiheessa että tämänkin taistelun jälkeen.

Tavoitteessaan komppania oli 26. 8. 41 illalla.

Kirjavainen ja Kivelä olivat saavuttaneet Pamppala—Uupunut -maantien Voipialan pohjoispuolella.

Vääränmäen tienhaarasta Pössi ja Puolakan rajakomppania olivat aloittaneet 27. 8. klo 13.00 kahdeksan patteriston voimakkaan tykistövalmistelun jälkeen hyökkäyksen Äimisojan yli Pamppalan suuntaan ja kohtasivat Pamppalasta Jatkolan kautta etenevät 10. ja 9.K:t Vuotjärven lounaispuolella klo 15.00. Kaikki neljä komppaniaa aloittivat yhdessä hyökkäyksen Likolampien suuntaan sekä osillaan Voipialaan. Ne saavuttivat kiivaasti taistellen Likolampien tason ja Voipialan aukeiden eteläreunan klo 22.00. Iltahämärissä Pössin komppania saapui Likolampien maastoon vapauttaen etulinjasta Kirjavaisen ja Kivelän komppaniat, jotka siirtyivät Turkan reserviksi Pamppalan länsipuoliseen metsämaastoon.

Kev.Os. 6:n otettua vastaan 1. ja 2.komppaniain asemat Lehtokylässä mainitut komppaniat etenivät Pihlainen—Multamäki—Uupunut -suunnassa. Ne saavuttivat tavoitteensa klo 22.45.

Vihollisen vastarinta tuntui nyt keskittyvän Uupuneen tien suuntaan Likolampien eteläpuolelle sekä Suosiltojensuon kaakkoispuolisille harjanteille. Siellä sillä tuntui olevan usean komppanian vahvuinen osasto, joka todennäköisesti oli muodostettu hajanaisista vetäytyvistä vihollisryhmistä.

Tykistöllä oli ollut taas vaikeuksia seurata jalkaväkeä. Mutta kävi niin kaikessa kiireessä, että tykistö ajoi pattereineen liikaa eteen. Vähällä oli, etteivät ajaneet vihollisen puolelle. Se oli toisaalta vaan hyvä, koska läheltä suorasuuntauksella ammuttu kuuden tuuman kranaatti on niitä pelottavampia ilmestyksiä.

Ehkä Pajari havaitsi pitäneensä liika kiirettä piiskatessaan

joukkoja hyökkäämään. Pajari taisi jo eräässä tilanteessa johtaa itse etulinjan pataljoonaa. Nyt hän ikäänkuin rauhoittaen tilannetta salli Haanterän ryhmittää joukkojaan uudelleen ja suorittaa perusteellisesti valmistellun hyökkäyksen.

Niinpä Haanterä antoi 29. 8. klo 9.00 hyökkäyskäskyn, jossa hän käski mm:

— Avelan raja JP:n hyökkäämään oikealla ensi tavoitteena Luikon silta—Kivikalliokangas, josta edelleen Kotkaselän valtaaminen,

— Turkan hyökkäämään keskellä Pamppala—Uupunut tien suunnassa tehtävänä vallata Sudenhaudan kangas,

— Toppolan vasemmalla, tavoitteena tie Kotkaselkä—Uupunut—Ahijärvi

— ja Toiviaisen, (Palannut Sairalasta) Haanterän reserviksi Voipialan pohjoispuolelle.

Klo 11.00 Avela alkoi edetä Pelkosuonniittyjen länsipuolitse ja Putikkosuon pohjoislaitaa. Hän saavutti voimakkaampaa vastarintaa kohtaamatta Kivikalliokangas—Luikonsilta -maaston ja jatkoi klo 15.15 hyökkäystään ja valtasi Kotselän, jonne vihollinen oli samanaikaisesti etenemässä idästä.

Vihollinen oli lähettänyt autokuljetuksena Kotselän kautta apuvoimia Uupuneeseen, jotka juuri Kotselkään saapunut Avelan pataljoona tuhosi suurimmaksi osaksi ja sai sotasaaliiksi mm. kolme kuorma-autoa ja suuren määrän jalkaväen aseita.

Pamppala—Uupunut -tien suunnassa hyökännyt Pössin komppania ei saavuttanut menestystä, vaan sen oli vihollisen murhaavassa tulessa pakko jäädä asemiin Sulaojanmäen tasolle. Sitävastoin Sulaojamäkien pohjoispuolitse hyökänneet Kivelän ja vänrikki Viljasen (Kirjavainen oli lähtenyt lomalle) komppaniat saavuttivat lyhyen taistelun jälkeen Sudenhaudankankaan noin klo 14.45. 9. komppania (Viljanen) asettui asemiin Uupuneen suuntaan Kivelän hyökätessä tykistön ja heittimien tukemana vihollisen selkään Sulaojanmäkeen. Lyhyessä mutta kiivaassa taistelussa vihollinen tuhottiin. Ainoastaan pieni osa pääsi pakenemaan Sulasuon suuntaan.

Vasemmalla Toppola hyökkäsi ja eteni vihollisen kiivaasta vastarinnasta huolimatta, mursi vihollisen asemat Sulasuon länsipuolella ja saavutti Kotselkä—Uupunut—Ahijärvi -tien klo 13.45. Toppola jatkoi etenemistään Uupuneen suuntaan, jonka aukeiden vah-

vasti miinoitetun pohjoislaidan se saavutti klo 16.00. Edessä olevien miinakenttien vuoksi ei rintamahyökkäystä voitu jatkaa, mutta sen sijaan Siukosaaren komppania eteni vasemmalta saartaen Uupuneen tienristeystä kohden. Vihollisen voimakas tuli pysäytti kuitenkin hyökkäyksen iltahämärissä Rosinniityn lounaispuoliseen maastoon.

Luutnantti A. Mäkelän komppania otti vastaan 9.K:n asemat klo 20.00 Sudenhaudankankaan länsipuolella. Komppania hyökkäsi vielä illalla Uupuneen aukean länsilaitaan ja otti seuraavana aamuna klo 5.45 haltuunsa vihollisen edellisenä yönä tyhjentämän Uupuneen tiehaaramaaston.

Sekä Haanterälle että koko rykmentille tuli miellyttävä käsky: JR 27 käskettiin kokonaisuudessaan lepoon Tahoslammen maastoon. Tasan kuukausi oli kulunut ja ensimmäisen kerran rykmentti oli yhtaikaisesti levossa.

Illalla eversti Haanterä tarkasti rykmentin. Hän jakoi kunniamerkkejä hyökkäysvaiheen alkuaikojen suorituksista. Niitä oli paljon, mutta vielä enemmän oli niitä, jotka ristin tai mitalin olisi-

E. Heikkilä ja K. Huikkola rykmentin jääkärijoukkueesta.

vat ansainneet: jokainen mies, joka oli täyttänyt tehtävänsä. Sillä kaikki ne olivat urhollisia taistelijoita. Ylhäältä asti määrättiin eri kunniamerkkien lukumäärät eikä niitä kaikille riittänyt.

Kun sekä Viipurinlahden ylittäneet että Viipurin itäpuolella edenneet divisioonamme motittivat vihollisen elävää voimaa, mutta ennenkaikkea valtavaa sotamateriaalia, Porlammin ym. maastoissa, samanaikaisesti Ekmanin rykmentti ohitti Kivennavan sen länsipuolisen maaston kautta, otti haltuunsa Kivennavalta etelään johtavan tien ja valloitti paikkakunnan. Samanaikaisesti oli Haanterän rykmentti vielä kovissa taisteluissa Uupuneessa. Näiden rykmenttien taistelujen yhteistuloksena oli Kivennavan valtaus.

Kun Haanterän rykmentti sitten marssi Kivennavan läpi kohti rajaa, se näki kaameat jäljet: sotakalustoa, romua, kaatuneita hevosia ja kaatuneita venäläisiä. Kovia sotureita makasi sikin sokin tien varsilla. Se oli JR 6:n taistelun jälki. Samanlaatuinen näky oli Uupuneessa ja Kotselässä.

Uupuneen taistelujen loputtua majuri Toiviainen käski: »Nyt sitten pojat mennään Kivennavalle. Se on jo meikäläisillä. Tässä välissä saattaa olla vain muutama hassu vihollinen. Alikersantti Nikkilä ottaa ryhmänsä ja lähtee edellä.»

Alikersantti Nikkilä kertoo tapauksesta näin:

»Me lähdimme. Olimme edenneet noin 300-400 metriä, kun rupesi tulemaan karanaatteja kuin konekivääristä. Pikatykkihän sen täytyi olla. Painuimme ryhmän kanssa metsään, että tanner tömisi. Siellä tuli mieleeni Toiviaisen sanojen totuus, että hassujahan niiden täytyy olla, kun pientä joukkoa ampuvat noin hurjasti ja kovalla aseella. Me olimme visusti suojassa. Tuli ei enää kohdistunut meihin vaarallisesti, eikä vahinkojakaan tullut.

Hetken kuluttua lähdimme varovaisesti jatkamaan, mutta vihollinen oli tykkeineen lähtenyt jo livohkaan. Jäljelle se oli jättänyt suuren kasan tykin hylsyjä.»

— — —

»Toiviaisen pataljoonan lähettialiupseeri Järvenpää oli palannut kenttäsairaalasta. Mutta kun hän oli toipilaana, Toiviainen oli käskenyt hänen olla vielä pari kolme päivää pataljoonan Töpinässä. Oli jo ylitetty Vuoksi ja edettiin rajaa kohden. Töpinän teltta oli erään mäen reunassa. Tuli vihollisen kaksi lentokonetta ja ne pu-

dottivat pomminsa. Ensimmäinen räjähti Töpinän teltan kyljessä kasvavassa suuressa kuusessa. Siinä tuli rumaa jälkeä. Siinä kaatuivat mm. Martti Järvelä, Väinö Salminen, Aaro Järviö, Yrjö Koskinen ja haavoittui ainakin Vanhatalo. Puunoksalla riippui Järvelän vyö ja tuppiroska. Otin sen ja lomalle päästyäni vein hänen kotiinsa. Järvelällä oli myös Hannulalta saatu pistooli. Otin sen ja annoin vasta myöhemmin luutnantti Hannulalle.»

Alikersantti Oiva Syvänen jatkoi: »Oma telttamme oli noin kymmenen metrin päässä äsken kerrotusta teltasta. Kun juoksin paikalle, näin rumaa jälkeä. Aivan kuin ihmeen kautta teltassa selvisi naarmuitta räätälin töitä hoitava Eräjärven Lehmus. Hän oli ollut kuusen juurella ja sen runko suojeli häntä siruilta. Meidän teltastamme pojat pyrkivät ulos, kun koneet lähestyivät. Teltassamme oli toinen samanniminen, nimittäin Väinö Salminen. Hän pyrki myös ulos, mutta tartuin vyöhön. Yksi pojista pääsi ulos ja kuoli, mutta Salmis-Väinö kiitti minua.»

— — —

26. 8. 41 julkaistiin allaoleva rykmentin päiväkäsky:

»Lähtiessämme heinäkuun viimeisenä päivänä valloittamaan takaisin meiltä riistettyä Karjalan Kannasta, vetosin päiväkäskyssäni Pohjois-Hämeen miesten maineikkaisiin perinteisiin talvisodan päiviltä.

Vajaan kuukauden voitokkaiden taistelujen jälkeen voin nyt todeta, että rykmentti on täyttänyt, jopa ylittänytkin sille asetetut vaatimukset. Ankarista ponnistuksista ja niiden aiheuttamasta uupumuksesta huolimatta on kaikki tehtävät suoritettu tunnollisesti ja uhrauksia säikkymättä. Siten olemme voineet edetä yhtämittaisesti, eikä vetäytymisiä ja maaston luovutuksia ole tapahtunut kertaakaan. Murtauduttuaan vahvasti linnoitetun rajavyöhykkeen läpi ovat joukkoni kovissa ja verisissä taisteluissa vallanneet laajan alan isiemme maata. Nimet Peusanmäki, Miettilä, Lankila, Siisiälä, Hynnilä, Ilmee, Rätykylä, Yli-Kuunu, Kirvu, Antrea, Sairala, Vehkapää ja Leinjärvi — tärkeimpiä mainitakseni — ovat voitontiemme ylväitä viittoja. Ja Vuoksen ylityksemme osoittaa, kuinka hyviin tuloksiin voidaan päästä yllätyksellisellä ja rohkealla toiminnalla silloinkin, kun vaikeudet näyttävät olevan suuret.

Ilman raskaita menetyksiä ei tämäkään retkemme ole sujunut.

Moni aseveljemme on iäksi jättänyt paikkansa vierellämme, ja yhä kasvavat valkoisten ristien rivit kotikalmistoissamme puhuvat omaa kieltään heidän antamansa uhrien suuruudesta. Kaikkensa antaneitten sankarien muisto velvoittaa meitä yhä uusiin ponnistuksiin päämäärämme saavuttamiseksi. Kunnioittavat kiitollisuuden ajatukset kohdistuvat myös niihin aseveljiin, jotka haavoittuneina ovat joutuneet pois riveistämme.

Kiitän rykmentin ja sille alistettujen joukkojen upseereita, aliupseereita ja miehistöä heidän pelottomasta ja valppaasta toiminnastaan. Erikoisen tunnustuksen ansaitsee pataljoonien ja komppaniain sekä rykmentille alistettujen joukkojen hyvä yhteistoiminta, samoin tykistön monesti ratkaiseva osuus etenemisemme eri taisteluvaiheissa. Oleellinen osuus hyökkäyksessämme on ollut myös rykmentille pitkän aikaa alistetulla I/JR 49:llä, joka on monissa ratkaisevissa taisteluissa kunnostautunut.

Tähänastiset saavutukset ovat takeena siitä, että rykmenttini edelleenkin tulee suorittamaan osuutensa sodassa, jossa isänmaan vapaus lopullisesti sinetöidään.»

Rykm kom Evl L. Haanterä   Adjut. kapt A. Heinivaho.

— — —

RAJAJOEN YLI VALKEASAAREEN

Haanterä rykmentin lepo ei ollut kovin pitkä, noin 36 tuntia. Miellyttävältä se kuitenkin tuntui. Oli kuin sotaa ei olisikaan. Ei tarvinnut tappaa eikä pelätä tulla tapetuksi, vaikka puskaryssiä liikkui vähän joka puolella. Niidenkin luonto oli jo lannistunut nälän ja väsymyksen takia ja he antautuivat nyt helpommin suomalaisille. Niinpä vänrikki Viljanen ajaessaan pyörillä lähettinsä Leimiön kanssa Turkan puhutteluun säpsähti, kun vesakkoisella polulla viiden metrin päässä töksähti eteen kaksitoista venäjäläistä. Pois pyöriltä vaan ja »ruki veer». Kaikki tottelivat nöyrästi. Viljanen vei iivanat lahjaksi Turkalle. Samaan aikaan Pössin leirialueelle oli eksynyt kymmenen hiippailijaa, jotka olivat yhtä tottelevaisia. Paljon olivat vihollisemme jo ihmistyneet, vaikka olivat jo lähellä omaa valtakuntaansa. Mutta sitä he tuskin tiesivät, sillä

heillä ei ollut karttoja eikä sisukkaita johtajia. Samanlaatuisia tapauksia oli joka komppanialla.

1. 9. 41 A. O. Pajari antoi käskynsä JR 27:n siirtymisestä Karvalan kautta Tapkina-Tonteri linjalle rajajoen tuntumaan, kuuluisan Mainilan seuduille.

Marssittaessa Kivennavan kirkonkylän läpi todettiin kirkon menneen jo talvisodan melskeissä tuhkana tuuleen. Hautausmaa oli sodan melskeissä myllerretty. Kuolleitten luut oli melkein nostettu haudoistaan. Jumalan tuomio näkyi kirkkomäen Raivolanpuoleisella rinteellä. JR 6:n taistelun jäljet olivat täyden palkan arvoiset. Noin kaksisataa täysin liikkumatonta vihollista makasi siinä romun seassa. Vähän ylempänä siunatulla hautausmaalla nukkuivat esi-isäpolvien siunaamat kristityt, osa heistä jo Ison vihan aikaisia uhreja. Tässä oli kahdenlaisia, uhreja, vainajia.

Mainilan maastossa tykistö oli jo asemissa. Eversti Aaro Olavi Pajari suunnitteli todellisia Mainilan laukauksia ja antoi henkilökohtaisesti niiden tulikomennon.

1. 9. klo 21.00 Haanterä antoi Pajarin käskyyn perustuvan hyökkäyskäskynsä seuraavana aamuna klo 6.00 alkavaa toimintaa varten.

Majuri Toiviainen hyökkää etulinjassa oikealla ja ylittää Rajajoen Tapkinan myllyn kohdalta ja jatkaa Suur-Kaljala — Pien-Kaljala -suunnassa ensi tavoitteenaan tienristeysmaasto Kaljalain välissä.

III/JR 27 komentajana kapteeni Kivelä hyökkää vasemmalla ja ylittää Rajajoen Anttilanmäen molemmin puolin ensimmäisenä tavoitteenaan tie Termola — Pien-Kaljala, josta se on valmiina avustamaan Toiviaista tienristeysmaaston valtauksessa.

Toppolan pataljoona seuraa Toiviaista.

Vielä samana iltana 9 K valtasi Viljasen johdolla ja tykistön avustaman sillanpään Tonterin sillan luona Antinmäestä etelään.

2. 9. aamulla Maijalan komppania ylitti Rajajoen Tapkinan myllyn luota vastusta kohtaamatta ja jatkoi etenemistään Suur-Kaljalan aukeiden länsipuolitse ja saavutti klo 11.00 Kytöniitystä länteen olevan kukkulamaaston. Täällä vänrikki Himotun päällikkyydessä oleva 6.K hyökkäsi Maijalan asemien läpi ja saavutti klo 13.30 maaston Suur-Kaljalan kaakkoispuolella.

Klo 7.15 Raunion 7.K ylitti joen Suur-Kaljalan pohjoispuolella, mutta komppanian hyökkäys pysähtyi vihollistuleen piikkilan-

kaesteille edettyään noin 500 metriä. Samoin kävi Anttilan eteläpuolella olevasta sillanpääasemasta hyökänneiden III P:n 10. ja 11. komppaniain. Sen sijaan vihollinen yritti vastaiskullaan pakoittaa komppaniat perääntymään. Mutta tällöin Kivelä käski 9.K:n hyö-

Tälle Kuljulan komppanian osallle on jaettu vapaudenmitallit tunnustuksena hyvistä taistelusuorituksista.

Osa 1. KK:n toista joukkuetta Tammiselän kylässä joulukuussa 1941.

kätä vasemman sivustan suojaamiseksi Anttilanmäestä noin 1500 metriä itään olevaan polkujen yhtymäkohtamaastoon. Nopeasti komppania saavutti tavoitteensa.

Näin sanotaan rykmentin taistelukertomuksessa, jonka piiriin eivät yleensä kuulu komppanian henkilötappiot, vaan ne tuodaan virallisesti esiin erillisissä tappioluetteloissa. Niinpä 2.9. aamun tapahtumat tuntuvat helpoilta ja yksinkertaisilta. Siksi on syytä ottaa mainitun aamupäivän tapahtumista esimerkki siitä, mitä komppaniassa tapahtui. Tapauksen kertoo korpraali Antti Järvinen 2.KKK:sta (8.K) seuraavasti:

»Ylitimme 2. 9. 41 Rajajoen Topkinahovin sillasta Maijalan komppanian puhdistettua ensin vastarannan. Kävimme asemaan Suur-Kaljalan aukeiden reunaan. Edessä oli loiva kumpu. Sen eturinteellä oli maahan kaivettu hylätty panssarivaunu, laella heinäsuova ja takarinteellä vanha asema, taisteluhaudan pätkä. Se ei ollut kymmenenkään metrin pituinen. Asemiimme näkyivät siitä vain kuivuneet naamiopuiden latvat. Takanamme oli vihollisen rakentama korsutalli. Sen katolta asema näkyi hyvin ja se näytti aivan kuolleelta.

Iltapäivällä komppaniamme päällikkö kapteeni Uotila käski kahden kivääriinjohtajan ja panssarintorjuntajoukkueen johtajan tiedustella uudet asemat mainitulta kummulta. Matkaan lähtivät ainakin alikersantti Kalle Peltomaa, korpraalit Vilho Viitaanlahti ja Onni Valta II joukkueesta sekä ylikersantti Unto Orsama ja taistelulähetti Paavo Koivisto pst-joukkueesta. Kun he olivat päässeet heinäsuovan ja tyhjän aseman väliin, vihollinen avasi yllättäen kivääritulen tyhjäksi uskotusta asemasta. Etummaisina kulkeneet Viitaanlahti ja Valta, heittäytyivät nopeasti maahan huutaen »maahan, maahan» toisille. Orsama ja Peltomaa vastasivat seisaaltaan vihollisen tuleen. He kaatuivat molemmat. He olivat taistelleet viimeisen taistelunsa. Toiset pääsivät ryömien vetäytymään omien luo.

Iltapäivällä kuulimme, että samana päivänä oli kaatunut neljä muutakin Oriveden miestä: sotamies Mikkola viestijoukkueesta, korpraali Jouko Säynäjoki 7.K:sta ja omasta komppaniastamme kersantti Jukka Mäkelä ja stm Vuorinen. Keskustelu päivän tapahtumista illalla oli hiljaista ja surumielistä.»

Näin korpraali Antti Järvinen kertoi ja jatkoi:

»Vähällä oli tapahtua vielä muitakin ikävyyksiä. Olimme yöllä

kiväärivartiossa. Pimeys ja eilispäivän tapaus varottivat vartiomiehiä. Edestämme alkoi kuulua töminää ja puhetta. En erottanut, oliko puhe tuttua. Huusin »ketä siellä». Ei vastausta. Nostin varmistimen ja peukaloni hipoi jo liipasinta. Mutta vaisto kielsi painamasta. Huusin vielä »ketä siellä». Silloin kuulin jo Yrjö-veljeni äänen vastaavan. Kyllä helpotti. Sieltä tuli muitakin tuttuja kavereita partiomatkaltaan.»

Varovaisuus kaikissa muodoissaan on paikallaan. Mikä kauhea tilanne, jos Järvinen olisi ampunut Yrjö-veljensä.

Alikersantti Yrjö Järvinen 5. komppaniasta jatkaa:

»Aamulla joukkue sai tehtäväkseen tuhota eilisellä tiedusteluretkellä havaitun vihollisen korsukylän. Lähestyessämme sitä asteli vastaamme yöllä kadonnut stm Valkama Hän oli väsyneenä nukahtanut erääseen tyhjään korsuun, herännyt vasta aamulla ja lähtenyt etsimään joukkuettaan.

Saavuttuamme korsukylän maastoon sain tehtäväkseni stm Himmasen ja stm Vilho Järvisen kanssa tuhota korsut, joita oli kolmetoista. Toiset määrättiin varmistamaan. Minä avasin ovia käsikranaateista tehdyillä nippupanoksilla, minkä jälkeen Himmanen heitti kasapanoksen korsuun. Vilho Järvinen oli vieressäni valmiina heti tarvittaessa tulittamaan konepistoolilla. Erään kor-

Siukosaaren komppania: Kuhmalahden ja Sahalahden soturit.

Osa III P:n Esikuntakomppaniaa.

1./JR 27:n I joukkue ja panssarintorjuntaryhmä.

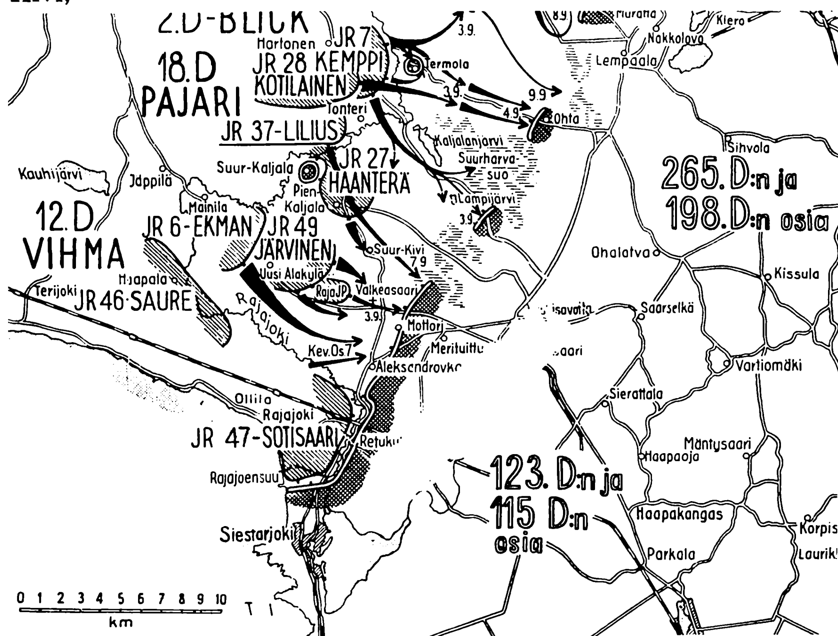
sun edessä olin taas jo poistanut varmistimen panoksestani, kun korsun käytävästä ilmestyi yllättäen hyvin viehättävä nuori neitonen. Hän ilmoitti olevansa inkeriläinen ja seitsentoistavuotias ja puhui sangen kaunista ja hyvää suomen kieltä, oikein kirjakieltä.

Olin tarttunut nopeasti hänen käteensä estääkseni häntä menemästä takaisin korsuun ilmoittamaan meistä siellä mahdollisesti oleville vihollissotilaille. Hän ei kuitenkaan sinne pyrkinytkään, vaan vastaili avoimesti kysymyksiimme. Tuntui oikein mukavalta pitää hänen kättään omassani. Olihan se ilmielävän naisen käsi. Kuulimme, että korsussa oli vielä hänen tätinsä, mummonsa, pappansa, muuan pikkupoika ja kuttu. Kehotuksestamme hän nouti heidätkin ulos. Sisarensa hän kertoi olevan Leningradissa sairaanhoitajana.

Vilho Järvinen saatteli sitten joukon kuttuineen Suomen puolelle.»

Klo 16.15 Haanterä antoi Tapkinan myllyn luona suullisen käskyn hyökkäyksen jatkamisesta:

— Toppola etenee Suur-Karjalan länsipuolitse tavoitteena Pien-Kivi,

Vanhan rajan ylitys ja puolustusasemien valtaus 3.-9.9.1941.

9. K:n taisteluetuvartio Valkeasaaren kirkonkylän lohkolla syyskuussa 1941.

— Toiviainen valtaa ja puhdistaa Suur-Kaljalan kyläaukean 2.9. kuluessa.

— Turkka, jolle alistetaan luutnantti Siukosaaren komppania (3.K), suojaa rykmentin vasemman sivustan ja etenee Kaljalan aukeiden itäpuolitse Lampijärvi—Kivijärvi linjalle.

Hyökkäys eteni hitaasti mutta tyydyttävästi. Samoin eteni kapteeni Malmivaaran komentama I/JR 6 Suur-Kaljalan itäpuolella.

Tilanne 3.9. klo 21.00 oli seuraava: Majuri Toppolalla ja Haanterän eteläpuolella etenevällä III/JR 49:llä oli yhteys kartassa olevan Valkeasaari e-kirjaimen korkeudella, kapteeni Toiviainen oli saavuttanut Valkeasaaren tien Suur-Kiven eteläpuolella. Kapteeni Kivelä oli saavuttanut Pien-Kaljalan ja osillaan tien purolinjan Pien-Kalelova sanan kohdalla. Malmivaara oli purolinjan pohjoispuolella.

Nyt ei ollut enää kysymys kilpajuoksusta. Vihollisella oli nyt käytössä täydelliset kenttälinnoitetut puolustuslaitteensa, joissa oli tykkiasemat, katetut pesäkkeet, korsut, moniriviset piikkilankaesteet ja valmiiksi suunnitellut yhteydenpitolaitteet. Tällä perusteellisesti varustetulla puolustusvyöhykkeellä oli syvyyttä useita kilometrejä varsinkin teiden suunnissa. Teitä oli kuitenkin

harvemmassa, mutta vyöhyke käsitti huollon takia teitäkin. Yhteysteitä Suomen rajan taakse ei juuri ollut.

Vaikka vihollinen ennen rajaa oli lyöty hajalle, on luonnollista, että Leningradin sotilaspiiri piti ja oli kerännyt tälle pääpuolustuslinjalleen miehitysjoukkoja. Hiippareista, joita lempinimeltään kutsuttiin »pensasryssiksi», vihollinen saattoi muodostaa puolustusjoukkoja. Niinpä suomalaisten oli suoritettava kaikki sotatoimet nyt perusteellisesti harkiten, varsinkin kun maisemat olivat outoja eikä koskaan tiedetty, mitä yllätyksiä uusi maasto tuo tullessaan. Ei ollut syytä juosta päätään verille. Toisaalta ei ollut syytä jäädä Rajajoen taakse, sillä se kiemurteli kuin monissa mutkissa ponnnisteleva onkiliero maastossa. Rintamalinja olisi ollut ensinnä pitkä ja toiseksi monin kohdin, varsinkin Suomenlahden puoleisessa osassa taktisesti mitä huonoin. Se oli oikaistava. Raja oli ylitettävä. Sen ymmärsi suomalainen rivimieskin. Eikä rajan ylityksessä mitään murinoita kuulunut ainakaan Haanterän rykmentissä. Majuri Jussi Kirjavainen sanoo monistekirjassaan Kannaksen halki asiasta seuraavasti: »Nykyiset kaunokirjalliset »sotahistorioitsijat» saivat heikkojen taistelijatyyppien teoista ryytiä kurittomuuden ihanoimiselle että monessa yksikössä miehet kieltäytyivät ylittämästä valtakunnan rajaa. Kuoreveden komppania ei edes sellaista ajatusta tuntenut. Se oli lähtenyt isänmaan asialle ja teki tehtävänsä»

Käsitykseni mukaan tämä oli totuus. Mies, joka jossakin joukko-osastossa kieltäytyi, ei ollut sotilaan arvoinen, vaan hänestä oli aina ollut enemmän harmia kuin hyötyä pikkuasioissakin. Monesti hän oli myös »aateveljien» pakottama, vaikka ei todellisuudessa näin olisi halunnut.

Harkitusti johtaen Haanterä antoi 4.9. klo 1.00 käskyn hyökkäyksen jatkamisesta:

Vihollinen tuhottu tai pakoitettu vetäytymään muualla paitsi Pien-Kaljalassa, jossa se pitää sitkeästi puoliaan.

Rykmentti jatkaa 4.9. hyökkäystään tavoitteena linja Merituitu—Lampijärvestä 2 km eteläkaakkoon oleva lampi asettuakseen sen jälkeen puolustukseen.

Oikealla JR 49 on saavuttanut Mottorin.

Toppola hyökkää oikealla, tavoitteena rykmentin tavoite. Toiviainen on keskellä tavoitteena Valkeasaari.

Kivelä on Toiviaisen vasemmalla puolen tavoitteena tienristeys Suur-Kivi -sanasta noin 1200 metriä koilliseen.

Vasemmalla rykmentille alistettu I/JR 6 (Malmivaara) tavoitteena tie Kallelova—Vaskisavotta.

Iltaan mennessä oli kaikki tavoitteet saavutettu lukuunottamatta linjojen oikaisuja Kivelän kohdalla ja Toppolan taistelutoimia JR 49 vastaan suorittaman vihollisosaston tuhoamista Toppolan sivustahyökkäyksellä.

Tällöin Toppola oli alistettuna evl Järviselle.

6.K:n III joukkueen varajohtaja kersantti Olavi Mandelin kertoi:

»Kun vanha raja oli ylitetty ja olimme jo ulkomailla, joukkueemme sai tehtäväkseen katkaista Kaljalajärven päässä olevan tienristeyksen, jossa maj Toppolan käskyn mukaan pitäisi jo olla Oksasen komppania. Lähdimme sinne. Kolmisen kilometriä edettyämme olimme lähellä tavoitettamme, mutta silloin jo havaitsimme tienristeyksen olevan vahvasti vihollisen miehittämänä. Tiedustelimme asiaa lähemmin ja meidän hyvät miehemme mm. Oiva Salo ja Lauri Tuominen sanoivat, ettei täällä kunnian kukko meille laula, jos tienristeykseen yritämme mennä. Pidettiin neuvottelu ja päätettiin vähän vetäytyä, ehkä runsas puoli kilometriä. Siinä oli vanjojen tekemä havumaja, joka otettiin lepo- ja tukipaikaksi. Aamulla loput komppaniaamme tuli luutnantti Himotun johdolla. Himottu oli vähän pahalla päällä, kun emme olleet määräpaikassa. Hän kiroilikin vähäisen.

Komppania lähti taas tienristeystä kohden. Ja vaikka meitä oli nyt niin paljon, pääsimme perille ikään kuin varkain. Heti huomasimme olevamme motissa. Kaksi vuorokautta olimme pienellä alueella siiliasemassa. Silloin sanoin Himotulle, että miltäs nyt tuntuu. Himottu tunnusti paikan pirulliseksi eikä enää kiroillut muuta kuin surkeata olotilaa.

Parin vuorokauden kuluttua tuli sitten jotain aivan vierasta porukkaa. He ottivat tienhaaran haltuunsa ajettuaan ensin vihollisen edemmäksi.»

Alikersantti A. Nikkilä jatkoi samasta tapauksesta: »Jälkeenpäin sitten selvisi, että jonkun porukan pojat, jonkun aivan vieraan porukan, olivat kuulemma tehneet vanhalla rajalla lakon. Se oli todennäköinen syy, että niin kauan saimme olla motissa. Eräänä meille edullisena puolena on totuuden nimessä mainittava vastus-

tajammekin olleen meille suosiollisen. Lähdimme nimittäin Kinnusen kanssa seikkailemaan löytääksemme kaatuneilta vihollisilta sapuskaa. Olimme jo ohittaneet vihollisen ketjun pään, kun viholliset alkoivat kovasti viittoilla käsillään meitä palaamaan takaisin. Silloin kauhuksemme havaitsimme niiden olevan piippolakkeja. Lähdimme kiireesti takaisin ja pääsimme omien luo. Laukaustakaan ei hyvänahkainen vihollinen meihin ampunut. En tiedä, luulivatko he meitä omikseen.

Se oli muistaakseni meidän viimeinen pisteemme hyökkäysvaiheelle.»

— — —

Kersantti Lauri Rannalla, joka komentoryhmään kuuluvana pst aliupseerina joutui pst.kiväärien puutteen takia olemaan koko hyökkäysvaiheen ajan ilman pst kivääriä ja näinollen toimimaan pääasiassa komppanian päällikön lähetti-, yhteydenotto- ja tiedustelutehtävävissä, on muistilokeroisssaan äärettömästi tapahtumia komppanian eri taisteluista ja niitä tulee miltei ulkolukuna. Ranta kertoi hyökkäyksistä vanhan rajan takana seuraavaa: 3. 9. 41 oli edetty Suurkaljalan kukkulan juurelle. Siinä vietettiin seuraava yö varmistaen pääasiassa kukkulan suuntaan, jossa tiedettiin olevan vihollisen erinomaisesti varustetuissa asemissa. Totuuden nimessä on mainittava joukoissa olleen kahdenlaista ilmaa hyökkäyksen jatkamisesta, mikä myöhemmin saamieni tietojen mukaan oli aika yleistä melkein kaikissa reserviläisjoukoissa.

Komppaniamme III joukkueen johtaja ltn Sola siinä kuljeskeli juttelemassa miestensä kanssa tulevista teoista tai tekemättä jättämisistä. Ei hän tuntunut olevan vähääkään hermostunut eikä rähissyt, hiljaa vain keskusteli. Aamuyöllä hän kävi lähettinsä korpr Niilo Mäkisen kanssa rapsuttamassa aukkoja vihollisen leveään piikkilankaesteeseen. Kovan näköiset asemat olivat edessä, mutta hyvin hiljaista elämä oli siellä puolen. Vähän ennen puoltapäivää Sola lähti mukanaan pääosa hänen joukkueestaan. Lähdin komppanianpäällikkön lähetin, korpr Kotilaisen kanssa joukkoon. Korpraali Kotilainen juoksi ensimmäisenä vihollisen taisteluhautaan. Samanaikaisesti vasemmalta III joukkueemme lähti mäkeen. Heidän edestään lähti muutamia vanjoja karkuun, joita meidän porukkamme ampui sivustasta.

Meitä oli jo ehkä kymmenen miestä ampumahaudassa, kun läh-

Ensimmäinen paraati ja kunniamerkkien jakotilaisuus Mainilassa hyökkäysvaiheen päätyttyä.

dettiin sitä pitkin etenemään. Tavattiin pieni vihollisryhmä, joka todennäköisesti oli vartiossa mutta nukahtanut. Siinä syntyi pieni kahakka, mutta pian se selkeni. Sitten tulimme varsinaiseen puolustussysteemiin. Ampumahauta oli yhtenäinen. Vihollinen yritti heti vastahyökkäystä, mutta me saimme sen torjutuksi. Käsikranaatti tuli minun ja alik Levon väliin. Hyppäsin heti poteroon ja säästyin, mutta Levo sai siitä takamuksiinsa ja jalkoihinsa sirpaleita.

III joukkue oli tällöin jo taisteluhaudoissa ja yhdessä aloimme puhdistaa asemia vihollisista. Oli avonainen korsun teelmys, jota luultiin tyhjäksi. Sieltä tuli kuitenkin tulta, ja Sappinen sai siinä surmansa.

Tukikohdassa oli paljon maanalaisia käytäviä, joissa oli teräksiset tulikuvut päissä. Eräs oli kaksiosanen, josta ammuttiin. Venäjäntaitoinen Banasov tuli ja kehotti antautumaan, mutta vastaan tulikin tulta. Minulla sattui olemaan mukanani kilon kasapanos. Heitin sen ovesta sisään. Odotettiin täydessä suojassa. Banasov nosti päätään ja sai pistoolin paukun otsaansa. Se oli Raivolan pojan loppu.

Hyökkäys jatkui Pienkaljalaan ja edelleen erään suuren aukean yli, jossa hyökkäsi viisi komppaniaa rinnan.

Niin sitten vähin erin saavutettiin tuleva puolustuslinja.» Näin kertoi kersantti Lauri Ranta, erinomainen muistikalenteri ja monet kovat tilanteet läpi käynyt taistelija.

II P:n krh. joukkueen johtaja ltn Simo Majara ja tst. lähetti U. Hieta.

1./JR 27:n Similän joukkue.

Siukosaaren komppanian III joukkue. Vas. joukk. johtaja ltn (maj) Sakari Sointu.

Suur-Kaljalan ja Valkeasaaren välimaastossa haavoittui vaikeasti myös Vilppulan erinomaisesta hiihtäjäjoukosta vääpeli Matti Koivumäki toimiessaan Kivelän komppanian joukkueenjohtajana. Hän oli joukkueineen illalla 3. 9. 41 vallannut erään vihollisen tukikohdista. Hän piti sen yön hallussaan, vaikka vihollinen pyrki takaisin tukikohdan isännäksi. Kun sitten 4. 9. komppania sai käskyn lähteä etenemään, Koivumäki meni lähettinsä Urho Vuorisen kanssa tekemään aukkoa etumaastossa olevaan piikkilankaesteeseen ja päätti samalla tutkia vähän etumaastoa. Edettyään lähettinsä kanssa noin sata metriä, alkoi tulla nikkeliä ja terästä. Siinä katkesi Koivumäen sotamatka lopullisesti. Mutta onneksi elämä sentään jatkui joten kuten. Hyvä fyysinen urheilukunto oli varmasti osana pelastukseen. Vuorisen kertoman mukaan kranaatti räjähti vieressä olevassa puussa ja siru tunkeutui Koivumäen aivoihin. Lähetti Vuorinenkin siinä haavoittui. Koivumäki sairasti kauan, halvaantui ensin kokonaan. Mutta sinnikkään kova hoito ja harjoittelu palauttivat elämisen mahdollisuudet.

Hyvät urheilijat olivat kovia poikia.

Evl L. V. Haanterän rykmentin kunniakas hyökkäysvaihe oli saatettu loppuun vähän yli kuukauden kestävällä yhtäjaksoisella

reippaalla toiminnalla. Tällaista saavutusta kukaan ei olisi uskaltanut ennakkona aavistellakaan. Se oli johtajien ja joukkojen voitontahdon tulos. Se oli luotu jo talvisodassa Tolvajärven lumisilla taistelukentillä, jolloin sama rykmentti, evl A. O. Pajarin komentama JR 16, näytti ilveksen kyntensä. Se näytti, kuinka hyökkäys taistelutilanteen niin vaatiessa on mitä parhainta puolustussotaa. Näin se pelasti katastrofimaiseksi muodostuneen tilanteen loistavaksi voitoksi. Tällöin koko Suomen kansa itki ilosta. Tällöin ev P. Talvelan, evl A. O. Pajarin ja Pohjois-Hämeen rykmentin nimet tulivat tutuiksi varsinkin Hämeessä mutta myös koko Suomessa. Se oli Suomen armeijan ensimmäinen talvisodan voitto ja se kannusti samanlaatuisiin tehtäviin muilla rintamaosilla.

Käytännöllisesti katsoen samat johtajat ja samat miehet olivat ikään kuin uusineet Tolvajärven talviset tapahtumat. Kuudenkymmenen kilometrin hyökkäyksen asemasta oli nyt edetty taistellen noin 190 kilometriä. Jokapäiväisissä taisteluissa vihollinen oli lyöty joko maahan tai hajalle ja näin tehty taistelutehottomaksi. Erotuksena oli vain se, että Pajari nyt komensi korkeammasta asemasta ja hänen tilallaan oli evl Haanterä, Pajarin tuttava ja tuntema sotilas. He kumpikin johtivat ja tosiaan osasivat tehtävänsä. Tämä kaikki oli mahdollista, koska varsinaiset taistelijat, kovimman työn tekijät, tunsivat johtajansa ja luottivat heihin samoin kuin johtajat luottivat alaisiinsa. Tämä kaikki oli mahdollista siksi, että alijohtajina olivat erittäin monet entiset Tolvajärven taistelijat muitakaan aliarvioimatta. Pataljoonaa komensi majuri K. J. V. Turkka, nyt niin kuin Tolvajärvellä useimmiten kärkipataljoonana. Kunniakas komentaja, joka tässä, kuten talvisodassakin, saavutti mainetta ja korkeimman mahdollisen kunniamerkin, saavutti tai oikeammin varmisti alaistensa täydellisen luottamuksen ja kaiken lisäksi kohtasi sankarikuoleman. Haanterän rykmentissä johtivat komppanioita useat Tolvajärven sankarit. Ketään unohtamatta tulkoon mainittua nimet J. Kirjavainen, J. Pössi ja E. Kivelä.

Tämä joukko erinomaisine taistelijoineen oli nyt saavuttanut lopullisen hyökkäysvaiheen tavoitteen ja seisoi vankkana suojamuurina asemissaan. Se turvasi Suomelle olemisen ja elämisen mahdollisuudet. Niin toivottiin ja silloin vielä uskottiin.

Sodan korkein johto oli havainnut Pajarin divisioonan erinomaiset saavutukset. Niinpä itse sotamarsalkka Mannerheim rintamamatkallaan poikkesi Pajarin komentopaikalle onnittelemaan ja

kiittämään divisioonaa erinomaisesta saavutuksesta. Luutn (nykyään majuri) Sakari Sointu, joka silloin toimi divisioonan adjutanttina, oli paikalla ja kertoo marsalkan käynnistä seuraavaa:

»Hyökkäysvaiheen päätyttyä Marsalkka Mannerheim kävi kolmannen kerran tarkastamassa 18. divisioonaa. Divisioonan komentopaikka oli silloin Joutselässä. Eversti Pajari oli lomalla ja hänen sijaisenaan toimi eversti T. Ekman. Divisioonan esikunta odotti suuresti jännittäen Marsalkan saapumista. Täsmälleen määräaikana hän saapui seurassaan kenraali Laatikainen, kenraali Airo ja eversti Nihtilä.

Marsalkka pyysi ev Ekmania selostamaan 18. divisioonan operaatioita. Ev Ekman ilmoitti, että hänen on hyvin vaikea selostaa toimintaa, sillä hänen oma rykmentinsä JR 6 oli puolustustehtävissä Vuoksen lohkolla ja että JR 27 ev Haanterän rykmentti vahvistuksineen suoritti varsinaiset läpimurtotaistelut halki kannaksen. Marsalkka uudisti kuitenkin pyyntönsä ja ev Ekman selosti karttapiirrosten mukaisesti taistelujen kulkua. Esityksen päätyttyä seurasi hetken hiljaisuus, jonka jälkeen Marsalkka lausui: »Nämä ovat saavutuksia, joita vain harvoin sodassa saavutetaan. Välittäkää kiitokseni eversi Pajarille ja hänen urhoollisille joukoilleen suurenmoisista ja loistavista suorituksista.» Marsalkan ääni värähteli ja kyyneleet kohosivat hänen ja kaikkien läsnäolijoitten silmiin ja ne kuivattiin nenäliinoin. Niin vakuuttavasti hän, vanha kokenut sotapäällikkö esitti kiitoksensa.

Ylipäällikön kiitollisuutta todistaa parhaiten se, että muutama päivä tämän tarkastusmatkan jälkeen ev Pajari ylennettiin kenraalimajuriksi ja nimitettiin Mannerheim-ristin ritariksi ja että kolme JR 27:n sotilasta palkittiin Mannerheim-ristillä»

Tuleva asemasotalinja oli nyt suomalaisten hallussa.

7. 9. 41 klo 14.00 rykmentin pataljoonat olivat luovuttaneet etulinjan miehityksen ja rintamavastuun JR 37:lle. Saman päivän illalla rykmentti oli majoittunut Mainilan koillispuolelle Rajajoen varrelle l e p o o n.

Saavutukset ovat tulleet esiin tämän kirjan lehdillä. Murheellinen puoli on myös tuotava esiin.

Rykmentin tappiot ajalta 22. 6. — 10. 9. 1941:

Yksikkö	Kaatuneita			Haavoittuneita			Yhteensä			Kaikkiaan
	Ups	Au	M	Ups	Au	M	Ups	Au	M	
E/JR 27	1	1	2	1	2	7	2	3	9	14
I/JR 27	3	20	69	11	38	223	14	58	292	364
II/JR 27	3	13	56	14	45	193	17	58	249	324
III/JR 27	6	17	83	12	40	253	18	57	336	411
13./JR 27		2	1	2	5	10	2	7	11	20
14./JR 27				4	3	13	4	3	13	20
Yht	13	53	211	44	133	699	57	186	910	1153

Jatkosodassamme asetettiin kaksi arvoa vastakkain. Toisessa vaakakupissa oli sotilaiden henki — toisessa maan itsenäisyys ja vapaus. Me ihmiset punnitsemme näitä arvoja monella eri tavalla varsinkin nykyaikana. Sallikaamme jokaisen arvioida mainittuja arvoja oman mielipiteensä mukaisesti. Sallikaamme jokaisen tehdä johtopäätöksensä, kunhan punnitsevat molemmat arvot omantuntonsa mukaan oikein ja harkiten. Sen vaan haluan sanoa, että tilastonumeroissa esiintyvät kaatuneet 277 sotilasta antoivat henkensä isänmaamme itsenäisyyden ja vapauden alttarille, joten heidän muistoaan on syytä kansamme kunnioittaa — myös tulevien polvien. Joka ei näin tee, on isänmaan petturi.

KENTTÄPASTORIEN TOIMINTA RYKMENTISSÄ

Kirjoitti rovasti Jalo Mäenpää.

Jalkaväkijoukkojen toiminta sodassa muodostuu monissa tilanteissa melko tehottomaksi ilman tykistön tukea, olivatpa sotilaat miten urhoollisia tahansa, päälliköt taitavia ja aseet parhainta laatua. Paitsi tykistöä tarvitaan sodassa myös Hengen aseita, kanuunoita, joita asetehtaat eivät valmista. Vastuu niitten käytöstä ja hoidosta rykmentissä oli uskottu ennen kaikkea sotilaspapeille, n.s. »piruntorjuntapattereitten päälliköille», kuten »hurttihuumoria» viljelevät sotilaat heitä leikillisesti joskus kutsuivat.

Jokaisessa pataljoonassa oli oma pappinsa. Sotatointen ollessa liikkuvia hänen majapaikkansa oli JSP:llä, jota hän saattoi käyttää tukikohtanaan asemasotavaiheenkin aikana. Mutta tällöin hän majaili usein myös komentopaikalla tai sen välittömässä läheisyydessä, joskus jopa kanttiinin naapuruudessa. Rykmentin portaassa ei omaa pappia ollut, sillä rykmentin pastorin tehtävät oli tavallisesti uskottu pataljoonien papeista vanhimmalle. Divisionalla sen sijaan oli oma pappinsa ja hänellä apulaispastori.

Sotilaspastoreitten tehtävät määräytyivät sen mukaan, millainen tilanne rintamilla kulloinkin vallitsi.

Liikuntavaiheitten aikana, kuten hyökkäyskesänä, Suursaaren valtauksessa ja Kannaksen perääntymistaisteluissa pastoreitten henkisesti ja joskus ruumiillisestikin raskaaksi tehtäväksi jäi kaatuneitten evakuoiminen. Sitä varten heillä oli pataljoonansa miehistä »kirkonkirjat», joihin sisältyi kunkin miehen tuntolevynumero, syntymäaika, täydellinen nimi ja sotilasarvo sekä lähimmän omaisen nimi ja osoite. Lääkintämiesten kerättyä yksin tai pappien kanssa kaatuneet JSP:lle tyhjensivät pastorit taistelunsa taistelleitten taskut pakaten niissä olleet tavarat kotiin lähetettäviksi. Kaatuneitten asetakin rintatataskuun kiinnitettiin osoitelappu edellä mainittuine kirkonkirjatietoineen. Sen jälkeen heidät lähetettiin KEK:een sieltä edelleen kotiseudulle kuljetettaviksi. Perääntymistaisteluitten aikana moni mies oli kuitenkin kaikista yrityksistä huolimatta jätettävä vihollisen valtaamalle alueelle. Viimeinen toimenpide kaatuneitten huollossa oli kirjeen kirjoittaminen heidän omaisilleen. Sitä varten oli taisteluitten lomassa, joihin papit aniharvoin osallistuivat sotilaina, yritettävä saada yhteys ryhmään tai joukkueeseen, johon kaatunut oli kuulunut, jotta olisi kirjeessään voinut kertoa kotiväelle niistä olosuhteista, joissa surmanluoti tai -sirpale oli maalinsa tavoittanut. Asemasodan aikana ei tässä kohden mitään vaikeuksia ollutkaan. Helppo oli silloin käydä kaatuneen lähimpien aseveljien »porukassa» omaisille välitettäviä tietoja saamassa. Tavallista oli, että papit näillä käynneillään pitivät haastattelemalleen joukolle vaatimattomat, mutta tilanteesta johtuen joskus vaikuttaviksi muodostuneet kaatuneen muistoseurat.

Mutta niin merkityksellistä kuin kaatuneitten evakuointi etenkin heidän omaisiaan ajatellen oli, sotilaspappien työ ei sittenkään muodostunut pelkäksi hautaustoimistojen tehtävien suorittami-

seksi. Heitä tarvittiin myös silloin, kun iloittiin ja juhlittiin jonkin onnistuneen operaation johdosta.

Eräs sellainen tilaisuus oli Suursaaren valtauksen jälkeen välittömästi pidetty voittoparaati 28.3.1942. Kenr. majuri Aaro Olavi Pajarin suoritettua joukkojen katselmuksen Suurkylän lahdella nousi hän havuköynnöksin koristetulle puhujakorokkeelle, jonka alustana oli työreki. Puheessaan kenraali kiitti johtamiaan joukkoja urhoollisuudesta, joka oli tehnyt mahdolliseksi saaren valtaamisen jälleen oikeille omistajilleen. Hänen puhettaan seurasi kenttäjumalanpalvelus, jossa olin saarnaajana.

Tasan vuotta myöhemmin Suursaaren valtaukseen osallistuneet joukot olivat kokoontuneet Haukijärven jäälle vuosipäiväparaatiin, jossa ohjelmansuorittajat ja heidän tehtävänsä olivat samat kuin vuotta aikaisemmin.

Paitsi juhlissa oli papeilla monenlaista puuhaa miesten kanssa ja parissa myös tavallisina arkipäivinä pitkän ja hiljaisen asemasotavaiheen aikana.

Sodanaikaista muistikirjaani selaillessani totean, että melkein joka päivä on ollut hartaushetkiä, iltahartauksia tai veisuuseuroja jossakin korsussa, milloin »Ruosteojan ryhmyissä», »Hiekkahovissa», »Uimahallissa», »Jukolassa», j.n.e, kanttiinissa tai »töpinöissä». Korsuissa liikkuessaan papit eivät kuitenkaan pitäneet pelkästään seuroja. Kaikistellen siihen ei ollut edes mahdollisuutta. Papin astuessa korsuun pojilla saattoi olla korttipeli kesken, eivätkä he malttaneet aina keskeyttää sitä papin tullessa käymään. Papin tehtäväksi jäi silloin harkita, oliko sillä kertaa lainkaan paikallaan Kenttävirsikirjojen jakaminen. Saattoi olla parasta vain jäädä tarinoimaan poikien kanssa. Juuri tuollaiset turinatuokiot antoivat väliin papeille itselleen eniten, olivatpa he sitten vain kevyttä »huulenheittoa» tai totista asioitten pohdintaa. Ne opettivat papin tuntemaan seurakuntaansa. Ne antoivat hänelle henkilökohtaisia ystäviä. Ilman niitä olisi tuskin syntynyt kanttiinissa tai papin majapaikassa kokoontuvia keskustelupiirejä, joissa asioitten käsittelyä jatkettiin. Rajajoen lohkolla pappi oli myös tervetullut kanttiinitavarain kaupustelija etulinjan korsuissa, niistä kun oli pitkä matka kanttiiniin. Tulitikut, partakoneen terät, kirjoituspaperi ja saippua olivat silloin kysyttyä tavaraa puhumattakaan lottien leipomista piirakoista.

Tervetullutta vaihtelua sotilaitten elämään toi rintamavastuun

ja levossaolon välinen vuorottelu. »Eteen» lähdettäessä ja sieltä palattaessa pataljoona tavallisesti koottiin katselmusta varten, jonka suoritettuaan komentaja puhui joukoilleen. Ja tilaisuuden päätteeksi pidettiin kenttäjumalanpalvelus.

Tällaisia hieman juhlavampia jumalanpalveluksia pidettiin joskus muulloinkin. Pitkäperjantaina 7.4.1944 oli pastori Eino Vehasen järjestämä H.P.Ehtoollisen vietto »Pirkka-Hämeen» korsukanttiinissa, jossa olin mukana hänen avustajanaan. Joskus kokoonnuttiin Ollilan rukoushuoneessa, jopa Terijoen luterilaisessa kirkossa. Pastori Niilo Lilja kertoo pitäneensä jumalanpalveluksen viimeksi mainitussa paikassa kahtena Helatorstaina. Niissä oli ollut mukana myös kenr. majuri Pajari ja eversti Haanterä.

Jatkosodan aikana toukokuun kolmatta sunnuntaita alettiin viettää erityisenä sodissa kaatuneille omistettuna juhlapäivänä. Oli sen vuoksi luonnollista, että tuona päivänä järjestettiin juhlia rykmentin kaikissa yksiköissä. Varsin juhlavaksi muodostui päivän vietto 16.5.1943, jolloin Haukijärven maastossa oli sankarivainajien muistopäivän paraati 18. divisionan joukoille. Katselmuksen suoritti kenr. majuri Pajari. Katselmusta seurasi kenttähartaus ja ohimarssi.

Itsenäisyyspäivä oli luonnollisesti aihe juhlien järjestämiseen. Etenkin 6.12.1942 oli rykmentissä lukuisia Suomen itsenäisyyden 25-vuotisjuhlia. Seuraavana vuonna itsenäisyyspäivän jumalanpalvelus oli Terijoen kirkossa. Siinä saarnasi pastori Leo R. Böök, Tampereelta jo silloin yli 20 vuotta pappina toiminut mies. Jumalanpalveluksen jälkeen majuri Toiviainen laski rykmentin seppeleen Terijoen sankarihaudalle . Klo 14 pidettiin vielä itsenäisyysjuhla »Pirkanpirtissä». Siellä puhui eversti Lauri Haanterä, ja kotiseudun edustajien puolesta varatuomari Tavela Kangasalta.

Oman mainintansa juhlien joukossa ansaitsee luonnollisesti sotilaitten joulu. Sitä vietettiin milloin karummin milloin juhlavammin tilanteesta ja paikasta riippuen. Koti-ikävästä huolimatta tai ehkä juuri sen vuoksi aatto yritettiin saada niin kodikkaaksi ja juhlavaksi kuin suinkin mahdollista. Pastori Niilo Liljan mieleen on jäänyt erityisesti joulu »bunkkerilohkolla». »En muista oliko 1. vai 2. sotajoulu, kun kävin »bunkkerilohkolla» Rajajoen takana siinä bunkkerissa, jonka kai venäläiset olivat ennen talvisotaa rakentaneet. Se oli komppanian komentopaikka, jossa veisattiin »Enkeli taivaan...» ja pidin joulupuheen, joita sinä jouluna osalleni tuli 17.

Lähdin sitten komppanian päällikön ja lähetin kanssa kiertämään lähellä puolta yötä pitkin taisteluhautaa vartiomiehiä puhuttelemassa. Muistan hyvin sen karmean tilanteen, kun kahlasimme eteenpäin puolisääreen ulottuvassa vedessä jäähileitten kalistessa siinä ja vanhan räväyttäessä konepistoolisuihkun luultavasti omaksi rohkaisukseen. Siellähän oli paikoitellen taisteluhautojen väliä vain 40 metriä. Aina olen muistanut, että se joulu on parhaiten tuonut mieleeni ensimmäisen jouluyön tapahtumat.» Taampana joulu ei toki ollut näin karmean karu. Taisteluhaudoissa olevia miehiäkin irroitettiin niin paljon kerrallaan, kuin voitiin, ja tuotiin kanttiiniin järjestettyihin joulujuhliin aattona ja jouluaamuna. Jokaisessa korsussa ja majapaikassa oli joulukuusi. Joulupukkikin oli liikkeellä ja jakoi omaisten lähettämät ja tuntemattomalle sotilaalle osoitetut paketit, jotka annettiin ensi sijassa niille, joita omaiset eivät olleet muistaneet.

Sotilaitten arkipäivään toivat tuon tuostakin oman lisänsä ne tilaisuudet, joita valistusupseerit heille järjestivät. Pataljoonan valistusupseerina toimi aluksi sen pastori. Mutta sittemmin hänet vapautettiin tästä tehtävästä ja sen hoitajaksi komennettiin joku upseeri, siviiliammatiltaan tavallisimmin jonkin koulun tai opiston opettaja. Uusi järjestely oli epäilemättä eduksi sekä sotilaille että papeille. Toiminta tehostui, kun se joutui sellaisten miesten vastuulle, joilla oli riittävästi aikaa, jos oli halua, omistautui tehtäväänsä. Rykmentin valitusupseerilta, he saivat materiaalia ja muuta ohjelma-apua. Heidän ansiostaan pataljoonan omassa kanttiinissa tai »Rajapirtin» asemiessalissa oli elokuvanäytäntöjä. He löysivät pataljoonien omat kyvyt ja panivat heidän kanssaan pystyyn riemullisen juhlan Vappuna, Juhannusaattona tai joskus muulloin. Heidän aloitteestaan ja johdollaan tehtiin vierailuja kotiseudulle. Sodan pitkittyessä miehet kyllä saattoivat joskus leimata valistusupseerit eräänlaisiksi »politrukeiksi». Nimitys tuskin kuitenkaan oli tarkoitettu heille moitteeksi. Olipahan vain jonkinlainen sotaväsymyksen aiheuttama mielenilmaisu. Papeille oli joka tapauksessa helpotus liikkua omassa työssään ilman tällaista politrukkirasitetta.

Mutta kyllä papitkin siitä huolimatta joutuivat kokemaan työssään sotaväsymyksen aiheuttamia haittoja. Rintamalinjojen jähmettyminen pitkiksi ajoiksi paikoilleen synnytti miehissä turhautumisen tunteita, jotka panivat kyselemään: kauanko sota kestää,

koska tulee ratkaisu ja millainen se on? Jatkuvana huolen aiheena oli sitä paitsi koti, jossa olisi ollut paljon muutakin tekemistä kuin rintamilla lähinnä ajan tappamiseksi näperrellyt puhdetyöt. Linjoilla vallitsevasta hiljaiselosta huolimatta vaara oli myös aina vaanimassa. Kaikki se yhdessä takana olevien talvisodan rasitusten kanssa kiristi hermoja enemmän, mitä miehet ehkä itsekään tietoisesti tajusivat. Sen vuoksi väkijuomien käyttö meni joittenkin kohdalla liiallisuuksiin. Samaa on sanottava kortin peluusta. Tavallisimmin miehet löivät korttia vain ajan kuluksi. Mutta joskus se saattoi muodostua suoranaiseksi uhkapeliksi, jossa toinen hyötyi toisen menettäessä päivärahansa niin, ettei pystynyt aina ostotupakkejaan lunastamaan. Mitä teki pappi nämä haitat nähdessään? Ei hän voinut ruveta pitämään palopuheita raittiudesta, eikä antamaan pannajulistusta »neljän kuninkaan kirjan» lukijoille. Mutta jos hän jaksoi kuunnella nousuhumalaisten avomielistä puhetta tai tarjosi savukkeen tupakan tuskasta kärsivälle aseveljeelleen, saattoi hän päästä kuulemaan sellaista, mihin oli syytä palata jälkeenpäin sopivan hetken koittaessa. Silloin kävi joskus jopa niin, että mies kotiasioistaan kertoessaan pyysi äskettäin syntyneen lapsensa kastajaksi.

Väliin sotilaspastori joutui kastamaan myös sotatoimialueen lähettyville palanneen karjalaisperheen lapsen. Toisinaan häntä taas pyydettiin näitten takaisin kotikonnuilleen tulleitten siviilien juhliin puhujaksi. Ja jotkut sotilaspapit olivat yhteydessä siviilinaapureihinsa pitämällä kotiseuroja heidän luonaan m.m. joissakin Jalkalan ja Metsäkylän taloissa.

Längelmäen kirkkoherra Veikko Vesamaa kävi jo hyökkäyksen alkaessa tervehtimässä seurakuntalaisiaan ja hyökkäyksen päätyttyä hän tuli uudelleen. Helmi-maaliskuussa v. 1942 Vesamaa tuli hoitamaan I/JR 27:n pastorintehtäviä pastori Liljan siirtyessä siksi aikaa Längelmäelle siviilipapiksi.

Oriveden kirkkoherra, rovasti Harald Daniel Pennanen kävi myös jo elokuussa v. 1941 tapaamassa II/JR 27:ssa sotivia seurakuntalaisiaan. Miesten mieleen on jäänyt hänen vierailustaan erityisesti seuraava tapaus. »Rovasti liikuskeli 5. komppanian korsujen tienoilla keskustelemassa miesten kanssa, kun oma patteri äkkiä ampui yhteislaukauksen. Rämäys oli melkoinen, joten ei ollut ihme, että rovasti livahti korsuun nopeammin, kuin kukaan osasi odottaakaan mieheltä, joka ei ollut saanut sotilaskoulutusta ja oli

iältäänkin jo viisissäkymmenissä. Siinä syöksyssä ei ollut hiventäkään papillista arvokkuutta. Ja me maallikot nauroimme niin, ja nauroi rovasti itsekin», muistelee tapauksen kertoja alikers. Yrjö Järvinen. Vilppulan kirkkoherra, rovasti Eemeli Huupponen puolestaan toimi lokakuun ajan v. 1941 III/JR 27:n pappina. Terijoen kirkossa pidetyn itsenäisyyspäiväjumalanpalveluksen pitäjänä jo mainittu rovasti Leo R. Böök niin ikään hoiti vuosien 1943-44 vaihteessa parisen kuukautta sotilaspastorin tehtäviä I/JR 27:ssa. Unohtaa ei sovi myöskään Mäntän kirkkoherran, rovasti Richard Hjelt-Helasepän vierailuja III/JR 27:ssa, jossa hän kävi useita eri kertoja. Erityisellä lämmöllä hänen käyntejään muistelee m.m. mänttäläinen konekiväärimies Reino Siltanen, joka kuvailee pappinsa rintamavierailua näin: »Hänelle pojat saivat uskoa sekä maalliset että hengelliset asiansa, ja aina oli rovastimme apuna. Kun eräältä meikäläiseltä oli katkennut kellon vieteri, hoiti rovastimme senkin asian. Kanttiinissa hän mainitsi käyneensä kaikissa muissa etulinjan korsuissa, mutta vartiopaikka oli vielä käymättä. Sovittiin hänen tulostaan seuraavana päivänä määrättynä aikana. Minulla oli alkamassa P:n kanssa vartiovuoro, ja kolmantena lähti mukaan rovastimme. Oli jo hämärä yö. Matalassa pesäkkeessämme oli polvistuneena kolme vartiomiestä. Silloin tällöin räsähti kranaatti jossakin etäämmällä, ja toisinaan ampui vihollisen konekivääri, jonka valojuovaluodit vihelsivät ohitsemme. Näin, miten rovasti risti kätensä, painoi päänsä alas, ja olin varma, että hän rukoili todennäköisesti kanssamme ja meidän etulinjan miesten puolesta. Siinä ei paljon puhuttu. Jokin selittävä lause kuiskattiin rovastillemme. Siinä ajateltiin, paljonkin ja vakavia asioita. Me vartiomiehetkin olimme ikäänkuin toisessa maailmassa rovastimme kahden puolen. Näin kului kaksituntinen. Tuli vaihto ja me siirryimme korsuumme lepovuorolle. Olin korsussamme ainoa oikean patjan omistaja. Sen tarjosin vieraamme makuupaikaksi. Siinä maatessaan hän luki ääneen iltarukouksensa katse ikäänkuin korsun katon lävistäen Taivaaseen kohdistettuna. Korsukuntamme nukahti rauhalliseen uneen.»

Tällä sotamies Siltasen kertomuksella ei ole yksinomaan henkilökohtaisen muistelman arvo. Siinä kuvastuu myös erinomaisen vakuuttavalla tavalla se rehtiys ja koruttoman aito ystävyys, mikä miehistön taholta tuli pappien osaksi myös silloin, kun he vasta sodassa ensi kerran toisensa tapasivat. Sanon näin, vaikka tiedän,

etteivät asiat olleet aina yhtä hyvin kuin edellä kerrotussa tapauksessa. Olihan ystävyyden ja arvostuksen syntyminen aina suuressa määrin henkilökysymys puolin ja toisin.

Omalla kohdallani on mieleen jäänyt lähtemättömästi I/JR 48:sta viime tapaamiseni erään längelmäkeläisen alikers:n kanssa. Talin peräätymistaisteluissa hän oli eksynyt vihollisen selustaan erään ryhmäänsä kuuluneen sotamiehen kanssa. Harhailtuaan 1 1/2 vuorokautta metsässä väsyneenä ja nälkäisenä löysi kuin löysikin omiensa luo. Kertoessaan seikkailustaan lisäsi hän: »Kun jo pelkäsimme lopullisesti eksyneemme väärälle puolelle, muistin viimeisen Raudussa pitämäsi iltahartauden. Sen aiheena olivatJeesuksen sanat: »Minulle on annettu kaikki valta taivaassa ja maan päällä.» Ajattelin silloin, jos Jeesuksella tällainen valta on, voi hän kyllä meidät pelastaa, jos hän niin tahtoo.» Hänen sanansa soivat mielessäni, kun 2-3 päivää myöhemmin jouduin lähettämään hänet 6-tuumaisen tykin ammuksen ruhjomana vain noin 70-80 cm:n mittaisessa laatikossa kotikirkon juurelle kätkettäväksi.

Mutta joskus tuli papinkin osaksi päästä KEK:n kautta kotiin. Silloin jos koskaan kävi ilmi, minkä arvon sotilasseurakunta hänelle antoi, jos hän oli oppinut oikealla tavalla sitä lähestymään. Vakuuttavana todisteena siitä on majuri Jussi Kirjavaisen kuvaus III/JR 27:n pastorin Martti Aulis Lujasen 27.8.1941 Muolaassa tapahtuneesta kaatumisesta. »Ilmassa humisi, vinkui ja vonkui. Vihollisen pommilaivue lensi Pihlaisten kylän päällä. Pommit putosivat tielle järven toiselle puolelle ja jättivät pahaa jälkeä pataljoonamme kuormastoon. Pataljoonamme pastori M. A. Lujanen kaatui. Hän oli Herran palvelija, hurskas mies, sotilaitten hyvä auttaja. Komppaniamme miesten henki sekä hiljeni että yleni, milloin hän tuli luoksemme kertomaan iankaikkisen elämän sanomaa, puhumaan totuudesta ja sotilaan tiestä. Lyhyt hän oli julistuksessaan, mutta syvälle kumartuivat miesten päät lepikossa tai kuusikossa rukouksen hetkellä. Jos sen jälkeen mies ensimmäiseen juureen tai kantoon kompastuessaan huusi Beelsebulin nimen, ei Lujanen laskenut kevyttä kättään syntisen olkapäälle, eikä muistuttanut seuraavan kannon takana mahdollisesti ja usein todellisesti odottavasta kuolemasta. Hän oli jättänyt aamenessa meidät voimakkaampaan käteen ja uskoi, että taisteluun käyvällä sotilaalla oli sydämessään Herrallemme kelvollinen tunnussana, ja huulilta kannon luona karahtanut oli jäänyt pahaan maailmaan. Tämä Her-

ran ja isänmaan mies kaatui siinä ryskeessä, jonka me kuulimme takaamme ollessamme painautuneina Kukonmäen pellon pientareiden heinikkoon polvillemme.»

Martti Lujasen lisäksi on edellä vilahdellut jo useitten rykmentin pappien nimiä. Jatkosodan aikana rykmentissä palvelivat seuraavat papit: I/JR 27:ssa Niilo Kustaa Kattelus 29.6.1941-9.2.42, Niilo Kustaa Lilja 9.2.1942-1.5.43, Jaakko Tapani Pietilä 1944, II/JR 27:ssa Erkki Olavi Niinivaara juhannukseen asti v. 1941, Niilo Kustaa Lilja hänen jälkeensä 6.12.1941 saakka, III/JR 27:ssa Martti Aulis Lujanen 29.7.-27.8.1941, Eino Johannes Vehanen 23.8.1941-43, Kalle Kustaa Nuutti Urponen v. 1944. Edellä on jo kerrottu, että eräät siviilipapit olivat sotilaspastoreitten tehtävissä rykmentissä verraten pitkiä aikoja.

Rykmentin papeista puhuttaessa ei sovi sivuuttaa myöskään Paavo Julius Viljasta, Kuhmalahden silloista kirkkoherraa, vaikka hän olikin divisionan pastori. Jatkosodan alkaessa hän oli ollut Kuhmalahdella jo 12 vuotta. Täällä hän oli oppinut tuntemaan paljon Pirkka-Hämeen miehiä, sekä miehistöön että päällystöön kuuluvia, myös divisionan komentajan kenr. majuri A.O. Pajarin. Nähtävästi juuri tämän vuoksi Pajari esitti toivomuksen, että Viljanen komennettaisiin hänen divisionansa pastoriksi, kuten sitten tapahtuikin. Tunnettua oli myös, että Viljasella oli sujuva kynä, jonka vuoksi häntä pyydettiin tämän JR 27:n sotilaspappien toiminnasta kertovan luvun kirjoittajaksi. Mutta kynä kirposi kesken kaiken kädestä, kun kuului iltahuuto, ja Viljasen eläkkeellä oloaika päättyi vain muutaman kuukauden kestettyään. Kristillinen usko, koti ja isänmaa olivat nuoruusvuosista lähtien olleet Viljaselle luovuttamattomia arvoja, joitten puolustaminen oli hänelle sinänsä selviö. Hän oli saanut myös upseerikoulutuksen, oli monipuolinen, älykäs, sanavalmis, tarvittaessa suorasukainenkin, mutta huumorintajuinen ja itse sitä runsaasti viljelevä mies. Sen vuoksi hän sopi varsin hyvin divisionan esipapiksi, joka vapaasti ja estottomasti liikkui yhtä hyvin miehistön kuin korkeimman upseeriston parissa.

Erinomaisena todisteena tästä Viljasen estottomuudesta on tapaus, josta hän itse usein huvittuneena kertoi, ja josta Pajarin silloisella adjutantilla, majuri Sakari Soinnulla on säilynyt muistissa mielenkiintoisia yksityiskohtia.

Hyökkäysvaiheen päätyttyä kenraali järjesti joukoilleen katselmustilaisuudet paraateineen, joitten yhteydessä pidettiin kenttä-

jumalanpalvelukset, puhujina joukko-osastojen sotilaspapit. Puheissaan komentaja selosti suoritettuja operaatioita, tärkeintä hänelle kuitenkin oli kiittää joukkoja niitten osoittamasta urheudesta ja loistavista saavutuksista.

Olipa kerran taas tuollainen tilaisuus, ja koolla 2.500 divisionan sotilasta. Puheensa päätettyään kenraali ilmoitti, että pidettäisiin kenttähartaus puhujana pastori Viljanen. Pastoria ei kuitenkaan näkynyt, jolloin kenraali antoi kädellään merkin luutnantti Soinnulle tiedustellen, oliko Viljanen paikalla. Saatuaan kieltävän vastuksen kenraali kysyi, oliko paikalla muita sotilaspastoreita. Jälleen kieltävä vastaus. Silloin kenraali marssi uudelleen joukkojen keskelle ja ilmoitti: »Vaikka paikalla ei olekaan pastoria, pidämme kuitenkin lyhyen kenttähartauden. »Kuului voimakas komento: »Rukousasento — lakki päästä! Laulamme virrestä »Jumala ompi linnamme...» ensimmäisen säkeistön.

Mahtavina kaikuivat torvisoittokunnan säestyksellä veisatun virren sanat. Sitten seurasi »sotilaspastori» Pajarin puhe, jossa hän mm. tunnusti: »Jos olemme rehellisiä, meidän on myönnettävä, että hyökkäysvaiheen monina vaikeina hetkinä me olemme liittäneet kätemme yhteen ja pyytäneet apua ylhäältä. Me olemme myös todenneet, että sieltä olemme avun saaneet.» Puheensa lopuksi kenraali luki »Isä meidän» rukouksen, ja veisattiin virren toinen säkeistö.

Jo samana päivänä tapahtui edellä kuvatun kenttähartauden ensimmäinen jälkiselvittely saunassa. Siellä kenraali tiedusteli adjutantiltaan: »Jäiköhän se minun »Isä meitäni» kesken?» »Kyllä vähän», kuului vastaus, »sillä kenraali lopetti kohtaan: »Anna meille meidän syntimme anteeksi.» »Mutta», jatkoi Sointu, »tulen muistamaan tämän kenttähartauden läpi elämäni ja uskon, että niin muistavat myös kaikki muut mukana olleet aseveljet.» Kenraali nyökkäsi ja sanoi: »Vai niin.»

Toisen kerran palattiin asiaan seuraavana päivänä, jolloin kolmattasataa divisionan upseeria oli kokoontunut heille järjestettyyn koulutustilaisuuteen. Everstiluutnantti R. Ingeliuksen ilmoitettua osaston kenraalille kiirehti hänen eteensä pastori Viljanen sanoen sotilaallisesti: »Herra kenraali, olen kuullut, että divisionamme on saanut uuden sotilaspastorin. Pyydän toivottaa pastorin tervetulleeksi divisionaan ja kiittää häntä hyvin pidetystä kenttäjumalanpalveluksesta.» Hieman punastuen oli kenraali Pajari vas-

tannut: »Sodassa yksi mies ei saa olla koskaan korvaamaton, jos hän ei syystä tai toisesta ole tehtävää suorittamassa, on tilalle astuttava toisen.»

Tuskin kukaan muu divisionan papeista kuin Viljanen olisi rohjennut mennä kiittämään kenraaliaan tuollaisessa tilanteessa näin toverillisen leikkisästi uuden aluevaltauksen vuoksi. Mutta he kaksi tunsivat toisensa. Muut papit joutuivat katselemaan Pajaria etäämmältä. He näkivät hänessä ennen kaikkea karskin ammattisoturin, jonka periaatteisiin ei kuulunut perääntyminen, vaan eteenpäin täytyi mennä hinnalla millä hyvänsä, kun jokin tavoite piti saavuttaa. Mutta sen kaikki hänen joukoissaan palvelleet tiesivät, että hän suri miesten menetyksiä ja säästi heitä, milloin se suinkin oli mahdollista. Hänellä oli vereksessä muistissa uhrit, jotka Tolvajärvi ja Aittojoki talvisodassa olivat Pirkka-Hämeen miehiltä vaatineet.

Henkilökohtaisesti en tuntenut riittävästi Pajaria voidakseni arvioida hänen omaa suhdettaan uskon kysymyksiin. Mutta hänen pitämiään puheita kuunnellessa sai sen käsityksen, ettei niissä kaikunut vain lahjakkaan puhujan ja taitavan soturin ääni, vaan myös herkän ihmisen, etten sanoisi taiteilijan, joka tuskin näytteli esiintyessään sotilaspastorin roolissa. Joka tapauksessa kaikki hänen joukoissaan mukana olleet papit olivat varauksettomasti sitä mieltä, että kenr. majuri Pajari suhtautui kirkon toimintaan hyvin myönteisesesti ja sitä suorastaan esimerkillisellä tavalla tukien.

Pajarin myönteinen suhde kirkkoon ja papiston toimintaan tuli näkyviin erityisesti siinä, mitä hän teki jatkosodan aikana kotiseudulleen palanneen, karjalaisen siviiliväestön seurakunnallisen toiminnan tukemiseksi ja elvyttämiseksi. Sodan vaurioittama Raivolan rukoushuone kunnostettiin hänen toimestaan. Ja divisionan pastoreitten lisäksi myös monet muut hänen alaistensa joukkojen sotilaspapit kävivät siellä siviiliväestölle jumalanpalveluksia pitämässä. Samoin kohennettiin Terijoen luterilaista kirkkoa, joka talvisodan jälkeen oli muutettu elokuvateatteriksi. Pajarin miehet rakensivat sinne hävitetyn alttarikaiteen ja saarnatuolin tilalle uudet. Ja suorastaan ainutlaatuinen teko oli Kivennavan kirkon rakentaminen talvisodassa tuhoutuneen tilalle. Kenraali Pajarin komentamat, Kivennavan valtaukseen osallistuneet miehet sen tekivät. Kirkon vihki käyttöön 26.9.1943 Viipurin hiippakunnan silloinen piispa Ilmari Salomies avustajinaan kenttäpiispa Johannes

Björklund, Kivennavan kirkkoherra Otto Viktor Autero ja eräät sotilaspapit. Kutsuvieraiden joukossa oli myös opetusministeri Kalle Kauppi. Tilaisuus oli sekä »kivennappoisen» siviiliväestön että 18. divisionan sotilaitten, etenkin rakennustöissä mukana olleitten yhteinen, suuri juhlahetki. Juhlasta parhaiten on mieleeni jäänyt rovasti Auteron kiitospuhe kenraali Pajarille. Hän aloitti sen Ps 116:10 sanoilla: »Minä uskon, sentähden minä puhun.» Ja jatkoi kysymällä: »Saankohan ymmärtää nämä sanat tänään Teidän kohdallanne, herra kenraali, osoitukseksi siitä, että hän uskoi, sen tähden hän teki. Siinä seisoivat vastakkain Karjalan kannaksen halki voittajana marssineen divisionan komentaja ja sodan runteleman seurakunnan pappi, edellinen itsenäisen Suomen armeijan kenraali, jälkimmäinen tsaari-Venäjän armeijan entinen everstiluutnantti, jonka kysymykseen kiitoksen ohella sisältyi huolenpito häntä arvoasteikossa korkeamman upseerin uskonelämästä.

Tämän »Pajarin kirkon» piirustukset laati kapteeni Matti Lampén. Sen rakennustöitä johti sotilasmestari Gunnar Anero, siviiliarvoltaan rakennusmestari. Kirkko rakennettiin puusta. Sen vierelle kohosi 16 metrin korkeuteen risti, joka oli tehty yhtämittaisena Raivolan lehtikuusimetsässä kasvaneesta kuusesta. Kirkon erikoisuutena oli sen alakertaan rakennetut, täysin varustetut 2 konekivääripesäkettä. Siten sitä olisi syystä kyllä voinut kutsua vaikkapa »piruntorjuntapatteriksi».

Tämän sotilaitten rakentaman kirkon historia muodostui varsin lyhyeksi. Jo kesäkuussa v. 1944 Kannaksen perääntymistaisteluitten alettua tietääkseni omat sotilaat polttivat sen. Kirkossa jäljellä ollut ehtoollisviini jaettiin seurakunnan eversti-kirkkoherran toivomuksesta lääkkeeksi eri JSP:lle tuoduille haavoittuneille.

Sodan laki on ankara ja kova ei vain kirkkorakennuksia vaan myös niihin kokoontuvia ihmisiä kohtaan. Mutta Jumalan sanaa vastaan sodan tuhovoimat ovat aina osoittautuneet tehottomiksi. Tämä sanan säilä oli se Hengen ase, jonka käyttö antoi paljossa puuttuvien sotilaspappien toiminnalle arvon ja tarkoituksen, sillä:

»Yks ei huku: sana Herran
vaikka kerran
maa ja taivas katoovat.» Virsi 455:8.

Näin Jalo Mäenpää

KIVENNAVAN KIRKKO

Kirj Ensio Kurki-Suonio

Niin rakkain käsin sinut rakennettiin,
ne oli kädet jäyhän soturin.
Vain harjoin ristiin käyneet,
tutummat kiväriin ja tykkihin.

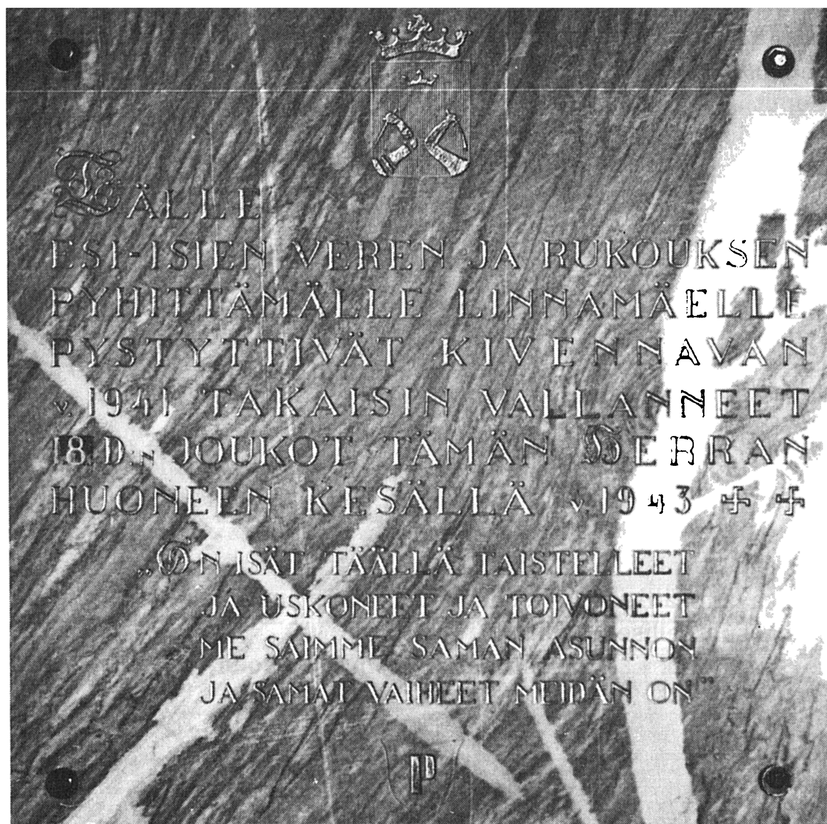
Ne kädet veistivät sun virreksensä,
sun siunasivat kirvein vasaroin.
Suun hartautta puhuttu ei paljon,
mut sydän liikkui toivoin korkeain.

On kenttäharmaan kotiin kaipausta
sun seinälautas alla jokaisen.
Jäi huokumaan sun honkaholvis kätköön
sanaton messu miesten aatosten.

Rukous, ammuksin ja iskuin, verin
mi lähivainioillas rukoiltiin,
se kiteytettiin kaikki sinuun kirkko
se uskottiin sun suojiis hiljaisiin

Sä tässä seiso, valvo äänenämme,
kun linjaan käymme kukin paikalleen
Sä Herran eteen kanna sielujamme
ja kerro meidän häneen turvanneen.

Sä hoida tässä rajan kansaa,
sen virttä vaali ylösnousevaa.
Jos palaamme tai emme matkaltamme,
julista koteihimme Jumalaa

Kotisuomeen siirretty 18. D:n miesten rakentaman Kivennavan kirkon kilpi.

ASEMASODAN ALKUVAIHEET VUONNA 1941 JA VANHEMPIEN IKÄLUOKKIEN KOTIUTTAMINEN

Puolustusryhmityksessä divisioonan lohko oli jaettu kolmeen alalohkoon. Oikealla oli 12. Divisioonaan nojaava Aleksandrovskan lohko, jota ensin puolusti evl E. I. Järvisen komentaman JR 49:n II pataljoona vahvistettuna 5.Er.Lin.K:lla ja 18.Er.Tyk.K:lla. Keskellä oli Mottorin lohko, jonka miehityksenä oli I/JR 49 ja osia ryk-

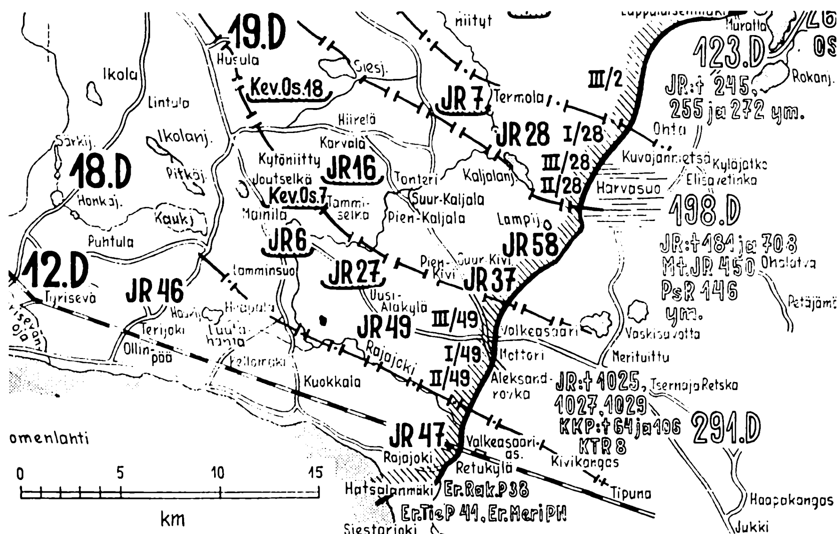
mentin tykkikomppaniasta. Vasemmalla oli Valkeasaaren lohko III/JR 49:n ja tykkikomppanian osien miehittämänä. Evl Järvisellä oli siis rintamavastuu ja reserviksi hänelle oli alistettu I/JR 27. Loput JR 27:stä ja JR 6 olivat lohkon komentajan ev Pajarin reservinä. Lepo oli täysin ansaittua. JR 27 (paitsi I P) lepäsi Rajajoen etelärannalla Uuden-Alakylän pohjoispuolella.

18. 9. 41 JR 6 siirtyi etulinjaan ja rintamavastuu siirtyi ev Ekmanin hartioille. I/JR 27 jäi edelleen etulinjan reserviksi.

Syyskuun 25. päivänä suoritettiin taas etulinjan joukkojen vaihto ja evl Haanterä otti nyt rintamavastuun. Kev.Os. 7 alistettiin Haanterän lohkon reserviksi. Tykistön tukiryhmän muodostivat KTR 19 I ja III patteristot. Yhteisryhmänä toimivat saman rykmentin II patteristo ja Rask.Psto 26.

Etulinjan joukot rakensivat majoituskorsuja ja taisteluasemiaan. Aputyövoimaa saatiin etulinjan reservipataljoonalta. Maasto puolustuslohkon oikealta rajalta Aleksandrovkan kylään saakka oli pääosin alavaa ja vesiperäistä. Niinpä majoitus- ja taistelulaitteet oli rakennettava suurelta osin joko kokonaan tai osittain maanpäällisiksi. Muualla päästiin kaivautumaan, mutta maasto oli suhteellisen avointa.

Partiotoimintaa harjoitettiin molemmin puolin, ja tykistöt suo-

Länsikannaksen miehitys asemasodan alkaessa.

Ltn J. Salminen, V. Pispala, E. Lehtinen, M. Salminen ja E. Lehtonen.

Ltn L. Viljasen komppaniasta stm U. Varjo, ltn L. Viljanen, vänr K. Hiekkala, vänr P. Turkka, stm R. Ilmanen, kers A. Tamminen ja korpr K. Sinipuro.

rittivat häirintäammuntojaan. Totlebenin linnake ampui vihollispuolelta silloin tällöin ja sen tuli ulottui aina Uuteen-Alakylään asti.

Viikot, kuukaudet ja jopa lähes kolme vuotta kuluivat asemasotavaiheessa. Vaikka ruumiilliset rasitukset olivat huomattavasti keventyneet ja vaikka tappiot asemasotavaiheessa olivat erittäin vähäisiä hyökkäysvaiheeseen verrattuna, toimettomuus alkoi vaikuttaa mielialoihin. Vaikka minkäänlaista elettä tämän johdosta ei vielä ilmennyt, mielialatutkimuksien perusteella tiedettiin, että jotain on tehtävä. Niinpä puolustusvoimain johto järjesti heti hyökkäysvaiheen päätyttyä käyntiin ns. vuorolomasysteemin ja antoi yleisiä ohjeita mielialojen hoitamiseksi. Suurin osa mielialojen paranemisesta johtui kuitenkin joukko-osastojen ja yksikköjen oma-aloitteisuudesta. Koska näistä asioista on tässä kirjassa omat lukunsa, on aiheellista sivuuttaa ne tässä yhteydessä.

Sen sijaan katson aiheelliseksi jo tässä vaiheessa tuoda esiin rykmentissä asemasodan aikana tapahtuneen erittäin voimakkaan sotilaallisen koulutuksen. Tässä divisioonan komentajan määräykset ja järjestelyt olivat tärkeitä. Jatkuvasti pantiin toimeen erilaatuisia upseerien, aliupseerien ja miehistön kursseja ja koulutustilaisuuksia. Saattaa olla, että kenttävarustelutyöt joskus kärsivät, koska kursseille ja koulutustilaisuuksiin oli jatkuvasti irroitettava suuri osa etulinjapalveluksesta. Joka tapauksessa rykmentissä oli koulutus ehkä muiden rykmenttien yläpuolella.

— — —

Rykmentti oli asemasodan alkaessa miehittänyt Valkeasaaren ja Aleksandrovkan puolustuslohkot.

Tilanne oli yleensä hyvin rauhallinen, mutta etulinjan taistelulaitteiden parantaminen antoi töitä. Elämä oli saatava ainakin siedettäväksi, joskin sodan karuus ja silloin tällöin tapahtuvat kranaattien räjähdykset muistuttivat sodasta ja kuoleman läsnäolosta. Mutta yleensä kuolema tapasi harvoin ketään. Se meni pääasiassa ohi, kuten Kirjavainen aikoinaan sanoi. Ei etulinjan mieskään näissä oloissa paljon surrut eikä valitellut. Hän vastasi vain, kun pataljoonan komentaja majuri Turkka kysyi vartiopoterossa olevalta:

— Miltä elämä tuntuu?

Etulinjassa talvella 1941. Vas. sot.pastori Vehanen, J. Kirjavainen, T. Kapanen ja Asser Heikkilä.

— Kyllä tämä ainakin kotiolot voittaa, kun ei tarvitse olla akkain komennossa.

Joskus kuolema tuli vahingossakin. Niinpä 27. 9. kranaatti räjähti II/P:n krh:n putkessa, jolloin kaksi miestä kaatui ja yksi haavoittui.

29. 9. vihollinen yritti kiivaan jv.tulen tukemana hyökätä Aleksandrovskan oikealla siivellä, mutta se lyötiin tykistön tulella tappion kärsineenä takaisin. Yksi miehemme haavoittui, ja vihollispuolelta tuli neljä vankia vapaaehtoisesti asemiimme.

2. 10. vihollinen yritti hyökkäystä I P:n oikealla siivellä, mutta taas tykistömme löi sen takaisin. Samana päivänä III P sai 13 vapaaehtoista vankia.

6.-7. 10. JR 49 otti vastaan I/JR 27:n puolustuksen Aleksandrovkan lohkolla ja osan II/JR 27:n lohkosta. 7. 10. JR 6 otti etulinjan Valkeasaaressa. Rykmenttimme kokonaisuudessaan siirtyi lepoon ja varustelutöihin Mainila-Uusi-Alakylä -maastoihin.

Lepoa kesti noin puolitoista kuukautta (1,5 kk), kunnes taas 22.11. oltiin etulinjassa ja rintamavastuumme kesti 15. 1. 1942 asti.

Ajalla 10. 9.-31. 12. olivat rykmentin tappiot kaatuneina 1 aliups ja 4 miestä. Haavoittuneina 5 aliups 44 miestä.

Seuraavan kertoja on alik Yrjö Vilen 5/JR 27:

»Aamulla 3.9.41 sai joukkueemme, jonka johtajana oli ltn Juuso Helme Orivedeltä, käskyn mennä tuhoamaan edellispäivänä tekemällämme tiedusteluretkellä havaittu vihollisen korsukylä. Kolmimiehinen partio lähti nakkelemaan kasapanoksia korsuihin. Joukkueen pääosa jäi ketjuuntuneena varmistamaan heidän toimintaansa. Tilanne näytti minun kohdallani sangen rauhalliselta. Otin repun selästäni, istuuduin, laskin kiväärin viereeni ja rupesin tutkimaan, mitä haukattavaa repussa olisi. Jostakin syystä tartuin kuitenkin äkkiä kivääriini ja nousin seisomaan. Pusikossa noin neljäkymmentä metriä minusta vasempaan seisoi harvinaisen pitkä mies. Tuijotimme toisiamme, kunnes huomasin, että hänen päässään oli vihollissotilaan tsuikka. Tempaisin kiväärin poskelleni, partneri samoin, aivan kuin olisi ollut peilikuvani. Samassa huomasin kiväärini varmistetuksi. Salamana pudottauduin polvelle. Pieni kumpare suojasi minua ammunnalta, mutta ennen kuin ehdin poistaa varmistuksen kivääristäni, vastustajan käsikranaatti lensi lähelleni. Se ei onneksi aiheuttanut minulle vahinkoa. Räjähdys hälytti läheisyydessä olleet kumppanini, ja he riensivät luokseni. Samalla hetkellä suoraan edessä näkyi toistakymmentä vihollista. Ammuimme heitä kohti muutaman laukauksen, jolloin he nostivat kätensä. Käskimme heidät luoksemme. Heidän lähestyessään mieleeni juolahti mennä heitä vastaan ja toivottaa tervetulleiksi. Sen teinkin ja tervehdin ensimmäistä oikein kädestä. Silloin he kaikki riensivät luokseni käsi ojossa. Kättelin heidät kaikki. He katselivat uteliaina kivääriäni ja moittivat sitä huonoksi. Eräs viittilöi ja solkkasi, että takana on hyviä aseita, mennään noutamaan. Lähdin hänen kanssaan. Ja olihan siellä kivääreitä. Hän valitsi joukosta hyvän näköisen puoliautomaattikiväärin ja ojensi minulle. Siinä oli loimukoivuiset puuosat.

Ltn Helme lähetti stm Antero Joutselan ja minut saattamaan vangit 5.K:n komentopaikkaan. Eräs heistä oli haavoittunut jalkaan luodeistamme. Joukossa oli myös ylikersantti, pieni tumma mies koppalakki päässä.

Matkalla komentopaikalle jouduimme ylittämään peltoaukean. Siinä alkoi oma konekivääri tulittaa meitä. Ja eihän se kumma ollut: puolen toistakymmentä miestä »kraasnaja aarmijan» virkapuvuissa. Kk oli noin puolen kilometrin päässä, joten sen miehistö ei voinut erottaa meitä kahta joukosta. Ryömimällä pääsimme sen-

Maj Toiviaisen komentokorsu. Vas. Toiviainen, Saaristo, Helminen ja Kujanpää.

tään onnellisesti vaaranpaikan ohi. Haavoittunutta toiset vangit auttoivat ja hoputtivat. Saatettuamme vangit komentopaikalle palasimme joukkueeseemme.»

»Sotilas elää hyvällä tuurillaan», tuumaili sotamies Eetu Salo 8. komppaniasta, kun hän samalla todisti seuraavalla kertomuksellaan ajatuksensa todeksi. »Olimme Aleksandrovskan maastossa etulinjassa syyskuussa 1941. Seutu oli suoperäistä ja taisteluhaudat ja korsut sen takia matalia. Pidettiin pikkuvihaa »kivääri jalalla», kuten oli tapana sanoa. Tykistötultakin annettiin silloin tällöin. Kerran vihollinen alkoi ampua konekivääriasemaamme oikein raskaalla tykillä tai liekö ollut raskas heitin. Se lienee ollut hakuammuntaa tai sanotaanko sitä tykkimiesten kielellä myös haarukoimiseksi. Tulos oli joka tapauksessa se, että ensimmäinen raskas kranaatti räjähti noin 150 metriä asemamme edessä. Toinen oli melkein täysosuma, se räjähti neljän metrin päässä asemiemme edessä. Siinä rysäyksessä lensi asemastamme kaikki naamioimisvälineet taivaan tuuliin. Luulimme itsekin lentävämme, mutta

suojamontussa pysyimme. Tuli kolmas möykky, joka rävähytti taas viisi metriä asemamme takana. Muuta ei tullut. Vihollisen tulenjohtaja tietysti hieroi käsiään täysosumista, joilta räjähdykset varmasti vastapuolen kiikarista näyttivät. Kranaattien vuoksi konekivääristä oli mennyt kädensijat ja se oli muutenkin aika onnettoman näköinen, hiekan ja roskan peittämänä. Saman näköinen olin varmasti itsekin: silmät, korvat ja suu hiekkaa ja mutaa täynnä. Salmisen Villen sadetakki oli asemassa kk:n vieressä, mutta siitä ei ollut jäljellä riekaleitakaan.

Korvani humisivat, mutta kuulin sentään vähän. Kuulin luutnantin sanat takaani: »Mitä täällä tapahtui?» Olimme iloisia, kun vielä olimme elävien kirjoissa — myös sotamies S. Pitkäjärvi, joka oli ollut kanssani kk. vartiossa. Mäntysaari lupasi uudet miehet ja ne tulivatkin pian. Mutta sitä ennen tuli vihollispuolelta yliloikkari, joka kädet ylhäällä antautui vangiksi. Mäntysaari lähti viemään häntä pataljoonan esikuntaan. Tarkastimme kuitenkin Pitkäjärven kanssa sen, ettei vihollisella ollut votkaa repussa, koska etulinjan kirjoittamaton laki oli sellainen ettei sitä saanut viedä kotisuomeen päin.»

— — —

Vääpeli Erkki Karonen 8.K:sta (2.KKK) kertoi:

»Marraskuun lopulla 1941 lähestyi puolisenkymmentä vihollista pensaikon ja matalan metsän suojassa asemiamme Aleksandrovkan maastossa. He tulivat — näköjään aseitta — miinakentän yli piikkilankaesteille ja ilmoittivat haluavansa antautua vangeiksi. 6.K:n vartiopaikalla sattui olemaan venäjää taitava sotilas, joka meni esteelle ja käski heidän siirtyä satakunta metriä idemmäksi. Sieltä he pääsisivät paremmin esteen läpi. Silloin eräs heistä heitti käsikranaatin vartiomiestä kohti, joka suojautui. Vankitarjokkaat lähtivät juoksemaan omalle puolelleen. Lähellä oli 8.K:n konekivääri, jonka kädensijoissa oli kivääriinjohtaja, korpr Martti Eskola. Hän ei voinut heti ampua, sillä äsken mainittu vartiomies oli maalin ja konekiväärin välissä. Kun hän vihdoin pystyi avaamaan tulen, osa vihollisista oli jo pensaikon suojassa. Viimeinen heistä tuupertui hangelle konekivääritulen haavoittamana. Hän makasi aukealla lähellä pensaikkoa ja huusi apua. Pidimme mahdollisena, että vihollinen piti häntä »haaskana» ja väijyi pensaikos-

sa. Sitä paitsi välissä oli oma miinakenttä. Ja vaikka viholliset olivatkin ylittäneet sen vaurioitta tullen mennen, tuntui uskalletulta lähteä yrittämään samaa.

Kun tilanne oli pysynyt samana pari tuntia, 8.K:n sotamiehet Toivo Kaarttinen ja Eino Lindberg etsivät ja löysivät vesikelkan. Etulinja seurasi jännittyneenä ja tulivalmiina, kun miehet siirsivät sivuun espanjalaiset ratsut samalta kohdalta, josta vihollisia oli neuvottu tulemaan läpi, ja lähtivät ylittämään miinakenttää. Kaikki sujui hyvin. He pääsivät onnellisesti haavoittuneen luo, nostivat hänet kelkkaan ja aloittivat paluumatkan. Sekin sujui hyvin.

Sain sen käsityksen, että nämä suomalaiset sotilaat asettivat itsensä alttiiksi enemmänkin kärsivän ihmisen auttamiseksi kuin vangin tuomisesta ehkä myönnettävän loman toivossa. Ja jos oikein muistan, eivät he lomaa saaneetkaan. Mutta olihan pataljoonan lomauttaminen lähestymässä, vaikka emme sitä silloin vielä varmaksi tienneetkään.»

Edellämainittuja pikku rähinöitä ja monia muita samantapaisia lukuunottamatta ensimmäiset asemasotakuukaudet olivat suhteellisen rauhallisia. Komppaniain komentokorsuissa samoin kuin pataljoonien ja rykmenttien komentotoimistoissa sen sijaan oli mitä kiireellisintä työaikaa: tehtiin paperitöitä, nimi- ja numeroluetteloja rintamajoukoissa olevista eri ikäluokista.

Virallisen lähteen ilmoittaman tiedon mukaan oli kesällä otettu noin 650.000 ihmistä, pääasiassa parasta työvoimaa mukaan sotatoimiin, pois valtakunnan talouselämän palveluksesta. Päämajassa käsitettiin sen vaikuttavan erittäin negatiivisesti koko maan työvoimatilanteeseen. Niinpä Päämajassa katsottiin asialliseksi kotiuttaa (lomauttaa) toistaiseksi noin kymmenen prosenttia rintamajoukoista, vanhemmista ikäluokista, työvoimatilanteen kohentamiseksi. Karkeasti sanottuna kotiuttaminen käsitti siis noin 65.000 miestä. Päämajan oli selvitettävä itselleen ensinnä se mitkä ikäluokat muodostavat lähimain edellämainitun miesmäärän. Erittäin tärkeä seikka oli myös se, miten kotiutus tulee vaikuttamaan joukkoyhtymien kokoonpanoon ja taistelutehoon. Aineisto tätä varten lähti komppaniain korsuista ja edelleen aselajitietä päämajaan asti.

Aikanaan käskyt tulivat samaa tietä takaisin komppanioihin asti. Tällöin selkeni, että JR 27, samoin kuin yleensä muutkin re-

serviläisistä muodostetut rykmentit, muuttuivat kotiuttamisen jälkeen kaksi pataljoonaa käsittäviksi tynkärykmenteiksi.

Kotiuttaminen Haanterän rykmentissä tapahtui seuraavasti: Kotiutettavaksi pataljoonaksi määrättiin II P, maj Toiviaisen pataljoona. II P luovutti kaikki nuoremmat IP:lle ja sai I P:lta kotiutettavat ikäluokat. Näin I pataljoonasta muodostui nuorennettu pataljoona.

III P taas luovutti kotiutettavat ikäluokat Kevytosasto 6:lle, joka myös oli määrätty kotiutettavaksi. KevOs 6 antoi nuoremmat ikäluokkansa (125 miestä) JR 27:ään, jotka rykmentti jakoi I ja III pataljoonille.

Rykmentin esikuntakomppanian vanhemmat ikäluokat kotiutettiin myös Kev.Os 6:n kautta.

KrhK:n tulenjohtopaikka »Kettu». Alik:t Salo ja Oksanen sekä korpr Kastari.

14. K (TykK) Mainilassa ennen vanhempien ikäluokkien kotiuttamista.

5.12. 1941 maj Toiviaisen johtama juna lähti Raivolan asemalta. Siinä kotiutettiin 1908 ja sitä ennen syntyneet reserviläiset Orivedellä.

30.3. 1942 kotiutettiin rykmentin kolonnan, Krh K:n ja TykK:n vanhemmat ikäluokat. Kolonna lopetettiin.

Tämän uudelleenjärjestelyn jälkeen I ja III pataljoonien ero oli siinä, että I pataljoonassa oli pääasiassa 1912 syntyneitä ja sitä nuorempia ja III P:ssa jäljelle jääneet vanhemmat ikäluokat.

Jäljelle jääneet pataljoonat olivat järjestelyn jälkeen henkilöstöönsä nähden vajaalukuisia, varsinkin III P. Tilanne korjaantui siten, että 34. Rajajääkärikomppania luovutti rykmentille 25.5.42 yhteensä 196 sotilasta. Lisäksi saatiin 18.7.42 Pirkka-Hämeen Suojeluskuntapiiristä täydennyksenä 288 sotilashenkilöä, pääasiassa 1909—1911 syntyneitä.

Kotiuttamisen yhteydessä pidettiin katselmuksia, kiitettiin ja pidettiin velvoittavia puheita.

»Antakaa meidän akkaimme olla rauhassa», sanoi rintahommiin jäänyt jermu.

»Tasan ei käy onnen lahjat», tuumi maj Turkka.

Kenraalimajuri A. O. Pajari Suursaaressa.

Mitä sitten tapahtui I/JR 27:lle, Toppolan pataljoonalle? Se eli edelleen ja hyvissä voimissa olikin. Pataljoona siirrettiin 8.3.42 Rajajoen varrelta, Bunkkerin lohkolta lepoon Terijoelle Ollinpään kylään. Sen tehtävänä oli varmistaa Suomenlahden rannikkoa. Komppanioilla ja joukkueilla oli omat varmistusalueensa ja sen mukaan majoitusalueensa.

Siitä mitä sitten tapahtui, kertoo everstiluutnantti L. Toiviainen kirjassaan Jääkenttien taisteluja. Lainaamme siitä osia:

»Majoituspaikkojen kunnostaminen oli käynnissä. Saunat pantiin kuntoon ja yleinen siistiytyminen sisältyi ohjelmaan. Naamat siisteiksi, koska lomatkin olivat lähellä. Tiedossa oli ainakin kahden ehkä kolmenkin kuukauden lepo. Koti ja omaiset olivat yhtenään ajatuksissa. Kaikki mitä lomalla olisi tapahtuva ja tehtävä, oli selvänä ja miellyttävänä suunnitelmana mielessä.

8.3. oli majuri Toppolan puhuttelu. Lomat peruutettiin ja saatiin käsky valmistautua siirtymään pois Kannakselta.

»Olen varma että porukkamme siirtyy vartiotehtäviin Ahvenanmaalle», kertoi kk. komppanian sotamies Viljo Luotoharju, harvapuheinen hämäläistyyppi.

»Ja vielä mitä, ei tämä porukka joudu sellaiseen tehtävään», arveli iloinen alikersantti Toivo Lehtinen.

»Kyllä sinne vaan mennään», vastasi Luotoharju. »Se on palkkio hyvästä sotimisesta ja siellä ollaan ainakin koko kesä.»

»Miten sinä siellä pärjäät, kun et osaa ruotsin sanaa?» tiedusteli aina tilanteen tasalla oleva korpraali Sinisalo.

»Eihän tuota ole osannut venättäkään kun pari sanaa, eli sen minkä valtio on opettanut ja hyvin olen pärjännyt», jyrähti Luotoharju.

»Kauankos sieltä Ahvenanmaalta kestää matka Tampereelle?» tiedusteli alikersantti Paavo Santala. »Saakos sieltäkin lomaa ja matkapäivät lisäksi?»

»Ei me mihinkään Ahvenanmaalle mennä», selitti vilkas karjalaispoika korpraali Puhakka. »Viipuriin me mennään vartioporukaksi. Siellä kuulemma jo naistenkin puukenkä kopisee kummasti ja tarvitaan uutta porukkaa. Entiset saavat puolestaan tulla rintamalle rauhoittumaan ja miettimään tekosiaan»

Tämä iloinen karjalaispoika tunnettiin myös nimellä Kapuhakka.

Se johtui siitä, että hän oli tokaissut toisten kysyessä sodan alussa hänen nimeään: »Ka Puhakka.»

10.3. klo 18.00 oli pataljoonan kometajan käskynjako, jossa selvisi, että I/JR 27, II/JR 6, Krh.k/JR 6, Tyk.k/JR 6, 3. komppania pioneeripataljoona 23:sta ja viestijoukkue Aro tulevat siirtymään erikoistehtävään, jota tulee johtamaan kenraalimajuri A.P. Pajari. Pajarin viransijaiseksi siirtyy ev Ekman, maj Toppola siirtyy Ekmanin viransijaiseksi. Samalla hän ilmoitti minut nimitetyksi I/JR 27:n komentajaksi.»

Kuten tunnettua kapt Toiviainen komensi hyökkäysvaiheen ajan II/JR 27:ää. Hän kotiutti pataljoonansa vanhemmat ikäluokat Orivedellä 7.12.41. Sen jälkeen hän oli toiminut rykmentinkomentajan apulaisena sekä divisioonan aliupseerikoulun johtajana.

Maaliskuun 12. päivä lastattiin Raivolassa, ja juna vislasi klo 11.00. Klo 17.30 olimme Viipurissa. Matka jatkui, ja pian selkeni, ettei ainakaan pohjoiseen mennä, mutta kylläkin Ahvenanmaata kohden. Kouvolasta kuitenkin käännyttiin kohti etelää, ja sotamies Luotoharju vaikeni. Päämääränämme oli Kotka. Sinne saavuttiin 13.3. klo 5.30.

Toiviaisen pataljoona siirtyi marssien Kirkonmaan saareen, jossa majoittui pahvitelttoihin ja rannikkopuolustuksen rakennuksiin.

Päätehtävän salassapito oli tärkeä. Niinpä sitä teroitettiin miehistölle. Joukko-osastoakaan he eivät saaneet kenellekään ilmoittaa. Mutta vuotoa tapahtui. Kenttäposti (kirjeet) oli yksi avoin ovi. Kirjeissä selostettiin kaikki mitä tiedettiin. Kirjassa Jääkenttien taisteluja evl Toiviainen tuo esiin tapauksia.

»Pataljoonani majoitusalueella Kirkonmaalla oli rannikkopuolustuksen huoltoon kuuluvia miehiä. Eräs heistä oli hyvin utelias ja tiedusteli asioita.

— Mitäs miehiä te olette?
— Tuoltahan ollaan vaan koulutuskeskuksesta.
— Olettekos olleet rintamalla?
— Eihän me, mutta onkos teillä antaa meille kokardeja?
— Ei meillä ole.
— No oletteko olleet taistelussa täällä?
— Eihän me täällä olevat.
— Eiks ole yhtään kaatunutta tai haavoittunutta?
— Eipä ole täällä tainnut olla.

— No eiks kukaan oo vanhuuteenkaan kuollu?»

Mitään selvää ei huoltomies saanut.

Mutta kyllä tiedettiin, kohta koko Haminan ja Kotkan alueella, että Pajari lähtee Suursaareen.

Seuraavassa pari esimerkkiä Toiviaisen kirjasta: »Kk.-komppanian varapäällikkö, luutnantti Toivo Jussila ja komppanian vääpeli, ylikersantti Heikkilä joutuivat kohta Kirkonmaalle saavuttuamme asiamatkalle Kotkaan. He pistäytyivät myös ravintolaan syömään kunnollisen siviiliaterian. Poislähtiessä vahtimestari sujautti Jussilan kouraan pari laatikkoa tupakkaa ja sanoi:

»Onnea matkalle, ja ottakaa Suursaari nopeasti.»

Tykkikomppanian päällikkö, kapteeni Lauri Rane ajoi komppaniansa kanssa autoilla Haminasta Kotkaan. Matkalla oli pieni pysäys. Pikkupoikia oli heti paikalla tykkejä ihailemassa. yksi kysyi»

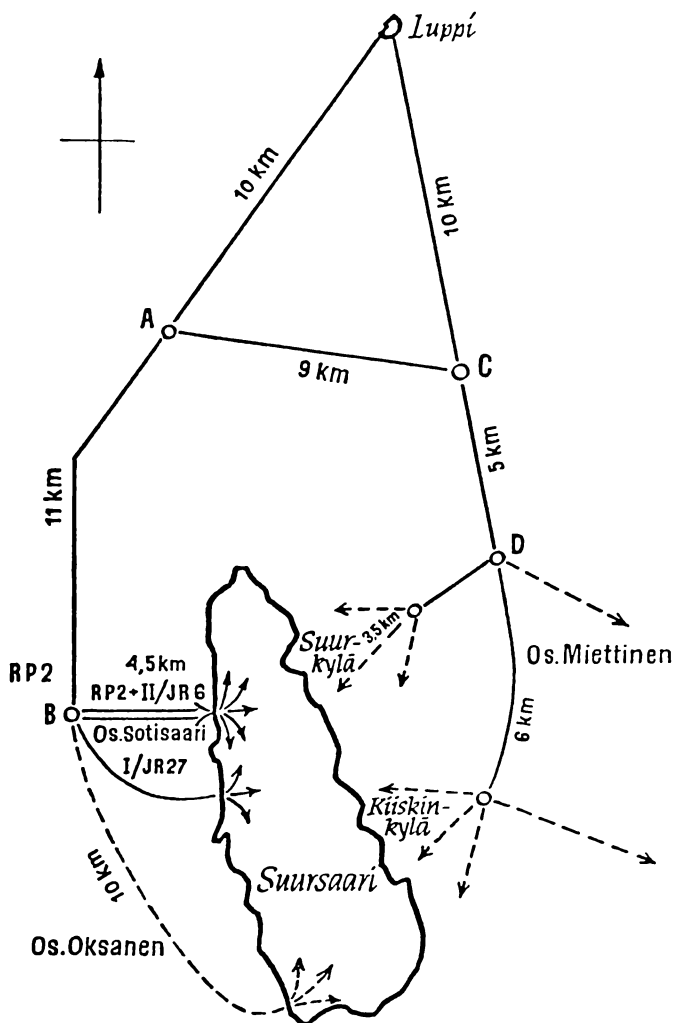
»Meetkös sinäkin setä Suursaareen?»

Huomautan lukijalle, että tämä kirja on tarkoitettu kuvaamaan JR 27:n jatkosodan aikaista toimintaa. Siksi Suursaarenkin valtaus jää huomattavan vajaaksi koska valtaukseen osallistui mainitusta rykmentistä ainoastaan sen ensimmäinen pataljoona, jonka vaiheita pääasiassa seuraan. Samalla haluan tuoda esiin sen, että

Kuljulan 2.K katselmuksessa ennen jääkentille lähtöä.

evl Toiviainen on kirjassaan »Jääkenttien taisteluja» erittäin elävästi ja selvästi tuonut esiin koko Pajarin taisteluosaston toiminnan, se on luettavissa teoksesta. Nojaudun tähän kirjaan tätä lukua kirjoittaessani. Tarkoitukseni on kuitenkin elävöittää tätä kirjani kohtaa Suursaaressa mukanaolleiden muistelmilla ja haastatteluilla.

Tst.Os.P:n hyökkäyssuunnitelma

Toiviainen kertoo näin siirtymisestä Suursaarta kohden: »Aamu 26.3. valkeni hyvin lupaavan sään suhteen. Yöllä oli ilma pakastunut ja keli oli hyvä. Pataljoona oli jaettu eri kuljetuseriin siten, että kukin erä muodosti sellaisen kokoonpanon, mikä sillä tuli olemaan myös taistelussa. Komppanioille alistetut osastot oli liitetty kunkin komppanian mukaan. Luutnantti J. Salmisen kk.-komppaniasta oli annettu osa kullekin kiväärikomppanialle. Klo 9.00 oltiin valmiina aloittamaan siirtyminen. Tällöin lähtivät liikkeelle KKK:n ajoneuvot välitavoitteisiinsa Lupin, Tornin ja Pekon saariin. Autokuljetus oli käsketty alkavaksi klo 11.00. Ensimmäinen kuljetuserä käsitti toisen komppanian, kk. joukkueen, kaksi pst. kivääriryhmää ja krh. joukkueen. Toinen kuljetuserä käsitti osasto Oksasen. Seuraavassa erässä kuljetettiin komentojoukkue, jääkärijoukkue, III ja IV joukkue ensimmäisestä komppaniasta, kk. joukkue ja tykkijoukkue. Viimeiseen kuljetuserään kuului kolmas komppania, joukkosidontapaikka (JSp) ja Krh. komppania.

Klo 16.00 mennessä pataljoona oli siirtynyt uloimpien kalliosaarien suojaan.

Matka jatkui hiihtäen. Kaikki sujui tarkoin ennakkovalmistelujen mukaisesti. Hiihtokeli oli mainio. Pakkasta oli 5-6 astetta ja tuuli oli myötäinen. Muutoin sää oli himmeän kuutamoinen. Kaukana häämötti Suursaaren mahtava silhuetti kolmivuorisena. Toivoiko se omiensa saapumista? Siitä se ei antanut merkkiä, mutta sen mahtavuus oli vaikuttava ja pani ihmisen ajattelmaan pienuuttaan aavalla jäälakeudella. Se näky, jonka hämärään katoavat joukot muodostivat oli ainutlaatuinen. Se oli sotilaan silmissä kaunis. Tuntui kuin sodan ankarat kasvot ja vakavuus olisivat hetkeksi siirtyneet taustalle. Olimme matkalla valtaamaan takaisin tammikuussa menetettyä Suursaarta.»

Evl Toiviainen jatkaa: »Tihenevä hämärä kätki jäällä hiihtävät osastot. Autokuljetuksella siirtyvät Miettisen, Elovaaran ja Sokajärven pataljoonat. Hiljaisuus oli vallitseva. Suursaarikin oli jo häipynyt pimeän verhoon odottamaan tulijoitaan. Tietämättä siitä, että venäläiset puolustajat odottivat jo tosiaan meitä, matkamme jatkuu suunnitelman mukaisesti.

Suursaaressa oleva venäläisten tähystysasema oli todennut joukkojemme liikkeitä ja eversti Barinov oli lähettänyt illalla klo 21.33 radiosanoman Kronstadtiin. Se kuului seuraavasti: »Ennen

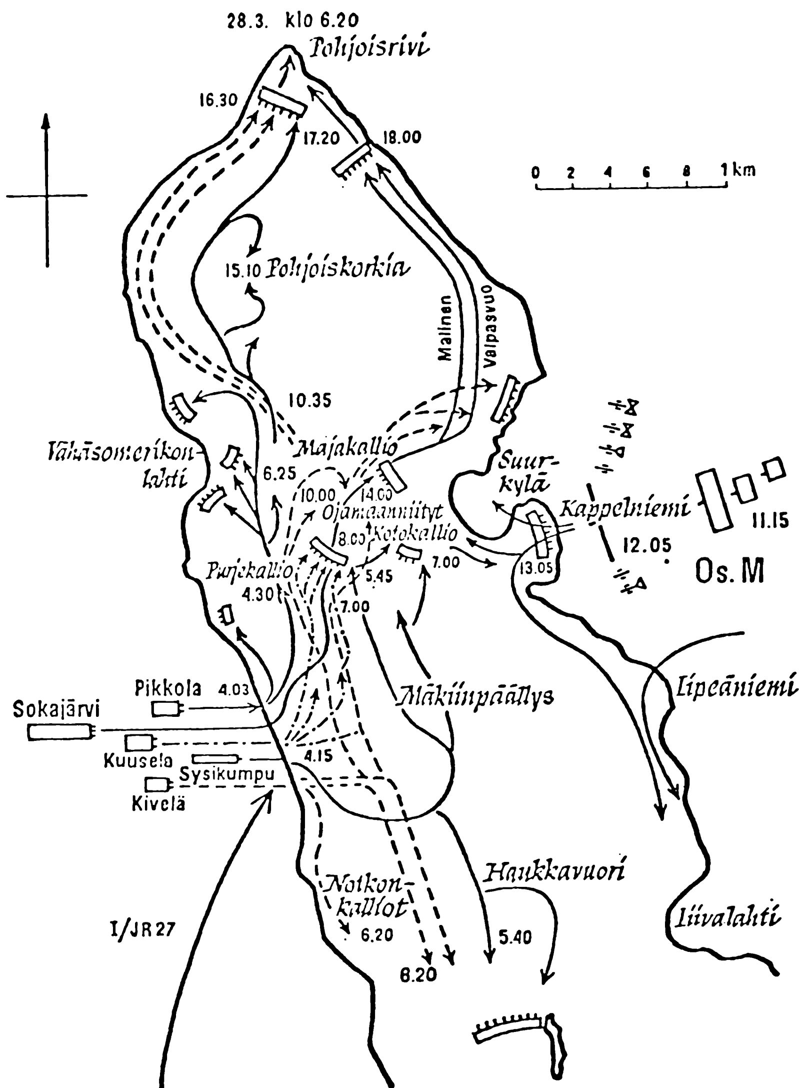

Vas. kenrmaj A.O. Pajari kesk. kapt L. Toiviainen

pimeän tuloa havaittiin vihollisen ryhmittyvän noin pataljoonan vahvuisin voimin Itäletto—Leskeri—Askerin alueelle.» Tämä kaapattu sanoma ei enää kuitenkaan voinut vaikuttaa mitään tilanteen kehitykseen, sillä apuvoimat eivät ehtisi enää ajoissa perille ja alunperin oli suomalainen johtokin vakuuttunut siitä, että saarelle ei voida päästä täysin yllättäen. Puolustaja voitiin yllättää nyt vain paikan suhteen: olihan Suursaaren rannikon pituus noin kolmekymmentä kilometriä. Onkohan pataljoonallani onnea paikkaan nähden?Klo 22.00 pataljoonamme ohitti pisteen A, josta Elovaaran pataljoona paraillaan valmistui jatkamaan.»

»Oli täysin pimeä, kun pataljoonamme klo 1.30 ohitti pisteen B. Puolen tunnin hiihdon jälkeen olimme meille määrätyssä paikassa ja siirryimme välittömästi taisteluryhmitykseen piirroksen mukaisesti.

Samanaikaisesti Os. Sotisaaren pääosat olivat ryhmittyneet noin kaksi kilometriä pohjoisemmaksi ja odottivat myös taisteluryhmityksessä liikkeelle lähtöä. Komppania Siukosaari oli Sotisaaren reservinä. Kun Siukosaari ilmoittautui evl Sotisaarelle tämä oli sanonut:

Tst.Os.P:n ryhmitys 27.3.42 klo 03.00

— No nyt sitten Siukosaari ja Sotisaari lähtevät Suursaareen. Siinä olikin kolme kovaa »saarta» yhdessä.....» Os. Miettinen oli myös valmiina saaren itäpuolella. Käsky tuli ja liikkeellelähtö oli klo 3.00.

Evl Toiviainen jatkaa: »Vielä muutama minuutti ja sitten liikkeelle..... Lopputaipaleen hiihtämiseen oli varattu tunti. Suunnan säilyttäminen oli helppoa. Pataljoonan lähtöaseman kohdalla oli Haukkavuori, jonka etelärinne kohoaa seinäjyrkästi. Tätä kohti etenemällä osutaan suunnitelman mukaiseen paikkaan.

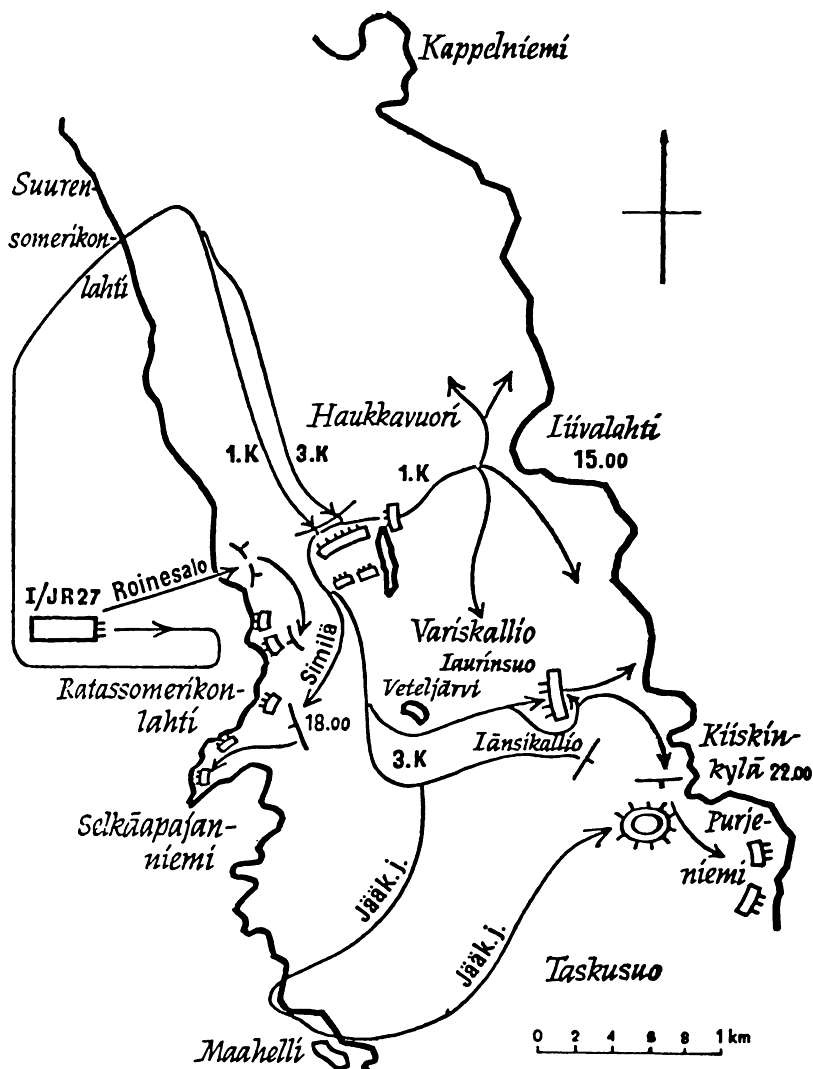
Hiihdämme yhdessä adjutantin luutnantti Lauri Jutilan, lähettiupseeri luutnantti Antero Salokankaan ja KKK:n päällikön ltn Jaakko Salmisen kanssa. Taaempana seuraavat taistelulähetit alikersantti Ranta sekä korpraalit Ahola ja Ouni. Oikealla hiihtää jääkärijoukkue. Saaren ääriviivat tulevat yhä selvemmiksi. Oikealla etuviistossa erottuu Selkäapajanniemi, mutta rantamaisema on paljon kallioisempaa ja jyrkempää kuin ilmakuvien perusteella luomamme käsitys.

Kaikki on hiljaista. Tuntuu kun saaressa vielä nukuttaisiin. Matkaa on rantaan etulinjasta vielä noin 200 metriä. — »Ollaan hiljaa niin saadaan jänis», kuiskasin vierelläni hiihtävälle Jutilalle. Tuskin olin tämän sanonut, kun suoraan edestä rantakalliolta pamahti kaksi hälyytyslaukausta. Kohta repesi myös kk.tuli. Selkäapajanniemestä näkyivät suuliekit kahdesta paikasta. Suoraan edestä ampui yksi konekivääri ja etuviistosta vasemmalta tulee heikompaa tulta. Valojuovat iskevät Kuljulan komppaniaan ja siirtyvät välillä taaemmaksi. Edestä tuleva kk.tuli tapaa parhaaksi meidät ja jääkärijoukkueen. Välillä sekin siirtyy Kuljulan komppaniaan.

Tuleen joutuneet osastot ovat matalana jäällä. Nousen ylös ja hiihdän Kujalan komppanian perään. »Painukaa rantakallion suojaan», huudan sen kun jaksan. Miehet pyrkivät sinne, mutta lumeen on heittäydyttävä, niin myös meidän. »Lääkintämiehet tänne», kuuluu edestä. Se tietää tappioita. Irroitan sukset jalasta, sillä kovalla hangella on helpompi juosta. Kuljen pitkin Kuljulan komppaniaa. Eteneminen on täysin pysähtynyt. Meillä ei ollut onnea. Olemme osuneet kohtaan, jossa puolustajat olivat valmiina asemassa. Juostuani jonkun matkaa tapaan Kuljulan. Tiedustelen, miltä tilanne näyttää. Saan kuulla, että kaatuneita on. Kaksi upseeria, joukkueenjohtajia, on haavoittunut. Äärimmäisenä vasemmalla hiihtäneeseen vänrikki Bruno Roinesalon joukkueeseen ei ole yhteyttä.

Kun totean, että yrityksemme on epäonnistunut, käsken Kuljulalle: »Komppania irti ja noin kilometri taakse, yritämme uudelleen etelämpänä.»

Komppania aloitti vetäytymisensä. Kiirehdin taaksepäin antamaan käskyn muille osastoille. Yhteyttä Sotisaareen en saanut. Puhelinyhteyttä rakennettiin paraillaan. Klo 5.30 sain puhelinyhteyden, selvitin tilanteen ja suunnitelmani. Tällöin kuulin, että

Ptl. Toiviaisen taistelutoimet 27.3.42

Elovaaran pataljoona oli päässyt yllättäen saareen. Samalla sain käskyn suunnata pataljoonani kaksi kilometriä pohjoisemmaksi ja tulla maihin Elovaaran jälkiä. Nyt tilanne oli selkiämässä suotuisasti. Oli vain saatava Kuljulan komppania kootuksi. Kaatuneita komppaniassa oli 7 ja haavoittuneita 12, joukossa kaksi joukkueenjohtajaa, vänrikit Tauno Katajisto ja Kalervo Pispa, Katajisto vaikeasti.

Elovaaran pataljoonalle onni hymyili paremmin. Se pääsi yllättäen rannalle, ja vihollisen vartiomies ehti ampua vain muutaman laukauksen. Pari miestä haavoittui. Komppaniat Kivelä ja Pikkola kiipesivät ripeästi kallioita ylös ja saivat lähimaaston haltuunsa. Miehet lähtivät jatkamaan, Pikkola pohjoiseen ja Kivelä etelään. Vastarinta oli heikkoa. Klo 4.30 Pikkola oli saavuttanut Purjekallion. Kivelä eteni ensin tielle Suurkylä-Kiiskinkylä ja jatkoi tietä etelään. Kuuselan komppania painui tielle ja jatkoi sen itäpuolta pohjoiseen. Noin 400 metriä edettyään se kohtasi vihollisen korsukylän, josta sai voimakasta tulta ja hyökkäys pysähtyi.

Näin oli saatu aukko, johon omat lisävoimat voivat työntyä. Ja juuri tätä aukkoa evl Sotisaari käytti hyväkseen käskiessään pataljoona Toiviaisen myös tähän sillanpääasemaan.

Siukosaaren komppania, joka oli ollut Sotisaaren reservinä, sai nyt käskyn edetä Kivelän perässä Kiiskinkylän suuntaan. Kun sen hyökkäys oli ohittanut Kivelän komppanian, Kivelä liittyi pataljoonansa hyökkäykseen Suurkylän suuntaan. Hyökkäys jatkui kaikissa suunnissa.

Klo 8.00 mennessä oli OsS saavuttanut linjan Purjekallio-Kotokallio-Mäkiinpäällys-Haukkavuori.

Toiviaisen pataljoona oli myös noussut maihin sillanpääasemaan ja jatkoi etenemistä etelään Siukosaaren perässä.

Os. Miettinen saaren itäpuolella sitoi taistelullaan vihollisen voimat itärannalla, vetäytyi aamuhämärässä tappioita välttääkseen.

Näin Os. Sotisaari oli saavuttanut varsin tukevan jalansijan saaressa. Olihan heitä siellä kolme kovaa saarta.

Ilmavoimat eivät huonon sään takia voineet osallistua tämän päivän taisteluun. Ne yrittivät kyllä, mutta huonosti kävi: kaksi konetta tuhoutui huonon näkyväisyyden takia jääkentille.

Pisteessä A olevan kenraali Pajarin paikat polttivat. Oli päästävä heti itsekin saareen. Sinne hän myös työntäytyi majuri Loimun ja muiden lähempien upseeriensa kanssa. Suurin osa matkasta oli

tehtävä jalan. Se oli kova rasitus Pajarin sydämelle, joka aikaisemmin oli jo pahasti oikutellut. Mutta sisukkaasti hän teki taivalta ja klo 8.25 hän oli saaressa.

Hetken kuluttua hän soitti majuri Toiviaiselle:

— Täällä AOP, mitenkä nyt menee?

— Herra kenraali, kyllä tämä nyt taas jo menee, kun päästiin maan kamaralle. Jäällä oli aamulla vähän vaikeuksia.

— Kuulin niistä. Hyvä oli, ettette puskenut päätänne seinään. Niin, minä vaan halusin sanoa olevani myös jo täällä.

Toiviainen ja Siukosaari tapasivat Haukkavuoren eteläpään tasalla. He tulivat tulokseen, ettei kannata jatkaa hyökkäystä ilman krh:n valmistelua. Joukkuetta oli vähän odoteltava. Se aika oli tärkeä, sillä oli saatava yhteys vänrikki Roinesalon joukkueeseen, joka aamun ensiyrityksessä oli jäänyt rannalle. Yhteys saatiin ja niin oli pataljoona taas enemmän koossa. Tappioita kärsineen Kuljulan komppanian evl Sotisaari oli määrännyt reservikseen.»

Miten sitten sujuivat luutnantti U. Oksasen johtaman taisteluosaston toiminnat saaren eteläpäässä? Toiviainen sanoo näin:

»Osasto Oksasen oli suoritettava maihinnousu Heikinhelliä lähinnä olevaan niemeen ja katkaista Kiiskinkylän suunnassa olevien venäläisten tie etelään Vähäkorkian ja Lounatkorkian maastossa. Osaston piti myös lähettää taistelupartio Kiiskinkylään. Lisäksi oli pyrittävä yhteyteen pohjoisesta hyökkäävän pataljoonan kanssa.

Jäämatka oli vaikea. Niinpä Oksanen saavutti rannan klo 4.30 eli määräajasta puoli tuntia myöhässä. Krh.- ja kk-ahkiot hidastuttivat kulkua ahtojäissä.

Ensimmäisenä saapui rantaan vänrikki Antinin joukkue ja se otti sillanpääaseman Heikinhellin kohdalla. Muu osasto jatkoi syvemmälle saareen. Vänrikki Saarisen joukkue eteni Lounatkorkian itäpuolelle kahteen osaan jakautuneena. Toista puolikasta johti vänrikki Forss. Klo 7.00 ja 7.30 olivat Lounatkorkian eteläosa ja itäpuoli varmistettuina. Vänrikki Laineen johdossa oleva osasto, kaksi kk.- ja yksi kivääriryhmä, saavutti Lounatkorkean ja Pahanraon välisen maaston klo 7.00.

Oksasen johdolla pääosa eteni Lounatrivin majakan suuntaan eli kaakkoon. Klo 6.00 osasto kohtasi vihollisen, mutta vihollinen vetäytyi kahakan jälkeen majakan suuntaan. Majakkarakennus oli tiilinen eikä Oksasen mukana olleet aseet pystyneet siihen.

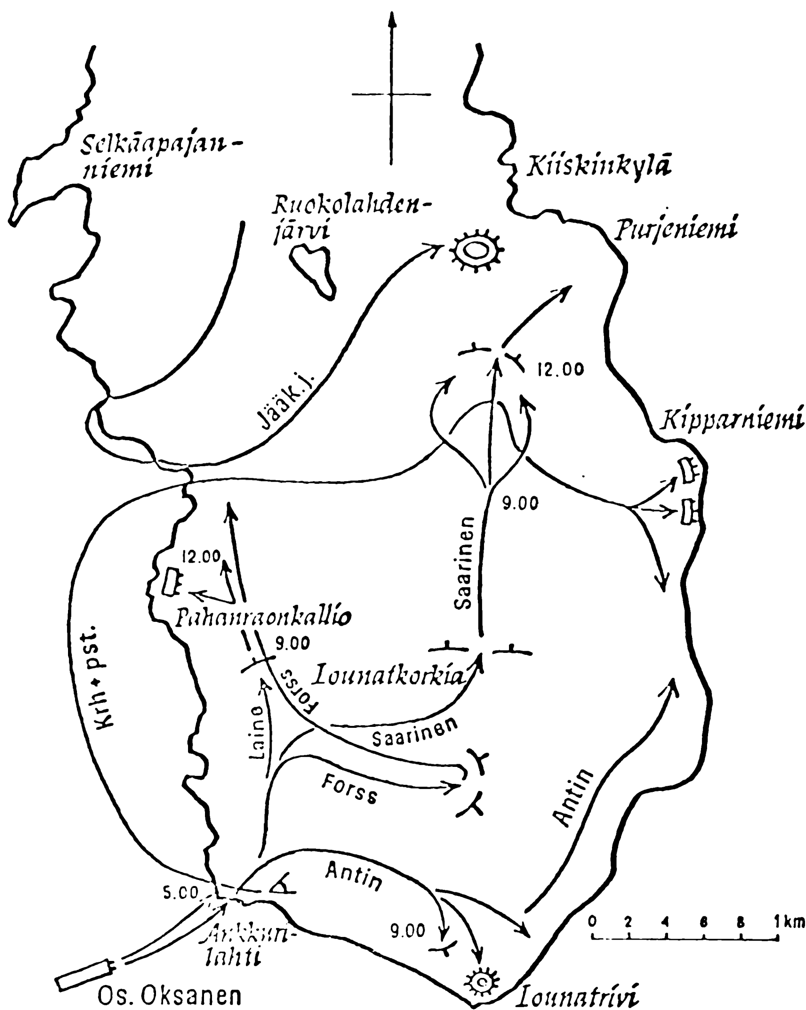
Oksanen jätti miehitykseksi majakan ympärille vänrikki Antinin puolijoukkueen lisäksi kaksi konekivääriä ja pst-kivääriryhmän. Muun osastonsa kanssa hän lähti etenemään pohjoiseen ja kohtasi klo 8.00 Lounatkorkian itäpuolella sinne maihinnousupaikalta suoraan edenneen vänrikki Saarisen joukkueen. Saarisen Oksanen käski klo 8.30 etenemään kahden ryhmän kanssa kohti Kiiskinkylää. Saarisen kaksi muuta ryhmää kävi vänrikki Forssin johdolla Oksasen kanssa vetämässä Suomen lipun Lounatkorkialle. Tämän jälkeen osaston matka jatkui Maahellinlahden suuntaan, minne jo aikaisemmin oli edennyt vänrikki Laineen puolijoukkue. Täällä olevassa niemessä vihollisen pesäke piti vielä puoliaan.

Tällöin Oksanen kutsui vielä jäätiköllä olevat krh- ja pst-ryhmät paikalle. Nämä tulivat osaston huoltoajoneuvojen mukana ja joutuivat tullessaan Maahellinniemessä olevan vihollispesäkkeen konekivääritulen alle. Onneksi miehet selvisivät tappioitta.

Koko iltapäivän yritti kers Korpelan ryhmä tuhota Maahellinniemen itsepintaista pesäkettä. Vasta kun krh- ja pst-ryhmät saatiin maihin, pesäke saatiin siinä määrin lamautettua, että kuormastokin pääsi maihin. Vasta illan hämärässä kers Korpela sai tuhotuksi pesäkkeen kasapanoksella.

3. K:n päällikkö kapt M. Siukosaari Suursaaressa.

Os. Oksasen taistelutoimet 27.3.42

Samoihin aikoihin saapui Helmisen jääkärijoukkue pohjoisesta tarkoituksenaan jatkaa yhdessä Kiiskinkylään. Mutta pimeys, väsymys ja erittäin vaikea maasto estivät aikeet, siksi yövyttiin.

28. 3. 42 klo 6.00 jääkärijoukkue lähti Kiiskinkylän suuntaan. Se tuhosi matkalla parikymmentä vihollista. Klo 7.30 lähti os Oksanen ja sai täällä yhteyden pataljoonaan.

Majakassa vihollinen edelleen piti puoliaan. Keskipäivällä 28. 3. Oksanen sai pyytämänsä pst-tykin ja pioneerejä avukseen. Koska Maahellinniemi oli jo puhdistettu, jäätie oli vapaa. Tykki asetettiin jäälle asemaan. Tuli avattiin majakkaan. Tuli alettiin majakan huipusta ja tikattiin aina alemmaksi ja alemmaksi. Näin viholliset saatiin savustettua pois rakennuksesta. Lopullinen tuhoaminen tapahtui sitkeän taistelun jälkeen majakan maastossa, josta ulospääsyä ei ollut, mutta vihollinen ei kehotuksista huolimatta antautunut.»

Os. Oksanen oli tehnyt kunniakkaasti tehtävänsä.

Pataljoona Toiviaisen taistelu jatkui. Kuljulan komppania vapautui reservitehtävästään ja ilmoittautui pataljoonaan klo 11.30. Klo 12.00 majuri Toiviainen antoi sille käskyn hyökätä Haukkavuoren eteläpään kohdalta itään Liivalahteen, vallata Variskallio ja jatkaa sieltä Kiiskinkylään. Näin saatiin yhdessä Oksasen ja Siukosaaren kanssa vihollinen puristetuksi kolmelta taholta. Kuljulan komppania eteni reippaasti erittäin vaikeassa maastossa. Klo 14.45 komppania saavutti Liivalahden ja tuhosi siellä muutamia pesäkkeitä. Näissä kahinoissa haavoittuivat vänrikit Hietala ja Hiekkala, viimeksimainittu kk.joukkueen johtaja. Näin oli Kuljula menettänyt jo kolme joukkueenjohtajaansa.

Majakan valtaajat Ltn U. Oksanen keskellä, kiikari ja karttalaukku rippuvat edessä.

Laurinsuolla Siukolan hyökkäys pysähtyi. Taas oli vedettävä krh:t mukaan taisteluun. Siukosaari erotti osan koukkaamaan vihollisasemat. Se tehosi ja asemat vallattiin selustasta käsin.

Majuri Toiviainen tapasi Siukosaaren Kiiskinkylän tiellä. Siukosaaren karttalaukku ja pistoolikotelo retkottivat kummasti sivulla. Totesimme luotien katkaisseen kantohihnat. Lumipuvun hihastakin löytyi luodin reikä, mutta itse »saari» oli onneksi eheä.

Laurinsuon pesäkkeitä vallatessa kaatui vänrikki Orvo Haave. Hän oli rauhallinen upseeri, joka oli rohkeasti johtanut joukkuettaan.

Kiirettä oli Toiviaisellakin. Yhteyksiä ei ehditty rakentaa, ja pataljoona taisteli eri suunnilla. Joka paikassa oli käytävä tutkimassa tilannetta ja antamassa ohjeita. Juuri niin tekee hyvä komentaja. Tehtävä luistaa paremmin, kun alijohtajat ja miehistö näkevät komentajansa. Tällöin he myös luottavat häneen. Niinpä majuri Toiviainen välillä hiihti katsomaan tilannetta Selkäapajanniemeen. Siellä aamuiset Kuljulan komppanian ja koko pataljoonan häiritsijät pitivät sitkeästi puoliaan. Toiviainen otti yhteyden Pajarin komentopaikkaan ja pyysi ilmapommitusta. »Tulee, aika ilmoitetaan», vastasi majuri Loimu. Ja tulihan se. Klo 17.30 neljä pommittajaa ilmestyi etelästä. Ne pudottivat pomminsa ja ampuivat poistuessaan takakonekivääreillä. Seuratessamme sitä Ahola virkahti: »Nyt ruiskasivat vielä paskatkin».

Luutnantti Similä sai tehtäväksi hyökätä heti pommituksen päätyttyä ja niin myös tapahtui. Taistelu muodostui kovaksi. Vihollinen puolustautui kallion halkeamissa lopuksi käsikranaatein, kun ei enää voinut ampua. Kuitenkin jokainen mies oli tuhottava. Antautumiskehotus ei nytkään tehonnut.

Kenraali Pajarilta oli klo 15.20 saapunut käsky, jonka mukaan koko saari oli saatava selväksi päivän kuluessa. Urakka oli selvä, ja se pyrittiin toteuttamaan, mutta kaikki ei aina toteudu. Hiihtomarssi, vaikea maasto ja kovat taistelut olivat verottaneet voimat hyvin vähiin ja olihan päivän taistelutuloskin loistava saavutus. Niin kuitenkin kävi, että vihollinen puolustautui vielä Purjeniemessä, Kipparniemessä, Selkäapajanniemessä ja majakkarakennuksessa. Nämä paikat puhdistettiin seuraavana aamuna, majakkarakennus aikaisemmin kerrotulla tavalla.

28. 3. 42 puolenpäivän aikaan tilanne oli sellainen, että Suursaari voitiin katsoa vallatuksi eräitä pesäkkeitä lukuunottamatta. Klo

14.00 Pajari antoi käskyn, jonka mukaan kaikki vartiotehtävistä irroitettavissa olevat joukot kokoontuvat suksilla Suurkylän rantaan voiton juhlaan.

Kenraali piti voimakkaan puheen, kaatuneiden muistoa kunnioitettiin ja Pajari kiitti erittäin svdämellisesti kaikkia alaisiaan. Ankaran ajan keskellä oli ollut pyhän ja juhlan tuntu.

Taistelut Suursaaressa olivat päättyneet.

Taistelut olivat vaatineet myös uhrinsa. Tappiot jakaantuivat eri joukkojen kesken seuraavasti:

	Kaatuneita	Haavoittuneita	Yhteensä
E/JR 47	1	1	2
I/JR 27	16	34	50
II/JR 6	29	40	69
Os. Miettinen	11	21 + 2 kadonn.	34
Krh.K/JR 6	—	2	2
3./Pion.P 23	2	2	4
Yht	59	102	161

Kaatuneita vihollisia laskettiin olevan	390
Vankeja saatiin	30

Asiapaperien ja vankitietojen mukaan saaren puolustajien koko vahvuus oli 518. Tällöin voidaan todeta, että noin sata vihollista pääsi pääasiassa yön, mutta osittain päivänkin aikana pakenemaan Tytärsaaren suuntaan.

»Saimme Kotkan edustalla Kirkkomaan saaressa kuulla, että tehtävänämme tulee olemaan Suursaaren valtaus», kertoi kersantti Seppälä Siukosaaren komppaniasta. Joukkueen johtajamme vänrikki O. R. Haave sanoi silloin Seppälälle: »Minusta tuntuu, etten kunnolla selkene tältä matkalta. Jos kaadun, saat pitää kaikki yksityisomaisuuteni, jos taas haavoitun, yritä lähettää omaisuuteni perässäni sairaalaan». Samalla hän kysyi: »Millä mielellä sinä lähdet?» Vastasin: »Ei mitään erikoista pelon tai muutakaan tunnetta tunnu olevan.» Haave sanoi tähän: »En minäkään erikoisemmin osaa pelätä, sillä jokaisessa äitini kirjoittamassa kirjeessä on aina loppusanoina, ettei sinulle tapahdu mitään Jumalan tietämättä ja ohjaamatta, mutta tunne on nyt jotenkin vakavampi ja erilaisempi kuin ennen.» Hän luotti siis siihen, että jos hän kaatuu, se on Jumalan tahto ja jos hän haavoittuu, se on Jumalan tahto.

Suursaaressa vänr Haave otti sitten eräältä konepistooliampujalta aseen omaan käyttöönsä. Haave mainitsi tuntevansa, että hän tarvitsee sitä tässä taistelussa. Kun sitten edettiin Kiiskinkylää kohden, vänrikki Haave kulki itse joukkueensa ensimmäisenä miehenä tunnustelijana. Joukkueestamme kaatui längelmäkiläinen muurari Alanko. Kun pääsimme lähelle Kiiskinkylää, vihollisen vastus oli niin kova, että meidän oli hiukan peräännyttävä yllättävästä tulesta tappioita välttääksemme. Kun sitten vihollistuli vähän hiljeni, lähdimme taas etenemään avoparijonossa. Haave hiihti tien vasemmalla puolen ja Seppälä tien oikealla puolen. Seppälä näet toimi joukkueen varajohtajana. Heti liikkeelle lähdettyämme vihollisen pikakivääri avasi tulensa ja suihku sattui Haaveen. Hän kaatui. Kun kysyin, sattuiko pahasti, Haave nosti vähän kättään ja jäi sitten liikkumattomana makaamaan. Jumalan johdatuksessa hän oli siirtynyt ajasta iankaikkisuuteen sankarikuoleman saavuttaneiden armeijaan.

Kovassa vihollistulessa oli pelottoman ja erinomaisen sotilaan kersantti Seppälänkin heittäydyttävä maahan, otettava joukkue johtoonsa ja pyrittävä eteenpäin. Kävi kuitenkin heti niin, että Seppäläkin haavoittui vaikeasti ja joukkue oli taas ilman johtajaa. Onni tässä taistelussa suosi joukkuetta edellämainittujen pahojen kolhujen jälkeen siten, että komppanian muiden joukkueiden koukkauksen ansiosta vihollisen oli pakko jättää asemansa ja joukkue pääsi helposti etenemään.

— — —

Kranaatinheitinkomppanian tulenjohtoaliupseeri ylikersantti M. Huikkola kertoo Suursaaren valtaustaisteluista seuraavaa:

»Lumipukujemme hihassa oli siniset nauhat tunnusmerkkeinä. Ilmasuojan vuoksi oli autot maalattu valkoisiksi ja peitetty valkoisilla lakanoilla ja hevosetkin olivat saaneet loimikseen valkoiset vaatteet. Olimme näet matkalla Suursaarta kohden.

Etenimme Suomenlahden jäätiköillä Suursaaren ohi sen pohjoispuolitse, teimme 90 asteen käännöksen etelään ja matka jatkui Kotkasta katsoen Suursaaren taakse. Kahden kilometrin päähän rannasta asetettiin raskaat heittimet asemiin ja ammukset niiden viereen. Matka kohti saarta jatkui. Lähempänä saarta oli sitten kevyiden heittimien vuoro asettua tuliasemiin, mutta tulenjohtajien ja jalkaväen matka jatkui.

Tehtävämme oli tukea JR 6:n pataljoonaa, jonka tehtävänä oli saaren pohjoispuolikkaan, mm. Suurkylän valtaus. Jääkentällä saaren toisella puolella, ikään kuin vastapäätä asettui asemiin tai oli samanaikaisesti asemissa sekä tykistöä että rannikkopuolustuksen joukoista muodostettu jalkaväen taisteluosasto. Meistä etelään oli Os. Toiviainen, ja saaren eteläpäähän rynnisti Os. Oksanen.

Tykistö oli suorittanut mittaukset Lupista ja määritellyt tuliasemien koordinaatit. Maalit laskettiin kartan avulla.

Klo 4.00 komppaniamme alkoi tulivalmistelun. Tulenjohtajana olin jalkaväen mukana. Puhelintapsit eivät vielä olleet ehtineet luoksemme. Ja miten ollakaan, kranaattimme tippuivat osittain lyhyinä. Osa tippui jäälle osan osuessa rantamaaleihin. Ei auttanut muu, kuin piti lähteä hurjaa vauhtia viemään käskyä tuliasemaan.

»Kaksisataa metriä pitemmiksi, kaksisataa metriä pitemmiksi», huusin.

Korjaus suoritettiin ja asia ilmoitettiin raskaalle joukkueelle. Painuin takaisin hyökkäävien mukaan. Jalkaväkemme olikin jo kiinni rannassa ja taisteli kovasti vihollispesäkkeiden kanssa.

Os. Toiviaiselle ei onni ollut niin myönteinen. Osa siitä pääsi rantaan, mutta pääosa suunnattiin tekemästämme aukosta. Toiviaisen pataljoona rynnisti sitten etelään, jonne Os. Oksanenkin oli päässyt maihin.

Meidän oli vallattava heti vahva korsukylä. Se oli kova paikka. Toistakymmentä miestä siinä kaatui, mm. Osmo Viren kotikylästäni. Haavoittuneet vietiin kauempana jäällä oleviin lentokoneisiin, jotka kiidättivät heidät Kotkaan sairaalahoitoon. Kaksi tuntia kesti korsukylän valtaus, jota vihollisen merisotilaat puolustivat mitä sitkeimmin. Mutta lopulta he perääntyivät kiireesti. Pyykki oli jäänyt ulos kuivumaan, ja yhdessä varastokorsussa oli muonaa jos jonkin laista, meillekin hyvin sopivaa. Viholliset olivat kai ilmateitse huoltaneet saaren miehitysjoukkoja, koska eräs iso varastovaja oli aivan täynnä käytettyjä laskuvarjoja. Sotasaaliin seassa oleva tupakka teki parhaiten kauppansa.

Korsukylästä edettiin sitten kaikella kiireellä Suurkylää kohden. Eräältä korkealta kukkulalta löytyi erinomainen tulenjohtopaikka. Se oli aivan Suurkylän vieressä ja sinne asettui myös kolme konekivääriä tuliasemaan. Hyvin näkyi myös Pohjoiskorkea,

Taistelut ovat tauonneet ja lumipuvut riisuttu. Kuvassa vas. kers M. Rantanen, korpr:t E. Salo ja V. Koivunen sekä stm:t K. Hanhisalo ja E. Huhtala.

jossa liehui punalippu. Ensin ammuin Suurkylään niin paljon, kuin putkista irti saatiin. Ja kaikki osui erittäin hyvin. Samanlaista jälkeä tekivät konekiväärit. Sitten annoin »mitä kuuluu ja kuka käskee» Pohjoiskorkealle. Hetken kuluttua olivatkin omat jo kylässä. Punainen räsy tuli alas ja tilalle Suomen lippu. Me hurrasimme ja se kuului saaren koko pohjoispäähän. Mitä mahtoivat viholliset tuumia, sillä siniristi näkyi kauaksi.

Jalkaväkimiehiä hyökkäsi Suurkylää kohti sekä maitse että rantojen suojassa jäitse. Hetken kuluttua tuli tieto, ettei sinne enää saa ampua. Olimme täysin tilanteesta selvillä, sillä korkealta vuorelta näimme jalkaväen etenemisen sen hyökätessä. Olikin komeata katseltavaa, kun jalkaväki rynnisti kylään. Vihollisen hetket saaren suurimmassa kylässä olivat luetut. Kylä oli vallassamme.»

Ylikersantti Huikkola jatkaa: »Valtasimme vihollisen tukikohtaa, jossa viholliset puolustautuivat henkeen ja vereen jokaisessa korsussakin. Martti Leväsluoto painui sisään korsuun, ja kun hän

näki, että patjapussi liikkui, hän ampui konepistoolillaan kertatulta patjan läpi. Mutta se ei osunutkaan viholliseen, ja iivana hyppäsi pussin alta pystyyn, suuntasi kiväärinsä Leväsluodon rintaa kohden. Leväsluoto tarttui nopeasti kiväärin piippuun ja yritti nostaa sitä ylöspäin, mutta ei ehtinytkään, kun jo naapurin kivääri laukesi ja luoti tunkeutui lapaluuhun, jossa se vieläkin on. Martti huusi apua, mutta haavoittuneenakin hän piti korsun kurissa ampumalla heti, kun liikettä näki. Lipas tyhjeni, mutta silloin tuli joku vänrikki, veti Martin ulos ja nakkasi kasapanoksen korsuun. Kun vänrikin nimeä kysyttiin kertojalta, hän muisti sen ruotsinkieliseksi. Niin selkeni, että vänrikki Linqvist oli Leväsluodon pelastaja ja vihollisten lopullinen tuhooja tässä kahakassa. Ei ollut kulunut montakaan viikkoa, kun Masa oli taas komppaniassa taistelemassa.»

— — —

4. komppanian (1.KKK) korpraali Atte Koskinen kertoo seuraavaa: »Olimme jo Suursaaressa ja etenemisemme jatkui vihollisen meitä ahdistamatta. Mutta sitten tuli kiperä paikka. Valoraketillaan vihollinen paljasti meidät. Heti alkoi kolmen konekiväärin tulimyrsky meihin. Vihollinen oli rakentanut linnoitusbunkkerinsa erittäin hyvään ja meille mitä pahimpaan kohtaan ja hallitsi tulellaan hyökkäysmaastomme kokonaan. Kolme kk:ta sylki kidoistaan sekä tavallisia että valojuovaluoteja. Ilma välkkyi ja pihisi ympärillämme. Useita miehiä haavoittui, ja hyökkäys pysähtyi. Tunnit kuluivat, eikä päästy eteenpäin. Välillä omat lentokoneetkin kävivät pommittamassa vihollisasemaa, mutta konekiväärit sen kun pauhasivat jatkuvasti.

Iltapäivällä joukkueemme ylikersantti Ilmari Savinen, korpraali Vilho Salminen ja sotamies Aimo Neejärvi päättivät oma-alotteisesti harhauttaa bunkkerin puolustajat. He kiersivät vasemmalle ja alkoivat sieltä tulittaa bunkkerin kolmea ampuma-aukkoa. Tulitus onnistui. Vihollinen siirsi kaikkien konekivääriensä tulen heitä kohden ja nämä kolme kaveria suojautuivat tulelta. Heti kun vihollinen lopetti, he nousivat tuliasemaan ja alkoivat kiivaan tulituksensa. Vihollinen suuntasi taas tulensa heihin. Tällä välin komppanialle alistetut pioneerit pääsivät oikealta kaartaen lähestymään vihollisen bunkkeria niin, että saivat heitetyksi kasapa-

Kuljulan komppanian lääkintäryhmä. Ryhmänjohtaja Karppelin keskellä.

noksensa ampuma-aukoista sisään. Enää ei ollut pientäkään vastusta etenemisellemme.»

Niin se käy kun taistelijajärki ja hyvät miehet pelaavat yhteen.

»Kun sitten saaren valtauksen jälkeen komppaniamme oli taas koossa, luutnantti ja komppaniamme päällikkö L. Viljanen »moitti» tyytyväisin naamoin ylikersantti Savista siitä, että Savinen oli hänen tietämättään ja ilman käskyä suorittanut harhauttamisliikkeen vaarallisen työn. Savinen puolustautui ja sanoi sen olleen ainoan ratkaisun vaikeassa tilanteessa. Sen takia juuri muutankin äskeistä moite sanaani, joka oli leikkimielinen, sanaksi »kiitos» sanan parhaimmassa tarkoituksessa. Kiitos tuli todella Viljasen sydämen pohjasta, koska hän nyt kaiken lisäksi hymyili ja puristi uroteon tehneiden käsiä. Viljanen kiitti vain silloin, kun siihen oli aihetta.»

— — —

Rykmentin jääkärijoukkueessa hyökkäysvaiheen taistellut ja sittemmin JR 6:n siirretty Eino Heikkilä kertoo Suursaaren taisteluista seuraavaa:

»Sekavien tunteitten vallassa ja jännityksen kohotessa huip-

puunsa, lähestyimme tuota edessämme häämöittävää korkeata kalliosaarta, joka niin majesteetillisena kohosi Suomenlahden jääkentästä. Se kätki pimentoihinsa jotain salaperäistä: todennäköisesti tulta, kuolemaa ja kenties arvaamattoman sitkeitä taisteluita. Odotimme kaiken aikaa, milloin vihollinen avaa tulen meitä vastaan, sillä kaipa heitä tälläkin kohtaa olisi. Näin ei kuitenkaan käynyt. Me pääsimme rantaan, jossa vastaanottajanamme ensiksi oli suuri sarvimiina, joka syysmyrskyjen irtirepimänä oli ajautunut rantasomerikolle. Vaikka me »maakravut» emme olleetkaan sarvimiinaa ennen nähneet, ei ollut aikaa jäädä sitä nytkään ihmettelemään, vaan eteenpäin oli riennettävä.

Maasto täällä saaren länsipuolella oli kaikkea muuta kuin edullinen etenemisellemme. Se oli ryteikköistä ja louhikkoista, missä jatkuva kiipeäminen rinnettä ylös oli voimia kysyvää syvässä lumessa kahlaten. Varsinkin se kun vedimme ahkioita, joissa oli pstkiväärimme ammuksineen, oli työlästä. Maihinnousu oli kuitenkin valittu juuri tältä puolelta ehkä siksi, että täältä oli lyhin matka Suurkylän-Kiiskinkylän tielle. Meidän piti katkaista se ja täten eristää kylisssä olevat joukot toisistaan.

Olimme nousseet ehkä puolisen kilometriä, kun vähäisen pellon takaa näkyi jo mainittu tie. Saimme nyt myös tulta vastaamme pellon takaa mäeltä. Emme kuitenkaan jatkaneet pellon yli, vaan käännyimme vasemmalle. Siellä oli sakeaa männikköä, minkä kautta näin voisimme kiertää meitä ampuvan pikakiväärin taakse. Siellä tuli kuitenkin parisataa metriä mentyämme vastaan oikea korsukylä, vahvasti linnoitettu mäki, jonka takaa etuvasemmalta häämötti jo vaalenevassa kevättalven aamussa Suurkylän talot. Näitten lujien korsujen ampuma-aukoista ampuivat ainakin meidän kohdallamme vihollisen tarkka-ampujat harvaa kivääritulta kaataen tähtäimiinsä saamiaan meikäläisiä tuon tuosta. Olin juuri ryömimässä erästä petäjää kohti, jonka juurella istui joku toisen komppanian mies tähystellen korsuja kohden maalia etsien. Kun pääsin melkein kaverin viereen, kuului jälleen laukaus, ja mies edessäni keikahti nurin pää luodin lävistämänä melkein päälleni kierähtäen.

Usea meikäläinen ehti saada surmansa, ennen kuin ymmärsimme vetäytyä vähän alemmaksi suojaan.

Kun havaittiin, ettei korsuja saada vaikenemaan muuten kuin kasapanoksilla, jostain tuli komento hakea niitä. Ne olivat jääneet

jonnekin alemmas, joten kesti tuokion, ennen kuin niitä ehdittiin saada. Vedimme nyt »norsupyssymme» sopivalle suunnalle ja aloimme sillä tulittaa kiivaasti jokaista kohdallamme näkyvää korsun aukkoa. Samalla jotkut pioneerit lähestyivät niitä kasapanokset mukanaan. Nyt alkoi korsuissa jymähdellä räjähtelevät panokset. Kiväärimme kimauttelivat vuoroin jokaiseen aukkoon niin taajaan, kuin vaan ehdimme ladata. Miehet innostuivat nyt vallan tavattomasti, koska tulituksemme ansiosta ei enää ollut kovin suurta vaaraa saada luotia nahkaansa. Niinpä kasapanoksia taisi lennellä korsuihin enemmänkin, kuin olisi ollut tarpeellista. Pojat tuumivat kuitenkin, että varma on aina varmaa.

Myös lääkintämiesten työ oli äärimmäisen vaikeaa syvässä lumessa ja jyrkkää rinnettä kahlaten joukkosidontapaikalle, joka sijaitsi rannassa. Jouduin auttamaan erästä lääkintämiestä sitten, kun tilanne jo alkoi hieman olla ohi. Pidin jarruhihnasta ja toinen kulki edellä ja ohjasi ahkiota. Väkisinkin se sakeassa metsässä meni puulta puulle ja niiden taakse haavoittuneen valittaessa ahkiossa. Hiestä läpimärkinä pääsimme kuitenkin vihdoin perille.

Suurkylässä taisteltiin vielä kiivaasti, kun joukkue, johon kuuluin, joutui saareen saapuneen kenraalimajuri Aaro Pajarin reserviksi. Majoituimme aivan hänen telttansa taakse omaan telttaamme. Kun Pajari oli tunnetusti huonokuuloinen ja telttojen seinät eivät paljonkaan ääntä estäneet, jouduimme kuulemaan joskus sellaistakin, joka ei ehkä ollut meidän kuultavaksemme tarkoitettu. Niinpä, kun illalla jo saaren valtaus oli jokseenkin varma, Pajari soitti vielä myöhään, ties monennenko kerran, päämajaan, jonne hänellä oli suora yhteys. Olimme korvat tarkkana, ja tunsimme jokainen riemua kuullessamme kenraalimme esittävän Marskille pyyntönsä puolestamme tähän tapaan. »Kun saari on nyt vallattu ja pojat tehneet työnsä ripeästi, erittäin ripeästi ja urhoollisesti, pyydän, herra ylipäällikkö, saada antaa heidän juhlia Kotkassa kaksi vuorokautta. Minä vastaan, että järjestys säilyy.» Se oli niissä oloissa iloinen uutinen. Moni poika kenties kulki yöllä unissaan Kotkan tyttö käsipuolessa.

Seuraavana aamuna lähdin erään kaverini kanssa rantaan, missä oli vielä JSP:n teltta pystyssä. Siellä meitä kohtasi järkyttävä näky. Teltan ulkopuolella lepäsi hangella kahdessa pitkässä rivissä Suursaaren taisteluissa kaatuneet veljemme. Se oli saaren valtauksen hinta. Teimme kunniaa heidän muistolleen.»

Suursaaren tapahtumista ja etenkin etenemisestä Kiiskinkylään kertoo 3.K:n Linqvistin joukkueen ryhmänjohtaja Arvo Niemi, joka on Kuhmalahden poikia, seuraavaa:

»Kun olimme päässeet maihin Suursaaren Sotisaaren Siukosaaren johdolla, pääsimme kiinni Kiiskinkylään johtavaan tiehen. Kiiskinkylä oli tavoitteemme ja sen valtaaminen oli määrätty tehtäväksemme. Etenimme aluksi helposti kylää kohden, mutta sitten tuli vastaan korkeakallioinen maasto. Erään kallion juurelta saimme vastaamme sekä konekivääri- että pikakivääritulen. Tappioita tuli, ja eteneminen oli mahdotonta. Siukosaari käski Linqvistin joukkueen koukkaamaan ja pyrkimään vihollisaseman takana olevalle korkealle kalliolle, josta voisimme tuhota peräkkeet tai pakottaa vihollisen perääntymään. Lähdimme sinne. Joukkueemme johtajan kanssa kiipesin ensimmäisenä kalliolle ja vähin erin joukkue tuli perässä. Pääsimme vihollisasemien taa kalliojyrkänteen harjalle. Sieltä oli erinomaisen helppo ampua pesäkkeissä makaavia vihollisia selkään melkein pystysuoraan ylhäältä alaspäin. Tämä tehosi, ja vihollinen alkoi perääntyä.

Alkukahinassa kaatui mm. vänr Haave ja myös haavoittuneita tuli.

Illan tullen valtasimme Kiiskinkylän.

Kun sitten yövyimme kylään, niin illalla alkoi kuulua lentokoneen hurinaa taivaalta. Oletimme tulevan vihollisen pommituksen, mutta eipä tullutkaan. Sen sijaan vihollinen pudotti kaikenlaisia muona ym. tarveaineita laskuvarjolla omilleen, mutta me vieraat ne saimme. Viholliset harhailivat jo jossakin Suomenlahden jäällä tai Suursaaren metsissä, elleivät olleet autuaammilla laitumilla. Kun varjot olivat pudonneet, tuli kova kilpajuoksu niiden luo. Ainakin venäläinen hyvä limppu olisi ollut tervetullutta, mutta sitä ei löytynyt sen paremmin kuin palan painikkeeksi »liemiruokaa». Käsikranaatteja ja erilaisia patruunoita oli valtavat määrät. Ja niitä kyllä tarvittiin. Tavaroiden joukossa oli kirjekyyhkysiäkin ja erittäin hyvät radiokoneet, lähetin ja vastaanotin.»

KILPAJUOKSU TYTÄRSAAREEN JA SAAREN TAISTELUT

Jääkenttien taistelut jatkuivat. Tytärsaari kummitteli mielissä. Tytärsaaren venäläinen komentaja hermoili. Kun hän oli saanut

tietää Suursaaresta vetäytyneiltä venäläisiltä Suursaaren tapahtumat, hänen housunsa alkoivat tutista. Siepatusta radiosanomasta saatiin tietää hänen pitävän Tytärsaaren tilannetta toivottomana ja että hän aikoo jättää saaren. Samoin kaapatuista sanomista kuultiin, miten venäläinen ylempi johto pakotti alaisiaan puolustamaan saarta voimakkaasti. Mutta Tytärsaaren päällikkö ilmoitti jättävänsä saaren.

Tuntui olevan hyvä tilaisuus ottaa Tytärsaarikin haltuun. Totuus oli kuitenkin ensin saatava selvitetyksi. Niinpä Pajari lähetti kaksi joukkuetta käsittävän taistelupartion tiedustelemaan tilannetta. Ja jos Tytärsaari oli tyhjä, joukkueiden piti miehittää se. Tiedusteluosasto Hulkkonen aloitti retken 29.3.42 klo 19.30. Se hiihti noin 20 kilometriä ja oli klo 3.00 aivan lähellä saarta ahtojäävyöhykkeessä. Se avasi tulen, mihin vihollinen ei vastannut. Tiedustelijat nousivat maihin ja etenivät noin 700 metriä, kun he saivat tulta korsualueelta. Vihollistuli oli voimakas ja Hulkkonen päätti vetäytyä. Suursaaressa hän oli seuraavana päivänä klo 11.45.

Hulkkosen matka hermostutti Tytärsaaren komentajaa, joka seuraavana päivänä jätti saaren. Asia selkeni, kun siepattiin sähke joka oli lähetetty 31.3. klo 00.56 Lavansaaresta. Sisältö oli: »Joukkomme ovat jättäneet Tytärsaaren ilman vakavampaa vastarintaa. Noin pataljoonan vahvuinen vihollinen saarsi tykistöineen saaren. Sen komendantti Pugatshev ja miehistö tulivat pienin tappioin Lavansaarelle.» Se oli hyvin perusteltu mutta voimakkaasti liioiteltu ilmoitus.

Kronstadt vastasi kovin sanoin: »Voimakkaat toimenpiteet.»

Tilanne oli siis taas muuttunut. Edellämainitun lisäksi siihen vaikutti Kronstadtista 30.3. lähetetty sanoma: »Eversti Rajkoville. Määrään teidät ottamaan hiihtorykmentin päällikkyyden.»

Kilpajuoksu alkoi. Muodostettiin Os. Laaksonen, jonka kokoonpano tuli seuraavaksi:

Urpo Oksasen komppania:	7 ups. 32 aliups. ja 120 miestä.
Toivo Jussilan kk.os:	3 ups. 11 aliups. ja 60 miestä.
E. Helmisen jääkärijouk:	1 ups. 6 aliups. ja 20 miestä.

Osasto Laaksoseen liitettiin myöhemmin Tytärsaaressa puolijoukkue Lauri: 1 ups. 1 aliups. ja 13 miestä.

Lähtö tapahtui 32:lla hevosella 1. 4. 42 klo 21.55.

Kersantti Erkki Mäkelä veti suuntapartiota ja jääkärijoukkue suojasi kuormastoa. Raskaan marssin jälkeen Os. Laaksonen saapui aamuhämärissä Tytärsaaren rantaan, jossa aiemmin lähetetty vänrikki Laurin partio opasti osaston kylään.

Aamulla oli saareen tullut vihollispartio, jonka kanssa partio Lauri taisteli. Laaksonen epäili, että perässä tulee lisää vihollisia. Hän järjesti nopeasti saaren vartioinnin ja miehityksen ja käski jääkärijoukkueen puhdistamaan majakka-alueen vihollisista. Klo 9.30 miehitys oli paikoillaan. Klo 9.50 vänrikki Saarinen ilmoitti epäilyttävän osaston olevan tulossa Lavansaaren suunnasta. Kyseessä oli venäläinen osasto, jonka matka suuntautui kohti Tiukinniemeä saaren pohjoispäähän.

Kilpajuoksu oli tässä mielessä voitettu ja sitkeydellä suoritettu marssi saanut palkkionsa.

Oksanen sai käskyn miehittää nopeasti rannan ja miehitys tehtiin kirjaimellisesti.

Havaittiin vihollisen suuntautuvan oletettua pohjoisemmaksi, joten Oksanen siirsi nopeasti eteläisimmät joukkueet sinne. Kun ensimmäiset miehet olivat rantaviivalla, avattiin yllättävä tuli. Se tuli vihollisille tosi yllätyksenä. Osaston johtaja kaatui heti rannan edustalla. Viholliset suojautuivat jääröykkiöihin, ja kiivas taistelu alkoi. Laaksonen pyysi hävittäjiä avuksi. Ne tulivatkin ja suuntasivat murhaavan tulensa jäämassojen suojassa makaaviin vihollisiin. Vihollisen oli pakko suuria tappioita kärsittyään vetäytyä ahtojäävallien suojaan ja tappiot aina vaan kasvoivat. Mutta tilanne ei ollut miellyttävä kummallekaan osapuolelle.

Lentäjä pudotti Laaksoselle viestin, jossa ilmoitettiin saksalaisten tulevan ottamaan saaren haltuunsa 2.-3.4. välisenä yönä. Tämä piristi mieliä väsyneessä joukossa, joka lisäksi tunsi olonsa yksinäiseksi laajalla jäätiköllä.

2.4. klo 22.15 lähetettiin Laaksoselle vahvennukseksi Siukosaaren komppaniasta vänrikki Lindqvistin joukkue sekä ItKKK:sta joukkue luutnantti Ikosen johdolla. Se oli perillä 3.4. klo 7.00. Nyt oli Tytärsaaressa 16 upseeria 72 aliupseeria ja 275 miestä sekä 32 hevosta.

Kun 3.4. aamu valkeni, todettiin venäläisten olevan vetäytymässä Lavansaarta kohden.

Laaksonen määräsi ltn Lehtisen vereksen joukon ottamaan majakkamotin vartioinnin. Tällöin Oksasen miehet pääsivät välttä-

mättömään lepoon. Motti oli sitkeä, mutta aamulla todettiin venäläisten onnistuneen vetäytymään pois majakan alueelta.

»Laaksonen oli voittanut ensimmäisen erän», sanoo maj Toiviainen kirjassaan.

2. 4. 42 taistelussa kaatuivat Oksasen komppaniasta sotamies Vilho Niinimäki Kuorevedeltä ja sotamies E. O. Pärnäjärvi Jämsänkoskelta sekä haavoittuivat sotamiehet R. O. Lamminen Vilppulasta ja A. L. Rouhiainen Kaukolasta.

3. 4. 42 taisteluissa kaatuivat alikersantti O. O. Konttila Orivedeltä, vänrikki Veli Laine Raumalta ja sotamies K. E. Jokiniemi Ylöjärveltä sekä haavoittui sotamies V. A. Mäkinen Kolhosta.

— — —

Saksalaisten aikalaskelmat olivat pettäneet. 3. 4. klo 11.00 alkoi kuitenkin etelästä näkyä jäällä liikettä. Eestiläisen luutnantti Lahin 26-miehinen osasto saapui saareen majoitusosastona. Heimoveljet tapasivat, koska koko osasto oli eestiläisiä. Tultiin hyvin puheissakin toimeen, puristeltiin käsiä ja hymyiltiin. Saatiin tietää komppanian heimosotureita saapuvan vielä illalla. Päällikkönä heillä oli saksalainen majuri Behle.

Behle ilmoitti olevansa halukas ottamaan vastuun saaren puolustuksesta 5. 4. klo 6.00. Siihen asti kapt Laaksosen oli vastattava siitä joukkoineen.

Lentäjämme totesivat Tytärsaaresta noin kuuden kilometrin etäisyydellä jäällä varmistusosaston sekä sen takana noin 40 pahvimökkiä ja miehistöä ehkä 200-300. Tämän johdosta Pajari määräsi osasto Laaksosen pitämään rintamavastuun 6. 4. aamuun asti. Kun vihollisen liikehtimistä Suomenlahdella oli havaittu enemmänkin, käskettiin Os. Laaksonen jäämään saareen toistaiseksi. Saksalaiselle majurille hänet alistettaisiin vasta, jos taistelutoiminta alkaa.

Venäläisille oli tärkeää ottaa Tytärsaari ja Suursaari takaisin. Tietysti se oli arvovaltakysymyskin, mutta ennen kaikkea saarten hallussapito antoi liikkumistilaa venäläisten laivastolle Suomenlahdella ja suojasi Kronstadtia. Uutta oli se, että heidän liikehtivillä joukoillaan oli ilmasuoja. Tästä huolimatta suomalaiset lentäjät tekivät pahojaan vihollisen kuljetuksille ja ryhmityksille ja aiheuttivat huomattavia tappioita.

Kaikki näytti rauhalliselta ja selvältä. Lentäjätkään eivät olleet havainneet mitään erityistä. Mutta sitten rävähti taas. Saksalaisilla oli rintamavastuu, kun vihollinen 8.4. aamulla alkoi hyökkäyksensä saareen luoteesta, pohjoisesta, koillisesta ja idästä. Eversti Raijkov, joka oli määrätty hiihtorykmentin komentajaksi, oli ryhtynyt toimeen kovin ottein vallatakseen Tytärsaaren takaisin.

Everstiluutnantti Toiviainen kuvaa kirjassaan taistelujen kulun seuraavasti: »Venäläisten hyökkäyksen alettua saksalaisten tykistö ryhtyi reippaasti sitä torjumaan. Tykkimiehet toimivat pelottomasti. Tuli harvensi yhtenään venäläisten joukkoja.

Taistelun alettua kapt Laaksonen hälytti osastonsa ja se oli tuota pikaa toimintavalmis. Noin puoli tuntia hyökkäyksen alkamisesta hän lähetti 20-millisen Madsen-jaoksen ja panssarintorjuntakiväärit asemiin saaren koilliselle rantaviivalle. Ryhmät osallistuivat erittäin tehokkaasti torjuntaan tehostaen saksalaisten it-tykkien tulta.

Saksalainen kääntyi myös Laaksosen puoleen ja käski lähettämään yhden joukkueen luoteisrannalle vahventamaan omiensa puolustusta. Oksanen antoi käskyn II:lle joukkueelleen, joka vänrikki Antinin johdolla lähti etenemään majakkakukkulaa kohti.

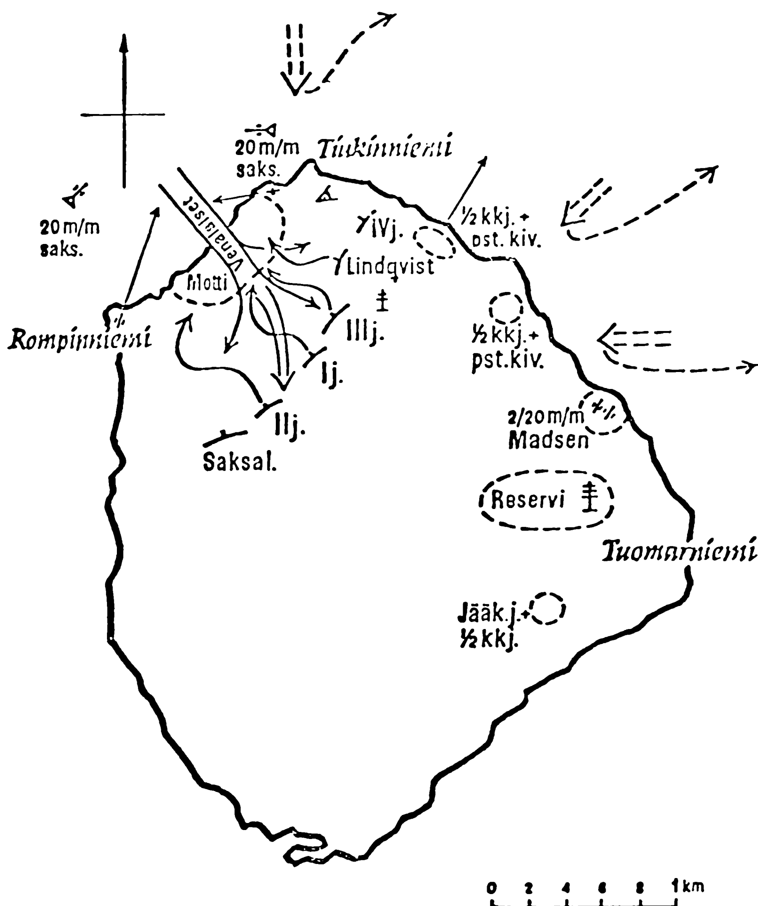
Torjunnasta huolimatta venäläiset pääsivät tunkeutumaan saareen Rampinniemen ja Tiukinniemen välille ja saivat haltuunsa maastoa majakkakukkulalle asti, johon Antinin hyökkäys pysähtyi. Saaressa olevien venäläisten vahvuus arvioitiin nyt kahdeksi komppaniaksi.

Koillisesta ja idästä hyökänneet viholliset eivät päässeet rantaviivalle, vaan ne torjuttiin tulella. Tämän taistelun aikana osoittautui eräs saksalainen vääpeli erittäin kylmäveriseksi mieheksi. Hän oli konepistooleineen mennyt asemiin ahtojääröykkiölle, kun venäläiset olivat muutaman metrin päässä hän avasi murhaavan tulen. Sama uusiutui useita kertoja, eivätkä venäläiset päässeet saareen itä-koillisrannalta.

Kun venäläisten hyökkäyksen suunta ja vahvuus oli todettu, Laaksonen antoi Oksaselle klo 8.35 käskyn ryhtyä vastahyökkäykseen ensimmäisenä tavoitteena linja Majakkakukkula-Tiukinniemi. Oksasen piti pysäyttää vihollisen hyökkäys, saartaa ja tuhota sen joukot. Tähän hyökkäykseen tuli liittyä myös jo taistelussa olevan Antinin joukkueen. Vahvennusta Oksanen sai Lindqvistin joukkueen ja puolet kk-joukkueesta sekä krh-ryhmät. Laaksonen

antoi myös käskyn Tuomarniemessä olevalle kk-ryhmälle siirtyä kylän kautta Rampinniemeen tukemaan hyökkäystä vasemmalta sivustalta ja rajoittamaan mahdollisten lisävoimien tunkeutumista maihin.

Luutnantti Oksanen jakoi komppaniansa kahteen osaan. Ltn Similän johdossa olivat I ja III joukkue ja Oksanen itse johti Lindqvistin ja oman komppaniansa IV joukkuetta. Hänen mukanaan olivat myös kk- ja krh-ryhmät. Klo 9.30 Similän osasto sai yhteyden Antinin joukkueeseen ja joutui itsekin taisteluun. Vähän myöhem-

Venäläisten toinen hyökkäys ja Os. Laaksosen vastatoimet 8.-9.4.42

min Oksasen osasto oli edennyt Tiukinniemen maastoon ja joutunut taisteluun.

Vihollisen hallussa oli klo 9.50 maastoalue, joka oli noin 600 metriä syvä ja 1000 metriä leveä. Siihen venäläisten hyökkäys myös pysähtyi. Tehtävä oli nyt tuhota maahantunkijat.

Majakkakukkulan ja Rampinniemen välissä oli asemissa saksalainen Bau-komppania. Tämän Laaksonen käski edetä noin 200 metriä pohjoiseen. Näin oli muodostettu jonkinlainen motti.

Kapteeni Laaksonen määräsi Oksasen aloittamaan hyökkäyksensä klo 12.00. Tähän oli osallistuttava kaikkien muiden paitsi IV joukkueen. Hyökkäystä tukivat IV joukkueen takana olevat krh:t.

Hyökkäys oli hidasta. Tulitaistelu eteni puu puulta. Saksalaiset osoittautuivat huomattavasti suomalaisia heikommiksi. Oksasen hyökkäys eteni hitaasti mutta varmasti. Klo 14.15 vasen sivusta saavutti rannan Rampinniemen suunnalla. Vihollinen pisti lujasti vastaan ja taistelu muodostui käsikranaatti- ja konepistoolitaisteluksi.

Klo 15.00 venäläisten hallussa oli enää 200 metriä syvä ja 500 metriä leveä rantakaistale. Mutta siellä olevien kivien takaa tuli edelleen tappavaa tulta. Motin sivustoilla jäällä tekivät selvää jälkeä saksalaisten sinne viemät konetykit.

Komppania Oksasen suorittaessa hyökkäystään saksalaiset olivat torjuneet tykistöllään koillisesta ja idästä suuntautuneen hyökkäyksen. Sillä suunnalla makasi jääkentällä arviolta noin kaksisataa kaatunutta venäläistä. Olisikohan saksalaiset vähän liioitelleet.

Illan tullen Laaksonen katsoi olevan turhaa enää ryntäillä mottia kohden ja aiheuttaa siten turhia tappioita. »Se kypsyy itsestään», tuumi Oksanenkin. Yöksi asetettiin vartiointi saksalaisten pyynnöstä. Luutnantti Jussila sai tehtäväkseen motin vartioinnin ja joukoiksi jääkärijoukkueen sekä konetuliaseita. Oksasen miehet pääsivät yöksi lepoon.

Kun Jussila 9.4. aloitti tunkeutumisen venäläisten asemiin, mottialueella oli enää muutama venäläinen sotilas, jotka tuhottiin. Taistelualueelta tavattiin noin kolmekymmentä kaatunutta vihollista.»

Edellä poimin pääkohdat Toiviaisen kirjasta.

Kaikki taistelivat, mutta luutnantti U. Oksasen komppania teki

taas kovimman ja raskaimman työn. Se oli erinomainen komppania johtajineen ja miehistöineen.

Sitten seurasi ilmoitus- ja onnittelusanomain vaihto. Siihen oli tosi aihettakin.

Taisteluissa kaatuivat: R. V. Tamminen Kuorevedeltä, korpr L. Hanhijärvi Juupajoelta, korpr M. M. Peltonen Vehmaalta. He olivat erinomaisia, esimerkillisiä ja rohkeita sotilaita.

Taisteluissa haavoittuivat: sotamies V. E. Vuori Kuorevedeltä ja O. R. Liesjärvi Mäntästä.

Seuraavassa maj U. Oksanen tilittää ajatuksiaan Tytärsaaressa:

»Kun tämän kirjan kirjoittaja aineistoa kerätessään pyysi muistelman muodossa minua kertomaan aiheesta: »Mieliinpainunut tapaus sodan ajalta», olen muistellut sitä noin kolmen kuukauden ajan. Tällöin tulee lukemattomien hetkien ja tapausten joukosta aina päällimmäiseksi ensimmäinen yö Tytärsaaressa.

Olimme saaneet saaren haltuumme pienehkön kahinoinnin jälkeen, joten se ei enää mieltäni painanut. Mutta sen sijaan epävarmuus tulevista. Olinhan vastuussa komppaniastani, kotipitäjäni miesten elämästä. Pahimmat painajaiset olivat:

— Kymmenien kilometrien jääkentät ympärillämme, yksinäisyys ja epävarmuus huollon toimimisesta, varsinkin lääkintähuollon.

— Tiesin vihollisen keräävän Lavansaareen voimaryhmää. Kohdistaako se toimintansa juuri Tytärsaareen?

— Saapuuko jo nyt myöhässä oleva saksalainen apuvoima perille ajoissa?

— Saapuuko minulle Suursaaresta luvattu apuvoima ja huollon täydennys ajoissa?

Näiden ajatusten pyöriessä päässäni en sinä yönä nukkunut.»

Näin muisteli majuri U. Oksanen mietteitään Tytärsaaressa elämänsä jännittävimmän syntymäpäivän alkutunneilla ja jatkoi:

»Kun saavuimme saareen, siellä oli pienehkö vihollisosasto, joka motitettiin majakkakalliolle. Sitten alkoi tapahtua. Enää ei ollut aikaa mietiskelyyn, nyt oli toimittava. Tumma liikkuva kolonna lähestyi Lavansaaren suunnasta. Se käsitti noin pataljoonan vihollisvoimat. Asemat miehitettiin nopeasti, ja nipin napin pystyimme torjumaan vihollisvoimat rantaviivalle ja ahtojäille.

Tuli yö, emmekä pimeyden takia olleet täysin selvillä vihollisen

tulevista aikeista. Yhteyskään ei sillä hetkellä toiminut Suursaareen, joten pimeytemme oli täydellinen.

Tulipa yöllä osittain päiväkin. Yhteys pelasi ja saimme tietää saksalaisten olevan tulossa myöhästyneinä. Aamu alkoi hämärtää. Näimme jääkentällä liikkuvan mustan kolonnan. Mihin suuntaan liikkuu? Helpotuksemme oli suuri kun havaitsimme vihollisjoukon liikkuvan Lavansaarta kohden. Viholliset olivat saaneet tarpeekseen.

Viron suunnasta näkyi jääkentällä joukkojen liikettä. Sieltä lähestyivät saksalaiset. Se helpotti, sillä tulivathan he saaren miehitysjoukoksi. Sotakalusto heillä oli myös sen mukainen. Oli raskasta aseistusta, oli it-tykistöä ja muuta konetykistöä, oli myös jalkaväkeä. Komentajana heillä oli maj Behle.

Taistelutoiminnan ulkopuolelta mielenkiintoisena tapauksena haluan kertoa sen, kun olin mukana Behlen käskynjaolla. Kesken käskynannon saksalaisille tuli tieto, että Behle oli korotettu everstiluutnantiksi. Tällöin Behlen adjutantti kiinnitti heti uudet arvomerkit esimiehensä kaluksiin. Tuskinpa meillä suomalaisilla olisi ollut näin kiirettä.

Tulkkina oli eestiläinen komentajakapteeni, joka aika hyvin hallitsi kielemme.

Behlen käskynanto oli suomalaisittain aika miellyttävä. Ensin hän selosti omat joukkonsa sanoen:

— Eestiläinen komppania hyvä.

— Työkomppania huono, jne.

Myöhemmät tapahtumat osoittivat näin olevan.

Behle halusi sijoittaa meidät reservinsä osittain hajoitettuna lähelle mahdollisia tulevia toimintapaikkoja. Halusin kuitenkin pitää nyt jo hyvin vahvan komppaniani koossa, voimakkaana vastaiskujoukkona.

Behle sanoi: »Schleht.» (Huono.)

Kun sitten saksan kielen taidollani selostin hänelle kartalla olinpaikkamme sekä jo hiihdetyt vastaiskuladut ja valmiin majoituksemme, Behle sanoi:

»Gut» (Hyvä.)

Näin ilmeni saksalaisessakin joustavuutta melkeimpä suomalaiseen tapaan. Yhden joukkueen hän kuitenkin halusi siirrettävän haluamaansa kohtaan. Suostuin siihen, koska minulla oli sittenkin vielä jäljellä vahvennetun komppanian iskuvoima.

Saksalaiset olivat miehittäneet saaren rannat hyvin. Heidän ilmatorjunta- ja konetykkinsä olivat hyvissä asemissa. Taas alkoi näkyä jääkentällä vihollisen liikehtimistä.

Aamu sarasti, kun tykit alkoivat jyskiä saaren eri puolilla. Vihollinen oli yön aikana levittäytynyt saaren eri puolille ja pyrki maihin. Saksalaiset hälytyshuudot kuuluivat. Niinpä mekin valmistauduimme ja menimme teltoistamme ulos katsomaan taistelua. Oli melkeinpä juhlallista seurata, kun saksmannien ilmatorjunta- ja konetykit valtavalla tulinopeudella riepottivat lähestyvän vihollisen rivistöjä. Se oli tekniikan teknillistä sotaa. Se teki julmaa jälkeä vihollisen massoissa. Se oli kahden suurvallan välistä taistelua. Toisella puolella massat ja toisella puolen korkealuokkainen tekniikka. Se oli todellista ammattimiehen työtä. Sinnikkäästi vihollisen lähestyivät saaren rantaa, mutta tappiot kasvoivat matkan lyhetessä.

Rompiniemen suunnalla taisteli saksalainen työkomppania. Se oli huono komppania. Siellä vihollinen oli päässyt maihin. Sain käskyn lyödä maihinnousseet. Valmiiksi hiihdettyjä latuja käyttäen olimme pian paikalla.

Fanaattisesti taistelivat maihinpureutuneet venäläiset merisotilaat, joita oli päässyt maihin noin kaksi komppaniaa. Kovat miehet siinä taistelivat vastakkain. Vilppulalainen kers Paavo Mäki eteni rannalla kivi kiveltä erittäin varovasti, mutta työ oli tehokasta. Hän hallitsi hermonsa ja aseensa. Vihollinen ei voinut nostaa asettaan kiviensä takaa ampuma-asentoon, koska Mäki roiskautti aina ensin.

Kovia olivat saksalaisetkin. Ryhmä hyökkäsi vääpelin johdolla. Se teki kuitenkin sen virheen, ettei suojautunut, vaan painui rohkeasti päälle. Ryhmä jäi sinne, kukaan heistä ei palannut. Sinne jäi vääpelin mukana suomalaisilta lainattu pistoolikin. Rohkeutta oli, mutta taito puuttui.

Illan tullen saksalaiset halusivatkin vetäytyä syrjään ja pyysivät meitä hoitamaan loput rannalla olijat. Niin sitten tehtiinkin. Jätimme varmistusketjun yöksi ja pidimme jatkuvaa tulta yllä. Niinpä vihollinen katsoi parhaaksi pötkiä yön aikana pakoon. Samoin vihollinen majakkakallioltakin lähti pakoon pimeyden suojassa.»

Saari oli taas vapaa vihollisesta.

Napakymppi Oksasen johtamalle taisteluosastolle!

Ltn U. Oksanen ylennettiin kapteeniksi.

Tytärsaaren tapauksista kertoo ryhmänjohtaja Arvo Niemi:

»Vaikka Suursaari oli vallattu, eivät kaikki päässeet pois sieltä meren jääaavikoilta. Tuli käsky vallata lisäksi Tytärsaari. Sinne lähetettiin pataljoonastamme 1.K luutnantti Urpo Oksasen komennossa ikäänkuin iskujoukoksi. Pari vuorokautta sen jälkeen kun Oksanen ynnä muut olivat miehittäneet saaren, tuli meidän vuoromme mennä sinne vahvennukseksi. Hiihtäen ja hevospeleillä sinne lähdettiin. Kuormina oli ammuksia ja muonaa. Matka oli raskas korkeissa ahtojäissä, mutta perille päästiin. Matkassa oli sekä ltn Linqvistin joukkue että pataljoonan jääkärijoukkue.

Tyhjennettiin kuormat ja majoituttiin saareen. Ltn Oksanen oli tyytyväisen näköinen, kun lisävoimia tuli. Oli saatu tietää kaksi asiaa. Ensinnäkin tulossa oli »aseveljien» joukko Suomenlahden eteläpuolelta: saksmanneja eli niksmanneja. He olivatkin jo saaressa ennen meitä. Toiseksi tiedettiin vihollisen keräävän voimaryhmää Lavansaareen. Ja juuri siitä Oksanen oli mielissään.

Niinpä sitten kävi, että saari oli eräänä aamuna melkein saarrettuna. Vartiota oli pidetty huonosti. Vartiointi ei ollut osasto Oksasen tehtävänä. Sota alkoi. Oli komeaa katsella saaren keskustasta, kun »kaksi ISOA» taisteli. Saaren rannikko oli kuin ilotulitusmerenä. Saksmannit eivät niksahtaneet, vaan pitivät yllä ilmatorjunta- ja automaattitykeillään sellaista tulta, ettei toisen ison maihintulosta tullut mitään ainakaan sillä suunnalla, jossa sen päävoimat hyökkäsivät. Jääkentälle jäi valtavat määrät kaatuneita. Mutta saaren luoteiskulmassa pienempi osasto pääsi maihin. Sinne komennettiin Os. Oksanen selvittämään tilannetta ja selvää tuli. Vihollinen oli tiukassa rantakivikossa ja ahtojäissä, mutta kaikkien aseiden tulella nekin paikat selvitettiin. Tappioitakin tuli. Osastostani haavoittui konepistooliampuja Lamppu vaikeasti. Pahinta olikin haavoittuneiden hoito. Moottorikelkka oli ainoa jolla voitiin saada haavoittuneet vähän nopeammin hoitoon.

Ruisjauhoja saimme säkin saaliiksi. Se oli potti, varsinkin kun tiesimme sen tulevan käytön. Ainoa lohdutuksemme oli se, että fritseillä oli matkassa jalostettuja ruisjauhoja vaikka millä mitalla. Niinpä meistä tuli iloliemen vaikutuksesta hyviä kavereita ja kyllä liemet kuluivat.

Siukosaaren vastaanotto oli sydämellinen, kun pääsimme aikanaan Suursaareen takaisin. Oli saapunut annosviinat, ja Siukosaari antoi koko komppanian annoksen meille Tytärsaaressa olleille. Ja

se oli ryypättävä heti. Kuka otti kuka ei, mutta suurin osa oli vielä »kaffeessa», kun seuraavana aamuna lähdimme Kotkaa kohden.»

— — —

HYVÄSTI TYTÄRSAARI JA SUURSAARI

9.4.42 kapteeni Laaksonen sai käskyn lähteä Suursaareen.

Tytärsaaren miehityksestä vastasivat saksalaiset. Jääkentät olivat muodostuneet vesikentiksi. Autokuljetus ei enää ollut mahdollista, joten matka suoritettiin hiihtäen 10.4. klo 1.00 alkaen. Jos tulo oli ollut raskasta, oli paluu mitä kurjinta. Välillä oli kiivettävä liukkaiden ahtojäiden yli, ja taas suksille. Paras määritelmä joukosta olisi ollut hiihto-soutu-uimajoukko. Mutta mielihyvin jätettiin Tytärsaarelle ikuisesti hyvästit.

Lähdöstä oli kulunut kymmenen tuntia, kun olimme Suursaaressa. Sukset olivat kuluneet päreiksi ja olivat polttopuuasteella. Niinpä ne kasattiin Kiiskinkylän rantaan.

Olimme uupuneita, mutta hämäläinen tyyneys ja hyvä henki sekä huumori olivat vallalla. Kaikilla oli tyydytyksen tunne hyvin suoritetusta työstä.

Luutnantti Oksasen komppania ja muut retkeen kuuluneet olivat osoittautuneet nyt, kuten ennenkin, sitkeiksi ja hyviksi joukoiksi, joihin ylempikin johto täysin luotti vaikeissakin tehtävissä. Kiitossähkeet todistivat sen tälläkin kertaa.

— — —

Majuri Toiviainen, samoin kuin kaikki muut Suursaareen jääneet, olivat kiinteästi seuranneet tapahtumia Tytärsaaressa. Olihan tietojen ja tapausten sarja ollut mitä kovimpia jännityskertomuksia. Aina oli mielessä, miten Oksasen ja muiden poikien käy. Monet olivat olleet ne hiljaiset rukoukset, jotka heidän puolestaan kohosivat iltaisin korkeuksiin. Jännitystä ja surua oli riittämiin.

9.4. klo 19.15 Toiviainen sai käskyn, jonka mukaan siirtyminen Kotkaan oli alettava. Niinpä kuormasto lähti matkaan 10.4. klo 1.00. Klo 5.00 lähtivät Kuljulan komppania, sekä osia komento- ja viestijoukkueista. Puolenpäivän aikaan lähtivät Siukosaaren

komppania, JSp ja krh.joukkue. Oksasen komppania ja jääkärijoukkue lähtivät klo 15.00 ja loput seuraavana aamuna. Kaikki menivät autokuljetuksin.

Majuri Miettinen jäi suorittamaan vastuullista tehtäväänsä Suursaareen ja majuri Toiviainen oli valmis siirtymään Kannakselle tutulle rintamakaistalle.

Kenraali Pajari oli jäänyt Kotkaan, kun hänen osastonsa muut osat jo olivat poistuneet sieltä määrättyihin tehtäviinsä.

Majuri Toiviainen kävi ilmoittautumassa kenraalimajuri A.O. Pajarille Kotkaan saapumisensa jälkeen. Hän sanoo näin: »Tulen loppu ikäni muistamaan sen lämpimän vastaanoton, jonka sain osakseni, ja ne tunnustuksen sanat, jotka kenraali mainitsi pataljoonastani. Tämän keskustelun jälkeen kenraali suostui myös siihen esitykseeni, että sain lomauttaa 20 % pataljonastani suoraan Kouvolasta.»

Majuri Toiviaisella ja hänen pataljoonallaan on täysi syy olla ylpeitä siitä, mitä he tekivät jatkosodassa. Tekemättä he eivät jättäneet mitään. Tekivätpä he sellaisiakin tekoja, jotka tuntuivat ylivoimaisilta ja jopa mahdottomilta.

12.4. klo 17.00 tapahtui lähtö Kannasta kohden. Seuraavana päivänä klo 11.30 oli kuljetus Raivolassa, jossa juna purettiin. Klo 18.00 oli yksiköt perillä tutuissa majapaikoissa. Majuri Toiviainen kävi ilmoittautumassa evl Haanterälle. Hän sai ystävällisen tervetulotoivotukset »kotiin» sekä kuuli tuoreimmat rintamauutiset.

Lainaan taas sanatarkasti majuri L. Toiviaisen kirjasta. Se kirja, josta olen löytänyt aina perusajatukseni Suursaaren ja Tytärsaaren lukuihin. Toiviainen sanoo kirjassaan sivuilla 190-191 seuraavasti:

»Kotkassa olevassa sotasairaalassa olivat haavoittuneemme. Menin heitä katsomaan klo 14.00 aikoihin. Eräässä vuoteessa makasi vänrikki Tauno Katajisto, joka oli haavoittunut 27.3. aamulla Selkäapajan rannassa. Hän oli menettänyt jalkansa ja oli vielä heikossa kunnossa tajunnan ja tajuttomuuden rajalla. Hänen äitinsä oli tullut poikaansa katsomaan ja istui vuoteen vieressä. Tämä oli liikuttava näky: suomalainen äiti sodassa haavoittuneen poikansa luona. Kuinka moni äiti olikaan tehnyt samanlaisen matkan ja kuinka moni vaimo olikaan saanut kärsiä saman tuskan miehensä vuoteen ääressä. Sodan arki on kovaa. Sen tajuaa lopullisesti silloin, kun näkee uhrit koottuna samaan paikkaan, sotasairaalaan.

Taisteluaikana ei esimies jouda siihen kysymykseen paljonkaan paneutumaan, koska on pidettävä huolta elävistä, jotta annettu tehtävä tulisi suoritetuksi»

Majuri L. Toiviainen jatkaa: »Asetin vänrikki Katajiston vuoteelle hänelle myönnetyn 3. luokan Vapaudenristin ja vakavisssa mietteissä hiivimme adjutanttini, luutnantti Lauri Jutilan kanssa sairaalasta hoitamaan meille kuuluvia arkisia tehtäviä.»

— — —

Virallisten asiakirjojen mukaan Suursaaren valtaus oli marsalkka Mannerheimin erikoisen mielenkiinnon kohteena. Niinpä kenraalimajuri Pajarilla oli erikoisoikeus olla marsalkkaan suorassa yhteydessä sekä valtauksen valmistelussa että sen kuluessa. Valtauksen jälkeen Pajari kutsuttiin päämajaan antamaan valtauksen jälkeen henkilökohtainen selostus sen kulusta. Kuulijakunta hänellä oli erittäin arvovaltainen. Siihen kuului marsalkan lisäksi presidentti Risto Ryti, pääministeri Rangell, puolustusministeri Walden, ministeri Tanner, YE:n päällikkö jalkaväenkenraali Heinrichs sekä useita muita kenraaleja.

Lainaan otteita Pajarin selostuksesta. En puutu pitkäaikaiseen ja erittäin tunnolliseen valmisteluun, jossa Pajarin selostuksen mukaan marsalkka antoi monta erittäin asiallista ohjetta. Lainaan kohdasta, jossa otsikkona on »Klo H yöllä 26—27.3.42» Tässä Pajari sanoo seuraavasti:

»Kuu laski klo 4.00, joten H-hetkellä vuorokausi oli pimeimmillään. Lumimyrsky ei ollut vielä tällöin saavuttanut täyttä voimaansa, mutta peitti jo aika-ajottain Suursaaren näkyvistä. Täsmälleen klo H oli vielä melko selkeää ja näinollen mahdollista pisteestä A tarkkailla tykistön tulivalmistelun alkamista.

Kun aluksi ei ollut yhteyttä liikkeellä olevaan Os. S:ään, ei varmoja tietoja tilanteen kehityksestä sisäänmurtokohdassa ensimmäisenä tuntina H:n jälkeen ollut saatavissa. Näköhavaintojen perusteella voitiin kuitenkin todeta tulitoimintaa rantaviivalla. Klo 5.55 B:ssä oleva reservin komentaja ilmoitti, että Os. S on pääosillaan päässyt jo saarelle. Samanaikaisesti lähdin kevyen komentoportaani kanssa sisäänmurtokohtaa kohden. Pääsin eräiden vaikeuksien ja vaiheiden jälkeen, pääosan matkasta kävellen ja hevosella, saareen klo 8.25. Totesin tilanteen seuraavaksi:

Pääsuunnalla oli täysivahvuisen pataljoona Elovaaran sisään-

murto onnistunut ja pataljoona taistellen saavuttanut tien, minkä jälkeen se oli kääntynyt pääosillaan pohjoista eli Suurkylää kohti. Ojamaan niittyjen eteläpuolella olevassa korsukylässä vihollinen puolustautui kuitenkin vielä sitkeästi. Siellä oli parhaillaan ankara taistelu käynnissä. Rantaviivan suunnassa vyöryttänyt komppania Pikkola oli ylittänyt Purjekallion ja oli etenemässä Vähä-Somerikkolahtea kohti. Pataljoona Elovaaralla alkoi olla tuntuvia tappioita. Puolentoista joukkueen vahvuinen valiohiihtäjäosasto Sysikumpu oli heti hyökkäyksen alkuvaiheessa tunkeutunut Haukkavuorelle ja Mäkiinpäällykselle ja kohottanut edelliselle Suomen lipun. Osaston kanssa oltiin radioyhteydessä.

Eteläinen sisäänmurto-osasto, pataljoona Toiviainen (poisluettuna noin puolitoista komppaniaa), oli joutunut Suuren Ratas Somerikonlahden suunnalla vihollisen voimakkaaseen kk-tuleen. Kärsittyään jonkin verran tappioita se oli vetäytynyt takaisin suorittaakseen uuden valmistellun hyökkäyksen etelämpänä. Vain yksi joukkue oli onnistunut pääsemään maihin. Ennen kuin uutta hyökkäystä ennätettiin toteuttaa, osasto sai käskyn tulla saarelle päävoimien sisäänmurtokohdasta ja jatkaa sieltä tien suunnassa Kiiskinkylää kohti. Viimemainitusta pataljoonasta oli puoli komppaniaa noussut maihin saaren eteläosassa ja yksi komppania oli Os. S:n reservinä pääsisäänmurtokohdassa.

Todettuani ylläesitetyn tilanteen määräsin:

— evl Sotisaaren johtamaan saaren pohjoisosan valtaamista käytettävissään pataljoona Elovaara, poisluettuna yksi komppania, jonka otin reservikseni, ja tähän astinen reservini pataljoona Sokajärvi, josta myös puuttui aikaisemmin Miettiselle alistettu komppania.

— maj Toiviaisen huolehtimaan saaren eteläosasta, lähimpänä päämääränään Liivalahden, Kiiskinkylän ja Selkäapajanniemen vihollistukikohtien valtaaminen sekä yhteyteenpääseminen saaren eteläosassa toimivan puolikomppania Oksasen kanssa. Oksanen alistettiin myös Toiviaiselle,

— Os. Miettisen jatkamaan saaren itäpuolella entistä sitovaa tehtäväänsä. Se sai pyytämänsä luvan jo keskipäivään mennessä edetä Kappelniemen ja Lipeäniemen suunnissa saarelle.

Näiden käskyjen toimeenpano johti koko päivän kestäviin verisiin taisteluihin, kun saari vähitellen joutui pala palalta joukkojen haltuun.

27.3. klo 18.00 minulla oli tilaisuus puhelimitse ilmoittaa henkilökohtaisesti herra marsalkalle saaren jo pääosiltaan olevan joukkojeni hallussa ja selostaa hänelle muutenkin taistelun kulkua. Lienenkin jäänyt ainoaksi, joka koskaan on puhelimitse Suursaarelta keskustellut herra sotamarsalkan kanssa...»

Näin Pajari kertoi korkea-arvoisalle kuulijakunnalleen.

— — —

Aiemmin olen maininnut paraatin ja kiitosten ajasta. Jääkenttien taistelujen luvun lopuksi lainaan vielä otteita kenraalimajuri A. O. Pajarin päiväkäskystä joukoilleen taistelujen tauottua:

»Kun se tärkeä ja vaativa tehtävä — Suursaaren valtaus — jonka ylipäällikkö oli antanut johdollani Tst. Os. P:lle suoritettavaksi, on nyt onnellisesti loppuun suoritettu ja Tst. Os. P nykyisestä kokoonpanostaan hajaantuu, tahdon lyhyesti vielä tällä päiväkäskylläni todeta sen syvän kiitollisuuteni ja kunnioitukseni, jota uljaan suorituksen johdosta tunnen joukkojani kohtaan ja jonka olen ollut tilaisuudessa esittämään välittömästi taistelujen päätyttyä 28. 3. 42 klo 16.30 Suursaaren Suurkylän satamassa pidetyssä voimakastunnelmaisessa katselmuksessa. Samalla toistan samassa tilaisuudessa esittämäni Ylipäällikkömme sotamarsalkka Mannerheimin kiitoksen ja tunnustuksen Tst. Os. P:n loistavista saavutuksista tässä taistelussa, joka on tapahtunut joukoillemme aivan uusissa ja ennen kokemattomissa olosuhteissa.

Mitään voittoa ei saada ilman uhrauksia. Niin on ollut myös asian laita Suursaaren takaisinvaltauksessa. Moni aseveljemme on Suomenlahden kauniissa vuoristosaaressa saanut jälleen uhrata henkensä kansansa elämän ja olemassaolon puolesta. Syvällä kaipauksella ja kiitollisuudella muistamme aina heitä. Velvoittakoon tämä muisto meitä myös jatkuviin ponnistuksiin ja uhrauksiin Isänmaamme puolesta.

Tst. Os. P:n komentaja:
Kenraalimajuri A. O. Pajari
Esikuntapäällikkö:
Majuri K. Loimu

Asemasotavaiheessa toiminta molemmin puolin oli yleensä rauhallista, mitä kuvaa seuraava juttukin: Eräs aseveikko ei ollut pitkään aikaan kirjoittanut äidilleen. Äiti hermostui, kun poika ei vastannut hänen kirjeisiinsä. Hän kirjoitti toisille saman kylän pojille ja tiedusteli onko E kaatunut vai haavoittunut. Pojat antoivat kirjeen komppanian eräälle upseerille. Hän kutsui E:n luokseen, selvitti asian ja käski hänen heti kirjoittaa äidilleen. Sotamies sanoi, ettei ole mitään kirjoitettavaa, kun ei ole mitään tapahtunutkaan, mutta kirjoitti: »Rakas äiti, poikasi voi hyvin» ja alle E.

Rykmentin sotapäiväkirjan tarkoitus on kuvata sotilaallisen lyhyesti päivien, kuukausien ja vuosien tapahtumat. Tutustuttuani JR 27:n sotapäiväkirjaan voin vakuuttaa sen olevan yksi parhaimpia rykmenttien sotapäiväkirjoista. Siviilille se on kuivaa luettavaa, mutta sotilaalle ja varsinkin mukana olleelle, tuttua tarinaa. Otetaanpa ote siitä:

22.7. 42 klo 1.20 Pääsi 4-miehinen vihollispartio asemiimme Eteentyönnetyssä, heitti kasapanoksen erääseen korsuumme aiheuttamatta tappioita. Partio karkoitettiin. Päivä muuten rauhallinen.

23.7. Yö rauhallinen — paitsi Bunkkerilla, jossa vih. partio liikehti asemiemme edessä. Jv. tulemme karkoitti sen. Päivä hiljainen.

24.7. Yöllä jv. tuli ajoittain vilkasta. Päivällä Rautatien ja Bunkkerin suunnissa ajoittain vilkasta jv. — krh. — ja tykistötulta.

klo 20.00 Kenraalimajuri A. O. Pajarin katselmus Rajajoen lohkon joukoille.

25.7. Hatsalanmäen suunnalla vilkasta jv. tulta. Muualla rauhallista.

18. D:n yleisurheilukilpailujen ensimmäinen päivä Terijoen urheilukentällä.

26.7. Kiiselin lohkolla molemminpuolista jv. -krh.- ja tykistötulta.

klo 17.00 Totleben ampi 30 raskasta kranaattia maarintamalle. Päivä muuten rauhallinen.

27.7. Päivä normaalia rauhallisempi.

6.8. klo 5.00 Vihollinen suoritti hyökkäyksen Rautatielohkon Eteentyönnettyyn tukikohtaan noin 300 miehen voimin...

Tämä oli puolustustaistelun aikana suurin tähänastisista taisteluista.

Siitä kertoo sodanaikana laadittu »Taistelukertomus».

Taistelukertomus Rajajoen lohkon Rautatien alalohkon »Eteentyönnetyssä» tukikohdassa käydystä taistelusta 6. 8. 42.

»Eteentyönnetyssä tukikohdassa miehityksenä III joukkue 10./JR 27:stä, vahvuus 1 + 8 + 29, päällikkönä vänrikki E. Karppinen.

Edellämainitusta komppaniasta jäljellä oleva osa reservinä Rajajoen asemalla, päällikkönä kompp. päällikön viransijainen luutnantti O. Tanttu.

Klo 03.55 vihollinen aloitti voimakkaan tykistökeskityksen, joka kesti 10 minuuttia. Se ampui tänä aikana tukikohtaan noin 300 erilaista tykistön ja krh:n kranaattia. Pimeän, tiheän heinikon ja vesaikon turvin vihollinen oli yön aikana keskittänyt Raunio-Tankkimaastoon noin sata miestä käsittävän osaston, joka tykistökestökeskityksen loppupuolella syöksyi noin 50 metrin etäisyydeltä yhtäaikaiseen rynnäkköön. Vihollinen onnistui pureutumaan tukikohdan taisteluhautaan kahden korsun maastoon asti ja asettui asemaan korsujen takana olevaan hallitsevaan maastoon. Rynnäkkö alkoi klo 04.00 tykistökeskityksen siirtyessä sivustoille ja takamaastoon. Samanaikaisesti vihollisen toinen samanvahvuinen osasto hyökkäsi »Tankki-Itkukkulan» välisestä suunnasta tukikohtamme oikeata sivustaa vastaan. Tämän osaston hyökkäys tyrehtyi kuitenkin vänr Karppisen henkilökohtaisesti johtaman tukikohdan miehistöosan pikakivääri-, konepistooli- ja kiväärituleen sekä Rajajoen takaa avatun krh- ja kk-tulen vaikutuksesta. Vihollinen jäi noin 50 metriä asemiemme eteen kärsittyään tappioita. Tämän jälkeen kolmas samanvahvuinen vihollisosasto eteni samasta suunnasta kuin taisteluhautaamme tunkeutuneet vihollisetkin yrittäen »Raunion» ja asemiemme välistä kaartaa tukikohtamme vasenta sivustaa vastaan. Tämäkin hyökkäys tyrehtyi tykistön, krh:n ja vasemmalta suunnatun kk. tulen vaikutuksesta.

Heti kun tuli ensimmäinen ilmoitus vihollisen hyökkäyksestä, Tantun reservi hälyytettiin apuun. Ltn Berg oli vihollisen saartamassa korsussaan, mutta sai puhelinyhteyden sekä tykistöön että kranaatinheittimiin ja pyysi sulkuja, jota heti tulivat.

Ltn Tanttu oli miehineen jo klo 04.20 »Eteentyönnettyyn» johtavalla sillalla selvitelleen tilannetta itselleen. Hän sai kahdelta so-

tilaalta, jotka Bergin käskystä pitivät siltaa hallussaan, tietoja tilanteesta. Siksipä Tanttu komensi »vasemmalle ketjuun». Samalla hän sai yhteyden oikealla olevaan vänr Karppiseen, joka piti hallussaan tukikohdan oikeaa osaa. Tanttu käski Karppisen vyöryttää taisteluhautaa vasemmalle itse johtamaan yhdyshaudan vyörytystä sekä sen jälkeen taisteluhautaa vasemmalta oikealle Karppista vastaan. Kaikki onnistuivat, mutta käsikranaatit ja patruunat alkoivat loppua. Täydennyskin tuli hoidetuksi ja pian taas vyörytykset jatkuivat. Tätä rytinää ja roisketta vihollisen hermot eivät kestäneet ja osa heistä pääsi heinikon suojassa vetäytymään omalle puolelleen. Pian Tanttu ja Karppinen saivat huutoyhteyden keskenään ja vihollinen oli pian työnnetty yhdyshautaan, joka selvitettiin nopealla konepistooli- ja käsikranaattitaistelulla. Osa vihollisista jäi mottiin korsujen luo, jonne ne nopeasti tuhottiin.

Klo 06.00 »Eteentyönnetty» oli taas hallussamme.

Taistelun aikana vihollisen tykistö ja kranaatinheittimet ampuivat takamaastoon noin 800 erilaatuista kranaattia.

Oma tykistömme ampui noin 400 kranaattia erittäin tehokkaasti.

Vihollisen tappiot: taisteluhaudassa 30 kaatunutta ja etumaastossa noin 60-70. Osan kaatuneista vihollinen vei mukanaan etumaastosta.

Viholliselta jäi taistelukentälle: kaksi liekinheitintä, yksi konekivääri, kaksi pikakivääriä, kaksi konepistoolia, neljä automaattikivääriä ja 40 kivääriä.

Kaatuneet viholliset tuoksuivat vodkalle ja he olivat yleensä nuoria miehiä. He olivat kuuluneet useampaan joukko-osastoon mm. JR 1025:een ja 4155:een.

Omat tappiot olivat kolme kaatunutta ja viisi haavoittunutta. Vastaiskuun osallistuneet eivät kärsineet tappioita.

Taistelun aikana kunnostautuivat erikoisesti:

— 10 komppanian päällikön vs. ltn Tanttu, joka päättävästi ja rohkeasti johti osastoaan vastaiskussa kulkien itse ensimmäisenä taistelylähettinsä ja kp.miehen seuraamana. Hän veti esimerkillään miehensä vastaiskuun, joka johti tukikohdan takaisin valtaukseen.

— Tukikohdan päällikkö vänr Karppinen, joka rohkeasti ja sitkeästi piti hallussaan tukikohdan oikeaa sivustaa siihen asti, kunnes vastaiskuosasto ehti paikalle.

2. K:n kapt Kuljula, ltn Viitanen ja ltn Hietala Bunkkerin yhdyshaudassa.

Tämän sillan kautta ryntäsi Tantun vastaiskuosasto tukikohtaan.

Puvut savessa mutta katse kovana vastaiskun jälkeen. Oik. ltn Tanttu, stm:t Ilo ja Niininen.

— Ltn P. Berg III Pataljoonan krh. joukkueesta, joka oli sattumalta yötä tukikohdan päällikön korsussa. Vaikeassa tilanteessa hän pyysi tykistötulen ja järjesti sillan varmistuksen.

— Alikersantti Reino Välimäki, ripeä ja rohkea konepistoolimies.

— Sotamies Sulo Hörkkö, rohkea ja päättävä kiväärimies.

Sotamies Martti Ilo, luutnantti Tantun erinomaisen hyvä taistelulähetti.

— Sotamies Toivo Mäkivirta, rohkea kiväärimies.

Edellämainituista Tantun reservistä tukikohdan miehistä kunnostautuivat seuraavat:

Ylikersantti Antti Vanhanen, kersantti Martti Maaranen ja korpraali Sulo Ikonen.

Sodan loppuvaiheissa aliupseerista johtajataitonsa perusteella upseeriksi korotettu, nykyinen luutnantti A. Honko kertoi asemasodan alkuvaiheista seuraavan tapauksen: »Kivelän komppania oli aivan asemasodan alkuvaiheissa määrätty etulinjaan Valkeasaaren lohkolle. Silloin ei vielä ollut ehditty kaivaa taisteluhautoja ja asemat oli valittu maaston perusteella sekä montut jo kaivettu. Lohkon läpi meni kuuluisa Kivitie Venäjän puolelle. Asemiemme eteen tien valliin oli kaivettu noin sata kiloa trotyylia ja panoksesta oli vedetty sytytyslangat vartiopaikalle. Se oli tarkoitettu vihollisen höökivaunujen esteeksi.

Vartiossa pimeänä syysyönä oli erittäin rauhallinen Nestori Mäenpää. Hän kuuli pimeästä ääniä. Hetken kuluttua hän erotti kaksi ihmishahmoa tulevan pitkin tietä. Hän arveli niiden olevan ylíloikkareita ja pelkäsi heidän sotkeutuvan sytytyslankaan ja räjäyttävän hurjan paukun. Hän päätti estää tapauksen menemällä rauhallisena kaverina tulijoita vastaan. Se onnistui ja kaksi vapaaehtoista vankia tuli. Ne vietiin Tantun komentopaikkaan ja yritettiin kuulustella. Siinä viittoiltiin ja puhuttiin käsin. Käsitimme, että sieltä olisi tulossa enemmänkin sakkia tälle puolen.

Neuvoteltiin ja tehtiin päätös, jota ei ainakaan kaikki komentajamme silloin olisi hyväksyneet. Päätettiin päästää nämä kaksi vanjaa hakemaan muita lisää omalta puoleltaan. Kahden he painuivat pimeyteen. Sieltä alkoi kuulua huutoja. Vasilia, Iivanaa ja muita nimiä siellä huudeltiin.

Huuteleminen taisi sotkea vanjojen suunnitelmat, sillä selvä ja sovittu suunnitelma heillä oli. Nyt kuitenkin kävi niin, että upseerit tai politrukit pääsivät hajulle asiasta ja estivät suuremman antautumisen. Hetken kuluttua alkoi vihollispuolelta kuulua kovia komentoja ja ampumasarjojakin, joko keskinäistä nahistelua tai pikaoikeuden tuomioita. Kävi nimittäin niin, että kovalla touhulla sieltä tuli ainoastaan samat kaksi vanjaa, jotka oli sinne lähetetty.»

Tapaus on harvinainen ja lievästi sanottuna ihmeellinenkin. On kuitenkin käsitettävä ainakin se, että kyseessä oli molemmin puolin etulinjan sotilaat ja molemminpuolinen oma-aloite. Venäläiset halusivat lopettaa sodan antautumalla, ja suomalaiset osoittivat heille luottamuksensa. Juuri tätä ei ymmärrä, kuin harvat kometajat. Olen varma, että tapaus tuli maj Turkan tietoon ja hän oli yksi niistä harvoista, joka ymmärsi alaistensa toiminnan.

— — —

2. K:n komentokorsu Teiskon Hovi lukuisine teiskolaisvieraineen.

Osoituksena siitä, kuinka kohtalon hengetär on perin oikukas johdatellessaan soturia taistojen tiellä, on rykmentin jääkärijoukkueen Eino Heikkilän kertomus veljensä Hannes Heikkilän elämänkaaresta.

»Taistellen koko hyökkäysvaiheen ajan Kangasalan komppaniassa (1./JR 27) konepistoolimiehenä hän syksyllä taistelujen hiljennettyä ja puolustuslinjojen vakiinnuttua Aleksandrovkaan ja Valkeasaareen määrättiin koulutuksensa vuoksi keittäjäksi komppanian töpinään sieltä kotiutetun tilalle. Kun sitten seuraavana keväänä laskettiin maanviljelijöitä lomalle toukoja tekemään, Hanneskin pääsi kotiinsa maatilalleen. Kotona odotti myös perhe, vaimo ja kaksi pientä lasta.

Toukojen tultua tehdyksi Hannes palasi jälleen yksikköönsä touko-kesäkuun vaihteessa mieli kevyenä, kun kotityöt tuli tehdyksi ja rintamallakin oli hyvin rauhallista. Päästyään komppaniaansa joka silloin oli etulinjassa Aleksandrovkan ja Rajajoen lohkojen välimailla hän istui korsunsa ulkopuolelle kertoillen kotipuolen kuulumisia toisille töpinän pojille. Korsu oli noin kaksi kilometriä etulinjasta, jonne välimaasto oli tasaista ja hyvin avointa. Jo ai-

kaisemmin oli havaittu luotien silloin tällöin rapsahtelevan täällä asti puihin, mutta mitään vahinkoa ne eivät olleet saaneet aikaan. Juuri kun Hannes sanoi tervehdykseksi kavereilleen muutaman sanan, vihollisen yksi kivääri laukesi. Sen luoti lensi töpinään asti ja löysi paikkansa Hannes Heikkilän otsaan miehen samassa kaatuessa maahan.

Aseveljet hankkivat heti paarit ja lähtivät kantamaan haavoittunutta JSp:lle, mutta siellä todettiin soturin päässeen matkansa päähän.

Sankariveli oli taistellut talvisodan Summan ja Viipurin myrskyissä ja jatkosodan hyökkäysvaiheet hyökkäyksestä toiseen yhtä kovaan koetukseen saamatta naarmuakaan. Nyt kuolema tuli hetkellä, jolloin sitä vähiten olisi osannut odottaa.»

— — —

8.10. 1942 toimivat virallisina perusyksikköjen (komppaniain) päällikköinä divisioonan komentajan päiväkäskyssään N:o 37/42 vahvistamat henkilöt:

1./JR 27:n päällikkönä kapteeni U. J. Oksanen alkaen 1.8. 41.
2./JR 27:n päällikkönä kapteeni K. E. Kuljula alkaen 18. 6. 41.
3./JR 27:n päällikkönä kapteeni M. R. Siukosaari alkaen 18.6. 41.
4./JR 27:n vt päällikkönä luutnantti L. L. Viljanen alkaen 27.4. 42.

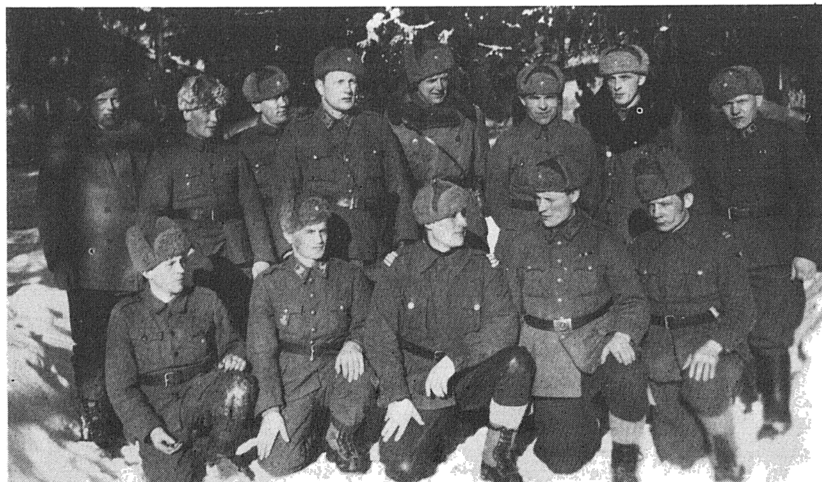

Turkan pataljoonan esikunta. Vas. edessä maj K. Turkka.

9./JR 27:n päällikkönä kapteeni R. R. Reiska alkaen 8.5.42.
10./JR 27:n päällikkönä kapteeni E. O. Kivelä alkaen 18.6. 41.
11./JR 27:n päällikkönä kapteeni J. Pössi alkaen 18.6. 41.
12./JR 27:n päällikkönä kapteeni T. Pajunen alkaen 18.6. 41.
13./JR 27:n päällikkönä kapteeni Y. A. Laalahti alkaen 18.6. 41.
14./JR 27:n vt päällikkönä luutnantti E. A. J. Visa alkaen 22.8. 41.

KrhK:n raskas joukkue vuonna 1942.

KrhK:n kevyt joukkue 1942.

Seuraavassa esitän tärkeimpiä poimintoja rykmentin sotapäiväkirjasta vuodelta 1942.

17.8 rykmentti luovutti Ralajoen lohkon.

18.8 I/JR 27 otti vastaan Terijoen rannikkolohkon.

10.10 ev Lauri V. Haanterä ylennettiin everstiksi.

19.11. 42 klo 12.30 I/JR 17 ottanut Rajajoen lohkolla vastaan Bunkkerin alalohkon, ja klo 14.00 III/JR 27 Kiiselin alalohkon. 7.12 kolme eri vihollispartiota Kiiselin lohkolla Sormenpään tukikohdan maastossa. Osa pääsi asemiimme, mutta tuhottiin ja karkoitettiin.

10.12 oli tykistöjen välistä kiistaa. Kapteeni Aarne Heinivaho meni ulos seuraamaan kaksintaistelua. Tällöin juuri vihollisen tykistö alkoi vastaamaan meikäläisten tuleen. Ensimmäinen kranaatti räjähti metrin päässä Heinivahosta, eikä mitään ollut pelastettavissa. Näin kaatui yksi rykmenttimme pidetyimmistä ja pystyvimmistä upseereista.

Kirjoittajan muistin mukaan hän oli kolmas ja viimeinen Heinivahon veljeksistä. Kaikki olivat vastuunalaisissa upseeritehtävissä.

Heinivahosta oli jo lähtenyt ylennysehdotus majuriksi. 12.12 klo 18.00 Päämaja ilmoitti Heinivahon ylennetyksi majuriksi päivämäärällä 9.12. 42. Tätä ei Heinivaho kaatuessaan tiennyt.

Jouluyö kulunut rauhallisesti koko rykmentin lohkolla.

Rykmentin tappiot vuonna 1942 olivat:

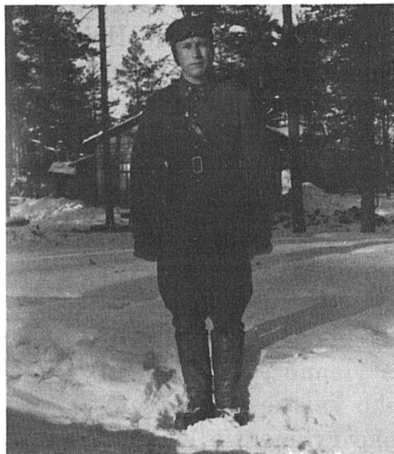
	Kaatuneina				haavoittuneina			
	Ups	Au	Miestä	Yht.	Ups.	Au.	Miestä	Yht.
E/JR 27	1	—	—	1	—	—	2	2
I/JR 27	1	3	15	19	2	21	71	94
III/JR 27	1	5	10	16	1	10	30	41
13./JR 27	1	—	—	1	1	1	—	2
14./JR 27	—	1	—	1	2	1	2	5
Yht	4	9	25	38	6	33	105	144

Lisäksi I/JR 27:n Suursaaren ja Tytärsaaren tappiot.

— — —

26.5. 1942 muuttui Toppolan pataljoonan nimi ja numero virallisesti III/JR 48:ksi. Koska pataljoona vielä kuului kiinteästi Haan-

terän alaisuuteen. lukuunottamatta Suursaaren Tytärsaaren matkaa, se noudattaa sotapäiväkirjoissa entistä perinteellisesta nimi- ja numeromerkintäänsä I/JR 27:n. Vasta 1944 kun JR 27 lopullisesti hajoitettiin, jolloin pataljoona siirrettiin omaan rykmenttiinsä (JR 48) ja jota ennen kolmas pataljoona oli virallisesti muutettu Er. P 28:ksi sekä ev L. Haanterä siirretty 3. Prikaatin komentajaksi, voidaan katsoa JR 27 lopullisesti hajoitetuksi.

Messukylän sankarihaudassa lepäävä taitava ja rohkea krh:n tulenjohtaja ltn Jorma Kirjavainen.

1./JR 27:n komentoryhmästä T. Salokangas, P. Aatinen, V. Lunden, A. Koski, K. Pajula ja E. Mäkelä Aleksandrovskassa.

Teiskon komppanian komentoryhmä. Vas. Lehtinen, Salminen, Erkiö, Viitanen, Räikkönen, Heikkilä, Taulaniemi, Pispa, E. Mäenpää ja Peltola. Tällöin oli ltn Viitanen Kuljulan viransijaisena.

Kapt Urpo Oksanen (kesk) viihdytti itseään ja kavereitaan omissa häissään. Vas. ltn S. Rekola, ltn A. Salokangas, kapt E. Aro, J. Köppä, ltn R. Vihtiälä ja U. Similä.

Kolme jouluakin vietettiin etulinjassa.

Taivas on pilvessä ja pudottelee suuria lumihiutaleita taistelualueelle, joka muodostuu puhtaan valkoiseksi ja entiset taistelun jäljet peittyvät. Vartiomies kuulee outoja ääniä »ei kenenkään maalta». Hän seisoo aistit valppaina etusormi konepistoolin liipasimella. Taas risahtaa etumaastossa. Samalla kuuluu heikkoa puheääntäkin.

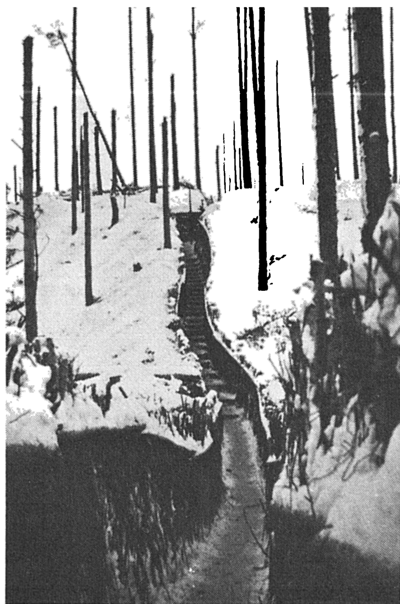
»Tulevatko ne näin joulun aattoiltanakin?» vartiomies ajattelee. Samalla kuuluu kranaatinheittimien lähtölaukauksia vihollispuolelta. Niiden lukumäärästä päättäen pian alkaa sataa kranaatteja. Sormenpään tukikohdassa oleva vartiomies arvaa taas tulevan vangin sieppausyrityksen, huutaa naapurissa olevalle konekiväärivartiolle varoituksen ja suojautuu. Silloin räiskyy jo ympärillä, kranaatteja tulee jatkuvasti. Välillä kuuluu aina vaimeita uusien lähtölaukauksia.

Kranaattisade loppuu. Vartiomies tähystää ja näkee jo lumipukuiset viholliset piikkilankaesteellä. Nopea hälytys korsuun sinne johtavan rautalangan ja sen päässä olevan kolistimen avulla. Samalla lappaa miehiä taisteluhautaan, konekiväärimiehet ensimmäisinä.

»Tuolla liikkuu, paina liipasinta!» Ja kk soittaa jouluaaton taisteluvirttään.

Vas. O. Vessari, V. Niinimäki, S. Huikuri, V. Kylmälahti, A. Leimiö, J. Kirjavainen, V. Lahti, R. Murorinne ja A. Hyvärinen.

Sormenpään valtimo.

»Enempi oikealle», käskee ryhmänjohtaja, ja heti perään: hyvä, hyvä.»

»Tulta», on huutanut myös jalkaväkijohtaja.

»Kranaatinheittimen tulenjohtaja lukee lukuja heittimien asemaan, ja pian tulee kranaattisulku asemiemme eteen.

»Hyvin tulee», ilmoittaa tulenjohtaja tuliasemaan, »lisää vaan.»

»Älä nosta päätäsi liian ylös», huutaa tukikohdan päällikkö kk. ampujalle.

»Katto, katto, kun on jo tullut esteitten tälle puolen», sanoo konepistooliampuja ja ruiskauttaa sarjansa jatkaen: »Eipäs liiku enää», Mutta taistelu käy vielä täydellä rytinällä, hiljenee kuitenkin.

»Onko sulla tupakkaa?» kysyy kk. ampuja apulaiseltaan, joka vetää Työmiesaskin taskustaan ja tarjoaa.

»Meinasivat viedä sinut joulunviettoon tuonne jossa ei joulua taida ollakaan», sanoi kivääriryhmän johtaja vartiomiehelle. »Painu nyt korsuun, siellä on pian joulu. Ja seuraava vartiomies jää tänne, koska viholliset ovat jo hiljaisia poikia.»

Sellainen oli aattoilta Sormenpäässä.

Messukylän (krh. joukk.) miehiä jouluna 1941. Pelimanni E. Mäntylä, joka kaatui myöhemmin kuten moni muukin tämän kuvan veljistä. Edessä oikealla Unto Hieta.

Pataljoonan komentaja istuu lähettiupseerinsa ja pastorin kanssa reessä. Matka suuntautuu etulinjaa kohden. He ovat matkalla viemään henkilökohtaiset joulun toivotukset etulinjan korsuihin ja vartiopaikoille. Reki liukuu hiljaa jo tutuiksi tulleilla lumisilla teillä. Siellä täällä kuuluu yksityinen kiväärinlaukaus, naapurin kaistalta pitempi konekiväärisarjakin. Muuten tuntuisikin siltä, kuin ajelisi jossakin kotipitäjän metsätiellä jouluaattona. Tulee mieleen ajat, jolloin koko perhe kokoontui ison pöydän ympärille, kuinka isä luki jouluevankeliumin ja yhdessä veisattiin jouluvirsiä. Se oli kodin joulu.

Hevonen pysähtyy ja ollaan etulinjan korsun luona. Laskeudutaan alas maan sisään käytävää, jonka päässä on härmäinen ovi ja sen raoista tulee ulos näkyvää höyryä, lämmintä korsuilmaa. Ovi retkahtaa auki ja upseerijoukko astuu korsuun. Joukkoon on matkalla tullut lisää komppanian päällikkö. Sotilaallinen ilmoittaminen ja sitten puhuu pataljoonan komentaja. Hän mainitsee muun muassa:

»Olemme täällä ase kädessä suojelemassa omaistemme ja koko Suomen kansan suurta juhlaa, joulua. Tällä tavalla annamme joululahjamme omaisillemme, joululahjan jonka arvo on mittaamaton. Rukoilkaamme korkeimmalta suojelijaltamme siunausta maallemme.

»Enkeli taivaan lausui näin...», kajahti ummehtuneessa korsussa. Pastori piti lyhyen hartauden verraten puheessaan suomalaisia sotilaita paimeniin, jotka arojen asemasta nyt seisovat sotatanterilla. Sitten seurasivat päätösvirsi ja pastorin rukous.

Näin jatkui komentoportaan matka korsulta korsulle, joita kaikkiaan oli kymmeniä. Kaikissa pyrittiin käymään, kaikki olivat saman arvoisia aseveljiä.

Sormenpäässä oli ollut taistelukin, jonka melun komentaja kuuli matkallaan. Puhelimitse saatujen tietojen perusteella tiedettiin sielläkin vallitsevan joulurauhan. Kun komentaja saapui matkallaan Sormenpäähän, hän kävi ensimmäisenä toivottamassa hyvää joulua vartiomiehelle. Hän totesi valopistoolin ammuksen valaistessa kentällä lepäävän kolme vihollista, jotka eivät enää viettäneet maallista joulua.

Noin klo 24.00 komentoporras oli taas komentopaikalla, jossa heidän vaatimaton joulunviettonsa alkoi.

Komentaja oli käynyt, kiitellyt ja toivottanut kädestä pitäen jokaiselle hyvää joulua. Korsunkeskeinen joulun vietto alkoi. Oli hankittu kuusikin joka korsuun, vaikka niiden saanti etulinjan maastossa oli paikoin vaikeatakin. Takamaastosta se oli etsittävä. Kuusi ei ollut suuren suuri, mutta kuusi se oli. Se joko seisoi lattialla, jos tila salli, tai jakkaralla. Se riippui useasti myös narun päässä katosta. Koristeitakin oli, joita oli saatu kotipaketeissa samoin kuin kynttilöitäkin. Joulun tuntua oli pyritty luomaan, mutta tunnelmaa oli vaikeampi saada aikaan. Kotikynttilä paloi makaavien miesten vieressä. Kädessä oli kotiväeltä saapunut rakas kirje, jota tutkittiin toistamiseenkin. Ajatukset liitelivät omaisten, rakkaitten omaisten parissa.

Niin nimelliset kuin tuntemattomalle sotilaallekin lähetyt paketit aukaistiin. Eikä missään eikä koskaan ole suoritettu niin erinomaista tasajakoa kuin etulinjan korsussa. Kukaan ei jäänyt ilman kotiherkkuja. Kaikki tasattiin kristillisesti. Köyhän torpan poika tai talon renkipoika sai varmasti samanlaisen annoksen kuin talon isäntäkin. Kaikki olivat samanarvoisia. Kaikilla oli kuolema aina

Siukosaaren kompp:n I joukkue jouluna 1942.

silmien edessä. Se oli asevelihenkeä parhaimmassa muodossaan. Se oli verisitein vannottua veljeyttä ja se piti.

Jouluviinatkin oli jaettu, mutta sitä oli niin pieni tilkka mieheen, ettei se miestä villinnyt. Joskus kyllä tehtiin niin, että koko annos pelattiin kortilla ja voittaja, siis yksi mies, joi sen. Toiset katselivat, kun yksi tuli humalaan. Oli sekin nautintoa, tuumii ehkä lukija. Mutta sehän oli yksi keino, eikä korttipeliin tarvinnut ryhtyä sellaisen, joka ei itselleen humalaa halunnut. Asevelihenki eli voittanuttakin kohtaan. Hänen ei 12 tuntiin tarvinnut mennä vartioon ja ulos korsusta häntä ei laskettu ilman kavereita. Tällainen juttu suoritettiin vasta sitten, kun herrat olivat käyneet, muka heiltä salaa. Mutta kyllä ne jutut aina levisivät. Voittaja oli myös sijaiskärsijä, koska hän sairasti kaikkien yhteisen krapulan.

Ylikersantti Eino Kantolan uudenvuoden yö oli tällainen.

»Se oli kai Hatsalanmäessä. Asuimme korsussa. Valoaineista oli puutetta. Joskus sai tipan valopetroolia ja joskus vähän karpiidia. Tulin yön pimeydessä vartioiden tarkastuskierrokselta. Käsituntumalla hiivin lavitsalleni nukkumaan. Pian olin jo jonkinlaisessa löysässä unitilassa. Hetken kuluttua havahduin. Pimeys oli täydel-

linen, ja heti alkoi kuulua kaunista veisuuta, meille kaikille tuttu virsi »Jumala ompi linnamme...» Se kuulosti kuin taivaallisen enkelikuoron laulamalta. Unihorroksissa sain voimakkaan tunnelman, että olin elänyt elämäni melko nuhteettomasti, koska olin päässyt tähän ihanuuteen, kauniiseen ja ihanaan olotilaan.

Hieroin silmiäni, puristelin päätäni ja nostin käteni seinälle pääni yläpuolelle, josta kaunis kuorolaulu kuului. Horrostila hävisi ja todellisuus selkeni. Korsuun oli iltakierrokseni aikana vedetty johtimet ja tuotu kovaääninen. Sieltä musiikki tuli radion kautta, ja karu todellisuus oli ympärilläni. Katkaisin kovaäänisen ja tilalle tuli kaverien kuorsaukset ja kovemmat paukuttelut. Tunsin olevani tässä matoisessa maailmassa julman sodan keskellä.

— — —

Seuraavassa toinen Kivelän komppaniassa taistelleen luutnantti Eino Kantolan muistelma. »Olimme reservissä. Etulinjan lähelle oli perustettu uusi lottakanttiini. Teki mieli antaa silmien levätä naisellisessa kauneudessa ja samalla latkia korviketta. Sinne päätimme lähteä omin luvin, mutta sinne oli käskyn mukaan mentävä kypärä päässä ja aseet mukana. Siellä istuttiin ja ihailtiin. Hongon Leo piirteli kihlakuvia lotista sovittaen aina tutun meistä kihlaka-

Vilppulan poikia. P. Mäki, V. Saarilahti, A. Hongo, Eino Kantola, Kaarlo Mäenpää.

veriksi. Se oli ilomme ja sitten takaisin kämpille. Oli kiire, koska olimme puntiksella. Juoksimme. Meitä vastaan tuli auto. Sieltä nousi ulos itse Pajari. »Nyt piru meidät perii», ajattelimme. »Partiostako olette tulossa», Pajari kyseli. Vanhempana änkytin jotain jota Pajari ei kai kuullut, koska sanoi: »Sellaisia poikia Suomen armeija tarvitsee nyt kovan aikana, kiitos pojat.» Tyytyväisyys oli molemminpuolista.

— — —

ASEMASOTAVUOSI 1943 JA VUODEN 1944 ALKUOSA

Etulinjan toiminta jatkui edellisen vuoden tapaan. Joukkoja vaihdeltiin eri lohkoille niin, että kukin vuorollaan oli myös lepäämässä, siis reservissä, tai Suomenlahden lohkolla, jossa vihollisen toiminta oli huomattavasti vähäisempää kuin maarintamalla. Maarintaman reservit suorittivat tukilinjan linnoitusta ja olivat valmiina vastahyökkäyksiin eri suuntiin.

16.1. 43 rykmentin komentaja antoi käskynsä ryhmityksen uudelleen järjestelyjä varten. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut mitään JR 27:n joukkoihin, sillä Turkka jäi edelleen pataljoonineen ja vahvistuksineen Kiiselin lohkolle ja kapteeni Kivelä Bunkkerin lohkolle.

Sormenkärki oli alituisen partiotoiminnan kohteena. Ainakin joka toinen päivä sieltä karkoitettiin pienempiä ja suurempiakin vihollispartioita, jopa joukkueenkin vahvuisia, kuten 15.1. klo 7.55, jolloin vihollispartio eteni savuverhon suojassa esteillemme asti.

22.2.43 suoritettiin taas etulinjan joukkojen vaihtoja. I/JR 48 vapautti Turkan pataljoonan Kiiselin lohkolta ja II/JR 48 Kivelän Bunkkerin lohkolta. Niinpä JR 27 siirtyi taas Suomenlahden lohkolle varmistamaan sen, ottamaan vastaan kotiseudun vierailijoita ja järjestämään sekä pitämään talviurheilukilpailuja.

7.3.43 eversti Haanterä täytti 45 vuotta ja otti vastaan lukuisia onnittelijoita päivän kuluessa. Klo 7.30 pyrki meren jäitse 14-miehinen vihollispartiokin onnittelijain joukkoon, mutta partiomme katsoivat hetken vähemmän sopivaksi ja antoivat vihollisille hyvänpuoleiset potkut.

12.4 kapt. M. Siukosaari otti vastaan rykmentin adjutantin tehtävät.

KrhK:n tulenjohtue.

Takarivissä vas:lta O. Leppänen, V. Leppänen Salminen, Järvinen, Järvelä, vänr Luoto, Leino, Savinen, Paavola. Edessä Lehtonen, Siven ja Ranta. Kaikki 1. KKK:sta.

Rykmentin aliupseerikurssi 1942. Kurssille oli komennettuna kyvykkäimpiä korpraaleja ja sotamiehiä. Kurssi toimi jaksottain.

Näin kuluivat päivät, viikot ja kuukaudetkin melko rauhallisesti, kunnes rykmentti sai käskyn siirtyä etulinjaan.

31.5 rykmentti oli ottanut vastaan Rajajoen lohkon ja rintamavastuun siellä. Majuri Toiviainen oli nyt Bunkkerin lohkolla pataljoonineen (I/JR 27) ja III P (evl Haahti) Kiiselin lohkolla.

4.6.43 oli juhlapäivä: Puolustusvoimain lippujuhla ja Marskin syntymäpäivä. Se oli etulinjan joukoillekin sikäli merkityksellinen, että silloin jaettiin ylimääräinen tupakka-annos ja kaksinkertainen viina-annos.

Erikoisuutena mainittakoon vuodelta 1943 rykmentin lähettämät »väijytyspartiot» ei kenenkään maalle ja vihollisen eteentyönnettyjen tukikohtien taaksekin.

Ensimmäinen väijytys järjestettiin 15.6.43, jonka johtajana toimi vänrikki Viljo Vuoristo. Partion asetti kolmas komppania ja sen vahvuus oli yksi upseeri, kaksi aliupseeria ja yksi mies. Siihen kuuluivat kers Arvi Haapala, alik Edvin Järvenpää ja stm Toivo Lahtinen.

Edettyään 300 metriä omista asemistaan partio kohtasi vihollisia. 13—14 miestä eteni avojonossa. Alik Järvenpää hiipi lähem-

mäksi ja sai ammuttua kaksi vihollista ja Haapala yhden. Vänr Vuoristo ampui edempänä olevia. Vihollinen vastasi tuleen ja Vuoristo haavoittui lonkkaan. Järvenpää oli joutunut hyvin lähelle vihollisia, jotka alkoivat heittää käsikranaatteja. Aina kun mies nousi heittämään, päästi Järvenpää häntä kohden konepistoolisarjan saaden ainakin kuusi miestä tuhottua. Käsikranaatit menivät Järvenpään yli. Stm Lahtinen saattoi Vuoriston omien luo ja Vuoristo käski ennen lähtöään partion vetäytyä perässä. Järvenpää pääsi ryömimään Haapalan luo. Viholliselle tuli lisää miehiä, mutta Haapalan ja Järvenpäänkin vetäytyminen onnistui.

19.6.43 lähetettiin taas väijytyspartio: yksi aliupseeri ja kolme miestä. Alik Järvenpää oli taas mukana ja miehistönä korpraalit Ahti Naaralainen, Vilho Karppinen ja Veikko Pietiläinen. Tehtävänä oli valmistaa hyvä tarkka-ampuja asema välimaastoon ja toimia siinä päivän koittamiseen asti.

»Ottakaahan pojat lippaita tarpeeksi mukaanne, ettei käy niin kepulisti, kuin minulle maanantaina aikoi käydä, meinas nähkääs tulla »pieni» housuihin. Minä menen edellä ja muistakaa ettei lippaat kolise.» Näin puheli Järvenpää.

Lähtö oli klo 22.00 ja suunnitellussa kohdassa oltiin klo 23.45. Heti tuli ryömien partiotamme kohden nelimiehinen vihollispartio. Järvenpää havaitsi sen vasta silloin kun se oli 30 metrin päässä.

Tilanteen arvio: ei tässä nyt asemaa ruveta rakentamaan eikä noita voi päästää ohitse selkäpuolellekaan, vaan nyt on alettava taistelu, vaikka ei tehtävä sitä käsitäkään.

Heti ensimmäisten laukausten jälkeen yksi naapuri ähisi ja valitti. Sitten seurasi asemasota. Järvenpää päätti koukata. Se käy neljältäkin mieheltä, varsinkin pimeässä, kun vastassa on myös neljä, tai oikeammin nyt enää kolme. Hän ryömi Naaralaisen kanssa ja pääsi vihollispartion selustaan. Siellä eivät luodit vihellelleet, joten siellä saattoi rauhassa tähdätä ja laukaista. Taas selvä kaato! Samalla he näkivät vihollisasemassa makaavan jo ennestään kaksi vaaratonta vihollista. Yksi vihollinen ryömi noin 60 metrin päässä omiaan kohden, mutta Järvenpään ja Naaralaisen tarkat paukut hiljensivät hänetkin.

Sotasaaliina saatiin kolme konepistoolia ja yksi kivääri.

24.6.43 oli taas yömatka edessä. Järvenpäästä oli tehty juuri kesantti ja hän päätti mennä koittamaan, auttaako se kolmas natsa

tuurissa ja taidossa. Hän sai luvan, se oli pyydettävä pataljoonasta asti.

Matkaan lähtivät samat »veljekset» kuin 19. päivänä. Tehtävä oli väijytys samassa maastossa, kuin neljä päivää sitten käytiin. Kun oli edetty noin 200 metriä, Järvenpää havaitsi naapurienkin olevan jo väijyksissä ja vähän suuremmalla joukolla kun edellisellä kerralla. Nyt oli vihollisella suuri ylivoima sillä 50 metrin päässä oleva koivupensaikko rytisi ja rätisi ja sieltä kuului myös yskimistä. Ei muuta kuin asemaan. Naaralainen ja Pietiäinen asettuivat eilisen polun oikealle puolen ja vähän taaemmaksi vasemmalle puolen asettuivat Järvenpää ja Karppinen.

Vihollinen alkoi heti edetä polkua pitkin noin kolmen metrin välein. Vahvuus oli noin 15—16 miestä ja koivikossa oli lisää. Ensimmäiset laskettiin aivan nokitusten, vähän ohitsekin ja sitten »tulta munille». Kuusi ensimmäistä olivat poissa pelistä ja kolme ehti juosta polun oikealla puolella olevaan notkelmaan. Muut vetäytyivät koivikkoon. Vetäytyviä tulitettiin, ja koivikosta alkoi kuulua valitusta.

Järvenpää halusi tuhota notkelmaan juosseet ja kutsui tätä varten Naaralaisen ja Pietiäisen luokseen. Kun Naaralainen pääsi aikaisemmin kaatuneiden luo, nousi yksi nopeasti ylös ja suuntasi konepistoolisarjan Naaralaisen rintaan. Samalla varuillaan ollut kersantti Järvenpää lopetti Naaralaisen ampujan, joka oli näytellyt valekuollutta. Tämä oli johtaja, upseeri, joka kyllä oli ottanut arvomerkit pois, mutta niiden jäljet näkyivät laatoissa.

Tapahtui surumielinen vetäytyminen: menettihän partio ja komppania yhden parhaista sotilaistaan. Kunnia hänen muistolleen. Hän oli sotilaina kuuluisaa Naaralaisten veljessarjaa.

— — —

»Hoitaessani 10. Komppanian päällikkyyttä olimme ottaneet vastaan etulinjan vastuun Sormenkärjessä kapt J. Pössiltä ja hänen komppaniansa jäi reserviin. Reservissä oleva komppania joutui tekemään varustustöitä etulinjassa. Heti vaihdon jälkeen lähdimme yhdessä suunnittelemaan tehtäviä töitä. Ryömimme »Saharan» kohdalla erääseen matalaan taisteluhautaan, josta oli tarkoituksemme kurkkia etumaastoon.»

Näin kertoili kapt (nyk maj) Eino Häyrinen ja jatkoi:

»Minua oli pitkän aikaa jo askarruttanut se, että haudat Saharan

Vas. kapt:t Pössi ja Kivelä, maj. K. Turkka, kapt Aakkula (poika) ja isä sk. ups Aakkula. Isänmaallisen kodin poika joutui sodan jälkeen jättämään isänmaansa ja palveli upseeerina USA:n armeijassa.

kohdalla olivat päässeet osittain täyttymään valuvasta ja lentävästä hiekasta.

Sahara oli hevosenkengän muotoinen hiekkalaakio ja se pystyttiin hallitsemaan sivustautulella. Mutta se oli pimeänä vuorokauden aikana kuitenkin puolustuksemme heikko kohta.

Kurkkiessamme haudasta etumaastoa tiesimme kyllä varoa vihollisen tarkka-ampujia. Olimme jo muutaman kerran kurkistaneet, mutta seuraavalla kerralla kuului laukaus ja Pössi putosi haudan pohjalle. Tuin hänet puolittain istuvaan asentoon, sanoin jonkun rauhoittavan sanan ja juoksin lähellä olevaan konekiväärimiesten korsuun. Mänttäläinen kk:n joukkueenjohtaja Aimo Eerola miehineen auttoi Pössin korsulle, josta soitimme JSp:lle. Sieltä tuli Pössin noutajat.

Luoti oli osunut rintaan sydämen yläpuolelle, sydäntä kuitenkaan vahingoittamatta. Nyt jo manan majoille siirtynyt Pössi toipui haavastaan, mutta luoti vioitti käden hermostoa. Käsi kuivui myöhemmin vajaatoimiseksi.

Näin päättyi 27.7.1943 värikkään soturin, Mannerheimristin ritarin, kapt Juho Pössin sota.»

— — —

18.9.43 Haanterän rykmentti oli taas luovuttanut maarintamaosuutensa ja siirtynyt rantavarmistukseen Suomenlahden lohkolle. Taas alkoi varmistustehtävien ohella sotilasurheilukilpailujen järjestely.

I/JR 27:n komentajan maj L. Toiviaisen sairastuttua 7.6.43 hänen tilalleen saapui maj E. Kivelä 35. Koulutus-Keskuksesta. Pataljoonankometajan tehtäviä hoiti kapt K.E. Kujala 7.6.—31.7. ja maj E. Kivelä viimeksi mainitusta päivästä alkaen.

25.10.43 ilmoittautui divisioonan käskyllä I/JR 27:n komentajan viransijaiseksi määrätty maj Loimu ja otti tehtävän vastaan.

Ja sitten tuli suurin paukku. Marraskuun alussa 1943 siirrettiin kenraalimajuri A.O. Pajari 3. Divisioonan komentajaksi.

»Yleensä pitää olla hiljaa, kun ei kysytä. Tämä tiedettiin, mutta sitä ei aina ja kaikissa keskusteluissa toteutettu. Tiedettiin varsin hyvin Pajaria tarvittavan tulevassa tehtävässään, mutta ei voitu käsittää miksi juuri me Pirkka-Hämeen miehet menetimme pidetyn ja kunnioitetun komentajamme. Toisaalta käsitettiin, että rykmentti oli kotiuttamisin ja joukkojen siirroin pirstottu melkein alkutekijöihinsä, mutta tiedettiin myös se, ettei Pajari sen parempaa divisioonaa saa mistään muualtakaan. Tämän verran sallittaneen kotiseutu- ja joukko-osastoylpeyttä, kun asian ytimenä on sotilaiden kunnioittaman komentajan siirto pois heidän joukostaan.

Divisioonaa tai paremminkin sen jätteitä komensi tämän jälkeen kenraalimajuri P.J. Paalu.

Marraskuun loppupuolella siirrettiin ev Ekmankin 21. Prikaatin komentajaksi Maaselän ryhmään ja hänen tilalleen JR 6:n komentajaksi tuli evl Inkinen Aunuksen ryhmästä.

Sotilaallinen toiminta rantavarmistuksessa oli erittäin rauhallista.

Joulun vietto sujui jo tuttuun rintamajoulun tapaan. Kotilomille voitiin kuitenkin näissä oloissa laskea miehiä enemmän kuin maarintaman etulinjassa.

31.10.43 kenraalimajuri A. O. Pajari oli kutsuttu JR 27:n järjestämään kenraalin läksiäisjuhlaan. Eversti Haanterä kiitti puheessaan kenraalia erinomaisesta johtajataidosta ja -tahdosta sekä erikoisesti siitä huolenpidosta, mitä Pajari oli osoittanut rykmenttiä kohtaan. Hän ojensi JR 27:n puolesta adressin ja toivotti hänelle menestystä uusissa tehtävissään. Evl K. Turkka ojensi kenraalille puukon III/JR 27:n puolesta. Hän toi puheessaan esiin mieliinpai-

nuvimpia muistoja kenraaliluutnantti Pajarin komentajakaudelta. Lisäksi puhui majuri Loimu I/JR 27:n puolesta kiitoksen sanoin. Kapteeni Ladau kiitti kenraalia divisioonassa palvelevien entisten SS-miesten puolesta. Juhlassa oli edustettuna kaikki JR 27:n komppaniat.

Juhlassa paikalla olleen kapteeni Sakari Soinnun muistiinpanojen mukaan kenraaliluutnantti A. O. Pajari kiitti rykmenttiä seuraavin sanoin: »Liikuttunein mielin ja tuntien syvää aseveljeyttä JR 27:ää kohtaan olen saapunut tähän tilaisuuteen. Tämä rykmentti on aina ollut sydäntäni lähellä ja olen omistanut sille ehkä enemmän huomiota kuin muille. Mutta tämä johtuu siitä, että JR 27 on muodostettu pääosin talvisodassa johtamastani JR 16 rungosta, Tolvajärven ja Äglâjärven sankareista.

Elämä ei ole ikuista, se on Kohtalon laki. Tuntuu kuin minun tarvitsisi ikäänkuin katkoa juuri juurelta ne siteet, jotka niin läheisesti liittävät minut JR 27:ään. Olin suunnitellut yhteisen paraatin voidakseni jättää jäähyväiset kaikille joukoilleni, mutta huomasin voimani rajoitetuiksi. Syvä liikutus on rasittavaa sydämelleni.

Pyydän teitä perusyksikköjen päälliköt kertomaan sydämeni tunteet, syvän kaipaukseni ja kiitollisuudentunteeni kaikille rivimiehilleni, uljaille talvisodan Tolvajärven ja jatkosodan Kannaksen taistelijoille. Ikään kuin testamenttina jätän teille usein toistamani ohjeet: Muistakaa ennen kaikkea huolenpito miehistänne. Sama uhrivalmius velvoittakoon meitä kaikkia edelleenkin.

Paljon rohkeammin voimme nyt katsoa tulevaisuuteen kuin vuonna 1939. Nyt meillä on hyvät linnoitukset takanamme, ammustuotantomme on omavarainen ym. paljon varmempaa ja parempaa sotilaan kannalta. Kuitenkin meiltä vaaditaan edelleen rohkeutta katsoa kuolemaakin silmiin. Tiedän että te teette tämän ja tulette kaikki täyttämään isänmaamme menestykseksi ja onneksi. Tulen muistamaan tätä kahta ja puolta vuotta, minkä olen ollut parissanne, elämäni muistorikkaimpana aikana. En läheskään voi tulkita sitä, mitä tunnen sydämessäni. Tiedätte tunteeni. Ylemmän johdon määräyksestä olen sotilaana pakotettu jättämään Teidät kiittäen, että tässäkin sodassa teitte monien mielestä mahdottoman mahdolliseksi. Sairas sydämeni takoo teille kiitollisuuttani ja samalla suurta kaipuutani.»

Tunnelma juhlassa oli mitä juhlallisin ja mieliinpainuvin. Tätä täydensi vielä luutnantti Kyyhkysen johtama rykmentin kuoro ja

vänrikki Aron johtama rykmentin orkesteri valituin esitysnumeroin.

— — —

Sota Suomenlahden lohkolla oli yleensä rauhallista.

Vuosien 1943—1944 vaihteessa vaihdettiin Suomenlahden ja Rajajoen lohkojen joukkoja siten, että JR 48:n I ja II P tulivat Suomenlahden lohkolle ja Osasto Haanterä Rajajoen lohkolle. Helmikuussa kuitenkin ryhmitys palautettiin ennalleen.

Tämäkään ryhmitys ei kestänyt kauan. Uuden rykmentin JR 200:n perustaminen vaikutti ryhmitykseen siten, että helmikuun lopussa III/JR 48 (ent. I/JR 27) siirtyi rannikolta Rajajoen lohkolle. Samalla luovutettiin rannikkolohkon läntinen osa Ratsuväkiprikaatille Käkösenpäähän asti ja maarintamaa kavennettiin JR 48 lohkolla niin, että se saattoi vetää yhden pataljoonan reserviksi.

Kavennettua lohkoa komensi nyt ev Haanterä. Joukkoina oli Er. P 28 (ent. III/JR 27). Hänelle oli alistettu Linnoituspataljoonat 5 ja 3. Esikuntanaan hän säilytti entisen rykmentin esikuntansa.

Tällaisena pysyikin miehitys 16.5 saakka, jolloin 10. D alkoi ottamaan rintamavastuun Os. Haanterältä ja koko 18. D:ltä.

18. D siirrettiinkin sen jälkeen Ylipäällikön reserviksi niin sanotulle VT-linjalle. Er.P 28 oli linnoitustöissä Taipaleessa ja III/JR 48 Raasulissa.

Yksi mainittavimmista taisteluista oli käyty 6.1.44. Tällöin vihollinen ryhtyi rajoitetunluontoiseen yllätyshyökkäykseen. Linnamäen tukikohtaa vastaan noin kaksisataa metriä leveällä alueella. Se käytti hyväkseen sankkaa lumipyryä ja kovaa myrskyä. Ensimmäisessä linjassa hyökkäsi noin kaksi joukkuetta eli noin 50 miestä.

Klo 20.10 vartiomiehet korpr Esko Palsinajärvi ja stm Ville Tamminiemi havaitsivat vihollisen päässeen piikkilankaesteen läpi ja olevan jo lähellä taisteluhautaamme. Vartiomiehet avasivat tulen, heittivät käsikranaatteja ja suorittivat hälytyksen.

Tukikohdan päällikkö ltn T. Himottu miehitti nopeasti taisteluasemansa vartiomiesten valppaan toiminnan ansiosta. Heti havaittiin vihollisen pyrkivän asemiimme kolmen iskuryhmän voimalla. Samoin huomattiin vihollisen tukiryhmän sijainti ei kenenkään maalla olevassa puron notkelmassa. Torjuntatuli lumimyrskyssä kiihdytettiin niin kovaksi, ettei vihollisella ollut mahdollisuutta

päästä asemiimme, vaan se alkoi kärsiä tappioita noin 50 minuuttia kestävässä kovassa taistelussa. Vihollisen tukiryhmä alkoi kiivaan ammunnan asemiimme ja sen suojassa alkoi heidän vetäytymisensä. Tällöin valopistoolien ammusten valossa voitiin todeta taistelukentällä makaavan toistakymmentä kaatunutta tai vaikeasti haavoittunutta vihollista.

Alkuperäisen taistelukertomuksen mukaan kunnostautuivat taistelussa erikoisesti tukikohdan päällikkö ltn Himottu sekä ryhmänjohtajat kers Paavo Mäki ja kers Aarno Kellari, edellänimetyt vartiomiehet ja stm Lauri Valkonen. Hän kaatui tässä kahinassa.

Oma tykistömme osallistui taisteluun erittäin ratkaisevasti ampuen torjuntasulkujaan sekä saattaen vihollisen tukiryhmän sekaannustilaan.

Valkosen lisäksi taisteluissa kaatui stm Tauno Pajunen.

Klo 23.30 vihollinen uusi yrityksensä, joka rajoittui kuitenkin sen kaatuneiden ja haavoittuneiden evakuoimiseen. Vihollinen tulitti kuitenkin kovasti asemiamme. Tykistötulella vihollisen toiminta vaiennettiin.

7.1.44 klo 3.00 oma partiomme lähti tarkastamaan etumaastoa ja toi mukanaan neljä vihollisen kaatunutta, aseita ja kaikki paperit sekä kirjeet kaatuneiden taskuista.

Normaalivartiointiin palattiin noin klo 7.30.

— — —

Evl Turkan kaatumistapauksessa läsnäollut maj E. Häyrinen kertoo tapauksesta seuraavasti:

»III/JR 27:n komentaja evl K.Turkka ja 18.D:n esikuntapäällikkö evl Y. Haahti olivat tilapäisesti vaihtaneet vakansseja luultavasti siksi, että Haahti toivoi pääsevänsä joksikin aikaa etulinjaan. III/JR 27 oli tällöin puolustuksessa Rajajoen suu — Kiisselinsuo välisellä lohkolla. Vahvistettu 10./JR 27, jonka päällikkönä toimin, vastasi Sormenkärjen tukikohdan puolustuksesta.

Elettiin tammikuun 17. päivää 1944. 18.D:hen oli saapunut kotiseutuvieraita Tampereelta ja he olivat joukoissa kierreltyään menneet lounaalle 18.D:n esikuntaan Jalkalaan. Koska vierailu ei koskenut etulinjaa, evl Turkka ja hänen ystävänsä kauppias Haukka Tampereelta olivat jomman kumman aloitteesta päättäneet käydä katsomassa etulinjaa Sormenkärjessä. Saavuttuaan korsul-

leni Turkka esitteli vieraansa, kysyi kuulumisia ja mainitsi tuoneensa kaverinsa katsomaan vähän etulinjan touhuja toisten mennessä ruokailemaan. Hän pyysi minut mukaansa. Niin lähdimme kolmisin kohden varsinaista Sormenkärkeä, jonne korsultani oli ehkä 300 metriä. Tähän aikaan oli rintamalla erittäin hiljaista, eikä muutamaan päivään ollut tullut lainkaan tappioita. Mainitsin tästä Turkalle ja hän sanoi: »Onpa hyvä kun pojat säästyvät.» Miltei välittömästi tämän keskustelun jälkeen putosi läheisyyteen heittimen kranaatti ja hetken kuluttua toinen, jolloin sanoin, että naapuri on kai huomannut vieraitten saapumisen ja haluaa tervehtiä, vaikka koko päivän on muuten ollut aivan hiljaa.

Varsinainen Sormenkärjen tukikohta sijaitsi noin puoli kilometriä Suomenlahdesta Rajajokea vastavirtaan ns. Ruostekanavan varrella. Se oli korkeahko lentohiekkaharju, joka varmaan oli saanut nimensä harjun muodosta, joka oli kuin sojottava etusormi ja siinä toinen matalampi harju ns. Peukalo. Tähän harjuun oli kaivettu puolustusasemat korsuineen. Nousimme harjulle vievät portaat ja kuljimme jonkun matkaa yhdyshautaa tarkoituksenamme mennä harjun kärjessä olevalle pesäkkeelle, jossa vihollinen oli noin 70 metrin päässä. Sieltä sen liikkeitä oli mahdollisuus tarkkailla periskoopilla, sikäli kuin liikettä oli.

Turkka tunsi myös asemat ja kulki edellä. Haukka kulki hänen perässään ja minä viimeisenä. Yhden haudan tukipaalu oli kiinnitetty piikkilangalla ja jäin siihen kiinni lumipuvun hihastani. Nyhtäessäni itseäni siitä irti, jäin jonkun askeleen jälkeen toisista. Samalla räjähti heittimen kranaatti aivan edessämme. Se oli pudonnut haudan reunalle aivan Turkan eteen. Kun ryntäsin heidän luokseen, molemmat makasivat suullaan haudan pohjalla. Käänsin heitä sen verran, että saatoin todeta, ettei mitään ollut enää tehtävissä. Turkalla sirpaleet olivat menneet rintakehän lävitse ja tulleet selästä ulos. Haukalla oli ainakin yksi sirpale mennyt kypärän lävitse keskelle otsaa. Itse pelastuin sillä, olin kumarassa nyhtäessäni itseäni irti piikkilangasta ja välillämme oli mutka yhdyshaudassa. Haavoituin vain lievästi kasvoihini. Läheisyydessä oli pieni korsu, jonne menin. Selitin miehille, mitä oli tapahtunut ja käskin heidän hoidella vainajat alas joukkueenjohtajan korsulle. Menin sinne itse edellä tekemään ilmoitusta puhelimitse ylöspäin. Hoideltuani tapauksen jälkeiset asiat kuntoon menin itse JSP:lle, josta

minut passitettiin kenttäsairaalaan ja sieltä edelleen toipumislomalle. Pysyvänä muistona tapauksesta ovat sirpaleet kasvoissani.

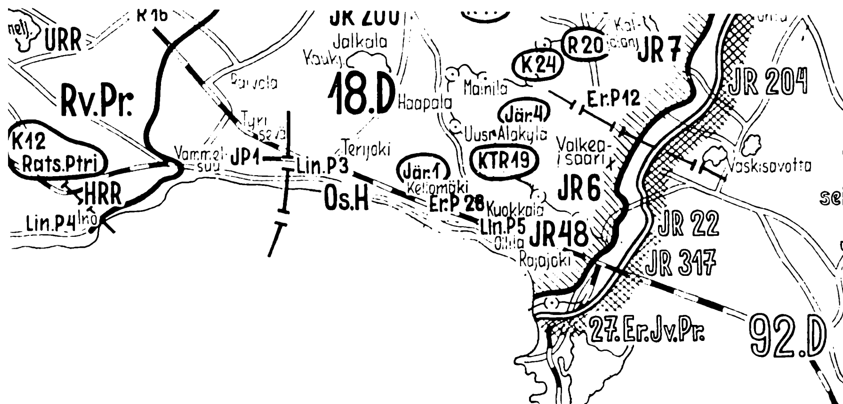
Everstiluutnantti ja Mannerheimristin ritari Kauno Turkassa rykmentti ja erikoisesti sen III pataljoona menetti erittäin pidetyn, taitavan ja rohkeaotteisen komentajansa. Hiljaisia surun hetkiä vietettiin korsuissa ja etulinjan vartiopaikoilla.»

»Raivolan asemalla oli iloista hälinää, vilkasta keskustelua ja liikehtimistä talvella 1944. Siellä oli lomalle lähtijöitä. Tyytyväisiä sotilashenkilöitä oli liikkeellä.» Näin kertoi Kuljulan komppanian alikersantti Yrjö Järvinen ja jatkoi: »Äkkiä hälinä vaimeni. »Turkka siellä makaa», kuiskittiin miehestä mieheen. Kaikki tunsivat hänet ja kaikki kunnioittivat häntä yhtenä komentajien parhaimmistoon kuuluvana. Silloin huomattiin junan viimeisen vaunun ovilla kuuset. Taas kuiskaus kuului miehestä mieheen: »Muodostetaan kunniakuja» Sinne siirtyivät sotilashenkilöt vaunun luokse, muodostivat kunniakujan rintama-aseveljien viimeiseksi kunnianosoitukseksi pidetylle komentajalle. Samalla kuului kaunis säkeistö:

»Suo helmahas sun poikasi onnellisna nukahtaa...»

En ole kuullut sitä laulua ennen enkä jälkeenpäinkään laulettavan niin sydämen pohjasta kuin nämä miehet lauloivat — he, jotka Turkka oli ennen sotia kouluttanut ja nyt sodassa johtanut.»

Everstiluutnantti Kauno Turkka oli pyhittänyt elämänsä ja kuo-

Taisteluosasto Haanterän ryhmitys huhtikuun puolivälissä 1944.

lemansakin isänmaalle. Yhdeksäntoista vuotiaana hän liittyi vapaaehtoisena valkoiseen armeijaan muiden alahärmäläisten tavoin. Tällöin hän löysi ohjeen elämälleen ja omistautui sotilasalalle. Vapaussodan päätyttyä hän mm. Pajarin ja Haanterän kanssa suoritti Markkovillan upseerikurssin, ylennettiin aktiiviupseeriksi. Innostuneen nuorukaisen upseerielämä alkoi.

Talvisodassa Turkka toimi pataljoonan komentajana A.O. Pajarin rykmentissä (JR 16). Hän johti tällöin rauhanaikana kouluttamiaan hämäläisiä kuuluisassa Tolvajärven hyökkäyksessä. Samojen pitäjien miehistä muodostui hänen jatkosodan pataljoonansa, joka, kuten tästä kirjasta selkenee, toimi useasti JR 27:n murtopataljoonana yhtä maineikkaasti kuin talvisodassakin.

Turkka tunsi alaisensa ja alaiset tunsivat hänet. Molemminpuolinen luottamus oli mitä parhain.

— — —

Seuraavassa on kertoja kers Olavi Lepovuori.

»Keväällä 1944 III/JR 48 (ent. I/JR27) oli etulinjassa Valkeasaaren maastossa. Se oli siellä jo kolmatta vuotta. Kk-ryhmäni oli eteentyönnetyssä tukikohdassa, jota nimitettiin Sormenkärjeksi. Vihollinen oli meitä vastapäätä aivan lähellä. Silläkin lienee ollut siinä eteentyönnetty tukikohta. Varsinkin päivisin sillä usein oli mukana joku suomea taitava, joten joskus pidettiin pientä paneelia yli kapean ei kenenkään maan, kunnes se kiellettiin. Näyttäytyä ei arvannut. Heti sai nuppiinsa, jos valoisana aikana nosti päänsä haudan reunan yläpuolelle. Eivät säilyneet ehjinä periskoopitkaan. Tarkka-ampujat saivat tämän aikaan.

Eräänä tuulisena yönä vihollisen onnistui räjäyttää esteisiimme aukko kk-pesäkkeestä n. 30 metriä oikealle. Estettä ei saatu heti korjatuksi.

Muistini mukaan oli toukokuu ja jälleen tuulinen ja sateinen yö. Pesäkkeellä olivat vartiossa sotamiehet Antti Forsman ja Tauno Lehtinen Mäntästä. Puolen yön tienoissa hälytyskello soi suojakorsussa. Pesäkkeellä oli vedetty hälytysnarusta. Tempasin konepistoolin ja lipaspussin ja syöksyin ampumahautaan. Stm Onni Valta Orivedeltä ryntäsi jälkeeni ja sitten tuli toisiakin. Vihollinen ampui pienoisheittimillä nakuja pesäkkeen ja suojakorsun väliin. Niitä tuli melko tiheään.

Näin Forsmanin ja Lehtisen juoksevan hautaa pitkin pesäkkeeltä. Samalla näin ei kenenkään maalla noin kymmenen metrin päässä pesäkkeestä neljän miehen kantavan konekivääriämme mainitsemani esteisiin räjäytetyn aukon suuntaan. Tyhjensin muutaman lippaan heitä kohti. Kk putosi siihen, mutta miehet pääsivät pakoon. Sotamies Lehtisen oli todettu haavoittuneen vyön läpi menneestä luodista. Häntä oli heti lähdetty viemään JsP:lle.

Seuraavana yönä kk hinattiin omalle puolelle. En muista, kuka kävi kiinnittämässä siihen hinausköyden. Ainakin kk:iin olin osunut konepistoolillani, sillä mm. sen vaipassa oli useita luodinreikiä. Siitä päättelin, että on kumma, ellei sen kantajista kukaan edes lievästi haavoittunut. Stm Lehtinen kuoli haavaansa.»

Päivämäärä 10.4.1944 oli kunniakkaan JR 27:n lopullinen kuolinisku. Os. Haanterä käsitti enää komentoportaan, Esik K:n ja krh K:n ErP 28 oli jo Raudussa ja sinne suuntasi matkansa myös III/JR 48. Tietoisena tästä ev Haanterä antoi haikein mielin allaolevan päiväkäskynsä:

JR 27:n päiväkäsky n:o 11/9.4.44.

Nyt suoritettavien uudelleenjärjestelyjen yhteydessä JR 27 hajoitetaan ja siihen elimellisesti kuuluneet osat saavat uudet nimet. Perustettavan Tst.Os.H:n puitteissa minulla on ilo ja kunnia edelleenkin komentaa osaa entisistä yksiköistäni. Entinen I/JR 27 (III/JR 48) joutuu kuitenkin siirtymään muualle ja liitettäväksi toiseen joukko-osastoon.

Kunniakas on se taistelujen tie, jonka pirkka-hämäläinen rykmenttimme on käynyt oikeastaan jo Tolvajärveltä Rajajoelle saakka. Se tie on viitoitettu lukemattomin sellaisin sankariteoin, jotka jäävät kotiseutumme ja isänmaamme historiaan. Moni pirkka-hämäläinen taistelija on sen varrella arvelematta uhrannut kalleimpansa tälle maalle. Suurten ratkaisujen odotuksen täyttäessä ilmapiirimme kohtalonomaisella jännityksellä, seisoo rykmenttimme edelleen tänä päivänä lyömättömänä asemissaan tällä tärkeällä rintamalohkolla. Mitkään käytännöllisten järjestelyjen vaatimat toimenpiteet eivät voi murtaa sitä yhteenkuuluvaisuutta, jota me keskuudessamme tunnemme. Mikään ei voi myöskään lannistaa meissä sitä peräänantamatonta taistelumieltä, joka niin ylväällä tavalla on aina leimannut tätä rykmenttiä. Missä tahansa me jou-

dummekin toimimaan, me tiedämme perinteittemme velvoituksen. Se on se tärkeä henkinen perintö, joka meille jokaiselle JR 27:ltä jää, rykmentiltä, jonka piirtämää kaarta ei meidän yhdenkään tarvitse aliarvioida.

Kun entinen I Pataljoonani (III/JR 48) nyt joutuu lopullisesti siirtymään alaisuudestani, tahdon vielä kiittää sitä siitä urhoollisuudesta, uskollisuudesta ja sitkeydestä sekä luottamuksesta minuun, jota se on aina osoittanut. Osoitan kiitollisuuteni kaikille, myös pataljoonassa epäitsekästä työtään suorittaville, uutterille lotille, ketään unohtamatta. Henkilökohtaisesti lausun kiitokseni tarmokkaalle pataljoonan komentajalle, majuri L. Toiviaiselle, siitä pitkäaikaisesta ja tuloksellisesta työstä, minkä hän on rykmentissä suorittanut. Hänen apunsa ja luottamuksensa on ollut minulle välttämätön työssäni. Kiitollisena muistan erikoisesti myös sodan alusta saakka rykmentin riveissä taistelleita, ansioituneita komppanian päälliköitä kapteeneja Kuljulaa, Siukosaarta ja Salokangasta sekä luutn Viljasta, joista kaksi ensiksi mainittua jo talvisodassa toimi menestyksellisesti komppanian päällikköinä JR 16:ssa, jonka perinteitä JR 27 on vaalinut.

Sotilaat! Säilyttäkää aina voimakas joukko-osasto- ja kotiseutuhenkenne ja ylpeä tietoisuus pirkka-hämäläisistä taisteluperinteistänne. Meidän yhteinen tehtävämme tällä vakavalla hetkellä on ennenkaikkea turvata maa ja sen riippumaton tulevaisuus.

JR 27:n komentaja:
Eversti merk. L. Haanterä

Adjutantti
Kapteeni Sakari Sointu

19.5.44 ev L. Haanterä sanoi jäähyväiset Tykkikomppanialleen, jonka päällikkönä toimi kapteeni Visa. Komppania ohjattiin junakuljetuksin Raudun asemalle ja liitettiin 18.D:n joukkoihin. Numerokseen ja nimekseen komppania sai 46.TykK.

Samoihin aikoihin myös Laalahden Kranaatinheitinkomppania siirtyi divisioonaansa.

Näin Haanterällä oli osastossaan enää jäljellä vain entinen esikuntansa, sillä hänen entinen Esikuntakomppaniansakin toimi kesäkuussa 1944 18.D:n yhteydessä. Tällöin sen päällikkönä oli kapteeni Sakari Sointu ja komppanian nimenä Taisteluosasto Sointu. Entisestä esikuntakomppaniasta kokoonpantu osasto osallistui Kannaksen ratkaisutaisteluihin Talin taiseluissa.

Rykmentin lopullinen paloittelu oli siis tapahtunut, mutta Osasto Haanterä eli ja taisteli uusittuna aina 17.6.44 asti, jolloin ev L. Haanterä määrättiin 3.Prikaatin komentajaksi.

Hautaustunnelman jälkeen onkin ehkä syytä siirtyä vähän kevyempiin asioihin.

RYKMENTIN URHEILUTOIMINTA

Hyökkäysvaiheen aikana sotilasurheilua oli melkein liikaakin. »Marssiammunta» uuvutti. Heti asemasodan alettua alettiin suunnitella talvi- ja kesäurheilukilpailuja. Rykmentissä oli komppanian päällikkönä Pirkka-Hämeen Suojeluskuntapiirin rauhanajan urheilun johtaja kapteeni Jussi Kirjavainen, joka piirin muiden tunnettujen urheilijain tavoin näytti hyökkäysvaiheessa terävät sotilaan kyntensä. Hän tiesi, mikä merkitys urheilulla on sotilaaseen, hänen taistelutahtoonsa ja taistelukuntoonsa.

Puheenvuoro on nyt majuri J. Kirjavaisella:

»JR 27 oli pantu kokoon pääasiassa rautatielinjan Kangasala—Kolho ja sen itäpuolella olevien pitäjien miehistä täydennettynä teiskolaisilla. Talvisodassa näiden alueiden urheilijamenetykset olivat melkoiset: mm. Vilppulan suojeluskunnan maakuntaviestin hiihtäjistä jokseenkin puolet olivat kaatuneet tai haavoittuneet. Mutta koko Pohjois-Hämeen urheilumiesten tiedettiin talvisodassa kunnostautuneen kuvaannollisesti sanoen raivaamalla taistelussa toisille tietä. Erityisesti tämä oli nähty Tolvajärven—Aittojoen taisteluissa. Soturiurheilijoiden enemmistö oli silti säilynyt, vaikkei lukumäärältään voinut jatkosodan aikana olla vahvimmillaan.

Rykmenttimme ensimmäisistä komppanian päälliköistä olivat urheilumiehinä tunnettuja ainakin Urpo Oksanen suunnistajana, Kalle Toivonen juoksijana, Eero Kivelä monen lajin harrastajana ja kilpailijana, Jussi Pössi ampujana, Olavi Maijala usean lajin harrastajana ja Jaakko Kilpi pesäpallon mestariluokan pelaajana. Joukkueenjohtajista ja krh:n upseereista löytyi myös monen lajin kilpailijoita: Olavi Tanttu oli hiihtäjä ja suunnistaja, Jorma Kyyhkynen yleisurheilija ja pesäpallonpelaaja, Lauri Kyöstilä suunnistaja, Lauri Viljanen ampuja, Heimo Pahkala voimistelija ja yleisurheilija, Matti Kivipohja jääkiekkoilija, Toivo Kapanen kestä-

vyysurheilija ja voimistelija, Esa Lahtinen huippupesäpallonpelaaja varsinkin polttajana, Jorma Kirjavainen hiihtäjä, Lauri Pokkinen hiihtäjä, V. Lasua juoksija ja hiihtäjä ja Matti Vuoristo monen lajin mies jne.

Kolmen vuosikymmenen jälkeen en jaksa muistaa alinomaa muuttuneen päällystön urheiluansioita ja edellä olen merkinnyt monen lajiksi sen, mikä rauhan päivinä on jäänyt parhaiten mieleen. Itsekin olin urheillut sen verran, että 1926 olin edustanut Raskastykistörykmenttiä armeijan mestaruuskilpailuissa sekä neljä kertaa Viipurin sk.piiriä suojeluskuntajärjestön 5-ottelussa.

Rykmentin yksikköjen alipäällystössä ja miehistössä oli paljon vähintäin oman piirinsä mestaruuskilpailuissa nimeä saaneita urheilijoita ja he edustivat kaikkia niitä lajeja, jotka kuuluivat sk.-järjestön ohjelmaan. Jokaisen nimet eivät ilmene kirjan sivuilla ja tarkempi luetteleminen ei ole tässä yhteydessä mahdollista. Mainitsematta en voi kuitenkaan jättää Suomen mestaria Heikki Norojärveä, toista huippuhiihtäjää Paavo Huhtista ja maakuntaviestin hiihtäjää Matti Koivumäkeä. Yhtä eläytyneitä kuin he olivat olleet laduilla, yhtä kovia he olivat taisteluissa. Heistä haavoittui jokainen. Sk.piirin ampumahiihdon ikämiesmestari Eino Saarimäki Kolhosta oli myös lujan taistelijan esikuva. Hän kaatui Kirvussa.

Lisää nimiä rykmentin parhaista urheilijoista löytyy alempana luettelosta »Poimintoja urheilukilpailuista».

Omassa Kuoreveden komppaniassani ei ollut aivan huippuluokan urheilijoita. Pitäjä oli parhaimmillaan aloittanut urheilunsa nousukauden, mutta Bruno ja Yrjä Pajunen, Onni Lepola ym. olivat voittaneet kerran sk.piirin maastojuoksussa joukkuemestaruuden ja saaneet usein muita palkinto- ja pistesijoja. Sulo Huikuri oli juoksija ja hiihtäjä, Asser Heikkilä oli ottelija. Hiihtäjistä paras, Veikko Huikuri, oli joutunut pataljoonan jääkärijoukkueeseen ja ehtinyt siellä näyttää kykynsä ennen kaatumistaan. Taistelulähettialiupseerini Armas Hyvärinen oli voittanut keväällä 1941 piirin kenttäammunnan mestaruuden.

Upseerille on urheilun tuntemisesta se hyöty, että hän tietää, mihin mies pystyy ja voi siten käyttää häntä mahdollisimman oikein. Aliupseerilla on hyöty vastaavanlainen. Saamansa taistelutehtävän osasuorituksiin hän valitsee sopivimman alaisensa. Nämä tempaavat muut mukaansa parhaaseen mahdolliseen suoritukseen ja tehoon.

Tämä oli todettu talvisodan päivinä. Jatkosodassa sovellettiin saatuja kokemuksia. Urheilija-aineksen hyväksikäyttäminen ei rajoittunut yksinomaan partiotehtäviin, niin kuin kotiseudulla yleensä luultiin, vaan paljon enemmän urheilijoita käytettiin etulinjan taisteluissa iskuryhminä ja kärkenä sekä vyörytyksissä ja rynnäköissä. He jaksoivat enemmän kuin muut ja rohkaisivat taistelutovereitaan. Rohkeuden mittaa ei ratkaissut, minkälaiset kunkin urheilutulokset olivat, vaan yleensä se, että hän oli urheilija. Tässä yhteydessä on totuuden nimessä painotettava sitä, että hyvin taistelemisen oikeus oli muillakin, jokaisella urheilemattomallakin, mutta sen täytti jokainen voimiensa mukaisesti. Voimat eivät olleet kaikilla samat. Urheilijoilla niitä oli enemmän ja he jaksoivat kauemmin.

Henkilökohtainen kokemus niin sanotuista pitäjäurheilijoista minulla on omasta komppaniastani. 1941 Kannaksen halki hyökkäyksen jälkeen annoin kuusimiehisestä komentoryhmästäni varauksettoman tunnustuksen. Viisi heistä oli haavoittunut verrattain lievästi Rautjärven—Mainilan yli 20 penikulman välillä, mutta kukaan ei ollut siihen mennessä kaatunut. Asemasodan aikana pidetyssä komppaniani hiihtokilpailussa, johon voitiin irrottaa 55 miestä, olivat komentoryhmäni kaikki kuusi miestä kymmenen parhaan joukossa. Silloin sain mitä selvimmin vastauksen urheilun merkityksestä sotilaalle. Tähän pitäjäurheilijain ryhmään haluan liittää myös tinkimättömän ja velvollisuudentuntoisen komppaniani vääpelin Lauri Kivilahden.

Keskusteluissa rykmentin muiden komppanian päälliköiden kanssa kaikki vakuuttivat urheilijoittensa soturikunnon olevan erittäin hyvän.

Urheilijoita on osattava käyttää myös oikein. 18.D:n JääkK oli pantu kokoon liian hyvistä aineksista. Kun se ennen Vuoksen ylittämistä hajoitettiin, sain siitä komppaniaani yhden upseerin, kaksi aliupseeria ja kaksi hyvää sotamiestä. Siinä vaiheessa ei eräässä joukkueessa ollut kuin yksi aliupseeri ja toisessa joukkueessa ei kaatuneen ryhmänjohtajan tilalle löytynyt edes korpraalia. JääkK:n antamassa täydennyksessä oli mm. maaottelujuoksija Veikko Virtapohja ja monen lajin urheilija Taisto Kokemäki. Myös hyvät sotamiehet olivat verraton apu, mutta sitäkin verrattomampi olisi apu ollut, jos olisin saanut heidät väsyneiden ja itsensä loppuun asti taistelleiden miesteni tueksi aikaisemmin. Uskon ryk-

mentin muillakin komppaniain päälliköillä olleen samoja kokemuksia ja uskon heidän olleen samantapaisen vahvistuksen tarpeessa. JääkK:ssa oli ollut jopa kuusi aliupseeria samassa ryhmässä.

Asemasodan aikana urheilijat olivat yksikkönsä urheilutoiminnassa ja edustajina innottajina ja tukijoina. He antoivat joukkuekilpailuihin voiman ja saivat mukaan uusia miehiä, jopa ennen urheilemattomiakin harjoittelemaan. JR 27:n Kannaksen rintamakilpailuissa saavuttama menestys johtui nimenomaan tästä sekä komentajan ja urheilu-upseerin innotuksesta. He näkivät urheilun suuren merkityksen niin henkisen kuin fyysisen kunnon ylläpitäjänä pitkiksi venyneiden asemasotavuosien aikana. Vuonna 1944 Kannaksen pahoina tappiopäivinä urheilijat kestivät paremmin kovan paineen kuin muut. Siten he tukivat taistelumoraalia. Valitettavasti heidän tappioprosenttinsa oli raskas.

Urheilijoiden soturikuntoa arvosteltaessa on muistettava myös heidän kilpailuissa oppimansa voiton tahto ja sen luoma itseluottamus. Sota on kovaa, ja taistelu on raskasta vahvoillekin. Kunniaa ei sieltä terve ihminen lähde etsimään. Silti on perusteltua uskoa, että vaikkakaan ei kunnianhimo, niin ainakin kunniantunto ja oman arvon tunto antavat urheilua harjoittaneille upseereille, aliupseereille ja miehille kestämisen halun vaikeimmissakin taistelukentän tulitilanteissa.

Rajaviestin voittajat. V. Mäkinen, N. Pehu, P. Huhtinen, R. Hannula, E. Kantola, N. Haanula, ev. L. Haanterä, A. Virtanen, Y. Salminen, U. Survonen, J. Kyyhkynen ja V. Rahkola.

Tämä on horjumaton mielipiteeni sen perusteella mitä koin, näin ja kuulin JR 27:n taistelujen tiellä.»

Poimintoja urheilukilpailuista 1942—1943

7.3.42 Rykmentti voitti D:n ampumahiihdon.

8.3.42 Rykmentti voitti D:n rajaviestin.

2.4.42 Rykmentin esikunta voitti III/JR 27:n upseerien ampumahiihdossa haasteottelussa 12 km:n matkalla.

30.5.42 Rykmentin murtomaajuoksukilpailut. Osanottajia oli 51.

25.7.42 18.D:n yleisurheilukilpailujen ensimmäinen päivä Terijoen urheilukentällä

10.1.43 Rykmentin upseerien hiihtoampumakilpailut Kuokkalassa.

21.1.43 Rykmentin murtomaahiihtokilpailut Kuokkalassa. Osanottajia oli 52.

26.2.43 Rykmentti voitti rajaviestin ankaran kilpailun jälkeen. Joukkueessa hiihtivät vääp Kantola, stm Mäkinen, ylik Pehu, alik Hannula, kers Virtanen, stm Karhunen, alik Salminen, korpr Rahkola, ylik Huhtinen ja stm Syvänen.

Paavo Huhtinen ampuhiihdon lähdössä 1942.

Kangasalan Vikke Viitanen antaa rajaviestin Heikki Norojärvelle Kuokkalassa.

13.3.43 D:n talviurheilupäivien hiihtoammunta, 20 km ja lottien hiihto.

3.6.43 Suunnistuskilpailu »Tampereen tuopista» kotiseudulla Epilän maastossa JR 27:n ja Pirkka-Hämeen piirin välinen. Rykmentti voitti sen jo toistamiseen.

24.7.43 Yleisurheilukilpailut Kuokkalassa. 1500 m: 1. stm J. Siltanen Esik.K/JR 27, 2. ylik O. Lepola 9.kompp. 3. korpr A. Pihlström 10.kompp.

Kiekonheitto: 1. ylik P. Eskola, 2. stm J. Montola, 3. ylik A. Heikkilä.

Korkeushyppy: 1. ltn A. Salokangas, 2. alik V. Leivo ja 3. stm E. Keskinen.

400 m: 1. ltn E. Karanko, 2. ltn H. Pahkala, 3. A. Salokangas.

5000 m: 1. stm J. Siltanen, 2. ylik O. Lepola, 3. stm N. Karhunen.

Pituushyppy: 1. ltn R. Karanko, 2. ltn A. Mannonen, 3. stm A. Pystynen.

Keihäänheitto: 1. stm Mantela, 2. ltn J. Kyyhkynen, 3. alik J. Rantavuori.

Ruotsalaisviesti: 1. E/III/JR 58, 2. Lin.P 5 ja 3.10./JR 27.

Yhdistetty kilpailu: 1.E/III/JR 58, 2. E/JR 27, 3. 12./JR 27.

29.7.43 18.D:n kilpailut:

30.9.—1.10.43 Rykmentin ampumamestaruuskilpailut.

20 laukauksen kouluammunta: 1. ltn L. Viljanen 184 p, hyvä tulos, 2. vääp O. Mäenpää 172 ja 3. korpr E. Kupari 171.

20 laukauksen kiväärikenttä: 1. alik E. Rantamäki 190 p, hyvä tulos, 2. ltn L. Viljanen 188 ja 3. alik O. Tammela 186 p.

Pistooli, koulu 20 lauk: 1. vääp K. Hietala 182 p, 2. alik O. Tammela 175 p, 3. ylik E. Rantamäki 174 p.

Pistoolitaisteluammunta: ylik J. Mäenpää 185 p, 2. alik O. Tammela 185 p ja 3. ltn O. Pettay 175 p.

Yleismestaruus: 1. alik E. Rantamäki, 2. ltn L. Viljanen, 3. ylik J. Mäenpää, 4. alik O. Tammela ja 5. kers E. Mäenpää.

RYKMENTIN VIIHDYTYS- JA ASEVELITOIMINTA

Jatkosotaan lähdettäessä mielet olivat erittäin virkeitä ja usko kova. Oli aika yleinen mielipide, ettei sota kestä kuin jonkun viikon ja sitten lähdetään kotiin kiireempiin kesätöihin.

Oli kulunut kolme kuukautta, kun hyökkäysvaihe päättyi ja alettiin kaivautua maan sisään. Naiset, lapset ja talkoovoimat olivat jo silloin suorittaneet kiireiset kesätyöt.

Mielialat olivat muuttuneet tai muuttumassa. Päämajassa tiedettiin tämä ja ryhdyttiin vastatoimiin eli keksimään keinoja mielialojen virkistämiseksi.

Vuorolomien myöntäminen oli ensimmäinen virkistyskeino ja todennäköisesti myös tehokkain. Niinpä joukko-osastot saivat luvan laskea kotilomille määrätyn prosentin vahvuudestaan kulloinkin tilanteen sallimissa rajoissa. Yhteys kotiin omaisiin oli näin saavutettu. Olihan hyökkäysvaiheen aikakin myönnetty kotilomia erittäin tärkeissä tapauksissa, mutta nyt lomat pyörivät jatkuvasti ja kukin tiesi suhteellisen tarkasti, koska hänen lomavuoronsa tulee.

Vuorolomien rinnalla oli myös palkitsemislomia, joskin ne olivat harsinaisempia, koska niitä myönnettiin vain erikoisista sotilaallisista suorituksista. Tähän asemasota ei suonut kovinkaan usein tilaisuuksia. Jos esimerkiksi sai vangin, se tiesi ylimääräistä kotilomaa, samoin rohkea ja tuloksellinen partiomatka vihollispuolelle.

Määrätynpituiselle työlomille laskettiin myös varsinkin maanviljelijöitä kiireellisimpinä työaikoina.

Ylimääräisiä lyhyempiä lomia myönnettiin myös omiin vihkiäisiin, lähiomaisten hautajaisiin ja muihin tärkeisiin tilaisuuksiin tilanteen salliessa.

Yhtenä monipuolisena mielialojen kohottamismuotona olivat viihdytyskiertueet. Viihdytyskiertueita muodostivat Päämaja, joukkoyhtymät, joukko-osastot, pataljoonat ja jopa komppaniat. Päämajan viihdytyskiertueisiin oli joko asevelvollisuuden tai vapaaehtoisuuden kautta valittu maan eri alojen parhaimmat esiintyjät, jotka esittivät kukin alansa korkeatasoisinta ohjelmaa. Esiintymispaikkoina olivat kesällä ulkoilmalavat ja talvella yleensä lottakanttiinit. Joukko-osastoissa muodostettiin laulukuoroja ja orkestereita, joille riitti töitä kanttiineissa. Kuulijakunta oli kotoista ja vastaanottavaista. Humoristit olivat suosittuja.

Pokka, kielletty korttipeli, kuului parhaimpiin viihdytysmuotoihin. Eihän sitä joka korsussa pelattu eikä joka päivä tai ilta, mutta jos laskemme pataljoonassa olleen esim 50 korsua ja kussakin pokkasakki pystyssä ja kullakin pelaajalla »piru» selän takana, kului noin 500 miehen aika pelatessa ja katsellessa.

Sitä en käsitä, miksi pokka oli kielletty. Eihän kieltoa voineet valvoa kuin etulinjan upseerit ja siihen he eivät ryhtyneet. Päin vastoin he olivat silloin tällöin itsekin pelissä mukana. Eihän siinä rahatkaan menneet pois korsusta, vaan siirtyivät taskusta toiseen. Ehkä joku köyhempi joskus lähetti voittorahojaan kotiväelleen, mutta nehän menivät hyvään tarkoitukseen. Eikä hän varmaankaan ilmoittanut, miten hän ne oli hankkinut.

Päivän uutiset, sellaisina kuin sotasensuuri oli ne muokannut, saatiin lukea sanomalehdistä ja kuunnella radioista. Radioita oli hankkinut etulinjaan yleensä kotiseudun erilaatuiset yhdistykset ja yksityisetkin. Osan niistä miehistö hankki keräämillään varoilla. Kullakin rintamaosalla oli oma lähetysasemansa eli rintamaradio, joka lähetti jatkuvasti esitettyjen pyyntöjen mukaan ohjelmaa, joskin vihollisen häiritsemislaitteet pyrkivät ja joskus onnistuivatkin saamaan kuuluvaisuuden erittäin kehnoksi. Oliko se nyt Iitin vai Töysän »Tiltu» kun välillä lasketteli suomen kielellä vihollispropakandaansa? Mutta se ei vaikuttanut mielialoihin — puhdasta soopaa kun puhui.

Kotipaikkakunnan vieraiden saapuminen oli aina erikoistapaus. Kotiseutu huolehti erinomaisen hyvin siitä, että vierailijoita kävi usein. Niinpä kaikilta miehistön kotipaikkakunnilta suuntautui

Längelmäen kotiseutuvieraat rintamamiehien kanssa.

Kotiseudun vieraat Sahalahdelta.

rintamalle useita vierailuja sodan aikana. Nimiluettelot olisivat varsin pitkät, joten en niitä esitä. Muutamat valokuvat olkoot todisteina näistä vierailuista.

Tapaamiset tapahtuivat yleensä kanttiineissa. Rintamamiehet saivat terveiset kotoa sekä tärkeimmät tiedot tapahtumista. He saivat erinomaiset eväät kotiseudulta, joskus liemiruokaakin. Pääasiana oli kuitenkin molemminpuolinen tärkeiden tietojen välitys tulirintaman ja kotirintaman välillä.

Elettiin maaliskuun 27. päivää vuonna 1943. Tasan vuosi sitten piti valmiiksi hiotun ja trimmatun osaston lähteä korsukiertueelle kotiseudulle rykmentimme perustamispaikkakunnille viemään terveisiä kotirintaman tutuille ja tuntemattomille. Tarkoituksemme oli näyttää ja näytellä, miten rintamamiehet saattavat vakavassa tilanteessa olla iloisiakin, mutta taas vaihtua vakaviksi. Kaikki oli perusteellisesti valmisteltu ja kiertue lähtövalmis.

Sodan korkeampi johto ajatteli kuitenkin toisin. Kirjan lukija muistaa, miksi retkemme tavoite muodostui vuosi aikaisemmin. Junaan istuttiin Raivolassa koko pataljoonan voimin, mutta Kou-

Kangasalan vieraat A. Salokangas, U. Laurila, U. Oksanen, A. Limo ja O. Luhtamo.

volasta matka jatkui Kotkaan ja edelleen Suursaareen. Se oli hurjanpuoleinen korsukiertue.

Nyt kuitenkin toteutui se, mitä vuosi aikaisemmin oli valmisteltu. Korsukiertue lähti tosiaan Pirkka-Hämeen pitäjiin rykmenttimme synnyinsijoille. Siitä miten kaikki tapahtui ja mikä oli kiertueemme tulos, kertoo majuri M. Siukosaari: »Kiertueemme perustui etukäteen laadittuun ohjelmointiin. Aseveliyhdistykset ja Lotta-Svärd -yhdistyksien paikallisosastot suorittivat ohjeitteni mukaan muonitukseen ja majoituksen ennakkovalmistelut.

Kiertueemme käsitti noin 50 rintamamiestä, josta pääosan muodosti noin 30-miehinen kuoro ja orkesteri. Kaikissa esiintymispaikoissa oli yleisöä seinät pullollaan ja vastaanotto oli mitä sydämellisin. Pääsylipuissa ei ollut määrättyä hintaa. Kukin sai maksaa lompakkonsa ja omantuntonsa mukaan tietoisena siitä, että kaikki tulot menevät vähentämättöminä aseveliperheitten huoltotoimintaan. Niinpä asevelikassaamme karttui matkallamme huomattavasti enemmän, kuin olimme etukäteen arvioineet. Koska matkallamme ei ollut mitään menoja, nettotulos oli matkaltamme muistini

mukaan noin 100 000 silloista markkaa, joka vähentämättömänä jaettiin avun tarpeessa oleville aseveliperheille.»

Aseveli on sana, joka nykyään on melkein kielletty.

Asevelihenki-sanalla on sama kaiku.

Asevelihenki elää kuitenkin kaikesta huolimatta ja tulee elämään niin kauan kuin talvi- ja jatkosotaan osallistuneet rintamamiehet. Se on sodan verisitein sidottu veljeys, syvällisempi ja täydellisempi kuin mikään muu miesten keskeinen side. Se on sidottu olosuhteissa, jolloin kaikki katselivat jatkuvasti kuolemaa silmistä silmiin. Silloin kaikki olivat ja edelleenkin ovat samanarvoisia olivat he johtajia tai heidän alaisiaan työmiehiä, talon isäntiä tai heidän työmiehiään, upseereita, aliupseereita tai miehistöön kuuluvia.

Miten asevelihenki sitten muodostui ja toteutui? Edellisestä selkenee, millaisissa oloissa se muodostui. Ottakaamme sen sisällöstä esimerkki. Olette lukeneet sen jo tästä kirjasta. Kivipohjan joukkue torjui vihollisen hurjaa hyökkäystä lähietäisyydellä. Ilmassa oli nikkeliä ja terästä. Muutamien itsesäilytysvaisto pakotti vetäytymään. Kivipohja haavoittui. »Kivipohja täytyy saada hoitoon.» Se oli asevelihengen vaatimus. Se tehosi. Kukin palasi tuliasemaansa ja oman henkensä alttiiksi uhranneet aseveljet toivat Kivipohjan pois vihollistulesta. Niin asevelihenki toteutui.

Tapauksia on lukemattomia. Ja koski tapaus ketä tahansa, kaikki olivat samanarvoisia sotilasarvoon katsomatta.

Jos talon isäntä tai poika sai joulupaketin, hän söi sen sisällön tasan talon rengin ja muiden korsun asukkaiden kanssa. Kenenkään ei toimitusta tarvinnut sivusta katsella. Se oli materiaalista asevelihenkeä.

Jos köyhän perheen huoltaja tai poika kaatui, kerättiin komppaniassa rahallinen avustus lähetettäväksi kaatuneen omaisille edes pienen pienenä lohdutuksena, koska tapa katsottiin ainoaksi käytännön mahdollisuudeksi. Aseveljeys oli samalla huollollista, joka jatkuu vielä nykypäivinä yhä voimistuen.

Aseveljien eli sotaveteraanien keski-ikä on nyt tämän kirjan ilmestyessä yli 57 vuotta. Heidän kuolevaisuutensa on jo suuri. Aseveljeys elää vielä sotaveteraanin viimeisellä matkallaankin. Kun hänet on kätketty rakastamansa isänmaan poveen, aseveljet laskevat hänen hautakummulleen vaatimattoman mutta paljon puhuvan havuseppeleensä.

Oman lukunsa ansaitsevat ehkä eniten kiistellyt mutta myös kiitetyt puhdetyöt. Askartelu niiden parissa alkoi käsitykseni mukaan hyökkäysvaiheen päätyttyä kaikilla rintamaosilla miehistön oma-aloitteisuudesta. Kun aika venyi pitkäksi, näperreltiin jotain. Niin alkoi näppäräsormisten käsistä tulla esineitä, jotka kiinnostivat toisia ja askartelijain määrä lisääntyi jatkuvasti.

Näin valmistui kaikkea mahdollista mitä puusta, tuohesta ja metallistakin saatiin aikaan kirveellä, suomalaisella puukolla ja muilla kotoa hankituilla, korsuun soveltuvilla pikku työvälineillä. Tehtiin kirvesvarsia, sahanpuita, pärekoreja ja monia muita tavaroita, jopa rekiä ja veneitä. Koriste-esineinä olivat yleisempiä pahkoista valmistetut erilaatuiset esineet, tuohiset ja puiset koristeelliset rasiat ja sormukset.

Aika kului kiroilematta, harmittelematta ja jermuilematta. Syntyi erittäin hyviä tarvekaluja ja mitä sopivimpia muistoesineitä.

Kaupallinen toiminta voimistui ja mukaan tuli ilmiöitä, joita rintamamiehet eivät hyväksyneet. Ilmestyi valmistajia ja kauppamiehiä, jotka rintamamiesten nimissä tekivät ja myivät erilaatuisia esineitä.

Niinpä 18.D:n toimesta perustettiin Vuoksen Voittajien Puhdetyökeskus ensimmäisenä ja esimerkillisenä elimenä. Samoin tekivät myöhemmin monet muutkin sotatoimiyhtymät Päämajan suosituksesta. Käsitykseni mukaan oli toiminnan suunnittelijana ja vetäjänä maj Eero Kivelä. Niinpä hänen organisoimanaan toimeenpantiin Tampereella Pajarin divisioonan puhdetyönäyttely.

»Esivanhemmiltamme perittyä tuttua työtä», sanoi Kivelä näyttelyn avajaisissa. Monenlaatuiset D:n alueella tehdyt työt olivat esillä näyttelyssä, joka sai tamperelaisten erittäin suosiollisen vastaanoton. Samalla Kivelä selosti myynnin järjestelyn, jolloin siihen eivät sivulliset päässeet taloudellisessa mielessä sotkeutumaan.

Puheessaan Kivelä totesi: »Vuoksen Voittajien puhdetyökeskus tuotti ensimmäisenä toimintavuotenaan mm. 30 000 pärekoria, 60 000 kirvesvartta, 20 000 sahanpuita, 35 000 työkalun vartta, 20 000 heinäseivästä, haravia 3 000, rekiä ja veneitä 500, saaveja 1600, äyskäreitä 2 000, kauhoja 10 000, harjoja 35 000, länkiä 2 000, luokkia 1 500, luutia 70 000, kalustoja 150, valaisimia 1 400, rasioita 3 000 ja sormuksia 4 000. Marjoja oli kerätty 125 000 kg ja pihkaa koottu 8 000 kg.

Puhdetyökeskuksen vuosimyynti kohosi kuuteen miljoonaan

markkaan, josta valmistajat saivat noin viisi miljoonaa ja aseveli-toiminnalle luovutettiin noin miljoona mk.»

SODANAJAN HUUMORIPALOJA

Evl Haanterä tarkasteli joukkojaan ennen Vuoksen ylimenoa. Nuotion sytytys oli jyrkästi kielletty. Eräs nuotio loisti kuitenkin. Haanterä meni lähelle. Sotamies siinä keitti korviketta.

— Nuotionteko on jyrkästi kielletty.

— Se on minulle käsketty.

— Kuka käski?

— Kapt Pössi käski keittää korviketta.

— Mikä on teillä tuo mustakantinen vihko?

— Se on komppanian sotapäiväkirja.

— Näyttäkää, mitä siihen on viimeksi kirjoitettu.

Viimeinen merkintä sotapäiväkirjassa oli: »17.8. minä ja Pössi oltiin ongella.

— — —

Tunnetusti huonokuuloinen Pajari lähti etulinjaan. Lähettiupseeri seurasi korvana.

P. Mistä suunnasta kuuluu taistelua?

L. Tuolta, tuolta ja tuolta.

P. Missä tuntuu olevan kovin taistelu?

L. Tuolla.

P. Sinne mennään.

— — —

Pajarin ja Hersalon divisioonat etenivät hyökkäysvaiheessa rinnan. Komentajat sopivat henkilökohtaisesta tapaamisesta. Majuri Pihkalakin (Tahko) oli tullut kotirintamalta katsomaan ripeätä hyökkäystoimintaa. Kolme kuulovikaista tapasivat etulinjan lähellä. Muut läsnäolijat väittävät keskustelun tapahtuneen sellaisella metelillä, että se kuului kilometrien päähän vihollispuolelle.

— — —

Kirjavaisen komppanian korpraali Murorinne oli kova kiroilija. Joka toinen sana oli ärriä täynnä eikä tämä oikein sointunut Kirjavaisen korvassa. Kirjavainen sanoi: »Kyllä ärriä meidän nykyiseen maailmaamme mahtuu, mutta sitä en ymmärrä, että joka toinen sana täytyy olla kirosana».

Murorinne paransi kielenkäyttöään, sillä kuukauden kuluttua oli kirosanana vain joka kolmas sana. Eikä kiroaminen kuulemma Murorinteelle ollut pahe, vaan se oli ainoastaan paha tapa.

— — —

Kun mänttäläiset KKK:n pojat eivät saaneet ostaa kanttiinista haluamaansa kermaa, he sanoivat lotille Mäntän papin tulevan käynnille komppaniaan eikä se juo korviketta ilman kermaa. Se tepsi. Kermaa tuli. Mutta seuraavalla kerralla lotat jo huomasivat poikien jekun ja käskivät sanoa papille, että pysyisi nyt vähän aikaa siellä Mäntässäkin hoitamassa virkaansa.

— — —

»Jatkuvatkohan ne Stalinin 60-vuotisjuhlat vieläkin, koska tarjoilu on sama kuin talvisodanaikanakin», sanoi Teiskon sotamies Talin suurtaistelujen päivänä. »Tarjoilu sen kun paranee vaan. Rautaa tarjoillaan niin, että ilmassa yhteen kolisevat», teiskolainen jatkoi.

— — —

Kersantti E. Karosen ja sotamies E. Roosin saunamatkasta alik M. Uitti kertoi seuraavaa: »Rautajärvellä oli sadan metrin etäisyydellä teltoistamme sauna, jossa 6.K:n ja osa 2.KKK:n miehistä kävi kylpemässä. Eräänä kirkkaana päivänä muut olivat saunoneet, mutta kers E. Karonen ja stm E. Roos jäivät kahden kylpemään. Vihollinen näki, kun löylypilvet tuprahtelivat saunan piipusta ja päätti kai antaa saunojille vähän ylimääräistä lämmintä kranaattien muodossa. Lastut lentelivät saunan seinistä, mutta kaverit kylpivät rauhallisina. Kun he olivat kylpeneet, tuli kiire teltoille. Kuteet vaan kainaloon ja arvokkaasti kaverukset lähtivät astelemaan teltoille. Taas kranaatti ujelsi — maahan — räjähdys —

parin sekunnin tauko ja sitten näkyi pölyn seasta Karosen karvainen rinta, kun saunojat pinkoivat teltoille.

— Mennäänkö uudelleen kylpemään? sanoi Karonen.»

— — —

Ennen Suursaaren valtausta kenraali Pajari tapasi Kotkan kadulla pari vähän heiluvaa kaveria. He eivät tehneet kunniaa. Pajari pysäytti heidät ja tiukkasi:

— Mitä miehiä te olette, kun ette tee minulle kunniaa?

Miehet siristivät illan hämärässä silmiään ja vastaus tuli:

— Me ollaan Pajarin porukkaa eikä me tehdä kunniaa muille kuin Pajarille. Ei tässä kotirintama juhli.

— Minä olen juuri se Pajari.

Nyt miehet tunsivat kenraalinsa ja yrittivät seisoa asennossa. Kenraali toimitti miehet pois kadulta, ja muuta rangaistusta ei kuulunut.

— — —

Suursaaren valtauksen jälkeen ylikersantti S käveli eräänä iltana pitkin Kotkan katua. Hän oli hyvällä tuulella ja veti perässään narun päässä olevaa pahvilevyä, jonka päällä soi oikea »rammari», mikä soitti levyä »Suursaaren helmassa herttaista on».

— — —

Majuri Toiviainen tilasi majuri Ylöstalon kautta Suursaaresta palattuaan oikein numerosaunan. Hän otti mukaansa kapteenit Kuljulan ja Siukosaaren sekä kersantti Variksen, Upseerit riisuivat housunsa antoivat ne Varikselle ja sanoivat, että niiden täytyy olla vähän putsattuja ja hyväksi silitettyjä, kun he ovat kylpeneet. Varikselle tuli kiire. Alan liikkeissä sanottiin, että ne saa kahden vuorokauden kuluttua. Kun Varis selitti housujen omistajien olevan paraillaan saunassa, ja sen ettei siellä voi olla kahta vuorokautta, koska toisia housuja ei ole, niin hän sai lopuksi liikkeen alkamaan heti työn. Varis valvoi työtä ja housut olivat kunnossa, kun sotakaverit olivat kylpeneet. »Tiukalle se prässäys piti», Varis sanoi.

— — —

»Oli kesä 1942. Viihdytyskiertue kotiseudulta saapui ajamaan ikävää pois sotilaista. Tykistöasemien eteen oli rakennettu lava. Miehet istuskelivat nurmikolla. Näytös oli menossa. Olikohan se Kaarlo Aarni, jonka piti miehiä hauskuuttaa. Tykistöpatterit olivat saaneet etulinjasta tulikomentoja ja alkoivat ampumisen. Lähtölaukaukset paukkuivat ympärillämme ja esittäjä luuli viime hetkensä tulleen. Oli kuin kranaatteja olisi räjähdellyt joka puolelle. Hädissään esiintyjä veti takin päänsä suojaksi ja alkoi juosta lavalla kuin mieletön nurkasta nurkkaan. Tämä oli hauskin kohtaus koko näytöksessä, ja katsomo nauroi mahansa täydeltä.»

Näin kertoi Aku Perälä, Suinulan poika.

— — —

Aku kertoi toisenkin kiertuetarinan. Myöhemmin syksyllä tuli toinen kiertue viihdyttämään meitä ja viihdyttihän se. Katajan Kalle KKK:sta suoritti nyt salaisen ohjelmanumeronsa. Kävi niin, että kotiseudun kiertue halusi käydä myös katsomassa etulinjaa valkoisine paitoineen ja prässättyine housuineen. Oli hiljaista, mutta Kalle pisti salaa toimeksi vähän sotaisempaakin ilmaa. Hän heitti sivummalle käsikranaatin. Räjähdys, ja housut ja paidat painuivat nopeasti kuraseen tantereeseen. Vielä toinen ja kotipuolen miehet olivat yhtä risaisen ja likaisen näköisiä kuin rintamajermutkin.

— — —

Aku kertoi senkin, kun oltiin Rautjärvellä ja komppaniassa oltiin varmoja hyökkäyksen alkamisesta seuraavana päivänä. Halisevan poikia suretti se, että heillä oli muutama pullo »liemiruokaa», jonka he sitten päättivät nauttia ennen lähtöä, etteivät pullot särkyisi tappelussa. Sitä ei Aku sanonut, oliko liemi »Tippavaaran» vaiko »Fagerholmin» tuotteita. Mutta ryypättiin se.

Seuraavana aamuna saatiin kuulla hyökkäyksen alkavan vasta huomenissa. Silloin stm Lauri Helin selitti, että on se Haanterä sentään reilu mies, kun minun päänkipuni takia siirsi sen höökimisen.

— — —

Jokisen Mikko Raudanmaalta oli lomalla ja kertoili sotajuttuja leikillisessä mielessä mutta vähän suurin kirjaimin. Naapureita oli paljon kuulemassa, kun Mikko sanoi: »Kuulat vinku ilmassa ja rapisi puissa. Ranaatit räjähti edessä ja takana, oikealla ja vasemmalla. Minä seisoin ja katselin, missä se iso pyssy oikein on. Meinasin, että jos lähtisin kääntämään sen toiseen suuntaan. Kai ne iivanat minun siinä näki, kun suorasuuntauksella päästivät, meinaan vaan sellaisella kolmetuumaisella. Onneksi oli kolme villapaitaa päälläni, ja oli kun olis nuijalla pirusti lyöty selkääni, kun se ranu tuli siihen taakseni.»

Aku muuten tämänkin jutun kertoi.

— — —

Rautjärveltä vihollisen selustaa tutkimaan lähetetty partio oli tiedustelumatkallaan kolme vuorokautta. Viimeinen yö levättiin jossakin kuusikossa. Piti asettaa vartioita, mutta siihen olisi tarvittu melkein koko partio. Väsyneitä kun oltiin, päätettiin nukkua kaikki. Perustelu päätökseen oli seuraava: Kun on pienenä synnytty ja kuollaan nukkuessa, niin ei tiedetä koko tapauksesta mitään.

— — —

Pössin lähettämät partiot olivat joskus vähän leikillisiäkin. Eräällä partiomatkallaan K. Mäenpää löysi suuren lehmänkellon. Tuli sitten vihollisen kenttäpuhelinlinja. Sen Mäenpää katkaisi ja sitoi johtojen päähän lehmänkellon, jonka heitti riippumaan kuusenoksien varaan. »Täytyyhän vihollisen kuulla hyvää lehmänkellomusiikkia, kun se tulee linjaansa korjaamaan ja nykii johdoista», Mäenpää sanoi.

— — —

Eräs esikuntakomppanian lähetti oli tunnettu pesorkkaaja. Kerran hän takamaastossa sai yksinäisen vihollisen hiipparin vangiksi ja toi sen komentopaikalle. Turkka kysyi: »Onko vanki tutkittu, ettei sillä ole asetta?» Toiset vastasivat: »Mikään asia sodassa ei ole niin varma kuin se, että vanki on tutkittu.»

Kers Risto Helin sai yksissä kekkereissä puuropakin päähänsä, syntyi reikä, josta vuoti paljon verta. Omat lääkkeet oli loppu ja päätettiin mennä tohtori Kranekin luo paremmille lääkkeille. Ovesta sisään astuessaan Helin huusi: »Konjakkia. Mutta Krank vastasi: »Eikös A 5 kelpaa?» Hän sitoi verihaavan, ja lääke kelpasi.

»Oi taivas sentään. On sellaisia muistoja että», sanoi kertoja R. Helin vuonna 1972.

— — —

»Se tapahtui vähän ennen Kiviniemeä», sanoi K. Mäenpää, joka oli pössiläisiä. Pystytettiin teltat taistelualueelle, ja maasto oli niin täynnä kaatuneita vihollisia, että oli ensin teltan ala siivottava. Sitten vieressä olevaan ojaan peseytymään. Ensin sieltäkin oli entiset viholliset vedettävä ylös. Lähelle jäi yksi heistä. Joku sanoi: »Katsokaa, tuo potkii vielä», ja meni katsomaan. Ei kuulunut laukausta, mutta kaveri palasi ja nauroi: »Sieltä pajupuskasta kiskoi joku itselleen parempia saappaita sen jaloista ja siksi se vielä näytti potkivan», kertoi tarkastusmatkalla ollut.

— — —

Kun Suursaari oli vallattu ja sen miehitys oli siirtymässä Rannikkopuolustukselle, kenraali Valve tuli tarkastusmatkalle saareen seurueineen. Erkkilä ja Markkula kinastelivat komppanian komentopaikan luona siitä, puhkaiseeko saksalainen käsikranaatti siinä olevan lammen jään. Se oli kokeiltava. Muuten ei tullut selvyyttä. Kaverilla oli varsikranaatti kädessä ja piti juuri kiskaista sytytinnarusta, kun viereen tuli korkeita herroja. Valve kysyi: »Mitä joukkoa?» Erkkilä pyöritteli käsikranaattia kaaressa ilmassa ja vastasi hämmästelemättä: »Tämä on jalo JR 27:n.» Kenraali vastasi: »Jaa-a, jaa-a.» Hän oli tyytyväinen, ellei vähän pelännytkin.

18.D:ssä olikin aika vahvasti vallalla sellainen tapa, ettei kenellekään muille suurille herroille tehdä kunniaa, kuin Pajarille.

— — —

Kivitien varressa Alakylän suunnassa saatiin useita vankeja.

Yksi joukosta oli naisluutnantti, joka oli haavoittunut reiden yläosaan. Tyttö ei millään suostunut muiden miesten katsellessa sidottavaksi, vaan vaati lääkintämiehen puskien taa operoimaan. Lääkintämies oli säädyllinen ja sitoi vain sen ampumahaavan ja palasi silmät loistaen potilastehtävästään. Hän sanoi nähneensä venakolta sen »ihanuuden», joka toisilla kaikilla on vielä näkemättä.

— — —

Sodassa harjoitetaan monenlaista metsästystä: ihmisiä, rottia. Alakylässä kovien sotatoimien loputtua tuli yksi tapettava lisää. 3.K:n alueella oli valtavat määrät käärmeitä. Ensimmäisinä öinä täytyi olla käärmevartiot, jotka niitä murhasivat ja niin nekin viholliset sitten loppuivat. Lutikoita ei voitu lopettaa ja ne vasta olivatkin verenhimoisia. Pojat väittivätkin, että juuri syntynyt lutikka on kolmen vuorokauden vanhana jo isoisä.

— — —

Teiskolainen Toivo Lehtonen kertoilee:

»Eversti Haanterä tiedusteli Antti Niemiseltä komppanianpäällikköä. Antti huitaisi kädellään ja sanoi päällikön olevan jossain tuolla päin. Haanterä huomautti, että eiköhän sotamies voisi tehdä vähän parempaa ilmoitusta. Kämpässä sitten keskusteltiin, minkälainen ilmoituksen olisi pitänyt olla. Yhteisesti päätettiin, että olisi pitänyt ilmoittaa, »Herranjestas Haanterä, jokos te nyt taas olette täällä.»

Lomalta palannut sanoi akkojen häneltä kyselleen, että mihinkäs ne kuulat menevät, jotka eivät osu kehenkään.

Tapana oli siirtää haavoittuneet ensi hätään suojaiseen paikkaan, ettei tullut lisää kuulia nahkaan. Yleistä oli, etteivät he valittaneet, mutta oli toisenlaatuisiakin. Kerran kaveri sai osuman olkapäähänsä, valitteli ja pyysi paarikantajia. Kehotin häntä kävelemään itse taaksepäin, mutta hän vain valitti. Sitten tuli vihollisen hyökkäysvaunu meitä kohden, silloin kaveri nousi ylös, ja kyllä voimia löytyi juoksemiseenkin.

Lääkäri oli vähän kovapuheinen ja kovakourainenkin. Pojat päättivät kostaa, sahasivat vessamontturiun alapuolelta lähes poik-

ki. Aamulla lääkäri meni riulle istumaan, riuku katkesi ja lääkäri putosi paljaalla pepullaan lökäläjälle. Oli pakko huutaa apua. Ei sieltä ilman pois päässyt, ja apulaispojat tietysti auttoivat. Ei siitä tutkimuksia tullut, lääkäri vain vähän murjotteli.

»Annakkos sinä niille valohoitoa, sano Ollilan Erkki, kun Lehtos-Topi taskulampun valossa täitä villapaidastaan haki.

Uusia paikkakuntia vallattaessa oltiin aina uteliaita. Erästä rautatieasemaakin haluttiin tutkia. Kuului komento: »Ei saa mennä.» Pojat vastasivat, että mennään vaan katsomaan, koska juna lähtee Tampereelle.

Herrasmies on aina herrasmies, sanoi Kesson Kalle, kun korsussa partaansa ajeli.

Mitallien jaon jälkeen eräs jermu sanoi: »Kyllä täällä jokainen pelkää, muttei kaikille noita prenikoita anneta.»

— — —

Mahkonen yritti päästä paarille taistelun aikana, mutta lääkintämiehet eivät löytäneet hänestä mitään vikaa.

»Kävele itse jos olet loukkaantunut.

»Loukkaantuuhan siitä, kun ei paareille pääse», sanoi Mahkonen.

— — —

Ahon Jussi otti kaikki asiat rennosti. Lomallakin meni rennosti. Ja viina sotki niin, että rangaistiin. Vartionkin Jussi otti rennosti. Taisi hän nukahtaakin. Hän heräsi ja huomasi olevansa ryssien keskellä. Hän ei uskaltanut ampua, koska silloin varmasti olisi tullut itse ammutuksi. Kovaäänisenä miehenä hän huusi apua, niin että maailma kaikui. Ryssät pelästyivät ja lähtivät pötkimään pakosalle. Jussi sai kaikki vanhat rötöksensä anteeksi.

— — —

»Ajat olivat kovat vetäytymisvaiheen aikana ja sen loppuvaiheissa Leitimojärven eteläpuolella», kertoi kersantti Sulo Huikuri, joka silloin taisteli kapt Siukosaaren komppaniassa III/JR 48:ssa. Hän jatkoi: »Kovat oli paikat vihollisellakin. Suojaa oli heidänkin etsittävä mistä tahansa, kunhan politrukin silmä vältti. Kun oli kysymys vihollisen vangista ja sen kuulustelemisesta, huudettiin minua aina paikalle, koska olin vähän kielitaitoinen. Niinpä taas kuului huuto: »Huikuri, Huikuri, täällä on ryssä.» Konttasin paikalle ja siellä se makasi ison kiven alla. Kutsuin pois, naapuri tuli ja veti heti votkapullon taskustaan ja tarjosi siitä ryyppyä. Selitin, että me ollaan kohteliaita. Niinpä saat ottaa ensin itse ryypyn. Kaveri otti, eikä enempää saanutkaan, kun huomattiin, ettei se myrkkyä ollut.»

— — —

Kangasalan mies sotamies Koski kertoi olleensa maantiellä puomivartiossa 1941—42 talvella. Kaksi tietä kulki lähekkäin ja molemmissa oli vartiopuomi auto- ym. tarkastuksia varten. Meitä oli neljä miestä, kaksi kummallakin puomilla ja siinä piti seistä aina vuoronsa. Omaa lupaakin täytyi joskus käyttää, kunhan ei tule kiinni kolttosistaan. Niinpä me lämmitimme siinä lähellä olevan saunan, jossa kaksi miestä aina vuorollaan lepäili lämpimässä ja kaksi hoiti molemmat puomit, jotka olivat noin sadan metrin etäisyydellä toisistaan, ja näkyväisyys oli hyvä. Sitten tuli rykmentin komentajan auto. Se pysäytettiin, ja auton ovi aukeni. Sieltä kuulu murinaa ja vähän ajan kuluttua: »Heittäkää se ulos.» Ihmeissämme katselimme, kuka sieltä nyt tulee pää edellä, kun olimme huomanneet, herrojen olevan vähän juhlatuulella. Vihdoin sieltä tuli moksahti tien varteen lumihankeen tyhjä pullo.

— — —

»Oli Ilmeen taistelujen ensimmäisen hyökkäyspäivän aamu. Kova tappelu oli käynnissä ja luotia tuli aika tiheään.» Näin kertoi sotamies Salminen ensimmäisestä komppaniasta. »Eräs kotipitäjän kaveri oli haavoittunut miehen arimpaan »nappulaan», josta toinen puoli oli pudonnut pois. Kun mies havaitsi tilanteen, häneltä ei puuttunut huumoria, vaan hän sanoi: »Mitähän äiti sanoo, kun pääsen lomalle.»

Alikersantti Antila I P:n viestijoukkueesta oli mukana kalastusmatkalla Ilmeen taistelujen jälkeen. Uunista löytyi lämpimiä limppuja, maasta perunoita ja kellarista täysinäinen tynnyri. Kova kolina tynnyrinpäähän ja sieltä löytyi oikea kalansaalis hyviä silliä. Hakanpään Tarmo söi sillin eikä kuollut. Ja sitten sillit tekivät kauppansa.

— — —

»Minähän olen Sulo Huikuri Kuorevedeltä, semmonen vanha kersantti nykyisin jo, mutta kyllähän sotareisulta monet hupaisat hetket ovat jääneet vanhankin mieleen. Kerran kun me tultiin Talista muka lepäämään vähän taaemmas, menimme Selänpään Kustaa-vainajan kanssa vähän ruokavarastoamme täydentämään. Niinpä näimme vasikan kävelevän erään talon raunioissa. Kiinni vaan. Sitten sitä kolautettiin päähän ja laskettiin veri pois. Nylkeminen kävi väärässä järjestyksessä. Takapäästä vaan otettiin vähän nahkaa pois ja sitten parhaat vileet pakkiin. Mutta annas olla. Siihen tuli tykistön eversti hurjana.

— Mistähän te olette?

— Kortesjärveltä minä olen korpraali Kustaa Selänpää.

— Mitä te teette ja kenen luvalla?

— Ei tässä ole aikaa kaikkia jutella, mutta ruokaa täytyy sotamiehen silloin aina ottaa, kun sitä tuossa vapaana juoksentelee.

— Kenen luvalla?

— Ei tässä ehdi lupia pyytämään. Kiirekin on, kun täytyy taas lähteä koviin töihin.

— Korpraali, sano kenen luvalla!

— Ei everstinkään tarvitse lupaa pyytää. Tästä sitä saa, kun leikkaa vaan, sanoi Kustaa ja jätti everstin ja mullikan lopun kahden loppuselvittelyyn. Huusi vielä everstille, että Kortesjärven kirkonkirjoista selkenee henkilötietoni.

Koira ei perään haukkunut. Eikä ollut haukkumistakaan, sillä Kustaa Selänpää kaatui muistini mukaan Ihantalan taisteluissa ja lepää Kortesjärven sankarihaudassa.» Näin kertoi Huikuri.

— — —

— Tarttis nyppiä sirut pois, sanoi haavoittunut JSp:llä.

— Lääkäri tarkasti ja sanoi: Ei käy, täytyy mennä kenttäsairaa-

laan, jossa ensin nukutetaan. Silloin ei tee kipeätä.

— Vedä pois vaan, ei silloinkaan nukutettu, kun ne sinne pantiin, vastasi potilas.

Lääkäri veti, pisti laastarilapun päälle, eikä valitusta kuulunut. Soturi lähti etulinjaan.

— — —

Kaikkea sitä sattuu näin pitkällä reissulla, sanoi sotamies, kun alikessu riu'ulta monttuun putosi.

— — —

Se oli kai Pohjalaisen kylän vaiheilla, kun alik Toivo Niittymäen »lökäreisu» oli mennä vähän hulinaksi. Vänr Kyyhkysen johdolla oli lähdetty vanjoja ajamaan takaa ja päästy erään mäen päälle. Topille tuli kova pakotus peräsuoleen, mutta hienona miehenä ei halunnut pilata toisten ilmaa vaan meni eteenpäin puskaistunnolleen. Juuri kun nautinto oli parhaimmillaan, hän näki ryssien partion etenevän ihan kohden. Ei auttanut muu kuin lopettaa nautinto. Eikä housut usein sen nopeammin nouse kuin silloin. Ei ollut asetta mukana, nopeasti sen luo.

— Ampui kyllä vielä perään, mutta tuloksetta.

— Kyyhkynen manaili, kun oli ilman asetta mennyt.

— Tulihan siinä vahinkoja kerrakseen, sanoi Topi.

— — —

»8. komppanian pojat halusivat perustaa haaremin hyökkäysvaiheen aikana kaiken muun kiireen yhteydessä.» Näin kertoi alikersantti Otto Syvänen. Olimme nimittäin konekivääriasemassa varmistamassa vallattua aluetta, kun luutnantti Mäntysaari kuljetti ohitsemme kahta inkeriläisnaista. Toinen oli vanha akka ja toinen nuori nätti tyttö. Ehdotimme Mäntysaarelle, että tyttö otettaisiin komppaniaan omaan käyttöömme. Mäntysaari ei ollut samaa mieltä kanssamme. Hän perusteli asian sillä, että tyttö on vielä neito eikä sovi haaremiin. Sitä emme ymmärtäneet, mistä Mäntysaari oli saanut tietoonsa tytön neitouden.

— — —

Aina kun näen lehmiä laitumella tulee mieleeni tapaus sotavuodelta 1941. Olimme silloin marssilla rajan tuntumassa. Pidettiin marssitaukoa pellon reunassa, jossa oli karjalauma laitumella. Muutamat pojat juoksivat römssä kädessä laumaan ja alkoivat herutella kahvimaitoa itselleen ja kavereilleen. Eräs miehistä meni sonnin lähelle. Kun aseseppä Müller, joka osasi huonosti suomea. näki tämän, hän huusi: »Älä sinä perkkele se lehmä lypsä, se olla munalehmä.» Näin kertoi 2.KKK:n kersantti Paavo Ahonen.

— — —

Toisenkin elukkamaisen jutun kertoi saman komppanian alikersantti Matti Uitti. »Olimme ennen suurhyökkäyksemme alkamista kk. vartiossa Rautjärvellä. Naapurivartiomies alkoi huutaa: »No nyt se tulee, nyt tulee», ja juoksi minua kohden. Uskoin vihollisen tulevan, mutta kaverin edellä tulikin metsäsika, joka painui vesaikkoon.»

— — —

2.KKK:ssa sotansa sotinut ylivääpeli Erkki Karonen kertoi, kuinka esimies voi ikävänluontoisenkin tilanteen ratkaista oikeudenmukaisesti huumorillaan. Tapaus oli seuraava: »Asemasotavaiheen alettua pidettiin pistooli aseistuksenaan oleville ampumakilpailut. Tämän takia tietysti harjoiteltiin ilmaisilla patruunoilla. Joukkueeni miehet olivat harjoituksissa. Stm Yrjö Äijäsen ampujanaapuri liukastui, ase laukesi ja luoti tunkeutui Äijäsen jalkapöytään. Ilmoitin asian kompp:n päällikkönä toimivalle luutnantti Erkki Paavolalle. Hän käski mennä ilmoittamaan pataljoonan komentaja Toiviaiselle. Vapisin vähän, mutta mentävä oli. Astuin telttaan. Näin hämärässä Toiviaisen hahmon. Ilmoitin sotilaallisesti asian.

Ärriä murahti Toiviaisen huulilta. Sitten seurasi lyhyt tauko, ajatustauko, harkintatauko. Ehkä näin:

— Varovaisuus on kaikille opetettu jo asevelvollisena.

— Kukaan ei ammu tahallaan verisitein sidottua hyvää aseveljeään.

— Jos rankaisen, tulee hyvästä miehestä ehkä huono.

— Selvä tapaturma.

Huumorimiehenä Toiviainen sanoi:

— Pataljoonassa on vielä kaksi miestä yli vahvuuden, enempää ei enää saa ampua.

Huumori on sodan pikkuveli.

— — —

Vääpeli N. Kellari motitti komppanian muun osan kanssa Inkilän aseman lähellä vihollisen tukikohtaa. Kellari koukkasi, mutta tiukalle otti. Huomattiin omienkin luotien viheltelevän vaarallisesti. Kellari huusi: »Älkää ampuko, Kellarin joukkue täällä.» Vaara huomattiin silloin. Sekä kk.miehet että Kalervo Renton joukkue kiristivät mottia Kellarin kanssa. Tuli ilta, eikä motti selvinnyt.

Seuraavana aamuna jatkettiin. Vihollinen oli lujilla. Silloin motista kuului huuto: »Elkee ampua, elkee ampua, Kelleri täällä.» Hetken oli hämminkiä, mutta vihollisen juoni huomattiin, ammuttiin ja tukikohta vallattiin.

»Olisipa ollut mukava tavata kaimani Kelleri», sanoi Kellari taistelun tauottua.

— — —

Kyllä tosta Saarelan Kallesta olisi tullut hyvä aitajuoksija, tuumivat Längelmäen pojat, kun tuli kranaatti lähelle ja Saarela loikkasi yli aidan.

— — —

Rätykylän taistelujen jälkeen eräs komentaja kysyi jääkärikomppanian aliupseerilta:

— Tuliko kapteeni jo Aholaan?

— Kai se siellä jossain vaiheessa kävi, vastasin.

— Ooho, vai niin! ihmetteli komentaja.

— — —

Kalastusjutut ovat yleensä liiottelua ja käsien levittelyä niin, että lähelläolevien nenät ovat verillä. Mutta tämä juttu on historiallista totuutta kalastuksesta Vuoksella. Kertojanakin on vakava

hämäläinen Roineessa paljon kaloja pettänyt Eino Heikkilä: »Rykmentin jääkärijoukkue eteni käskyn mukaan Vuoksen rantaa sen ylityksen jälkeen. Papusoppaa ja kauravelliä syötiin joka päivä mutta kalasoppaa vain jos itse hankki aineet. Niinpä pyysimme ltn Vihtiälältä lupaa kalareisulle. Ensin hän vähän epäröi, kun ei tiennyt koska ja mitä evl Haanterä käskee, mutta antoipa luvan, kunhan matka tehdään nopeasti.

Lähdettiin kirivauhdilla. Rannassa sytytettiin kasapanos ja heitettiin Vuokseen. Naamamme venyi pitkäksi, kun hetken kuluttua humauksen jälkeen alkoi pökertyneitä kaloja kellua pinnalla. Vene työnnettiin vesille ja saalis otettiin siihen. Uusi panos ja sama tulos. Sitten teltalle reput täynnä haukia, lahnoja ja kuhiakin. Yksi hauki arvioitiin noin neljän kilon painoiseksi. Olin juuri saanut kotoa siviilipaketin, jossa oli pari jaloviinapulloa. Otettiin saalisryypyt ja tarjottiin Vihtiälällekin. Tultiin puheliaiksi ja rohkeiksi. Vihtiälä tiesi evl Haanterän kovaksi kalamieheksi. Hän otti kalaläjästä sen ison hauen ja lupasi viedä sen Haanterälle. Me toiset epäilimme, koska viejä haiskahti muultakin kuin kalalta ja tasapainotaiteilukin tuntui jo oudolta. »Mutta rohkea rokan syö ja pärjää sekä tällaisissa, että sotahommissakin», tuumi Vihtiälä ja lähti. Sydän syrjällään odotimme, kuinka äijän käy.

Vihtiälä palasi. »Kyllä se eversti minua katseli vähän kummasti mulkoillen, pelkäsinhän minäkin, muttei se kai kehdannut sanoa pahaa sanaa, päin vastoin kiitteli soppa-aineista,» Vihtiälä sanoi.

— — —

Eversti Pajari tuli Yli-Kuunussa tarkastamaan tilannetta.

— Ampuuko ryssä?

Samassa räjähti kranaatti lähellä olevan riihen seinustalla. Sirut repäisivät Pajarin housunpersustan auki vastauksena.

— — —

Pst.joukkueen ajomies Saaris-Ville Mäntästä oli siirretty etulinjaan ja ampua roiski etumaastoon. Kenr maj Paalu sattui paikalle ja kysyi:

— Näettekö te siellä mitään?

— En näe herra kenraali, mutta tää on vaan sitä häirintätulta.

»Pinnareita on kaikkialla. Niinpä rykmentin esikunnan upseerit olivat aikeissa pinnata pakollisesta rokotuksesta Terijoella oltaessa», kertoi rykmentin komentajan taistelulähettialiupseeri Heikki Laine. »Kävi niin, että ev Haanterä kysyi kertojalta, joko hän on rokotettu. Vastaus oli myönteinen. Sitten Haanterä meni upseerien kämppään ja ukko kuin ukko alkoi astella JSp:lle. Kun sitten kapt Heinivaho tuli paikalle hän ihmetteli, missä muut ovat. Kuultuaan Laineen selostuksen hän sanoi: »Kai minunkin on sitten sinne mentävä.»

— — —

Heti kun oli päästy vakiintumaan asemasotaan, alkoivat monenmoisia yksityisyrittäjiä ilmestyä. Siinä tehtiin kaikenlaisia puhdetöitä, lyötiin korttia ja kirjoitettiin sussuille pakettipyyntöjä. Toiset tekivät rykmentin jääkärijoukkueessa putki- ja kannutöitäkin. Jauhoja ja sokeria pihistettiin ja vaneripaloja kerättiin. Pian pihisi »Tippavaarassa» pannu ja mestareina taisivat olla 2.K:n Järvisen Jaska ja Stenbergin Yrjö. »Tippuu, tippuu», pojat sanoivat ja kirkasta nestettä heidän yrityksessään tippuikin. Tuotteista taisi saada maistaa maj Toppolakin ja kiitokset pojat saivat keitoksestaan.» Näin kertoi Heikki Laine, eikä hänellä ole tapana valehdella.

— — —

Edellisen kertoja jatkaa, kuinka Kaljalassa stm Väinö Seppälä aikoi viedä kranaatteja autollaan vihollisen puolelle. »Seppälä tulla pörrösi rämisevällä Fordillaan ja ajoi jo etulinjan läpi, kun pojat saivat hänet pysähtymään. Näin he estivät kranaattien ja auton viemisen väärään osoitteeseen. Asealiupseeri kers Mäkelä istui kuljettajan vieressä. Kiireesti auto ympäri ja takaisinpäin. Kun he tiesivät jo olevansa omien puolella, he pysäyttivät rämisevän auton. Maj Turkka hyppäsi tielle. Hän kirosi sakeasti ja sanoi, ettei meillä ole halua saada kranaattisadetta niskaamme rämisevän autonne takia. Painukaa heti pois. Kyllä ne kranut sitten jo löysivätkin omat heittimet, mutta hullusti meinasi käydä sekä kuorman että miesten.»

— — —

»Rykmentin jääkärijoukkueen »Rantteli» alias Topi Nisula istui aina pokkasakissa. Kun rahat olivat siirtyneet hänen taskuistaan parempiin lompakoihin, hän suoritti maksusta toisten vartiovuoroja ja istui sen jälkeen taas pokkasakissa, kunnes markkakin oli jäljellä. Se oli vuorotyötä, ja aika kului häneltä hyvin varsinkin hyvän säkän aikana.» Näin väitti Laineen Heikki.

— — —

Kuljulan komppania oli miehittänyt Bunkkerinmäen. Vartiossa talviyönä 1942 olivat kersantti Kalle Hakala ja korpraali Väinö Jauhonmaa. Hakalalla oli aseena kolmipatterinen sauvalyhty ja Jauhonmaalla pikakivääri. Kuului kuin varovaista liikehtimistä aseman edessä. Tähystäessään tarkasti he näkivät hitaasti lähestyviä hahmoja. He totesivat, että liikkeellä oli vanginsieppauspartio.

He päästivät partion aivan lähelle. Sitten alkoi tapahtua molemmin puolin. Vihollispartion lassoköysi lennähti, Hakalan lyhty leimahti valaisemaan ja Jauhomaan pk räiskähti tulta sylkien.

Edessä makasi vainajia ja parivartio jatkoi vartiointia.

Aamupäivällä sama pari oli taas vartiovuorollaan kun ev Haanterä, maj Toiviainen ja kapt Kuljula tulivat pesäkkeeseen. Siinä oli myös vihollisen apuvälineet: köysi painoineen, tainnutuspussi jne.

Syntyi keskustelu. Ev Haanterä Kysyi:

— Teittekö hälytyksen?

— Ei tehty, herra eversti.

— Ettekö pelänneet että teidät siepataan?

— Ei pelätty, kun meillä oli noi pyssyt. Tullaan köyden kanssa, kuin piika lehmää hakeen. Ei täältä miestä sillai vierä.

— — —

Luutnantti JH sai lomaa ja matkusti Helsinkiin kihlattuaan tapaamaan. Ennen morsiamensa kotiin menoa hän kävi parturissa ja saunassa. Saunassa häneltä varastettiin kello.

Tervehdittyään sitten morsianta ja hänen äitiään, sulhasmies harmitteli:

— Saatana, kun poikkesin saunaan, niin nussivat kelloni siellä.

Rintamakieli kulki JH:n mukana kai vähän sopimattomaan paikkaan.

— — —

Kersantti Vilho Anttila oli Punnuksen lentokentän maastossa muiden kanssa kranaattisateessa ja suojassa montuissa. Ryöpyn loputtua hän nosti päätään katsoakseen, miltä ilma näytti. Silloin nousi myös viereisestä montusta pää ja kuului:

— Kumpujen kätköstä, mullasta maan, isä katsovi poikiaan.

Hän oli huumorimies Valde Aho ja hänellä oli huumori terässateessakin tallella.

— — —

Saatana kun piti olla peli ja veli, ja jäljellä olikin pelkkä vesi, sanoi stm V. Salminen keittiömiehelle, kun palasi etulinjasta muonakyydistä.

— — —

Alikersantti Paavo Järvinen palasi työlomalta kesällä 1943. Hän sai samana iltana määräyksen lähteä aamulla viemään autolla puimakonetta Inoon ltn Porkan kotiin ja siellä riihelle. Kun he olivat saaneet koneet kuntoon, muiksi riihimiehiksi tuli esikunnan upseereita. Ev Haanterä nosteli pöydälle, ltn Hakamäki syötti ja kapt:nit Heinivaho ja Tahvanainen olivat pahna- ja vihnesouvissa ja helvetinmoisessa pölyssä. Järvinen pääsi isännän hommiin säkkimieheksi.

Se riihireisu oli kuin juhlaa. Talossa tarjottiin karjalaiseen tapaan parasta pöytään ja ehtoolla saunottiin riihipölyt pois.

— — —

Heinä—elokuun vaihtuessa alik Matti Uitin kk oli asemassa puron penkalla Munakukkulan takana. Oltiin vähän yskäisiäkin. Kaartisen Toivo kielteli yskimästä, koska ryssä oli aivan nokan edessä. Silloin korpr Kalle Peltomaa räjähti sanomaan:

— Kyllä täällä yskiä saa, ei tässä maassa ryssä määrää.

Hiljaisena asemasota-aikana hyvien kaverien tapana oli lomalta palattuaan kutsua toisia nauttimaan lomatuliaisia, viettämään rattoisaa iltaa. Ltn L. Viljanen oli palannut lomalta ja kutsui Siukosaaren tuliaisille. Läsnä oli myös loman ajan komppanianpäällikkönä toiminut luutnantti Eero Helminen, tunnetusti jämerä ja erinomainen sotaupseeri eikä kovin suuri iloliemen ystäväkään.

Tämän tositarinan kertoja oli saanut tehtäväkseen noutaa Siukosaaren määrättynä aikana hevoskyydillä juhlista kotipuoleen. Noutaja kysyi Helmiseltä Siukosaaren juhlakuntoa. Helminen vastasi, että Siukosaari on jo vähän hutikassa, koska hän syö jo perunat kuorineen.

— — —

8.K:n vääpeli A. Lemiö tuli maksamaan päivärahoja etulinjaan asemasodan aikana. »Valkoisen kirkon» lähistöllä oli isohko korsu. Lemiön maksaessa tilejä korsun ulkopuolella ampui vihollisen tykistö tuleen noin 20 metrin päässä olevan lautahökkelin. Etulinjan miehet eivät olleet moksiskaan, vaan palo jatkui. Mutta Lemiö oli eri mieltä ja painui lapioineen sammuttamaan. Hän onnistuikin ainakin osittain. Onnellisina työstään »kasöörit» lähtivät, varsinkin Lemiö, joka silloin oli Oriveden palopäällikkönä. Mutta tuli syttyi uudelleen, ja koju paloi maan tasalle. Tapaus ilmoitettiin Lemiölle ja valitettiin sitä, että hän voi nyt menettää siviilivirkansa, kun teki niin huonoa työtä.

— — —

Eversti Haanterä oli hiihtelemässä. Vastaan tuli sotamies joka ei tervehtinyt.

— Tunnetteko minut?

— Juu nyt, olette rykmentin komentaja.

— Eikös pitäisi sitten jollakin tavoin huomioida?

— Kyllä herra eversti, mutta en huomannut.

— Mistä komppaniasta olette?

— Pössin komppaniasta, herra eversti.

— Sovitaan siitä, ettei näin enää tapahdu.

Erottiin omille suunnille, mutta heti kuului:

— Herra eversti, herra eversti!
— No, mikäs teille nyt tuli?
— Herra eversti, eihän tämä vaan tule Pössin tietoon?
— No, sovitaan siitä, ettei asia tule kapt Pössin tietoon.

— — —

Ltn A. Mäkelä keräsi Sairalan taistelujen tauottua kaatosateessa sadevettä öljykankaisen sadetakkinsa liepeelle ja kaatoi siihen sekaan kenttäpullostaan vähän fortista. Samasta sekotuspaljusta hän ryyppäsi sitten velipoikansa kanssa. Ja kyllä ryyppy maistui ja piristi.

Se oli ansaittu voittajan malja.

— — —

Mäkelän komppanialle kävi vähän hassustikin Sokkalassa. Kylän mukana oli vallattu mm. sikala. Oli nälkä ja kenttäkeittiö yli kymmenen kilometrin päässä. Sika pantiin penkkiin ja lihat pataan. Laitettiin tuli padan alle ja puhdas suolaa vailla oleva sikasoppa puhisi padassa. Kun soppa oli kypsä, sitä ahmittiin nälkäisiin mahoihin.

Seuraavana aamuna koko joukolla oli armoton ripuli. Kun sitten edettiin Hopeasalmelle päin, puolet komppaniasta oli melkein jatkuvasti tienposkessa housut kintuissa.

Oli se hyvä, ettei tullut tappelua, tuumi Mäkelä, siihen ei porukkani olisi pystynyt, ellei nyt hajullaan olisi karkoittanut vihollista.

— — —

Lopuksi vakavampaa:

Heleniuksen Vihtori, »Aseveli Vikki», oli Teiskon komppanian ehkä tunnetuin sotamies varsinkin komppanian keskuudessa. Näin muistelee kapt Unto Viitanen jatkaen seuraavaan vakavampaan tapaan:

»Vikki oli haavoittunut talvisodassa ja päässyt sairaalahoidosta vasta äsken. Hänen ei olisi tarvinnut lähteä jatkamaan, mutta hän lähti, koska muutkin lähtivät.

Vikki määrättiin pikakivääriampujan apulaiseksi. Hän raivasi heti ensi taisteluissa ampuma-alaa ja viittoi ampujalle, mihin on ammuttava. Hän ei näyttänyt pelon oirettakaan. Hän sai pysyvän arvonimen »Pk:n tulenjohtaja.»

Parta jäi Vikiltä muun kiireen takia ajamatta. Kun sitten poikamies Vikille tuli lomavuoro parta oli ajeltava. Toiset ajoivat parran ja partaiset mustat läiskät muuttuivat hyvin vaaleiksi, ruskettumattomiksi. Mutta lomalle Vikki pääsi, vaikka vääpeli Sääksi nauroikin Vikin kirjavaa naamaa. Kersantti Oksanen lähti samanaikaisesti Vikille turvaksi ja takaisintuojaksi. Junaan tultiin kuten oli sovittu, mutta Riihimäellä Vikki hävisi. Vikki myöhästyi lomalta, joutui tekemään selostuksen ja se oli selvä ja perusteltu.

Riihimäellä korvikkeen keitto ratapihalla. Myöhästyminen junasta. Hitaassa paikallisjunassa eteenpäin. Soppajono jossakin pysähtymispaikassa. Sinne pakkien kanssa ja myöhästyminen taas junasta. Kanneljärvellä autoon, mutta taas ensin soppajonoon ja taas myöhästyminen autosta. Sääksikin uskoi tositarinan, eikä Vikkiä pilattu rankaisemisella. Vikin tunnollinen sota jatkui häiriöittä.

Sotilaana Vikki oli miesten parhaita. Hän teki tehtävänsä, joskus kuitenkin omalla tavallaan korpifilosofin mietteiden mukaan. Eikä hän jättänyt koskaan kaveria pulaan. Hän ajatteli aina omilla aivoillaan ja teki kaikki niin kuin katsoi oikeaksi. Hän ei luopunut koskaan periaatteistaan.

Aseveli Vihtori on jo jättänyt maalliset ristiriidat ja lepää Teiskon kirkkomaassa. Vanhanpojan pirtti valmistui ennen kuolemaa, mutta sauna taisi jäädä vähän kesken. Ainakin asemasodan aikana hankitut saunan lasien ruudut jäivät kiinnittämättä. Mutta tallella ne ovat, kuten erinomainen muisto aseveljestämmekin.»

— — —

VENÄLÄISTEN SUURHYÖKKÄYS VUONNA 1944

Virallinen historia kertoo seuraavaa: »Maaliskuun lopulla 1944 alkoi ilmetä oireita venäläisten tulevasta hyökkäyksestä Karjalan kannaksella. Ilmatiedustelu osoitti, että venäläiset liikennöivät teitään hyvin runsaasti. Saman totesi myös etulinjan maatähystys.

Samoin etulinjan joukot tekivät öisin kuulohavaintoja, jotka selvästi viittasivat siihen, että suurisuuntaisia valmisteluja venäläisten puolella oli käynnissä. Yliloikkarit ja sotavangit tiesivät kertoa samaa. Samoin todettiin uusia tykistön tuliasemia ja niistä suoritettuja tarkistusammuntoja. Toukokuun alussa venäläiset alkoivat kaivaa taistelu- ja lähestymishautoja etumaastoonsa. Täydellisempiä tietoja venäläisten uusista joukkokeskityksistä saatiin kuitenkin vasta toukokuun loppupuolella venäläiseltä kersantilta, joka eräässä kahakassa jäi suomalaisten käsiin. Hän tiesi kertoa meidän oloissamme suorastaan uskomattomasta elävän voiman ja materiaalin keskityksestä Karjalan kannakselle. Yhteenvetona eri tavoin saaduista tiedoista voidaan mainita seuraavaa:

— Tiedustelu- ja vakoilutoiminta oli toukokuussa huomattavasti vilkastunut.

— Väkivaltaisia tiedusteluyrityksiä oli tehty tärkeimmillä suunnilla useita.

— Laajoilla kenttävarustustöillä oli edelleenkin hyökkäävä luonne.

— Vihollinen oli verhonnut selustaansa siirretyt joukot pitämällä etulinjan miehityksensä ennallaan.

— Maantieliikennettä oli pyritty viime aikoina peittämään naamioimalla avoimien kohtien tiet lukuisilla suoja-aidoilla.

— Kannakselle oli siirretty lentojoukkojen maataistelumuodostelmia, jotka liittyvät tavallisesti vain laajakantoisempiin hyökkäysyrityksiin.

— Radioliikenne oli 11.5. alkaen ollut hiljaista. Ilmavoimien Rad.P:n antamien tietojen mukaan radioliikenteellä oli sama luonne kuin venäläisten valmistautuessa hyökkäämään Oraniebaumin motista 15. 1. 1944.»

9. 6. 44 valmistelut muuttuivat sitten toiminnaksi. Kello kuuden aikaan alkoi kuulua kaakkoiselta taivaalta ankaraa jyrinää, joka nopeasti lähestyi etulinjaa. Suomenlahden ja Vaskisavotan tien väliselle, noin 15 kilometrin levyiselle rintamaosalle puolustusasemiin vyöryi suuri määrä venäläisiä hävittäjien saattamia pommituskoneita yhdeksän koneen aaltoina. Ne pommittivat suomalaisten asemia etulinjasta tykistöasemiin asti. Sitten tulivat maataistelukoneet, jotka alas syöksyen kiitivät lähellä maan pintaa ja alkoivat tulellaan kyntää suomalaisten miehittämiä taisteluhautoja. Venäläisillä oli ilmaherruus.

Noin tunnin kestäneen jatkuvan ilmapommituksen jälkeen venäläinen tykistö ryhtyi tulittamaan suomalaisten asemia noin 40-50 patteriston voimalla. Tämä oli Suomen rintamilla ennen näkemätön rumputuli. Yksityisiä laukauksia ei korvia huumaavassa ryminässä voinut erottaa. Terässirpaleitten tuiske jauhoi lakkaamatta maan pintaa ja kuohuva, hiekansekainen multa sauhuili sankkana ilmaan. Ilmassa oli hiekkaa melkein yhtä paljon kuin maassakin. Sivustalta Kronstadtin linnakkeet ja laivasto syytivät suurikaliberista raskasta terästä. Mikään ei kestänyt niiden alla. Kaikki sortuivat.

Valkeasaaren lohkolla venäläiset keskittivät jälleen klo 16.30 noin tunnin kestävän ilma-armeijoiden pommituksen. Sitä seurasi välittömästi savun suojassa vihollispanssarien tukema jalkaväen hyökkäys. Useita panssarivaunuja tuhottiin kivitien suunnalla, mutta muutamat niistä tunkeutuivat jalkaväen suojaamina sisukkaasti taistelevien suomalaisten asemien sisään. Jalkaväen vetäytyminen pois asemistaan oli näin alkanut I/JR 1:n pataljoonan lohkolla. Ja vetäytyminen jatkui. Vihollisen hyökkäyskiilat painuivat yhä syvemmälle ja syvemmälle, ja pian koko Kannas oli taistelukenttänä.

— — —

Kun isänmaataan rakastavat suomalaiset sotilaat erittäin suurta uhrimieltä osoittaen taistelivat monasti viimeiseen veripisaraan asti eri rintamillamme, niin samalla kaamea sota riehui Jäämerestä Mustaanmereen asti. Tuhansia ja taas tuhansia sotilaita jätti päivittäin maallisen vaelluksensa. Se aiheutti monta surun kyyneltä ja murheen päivää.

»Voi sinua maailma, kuinka olet tyhmä», ajatteli moni rintamilla oleva rivimies. Ilmapommitusten runtelemissa teollisuuslaitoksissa kautta maailman valettiin ja taottiin rautaa ja terästä. Oli kiire saada uusia sotavälineitä, jotka sitten kiireesti siirrettiin rintamille tappamaan ihmisiä, sotilaita. Tuhansittain näitä julmia sotakoneita, tykkejä ja panssareita jyrräsi Euroopan eri rintamilla ja aina Afrikassa asti. Ne tekivät sotilaista monesti likaisia massamöhkäleitä, niin ettei haudattavaa juuri löytynyt. Suomalaiset romuttivat näitä rumiluksia kasapanoksin ja polttopulloin, rikkaammat paremmin asein. Mutta romut kerättiin kiireesti vietäväksi taas

valimoihin ja uudet aseet tuotiin taas tappamaan. Samoin tapahtui lentokoneiden kanssa, jotka suurelta osalta surmasivat rauhallisia kansalaisia rintamien takana. »Voi hulluutta», ajattelija jatkoi. Satojatuhansia tonneja maailman laivastosta upotettiin merten syvyyksiin ja niiden mukana tuhansia ihmisiä, sotilaita maailman eri kulmilta. Sinne jäivät tuhansien miljardien omaisuudet ruostumaan eikä niitä enää ikinä kukaan näe.

Onko kukaan koskaan laskenut edes lähimain tämän järjettömyyden aikaansaannoksia, kaikkia sen aiheuttamia tappioita? Ihmishenkiä ei voi rahassa arvioida. Ne ovat yläpuolella kaikkien arvolaskelmien. Mutta materiaali on laskettavissa. Onko kukaan edes yrittänyt laskea, kuinka paljon maailmassa olisi voitu tehdä kaiken tämän kurjuuden sijasta hyvää, jos kaikki olisi käytetty ihmiskunnan elämän parantamiseen?

Onko tosiaan niin, että tämä kaikki kauheus on yhden miehen aikaansaannosta, ajatteli suomalainenkin sotilas. Ja niin ajateltiin varmasti koko Euroopassa. Onko niin, että Jumala on luonut ihmisen raa'aksi luontokappaleeksi, joka saa tyydytyksensä tappamisesta? Heti kun käsky kuului taisteluun, taisteltiin ja tapettiin. Voi sinua ihmiskunta, toistettiin.

Itsesäilytysvaisto pakotti tappamaan.

Ellei tapa, tulee itse tapetuksi. Se on sodan julma laki.

Kunniakas rykmentti JR 27 oli riepoteltu taivaan tuuliin muiden rykmenttien edelleen vielä riepoteltaviksi. Niin käy aina vieraan pataljoonan ja erillispataljoonan. Ne heitetään aina sodan pirullisimpaan hornan kattilaan. Niin kävi myös entisille Turkan ja Toppolan pataljoonille.

Nyt pataljoonat olivat kuitenkin Ylipäällikön reservinä kaukana sodan myrskyistä rakentamassa lapioin puolustusasemia toisille pataljoonille. Oli erinomainen asia, ettei tarvinnut ainakaan nyt katsoa kuolemaa silmästä silmään. Sai nukkuakin rauhassa. Tämän olivat Er.P 28 ja III/JR 48 ansainneet siinä kuin muutkin pataljoonat, ehkä paremminkin kuin toiset.

Vihollisen suurhyökkäys jatkui voimakkaana koko kannaksen leveydellä. Ylipäällikön reservistä käytettiin ensimmäisenä III/JR 48. Pataljoona lähetettiin 15.D:n alueelle. Ensin sinne määrättiin III/JR 6, mutta jostakin syystä käsky peruutettiin ja kohdistettiin samalla Toiviaiselle, joka silloin komensi entistä pataljoonaansa.

Kun pataljoona saapui perille, se määrättiin Maaselän länsipuolelle Kuusimäen maastoon.

Kun 15.D pysyi edelleen saamansa käskyn mukaan alkuperäisessä pääasemassaan ja sen oikealla puolen oleva 2.D oli saanut luvan vetäytyä VT-asemaan, divisioonien väliin jäi aukkomainen korpimaasto, missä oli vaikea pitää yhteyksiä. Tämän takia 15.D:n komentaja lähetti Toiviaisen pataljoonan Sassinmaan—Telanotkon maastoon varmistamaan divisioonansa oikean sivustan Sutelasta länteen johtavan tien tasalla. Pataljoonaa komensi tällöin majuri T. O. Erve. Samaan tehtävään Erven pohjoispuolelle Saiansuon maastoon lähetettiin Er.P 25. Tämä tapahtui 12. 6. 44. Seuraavana päivänä tilanne 15.D:n oikeassa sivustassa alkoi muodostua yhä uhkaavammaksi. Vihollisen painostus kasvoi aamusta lähtien Erven pataljoonaa vastaan. Päivän kuluessa kehittyi kiivaita taisteluja, kun vihollinen hyökkäsi ja Erven pataljoona iski vastaan pisteen 161 maastossa. Koko pataljoona joutui kiivaisiin taisteluihin. Pataljoonan yhteydet naapureihin katkeilivat ja erämaahan syntyi aukkoja, joista vihollisia tunkeutui suomalaisten selkäpuolelle, myös Erven pataljoonan molemmin puolin. Tilanne oli kriittinen varsinkin haavoittuneiden taaksepäin siirron kannalta tiettömässä korpimaastossa. Niinpä Erve sai 13. 6. illalla käskyn vetäytyä Kuusimäen maastoon tehtävänä estää edelleen vihollisen läpimurtoyritykset.

Lentotiedustelu oli todennut vihollisen keskittävän verestä armeijakuntaa Termola—Kekrola -suuntaan.

Kun armeijakuntien rajaerämaassa toimivien joukkojen yhteydet vihollisen etenemisen takia katkesivat omaan divisioonaansa ja niiden yhtenäinen johtaminen alkoi vaikeutua, määrättiin 14. 6. aamupäivällä erämaan varmistus 15.D:n tehtäväksi. Tämän johdosta kenraalimajuri Hersalo määräsi evl K. A. Laaksosen johtamaan erämaassa erillisinä toimivia Er.P 25:tä ja III/JR 48:aa. Kun Laaksonen saapui taistelualueelle, tilanne oli vihollisen voimakkaiden hyökkäysjoukkojen etenemisen takia muodostunut niin vaikeaksi, ettei yhtenäisestä johdosta tullut mitään. Pataljoonat olivat erämaassa hajallaan ja ilman yhteyksiä. Kumpikin taisteli enemmän omaan laskuunsa, mutta tehtävänsä mukaan kokonaisuus päämääränään eli 15.D:n oikean sivustan suojaaminen mahdollisuuksien rajoissa.

14. 6. klo 18.00 majuri Kuusisen komentama Er.P 25 oli vetäytymässä VT-linjalle Kirjosaloon.

13.-14.6. välisenä yönä majuri Erven oli pakko ylivoimaisen vihollisen painostamana jättää pisteen 161 maasto. Mutta hän otti sen vielä vastaiskulla takaisin. Saatuaan sen jälkeen käskyn vetäytyä Kuusimäen tasalle rinnan idempänä vetäytyvien joukkojen kanssa maj Erve ryhtyi 14. 6. aamulla suunnittelemaan pataljoonansa siirtämistä Kuusimäkeen. Klo 7.00 vihollinen ryhtyi kuitenkin hurjaan hyökkäykseen murtautuen pataljoonan joukkojen läpi. Pataljoona joutui perääntymään, taistellen Kuusimäen pohjoispuolelle, jonne se asettui asemiin klo 10.30. Pian vihollinen aloitti silläkin vahvoin voimin hyökkäyksensä, ja pataljoona sai puolen tunnin taistelun jälkeen vetäytyä Salosavotan pohjoispuolella olevan tienhaaran maastoon. Tässä maastossa, jonka Er.P 25 oli juuri jättänyt ilman taistelua, taisteli Erven pataljoona III/JR 48, entinen I/JR 27, vielä koko sen päivän. Iltaan mennessä pataljoonan tilanne oli muodostunut erittäin kriittiseksi. Vihollinen oli katkaissut sen pohjoispuolella Kirjosaloon johtavan tien samoin kuin itäpuolella Maaselkään johtavan tien. Myös Korpikylään johtava tie oli poikki. Vihollisen työajan päätyttyä tilanne rauhoittui sen verran, että Erve sai irroitetuksi pataljoonansa taistelusta ja käski sen pienempinä ryhminä vetäytymään koilliseen Suur-Kaljalan suuntaan. Siellä pataljoona tapasi omia joukkoja. Siellä Erve sai käskyn siirtää pataljoonansa 18.D:n reserviksi Ritakankaan maastoon.

Vihollisen lähestyessä VT-asemaa 18.D:n lohkolla oli alettu aseman miehitys. Niinpä Er.P 28 oli siirretty Taipaleesta ja määrätty divisioonan oikeanpuoleiseksi pataljoonaksi ns. Lipolan lohkolle ja sen Miettilän alalohkolle. Pataljoonaa komensi maj Larinen. Reservinään divisioona piti edelleen maj Erven pataljoonaa.

Pataljoonan viestijoukkueeseen kuuluva, Kangasalan mies, jonka nimi jäi tuntemattomaksi, kertoi Salo Savotan ajoista seuraavaan tapaan: »Se tapahtui kesällä 1944, ehkä kesäkuun kymmenennen päivän paikkeilla, kun pataljoona äkkiä heitettiin Savottaan. En tiedä, miksi juuri meidät sinne tyrkättiin, mutta sen tiedän, että kovat olivat ajat siinäkin taistelussa. Saatiin yksi vankikin, joka kertoi meitä vastassa olevan mm. yhden kranaatinheitinrykmentin. Totta se iivana varmasti puhuikin, sillä kranaatteja satoi taivaan täydeltä koko taistelun ajan. Sivustamme olivat vetäy-

tyneet. Siinä joukossa taisi vähän vetäytyä omiammekin, koska todettiin pataljoonan vahvuudeksi vain noin sata miestä. Pataljoonaamme komensi silloin majuri Erve, joka Toiviaisen sairastuttua oli määrätty tehtävään. Itse hän kyllä johti sitä pyyksi pienentynyttä pataljoonaa, mutta ei meistä enää ollut paljoakaan vastusta, koska sivustoiltamme lappasi venäjänpoikia taaksemme. Patruunoita kyllä olisi ollut, kun juuri viime tingassa olimme saaneet autokuorman niitä täydennykseksi. Tuleekin mieleeni äsken täydennyksenä saapuneet savolaisnuorukaiset ja se, miten innokkaasti he ampuivat kivääreillään pitkin kivitietä marssivia vihollisosastoja, joita jatkuvasti virtasi meitä kohden. Tulostakin tietysti syntyi, mutta heidän tulensa vaikutus siinä massassa oli kuin hyttysen pissa valtameressä. Hyvä kun he kuitenkin yrittivät tehdä pahaa.

Sitten lähdimme kaikki vetäytymään. Kuljetimme mukanamme kaikki haavoittuneet, joista osa oli kannettava tilapäispaareilla. Suurin osa kyllä pääsi itse liikkumaan. Joukossa oli mm. luutnantti Viljanen konekiväärikomppaniasta lapaan haavoittuneena. Toiset varmistivat sivustoja, ja niin joukko hiljalleen vetäytyi. Tapasimme suomalaisiakin välillä. Rahkola-niminen siirtoväkeen kuuluva hyvä hiihtäjä oli haavoittunut niin vakavasti, ettei ollut mitään mahdollisuuksia enää tulevaisuudelle. Hakanpään kanssa yritimme vetää häntä pois konekivääritulesta, mutta emme mitenkään onnistuneet. Hakanpään kanssa purimme sitten radioasemamme ja lähdimme toisten mukana. Hakanpää oli rauhallinen kaveri. Kaikki sujui häneltä aina moitteetta ja loistavasti. Mutta Rahkola täytyi suureksi suruksemme jättää vihollisen tallattavaksi. Tapaus on painanut mieltäni vielä vuosia sodan jälkeenkin. Nyt helpotti kun sain sen kertoa julkisesti.»

»Pataljoonamme siirryttyä kesällä 1944 Rautuun pääsin vuorolomalle Mänttään. Mutta en ehtinyt viettää läheskään koko lomaani, kun sain käskyn palata nopeasti joukko-osastooni Rautuun. Lomani aikana toimi viransijaisenani ltn E. Helminen.» Näin aloitti kapt L. Viljanen joka toimi KKK./III/JR 48:n päällikkönä. Hän jatkoi: »Päästyämme Rautuun pataljoona oli lähetetty rintamalle, jonne oli kiireesti pyrittävä. Meitä oli useampia lomalta palanneita. Saimme kuorma-auton, millä matka jatkui. Muistini mukaan ajettiin ensin Raasulin tietä, sitten yli Rajajoen, missä taisteluja käytiin korpimaastossa vanhan rajan vihollispuolella. Iltamyöhällä saavuimme perille. Sekä pataljoona että sen kiväärikomppanioille

alistetut joukkueeni olivat erämaassa hyvin hajallaan. Yksi joukkueeni oli hakatulla linjalla, jonne jäin. Vasta seuraavana päivänä sain yhteyden toisiin joukkueisiin.

Aamulla näimme äsken mainitulla linjalla vihollisen lähestyvän asemiamme noin kilometrin päässä. Partioitiin ja odotettiin tilanteen kehittymistä. Oli 13. päivä, mutta oliko perjantai? Sitä en muista. Kuitenkin päivä oli pahaenteinen. Taistelut puhkesivat joka puolella. Kun maasto paikoin oli hyvin aluskasvillisuuden peitossa, vihollispartiot pääsivät helposti taaksemme, koska miehityksemme oli hyvin harva laajassa korpimaastossa. Iltamyöhällä sain käskyn mennä pataljoonan komentajan luokse. Pari tuntia siinä keskusteltiin ja suunniteltiin. Tänä aikana vihollisen toiminta voimistui. Erillisiä osastojamme alkoi vetäytyä etulinjasta estääkseen joutumasta saarroksiin. Niinpä meidänkin oli pakko vetäytyä taakse hakatun linjan suunnassa.

Vihollinen painosti. Me pistimme vastaan. Ja taas vetäydyttiin. Olimme Kivitien tuntumassa. Komentajamme maj Erve käski pataljoonan rippeet taas puolustukseen tienristeysmaastoon karttasana Novajan maastoon. Takaamme tuli korpimaastossa toimiva maj Toivion pataljoona. Toivio oli ratsulla ensimmäisenä. Hän kertoi menevänsä vielä eteenpäin ja suuntaavansa sitten Suomea kohden. Ilmoitimme vihollisen olevan aika voimakkaana etumaastossa, mutta Toivio jatkoi estelystämme huolimatta. Ei kestänyt montakaan minuuttia, kun edessämme alkoi kiivas taistelu. Jälkeenpäin kuulin mm, että maj Toiviokin pelastui tästä helvetistä nipin napin tekeydyttyään jo välillä kaatuneeksikin.

Odottelimme asemassamme. Kuljulan komppania oli vasemmalla ja muut rippeet vähän edessä hallitsevammalla kukkulalla. Hetken kuluttua vihollinen alkoi etenemisensä kauhealla metelillä suuntanaan Kuljulan komppania. Tällöin Erve päätti antaa vihollisen edetä sivustaamme ja tehdä sitten vastaiskun sen sivustaan. Niin myös tapahtui. Iskumme tuli viholliselle täydellisenä yllätyksenä. Vihollinen meni täysin sekaisin ja lähti pötkimään pakoon. Olimme voittaneet meille tärkeätä aikaa.

Olimme tietämättämme menossa pahaan satimeen. Takanamme oli luja venäläinen piikkilankaeste. Nopeasti siihen tehtiin aukkoja ja näin turvattiin vetäytymistie edelleen. Näiden aukkojen kautta vetäydyttiin vihollisen alkaessa painostaa uudelleen vereksin voimin.

Sekä henkilö- että aineelliset tappiot komppaniassani olivat suuret tämän korpisodan aikana. Kymmenen konekivääriä oli jäänyt korpeen, kaksi oli jäljellä ja toisestakin vain varsinainen kivääri. Henkilötappioista muistan selvästi luutnanttien Hiekkalan ja Saarelan kaatumiset. He toimivat joukkueenjohtajina komppaniassani. Alipäällystö ja miehistötappioita oli myös, mutta nimiä en enää muista. Sen kuitenkin muistan, että tilapäiset paarit jouduttiin tekemään viidelle haavoittuneelle, jotka sitten kannettiin korpien kautta useita kilometrejä omien puolelle. Itsekin haavoituin lapaani, mutta sitomisen jälkeen pääsin vaivoin itse kävellen poistumaan muiden haavoittuneiden mukana. Luutnantti Helminen jatkoi taas komppaniani päällikkönä. Yhdeksi joukkueenjohtajaksi määräsin vääpeli Paavolan. Yhtenä joukkueenjohtajana jatkoi edelleen reipasotteinen ltn Lasse Salja.

Kun sitten pääsimme pataljoonan rippeinä noin 300 metrin päähän omista tulevista puolustuslinjoistamme, siellä oltiin erittäin varovaisia. Vaikka olimme huutoäänen päässä, he eivät laskeneet meitä lähemmäksi. Se oli maj Br Vikin käsky, jota etulinja noudatti. Mukana oli myös kapt Siukosaari. Lopuksi hän sai yksin luvan mennä ja vasta myöhemmin pääsivät muut. VT-linjalla olevat miehet eivät enää uskoneet omia joukkoja olevan linjansa edessä.»

Vääpeli T. Paavola, joka sota-ansioittensa perusteella myöhemmin ylennettiin ilman upseerikoulua vänrikiksi, kertoi surullisen kuuluisaksi tulleesta Salo Savotan taistelusta seuraavaa:

»Sinne meidät käskettiin soiseen korpeen ja rämeiseen maastoon pidättämään vihollisen etenemistä. Sain määräyksen mennä sulkemaan erään metsäkannaksen kahdella konekiväärillä. Pelottava hiljaisuus vallitsi paikassa sillä hetkellä. Mutta meillä oli siksi selvä tuntuma vihollisen toimintaan, että tiesimme vihollisia vilisevän joka puolella: edessä, sivustoilla ja todetusti takanakin. Tunnelma ei suinkaan ollut korkealla, kun vihollisen lisäksi mieltä painoivat märkä metsä ja sateinen sää.

Luutnantti Himottu joukkueineen varmisti meidän kk.miesten kanssa metsäkannasta. Siinä ihmeteltiin, mitä tästäkin kahinasta tuleman pitää. Silloin lähetti tuli tuomaan meille vetäytymiskäskyn, koska pelättiin meidän joutumista saarroksiin. Käsky toteutettiin mielihyvin ja nopeasti. Menimme muun pataljoonan yhteyteen. Meitä ei ollut paljon koolla, koska pataljoonan miehitys oli

hyvin laajalla korpialueella. Kapteeni Salokangas siinä järjesteli meitä asemiin erään mäen töyräälle.

Lähellämme oli nupukivillä päällystetty tie. Kuulin selvästi, kuinka siellä vedettiin useita pyörillä liikkuvia konekivääreitä pitkin tietä. Ilmoitin tämän Salokankaalle. Hän käski minun koota itselleni miehiä ja mennä kyttäämään tien varteen. Otin mukaani kymmenkunta miestä ja menimme sitten tienviereen kyttäämään. Äänet lähestyivät, ja juuri kun viholliset saapuivat sopivan ampumamatkan päähän, yksi miehistämme juoksi hermostuksissaan yli tien. Venäläiset huomasivat tämän, huusivat stoi ja minä karjasin »tulta». Vihollisporukka hajaantui ja osin tuhoontui. Mutta uusia tuli, ja alkoi kova komentaminen venäjäksi. Meillä ei ollut mahdollisuutta taistella, mutta kolme konekivääriä me siitä sieppasimme mukaamme. Ne täytyi kuitenkin myöhemmin jättää korpeen.

Menimme toisten luo. Siellä oli useita haavoittuneita mm. käsivarteensa haavoittunut kapt L. Viljanenkin, jalka poikki ammuttu stm Hippeläinen sekä vatsaansa haavoittunut pataljoonan komentajan lähetti stm Takala. Päätettiin hyvän sään aikana lähteä mitä epävarmimmalle perääntymistielle. Porukka jaettiin kahtia. Olin siinä joukossa, jossa oli pataljoonan komentaja majuri Erve sekä heitinjoukkueen johtaja ltn P. Turkka lähettinsä kanssa. Tehtiin viidet tilapäispaarit, Viljanen käveli itse. Tulimme vanhalle peltoaukealle, jonka ojat kasvoivat tiheätä pensaikkoa. Edellämme kulki alikersantti Vääräniemi Mäntästä. Hän huomasi venäläiset aivan viereisellä saralla. Vääräniemi otti hurjat hypyt vasemmalla olevan rinteen taa ja onnistuikin pelastautua. Saman rinteen taa suuntasimme muutkin ja meidänkin onnistui pelastua. Haavoittuneiden kantajat käskettiin lähtemään heti matkalle ja muut jäivät suojaamaan. Tulitettiin sen kun irti saatiin. Sitten ltn Turkka sanoi jäävänsä lähettinsä kanssa seuraamaan tilannetta ja muut jatkoivat matkaa. Noin tunnin kuluttua Turkka saavutti meidät ja sanoi vihollisia olleen vähintäin komppanian.

En enää muista aikaa, mutta meidän korpivaelluksemme kesti useita tunteja, ennen kuin olimme selvillä vesillä. Matkalla tapasimme ainoastaan vihollisia, joita meidän oli pakko kaikin keinoin väistellä.

Matka jatkui. Emme enää tavanneet vihollisia mutta kylläkin omia hajanaisia porukoitamme. Tultiin tielle. Haavoittuneiden onneksi tuli tiellä vastaan meikäläinen auto, jota ajoi tuttu mies, Vai-

nio Yläneeltä. Hän otti haavoittuneet ja vei heidät lähimmälle JSp:lle.

Loppumatkalla löytyi tien varsilta poisheitettyjä selkälaukkuja, joissa oli vähän korviketta ja leipääkin. Koskaan ei korvike ole maistunut paremmalta, kuin silloin korpivaelluksemme loputtua.»

Näin kertoi vänrikki Paavola, joka silloinkin toimi joukkueen johtajana, koska vakinainen johtaja ltn Hiekkala oli kaatunut samoissa korpitaisteluissa.

Kapt M. Siukosaari toimi edelleen alkuperäisen komppaniansa päällikkönä. Komennettavana ei ollut kuitenkaan enää 3./JR 27 vaan 11./JR 48. Käsikirjoitusta laatiessani maj M. Siukosaari luki Salo Savotan taisteluita kuvaavat upseerien, aliupseerien ja miesten kertomukset.

»Kaikki he puhuvat totuuksia», Siukosaari lausui. »Mutta sitä en ole ymmärtänyt, enkä ymmärrä vieläkään, miksi juuri meidän pataljoonamme heitettiin tähän erämaan kolkkoon hullunmyllyyn. Jos kenrmaj Pajari olisi ollut edelleen divisioonamme komentajana, emme olisi varmaankaan joutuneet siihen valmiiksi sekoitettuun soppaan vieraan divisioonan alueelle.»

Seuraavassa Kuhmalahden miehet kertoilevat Salo Savotasta.

»Olimme levänneet keväällä 1944 parisen viikkoa VT-linjalla ja tehneet linnoitustöitä. Kun sitten vihollisen suurhyökkäys alkoi, meidät siirrettiin Salo Savotan suureen korpimaastoon. Siellä joukot olivat vähän sekaisin. Joka puskasta huudettiin ryssäksi ja Suomeksi »kädet ylös». Aina ei tiennyt kumpaan puoleen huutaja kuului. Niinpä muistini mukaan sattui sellaistakin, että joskus tuli omiakin ammutuksi. Miehiä oli vähän ja suuria aukkoja oli aina meikäläisten välissä. Vihollinen oli joka puolella, edessä ja takana. Haavoittumisiakin sattui. Kaikkein vaikeinta oli saada haavoittuneet kuljetetuiksi pois vaarallisilta alueilta. Heidän kantamisensakin vähensi taistelijain määrää. Mutta jokainen haavoittunut tuotiin pois. Oli hyvä, että päästiin pois siitä kavalasta korvesta.

Vähin erin tultiin takaisin VT-linjalle. Mutta siellä oli vähällä käydä hullusti. Linnoituspataljoonan miehet aikoivat väkisin suolata meidät linjojensa eteen. Pataljoonan komentajana VT-linjalla oli kapteeni Br. Vikki, jonka mänttäläiset hyvin tuntevat. Hän oli antanut kovat ohjeet miehilleen, liian kovat ohjeet. Vihdoin päästiin sen verran yksimielisyyteen, että saimme lähettää kaksi mies-

tä ilman aseita heidän puolelleen tutkittaviksi. Sitten vasta tämä harmi oli poistunut.

Kova oli korpivaelluksemmekin. Siellä komennettiin venäjäksi ja suomeksi. Eräskin huuto kuului: »Konekivääri pataljuun eteenpäin». Sitä emme tietäneet, oliko se petos vai tosi komento. Me vain väistelimme. Jääkärijoukkueemme kulki edellämme. Välillä otimme asemat ja lepäsimme. Sitten taas taistelimme. Menimme taas pohjoiseen päin. Haavoittuneita tuli aina lisää.

Kaikki Kuhmalahden miehet olivat yhtä mieltä, että oli munaus, hölmön tölmäys, koko Salo Savotan sota. Se ei ollut miesten vika, vaan korkeiden johtajien virhe. Kourallinen miehiä oli suurella korpialueella. He olivat lopen uupuneita miehiä. Tuntui, kuin sinne olisi lähetetty ensin ryhmä jostakin komppaniasta, sitten joukkue toisesta, sitten komppania kolmannesta pataljoonasta ja sitten laajalle korpialueelle pari pataljoonaa, joilla ei ollut yhtenäistä johtoa. Yhteydet eivät pelanneet, ja hajalla olevat osastot olivat poissa komentajien käsistä.

Sitten tultiin Lipolan mutkaan. Arvo Niemen vihkiloman piti alkaa juuri. Mutta siitä ei tullut mitään. Divisioonassa sitä ei myönnetty, vaikka asia oli jo ennakolta sovittu. Luutnantti Jussila ajoi voimakkaasti Niemen loma-asiaa, mutta sekään ei auttanut. Vaikka hän saattoi todistaa morsiamen odottavan määrättynä päivänä, johon oli enää hyvin vähän aikaa. Pataljoonamme siirrettiin sitten Valkjärvelle. Sielläkin Jussila vielä yritti Niemen vihkilomaa, mutta divisioonan herrat eivät sitä antaneet. Luutnantti Jussila pelasti sen vuoksi morsiamen ja sulhasen vaikeaksi muodostuneen tilanteen. Hän sai jonkun portaan kautta lähetetyksi sähkeen Kuhmalahdelle, jossa sanottiin, ettei sulhanen nyt voi tulla vihille. Mikä tunnelma sekä Niemelle että morsiamelle ja koko sukulais- ja tuttavapiireille.

Valkjärveltä vetäydyttiin taistellen pohjoiseen päin. Olimme Salmenkaidan maastossa neljän tien risteyksessä, jossa oli marssitauko. Istuimme ja hoidimme jalkojamme. Arvo Niemi kaivoi selkälaukustaan tupakkalaatikon ja sanoi: »Hääni tai vihkimiseni pitäisi alkaa 10 minuutin kuluttua. Kaikki tänne, ja vedetään hääsauhut.»

Sähke Kuhmalahdelle oli tullut samana päivänä, kun häät piti olla.

Komppania marssi Talia kohden. Oli häätunnelma, sillä kaikilla miehillä paloi häätupakat.

Pääkertojana tässä niinkuin Salo-Savotan jutussakin oli Kalle Syrjänen, joka oli Siukosaaren taistelulähetti.

Seuraavan kertoi ylikersantti Lauri Marttala Kuhmalahdelta:

»III/JR 48 oli kesäkuun puolivälissä alistettuna Hersalon divisioonan JR 57:lle ja taisteli Salo-Savotan korpimaastossa melko sekavissa ja kehnoissa olosuhteissa. Samoihin aikoihin pataljoonaansa palaavat lomalaiset ja toipumislomalaiset sekä komennuksilla olleet ohjattiin eri opaselimien kautta Lipolan mutkan maastossa olevaan kokoontumispaikkaan, missä oli koossa muutaman kymmenen miestä. Täällä joukossamme oleva ltn E. Helminen sai 15.D:n operatiivisen osaston päälliköltä majuri Somerkarilta käskyn muodostaa miehistä tiedustelupartio. Sen tehtävänä oli edetä rajan suunnassa Lehtokylään ja ottaa selville, onko kylä vielä omien hallussa. Paluumatkalla sen piti vielä tehdä vihollisele mahdollisimman paljon vahinkoa. Lähdön piti tapahtua puolenpäivän aikaan ja paluu noin klo 17.00. Kaikilla oli aseistuksena konepistoolit.

Helminen kysyi vapaaehtoisia. Ilmoittautuneita oli heti kymmenkunta. Mutta lähtö viivästyi, koska kaikilla ei ollut määrättyä aseistusta ja konepistooleja piti lainailla. Se tuotti vaikeuksia. Lähtö tapahtui vasta noin klo 14.00.

»En muista kaikkia mukaan lähtijöitä. Partiossa olivat ainakin stm V. Lehtinen Kangasalta ja Toivo Saarikko Sahalahdelta. Siinä oli krh- ja konekiväärimiehiä, mutta onneksi konepistooli oli kaikille jonkin verran tuttu ja kaikkien luottama paras partioase.

Pioneeripataljoonan opas vei meidät VT-aseman edessä olevan miinoitetun murroksen läpi ja sitten matka jatkui kartan mukaan. Sahalahden korpraali Toivo Saarikko painui heti tunnustelijaksi, ja eteneminen alkoi. Edessä oli noin kahdeksan kilometrin taival oletettuun ja matkalla todettuun vihollisen selustaan.

Uudenkylän suunnasta kuului maantien suunnassa kolinoita, mutta emme saaneet selville, olivatko ne omien vai vihollisten. Tavoitteenamme oli Lehtokylä, jonne saavuimme noin klo 17.00, jolloin käskyn mukaan jo piti palata. Kylässä näkyi vähän liikettä ja me menimme lähemmäksi maantietä metsän kautta. Päästyämme noin 50 metrin etäisyydelle tiestä näimme lähestyvän vihollisen

pakettiauton, jossa oli kaksi miestä. Helmisen avaama yhteinen tulenavaus tapahtui juuri, kun auto oli kohdalla. Miehet putosivat kuorman päältä, mutta auto lisäsi kaasua ja pääsi läpi.

Juoksimme tielle. Mutta samassa tuli toinen auto aivan lähelle. Nähtyään edessä olevan näyn se pysähtyi. Helminen komensi »kädet ylös». Mutta miehet painuivat lujaa pois tieltä Lehtokylän suuntaan.

Helminen käski sitoa nopeasti käsikranaateista nipun. Lehtinen sytytti sen ja työnsi auton pellin alle. Kuului rysähdys, ja autosta nousi heti sankka savu. Auto roihui tulimerenä.

Samassa tien suunnasta alkoi kuulua telaketjujen kolinaa.

— Korkea aika lähteä, seuratkaa, sanoi Helminen.

Noin kilometrin juostuamme alkoi takaa kuulua konepistoolien ampumista.

Paluu tapahtui tämän jälkeen hyvin nopeasti. Matkalla ohitimme leiriytyneen vihollisptaljoonan ilmoittamatta itseämme. Päästyämme VT-linjalle olimme useita tunteja myöhässä sovitusta paluuajasta, jota Helmisen mukaan ei olisi saanut määrätäkään. Olisi pitänyt määrätä ainoastaan paikka, josta ylitämme puolustuslinjan. Niinpä saimme omien tulta niskaamme, onneksi ilman vahinkoja. Kova huuto auttoi. Perillä olimme noin klo 22.00

Puhelimitse Helminen teki ilmoituksen Somerkarille, joka oli erittäin tyytyväinen partion toimintaan. Hän sai tietoonsa parhaiten partiossa kunnostautuneiden nimetkin ja lupasi palkkiot heille. Mutta vielä tänäkin päivänä ne on saamatta.

Helminen kiitti miehiä erinomaisen hyvästä suorituksesta.

Saarikon Toivo ei ollut kovinkaan iloinen. Ylittäessään kaikessa kiireessä matkalla ollutta riukuaitaa, repesivät hänen housujensa persmukset niin, että ne olivat kuin pikkupojan klaffihousut ja lepattivat kuin ajokoiran korva. Tästä muilla oli paluumatkalla ja perillä iloa kaiken vakavuuden päälle.

»En enää muista, oliko se Vaski Savotan vai Salo Savotan aluetta, johon pataljoonamme oli kovalla kiireellä lähetetty, mutta aikamoista korpea se joka tapauksessa oli», kertoi silloin korpraalina taistelulähetin tehtäviä hoitanut alikersantti Tauno Ahola. »Sen muistan, että minut käskettiin jonkun vieraan porukan komentopaikalle Toiviaisen pataljoonan yhteyslähetiksi. Olikohan kulunut päivä tai pari siitä, kun pataljoonamme oli painunut korpimaastoon, jossa heti joutui koviin taisteluihin, kun kuulin vieraan poru-

kan adjutantin ilmoittaneen, että kaikille etulinjan joukoille on annettu irtaantumiskäsky. Ilmoitin adjutantille lähteväni varmistamaan, että käsky on mennyt perille myös meidän pataljoonaamme. Tähän adjutantti vastasi, että sinne on turha lähteä. Ei siellä enää ketään ole. Jonkinlaisen sisäisen pakon johdosta lähdin kuitenkin pyöräilemään omiin kavereihin päin ja ensin pataljoonan töpinään. Pataljoona löytyi, ja se taisteli laajalla alueella. Löytyi myös sen komentaja. Mutta komentaja ei ollut maj Toiviainen vaan joku vieras majuri. Kerroin hänelle irtaantumiskäskystä, mutta hän vastasi, ettei mitään irtaantumiskäskyä ole tullut eikä hän tällaisella käskyllä lähde.

Pyöräilin taas pataljoonan töpinään. Siellä sattui olemaan pataljoonamme adjutantti ltn Jussila. Kerroin hänelle tapahtuneen. Jussila sanoi: »Uusi komentajamme maj Erve ei vielä taida tuntea sinua,» Mutta hän käski toimitusjoukkueen ja kuormaston heti lähtemään. Miten olisikaan käynyt töpinän puljun, ellei Jussila olisi toiminut. Pyysin Jussilaa kääntymään uudelleen Erven puoleen asiassa.»

Hyvä taistelulähetti on tietomies vielä yli 30 vuoden kuluttuakin. Niinpä Aholakin kertomuksensa jatkuessa totesi Salo Savotan taistelujen mielettömyyden ja vaikeuden. Hän totesi myös, että kapteenien Siukosaaren ja Kuljulan tilanteenarvioimisten johdosta pataljoona alkoi vetäytymisensä viimeisellä mahdollisella hetkellä. Silloin tiestö oli jo vihollisen hallussa ja vetäytyminen oli suoritettava useita tunteja kestäneenä vaikeana korpivaelluksena. Lopuksi Ahola mainitsi: »Näin alikersanttina sallittaneen minun sanoa yli 30 vuoden kuluttua, että uusi komentajamme menetti näissä korpitaisteluissa suuren osan alaistensa luottamuksesta.»

Maj Erven puolesta haluan tähän lisätä, että hän 15.D:lle alistettuna pataljoonana oli saanut tehtävän, joka oli mahdoton suorittaa.

— — —

16. 6. 44 klo 16.00 III AK sai käskyn irroittaa heti 18.D:n joukot etulinjan tehtävistä tarkoituksena siirtää ne Viipurin läheisyyteen Ylipäällikön reserviksi.

III AK halusi todennäköisesti viivytystehtäviensä helpottamiseksi käyttää vielä näitä irrotettavaksi käskettyjä joukkoja ja

määräsi kenr maj Paalun vielä asettamaan III/JR 48:n Valkjärven länsipuolelle viivitysasemaan. Er.P 28 käskettiin käymään viivytystaistelua Kauksamon—Nirkkolan -tien suunnassa. Aamutunneilla 17. 6. muutettiin käskyä siten, että Rajajääkäripataljoona 2:sta ja Er.P 25:stä muodostettiin osasto Avela. Sen tuli vetäydyttyään Valkjärven seudun viivytyslinjan kautta taakse asettua vuorostaan puolustukseen Punnusjärven—Vuoksen -kannakselle turvatakseen 18.D:n joukkojen siirtymisen Salmenkaidan alueelle. Siellä tämän divisioonan orgaaniset osat oli asetettava kenraalimajuri Paalun käyttöön kuljetusta varten ylipäällikön käskyn mukaisesti Viipurin maastoon.

Näin on tullut kuljetuksi osittain samoja seutuja, joita kolme vuotta sitten mentiin toiseen suuntaan. Osat ovat vaihtuneet.

— Silloin oltiin jatkuvasti silmät kohti vihollista. Mutta näin paluumatkalla, kun vielä on joskus kiirekin, on huono kulkea takaperin. Täytyy kääntää tuo kauniimpi puoli viholliselle, sanoi matkassa koko ajan ollut Vilppulan mies.

19.6. 44 alkoivat divisioonan kuljetukset kohti Viipurin maastoja.

Taistelun jymy kuului mahtavana etelästä. Se lähestyi jatkuvasti.

20. 6. määrättiin Larisen pataljoona varustelutöihin Leitimojärven itärannalle.

Taistelun jymy lähestyi lähestymistään.

Seuraava kertoja on korpraali Erkki Vilpas, joka haavoittui jatkosodan ensi rytinöissä ja toipumisensa jälkeen vuonna 1942 hänet määrättiin ensin sotavankileirille vartiomieheksi. Sieltä hän anomuksiensa perusteella pääsi taas rintamajoukkoihin, kapteeni Visan tykkikomppaniaan ampujaksi. Samalla hänet nimettiin tykkiryhmän varajohtajaksi. Siellä hän taas haavottui.

»Asemasota oli sellaista jatkuvaa pikkuvihaa. Vihollispesäkkeitä roiskittiin rikki ja tykki oli minusta tarkempi kuin kivääri. Kranu osui just eikä melkein. Vähän partioitiinkin, mutta pääasiassa tuettiin kiväärimiesten partioita.

Vuoden 1944 vetäytymisvaihe oli yhtä roisketta ja mylläkkää. Näin äkkiä tulee mieleeni tapaus vetäytymisen alkuvaiheista. Olimme silloin Viisjoen takana. Makailin lataajani kanssa jossakin korsupahasessa. Tykillä oli vartiossa komppanian päällikön lähetti. Tykki alkoi ampua. Paikalla oli myös kapt Visa. Kysyin: »Mikä hä-

tänä?» Sain kuulla, että edessä olevassa metsikössä oli havaittu vihollisen vahvahko partio. Kapt Visa käski minun istua tyynylle ja lataajani paikoilleen. Sain suunnan, mihin on ammuttava ja käskyn ampua niin nopeasti, kuin voin. Kranu pantiin putkeen, mutta huomasin sen olevan panssarikranaatin. Huomautin Visalle, miksi käytettiin panssarikranaatteja, eikö mieluummin sirpalekranaatteja. »Voi perkele, ammuimmeko me panssareilla», Visa sanoi. Muutettiin tietysti ammuslajia ja vetelin sinne 30-40 kranaattia että metsä ja maasto roikuivat. Tulos oli hyvä. Vihollinen oli aivan hiljaa. Siinä oli paikalla muitakin upseereita ja kiitoksia sain kaikilta mm ltn Rikamalta ja Porkalta.

Omat vetäytyivät paraillaan etumaastosta. Eräs vääpeli tuli tykille ja vihollispuolelle johtavasta tiestäkin noin 150 metriä oikealle osoittaen sanoi, että siellä on vihollisia. Koska tiesin edessä olevan vielä omia, mm oman komppaniamme rykmentin kanuunajoukkueen (RK) vääp N. Kellarin johdolla, vaadin varmaa tietoa siitä, onko siellä vihollisia. Samassa ltn Rikama antoi jo tulikomentoja ja aloin ammunnan. Läheltä piti, ettei tullut vahinkoa, sillä samalla tien suunnassa alkoi näkyä omien RK ryhmien vetäytyminen. Kellarin porukka siellä vetäytyi. Kellari lausui »huulen». Hän sanoi, että piti vähältä ettemme kääntäneet putkia meihin ja alkaneet paahtaa. Vastasin myös huulena, että sitten vasta olisit saanut silmillesi ja lujaa. Onni oli siis mukanamme.»

— — —

Miltä elämä tuntui vihollisen suurhyökkäyksen alkaessa Osasto Haanterässä, jossa ainoana alkuperäisenä yksikkönä taisteli rykmenttimme esikuntakomppania, siitä lyhyt jäähyväiskatsaus.

Kirjailija Jukka Tyrkkö, Saksasta SS miesten mukana kotiutunut valistus- ja tiedoitusupseeri oli toivomuksestaan päässyt tuttujen miesten joukko-osastoon, osasto Haanterään. Hän kirjoitti sodanaikaisissa muistiinpanoissaan venäläisten suurhyökkäyksen alkuvaiheista mm seuraavasti:

»Oli pidetty »pikku vihaa» jo lähes kolme vuotta, oli vartioitu, partioitu, purnattu ja käyty »kinossa» sekä vähän väliä lapsia lukemassa, oli tehty puhdetöitä, syöty lakritsia ja piikkilankasoppaa.

Alkoi tapahtua. Lännen tukema venäläinen työnsi selkäänsä saanutta saksalaista armeijaa edellään Suomenlahden eteläpuolella.

— Älähän nyt sinäkään Kalle ole enää niin hiien hullu, kyllähän sen nyt jo näet että se perkele tulee ja pian tuleekin. Ja kai se paree onkin...! Päästään ainakin kotio, jos sitten elävänä päästään.

Eversti Haanterän komentopaikka sijaitsi kaksikerroksisessa talossa Kuokkalassa. Valistustoimistomme vähän taaempana kauniin rantatien varrella.

Kesäkuun 9. päivän valjetessa oli kolkko herätys. Roikina ja räiske kasvoi kasvamistaan. Lentokonelautat peittivät taivaan ja auringonkin ja maataistelukoneet riehuivat teiden suunnissa kuin ampiaiset, tiet pölisivät ja koko maailma ryskyi.

Selvä on — »se» oli alkanut...

Nyt näytti myös Kronstadt luontonsa. Täydellä laidalla se apulinnakkeineen tulitti koko lohkoamme selustaa myöten ja sai helppoihin maaleihin heti täysosumiakin. Ennen näkemätön ja kokematon kranaattisade myös maarintamalta käsin kertoi vihollistykistön paljoudesta. Pommilaivueita tuli jatkuvana virtana, kaasivat kuormansa niskaamme ja palasivat taas kuormattaviksi. Kaikki sodan julmat karusellit pyörivät ympärillämme. Kun vihollisen jalkaväkihyökkäyskin edessä oli jo täydessä käynnissä ja sen valtavat massat painuivat asemiamme kohden, ei enää voinut eroittaa yksityistä räjähdystä muulloin kun pommin tai kranaatin räjähtäessä aivan lähellä. Kaikki oli yhtä huminaa. Suomalaiset sotilaat vetäytyivät, päästäkseen pois hornan kattilasta. Itsesäilytysvaisto toimi.

Vihollisen odotettu suurhyökkäys elämän ja kuoleman kannaksella oli alkanut...

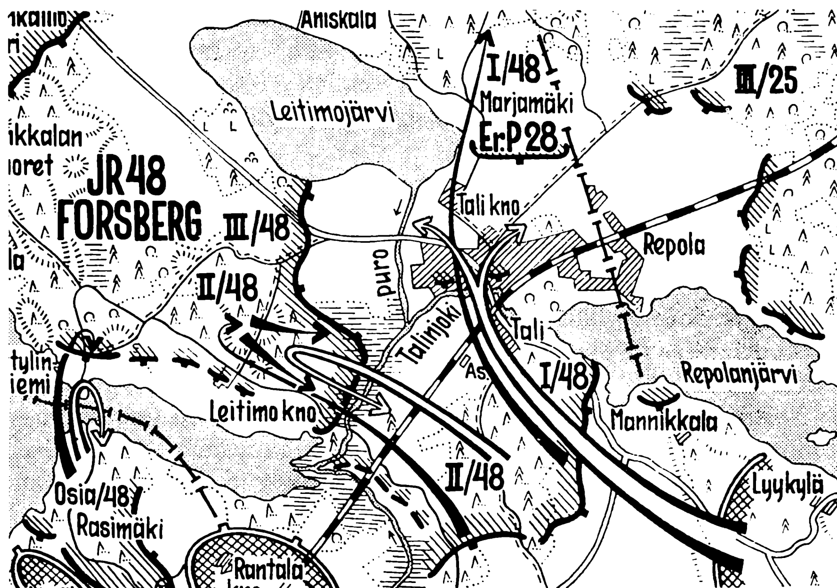
Iltaan mennessä olimme mekin vetäytyneet Terijoen kirkon tienoille. Sieltä teimme komentajan luvalla ltn Jorma Kyyhkysen kanssa viimeisen visiitin Kuokkalaan. Meiltä oli jäänyt valistustoimistoomme papereita jotka oli pelastettava. Onnistuimme pääsemään perille.

Etumaiset vihollispanssarit möyrysivät jo entisen varusvarastomme luona, mutta sen jalkaväki oli vielä vähän taaempana. Kyyhkynen konepistooleineen varmisti. Rikoin suojaisan ikkunan ja sitten sisään. Olimme onnistuneet pelastamaan mm rykmenttimme marssin nuotit.

Evl Inkisen kotitalo nousi savuna verenkarvaiselle taivaalle.»

22. 6. 44 taistelivat JR 48:n I ja II pataljoonat Repolanjärven lounaispuolella. Vihollisen valtava painostus pakoitti ne kuitenkin vetäytymään edellämainittuna päivänä siten, että I P hajalle lyötynä vetäytyi Er.P 28:n puolustuslinjan läpi Leitimojärven itäpuolitse Talinmyllyn suuntaan. Siellä se sekä suurten tappioittensa että vihollisen hurjan kranaatti- ja panssarimyllyn ryminässä oli tullut myös henkisesti lyödyksi. Ev Forsberg käski II P:n pääosin ottamaan asemat Leitimojärven ja Kärstilänjärven kannakselle.

Leitimojärven eteläpuolelle oli myös siirretty III/JR 48, entinen Toppolan ja Kivelän I/JR 27. Näin olivat rykmenttimme entiset pataljoonat taistelujen polttopisteessä. Surumielin on kuitenkin tunnustettava, etteivät pataljoonat henkilökuntiinsa nähden olleet enää entisensä. Pirkka-Hämeen miesten pataljoonat olivat melkein kertaalleen jo tapetut tai vaikeasti haavoitetut, kuten eräs näissä taisteluissa vielä mukanaollut sotamies sanoi. Täydennystä pataljooniin oli tullut eri puolilta Suomea henkilötäydennys- ja koulu-

Tilanne TAlissa 22. 6. 44.

tuskeskusten kautta. Mutta perinteittensä mukaan pataljoonia oli edelleen pidettävä Pirkka-Hämeen pataljoonina.

Mainittakoon, että III/JR 48 oli tätä ennen jo määrätty vastahyökkäykseen Rasinmäessä sekä onnistuneen hyökkäyksen jälkeen Rasinmäen hallussapitoon. 22. 6. klo 16.15 18.D:n komentaja määräsi pataljoonan Leitimojärven eteläpuolelle.

23. 6. 44 vihollisen painostus alkoi voimakkaammin kuin missään jatkosodan aikaisessa taistelussa. Se kohdistui pataljoonia vastaan Leitimojärven molemmin puolin. Taistelu aaltoili eteen ja taakse. Vastaiskuilla JR 48 otti takaisin, mitä se oli viholliselle joutunut luovuttamaan. Vihollisen tykistön tulijyrä vyöryi jatkuvasti pataljoonien asemiin, mutta asemat kestivät. Onneksi vihollinen ei tehnyt ylitöitä tai sanottaisiinko yötöitä aivan samassa tahdissa kuin päivällä. Saatiin vähän henkäistä ja siirtää haavoittuneita taaksepäin sekä huolehtia patruuna- ym. huollosta.

Päämajan käskystä Ihantalan ja Talin suuntaan oli siirretty Aunuksen kannakselta 17.D ja 11.D oli siirtymässä. Etulinjan joukot olivat taisteluissa kuluneet ja väsyneet. Niinpä ev Forsbergille alistettiin III/JR 13 ja kahden TykK:n osia. Samalla hänet määrättiin ottamaan III/JR 48:n asemat Leinjärven eteläpuolella. III/JR 48 siirtyi ensin lepoon Hiih-Kallion rotkoihin, mutta määrättiin jo klo 16.30 lähtemään maastoitse Talinmyllyn tasalle reserviksi sinne suunnitellun tukilinjan varustelutöihin.

Samana iltana Er.P 28 sai vahvistuksekseen 11.TykK:n. Reservinä sillä oli nyt taisteluissa heikoksi pienentynyt III/JR 48, jossa oli ainakin osa tuttuja miehiä.

Painostus Er.P 28:n asemia vastaan oli taukoamaton ja jatkuvasti kiihtyvä. 24.6. aamusta lähtien vihollinen suoritti ankaran tykistö- ja panssaritulen lomassa hyökkäyksiä noin komppanian voimin. Klo 18.30 tuli voimakkain hyökkäys erittäin murhaavan tykistövalmistelun jälkeen. Sitkeiden vastahyökkäysten jälkeen vihollinen työnnettiin III/JR 48:n osavoimin klo 23.00 mennessä kaikkialla puolustusaseman eteläpuolelle. Tappiot molemmin puolin olivat erittäin suuret ja ainakin suomalaiset joukot uupuneita, uupuneempia kuin kolme vuotta sitten Uupuneessa. Taisteluvahvuus oli laskenut yhteen kolmannekseen määrävahvuudesta. Pataljoonat olivat kutistuneet lähes komppaniaksi. Tästä huolimatta ei divisioona vaihtanut muualta siirtyneitä vereksiä voimia Er.P 28:n tilalle.

18.D:n puolustusryhmitys 23-25. 6. 44.

25. 6. alkoi sama uudelleen. Pataljoona oli kuin Hornan tulikuumassa helvetissä. Klo 6.30-7.30 oli sellainen tulimylly pyörimässä, jota ei todennäköisesti yksikään Suomen armeijan pataljoona tätä ennen ollut saanut kestää. Ensin oli valtava tykistötuli lentopommituksineen. Sitten seurasivat raketinheittimien (Stalinin urkujen) iskut koko puolustusalueelle ja heti sen jälkeen lähtivät lukuisat raskaat ja puoliraskaat panssarit vyörymään asemia kohden tulittaen koko lähestymisajan tykeillään ja konekivääreillään niin valtavasti, ettei sellaista rakoa juuri löytynyt, mistä olisi päänsä ja aseensa mies nostanut torjuntaan. Se oli kauhea hetki. Panssarit ja niitä seuraava jalkaväki olivat asemiemme kimpussa. Kutistuneet komppaniat yrittivät viimeiseen asti estää vihollisen jalkaväen pääsyä asemiimme. Tykistömme jauhoi asemien etumaastoa tehden murhaavaa jälkeä. Mutta uusia hyökkäysaaltoja tuli jatkuvasti vihollisen puolelta. Er.P 28 ei pyynnöistään huolimatta saanut vahvennusta. Vielä jäljellä olevat eheät miehet taistelivat kuin ilvekset. Kaikkien aseiden yhteisellä tulella lyötiin lähestyvät massat alas. Ne ryömivät kuitenkin lähemmäksi ja lähemmäksi, nousivat ja rynnistivät. Ne olivat Venäjän armeijan aatelia, Kaartin Armeijakuntaan kuuluvia kovia sotureita. Uusia tuli jatkuvasti. Tätä massaa vastassa oli Suomen armeijan sitkeän pirkkahämäläispataljoonan uupuneet rippeet.

Entistä Turkan pataljoonaa johti tunnollisuudestaan tunnettu sotilas ja taistelija majuri E. Larinen. Pataljoona otti jopa vastaiskullaan erään tärkeän tukikohdan takaisin viholliselta. Mutta lopulta lähes saarroksiin joutuneena sen oli pakko irtaantua asemistaan ja vetäytyä hajaosin pohjoiseen päin. Pataljoona oli tehnyt sen, mikä käsitykseni mukaan ei monellekaan pataljoonalle olisi niissä olosuhteissa ollut mahdollista. Sitä ei voitu tuomita taistelutahdon puutteesta eikä kunniattomuudesta sen paremmin kuin tehtävän täyttämättä jättämisestäkään. Se oli kestänyt vielä paljon inhimillisen katkeamisrajan ohitsekin, ja siihen ei moni joukko pysty. Vaikka pataljoonan oli pakko peräytyä, se oli käsitykseni mukaan suorittanut tehtävänsä korkeimman arvosanan ansaitsevasti.

Kunnia kaikille näissä taisteluissa mukanaolleille. Kaikki olivat kovissa paikoissa. Olihan vastassa valtava ylivoima sekä sotilasmassaan että sotakalustoon ja -materiaaliin nähden. Vihollisarmeijoille oli annettu tehtävä, johon heidän komentajansa kunnianhi-

moisesti pyrkivät. Olipa eräällä vangiksi joutuneella upseerilla lopullisena tavoitteena Helsinki.

Näiden taistelujen jälkeen käytiin vielä monia ratkaisutaisteluja Talin ja Ihantalan maastoissa ehkä edelläkertomani taistelun veroisiakin. Oli kuitenkin havaittu, että Er.P 28 antoi edellä kertomassani taistelussa kaikkensa, sekä verensä että henkensä. Moni sankarihauta oli saanut lisää ristejä kotisuomessa. Moni sotilas oli uhrannut itsensä Suomen vapauden alttarille.

Se oli Er.P 28:n viimeinen kunniakas taistelu. Seurasi lepoa ja pataljoonan täydennys rintaman takana. Sodan viimeiset asemasodan luontoiset vaiheet pataljoona oli etulinjassa.

Sodan loppuvaiheissa ErP 28:n komentajana toiminut majuri Eero Larinen kertoo Talin taisteluista:

»Kun Er.P 28 oli siirtynyt Taipaleesta VT-asemaan ja kun se eteni Korpikylässä, taisteli vielä tässä vaiheessa evl K. Breitholtzin komentama Er.P 6, joka pian vetäytyi asemiemme läpi. Kun vihollinen ei sitä kuitenkaan välittömästi seurannut, lähetin ltn Haakin johtaman upseeripartion Korpikylään. Se pääsi aina kylän reunaan saakka ja totesi sen jo osittain miehitetyksi. Partioretki uusittiin seuraavana päivänä. Mutta nyt partiomme sai kosketuksen jo asemiemme etumaastossa. Nyt vihollinen oli myös aloittanut asemiemme pehmittämisen tykistöllään ja maataistelukoneittensa toistuvilla ilmapommituksilla. Niistä pataljoona selvisi poteroissaan kuitenkin suhteellisin pienin tappioin. Eräät hajanaiset hyökkäysyritykset oma tykistömme hajoitti alkuunsa jo asemiemme

Majuri Eero Larinen

etumaastossa muutamilla naulan kantaan osuneilla keskityksillään.

Oli vahinko, että pataljoona sai irtaantumiskäskyn juuri silloin, kun se oli alkanut tottua puolustusasemaansa. Asemista oli kaiken lisäksi luovuttava, vaikka edessämme ollut vihollinen ei siihen pakoittanutkaan. Se oli harmin paikka, mutta käsky oli käsky. Henkilökohtaisesti lisäharmikseni paloi vielä henkilöautoni moottori kiinni heti irtaantumisen tapahduttua Kauksaman ja Nirkkolan välimaastossa. Siksi minun oli jalkauduttava juuri, kun liikkeellä olevan pataljoonan johtaminen olisi edellyttänyt komentajalta hyvää liikkuvuutta.

Pataljoona sai Talin maastoon päästyään täydennystä. Pääsimme pian käsiksi varustelutöihin Lyykylänjärvi — Leitimojärvikannakselle, jossa ei ennestään ollut mitään varustuksia. Pataljoonan etulinjassa vasemmalta lukien työskentelivät komppania Bärlund Markkinapellon tukikohdassa ja komppania Similä Marjamäen tukikohdassa. Komppania Häyrinen oli reservinä Talin Myllyn pohjoispuolella. Komentopaikkani oli kukkulan takarinteessä Talin myllystä noin 200 metriä etelään. Ei kestänyt kuitenkaan kauan, kun saimme ensimmäiset terveiset lähestyvältä viholliselta sekä ilmasta että tykkitulen muodossa, vaikka taistelu Talin aseman maastosta oli vasta alkamassa.

Ikäväksi yllätykseksenisain myös divisioonan esikunnalta käskyn 21. tai 22.6 luovuttaa komppania Häyrinen edessämme taistelevalle majuri Heinolle vastahyökkäystä varten Talin asemalle, jossa oli tapahtunut murto. Vastus oli siellä kuitenkin liian kova ja Häyrinen ei onnistunut täysin saavuttamaan tavoitettaan. Komppania lyötiin takaisin suurin johtaja- ja miehistötappioin. Se oli kunniakkaasti yrittänyt suorittaa sille tällä kertaa ylivoimaista tehtävää. Näin oli myös Er.P 28:n taistelukunto Talissa kokenut ensimmäisen vakavan fyysisen ja varsinkin henkisen menetyksen. Komppania Häyrisen taisteluarvo pataljoonan reservinä oli nyt matalimmillaan ja olisi kipeästi tarvinnut riittävän toipumisajan. Sitä vihollinen ei valitettavasti meille suonut.

Pian vetäytyi myös majuri Heino haavoittuneena Talin maastosta komentopaikkani kautta taakse ja pataljoonamme alkoi nyt olla polttopisteessä. Räiskyi vähän kaikkialla. Omat ja vihollislentäjät vuorottelivat. Tykistö oli molemmin puolin toiminnassa. Tulenjohtopäällikköni kertoi, että pataljoonan kaistalle voitaisiin saada tar-

vittaessa jopa kahdenkymmenenyhden oman patteriston tuli. Tukea tuntui siis olevan. Mutta pian alkoi taistelu kantaa myös veroansa. Tykistön tulenjohtopäällikön ilmoitettiin kaatuneen. Kesti jonkun ajan, ennen kuin uusi mies saatiin tilalle. Samoin sain jo 23.6. tiedon, että viestiupseerini, ltn Yrjölä oli haavoittunut kuolettavasti sirpaleesta Talin myllyn maastossa. Emme ehtineet keskustella vielä tarpeeksi yhteyksistä. Samoihin aikoihin sain myös ilmoituksen kapteeni Similältä, että oma tykistötuli kohdistuu osittain omiin asemiin ja on jo aiheuttanut tappioita. Useiden selvitysten jälkeen asia korjautui.

Puolustussuunnitelma ja asemien varustaminen etulinjasta taaksepäin oli myös jo mielessäni hahmoittunut. Olin antamassa käskyä asiasta esikuntani upseereille keskentekoisessa komentokorsussani lähellä sen vielä avointa oviaukkoa, kun vihollisen kranaatti osui aivan oviaukon ulkopuolella olevan pitkän kannon päähän. Sirpaleet löivät korsuun sisälle ja siihenpä käskynantoni päättyi. KKK:n pääll. kapt Vuorenrinne, adjutantti vänrikki Hollo ja muistaakseni tied. ups haavoittuivat sekä lisäksi joukko viestimiehiä, lähettejä ja tj. päällikkö. Kun haavat oli sidottu ja potilaat evakuoitu, olin komentopaikalla kahdestaan pataljoonan pastorin kanssa. Olin suunnitellut saada varustustyöt puolustasemassa käyntiin kapt Vuorenrinteen johdolla voidakseni itse paremmin omistautua etulinjan komppanioitten taistelun johtamiseen. Tässä vaiheessa minulle alkoi myös varmistua käsitys siitä, että vihollisen raskaan tulen suunnattomasta voimasta ja asemiemme heikosta varustelutasosta johtuen liikkuvien reservien käyttö puolustusasemassa oli muuttumassa mahdottomaksi. Sen vuoksi puolustuksen tulisi rakentua aseman syvyyteen porrastetuille tukikohdille ja oman torjuntatulen tehokkaaseen käyttöön. Tähän tähtäsi myös minulle 23.6. illalla ilmoittautuneen 11. Tyk.K:n määrääminen asemiin metsäkannakselle Markkinapellosta luoteeseen, josta se voi saada vihollisen panssarit tulensa alle jo Talin laajoilla aukeilla. Siten se samalla tukisi etulinjan väsyneen jalkaväkemme asemissa pysymistä.

Illansuussa 24.6. kapt Bärlund ilmoitti Markkinapellon tukikohdasta, että vihollinen on osittain pääsemässä sisään komppanian puolustusasemaan ja että hän on itse haavoittunut. Lähetin hänelle vahvistukseksi ainoan käyttökelpoisen reservini, ltn Honkaniemen johtaman jääkärijoukkueeni. Joukkueen suoritus oli ripeä ja

tehokas. Saimme jälleen asemat haltuumme, mutta se maksoi paljon. Muiden mukana kaatui jääkärijoukkueeni urhea johtaja. Näin oli tukikohta edelleen vailla johtajaa. Sain kuitenkin pian tämän jälkeen vahvennusta kapt Kuljulan (III/JR 48) ilmoittautuessa komppanioineen käyttööni. Hän sai Markkinapellon tukikohdan johtoonsa. Tarkastin hänen kanssaan komppanian etulinjan asemat vielä samana iltana tulitoiminnan hieman rauhoituttua. Komentopaikalle palattuani käyttööni ilmoittautui vielä kapteeni Martti Siukosaari komppanioineen (III/JR 48). Määräsin komppanian siirtymään komentopaikkani edessä olevan harjanteen länsipuolitse kapteeni Similän johtaman Marjamäen tukikohdan taakse. Sen piti kaivautua sinne ja valmistautua tukemaan asemistaan Marjamäen tukikohdan puolustusta. Minusta kuitenkin tuntui, että enempää Kuljula kuin Siukosaarikaan tuskin ennättivät tarpeeksi eläytyä pataljoonan taistelutilanteeseen, ennenkuin vihollisen hyökkäys seuraavana aamuna entistä vielä paljon voimakkaampana alkoi. Näihin aikoihin olin myös saanut komentopaikalleni käyttööni ltn Tantun, josta minulle oli taistelun viime vaiheessa suurta hyötyä.

Yö 24-25.6. tuntui poikkeuksellisen hiljaiselta edellisen päivän rytinän jäljiltä. Olin itse kieltämättä väsynyt. Aamutuimaan tulitoiminta räjähti kuitenkin taas valloilleen entistä valtavammalla voimalla. Yhteydet katkesivat hetkessä. Yritykset saada läheteillä yhteyttä etulinjaan eivät onnistuneet. Reservikomppaniasta (Häyrinen) ei kuulunut komentopaikalle ketään. Ei kestänyt kauan ennen kuin komentokorsun katosta paistoi päivä läpi kranaattien repimistä aukoista. Uusi tykistön tj. päällikkökin oli murskaantunut kuoliaaksi poterossaan.

Kun pataljoonan rippeet (n. vajaa kolmannes) lopuksi kokoontuivat muutaman kilometrin päässä etulinjasta, kävi mm. ilmi, että komppania Similä oli joutunut saarroksiin Marjamäen tukikohdassaan ja murtautunut sieltä ulos. Samoin ilmeni, että kapteeni Kuljula oli joutunut tulemaan ulos betonisesta kellarista ja siirtymään pois kesken vihollisen tulivalmistelun, kun heiltä alkoi loppua siellä ilma vihollisen raketinheitin tulen vuoksi. Samaten kapteeni Häyrisen oli ollut pakko todeta, ettei hänen komppaniansa ollut vielä toipunut toimintakykyiseksi aikaisemman kohtalokkaan vastahyökkäyksensä jäljiltä.

Pataljoona koki Talin taistelussa kovia ja ruhjoutui pahasti ny-

kyaikaisten sotakoneitten epäinhimillisessä puristuksessa. Mikä oli taistelun hyöty maamme puolustukselle, jääköön muiden arvosteltavaksi. Minä puolestani joka tapauksessa teen kunniaa sotilailleni.»

Näin kertoi majuri Eero Larinen, nykyinen everstiluutnantti.

Kansa taisteli-lehdessä E. Niemelä kirjoittaa Ihantalasta taistelujen tauottua:

Vaiennut laulu, tykkien jyly,
maiseman kuva on synkkä ja tyly.
On taloista jäljellä kekälekasat,
murretut uunit ja autiot takat.
— Täällä leimusi lieskoina viha.

Rykmentin kranaatinheitinkomppaniasta (13./JR 27) oli rykmentin hajoitusvaiheessa tehty 28.Erillinen Kranaatinheitinkomppania (28.Er.KrhK). Komppaniaa oli heitelty vähän sinne ja tänne pienempiin kahinoihin. Mutta kovimpaan, rohkenisin sanoa koko jatkosodan kovimpaan taisteluun komppania joutui kesäkuussa 1944 Talin ja Ihantalan kuuluisissa ratkaisutaisteluissa. Alunperin II P:n krh-joukkueeseen vapaaehtoisena tullut stm Unto Hieta oli nyt upseerikoulun käynyt ja jo luutnantiksi ylennetty sotilas. Hän kertoo Talin taisteluista seuraavaa:

»Tali oli jo menetetty. Etulinja kulki Talin länsipuolella olevan aukean pohjoisreunassa metsämaastossa. Olin 28.Ek.KrhK:n tulenjohtajana. Tulenjohtopaikka sijaitsi Leitimon kartanon kohdalla tien pohjoispuolella pienellä kumpareella. Tilanne siinä vaiheessa oli vielä melko rauhallinen. Oli vain tavallista etulinjan tulitoimintaa. Ihmettelin, kun jalkaväkeä virtasi Leitimon kartanon tietä ja maastossakin ohitsemme melko suurissa ryhmissä. Ohitseni kulki tuntematon luutnantti. Kysyin häneltä, mikä on tilanne. Hän vastasi, että rykmentin komentopaikalta on tullut käsky pataljoonan vetäytymisestä. Tilanne tuntui ihmeelliseltä. Otin heti puhelimitse yhteyden komppaniamme päällikköön kapteeni Laalahteen. Selvitin tilanteen kertomalla jalkaväen vetäytymisestä. Tiedustelin, mitä meidän on tehtävä. »Ette te mihinkään vetäydy», Laalahti sanoi. Kun sanoin viimeisen jalkaväkiosaston jo ohittaneen meidät, hän käski meidän tulenjohtajienkin vetäytymään. Vetäydyimme peltoaukeaman pohjoisreunaan, jossa taas otin yhteyden rykmen-

tin komentopaikalle, jossa komppanianpäällikkömme oli. Puhelimessa ei nyt ollutkaan Laalahti vaan rykmentin esikuntapäällikkö. Hän melkoperäisellä rintaäänellä karjahti, että mitä helvettiä siellä oikein tapahtuu. Selitin hänelle tilanteen ja hänen jyrkkä käskynsä oli:

»Ottakaa vetäytynyt komppania komentoonne ja lyökää vanjat takaisin.»

Komensin aivan oudon jalkaväkiporukan ketjuun, mikä tapahtui erittäin ripeästi. Lähdin juoksemaan entisiä asemia kohden yli peltoaukeaman ja huusin miehille että nyt näin päin. Koko toimintaan ei kulunut kuin muutama minuutti. Koko ketju lähti rynnimään sinne, mistä äsken olivat perääntyneet. Pyrittiin yli peltoaukean, jonka syvyys oli noin 250 metriä. Mutta päästyämme noin puoliväliin saimme vastaamme vihollisen kivääritulta. »Maahan»-huuto, ja sitten painun takaisin puhelimeni luo. Pyysin kranaattitulta vihollisasemaan ja sitä tuli myös onneksemme. Kun tuli-isku oli tullut: »ylös ja päin».

Se tepsi. Pääsimme nopeasti vihollisen kimppuun melkein yllättäen vihollisen. Vasta metsämaastossa alkoi todellinen kähinä ja vilske. Mutta täysin yllätetty vihollinen ei pystynyt edes kunnon taisteluun, vaan pakeni suin päin pitkin metsikköä. Juoksin Leitimon kartanon tietä huudellen käskyjä ja ohjeita molemmin puolin tietä hyökkääville miehille. Tien laidassa oli kiviaita. Kun ohitin kiviaidan pään, tien laidassa oli ojassa kolme vanjaa, jotka avasivat konepistoolitulen minua kohden, mutta onneksi huonolla menestyksellä. Hyppäsin kiviaidan taakse suojaan. Samassa tuli käsikranaatti yli aidan joka räjähti. Se särki karttalaukkuni ja repi pukuani, mutta ihoni oli ehyt. Tuli toinen käsikranaatti. Silloin halusin ainakin yrittää. Hyppäsin konepistoolilla ampuen yli aidan ja suolasin vanjat ojaan. »Ellei tapa, tulee itse tapetuksi», ajattelin. Tämä sodan lakipykälä oli tapauksessani nähdäkseni parhaimmillaan. Jos olisin jäänyt makaamaan, olisin varmasti pian kuollut.

Hyökkäys jatkui reippaasti. Tulin tien varressa olevan pitkän halkopinon päähän. Näimme sen toisessa päässä olevan vastassa konepistoolimiehiä. Tapahtui nopea tilanteen arviointi. Mutta sen aikana vanjat vetäytyivät muutamia metrejä. Jatkoimme. Hetken päästä saavutimme etulinjan poterot, joista miehet olivat lähteneet livohkaan joko vihollisen aikaansaaman virheellisen käskyn

tai väärinkäsityksen takia. Tilanne ei siihen pakottanut vähääkään.

Sinne jätin komppanian päällikköineen ja annoin luutnantille yhtä lujan käskyn asemissa pysymisestä, minkä olin saanut rykmentin esikuntapäälliköltä aseman takaisin ottamiseen.»

Ihmeellisintä kertojan mielestä oli ensinnäkin se, ettei hän tuntenut ainoatakaan miestä komppaniasta, jonka vastaiskun hän johti. Ja komppaniassa ei ehkä ollut ainoatakaan miestä, jotka olisivat tunteneet luutnantti Unto Hiedan, silloisen komppaniansa päällikön.

Kapteeni Unto Hieta (silloin luutnantti) jatkoi: »En varmaankaan liiottele, kun mainitsen että tälle metsätaipaleelle, jonka läpi hyökkäsimme ja joka oli ehkä vähän yli kilometrin leveä, jäi ainakin sata kaatunutta vihollista ja paljon kalustoa: norsupyssyjä, radiot kiviin rikkinäisiksi lyötyinä, paljon konepistooleita ja kivääreitä. Pako oli vihollisella ollut silmitön. Sen kai aiheutti meidän hurjaakin hurjempi päälle menomme. »Päin, päin» kuului rynnäkköhuutomme. Se kuului vain noin 25 minuuttia. Sinä aikana oli isku viety läpi. Miehet olivat erinomaisia sotilaita, ryntääjiä. Mutta miksi he ennen vastaiskuamme perääntyivät? Oliko komppanian päällikkö tehtävänsä tasolla?»

Eräs ikäväkin puoli asialla on. Ottiko se luutnantti, joka antoi miestensä perääntyä, itselleen ansiot vastahyökkäyksestä? Miksi luutnantti U. Hieta ei saanut edes suullista kiitosta toiminnastaan, vaikka hän ja vain hän henkilökohtaisella taidollaan ja urheudellaan pelasti vaikean tilanteen kääntämällä sen suomalaisille mitä edullisimmaksi. Hän aiheutti viholliselle suurta mieshukkaa, samalla kun vastaiskukomppanian tappiot samassa vastaiskussa olivat Hiedan tietojen mukaan ainoastaan kaksi kaatunutta. Näitä asioita on kirjoittajan mielestä syytä kysyä.

Vai oliko asia yksinkertaisesti niin, että erillistä komppaniaa ei muista kukaan muussa kuin käytössä. Kovinpaan paikkaan vaan, koska »omat» miehet tällöin säästyvät. Se on yleistä, vaikka tässä tapauksessa käytettiinkin sattumalta vain yhtä erillisen komppanian miestä, pätevää upseeria, joka sattumalta tai paremminkin sotilastaitojensa puolesta säästi henkensä. Tähän asiaan olen tarttunut muuallakin sekä tässä että aikaisemmissa kirjoissani siksi, että alistettuja ja erillisiä pataljoonia ja komppanioita komentajat sodissamme käyttivät yleensä säälimättä. Kovinpaan paikkaan

vaan. Siitä seuraa kovimmat tappiot. Sitten reserviin nuolemaan haavoja ja taas vastahyökkäykseen.

Virallinen sotahistoria ei kerro siitä, mitä kapteeni Hieta edellä kertoi, muuta kuin mainitsemalla pataljoonan ottaneen takaisin sen mitä rykmentti oli menettänyt sillä järvikannaksella, mistä Hieta kertoi. On joka tapauksessa varmaa, ettei kyseesä ollut mainitun rykmentin III pataljoona, koska sen miehistön pääosa oli saman pitäjän poikia kuin Hietakin. Siinä olisi kyllä löytynyt tuttuja tusinoittain molemmin puolin.

Tuntuu siltä, että edellinen kertomus tapahtui aikana, jolloin vihollinen vasta keskitti voimaryhmäänsä Taliin ja sen lähimaastoihin ja samalla suoritti väkivaltaisia tiedusteluhyökkäyksiä komppanian ja vajaan pataljoonan voimin.

Seuraava kapteeni Hiedan kertomus on jo Leitimojärven ja Kärstilänjärven välisen kannaksen kovimpien taistelujen päiviltä. Hieta kertoo näin:

»Kaksi kolme päivää myöhemmin jouduin siirtymään uuteen tulenjohtopaikkaan Tali—Portinhoikka -tien varteen tulenjohtajaksi. Etulinjassa oli silloin majuri Pulkkisen pataljoona. Olimme tutut upseerikouluni ajoilta, jolloin hän oli komppanianpäällikkönäni. Kävin ottamassa yhteyttä hänen komentopaikallaan. Mieleeni on jäänyt erittäin hyvät räiskäleet, joita sain silloin mahani täyteen. Se oli näissä oloissa kuin paras jouluateriani. Maj Pulkkinen kertoi, ettei hänen pataljoonastaan ole jäljellä upseeristoa kuin yksi tai kaksi. Toinen heistä oli luutnantti Helme kotipitäjästäni Orivedeltä, hyvä tuttavani. Kun tulin takaisin tj paikalle, Jussi Helme tuli tarinoimaan. Mutta viitisen minuuttia sen jälkeen tuli Helmen miehet kertomaan sen tosiasian, ettei hyvä lapsuudentuttavani ole enää meidän elävien joukossa. Oli tullut täysosuma hänen poteroonsa. Näin kertoivat surusanoman tuojat.

Seuraavana päivänä muistini mukaan tapahtui vanjojen murto järvikannaksella ja koko kannas joutui vihollisen haltuun. Konkkalan mäki menetettiin. Tähän aikaan olin tykistön tulenjohtueen kanssa yhdessä. Tykistön tulenjohtajana oli silloin vänrikki Salokangas, Kangasalan poikia. Meillä oli yhteinen potero. Sää oli melko kurja. Poterossa oli vettä ja ilmassa terästä, kumpaakin runsaasti. Roiske ja rytinä täyttivät ikäänkuin koko maailman. Vihollinen kärräsi uusia putkia asemiin. Telaketjujen kolina oli alituista. Kova ilma oli tulossa, vielä nykyistä kovempi. Ajattelin, että jos

vielä lisätään terästä ilmaan, siellä tapahtuu varmasti kolareita. Aamulla sitten heräsimme poterossamme sellaiseen keskitykseen, etten löydä sanoja sen kuvailemiseen. Koko Talin aukeiden eteläinen laita oli putkivalkeain yhtenäisenä tulimerenä. Kaiken kaliberiset putket oli ajettu etulinjaan ja sieltä sitä tuli sodan musiikkia. Suorasuuntaustykkien ja panssarivaunujen putkien takaa löivät moniputkisten Stalinin urkujen suuliekit julman näköisesti yläviistoon ilmoihin. Konkkalan mäki, jossa silloin puolustuslinjamme olivat, oli yhtenä mylläkkänä. Kalliotkin ikäänkuin vapisivat. On vaikeata käsittää, että sellaisessa mylläkässä yksikään elävä olento säästyisi. Mutta ihmeiden aika ei ainakaan silloin vielä ollut ohi.

Kun räiske oli kestänyt useita tunteja, jylinä vähän hiljeni. Lähdimme katsomaan, miltä elämä näytti noin 30 metrin päässä olevassa etulinjassa. Linja oli täysin tyhjä. Eräästä poterosta löysimme yhden haavoittuneen miehen. Hän oli Suomen ruotsinkielisiltä alueilta eikä kyennyt puhumaan sanaakaan suomen kieltä. Etulinjamme oli tyhjä. Sitävastoin vihollisen koko aukean levyinen ketju eli ensimmäinen hyökkäysaalto lähti juuri tulemaan viistosti etuvasemmalta asemiamme kohti. Vanjoja oli kylki kyljessä. He etenivät kyynärpäätuntumassa ja ampuivat lonkalta sen minkä kerkisivät. Etulinjassa olimme ainoastaan me, pieni tulenjohtojoukko. Muualta hyökkääjiä kohden ei ammuttu laukaustakaan. Mutta kun meillä kaikilla oli konepistoolit aseina, yritimme estää vihollisen hyökkäystä. Sade, muta, hiekka ja kura olivat kuitenkin saattaneet konepistoolimme sellaiseen kuntoon, ettei niistä tahtonut saada laukausta irti muuten kuin napauttamalla laukausten välillä asetta vähän kantoon, että seuraava patruuna meni piippuun. Saimme ammuttua muutamia aukkoja ketjuun. Mutta hetken kuluttua ketju saavutti metsän reunan, ja kohta oli viholaisia pensaat täynnä. Ei ollut muuta mahdollisuutta kuin lähteä takaperin. Siellä me viisi kuusi miestä sitten luovimme vihollisen joukossa ja pääsimmekin hetken kuluttua heistä eroon. Vanjat saattoivat tykistöllään hyvin tehokkaasti jalkaväkensä hyökkäystä. Kun meikäläiset liikkuivat parvissa, oli kauheaa nähdä, miten vihollisen kranaatit aiheuttivat rumaa jälkeään näissä perääntyvissä joukoissa.

Erittäin ikävää oli se, että tässä vaiheessa toistui talvisodan tilanne sikäli, ettemme saaneet tykistö- emmekä raskasta krh-tulta useista pyynnöistämme huolimatta kranaattiakaan niihin moniin erittäin lihaviin maaleihin, joihin sitä pyysimme. Se oli onneksi

ohimenevää, sillä myöhemmin tilanne siinä mielessä kyllä korjaantui.»

— — —

Rykmentin tykkikomppanian vaiheista on ensinnä mainittava, että sen nimi muuttui rykmentin lopullisesti hajotessa. Sodan loppuvaiheissa komppania totteli 46. TykK:lle annettuja käskyjä ja määräyksiä. Komppanian päällikkönä toimi edelleen kapteeniksi ylennetty Erkki Visa, sodan alusta sen loppuun asti komppaniassa heilunut sotilas. Miehistön runko oli edelleen Pirkka-Hämeen suojeluskuntapiirin alueelta, mutta täydennysmiehiä oli saapunut muualtakin.

18.5. 44 komppania luovutti viimeisen rantavarmistusosuutensa Suomenlahden rannalla. 19.5. 44 eversti Haanterä sanoi hyvästit komppanialleen.

20.5. komppania kuormattiin Terijoella junaan. Juna vislasi veturi Viipuriin päin. Mutta vähin erin suunta muuttui niin, että ruokailtiin Antreassa. Matka jatkui Käkisalmen kautta Raudun asemalle, jossa purkaus tapahtui. Raudusta edettiin marssien etulinjaan 19. Pr:n alueelle ja siellä heti »vitjaan». Etulinjassa oli kaksi joukkuetta. Tykki oli Susisaaressa, toinen Katariinan harjulla, kolmas saman harjun eteläpäässä ja neljäs Sairakan lohkolla.

Oli hiljasta — hiljaisempaa kuin entisillä lohkoillamme. Välillä vähän harjoiteltiinkin ja paranneltiin asemiamme.

Sitten alkoi kuulua. Meillä oli edelleenkin hiljaista, mutta kauempaa oikealta alkoi 9.6. 44 kuulua kaukainen jymy meille asti. Samalla vilkastui tykistötulikin oikealla olevan naapurimme lohkolla.

— Tiesinhän minä, että sieltä se hyökkää, sanoi Nokian mies.

— On se hyvä, ettei tuon jyrän alla tarvitse olla, vastasi kaveri.

— On meilläkin joskus onni, todistettiin.

— Kyllä se meidänkin vuoromme vielä tulee, moni ajatteli.

14.6 yksi tykki vedettiin ensimmäiselle viivytyslinjalle Sirkiänsaari — Metsäpirtti. Seuraavana päivänä muut irtaantuivat jalkaväen mukana.

Näinä päivinä sateli käskyjä ja taas uusia. Vetäännyimme nopeasti, vaikkei vihollista juuri tavattu. Olimme 17.6 Valkjärven

maastossa, tutussa joukossa, entisessä Toppolan pataljoonassa, joka nyt oli III/JR 48 ja sen komentajana oli majuri Erve. Samana päivänä tuli käsky siirtyä Mälkölään. 18.6 tuli käsky siirtyä Viipurin liepeille Talin maastoon. Siellä oli ensin osilla varmistettava Talin aseman maastossa. Pääosan piti siirtyä Portinhoikan tienhaaran pohjoispuolelle, jonne aseman seudun varmistusjoukkuekin tuli 19.6 illalla.

Samana päivänä komppania sai 12 panssarinyrkkiä.

Komppania oli nyt alistettuna JR 6:lle.

20.6 kapteeni Visa sai rykmentinkomentajan käskyn perustaa panssarintorjuntakeskus Portinhoikan maastoon. Sen tehtävänä oli pitää auki Portinhoikan tienhaara.

Kapteeni Visa ryhmitti komppaniansa seuraavasti: I joukkue ja lähitorjuntaryhmä olivat tien Portinhoikka — Juustila varressa. Tehtävänä oli varmistaa tie ja samalla olla komppanian reservinä. II joukkue ja lähitorjuntaryhmä olivat Portinhoikan tienhaarasta noin kilometri Taliin päin. III joukkue oli tien Portinhoikka—Viipuri suunnassa. Yksi RK ja kaksi lähitorjuntaryhmää olivat tien risteyksestä kaksi kilometriä Viipuriin päin. Yksi RK oli asemassa tien risteyksessä. Visalle alistettu pion. joukkue luutnantti Seppälän johdolla oli I joukkueen luona. Sen tehtävänä oli valmistua pikamiinoitukseen kunkin lähitorjuntajoukkueen luona. Visa asettui I joukkueen luokse.

22.6.44 JR 48:n komentaja käski kapteeni Visan luovuttamaan pst. keskuksensa 11. TykK:lle. Hän sai tehtäväkseen muodostaa uuden pst. keskuksen Leitimonjärvi — Kärstilänjärvi-kannakselle.

Tällöin Visa ryhmitti komppaniansa seuraavasti: I joukkueen hän käski Perojoen taakse II/JR 48:n lohkolle, II joukkueen Pahalampi — Hiihkallio maastoon ja III joukkueen RK:n Hiihkallion maastoon ja 2. RK:n tien varteen vähän taaemmaksi. Reservinään Visa piti yhden lähitorjuntaryhmän.

Seuraavan yön aikana vihollinen hyökkäsi kaksi eri kertaa voimakkaan tykistövalmistelun jälkeen. Se lyötiin kuitenkin takaisin. Panssareita ei käytetty. Tykistö- ja ilmatoimintaa käytettiin sitä enemmän.

23.6. klo 1.00 III/JR 6 otti vastaan II/JR 48:n asemat. Visan I joukkue ja lähitorjuntaryhmä alistettiin III/JR 6:lle ja ne jäivät edellämainittuihin asemiin.

24.6 oli kova päivä. Vihollisen tykistötuli ja ilmatoiminta olivat

erittäin murhaavaa. Päivän kuluessa vihollinen hyökkäsi kuusi kertaa, mutta kaikki hyökkäykset lyötiin takaisin kaikkien aseiden tulella. Klo 23.00 II joukkue ja lt.ryhmä vaihtoi I joukkueen pois etulinjan kuumuudesta. Vaihto sujui tappioitta.

25.6 klo 1.00 III/JR 13 otti etulinjan vastaan ja Visan II joukkue sekä lähitorjuntaryhmä alistettiin pataljoonalle. Aamuyöllä alkoi tunteja kestänyt vihollisen rumputuli kaikilla aseilla. Sitä seurasi vihollisen hyökkäys. Tällaiseen myrskyyn tottumaton, Syvärin rintamalta juuri Taliin siiretty pataljoona ei alkuunkaan kestänyt puolustusasemissaan, vaan lähti paonomaisesti vetäytymään taaksepäin. Pataljoona painui pakosalle tai oikeammin omaan tuhoonsa, koska vihollinen oli siirtänyt koko massansa ammunnan juuri asemien taakse. Sinne painuivat III/JR 13 tiheät massaparvet suoraan kuolemaan. Tällöin eivät Visan miehetkään voineet montakaan minuuttia tehdä pahojaan vihollisjoukoille, kun heidänkin oli lähdettävä ja jätettävä tykkinsä venäläisille.

Vetäytynyt aseeton joukkue ohjattiin »töpinään» eli komppanian huoltoon lepoon.

Klo 12.30 kapteeni Visa kutsuttiin ev Forsbergin puheille. Tällöin hän sai kuulla, että vihollispanssarit etenevät tietä Tali — Portinhoikka pohjoiseen. Hänen käskettiin estämään eteneminen. Tällöin Visa kiirehti alikersantti Virtasen tykille, joka oli jo tulittanut vihollispanssareita saamatta aikaan vaikutusta osumista huolimatta. Tykki ei pystynyt lujiin panssareihin. Jalkaväki oli silloin jo vetäytynyt siltä korkeudelta ja oli vienyt tykkimiehiäkin mukanaan. Paikalla oli enää yksi aliupseeri ja viisi miestä, jotka jatkoivat vaunujen tulittamista.

Nyt kovahermoinen kapteenimme järjesti tilapäisen lähitorjuntaryhmän ja ryhtyi itse sen johtajaksi. Ryhmään kuuluivat lisäksi ltn Rikamo, Ihatsu ja kaksi sotamiestä. Ihatsu ampui nyrkillä rynnäkkötykkipanssaria, mutta patruuna ei toiminut. Visa yritti samanlaista rumilusta 88 mm nyrkillä. Torniin tuli reikä ja luukku aukeni. Kaksi vanjaa nosti yläruumiinsa näkyviin. Mutta Visa pudotti miehet takaisin konepistoolillaan, ja vaunu jatkoi matkaansa. Visa ampui reiän vielä seuraavaankin rynnäkkötykkiin, mutta vaunu vaan jatkoi matkaansa. Hän yritti vielä saman vaunun takaosaan, mutta pahaksi onneksi ammus koski matkalla puuhun ja räjähti. Sitten panssarinyrkit loppuivat, koska samalla nyrkillä voi ampua vaan yhden laukauksen. Siksi ryhmä syöksyi tien yli, jossa

oli lisää nyrkkejä. Kaikki nyrkit olivat kuitenkin ilman räjäytintä ja iskusytytintä. Tämän vuoksi toimintaa ei voinut jatkaa tyhjin käsin ja ryhmä vetäytyi metsien kautta omille linjoille.

Tällä aikaa oli alikersantti Virtanen touhunut tykillään erittäin kylmäverisesti ja tehokkaasti. Ensinnäkin hän oli tuhonnut vihollisen komentovaunun. Kun vaunu paloi hän ampui siitä poisyrittäneet kaksi miestä. Tämän jälkeen hän oli ampunut 30 kranaatilla T 34-panssarivaunun telaketjun poikki ja tätä auttamaan tulleen Josef Stalinin koko miehistön eli kuusi miestä. Sitten alik Virtanen ampui sirpalekranaateilla panssarin päällä istuvia »panssaridesantteja» ainakin 20 miestä. Kaikkiaan hän oli ampunut tasan 180 laukausta vihollisen niskaan. Molemmin puolin ammuttiin niin paljon kuin ehdittiin. Niinpä Virtasen tykki oli yksin ainakin kymmenen vihollistykin maalina. Kauan ei onni hymyillyt. Lopulta tuli täysosuma tykkiin, joka meni käyttökelvottomaksi. Onneksi hyvät miehet jäivät käyttökelpoiseksi. Niinpä Virtanen vetäytyi miehineen metsän kautta omiensa luo. Tämäkin onnistui, vaikka pensaissa vilisi jo piippalakkejakin..

Päivä oli todennäköisesti TykK:n kovin taistelupäivä koko sodan aikana. Mainittakoon, että mm ltn Porkka haavoittui. Vääpeli Kellari antoi lähtöpassit vihollisen tulenjohtueelle, jonka toimipaikka oli Konkkalan kartanon tornissa.

Komppania jätti näinä kovina päivinä taisteluasemansa vasta sitten, kun ei muuta mahdollisuutta ollut. Jalkaväki oli jo jättänyt silloin asemansa. Sen käsissä ei ollut enää millä taistella, kun aseet olivat loppuneet tai tuhoutuneet. Komppania oli kunnolla kestänyt nämä kannaksen ja ehkä koko sodan ratkaisutaistelujen päivät. Vihollinenkin uskoi sen, ja kuten monesti on saatu kuulla, kunnioitti suomalaisen sotilaan taitoa ja tahtoa.

Tämän toteaa myös vääpeli Niilo Kellari, joka hyökkäysvaiheen taisteli 7. K:ssa joukkueenjohtajana. Kellari kotiutettiin vanhempien ikäluokkien mukana, mutta hän joutui myöhemmin taas mukaan Visan tykkikomppaniaan. Hän kertoo näin:

»Talissa, neljän tien maastossa oli totiset ja kovaakin kovemmat paikat. Olin ruoveteläisen Matti Niemen kanssa kahden tykillämme kolmen tuuman suorasuuntaushaupitsilla. Niemi oli kovia kokenut soturi. Hän oli taistellut jatkosodan melkein kokonaan Keski-Euroopassa ja Kaukaasiassa asti SS-miehenä muiden suomalaisten mukana. Hän oli sitäpaitsi suuri humoristi. Hänen kanssaan

kyllä kelpasi olla pahemmassakin paikassa. Hän ei turhia hermoillut.

Kahteen pekkaan ammuttiin hyökkääviin vihollismassoihin herkkäsytyttimisillä kranaateilla niin paljon, kuin ehdittiin. Ja kranaattia riitti. Selvää jälkeä tuli, kauheata jälkeä. Yksi taistelujen pahimmista tilanteista on joutua tällaisen aseen tuleen, totesi Kellari.

Asemaamme tuli jämsänkoskilainen kapteeni Veikko Kilpi, joka ihmetteli hurjaa touhuamme ja sanoi: »Jos minulla olisi tuollaisia miehiä, niin ei olisi heikkoa.»

Korpr E. Vilpas kertoo:

Talin ja Ihantalan taistelut olivat kovinta sotaa, mitä olen kokenut. Vaikka haavoituinkin jo 23.6. 44, joten en kovimpia taisteluja kokenut, vihollisterästä tuli niskaamme niin paljon, kuin ilmaan mahtui. Sitä tuli sekä lentokoneista että vihollisen kaikenlaisista putkista. Olimme tykkimme kanssa asemassa Konkkalanvuorten eteläpuolella etulinjassa kiväärimiesten tasalla. Edessämme aukenivat Talin aukeat, muun muassa Talinjoen silta, jonka ylitykset meidän oli estettävä. Kavereina olivat ylikersantti Toivo Vintola Akaasta ja panssarimies Rahikainen. Maan sisään ei juuri päässyt. Olimme saaneet rakennetuksi jonkinlaiset suojat, joiden takana makasimme. Ympärillämme oli valtava räiske ja rytinä. Mielin katsomaan, onko tykkimme säilynyt ampumakunnossa. Syöksyin tykin luo ja totesin sen olevan toimintavalmis. Syöksyin takaisin lähellä olevaan poteroon. Julma roiske jatkui, kuoleman roiske. Äkkiä ikäänkuin jonkun käskemänä syöksyin Vintolan toisella puolen olevaan tyhjään poteroon. Käsky ja syöksy olivat oikeat, sillä hetken päästä entiseen poterooni tuli täysosuma. Suojakivetkin olivat lentäneet näkymättömiin. Olin täten pelastunut yliluonnollisen vaiston avulla. Samasta rysäyksestä sain kuitenkin sirpaleen selkääni. Nousin vähän tunnustelemaan, kuinka kävi. Samassa tuli uusi täräys selkääni. Huusin Vintolalle, kuinka kävi. Vintola kehotti pysymään montussa uskoen keskityksen pian helpottuvan. Verta vuoti kovasti. Päätin lähteä vähän taaempana olevaan toisten tykkimiesten suojapaikkaan. Siellä tykin johtaja ~~alik Virtanen~~ tutki ja sitoi selkäni. Tuli lähtö taakse päin. Laguksen joukkojen Jsp:n kautta alkoi toinen tämän sodan sairaalamatkani.»

Korpr Erkki Vilpas sai kaksi kertaa I lk:n Vapaudenmitalin sekä

IV lk:n vapaudenristin tammenlehvän kera ja keuhkonsa riekaleiksi. Kova soturi.

»Kun taistelimme Talin — Ihantalan maastossa pataljoonamme tunnettiin numerolla III/JR 48. Olin edelleen Siukosaaren komppaniassa. Aika oli kovaa. Ei sitä osaa kuvailla, eikä sitä näinollen tiedä muut kuin mukana olleet. Rautaa tuli sekä suoralla- että väärällä suuntauksella taivaan täydeltä, maasta ja lentokoneista. Ellei itselleen monttua yönaikana saanut kaivetuksi, oli varmaa, ettei sitä seuraavana yönä enää kyennyt kaivamaan. Haudankaivajalla oli töitä.» Näin kertoi Arvo Niemi, komppaniassa sodan alusta alkaen heilunut soturi, konepistoolimies ja ryhmänjohtaja. Loppukahinoissa hän oli joukkueen varajohtaja.

»Siukosaaren komppania oli alistettu majuri Lariselle, Er.P 28 komentajalle, entisen Turkan pataljoonalle. Olimme olleet jo useita vuorokausia asemassa nukkumatta, syömättä ja tietämättä mistään mitään muusta kuin siitä kauheasta sotajyrästä, joka riehui ympärillämme. Nyt hyökkääjänä toimiva itäinen naapurimme tuntui olevan erittäin pahalla tuulella, kun ei päässyt eteen päin. Se kohdisti koko sotakoneistonsa tulen asemiimme. Kun sitten vielä ilmestyi »Stalinin urut» eli »hehtaaripyssyt», jotka sylkivät kidastaan ensin mahdottoman lieskan ja sitten heti asemiimme suuren määrän kranaatteja, alkoi ruumiillisen väsymyksen rinnalle ilmestyä henkinen alemmuus.

Siukosaari ja Syrjäsen Kalle olivat niitä miehiä jotka eivät juuri montunkaivuuta itselleen järjestäneet eivätkä koko asiasta paljoakaan perustelleet. Meitä pari kaveria oli kaivanut kahdelle sopivan montun suuren kiven taakse. Kun aamulla alkoi tulla rautaa kuin kaatamalla, hyppäsimme monttuumme. Silloin Siukosaarellekin monttu kelpasi ja hän hyppäsi sinne päälleni. Suuri perse tulla mötkähti naamalleni, enkä voinut hengittää. Nipistin ja taisin purrakin Siukoa persemuksiin, jolloin hän vähän kääntyi niin, että sain raittiinpaakin ilmaa.»

Arvo Niemi jatkoi: »Kyllä tuli maj Larisellekin eräänä aamupäivänä kiire. Ensin hän sanoi paikan olevan komentopaikkansa, josta hän ei saa lähteä. Mutta sitten tuli kaksi hänen pataljoonansa voimakasta luutnanttia. He ottivat kainaloista. Kyllä Larisenkin tukikeppi alkoi vipeltää, kun hän näki laumoittain ruskeatakkisia noin 150 metrin päässä hyökkäävän. Keppiä Larinen joutui käyttämään aikaisemman haavoittumisensa takia.»

Er.P 28:n osalta sodan voidaan katsoa loppuneeksi, vaikka miehiä vielä siirreltiin taistelujen hiljennyttyä eri puolustuslohkoille ja reserviksi eri joukkoyhtymille. Suureksi onnekseen pataljoona sai olla kenraalimajuri Pajarin komentaman 3.D:n reservinä juuri sen ajan, jolloin sota Ihantalassa vielä riehui kovimpana. Pajari käsitti entisen erinomaisen ja loppuun taistelleen pataljoonansa kohtalon ja antoi sen levätä koko alistusajan.

III/JR 48:n taistelut eivät vielä olleet päättyneet. Er.P 28:n takana Talinmyllyn maastossa pääosillaan reservinä ollut sekä osillaan etulinjan taisteluihin osallistunut pataljoona meni siinä rytäkässä, jolloin Er.P 28 täysin loppuun kuluneena joutui luopumaan etulinjasta, osittain myös hajalle. Majuri Ervelläkään ei ollut mahdollisuuksia, yrityksistään huolimatta, järjestää viivytystä omalla suunnallaan. Pataljoona oli koottava Ihantalan pohjoispuolella. Suurimpana syynä tähän oli se, että vihollinen kohdisti jalkaväkihyökkäyksen alkaessa voimakkaan tykistötulen etulinjan taakse, jolloin Erven pataljoona joutui valtavaan kranaattisateeseen. Sitä eivät henkisesti ja ruumiillisesti väsyneet miehet kestäneet, kestoraja katkesi. Mainittakoon, että näihin aikoihin olivat 18.D:n joukoista virallisen tiedon mukaan myös III/JR 6, I ja II/JR 48 hajalle lyötyinä koottavina Ihantalan pohjoispuolella.

Korkein johto suunnitteli vastahyökkäystä Panssaridivisioonan ja muutamien jalkaväkipataljoonien voimin. Kaikki joukot alistettiin kenraalimajuri Lagukselle. Tämä oli karvasta Paalulle, mutta hänen oli alistuttava kenr Laatikaisen tahtoon.

Kun III/JR 48 oli 25. 6. aamupäivällä saatu Ihantalan pohjoispuolella kootuksi, sen vahvuudeksi todettiin 300 miestä. Pataljoona sai Paalulta käskyn liittyä yleiseen hyökkäykseen Ruunakorven ja Nurmilammen kautta Talinmyllyä kohden ja yhdessä Osasto Saarelaisen (II/JR 13 ja Er.P 14) kanssa vallata takaisin pääpuolustuslinja Leitimojärven itäpäässä. Pataljoona lähti marssille lähtöasemiinsa klo 17.00. Se jatkoi Ruunakorvesta klo 20.30 etenemistä pääosin Huuhanniemeä kohti ja osin aukeiden itäreunaa pitkin Ruskeavuorelle. Matkalla pataljoona karkoitti vihollisen pienehköjä osastoja. Kivilammen—Huuhanniemen -linja saavutettiin klo 22.30. Linjan eteläpuolella kohdattu vihollisen pataljoona työnnettiin taistelussa etelään päin. Aamuyöllä 26. 6. käydyssä taiste-

lussa pataljoona valtasi Nurmilammen luoteispuolella olevan pisteen 33 maaston noin klo 5.00. Ennen kuin pataljoonan komentaja maj Erve piti mahdollisena jatkaa etenemistä, hän halusi sivustauhan vuoksi vallata Mustasaaren. Mutta länteen päin hyökänneet osat joutuivat vihollisen lujan vastarinnan vuoksi jäämään kello kuuden aikaan pisteen 34 maastoon. Klo 7.00 saavutettiin Nurmilammesta länteen johtava metsätie, mutta voimakkaat vihollisjoukot työnsivät pataljoonan osat tien pohjoispuolelle. Osasto Saarela oli myös päässyt etenemään suunnilleen samalle tasolle, mutta se alkoi kohdata voimakasta vastarintaa. Talinmylly pysyi lujasti vihollisen käsissä eivätkä huvenneet voimat riittäneet sen valtaamiseen.

Vihollinen ryhtyi Mustasaaren alueelta klo 15.30 hyökkäykseen myös Kivilammen eteläpuolella olevia Erven pataljoonan osia vastaan. Erittäin kiivaissa taisteluissa viholliset pakottivat koko pataljoonan vetäytymään taistellen Nurmilammen länsipuolelta klo 16.15 Kivilammen—Huuhaniemen kannakselle. Majuri Erven mielestä pataljoonan taisteluvahvuus oli heikentynyt huomattavasti eikä pataljoona näin ollen ollut enää näissä olosuhteissa taistelukelpoinen hyökkäystä varten. Kun vihollinen alkoi uhata pataljoonan selustaa, hän vetäytyi joukkoineen noin klo 18.00 Ruunakorven pohjoispuolella olevalle metsäkannakselle. Vähän sen jälkeen vihollinen hyökkäsi Marjamäkeen ja katkaisi sielläkin Ihantalan tien. Myöhemmin illalla Erve sai käskyn varmistaa Marjamäen suuntaan ja kokoontua Rauhamäkeen.

Laatikainen ja Lagus eivät antaneet periksi. Muodostettiin Taisteluosasto Björkman, komentajana ev Björkman. Hänelle alistettiin RajaJP 2, III/JR 48, II/JR 13 ja Er.P 14, johon liitettiin panssarivaunuja ja rynnäkkötykkejä. Tehtävänä oli ottaa pääpuolustuslinja Leitimojärven itäpuolella.

Kun tilanne muuttui yhä vaikeammaksi, suunnitelmia oli muutettava. Oli perustettava uusia taisteluosastoja ja muutettava käskyjä suunnitelmien toimeenpanemiseksi. Komentajiakin oli muutettava. Niinpä kenraalimajuri Paalu sai luovuttaa divisioonan komentajan tehtävät eversti G. Snellmannille.

27. 6. Björkmannin hyökkäys alkoi. Oikealla hyökkäsi Erven pataljoona Nurmijärvelle. Vasemmalla Talinmyllyn tien suunnassa hyökkäsi osaston pääosa tavoitteena pääpuolustuslinja. Tämäkin tehtävä muuttui Erven pataljoonan osalta siten, että Erven oli

edettävä linjalle Kivilampi—Ruokosuo ja varmistettava länteen sekä pyrittävä yhteyteen Os.Forsbergin kanssa, jonka piti olla lähestymässä Mustasaarta. Erve saavutti määrätyn maaston 27.6. aamuyön tunteina.

Näin kertoi virallinen lähde. Mutta palatkaamme ajassa taaksepäin.

Edelläolevan kuvauksen täydennykseksi lainaan III/JR 48:n sotapäiväkirjasta ajalta 25-26.6. 44 sekä täydennän niitä luutnantti E. Helmisen henkilökohtaisilla muistiinpanoilla. Mainittakoon, että Helminen toimi tällöin 12./JR 48:n päällikkönä. Tällöin oli huomattava ensinnäkin se, että Helmisen komppania (KKK) oli alistettuna joukkuettain kiväärikomppanioille ja toiseksi varsin tärkeänä tekijänä ltn Helmisen suuri aktiivisuus etulinjan toiminnassa.

Lisäksi on syytä muistaa, että Er.P 28 oli tällöin etulinjassa Leitimojärven itäpuolella. Sen vahvennukseksi oli lähetetty raskaita tappioita kärsineet ja sekä henkisesti että ruumiillisesti rasittuneet Erven pataljoonan 10 ja 11 komppaniat konekiväärijoukkueineen. Samaan aikaan 9. komppania kapteeni Antero Salokankaan johdolla oli juuri matkalla Er.P 28:n vahvennukseksi.

Sotapäiväkirja sanoo mm näin:

»25.6. klo 6.30 ryssä aloitti koko Er. P 28:n lohkolla erittäin kiivaan tulikeskityksen tykistöllä, heittimillä ja rakettitykeillä. Jalkaväki ryhtyi myös välittömästi hyökkäykseen panssarivaunujen tukemana.

Klo 7.00 9. K lähti Salokankaan johdolla Larisen vahvennukseksi.

Klo 7.30 majuri Larinen ilmoitti vihollisen hyökkäävän vasemmassa saumassaan ja olevansa itse jo asemissa sekä valmistelevansa vastaiskua. Ilmoitus välitettiin heti JR 48:n komentajalle.

Klo 7.45 vihollinen oli jo päässyt läpi ja lyönyt hajalle sekä Larisen pataljoonan että Erven kaksi komppaniaa. 9. K ei ehtinyt paikalle, vaan joutui sitä ennen taisteluun ja tuli kapt Salokankaan kaaduttua myös lyödyksi hajalle. Vihollinen painosti ankarasti.

Klo 8.00 oli JSp:n ja AJp:n sekä krhjoukkueen pakko vetäytyä Nurmilammen maastosta kuormastoineen, koska ainoa tie Nurmilammelta Mustasaaren kautta tielle Portinhoikka — Imatra oli jo uhattuna ja jo osittain vihollisen tulen alla. Samanaikaisesti puhelinyhteydet katkesivat, eikä radiollakaan saatu yhteyttä. Loppuosa pataljoonaa, jääkärijoukkue ja yksi kk. joukkue jäivät puolusta-

maan Huuhanniemi — Kivilampi metsäkannasta. Näihin liittyi osia vetäytyvistä joukoista. Vihollisen liike jatkui kuitenkin painopiste Mustasaaren suuntaan. Sen vuoksi oli edellämainitun osaston vetäydyttävä klo 9.30 Ruunakorven maastoon.

Aamupäivän kuluessa koottiin pataljoona Rajamäen maastoon, johon myös huolto oli saapunut. Päivällä saatiin täydennystä 15 aliupseeria ja 34 miestä.

Klo 16.30 pataljoonan taisteluosa lähti kapt Kuljulan johdolla II/JR 13:n komentopaikalle Ruunakorven koillispuoliseen maastoon, jonne se oli koottuna klo 19.00. Sen vahvuus oli noin 300 miestä.

Klo 19.45 maj Erve antoi käskynsä, jonka mukaan II/JR 13 (Laxen) oli asemissa Nurmilammesta kaakkoon pisteen 25 maastossa. Siitä vasemmalle oli evl Saarelan pataljoona. Erven pataljoonan tehtävänä oli nyt edetä Ruunakorpi — Nurmilammen kautta etelään Aniskalaan saakka ja yhdessä edellämainittujen pataljoonien kanssa vallata takaisin aamulla menetetty purolinja Marjamäen eteläpuolella. Samanaikaisesti yksi jääkärikomppania etenee Portinhoikka — Imatra-tieltä Mustasaareen. Jääkärijoukkue ja kk. joukkue Salja ltn Roinesalon johdolla puhdistavat Ruskeavuoren maaston ryssistä yhdessä pataljoona Laxenin osien kanssa. Pääosan etenemisryhmitys oli: 9. K ja krh:n tulenjohtue, 10. K, 11. K ja krh. joukkue. Ensi tavoitteena oli linja Huuhanniemi-piste 14. Krh. joukkue rakentaa tuliasemat Ruunakorven maastoon. Liikkeelle lähtö tapahtuu klo 20.30. Patl. komentaja on 10. K:n alkupään mukana.

Klo 19.50 os. Roinesalo lähti ja sai pisteen 44 maastossa kosketuksen vihollisen varmistuselimiin.

Pataljoona lähti klo 20.30. Kärjessä oli 9. K ltn Himotun johdolla.

Klo 22.30 mennessä os. Roinesalo oli puhdistanut pisteen 36 maaston ja varmisti Ämmäsuon ja Huuhanniemen suuntiin. Tällöin havaittiin noin pataljoonan vahvuisen vihollisen etenevän Huuhanniemestä Ämmäsuolle. Tieto välitettiin myös Laxenille.

Samanaikaisesti pataljoonan alkupää saavutti Huuhanniemen maaston ja sai kosketuksen viholliseen. Tämä ilmoitettiin 18. D:n esikuntaan. Tappiot kaatuneina olivat 1 + 3 + 2 ja haavoittuneina 1 + 5 + 14.»

Luutnantti Helmisen muistiinpanot ovat kertomuspäivältä muuten yhtäpitävät, mutta lisäyksenä hän mainitsee ltn Pispan

joukkueen yllättäneen Mustasaaren suuntaan marssineen vihollisosaston ja lyöneen sen hajalle. Tämä aiheutti viholliselle yli 20 miehen tappiot. 26.6. 44 klo 0.30 lähetettiin 11. K:sta kersantti Järvenpään johtama partio ottamaan yhteyttä Mustasaareen etenevään jääkärikomppaniaan. Klo 1.00 saapui DE:n ilmoitus, jonka mukaan maj Avelan komentama Rajajääkäripataljoona 2 on edennyt Aniskalaan ja pyrkii edelleen Leitimojärvi — Marjamäki kannakselle. Samalla tuli ilmoitus, että II/JR 6 on Portinhoikka — Imatra-tien itäpuolisessa pisteen 33 maastossa ja että aikaisemmin ilmoitettu jääkärikomppania onkin E/JR 27:stä muodostettu komppania Sointu.

Samanaikaisesti lähetettiin partio vahvuudeltaan 1 + 4, ottamaan yhteys Os. Roinesaloon. Partio palasi klo 2.30 ilmoittaen Ruskeavuoren olevan Roinesalon hallussa.

Klo 4.00 palasi Järvenpään partio saamatta yhteyttä omiin, vaikka se oli käynyt aina Portinhoikka — Imatra-tiellä.

26.6. klo 4.15 maj Erve antoi hyökkäyksen jatkamiskäskyn, jonka perusteella 9. K hyökkäsi piste 14 aukean itäpuolitse ja 11. K:n osasto Jussila sen länsipuolitse. Välitavoitteena oli Ruskeasuon eteläkärki — Nurmilampi-linja. 9. K oli vasemmalla ja 11. K oikealla. 10. K oli reservinä. Sen tehtävänä oli varmistaa heti p. 14 valtauksen jälkeen Ruskeasuon itäreuna länteen. Varsinaisena reservinä olivat kiv. joukkue 10. K:sta ja kk. joukkue. Hyökkäys alkaa klo 5.00, jota krh. joukkue valmistelee 10 minuuttia. Samaten se saattaa hyökkäystä.

Jo osittain kaivautunut vihollinen lyötiin tällöin erikoisen hyvin kohdistuneen krhtulen avulla hajalle. Kentälle jäi noin 50 — 60 vihollista kaatuneina. Sotasaaliina saatiin suuri joukko vihollisen jalkaväen aseita. 9. K ja osasto Jussila Siukosaaren johdolla valtasivat piste 33:n maaston.

Klo 6.15 os. Jussila kohtasi voimakasta vastarintaa Mustasaaressa. Sen oli pakko jättää pisteen 34 maasto. 10. K jäi sen oikealle puolelle varmistukseen. Samaan aikaan evl Saarelaiselta tuli käsky, jonka mukaan pataljoona Erven oli heti jatkettava hyökkäystään Talin Myllylle.

9. K ja osasto Siukosaari jatkoivat edelleen ja saavuttivat klo 7.00 tien Nurmilammesta länteen. Sieltä oli kuitenkin vihollisen kovan painostuksen takia pian vetäydyttävä pisteen 33 kukkulalle. Osasto Jussila, apulaisenaan vahvennuksien kanssa vääpeli Ori-

lahti, ei saanut Mustasaarta useammasta yrityksestä huolimatta haltuunsa. Koska vakava sivustauhka Mustasaaren suunnasta oli vaarana, maj Erve ei katsonut voivansa jatkaa etenemistä.

Klo 14.30 os. Roinesalo palasi Ruskeavuoresta. Tällöin Erve määräsi myös jääkärijoukkueen Mustasaaren suuntaan. Mutta jatkuvasti vahvistuva vihollinen pakotti joukkueen vetäytymään pisteen 34 kukkulalle.

Siirtykäämme taas ltn E. Helmisen muistiinpanoihin. Ne kertovat edellämainitun lisäksi mm näin:

»Koko taistelujen aikana ei pataljoonan mukana ollut tykistön tulenjohtuetta.

Pataljoonan krh. joukkue oli edellisinä päivinä ollut Er. P 28:lle alistettuna ja menettänyt tällöin kalustoaan niin, että sillä oli ainoastaan yksi heitin käytössään. Raskaitten aseitten turva ja tuki oli siis aika olematonta.

Kun jääkärijoukkue määrättiin Mustasaareen, ltn Helminen lähti ltn Hietalan kanssa tutustumaan tilanteeseen Mustasaaren suuntaan. Kun he olivat päässeet 11. K:n miehittämälle kukkulalle, jolloin mukana oli myös B. Roinesalo jääkärijoukkueineen, vihollinen aloitti kovan tulituksen jalkaväen aseilla ja piiskatykeillä. Helminen, Hietala ja Roinesalo jäivät konepistooleineen kukkulalle, koska oli ilmeistä, että pian tulee vihollisen hyökkäys. Edellämainittujen lisäksi oli konepistooliaseistus Helmisen lähetillä korpr. R. Ilmosella ja 11. K:n lähetillä korpr Sulo Huikurilla. Näin muodostui kukkulalle verraton tulivoimainen ryhmä.

Tulivalmistelun jälkeen vihollisen jalkaväki lähtikin ryntäämään. Viisi konepistoolia soivat yhtäjaksoisesti. Kiväärimiehet täyttivät lippaita kalliokielekkeen suojassa ja ampumista riitti. Vihollisia kaatui kentälle vallan valtavasti, mutta uusia ketjuja tuli metsästä jatkuvasti. Ihmettelimme kukin itseksemme kuinka kauan niitä riittää. Mutta loppua ei tullut. Kaatuneita oli kenttä ruskeana.

Osa pääsi jo kivien ja pensaikkojen suojassa käsikranaatin heittomatkan päähän. Koottiin kaikki saatavilla olevat käsikranaatit Roinesalolle. Hän huolehti niiden heittämisestä vihollisen sekaan. Ilmassa oli sekä kp:n luoteja että käsikranaatteja. Räiske, sodan sinfonia, oli mitä hurjinta lähitaistelun soittoa. Mutta hyökkäys torjuttiin yhteisvoimin ja yhteistoimin. Tehtävä oli sikäli helppo, ettei vihollinen enää voinut käyttää

sen paremmin tykistöään kuin muitakaan raskaita aseitaan, koska olimme kovin lähekkäin. Rauhassa voimme lakaista hyökkäysaaltoja. Liikkuvat avustajamme kärsivät tappioita, mutta varsinaiset tulittajat eivät. Tappiot taaempana olivat kuitenkin suuret, sillä ylitsemme lensi jatkuvasti raskaitten aseitten teräsmöykkyjä taaempien niskaan. Siellä ne tekivät tuhojaan.»

Tähän tapaan Helminen kertoi ja jatkaa: »Torjuimme hyökkäyksen, mutta pian alkoi sodan meteli kuulua sekä sivustoiltamme että osittain takaammekin. Se oli taistelumme loppu. Venäläisiä komentoja kuului kaikilta suunnilta. Pujottelumme pois paikalta muodostui vaikeaksi väljemmille vesille. Onnistuimme kuitenkin pelastumaan.

Ei täyttynyt lähettini korpr Ilmasen määritelmä. Hän uskoi upseeriketjun kestävän. Mutta kun päästiin pois tästä loukusta, Ilmarinen sanoi: »Luutnantti on hyvän tuurin mies. Luutnantin mukana tuntee elämän jatkuvan.»

Näin kertoivat sotapäiväkirja sekä ltn Helmisen ja monen muun muistelmat.

Vastahyökkäystoiminta jatkui. Nyt oli vanha tuttavamme Avelan pataljoona (RjP 2) taas Erven rinnalla. Sen tehtävä oli myös entinen. Oli otettava alkuperäinen puolustuslinja Leitimojärven rannalla eli entiset Er P 28:n asemat. Leitimojärven länsipuolelle hyökkäsi nyt Laguksen jääkäripataljoonat. Jääkäripataljoonat saavuttivatkin siellä alkuperäiset asemat.

Järven itäpuolella vastahyökkäys jatkui. Erve suojasi Avelan oikean sivustan.

26.6 klo 6.00 hän oli saanut varmistuksensa valmiiksi. Samalla RajaJP 2 oli saanut kaikki osansa irti hyökkäystä varten. Majuri Avela oli haavoittunut. Pataljoonaa johti nyt kapteeni Petäjä. Hänkin haavoittui klo 7.45 ja majuri Erve sai tehtäväkseen myös RajaJP 2:n johtamisen. RajJP 2 oli aamuyön tunteina hyökännyt erittäin ripeästi ja huolimatta noin sadan miehen tappioistaan saavuttivat Kuuselan pohjoispuolella olevan suolinjan. Ihantalan eteläpuolella olevat vihollisen suuret hyökkäysvoimat olivat jäämässä mottiin. Ehkä noin vajaa kilometri oli enää avoinna pussin suuta. Mutta suolinjan takana vihollinen oli vahvoissa puolustusasemissa. Olisi tarvittu vain yksi tuore pataljoona ja motti olisi sulkeutunut. Juuri se olikin ollut sekä Laatikaisen että Laguksen taistelujen

Suurtaistelun tilanne 28. 6. 1944.

tarkoitus. Kovien suomalaisten upseerien kova suunnitelma oli kuitenkin liian kova suoritettavaksi.

Mottiin joutumaisillaan oleva vihollisdivisioonan komentaja ei suuria surrut. Hän tiesi takanaan olevan ainakin kaksi kaartin divisioonaa. Hän tiesi, ettei vaara ole suuren suuri. Siksi hän rynnistikin voimillaan venäläisen taktiikan mukaan eteenpäin tavoitteeseensa. Pussin perässä oli heikkoja kohtia. Niihin hän kohdisti hyökkäysvoimansa. Niinpä kaikki JR 48:n pataljoonat joutuivat hyökkäysmyrskyn alle. Ne eivät kestäneet heikkoina ja perin uupuneina. Senkin vihollinen ehkä tiesi tai ainakin tunsi. RajaJP 2 pysyi kovassa puristuksessa saavuttamassaan maastossa toistaiseksi. Mutta Erven pataljoonan oli annettava periksi ja pussin pohja repesi. Pataljoona vetäytyi jo kolmannen kerran melkeinpä perättäisinä päivinä Ruunakorven maastoon. RajaJP 2 oli joutumaisillaan nyt mottiin, mutta pääsi aivan viime hetkinä vetäytymään myös Ruunakorven maastoon ja assettui sinne männikköiseen harjanne- ja sorakuoppamaastoon puolustukseen vahvennuksenaan rynnäkkötykkejä.

26.6. 1944 Päämaja suostui IV Armeijakunnan ehdotukseen vetää 18. Divisioona pois taistelualueelta täydennystä ja lepoa varten. Kenraalimajuri K Heiskasen 11. Divisioona, joka oli saapunut Aunuksen kannakselta, otti rintamavastuun 27.6. 44.

Täydennys ja lepo olivatkin mitä tärkeimpiä. Sota-arkiston asiakirjoista selkenee, että III/JR 48 oli menettänyt näissä taisteluissa kesäkuussa kaatuneina ja haavoittuneina 15 upseeria 50 aliupseeria ja 293 sotamiestä eli yhteensä 358 miestä. Se on huima tappioluku pataljoonalta noin kahden viikon aikana. Er P 28:n tappioita ei Sota-arkistosta löytynyt. Mutta jos oletetaan niiden olevan yhtä suuret, entisen rykmenttimme kaksi pataljoonaa kärsivät lyhyessä ajassa noin 700 miehen tappiot. Nämä ovat selvät ja kaunistelemattomat numerot Talin — Ihantalan taistelujen kovuudesta.

Päämaja oli, aivan oikein, havainnut Ihantalan maastossa käytävän ratkaisutaistelun. Niinpä 6. D oli myös siirretty taistelualueelle. Venäläisillä laskettiin Suomenvedenpohjan ja Repolanjärven välisellä alueella olleen noin 15 jalkaväkidivisioonaa ja suuren määrän erilaisia muita apuvoimia. Suomalaisilla siis oli noin rykmentti vihollisdivisioonaa vastaan. Kummankin joukot kuluivat vauhdilla. Mutta vihollismassat olivat näissä maastoissa siksi suuret, että suomalaisten tykistö ja muut aseet aiheuttivat viholliselle

vähintäin yhtä paljon suuremmat tappiot, kuin oli joukkojen suhdekin. Tämä oli tietysti ratkaisutaisteluissa tärkeätä. Tämä päämäärä saavutettiin todennäköisesti erittäin hyvin. Niinpä venäläisten oli tappioittensa takia vedettävä usein joukkojaan taakse täydennettäviksi. Heillä ei ollut ihmismateriaalista puutetta.

Virallinen tieto sanoo suomalaisen tykistön ampuneen näinä taistelujen päivinä noin 6000 — 7000 kranaattia vuorokaudessa. Kun tykistö lisääntyi 6. D:n joukkojen saavuttua vuorokaudessa ammuttujen laukausten määrä nousi korkeimmillaan lähelle 10000. Kun tarkoin tiedetään vihollisen joukkojen määrä ja miesmassa taistelujen polttopisteessä, on helppo käsittää se tuho, jonka hyvin ja keskitetysti johdettu tykistömme tuli aiheutti viholliselle.

Mainittakoon, että edellämainituista laukauksien määristä puuttuu rykmenttien ja pataljoonien kranaatinheittimien sekä omien panssaritorjuntatykkien kranaattimäärät, siis noin 9:n KrhK:n ja 27:n krhjoukkueen tuli samoin kuin lukuisten psttykkienkin.

Helppoa ei ollut vihollisellakaan.

Suurtaistelu jatkui. Johto suunnitteli uutta vastahyökkäystä, mutta havaitsi sen olevan joukkojen hajanaisuuden ja hupenemisen sekä uupumisen takia mahdottoman toteuttaa. Niinpä johtoesikunnissa tultiin siihen tulokseen, että ainoa hyödyllinen mahdollisuus on käydä vihollista uuvuttavaa puolustussotaa.

Aikaisemmin mainitun Os. Björkmanin pienistä pataljoonien rippeistä oli koottu mieslukuisempi III/JR 48. Mutta tällöinkin tuli pataljoonan vahvuudeksi ainoastaan noin 150 miestä, siis vajaa komppania. Pataljoona oli asemissa Ruunakorven pohjoispuolisella metsäkannaksella. Tappioita kärsinyt RajaJP 2 oli aikaisemmin mainitussa sorakuoppamaastossa. Viivytystaistelun tuttavat olivat siis vierekkäin. Tällöin RajaJP 2:ta komensi ltn Tiainen.

III/JR 48 taisteli edellämainitussa asemassaan, mutta 30.6. se sai käskyn vetäytyä. Loppuun käytetty pataljoona sai jäädä Kilpeenjoelle lepoon. »Loppuun käytetty pataljoona», niin sanotaan virallisessa sotahistoriassa. Haavoittuneiden määrän kanssa voidaan pataljoonasta, samoinkuin Er. P 28:sta sanoa, »kahdesti loppuunkäytetyt» pataljoonat olivat sodan viimeiset päivät levossa.

On valitettavaa, etten ole saanut käytettävikseni kaikkia niitä tappiolukuja, jotka entiset JR 27:n pataljoonat kärsi viivytysvaiheessa ja erikoisesti Talin — Ihantalan taisteluissa. Todennäköistä kuitenkin on, että kokonaistappiot edellä mainituissa suurtaiste-

luissa lähentelevät pataljoonan normaalivahvuutta. Lohdullista on jo aikaisemmin esiin tuomani seikka, ettei suurtaisteluissa uhrit kohdistuneet läheskään kokonaisuudessa Pirkka-Hämeen pitäjiin, vaan pataaljoonat saivat täydennystä melkein kautta Suomen.

Kunniakas joka tapauksessa oli Pirkka-Hämeen sotilaiden, JR 27:n ja siitä sodan aikana muodostettujen Er.P 28:n sekä III/JR 48:n jatkosodan taistelujen raskas tie, jonka kovin vaihe käytiin Talissa ja Ihantalassa.

RAUHA

Vaikka sota ei vielä ollut loppunut, ei mitään erikoista enää tapahtunut. Oli vain tavallista, ehkä tavallista rauhallisempaa, asemasodan luontoista etulinjan toimintaa. Syyskuun 3. ja 4. päivien välisenä yönä saapui virallinen tiedonanto, jonka mukaan aselepo on solmittu ja vihollisuudet lopetetaan 4. 9. 44 klo 7.00. Suomalaisten puolelta se toteutettiin täsmällisesti. Mutta venäläiset jatkoivat sotatoimiaan tykistönsä ym aseiden normaalina, ehkä kiivaampanakin ammuntana vielä vuorokauden verran. Niinpä rauha oli totta etulinjojen joukoille vasta 5. päivänä syyskuuta 1944.

Oliko venäläisten kalenteri myöhässä yhden vuorokauden vai oliko rauhan viipyminen heiltä jonkinlainen varmistustoimenpide asiainsa järjestelyä varten. Siitä en ole löytänyt virallista selostusta. Todennäköisimmältä kuitenkin tuntuu, etteivät venäläiset saaneet toimitettua ilmoitusta etulinjan joukoilleen tarpeeksi ajoissa.

Sotatoimet Kannaksella päättyivät kuitenkin 5. 9. 1944 noin klo 8.00. Silloin nousivat etulinjan sotilaat kuopistaan ja taisteluhaudoistaan, ruutikaasujen nokeamat, risaiset entiset tappajat, joilta sodan lait unohtuivat samassa hetkessä. Montuista nousivat sotilaat, jotka vihaisista raatelevista susista olivat taistelujen tauottua muuttuneet ystävällisiksi ja lauhkeiksi lampaiksi. Slaavilaiseen tapaan nämä äskeiset suomalaisten tappajat syleilivät ja suutelivatkin nyt sydämellisesti toisiaan, viereisistä montuista nousseita naapureitaan, ja olivat täydellä syyllä iloisia siitä, että olivat vielä elävien ja terveitten miesten joukossa. He eivät vielä tällöin tietäneet, mikä on heidän lopullinen kohtalonsa vielä kesken olevassa suursodassa.

Suomalaisten montuista nousseet, viime päivinä mitä kovimman sodan koettelemuksen kestäneet sotilaat olivat ehkä vielä risaisempia, ruutikaasujen enempi nokeamia. Olisi väärin sanoa, etteikö heidänkin sisimmässään leimahtanut pieni ilon pilkahdus siitä, ettei enää tarvinnut tappaa eikä pelätä tulla tapetuksi. Mutta he olivat sittenkin enemmän vakavia kuin iloisia. Raskainta heille oli se, että he taas olivat menettäneet saman osan isänmaastaan, jota he jo talvisodassa urhoollisesti puolustivat. He ottivat sen tässä sodassa ensin takaisin, mutta menettivät sen uudelleen. He menettivät Kauniin Karjalan, käsivarret yläilmoihin kohotetun Suomi-neidon tukevat jalat. Raajarikkona he näkivät nyt Suomen kartan edessään. Sitä he surivat ja surevat edelleenkin.

Väärinkäsitysten välttämiseksi on syytä tuoda esiin se totuus, ettemme haudo kostoa. Olemme nähneet sodan kurimuksen. Emme toivo sellaista nykyisille emmekä tulevillekaan sukupolville. Rehti ja oikeudenmukainen naapurisopu on paras tae rauhanomaiselle työskentelyllemme. Isänmaatamme haluamme vaalia, rakentaa, rakastaa ja puolustaa.

Yhteenveto rykementin tappioista ajalla 1941 — 1943

Vuosi 1941

	Kaatuneet:				Haavoittuneet:			
	Ups	aliups	sotam	Yht	ups	aliups	miehiä	yht
EsikK	1	1	2	4	1	3	8	12
I P	3	21	71	95	11	39	247	297
II P	3	13	58	74	14	46	201	261
III P	6	17	83	106	12	42	260	314
13. K		2	1	3	2	5	11	18
14. K					4	3	15	22
Yht	13	54	215	282	44	138	742	924

Vuosi 1942

	Ups	aliups	sotam	Yht	ups	aliups	miehiä	yht
EsikK	1			1			2	2
I P	3	7	34	44	8	31	101	140
III P	1	5	10	16	1	10	30	41
13. K	1			1	1	1		2
14. K		1		1	2	1	2	5
Yht.	6	13	44	63	12	43	135	190

Vuosi 1943

	Ups	aliups	sotam	Yht	ups	aliups	miehiä	yht
EsikK					1	1	2	4
I P		1	10	11	3	5	29	37
III P	2	4	6	12	4	18	49	71
13. K			1	1	1	1	3	5
14. K			1	1			5	5
Yht.	2	5	18	25	9	25	88	122

Yhteensä vuosina 1941—1943

JR27	21	72	277	370	65	206	965	1236

III/JR 48:ssa ajalla 1.1. — 31.7.1944:

	5	17	58	80	10	37	248	249

Valitettavasti en ole mistään saanut käyttööni Er. P 28:n tappiolukuja vuodelta 1944.

KUNNIALUETTELO RYKMENTIN TAISTELUISSA KAATUNEISTA SANKARIVAINAJISTA ajalta 30.6. 1941-31.12.1943

EK/JR 27

Maj Aarne J Heinivaho
ltn Martti Jokela
ratsum. U. Tamminen
stm Rauni T Vaittinen
stm Yrjö E Helminen
alik Taavi M Hirvelä
stm Risto A Luomanen
korpr Kalle N Oja

EK/I/JR 27

stm Eino A Ruokonen
stm Eino E Virtanen
stm Rauni T Vaittinen
stm Eino E. Melkas
stm Paavo Rekola
korpr Eero J Vartio
stm Otto Hänninen
alik Pentti Nieminen
stm Kalle Rasi
stm Erkki Viitaniemi
kers Väinö H Kässälä
korpr Yrjö Virtanen

1./JR 27

vänr Veli T.A. Laine
stm Paavo F Lehto
stm Bruuno N Palttala
vänr Yrjö E. Forss
stm K.K. Kuusivuori
stm Eino A Kyöstilä
alik Niilo I Lehtonen
stm Lauri J Helin
stm Martti O Kyöstilä
stm Manne Nurmivaara
alik Antton E Mäkinen
korpr Toivo P. Jussila
stm Einari V Lehto
stm Mauno Verjo
stm Arvi J Puttonen
alik Reino A Siurola
stm Simons Sederholm
stm Arvo V Uihero
kers Jaakko E Äijälä
korpr N.O. Tammivuori
stm Vilho Ollila
stm Kalle S Mäkelä
stm Sulo J Seppälä
stm Vilho M Vilenius
stm Eemeli Ollila
stm Anto Koskinen
korpr Matti Melanen
alik Viljo Rantala
stm Viljo Saarilahti
stm Jaakko Kivimäki
stm Toivo Tukio
stm Alpo Koskinen
korpr Hannes A Heikkilä
stm Henrikki Mikkola
stm Alpo Koskinen

2./JR 27

ltn Jorma Koskimies
ltn Osmo U. Kokkonen
vänr Hannu E. Hankala
stm Juho H Koivisto
stm Immanuel Koppanen
stm Antti H Lähteenmäki
stm Reino O Vuorinen
stm Feliks V Vallin
stm Tahvo J Salonen
stm Hiskias Berg
stm Martti Pirilä
stm Pauli Ketola
stm Toivo Nieminen
kers Arvo A Myllymaa
alik Toivo E Niemi
stm Toivo A Lauttajärvi
stm Väinö R Pohjola
stm Arvo E Mannila
stm Yrjö A Valkama
alik Lauri A Koivulehto
stm Kalle Kaarela
stm Iisakki Lehtimäki
stm Erkki P Siren
stm K.M Korvenpää
stm Valtter N Paavola
stm Eeti Vainionpää
korpr E.N Keski-Franssi
kers Toivo Suonurmi
korpr Kaino V Raiskio
stm Lauri Rittola
kers Toivo U Nieminen
stm Niilo V Nurminen
stm O.M Rautajoki
stm Iisakki Rahola
stm Tauno Teronen
stm Bruuno Helin
stm Toivo Aaltonen
stm Olavi E Sipilä

3./JR 27

vänr Matti Kanerva
korpr Kalle Sinivuori
stm Vasili Nilanen
stm Paavo Tervo
stm Veikko Kyöttilä
stm Väinö Hakamäki
alik Matti Kivistö
stm Kustaa S Niemi
korpr Kalle Mäkinen
alik Eino Aakkula
stm Nestor Koivuluoto
stm Alfred Murremäki
korpr Kalle Tuominen
alik Johannes Hampaala
stm Vladimir Panasoff
korpr Mikko Maksimoff
alik Yrjö Toivonen
alik Tauno Kokkola
kers Viljo Mäkinen
alik Bruuno J Uotila
korpr Edvin Koskinen
stm Martti Ågren
stm Mauno E Kivinen
stm Uuno Mäkelä
stm Eino Tuomisto

4./JR (1. KKK)

stm Artturi T Ristilä
stm Kalle Rautamäki
alik Tauno A Nukari
alik Vilho E Pispala
alik Väinö O Rantanen
alik Toivo J Lehtinen
stm Einari I Kullaa
stm Lauri H Heikkilä

stm Eero P Nieminen
stm Enok Sholman
stm T.R Miettinen
stm Martti R Kulmala
stm Eino Miinalainen
stm Tauno Riihisaari
alik Toivo Kainuharju
stm Eino O Koskinen

EK/II/JR 27

korpr Viljo A Mäkipää
stm Tauno Mäkinen
stm Väinö M Norola
kers Aaro A Järviö
alik Yrjö N Koskinen
korpr Martti H Järvelä
stm Väinö J Salminen
stm Vilho M Pärssinen
stm Jaakko V Mäki
stm Otto Hänninen
kers Väinö Kässälä

5./JR 27

stm Martti Kekäläinen
stm Yrjö Ojala
stm Martti Nieminen
stm Arvo O Kivinen
stm Yrjö Riihinen
stm Lauri Ahonen
stm Vilho Luukkainen
korpr Paavo F Erkkilä
stm Bruno S Lehtinen
stm Oiva Koskinen
stm Väinö Roiha
stm Juho Mukka
stm Pentti Oittinen
stm Juho Ijäs
stm Aarne Reiman
stm Eino Snellman
kers Uuno Kärki

6./JR 27

ltn Kauko A.V. Kiipula
ltn Erkki I. Mäkelä
alik Arvo Joutsela
alik Olavi A Tammilehto
stm Armas Järvinen
stm Eemeli Helminen
vääp Paavo Lahdenpohja
stm Arvo K Ahonen
korpr Arvi Kultala
stm Pentti Oittinen
stm Uuno J Leppänen
stm Onni M Sirkkala
korpr Matti O Ahola
stm Emil J Saarinen
stm Kalle K Sauhaoja
alik Veikko Hietala

7./JR 27

stm Vilho Pohja
alik Onni Koskinen
stm Yrjö Lahti
stm Pentti Laihia
stm Paavo Korpela
stm Reino Sulonen
stm August Heinonen
stm Vilho Perälä
stm Toimi Suominen
stm Yrjö Kalliojärvi
stm Paavo Pikanen
stm Lauri Aaronen
korpr Viljo Javanainen
stm Julius Kolehmainen
korpr Jouko Säynäjoki

8./JR 27 (2.KKK)

korpr Eino A Lahtinen
stm Toivo J Oksanen
korpr Eino A Hulkko
kers Toivo O Savinen
kers Heikki A Männistö
stm Antti J Moisio
stm Olavi A Vuorinen
stm Onni I Mikkola
ylik Unto J Orsama
alik Jukka A Mäkelä
alik Kalle K Peltomaa
alik Eero L Autia

EK/III/JR 27

Evl K.J.V. Turkka
ltn Jorma J Kirjavainen
vänr Vilho M. Hovi
vänr Martti A. Lujanen
korpr Urho I Jokela
kers Veikko Huikari
korpr Sulo Särkivuori
stm Viljo J Siren
korpr Sauli A Rasula
stm Martti Härkilepo
stm Rikhard K Nord
stm Olavi Lepola
stm N.A. Autio
stm Sulo Toropainen
stm Aarne Väistö
stm Osmo Sulin
stm Olavi J Lampinen

9./JR 27

alik Matti V Oksanen
korn Matti M Kivipohja
vänr Arvi A. Porvali
vänr Aarne O Jutila
stm Aimo Lahtinen
stm Aatos Salonen
kok Ahti A Halme
stm Matti A Majanen
korpr Eino Kuisma
stm Paavo Uittin
stm Uuno O Ahokas
stm Väinö Takanen
stm Lauri V Siltanen
alik Väinö Heikkilä
stm Vilho Etumäki
stm Kalle E Mäkinen
stm Arvo Rantanen
stm Teodor Leppä
stm Verner Uittin
stm Matti Puskala
stm Arvid A Rantanen
korpr Niilo Tuomainen
stm Eedvart Tuomala
stm Sauli Kaukojärvi
stm Väinö Vesalainen
stm Väinö Parkkali
korpr Jussi Virkajärvi
korpr Antti Rantanen
stm Pekka Pirttinen
stm Frans Haavisto
stm Arvo Pyykkölä
stm J E Kaitajärvi

stm Esko Färlin
stm Kalle Ranta
stm Yrjö Autio
stm Nestor Niemi
stm Olavi Lampinen
stm Eero Mäkinen
stm Heikki Puusti
stm Unto K Ahokas
stm Nestori Leppänen
vääp Heikki Laaksi
stm Väinö J Nurmi
stm Aimo Lahtinen
korpr Tauno Kähkönen
ylik Eero Leppäjärvi
stm Kauko Huuskonen
stm Pauli Hiironen
korpr Niilo Hintikka

10./JR 27

stm Eino Hietanen
stm Toivo Riihonen
korpr Aarne Järvinen
stm Veikko Ahola
stm A Kainukangas
stm Herman Salmijärvi
stm Uuno Lilja
alik Jaakko Mäkitalo
alik Pekka Ala-Sankila
alik Martti Palomäki
korpr Iivari Haapanen
stm Aatu Antila
korpr Akseli Saari
korpr Mauri Korsumäki
korpr Paavo Mäkinen
kers Pentti Ala-ajos
alik Matti Aarnio
alik Eino Saarimäki
alik Kalle Kaitala
stm Lauri Sundell
stm Arvi Eskola
alik Erik S Laakso
stm Uuno Karvanen
stm Olavi Sipilä
stm Eino Koskinen

alik Antti Rantala
stm Eino Henninen
ylik Eino Likki
stm Eero Kohonen
stm Urho Kuusela
stm Eemil Helminen

11./JR 27

vänr Arvi O Kähönen
ltn Kaarlo A. Höijer
stm Rudolf Virtanen
stm Teuvo Juvonen
korpr Juho A Niemelä
stm Eino Kymäläinen
stm Aleksanteri Käppi
stm Lauri Järvenpää
stm Väinö J Iso-Aho
stm Reino E Aalto
alik Aarne A Ilonen
stm Eino J Männikkö
alik Eino Saarimäki
alik Onni Pöyhölä
stm Eemil Korsumäki
alik Arvi Pohjalainen
stm Ahti Vihinen
stm Eemil Alakangas
stm Juho Laalo
korpr Veikko Toivanen
stm Lauri Läpinen
stm Martti O Haliseva
stm Matti Hämäläinen
stm Vieno Mäkiloila
korpr Teuvo Kiuru
stm Vieno Hemminki
stm Mauno Tolkkila
stm Toimi Koskinen
korpr Edvin Koskinen
alik Veikko Antero
stm Matti Jokinen
stm Jorma Vahala
stm Eino Tuomisto
alik Eino Mattila
stm Uuno Mäkelä
alik Veikko Virtanen

12./JR 27

ltn Mikko A Helaseppä
stm Vilho Lehtonen
alik Toivo Virkki
alik Pekka Jatkola
korpr Vilho A Tuominen
stm Adiel Lahti
stm Väinö Moilanen
korpr Viljo Pulakka
stm Matti Vuono
stm Aaro Rikkonen
korpr Herman Moisio
korpr Yrjö Salminen
stm Ludvig Martikainen
korpr Eino Niininen
alik Sauli Siltanen
stm Uuno Parkkonen
korpr Kaarlo Sinikangas

13./JR 27

korpr Tauno Lehmus
kers Väinö Huhtala
alik Huugo Vilenius

14./JR 27

alik Toivo Rouvinen

III/JR 48 (Vuosi 1943)

stm Lauri Tasanen
korpr Ahti Naaralainen
stm Esko E Ijäs
korpr Martti Rantanen
stm Tauno Ryyppö
stm Otto Viitanen
stm Veikko Kolkka
stm Eerikki Rantanen
alik Reino Tukia
stm Eino Partanen
korpr Aarne Virtanen
stm Matti Siik
kers Jaakko Alhainen

Kunnialuettelo kaatuneista on tehty Sota-arkiston tappioluetteloista, jotka eivät ole aivan täydelliset. Niinpä kirjan omistajan on syytä tehdä omia merkintöjään sivulle 396.

SUURSAARESSA JA TYTÄRSAARESSA KAATUNEET:

vänr	Orvo R Haave	stm	Mikael Kotiranta	korpr	Leo Hanhijärvi
alik	Pertti Paavola	stm	Kalle J Salonen	stm	Mauno Peltonen
alik	Eero Saukkonen	korpr	Lauri Snellman	stm	Toivo Lassanen
korpr	Lauri Kannisto	korpr	Viljo Inkinen	stm	Eino Pärnänen
korpr	Rikhard Turtiainen	korpr	Arvo Kalliomäki	korpr	Kalle Jokinen
korpr	Vilho Nieminen	vänr	Veli T Laine	stm	Paavo Laatu
stm	Olavi Järvinen	korpr	Väinö Vainio	alik	Onni Konttinen
stm	Pertti Virkki	stm	Vilho Niinimäki		Osmo Viren
korpr	Kalle Alanko	stm	Eino Pärnäjärvi		
stm	Pentti Korpinen	alik	Olavi Penttilä		
korpr	Aarne Ikonen	korpr	Kalle Jokiniemi		
korpr	Erkki Saarinen	alik	Reino Tamminen		

SALOSAVOTASSA JA TALISSA KAATUIVAT MM ALLANIMETYT UPSEERIT:

kapt	Antero Salokangas	ltn	Risto Lahtema	ltn	Veikko Saarela
vänr	Tarmo Salokangas	ltn	Kullervo Hiekkala	vänr	Erkki Hakala

Valitettavasti kunnialuettelosta puuttuvat muut 1944, sekä III/JR 48:ssa että Er P 28:ssa kaatuneet. Luetteloja ei löytynyt Sota-arkistostakaan.

Mänttäläinen Kunto Ruokolainen oli alkusodan mukana rykmentissä mänttäläisten »poppoossa», toivuttuaan haavoittumisestaan joutui taistelemaan JR 23:ssa Aunuksen kannaksella. Hän on sodan jälkeen harrastanut voimakkaasti kaatuneiden muistoja, keräten tietoja sankarivainajien viimeisistä vaiheista. Hän on kaatuneiden omaisilta saanut käyttöönsä kirjeitä joita aseveljet ovat heille kirjoittaneet. Alla jäljennöksiä hänen muistiinpanoistaan:

»Kesäkuussa 1944 Talin ankarissa taisteluissa kaatui 9 mänttäläistä sotilasta. Eräs heistä oli T. E. Dahl. Aseveljen kirje hänen vaimolleen kuuluu seuraavasti: Koska ette ehkä ole saanut tietoja miehenne viimeisestä kohtalosta pidän velvollisuutenani kertoa jotain. Noin 20. 6. 44 jouduimme Talin seuduilla ottamaan vastaan vihollisen raivokasta hyökkäystä, joka ilmapommitusten, tykistön, kranaatinheittimien ja »hehtaaripyssyjen» kauhean tulen takia muodostui täydelliseksi helvetiksi. Niin kauheaa se oli, että itsekin toivoin vapauttavaa kranaattia päästämään minut näkemästä ja kokemasta sellaista elämää josta ei painajaisunissakaan osaisi kuvitella. Miehenne tuli 24.6. puheilleni ja sanoi, että tuntuu sellaiselta ettei hän jaksa enää kestää. Hän oli myös hermostunut. Yh-

dessä totesimme, ettei ole muuta mahdollisuutta kun odottaa mitä tulee.

Seuraavana aamuna se tuli. Kauhea kranaattisade ja hyökkäys päälle. Itsesäilytysvaiston sanelemana peräännyimme tässä kauheassa rytäkässä saamatta mitään käskyä. Siinä rytäkässä jäi aivan epäselväksi kuuden viestimiehen kohtalo, keskuspäällikkö, alikersantti Dahl, keskusmiehet korpr Raita, korpr Untamo, stm Tamminen sekä vikapartio korpr Viik ja stm Vatanen. En uskalla sanoa joutuivatko he kaikki vangeiksi vai tuliko täysosuma heidän monttuunsa. Joukkueemme johtaja haavoittui ja kuoli. Pari muuta miestä kaatui ja useita haavoittui. Niinpä meillä jäljellejääneillä on sydän täynnä tuskaa ajatellessamme monivuotisia tovereitamme, joiden kanssa yhdessä oli monet kovat koettu ja jotka jättivät meidät niin murheellisissa olosuhteissa.

Käsitän suurimman surunne minkä sota voi Teille tuottaa ja osallistun siihen sydän tuskasta tulvillaan. Toivon ettei epävirallinen selostukseni tekisi asiaa pahemmaksi Teille.

Mainioille tovereilleni kunniaa tehden
Yrjö Laitinen.»

Aseveljen kaunis mutta raskas velvollisuuden täyttäminen.

Ruokolainen jatkaa: »Mäntän rovasti M. Helaseppä oli sodan aikana pelätty vieras paikkakunnalla. Tämä rauhanaikana kunnioitetun rovastin pelkääminen johtui siitä, että hänen viestinsä oli silloin sangen ikäviä. Samanlaisen suruviestin hän oli saanut itselleenkin kaksi eri kertaa. Toinen hänen kahdesta pojastaan kaatui tämän rykmentin riveissä ja toinen muun joukko-osaston taisteluissa.

Niinpä Helaseppä joutui viemään surusanoman muiden muassa myöskin sotamies Aati Lahden omaisille. Lahti kaatui 1. 8. 41, siis ensimmäisenä varsinaisena taistelupäivänä. Haastattelu kaatumisesta: Lahti kaatui Peussanmäen takana. Meikäläisten onnistui kiertää vihollinen niin että se joutui mottiin. Vihollinen yritti sijoittaa piiskatykkiään niin, että saisi miehittämämme tien auki ja pääsisi ulos pintehestään. Kun tämä huomattiin sijoitettiin konekiväärit kahden puolen tietä estämään tykin asemaanmenoa. Siinä onnistuttiinkin iltaan asti jolloin sen onnistui klo 22.00 aikaan päästä ampumakelpoiseen asemaan, josta se heti alkoi paahtamaan

kranaattejaan. Siinä oli vähän taaempana miehiä seisoskelemassa ja keskustelemassa. Piiskan kranaatti tapasi tämän joukon ja räjähti heidän keskellään, osuttuaan Aatin päähän joka häipyi olkapäitä myöten. Saman komppanian mies Javanainen sai samasta kranaatista 52 sirua kehoonsa, pysyen kuitenkin hengissä ja palasi myöhemmin takaisin komppaniaansa. Joukkueen johtajanamme oli silloin vänr M. Helaseppä. Pekka Jatkola joka kaatui kolmen päivän kuluttua kuului myös konekiväärikomppaniaan.»

Kertoja oli Reino Siltanen ja K. Ruokolainen nauhoitti kertomuksen. Hänen seuraava haastattelukertomuksensa kuvaa stm Arvo Mäkisen viimeisiä vaiheita. Mäkinen taisteli Kirjavaisen komppaniassa. Hän haavoittui Antreassa 13. 8. 41. Ennen etenemistä Antreaan oli järjestetty kenttähartaustilaisuus jossa oli mahdollisuus saada myös Herran Pyhä Ehtoollinen. Osallistuimme siihen Arvon kanssa ja olimmekin siinä rinnakkain. Seuraavana päivänä hän haavoittui vaikeasti kranaatista. Koko sodanajan ja vielä jälkeenkin hän oli sairaalahoidossa, välillä vähän kotonakin ja oli sodan päätyttyäkin jatkuvassa hoidossa, Ruotsinkin sairaalassa. Toipuminen oli vaikeata, masennustila rasitti sydäntä kaiken lisäksi. Niinpä hän sitten kuoli sydänveritulppaan täällä kotikaupunnassaan.»

Tämän, jota olen vähän lyhennellyt, kertoi Ruokolaiselle Arvo Mäkisen sisar ja hänen miehensä.

Ja vielä Ruokolaiselta korpr Otto Lillukkamäen viimeiset vaiheet:

Lillukkamäki kaatui Talin taistelussa 25.6.1944. Hänen alaruumiiseensa osui niin pahoin sirpaleita että liikuntakyky meni. Kyseessä oli omien perääntyminen. Otto huomasi, ettei toiset voi häntä enää kuljettaa. Hän pyysi konepistoolin ja lippaita. Sanoi: »Jään tähän kiven kupeeseen. Kaatuu siinä vielä muutama ryssäkin.»

Tämän kertoi Ruokolaiselle Reino Siltanen.

LUETTELO HAAVOITTUNEISTA VUOSINA 1941—1943

Valitettavasti tämä luettelo on olosuhteiden pakosta vaillinainen. Varsinkin vuonna 1944 haavoittuneet puuttuvat melkein kokonaan. Niitä ei löytynyt Sota-arkistostakaan ja osittaisia vajavaisuuksia luettelossa saattaa olla aikaisemmilta vuosiltakin.

Kirjan omistajalla on oikeus korjata tämä, kuten muutkin henkilökohtaiset puutteet, merkitsemällä ne kirjan loppuun varatuille sivuille.

vänr E. Alava
stm K. Alenius
alik S. Ahoniemi
stm T. Alanko
stm T. Alanen
stm O. Aho
stm K. Ahonen
stm E.J. Ahonen
stm N. Ahola
stm A. Ahlqvist
stm V. Anttila
stm M. Ala-Peijari
stm Y. Ahola
stm L.V. Ahonen
stm R.O. Ahonen
stm Kalle Ahonen
stm M. Anttila
stm A. Aura
stm P. Anttila
ltn J.E. Alfthan
stm E. Aura
stm Y. Autio
alik E. Annala
stm E. Anttila
alik I. Alhainen
alik A. Antila
stm A. Aronen
stm A.A. Anttila
korpr E. Alanen
stm T. Ahvenjärvi
stm V.R. Annala
stm E.K. Aalto
stm O.S. Aalto
ylik Y. Ala-Sankila
alik L.O. Ahonen
alik S. Ahoniemi
alik V. Ahlstedt
stm T. Akkanen
stm K. Alanen
stm Eero Antila

stm L. Brusila
stm Y. Ahokainen
ltn P.A. Berg
stm B. Berggren
korpr Vilho Berg
stm V Bergman
stm Eino Björn
stm E. Dahlman
stm A. Grönberg
stm T. Cival
vänr H.K. Erikson
ltn E. Enkelä
korpr K. Erkkilä
stm E. Eskola
stm E. Eräsavu
alik V. Eskola
vänr H. Eriksson
stm L. Eloheimo
stm T.J. Eskola
stm L. Entonen
stm O. Grönlund
stm J. Finsk
vänr Aake Haaki
kok Leo Harju
kok E.K. Haavila
ltn M. Hyppönen
vänr K.A. Höijer
korn E. Helminen
ltn H. Heikkilä
vänr M. Helaseppä
vänr T. Hietala
ltn E. Helminen
vänr V. Hiekkala
kok O. Heikkilä
korpr H. Heikkilä
stm Yrjö Häsä
stm Eero Hakala
stm Arvo Hälvä
korpr M. Heinonen
korpr L. Hukkala

korpr O. Helander
stm H. Hakulinen
kers V. Hattinen
korpr Eino Hakala
stm M. Havia
korpr E. Hirvonen
korpr L. Haapanen
stm Y. Havukainen
stm V. Hentula
stm M. Haapamäki
stm H. Hakulinen
stm P. Hürula
ylik A. Hakola
stm K. Huuskonen
stm A. Häkli
korpr R. Hirvonen
stm L. Hänninen
stm Erkki Hakala
stm E. Helberg
stm Y. Heinänen
stm A. Haapanen
stm E. Haikka
stm Eino Hela
vääp N. Hannula
stm E. Helppolainen
stm M. Haapamäki
stm O. Harju
korpr K. Helenius
korpr E. Helander
stm S. Helenius
stm T. Huhdanmäki
korpr V. Haaparanta
korpr O. Hursti
kers P. Huhtinen
stm U. Harmaalahti
stm A. Hukkola
stm K.V. Helander
stm M. Hokkanen
stm J. Heikkilä
vänr H. Hankala

stm K. Hietala
korpr A. Hietanen
stm R. Heinonen
stm K. Hokkanen
stm F. Hilden
kok T.J. Harju
stm U.E. Hakala
alik J. Heikkilä
ylik V. Huikkola
korpr V. Hurmansalo
stm H.J. Hakala
stm H. Hagman
stm R. Hietaranta
korpr M. Heinonen
alik T. Hiiri
kers A. Hakola
stm J. Hellqvist
alik U. Helin
stm R. Heikkilä
stm A. Halonen
stm A. Helenius
stm H. Humalamäki
stm A. Halme
stm P. Hiirula
stm L. Haapaoja
stm V. Hiitelä
alik V. Honkanen
korpr N. Hintikka
stm O. Heinonen
alik E. Hakala
stm P. Hietanen
alik J. Hietamäki
stm J. Henttinen
stm O. Heinonen
stm V. Hentula
alik E.V. Hakala
stm M. Helminen
stm R. Helin
stm A. Hyväri
stm E. Hilden
alik N. Hakanen
stm O.M. Helander
korpr P. Huuhtanen
kers K. Heikkilä
korpr U. Huttunen
stm T. Hakala
stm O. Häyrinen
stm J. Heikkilä
stm L. Hakanen

stm T. Halonen
stm J. Hippeläinen
stm A.E. Häkli
kers M. Huikkola
stm H. Helin
stm V. Hautaniemi
ltn T. Himottu
ltn T. Hietala
stm R. Hyvärinen
stm V. Hänninen
alik R.J. Hokkanen
ltn E. Innola
alik E. Inkiläinen
korpr A. Iiri
stm O. Itkonen
stm O. Ikonen
alik E. Inkilä
stm A. Itkonen
stm E. Ilvonen
stm O. Innala
stm E. Innilä
stm V. Iivarinen
stm J. Iso-Pärnä
vänr E. Jalava
ltn T. Jaakkola
vänr T. Jokinen
stm K. Johansson
stm Matti Jokinen
stm A.A. Jaakkola
stm Yrjö Jokela
stm V. Järvinen
stm Juho Järvinen
stm P. Jussila
korpr K. Järvi
alik T. Järvelä
stm Y. Jokinen
stm E. Järvenpää
alik K. Järvi
alik P. Jokinen
stm O. R. Järvinen
stm Onni Järvelä
kers A. Jokinen
stm E. Javanainen
alik J. Juselius
stm Eino Järvinen
korpr P. Jokela
stm Niilo Järvinen
stm P. Jauhia
stm V. Järvensivu

stm Uuno Jokela
alik Aarne Järvinen
stm Aulis Järvinen
stm V. Jokela
stm T. Jokinen
stm H. Jokinen
stm A.E, Jokinen
alik J. Janger
alik V. Järvi
stm V.A. Järvinen
stm T. Jukarainen
alik O. Jussila
stm Vilho Järvinen
stm O. Javanainen
alik O.V. Järvinen
stm A. Jokinen
stm R. Jokinen
alik Aarno Järvinen
stm T. Julkunen
stm A.A. Järvinen
ltn J. Kilpi
vänr J. Kirjavainen
ltn A. Kirkkala
ltn Koiso-Kanttila
vänr U. Kallioinen
ltn V. Koponen
vänr T. Katajisto
korpr A. Kangasmäki
stm H. Koivula
stm J. Keskinen
kers T. Kukkonen
alik A. Korpela
korpr E. Kulonen
stm V. Koskinen
korpr A. Kemppi
stm V. Kemppinen
kers O. Karppelin
alik V. Kivimaa
korpr A. Kiltti
korpr A. Keinumäki
stm U. Koskinen
stm K. Koskinen
stm J. Kalliojärvi
stm E. Kalliojärvi
stm T. Kemppainen
stm J. Kolehmainen
stm P. Korpinen
stm U. Kuusela
stm V. Kivimäki

stm I. Kupiainen
stm E. Kulomäki
alik. B. Kukkaniemi
stm V. Kallio
alik K. Kalliomäki
stm J. Kallio
stm V. Kirtola
stm H. Koskela
stm J. Koivisto
stm A. Kalliomäki
korpr Y. Keinonen
stm E. Koskinen
stm T. Käppi
kers S. Kulkki
stm L. Kälvi
stm J. Konttinen
kers M. Koivumäki
alik E. Kiuru
stm P. Kaarelainen
korpr A. Kauppinen
korpr E. Korpelainen
kers M. Kuusniemi
stm H. Kantola
stm T. Korhonen
alik L. Kankainen
korpr E. Kangasoja
stm K. Ketola
stm P. Karppi
stm M. Konttila
stm M. Koskinen
stm V. Kiriloff
stm J. Kivistö
stm S. Kotiranta
stm S. Koivisto
stm E. Koskinen
korpr L. Kaunisto
stm A.A, Koskinen
stm H. Kuismanen
korpr O. Kangasmaa
stm O. Kukkonen
stm J. Kokko
kers O. Kakko
alik V. Kaulio
korpr F. Koskinen
stm V. Kankkunen
stm A. Kukkonen
stm E. Koivisto
stm P. Kuulusa
stm A. Kauppinen

stm M. Kotiranta
stm E. Kuusisto
kers E. Koskinen
stm Aaro Kataja
stm I. Kulmala
alik U. Kotiranta
korpr O. Kylmälahti
stm M. Korkeasalo
stm T. Koivuaro
stm A. Koivistoinen
stm J. Kuorti
stm M. Koivisto
stm Y. Koskinen
stm J. Keskikangas
korpr R. Koskinen
alik Y. Korsumäki
stm M. Käppi
korpr L. Katajamäki
stm E. Kannisto
stm V. Kaskinen
stm J. Kuisma
stm E. Kolehmainen
stm T. Kemppinen
stm E. Kauppi
stm U. Karpiola
alik T. O. Koivisto
stm H. Koskinen
stm P. Kesseli
korpr E. Korpela
stm Eino Koskinen
stm S. Kymäläinen
korpr O. Kiikka
stm M. Koivula
alik T. Kymäläinen
stm I. Koivistoinen
stm J. Kivimäki
stm A. Koivuniemi
alik A. Korpela
korpr A. Kangasmäki
stm H. Koivula
stm A. Koivunen
stm S. Kymäläinen
stm K. Kankaanpää
korpr T. Kamppari
stm N. Kinnari
korpr Eero Koskinen
kers T. Kukkonen
korpr U. Koskinen
korpr E. Käpyaho

kers V. Kässälä
stm U. Karpiola
stm M. Koivula
korpr V. Kuivanen
korpr V. Köppä
alik S. Kunttu
korpr U. Kapanen
stm K. Kykylä
kers O. Kosonen
stm K. Kuutti
ylik V. Keskinen
stm E. Keskinen
stm E. Koskinen
stm J. Kallio
stm V. Korpinen
stm E. Koponen
alik J. Koivula
alik T. Kokkola
stm T. Kohonen
ylik E. Kantola
stm A. Kangasmaa
stm M. Kanerva
korpr K. Kultalahti
alik U. Korpilahti
stm M. Käppi
stm J. Korsumäki
korpr P. Käkelä
stm H. Koivula
korpr A. Kangasmäki
stm Niilo Kinnari
ltn P. Laaksonen
vänr V. Laakso
ltn M. Lehtinen
vänr U. Lappalainen
ltn E. Lahtinen
ltn V. Laakso
vänr R. Laaksonen
stm M. Lähteinen
stm R. Likki
korpr R. Lammi
stm O. Leppäjärvi
stm V. Lehtinen
kers Br. Laakso
stm T. A. Lahti
stm T. Lahtinen
stm K. Laine
stm S. A. Lahtinen
korpr L. E Lahtinen
stm V. Lehto

stm V. J. Leppä
stm M. Luukkonen
stm K. Lindholm
alik O. Lahdelma
stm O. Laaksonen
stm A. Lintunen
stm K. Latomäki
stm M. Lepistö
stm T. Leppänen
stm Kaarlo Laine
stm Armas Lahti
stm U. Leinonen
alik N. Lehtonen
alik T. Lamminen
stm J. A. Luoma
stm R. O. Lahtinen
korpr U. H. Lehtinen
stm O. Linturi
stm Toivo Laine
korpr M. Laajapohja
alik M. Löytänä
stm O. Leppänen
stm Simo Lehtonen
alik K. Laine
korpr M. Lähteenmäki
stm Sulo Lius
stm L. Liukkonen
stm Pekka Linden
stm V. Lampinen
stm H. Likanen
korpr L. Liesi
stm R. Lemmetty
stm P. Laitinen
korpr J. Leppänen
stm O. A. Liesi
stm P Löytänä
alik T. J. Lind
kers V. Lübeck
stm A. Lahtinen
stm S. Leppänen
stm J. Lehtonen
alik P. Läpinen
stm V. Lehtonen
ylik L. Lääveri
alik A. Lahdensalo
stm J. A. Lehtinen
alik N. I. Lehtonen
stm J. Leppäjärvi
stm Yrjö Lahti

korpr M. Luukkainen
stm Vilho Lammi
stm F. Lepistö
stm Arvo Lehto
stm T. Lavonen
alik R. Lahtema
stm Juho Laakso
korpr R. O. Lehtinen
stm Kaarlo Lahti
korpr V. A Lehtinen
stm Paavo Lehto
korpr P. Lehtimäki
kers Lehtola
alik V. Lindholm
stm T. Länkimäki
stm R. Lamminen
stm E. Lehtinen
alik Simo Lehto
stm Aug. Leponen
korpr O. Lillukkamäki
stm F. E. Laakso
stm V. Lamminen
stm A. O. Lehtinen
stm R. Lunden
stm O. Lindroos
stm R. Lepola
stm O. P. Lehtinen
korpr K. Lehtinen
stm T. Lepistö
korpr I. Lahtinen
stm V. Lamminen
alik A. Lehtinen
stm E. N. Lehtinen
stm E. Leinonen
stm K. Lintula
korpr I. Louhivuori
alik O. Lehmuskoski
stm R. Lamminen
stm P. Lehtonen
stm V. Lintunen
stm Y. Lehtonen
alik O. Liesjärvi
alik J. Laukkanen
stm T. E. Lehtonen
stm A. Leimio
alik Antti Levo
stm A. R. Leino
stm K. Leponiemi
stm O. Leppänen

stm N. Lehtonen
korpr R. Lepistö
kers T. Lehtonen
alik M. Luukainen
stm E. Lampinen
stm R. Likki
stm O. Luostarinen
stm M. Lähteinen
stm Viljo Lehto
stm R. Lamminen
korpr U. Laajanpohja
stm Toivo Laine
korpr V. Lamppu
stm O. Liesjärvi
korpr Y. Lamberg
stm T. Liukko
stm A. Lilius
korpr A. Leppänen
ylik M. Lautala
korpr M. Lahtinen
stm O. Lintunen
korpr U. Laxsen
korpr V. Laajapohja
stm V. Leppänen
vänr R. Lahtema
alik T. Lappalainen
stm K. Latvanen
ltn O. I. Manner
ltn J. P. Mattila
korpr U. Moksen
alik V. Manninen
stm T. Murorinne
stm T. Mäkinen
kers H. Mattila
stm O. Mäkinen
stm A. Mattila
korpr T. Mustila
stm T. Moksen
alik E. Maununmäki
stm O. H. Mäkelä
alik K. Mattila
stm J. Määttänen
stm A. B. Mäkinen
stm V. Malinen
alik E. Mattila
stm V. R. Mäenpää
stm Y. V. Mäkinen
korpr K. J. Mäkinen
stm Eero Mäkelä

stm J. Mäklin
korpr P. Mäki
stm Väinö Mäkinen
stm V. Mäkinen
stm E. A. Mäkinen
stm A. R. Mäkinen
korpr O. V. Mäkinen
stm P. Melanen
stm Br. Mäkinen
stm Toivo Mäkelä
alik E. Mäcklin
stm L. Mikkola
stm A. Müller
stm A. A. Mäki
stm K. E. Mäki
stm V. K. Mutanen
stm A. V. Mäkinen
stm V. Mustalahti
stm K. A. Mäkinen
stm Vald. Mäkinen
stm J. Murto
stm E. N. Mäkelä
stm I. Mäkinen
stm Matti Mattila
stm P. Moisio
alik I. Mustonen
kers E. Mikkola
korpr Sulo Mäkelä
stm O. Matinki
stm V. Mäensivu
stm R. Mäenpää
stm P. O. Mäkinen
stm H. E. Mäkelä
stm T. Mäenpää
stm E. Moilanen
stm J. Marjamäki
alik V. Markkula
stm E. Muhonen
stm A. Munukka
stm V. O. Mäkelä
alik A. Mustalahti
korpr Väinö Mäkelä
korpr J. J. Mäkinen
stm J. Mönkkönen
stm T. Miettinen
stm Paavo Mäki
stm Väinö Mäkinen
stm M. Manninen
stm P. Mattila
stm V. Markkanen
stm Pentti Mäkinen
stm Viljo Mäkelä
stm Y. Marttila
kers A. Malvasto
stm Vilho Mäkinen
stm H. Mikkola
korpr T. Metsänen
alik N. Manninen
stm I. Mitrunen
stm H. Moisio
korpr A. Murorinne
alik B. Misukka
stm V. Mäki
stm T. Niemelä
stm K. Nieminen
stm E. Nieppola
alik P. Niemelä
stm Heikki Niemi
stm E. E. Nieminen
alik M. Nummela
stm L. E. Niemi
stm Y. Nieminen
stm Kalle Nurmi
stm Aks. Nieminen
alik N. Niittynen
stm M. Nieminen
stm A. Nieminen
stm Väinö Niemi
stm K. M. Niemelä
stm A. Nukarinen
stm J. M. Nieminen
stm V. E. Nieminen
stm A. M. Nieminen
stm U. E. Nieminen
stm K. A. Niemi
stm K. O. Nieminen
stm Pekka Nolvi
stm R. O. Niemi
alik R. H. Niemi
stm N. Neulaniemi
stm A. N. Nieminen
alik E. Niinimäki
korpr R. Nieminen
stm L. A. Nieminen
stm Kalle Nieminen
korpr R. Naaranen
stm R. Nieppola
stm Yrjö Niemi
stm Art. N. Nieminen
stm P. E. Nieminen
stm N. J. Niemi
stm E. Niemelä
stm Tuure Niemelä
stm Urho Nieminen
stm V. Niskanen
kers R. Niemi
stm Uuno Nieminen
stm Eino Nieminen
korpr R. Numminen
stm H. Naapila
stm Jaakko Nieminen
kers N. Niittynen
korpr T. Nieminen
stm T. Neiro
stm Erkki Nieminen
stm Veikko Niemi
korpr H. Norojärvi
stm Kalle Nissi
alik Onni Nurmela
stm T. Nevalainen
alik V Nurminen
stm S. Näive
korpr Tauno Nieminen
ltn A. Olkinuora
alik Yrjö Olsbo
stm Lauri Ojala
stm Toivo Ojanen
stm P. E. Ojala
alik P. Ollila
korpr E. Ojapuro
stm V. J. Ojala
korpr Y. E. Ollila
korpr R. Oksanen
alik N. Oksanen
stm O. Ontamo
korpr Onni Ojala
stm Untamo Onni
korn E. Paavola
vänr E. Porkka
vänr K. Purasmaa
vänr M. Paunonen
vänr K. Pispa
kapt J. Pössi
korpr T. Pitkänen
stm M. E. Peltonen
stm Sulo Pulkki
korpr A. Pulkkinen

stm Paavo Palo
kers J. Penttilä
korpr T. Pitkänen
stm S. Peltonen
korpr R. M. Pohja
korpr V. Pajula
stm J. Peräjoki
korpr E. O. Paavola
stm Y. M. Petäjä
korpr Br. Pajunen
stm O. Pekkola
korpr Y. Pajunen
alik Sulo Pohjola
stm R. Pajuluoma
alik O. Pöysti
stm J. Parkkonen
stm M. Puontila
stm M. Pajukko
stm K. Pajula
stm J. Peltonen
alik H. Paukkula
stm K. Palttala
stm T. Pokkinen
kers H. Peltola
stm A. Pietiläinen
stm O. Piiparinen
stm Juho Pusa
kers V. Pietilä
stm A. Piikkiniemi
korpr V. Paakki
stm V. Partanen
stm V. Petroff
stm P. Palolampi
stm O. Partanen
stm A. Pajunen
stm J. Peräjoki
stm R. Patrakka
stm H. Partinen
kers V. Pirilä
korpr A. Puhakka
stm V. Perkiö
alik T. Peltola
kers O. Peltonen
kers A. Pirilä
stm Adam Pajunen
stm M. Penttinen
alik E. Peltonen
stm S. Parikka
kers M. Pohjanheimo
stm E. Paakkanen
kers O. Palje
stm E. Pasanen
stm T. Pohjola
stm Matti Peltonen
korpr L. Prusila
stm T. Pohjonen
alik K. Pynnönen
stm Leo Paasivuo
stm O. Pohjalainen
stm A. Paukku
ltn Eino Räty
ltn R. Ruissalo
vänr A. Rikamo
ltn O. A. Rikamo
stm E. Routamaa
korpr R. Rantala
korpr A. J. Rasi
stm A. Repo
stm M. Rannikko
korpr A. Rautiainen
stm A. Rajala
stm S. Rajala
stm V. A. Rantanen
stm A. Rastas
kers N. Rantavuori
stm J. T. Rantala
alik Olavi Ranta
stm G. Rantanen
kers M. Raja
stm H. Reunanen
stm V. Raja
stm K. Rantanen
stm U. Ronko
korpr R. Rantanen
kers M. Rantanen
stm E. Ruuhimäki
korpr M. Ruskio
stm E. Rajamäki
stm J. Räihä
kers V. Ryyppö
stm T. I. Rantanen
stm A. Röksä
stm A. Rouhiainen
alik A. Raitio
korpr Y. Ranta-aho
stm J. K. Rasila
stm V. Räikkönen
stm K. Rastinmaa
stm Niilo Ranta
stm H. Riikonen
stm K. Ranta
korpr O. Rauhamäki
alik Vieno Raitio
stm P. V. Rantala
stm M. Rantanen
korpr A. Riihonen
stm L. Rantanen
stm Erik Roos
alik V. Raaska
stm V. Rantanen
stm Viljo Rantanen
stm Arvi Rautiainen
alik A. Rautti
stm A. Räikkönen
stm Niilo Ranta
stm Lauri Rantanen
kers U. Rouvinen
alik E. Rantamäki
stm Eino Raittinen
korpr Antti Rautiainen
stm Elias Rantanen
alik E. Raitala
stm V. Ruohonen
korpr J. J. Rekola
vänr P. Sorama
korn A. Suomela
ltn J. Salminen
ltn M. Sutinen
ltn A. Salokangas
ltn E. Sysikumpu
kapt S. Sointu
korpr P. Sinivuori
alik V. Salmivuoro
stm O. Savolainen
stm O. Salminen
kers H. Salo
korpr J. Snäll
stm Leo Sarin
korpr V. Solin
stm V. Syvänen
stm P. Sinkka
stm M. Siurola
stm O. Sepponen
stm M. Seppälä
stm M. Suojärvi
stm T. Saarnilehto
stm A. Salonen

stm E. Sandholm
stm K. Saarinen
stm A. Siren
stm J. Salminen
stm L. Salminen
stm V. Suhonen
stm M. Salonen
stm H. Suvanto
alik A. Salminen
stm E. S. Salo
stm E. Saranen
stm O. Suinuniemi
stm A. Salmi
stm P. Saarinen
alik E. Siltanen
stm K. Selänpää
stm Lauri Setälä
stm V. Suhonen
alik Antti Salmi
alik O. A. Saukko
stm Otto Salo
stm V. J. Saarinen
korpr A. A. Salonen
stm E. Salomaa
korpr Y. Saarinen
stm Br. Seppälä
stm E. Sutinen
stm Paavo Sara
stm S. Sievänen
alik J. A. Sartamo
stm O. A. Salminen
stm R. J. Salmi
stm U. A. Saarinen
stm M. Saariola
stm T. Saleva
stm T. Salokangas
stm Br. Salonen
stm L. Soukkio
stm U. Sevon
stm Vilho Setälä
stm N. Sihvonen
stm K. I. Savola
korpr J. A. Salonen
alik A. Sillanpää
stm V. Suoranta
stm N. Salmela
stm O. Salmia
stm V. Savonen
stm R. Salokannel
stm K. Selänpää
stm V. Seppä
stm M. Saarinen
alik Arvi Sahi
stm R. Siltanen
stm M. Salonen
alik K. Salmisalo
stm M. Siren
stm V. Santalahti
stm V. R. Soini
korpr V. Syrjälä
alik K. Salmisalo
alik P. Sorri
stm L. Syvänen
stm S. Saarinen
stm J. Saarto
stm Y. Saarinen
korpr L. Salminen
stm T. Silverhud
korpr L. Santa-aho
korpr M. Salmijärvi
stm T. Saarinen
stm Hugo Salminen
alik A. Sintonen
stm H. O. Santala
alik E. Salmijärvi
korpr V. Sälli
stm M. Savia
stm V. S. Skyttä
alik L. Salovius
korpr P. Simola
stm T. T. Salminen
stm Olavi Sipilä
stm Lauri Saarinen
stm Unto Salo
korpr V. Seppälä
korpr K. Salmela
stm V. Suoranta
stm V. Soppinen
korpr V. Salminen
stm E. Salin
korpr M. Salminen
stm O. Salminen
kers H. Salo
stm L. Siuro
stm O. Saikkonen
stm Väinö Salminen
korpr U. Savander
korpr K. Savola
kers T. Seppälä
stm A. Seppälä
stm M. Savia
stm V. Setälä
stm Lauri Salminen
korpr Vilho Salli
kers V. Saarilahti
alik E. Seppänen
stm A. Siren
korpr E. Saarnio
korpr A. Saikkonen
korp E. Saranen
stm Matti Salo
stm Eero Salminen
stm V. Savolainen
korpr Oiva Salo
stm Vilho Salminen
alik E. Salmijärvi
stm T. Siuro
stm E. Sipponen
stm U. Saarinen
korpr A. Soikkeli
ltn P. Takala
vänr A. O. Tanttu
vänr R. Toiviainen
stm J. Turunen
stm V. Tuomisto
korpr E. Tammivuori
stm E. Törmälä
korpr A. Talvio
stm K. Tuominen
alik E. Tanhuanpää
alik U. Tuhola
korpr E. Tammivuori
stm J. Tiikko
korpr V. Toivola
stm O. Teimonen
korpr J. Turhanen
alik R. Tuomola
korpr A. Tamminiemi
alik T. Tiainen
stm M. Tuominen
stm T. Teräsvuori
stm L. J. Takala
stm M. Tapanila
stm V. Tiikko
stm E. Tamminen
stm P. Tiiva
kers K. Toukola

stm	P. Tamminen	stm	T. Virtanen	alik	M. J. Virtanen
stm	V. J. Talli	stm	Matti Virtanen	stm	E. V. Vuorela
stm	T. Tarvainen	stm	Pentti Virta	stm	Martti Viik
stm	H. Tamminen	alik	V. Vanhanen	stm	L. Vähämäki
stm	V. Tanhu	stm	Kalle Välimäki	alik	L. Vähä-Salo
stm	Tauno Tikka	stm	P. Vainikkala	stm	P. Vierinen
stm	A. Talasniemi	stm	Viljo Vuori	kers	Y. Viljanen
stm	A. Tekala	stm	Matti Välimaa	korpr	O. Vessari
alik	U. Tuhola	alik	U. V Vehmas	stm	E. Vepsäläinen
kers	J. M. Taimi	korpr	P. Vallenius	stm	U. Vuorinen
stm	E. Tuominen	stm	E. Viitaniemi	kers	K. Välilä
stm	H. Takala	alik	H. Vedenpää	stm	V. Vainionpää
alik	P. Tuominen	korpr	A. Vähä-Jussila	stm	T. Veijalainen
stm	I. Talvitie	stm	O. Vainio-Siukola	kers	P. Vihtilä
stm	E. Tervala	stm	P. Vaari	alik	V. Virtanen
stm	Y. Tammilehto	stm	K. Viljanen	stm	Veikko Vuori
stm	L. Tukkikoski	stm	H. Varis	alik	O. Vallenius
korpr	E. Tuomola	stm	S. Valtee	kers	I. Weckman
korpr	J. Torkkeli	stm	M. Välkkilä	alik	E. Vehmaa
alik	R. Törrönen	stm	V. Valtonen	ylik	O. Väistö
kers	E. Tuhkanen	korpr	V. Vanhanen	korpr	E. Villberg
stm	Lauri Tuominen	stm	I. Viitala	korpr	U. Vihtonen
alik	H. Tuhkanen	stm	J. K. Virta	korpr	V. Virta
stm	T. Tarvainen	korpr	A. Vuorenmaa	stm	S. Vaarasalo
alik	Aimo Tuominen	stm	L. Vendell	stm	P. Vierinen
korpr	H. Tamminen	stm	O. E. Valkama	ylik	K. Virtanen
korpr	E. Tepponen	stm	U. Väliaho	stm	P. Väänänen
stm	I. Tiainen	stm	J. Valkkinen	stm	Väinö Virtanen
stm	A. E. Tamminen	korpr	Y. Virtanen	stm	O. K. Virtanen
alik	V. Tukio	stm	M. Veijalainen	korpr	L. Väätänen
kapt	P. Uotila	stm	K. H. Vehmas	stm	A. Vaittinen
kers	A. Uotila	korpr	N. Vilkko	stm	Veikko Vuori
kers	H. I. Uotila	alik	O. Virtanen	stm	E. Vaittinen
stm	F. J. Unto	stm	J. Veijalainen	stm	Leevi Åhman
korpr	O. Ukkola	stm	J. Varenius	korpr	A. Åström
ltn	S. Virmiö	stm	V. Viitavuori	alik	N. Ylä-Viteli
vänr	K. Virokannas	stm	A. Vierinen	stm	H. Yli-Paavola
ltn	U. Viitanen	alik	V. Virtapohja	stm	V. Yli-Mäihäniemi
ltn	S. Vaarasalo	kers	M. Välikoski	stm	E. Ylistö
ltn	R. Vihtiälä	stm	T. Vallenius	korpr	L. Yrjölä
ltn	L. Viljanen	stm	O. Viitanen	stm	V. Yläkangas
stm	I. Vanne	stm	P. H. Virta	alik	T. Äikäs
stm	K. A. Virtanen	korpr	M. Virolainen	stm	Y. Äijänen
alik	A. Vallin	stm	A. Vuorinen	alik	L. Yli-Kantola
korpr	U. Valkeus	ylik	R. Vuoristo		

Suursaaressa ja Tytärsaaressa haavoittuivat:

vänr	V. Hiekkala	korpr	V. Erkkilä	stm	V. Rantanen
vänr	K. Piispa	stm	E. Komonen	stm	L. Setälä
vänr	T. Katajisto	stm	M. Siurola	stm	O. Ojala
vänr	T. Hietala	stm	K. Hietamäki	stm	V. Fingerroos
vänr	V. Saarela	stm	A. Heikkinen	korpr	M. Leväsluoto
kers	P. Siltaloppi	kers	O. Hokka	korpr	T. Niemi
ylik	E. Heikkonen	kers	T. Valkjärvi	stm	A. Rouhiainen
stm	V. Ekman	alik	A. Nikkilä	stm	R. Lamminen
korpr	V. Inkinen	alik	U. Seppälä	korpr	V. Lamppu
korpr	A. Kalliomäki	stm	M. Åhgren	stm	V. Mäkinen
alik	A. Sintonen	stm	E. Peltonen	stm	J. Finsk
alik	U. Lehtisaari	korpr	O. Helander	stm	O. Liesjärvi
korpr	A. Kiviharju	korpr	P. Sipilä	stm	V. Vuori
korpr	K. Ojala	alik	O. Vallenius	ltn	E. Helminen
korpr	H. Lindroos	alik	E. Peltonen		
korpr	A. Alapärri	korpr	P. Virtanen		

Monet joukkosidontapaikalta takaisin komppaniaansa palanneet ovat tappioiden numerotilastossa, mutta puuttuvat nimiluettelosta.

PALKITSEMISET KUNNIAMERKEIN VV 1941—1943

Nimitykset Mannerheim-Ristin Ritareiksi

Risti n:o 4.
Sotamies Rättö V.
Syntynyt 10.3.1913 Kanneljärvellä.

»Puolustusvoimain Ylipäällikkö on myöntänyt sotamies Vilho Rätölle, joka taistelussa 3.8.41 ripeällä toiminnallaan valtasi vihollisen panssaritorjuntatykin ja tällä suuntauslaitteita vailla olevalla tykillä putken läpi tähdäten tuhosi neljä vihollisen hyökkäysvaunua, urhollisuudesta ja taistelun aikana osoitetusta erinomaisesta neuvokkuudesta Vapaudenristin 2. luokan Mannerheim-ristin».

Tässä jäljennös Ylipäällikön päiväkäskystä.

Risti n:o 7.
Luutnantti Pössi J.
Syntynyt 15.1.1898 Salmissa.

»Ylipäällikkö on päivämäärällä 29.8.41 nimittänyt Vapaudenristin 2. luokan Mannerheim-ristin ritariksi luutnantti Juho Pössin, joka joukkojen murtautuessa linnoitettujen vihollisasemien läpi etulinjan komppanianpäällikkönä valtasi kaksi ensimmäistä vahvaa bunkkeria ja jatkuvan hyökkäyksen aikana osoitti henkilökohtaista rohkeutta, neuvokkuutta ja ripeyttä».

Risti n:o 9.
Kapteeni Kivelä E. O.
Syntynyt 18.6.1908 Tampereella.

»Ylipäällikkö on päivämäärällä 8.9.41 nimittänyt Vapaudenristin 2. luokan Mannerheim-ristin ritariksi kapteeni Eero Olavi Kivelän, joka etulinjan komppanian päällikkönä rykmentin suorittaessa rajalla läpimurron vahvojen vihollisasemien läpi osoitti suurta henkilökohtaista urhoollisuutta ja myöhemmin rajulla vastaiskulla heitti epätoivoisia läpimurtautumisyrityksiä tekevän vihollisen takaisin tuhoten mm 9 hyökkäysvaunua.»

Risti n:o 12.
Eversti Pajari A. O.
Syntynyt 17.7.1897 Asikkalassa.

»Ylipäällikkö on päivämäärällä 14.9.41 nimittänyt Vapaudenristin 2. luokan Mannerheim-ristin ritariksi eversti Aaro Olavi Pajarin, jonka henkilökohtainen osuus joukkojensa suuriin saavutuksiin on ratkaisevaa laatua. Itseään säästämättä on hän jatkuvasti tukenut alaistensa toimintaa, ohjannut ja opastanut heitä sekä valanut heihin uskoa taistelujen onnistumiseen. Erikoisesti on vielä mainittava hänen oma-aloitteinen toimintansa sekä henkilökohtainen urhollisuutensa, jota osoittamalla hän on saanut monasti jo aivan uupumuksen partaalla olevat joukkonsa jatkamaan taisteluita lopulliseen voittoon asti.».

Kenraalimajuri A. O. Pajarin 16.10.44 toisen kerran saaman Vapaudenristin 2. luokan Mannerheim-ristin perusteluina esitettiin mm: »Kenraalimajuri A. O. Pajari osallistui divisioonan komentajana Pohjois-Suomen puhdistukseen. Tällöin hän rohkealla opera-

tiolla valtasi Tornion kaupungin ja kävi sen omistuksesta erittäin sitkeän taistelun. Tämä vaihe vaikutti merkittävällä tavalla Tornion ja Kemin kaupunkien säästymiseen suuremmilta hävityksiltä ja loi samalla jatkuville operatioille uuden edullisen lähtötilanteen.»

○ ○ ○

Risti n:o 126.
Everstiluutnantti Turkka K. J. V.
Syntynyt 6.11. 1898 Alahärmässä.

»Ylipäällikkö on päivämäärällä 16.1.44 nimittänyt Vapaudenristin 2. luokan Mannerheim-ristin ritariksi everstiluutnantti Kauno Josef Vilhelm Turkan.

Everstiluutnantti Turkka on sekä talvi- että nykyisessä sodassa kunnostautunut erittäin rohkeana ja taitavana johtajana. Mainittakoon vain, että hän pataljoonansa kanssa pysäytti lopullisesti vihollisen Tolvajärvellä joulukuun 8. päivänä 1939 ja loi siten edellytykset myöhemmälle voitollemme. Tämän sodan hyökkäysvaiheen aikana toimi everstiluutnantti Turkka sen joukko-osaston komentajana, joka lumiaurana aukaisi tien oman yhtymämme joukoille Kannaksen halki aina Rajajoelle saakka.»

Korkeasti arvostettuja ja kunnioitettuja sotilaita.

○ ○ ○

KUNNIAMERKEIN PALKITUT VUOSINA 1941—1943

2. luokan Vapaudenristi: pvm 5.9.41

Majuri K.J.V. Turkka

3. luokan Vapaudenristin tammenlehvän kera: pvm 27.8.41.

Kapt	L.M. Toiviainen	Luutn	J. Pössi
Kapt	E.O. Kivelä	Luutn	K.S. Viitanen
Kat	J. Kirjavainen		

3. luokan Vapaudenristi: pvm 27.8.41

Lääkm.	V.I. Paronen	Luutn	E. Sysikumpu
Kapt	P.J. Uotila	Luutn	J.J. Kilpi
Luutn	U.J. Oksanen	Luutn	O. Maijala
Luutn	Y.A. Laalahti	Luutn	M.R. Siukosaari

4. luokan Vapaudenristi tammenlehvän kera: pvm 27.8.41

Luutn M.A. Hyppönen
Luutn R.K.J. Vihtiälä
Luutn E. Räty
Luutn E.E. Lahtinen
Luutn A.E. Heliövaara
Luutn K.E. Kuljula
Luutn E.E. Näsinlinna
Kapt Y. Pohjavirta
Vänr T.A. Hakamäki
Vänr L.L. Viljanen
Vänr V.M. Hovi
Vänr K.M. Purasmaa
Vänr J.J. Kirjavainen
Kers Y. Ala-Sankila

4. luokan Vapaudenristi:

Vänr U.I. Lappalainen
Vänr V.A. Haaki
Vänr K.A. Höijer
Vänr K.O.R. Latvus
Vänr T. Himottu
Vänr V.V. Aro
Vänr O.I. Virokannas
Vänr E.E. Porkka
Vänr V.J. Laakso
Kok T. Harju
Luutn P.A. Takala
Vänr O. Tanttu
Vänr P.I.J. Närvänen
Vänr J. Kyyhkynen
Korn E.E. Helminen
Luutn R.A. Koivunen
Luutn A.R. Karimaa
Vänr E.J. Sola
Vänr S.J. Vaarasalo
Vänr T. Konkola
Alik L.A. Salovius
Kers A. Peltonen
Stm K.A. Alenius
Kers R.K. Peltomäki
Korpr E. Kangasoja
Kers A. Kulkki
Alik E. Heikkonen
Kers E.T. Karonen
Kers T. Kapanen
Korpr A.O. Vähä-Jussila
Stm K. Lahtinen
Korpr P. Mäki
Kers A. Mäkelä
Alik N. Niittynen
Ylik V.J. Lusua
Kers V. Lamminpää
Stm R. Hyyrynen
Korpr O. Ukkola
Stm V. Valtonen
Ylik B.E. Roinesalo
Stm E.J. Mäkipää
Stm M.J. Palomäki
Alik V.K. Virtapohja
Stm J.R. Kivimäki
Vääp A.J. Suomela
Stm A.K. Kyynäräinen

1. luokan Vapaudenmitallit päivämäärällä 23.7. 1941.

Kers Paavo Huhtinen
Kers N.V. Kankaanpää
Kers M.L. Kuusiniemi
Kers I.V. Veckman
Kers P.E. Mustonen

Päivämäärällä 8.9. 1941:

Alik U.A. Kotiranta
Ylik. E.A. Järvinen
Kers T.A. Kokemäki
Alik V. Lindholm
Korpr E.N. Keski-Frantsila
Alik P.Y.J. Sorri
Korpr M. Ruskio
Stm K.I. Savola
Korpr E. Ojapuro
Alik T. Saario
Korpr P. Riihimäki
Stm N. Mäkinen
Kers S.K.M. Hakanen
Stm H. Niemi
Kers V. Viitanen
Ylik J.O. Hollo

Kers L. Rauhalahti
Alik L. Liski
Alik R. Hokkanen
Stm V.I. Lahtinen
Korpr Aimo Tuominen
Stm T. Nummelin
Stm P. Oittinen
Kers V. Keskinen
Kers E. Uusitalo
Alik T. Lindgren
Korpr O. Salo
Alik E. Heikkinen
Alik E. Niinimäki

2. luokan Vapaudenmitalli:

Esik. K/JR 27

Alikers. Erkka Ylinen
Korpr Lauri Heino
Stm Matti Lunden

Esik.K/I/JR 27

Ups.kok. Risto Lahtema
Stm Viljo Skyttä
Korpr T. Salokangas
Kers Kalle Toukola
Korpr Yrjö Virtanen
Kers Viljo Ollila

1./JR 27

Alik Uuno Tuhola
Alik Leo Ronkonen
Stm Arvo Vihero
Stm Viljo Iivarinen

2./JR 27

Stm Valter Räikkönen
Stm Osmo Lehtinen
Stm Antti Nieminen
Stm Olavi Laine
Stm Antti Jokinen
Stm Sulo Kukkamäki
Alik Urpo Vehmas
Korpr Aarne Rekola

3./JR 27

Kers Arvo Niemi
Korpr Onni Liehu
Stm Armas Karhu
Stm Väinö Heinonen
Korpr Toivo Saarikko
Korpr Viljo Heikkilä
Korpr Eero Muhonen
Korpr Lauri Ranta
Korpr Tuure Pietilä
Stm Vihtori Lehtonen
Stm Lauri Tuominen

4./JR 27 (KKK)

Stm Lauri Snellman

Krh.joukkl/I/JR 27

Korpr Matti Heinonen
Stm Onni Pohjola
Stm Eino Helenius

5./JR 27

Kers Jorma Taimi
Alik Tenho Eloranta
Stm Esko Mäntylä
Stm Tauno Yrtti
Stm Paavo Joensuu
Stm Eino Himmanen
Stm Eino Karjalainen

6./JR 27

Alik Matti Pohjanheimo
Korpr Toivo Syvänen
Stm Lauri Tuominen
Stm Lauri Helander
Korpr Veikko Virtanen
Stm Ossi Helander

7./JR 27

Stm Heikki Jokinen
Stm Antto Lammi
Korpr Väinö Borgman
Alik Aarno Kellari
Korpr Matti Pekkonen
Stm Ruben Lepola
Stm Johannes Kuisma
Stm Lanri Vähäsalo
Stm Veikko Kahila
Stm M. Kalliojärvi
Korpr E. Saukkokoski
Stm Y. Kalliojärvi
Stm Väinö Lindholm
Stm Viljo Salminen
Stm Sulo Kunttu

8./JR 27

Korpr	Urho Nuottajärvi
Korpr	Kustaa Salmela
Korpr	Heikki Vatanen
Korpr	Viljo Alanko
Korpr	Martti Eskola
Korpr	Aarne Talvio
Kers	Eero Sivula
Stm	Aimo Neejärvi
Stm	Paavo Salminen

Krh.joukk./II/JR 27

Kers	Jaakko Penttilä

Esik.K/III/JR 27

Stm	Herman Suonperä
Stm	Kalle Selänpää
Stm	Paavo Halkosalo
Stm	Otto Viitanen
Alik	Veikko Kurronen
Alik	Lauri Salomaa
Stm	Yrjö Linder
Stm	Risto Helin
Stm	Pentti Mäkinen

9./JR 27

Alik	Onni Lepola
Stm	R. Lemmetty
Alik	Ahti Valkama
Stm	Otto Pekkala
Stm	Set Lahtinen
Stm	Aimo Virtanen
Stm	Veikko Leppälä
Korpr	Reino Tamminen
Stm	Otto Hintsanen
Alik	Esko Maunumäki

10./JR 27

Stm	Yrjö Ronko
Stm	Toivo Niittynen
Alik	Yrjö Taipale
Kers	Martti Välikoski
Kers	Eino Kantola
Alik	Unto Lietsalo
Stm	Lauri Santa-aho
Kers	Aarne Honko
Stm	Matti Saarinen
Korpr	Vilho Raja
Stm	Aarne Kauppila
Alik	Jussi Pirilä
Stm	Aarne Riihonen
Stm	Kalle Salo
Stm	Mikko Käppi

12./JR 27

Stm	Sulo Sievänen
Korpr	Kaarlo Sinipuro
Stm	Antti Luoti
Stm	E. Javanainen
Korpr	Kalle Entola
Alik	Erkki Mäcklin
Korpr	Sauli Siltanen
Stm	Uuno Ronko
Stm	Martti Salonen

13./JR 27

Stm	Kosti Helenius
Stm	Arvo Häkli

14./JR 27

Kers	Toivo Laine
Alik	Anton Sipiläinen
Stm	Vieno Santalahti
Stm	Paavo Heikkilä
Stm	Taavetti Siren

1./JR 27

Alik	Aarne Vuolle
Alik	Viljo Markkula
Korpr	Reino Lehtinen
Stm	Väinö Lunden
Stm	Tauno Mikkola

11./JR 27

Alik	Arvi Sahi
Alik	Obert Kallas
Alik	Tauno Kymäläinen
Alik	Viljo Ylänen
Alik	Arvo Nisula
Alik	Pekka Kuusiniemi
Korpr	Artturi Kulmala
Korpr	A. Salmijärvi
Stm	Arvo Liski
Stm	Verner Gumer
Stm	Aarne Jokela
Stm	Paavo Löytänä
Stm	Nestor Liski
Stm	Väinö Silvast
Stm	Valdemar Järvinen
Stm	Eino Laihanen

Stm	Svand Vähämaa
Stm	Otto Sögerholm
Stm	Mauno Qvist
Stm	Hannu Lampinen
Stm	Emil Ahonen
Stm	Vilho Lehtisyrjä
Alik	L. Erkkilä
Stm	V. Yläkangas
Korpr	P. Muurimäki
Korpr	R. Vähäsalo
Korpr	Martti Lammi
Stm	P. Moisio
Kers	V. Heiskala
Alik	L. Uusi-Kuisti
Stm	V. Laajapohja
Alik	J. Mäkelä
Kers	V. Anttila
Kers	U.J. Orsama
Alik	V.E. Vuorela
Kers	T.Y.A. Syvänen
Korpr	P. Valkeajoki
Korpr	K.K. Peltomaa
Korpr	K.J. Aho
Stm	V.A. Salminen

Päivämäärällä 9.9.41:

Alik	H. Laaksi
Kers	E. Keskinen
Kers	A.H. Tuominen
Stm	V.A. Vesalainen
Kers	Martti Raja
Kers	Matti Koivumäki
Alik	Veikko Eskola
Stm	V. Toivola
Stm	O. Hilden
Stm	T. Saarilehto
Stm	T. Mäkelä
Stm	Y. Saarilahti
Alik	J. Juselius
Stm	U. Harmaalahti
Stm	V. Mikkonen
Stm	A. Välikoski
Stm	Y. Korsumäki
Stm	Y. Tolkkila
Stm	V.F. Karhunen
Korpr	T.E. Kiuru
Stm	A. Haakana
Stm	A. Puhakka
Stm	R. Siltanen
Korpr	O. Lillukkamäki
Kers	T.J. Lehtonen
Kers	U.A. Viljanen
Alik	A.J. Pajunen
Stm	Y.O. Koskinen
Stm	E.N. Kivinen
Stm	J. Henttinen
Ylik	L. Pokkinen
Kers	M.L. Huikkola
Alik	O.V. Järvinen
Korpr	T.V. Nisula
Korpr	H.R. Lehmuskenttä
Alik	V.P.T. Pettissalo
Alik	Y.V. Tammilehto
Kers	T.I. Järvinen
Stm	Urho A. Salo
Stm	R.A. Portaankorva

Päivämäärällä 9.8.41:

Stm	E.A. Kyöstilä
Korpr	V.N. Haaparanta
Kers	H.A. Salo
Stm	O.J. Salminen
Alik	V. Vanhanen
Alik	P.I. Ala-Sankila
Stm	O.R. Järvinen
Stm	O.H. Mäkelä
Stm	V.J. Anttila
Alik	O.H. Vedenpää
Korpr	K.E. Järvi
Kers	S. Kulkki
Stm	O.T. Saarnilehto
Stm	J. Salminen
Stm	Vilho Rättö

2. luokan Vapaudenmitalli pvm 9.8.41:

Alik	T.V. Karhu
Alik	E. Helander
Alik	E.M. Sandholm
Alik	T.K. Järvelä
Korpr	E.A. Tammivuori
Stm	E.E. Kalliojärvi

Korpr	A.J. Komppi
Korpr	K.E. Erkkilä
Stm	O.E. Suinuniemi
Korpr	R.M. Pohja
Stm	B. Palttala
Alik	K.S. Kalliomäki
Korpr	P.R. Jussila
Korpr	T.J. Mustila
Alik	A.A. Raitio
Stm	Mauno V. Niemi

6./JR 27

Korpr	Pauli R. Takala
Vääp	Arvo Saarela
Korpr	Lauri S. Värri
Korpr	Mikko Lähteinen

7./JR 27

Kers	Niilo Kellari
Kers	Tuomas Valkeejoki
Korpr	Antto Lammi
Stm	Aulis Järvinen
Stm	Otto Lehväs
Stm	Vilho Tuominen
Stm	Niilo Tuominen

8. JR 27

Alik	Toivo Uotila
Alik	Matti Uitti
Alik	Veikko Kössi
Kers	Reino Kivimaa
Alik	Väinö Lahti
Korpr	Pentti Syvänen
Alik	Onni Virtanen
Korpr	Martti Eskola

Krh.joukkue II/JR 27

Stm	Eero Järvinen
Ylik	Kauko Virtanen
Ylik	Aarne Kaarne

E/III/JR 27

Korpr	Väinö Vainio
Stm	Eero Pollari
Korpr	Emil Suomi
Vääp	Yrjö Raitanen

9./JR 27

Korpr	Erkki Tynell
Korpr	Sulo Huikuri
Korpr	Antti Leimio
Alik	Heikki Vedenpää
Stm	Viljo Landen
Korpr	Matti Melanen
Korpr	A. Palsinanjärvi
Stm	Eino Pärnäjärvi
Korpr	Uuno Alhonen
Vääp	Martti Oino
Vääp	Lauri Kivilahti
Alik	A. Hyvärinen
Alik	Tapio Autio
Alik	Tauno Ylinen
Stm	Sulo Murorinne
Alik	Tauno Vedenpää
Stm	E. Palsinajärvi
Stm	Lauri Saarinen
Stm	Otto Hintsanen
Kers	Yrjö Taipale
Kers	Viljo Saarilahti
Alik	Lauri Kääriäinen
Alik	Toivo Niittynen

11./JR 27

Stm	Esko Mäkipää
Stm	Kaarlo Silander
Alik	Heimo Murorinne
Alik	Pekka Kuusiniemi
Alik	Toivo Värtinen
Stm	P. Luukaslammi
Stm	Antti Vessari
Stm	Erkki Nieminen
Stm	A.A. Jokela
Alik	Matti Löytänä
Alik	Kusti Loponen
Korpr	A. Lukkarinen

12./JR 27

Kers	Armas Autonen
Alik	Arvo Riikonen
Korpr	R. Riihisaari
Korpr	Viljo J. Haikka
Alik	Mikko Salomaa
Stm	Lauri Käpyaho
Alik	Onni Jussila
Alik	Kauko Vääräniemi
Stm	Sulo Sakki
Stm	Lauri Setälä
Kers	Viljam Liski

Stm Viljo Järvinen
Kers Eero Sotku
Kers Eeli Jatkola

Krh.joukkue III/JR 27

Alik Yrjö Rintala
Alik Arvi Kontto
Kers Vilho Leppämäki

14./JR 27

Stm Väinö Ojala
Stm Toivo Suuniitty

E/JR 27

Alik Erkki Salmenheimo
Vääp Viljo Nuotio
Ylik Tauno Peltonen
Kers Antti Vannes
Stm Mauno Välikoski

Onko kunniamerkkisi hoidettu ja hyvässä tallessa? Ellei ole kehottaisin hoitamaan tämän asian. Me jermut emme paljoakaan kunniamerkeistä perustele, mutta ajatelkaamme mikä arvo niissä on sukumme tuleville polville kymmenien ja satojenkin vuosien kuluttua, ajatelkaamme mikä arvo on esim. Turkin sodassa olleiden esi-isiemme kunniamerkeillä. Älkäämme halveksiko niitä vaan säilyttäkäämme ja hoivatkaamme ne kaikella kunnioituksella.

VR 3 tammenlehvän kanssa 4.10.41.

Maj K.V.J. Turkka
maj Y.O.J. Toppola
kapt A.J. Heinivaho

VR 3:

ltn O. Tahvanainen
Ltn K.K. Leivo
ltn K. Mäntysaari
ltn A.E. Mäkelä
ltn K.H. Raunio
ltn Toivo Pajunen
ltn V. Vuorenrinne
ltn H.S. Pahkala
ltn E.E. Lahtinen
ltn K.S. Majara

VR 4 tammenlehvän kanssa:

ltn S.J. Reini
ltn U.H. Heikkilä
ltn U.M.P. Similä
ltn J.P. Mattila
ltn M.O. Lahtinen
ltn T.I. Saaristo
ltn O.A. Mäkelä
ltn E.V. Karpa
ltn Mauri Helminen
ltn V.V. Ritama
ltn Juuso Helme
ltn P.L. Laaksonen
kapt Leo Kranck
ltn Usko Tamminen
ltn E.K. Häyrinen

VR 4:

vänr T.A. Jaakkola
vänr K.V. Müller
vänr V.A. Mäkinen
vänr A.E. Halonen
vänr T.A. Katajisto
vänr Jaakko Lindqvist
ltn N.K. Lilja
vänr M.P. Hannula
vänr Ossi Hankala
vänr R.G. Kauste
vänr M.V. Paunonen
vänr Jaakko Kyöstilä
ltn V.E. Koponen
ltn E.O. Herva
vänr H.T. Malmivaara
vänr K.E.R. Grönqvist
vänr Mikko Helaseppä
vänr E.H. Syrjä
ltn L.K. Ylivuori

VR 4 tammenlehvän kanssa:

vääp J.K. Pilviö

VR 4:

vääp M.L. Vihervaara
ups.kok Y.E. Forss
ylik O.J. Kakko
ylik U.A.H. Tuhola
kers H.I. Uotila
korpr T. Kotilainen
vääp J. Kujanpää
ylik E.R. Torkko
ylik T.J. Järvinen
vääp A.O. Saario
stm Eino Himmanen
stm Olavi Sepponen
korpr T.K. Lopola
kers M.K. Pohjanheimo
kers Eino Uusitalo
vääp N.A. Hannula
ylik V.Viitanen
ylik A. Heikkilä
kers Armas Tuominen
korpr A. Kukkanen
korpr H. Norojärvi
ylik Matti Koivumäki
ylik N.V. Kankaanpää
vääp V.J. Kylmänen
vääp Lauri Pokkinen
stm M.N. Kinnari

1. luokan Vapaudenmitallit päivämäärällä 27.9.41.

E/JR 27

Kers Antti Viljamaa
Kers Pentti Vihtiälä
Alik Eino Aatinen
Stm Sauli Tiitola

1./JR 27

Alik Leo Ronkonen
Korpr Kustaa Nurminen
Alik Pentti Aatinen
Alik Toivo Lehtinen
Ylik V. Paavilainen
Stm E. Ikävalko
Alik Paavo Mattila
Stm Väinö Kuusisto
Stm Reino Koivula
Ylik Matti Siiki
Kers Aarne Vuolle
Kers Antti Köppö

2./JR 27

Vääp Paavo Sääksi
Ylik Reino Elkiö
Kers N.A. Pehu
Alik Onni Mäenpää
Alik Kalle M. Lehto
Korpr Kalle Mäkinen
Korpr Väinö Erkkilä
Korpr A. Vuorenmaa
Stm H. Koskela
Stm Antti Jokinen
Stm Orvo Numminen

3./JR 27

Kers Seppo K. Saario
Korpr Martti Rajala
Korpr Toivo Saarikko

4./JR 27

Kers Antti I. Hakala
Kers J.E. Ahlqvist
Kers Bruno Tammitie
Alik Y.L. Säpyskä
Alik Aku Perälä
Alik Frans E. Männistö
Korpr Kalle Mattila
Stm Vilho Leppäjärvi
Stm Kalle Katajala

Krh.joukk.I/JR 27

Korpr Matti Heinonen

E/II/JR 27

Alik Huugo Himmi
Korpr Erkki Varis
Korpr Tauno J. Ahola
Korpr O. Lindqvist
Stm Antti Lintunen

Korpr Tuure Alanen
Alik Matti Sipilä

5./JR 27

Kers Uuno Riekkola
Korpr Reino Tukia
Korpr Vilho I. Sälli
Stm Eino V. Yrjölä
Stm Uuno I. Asikainen
Stm Veikko Tuominen
Stm Olavi Sipilä
Stm Yrjö O. Hasa
Stm Yrjö Järvinen
Stm Pentti Kanerva
Stm Henrik Lepistö

1./JR 27

stm M.O. Herranen
korpr H.A. Heikkilä
stm K.J. Kamppari
korpr M.V. Kiekara
stm P.V. Lahti
korpr V. Lahdensivu
korpr M.V. Leväsluoto
stm V.M. Lindqvist
kers O.L. Luhtamo
korpr L.T. Mattila
stm Aaro Munne
alik R.T. Mäkelä
stm K.E. Mäkinen
stm A.O. Märve
stm E.K. Pöllänen
stm P.A. Salminen
stm M.A. Salminen
stm P.K. Särkijärvi
korpr J.V. Torkkeli
korpr A.O. Vilenius
korpr Leo A. Virtanen

2./JR 27

korpr A. Ala-Pärri
korpr K.S. Hokkinen
korpr K.J. Koivunen
korpr Eero Jalkanen
alik V.N. Järvinen
alik U.H. Lahtisaari
korpr Valte Lehtonen
stm Adolf Lindfors
stm K.K. Loppinen
alik E.V. Mäenpää
stm A.A. Nieminen
stm Arvo Näppi
alik P.K. Paavola
stm R.A. Kuusinen
stm V.J. Roisko
stm Matti Sorri
stm L.O. Suontaka
stm O.E. Valkama
stm Onni Yläjoki

3./JR 27

stm E.O. Hakala
korpr M.K. Kari
korpr S.B. Kaukonen
stm Mauno Kivinen
stm Kustaa Korva
stm V.A. Lamppu
korpr Toivo Lemmetty
kers E.S. Leppänen
stm N. Pitkänen
stm Y.M. Tapanila
stm Kalle Viitanen

4./JR 27

stm T.J. Kamppari
stm V.L. Koivisto
stm Sulo Lahti
alik Antti Lehtimäki
stm L.L. Lehtonen
stm A.M. Leino
alik L.J. Mäkinen
kers T.V. Paavola
korpr M.M. Peltonen
stm A.J. Sivula
alik A.T. Uotila

Krh.joukk I/JR 27

korpr O.E. Hangasmäki
korpr E.O. Korpinen
korpr A. Lehtisaari
vääp T.M. Ranta

E/II/JR 27

alik A.O. Antila
alik P.V. Eskola
stm A. Heikkinen
alik Eino Hirtolahti
stm Erkki Järvinen
alik Y.E. Järvenpää

stm	O.J. Kaitala
kers	T. Karjalainen
stm	O.J. Kemppinen
stm	Juho Lappalainen
stm	H.H. Mäkinen
korpr	E.E. Nippala
stm	Paavo Ollila
stm	S.O. Pälli
stm	Robert Reitti
stm	K.U. Rinne
korpr	Set A. Salonen
korpr	E. Savolainen
alik	Kalle Sivula
alik	O.A. Syvänen
korpr	H.N. Vehmas
korpr	E.G. Vuorenmaa
kers	A.U. Vickström

5./JR 27

stm	Matti Akkanen
stm	S. Haapaharju
stm	J. Heinonen
stm	Viljo Hämäläinen
stm	V.E. Jauhomaa
stm	Lauri Jokela
stm	Eemil Jokinen
stm	A.J. F Joutsela
stm	E.O. Karppinen
korpr	Jalmari Kemppinen
alik	P.H. Koskinen
stm	O.M. Koskinen
stm	E.J. Konttinen
stm	A.A. Lahti
stm	A.L. Lahtinen
stm	Ernest Multala
stm	T.I. Mutanen
alik	M.K. Niemi
alik	Artturi Nyby
stm	Martti Ojala
stm	V.S. Parvinen
stm	V.I. Perälä
stm	M.M. Roselli
stm	A.F. Sandholm
stm	Eino J. Tuominen
stm	V.J. Uotila
stm	S. Vaskelainen
alik	E.N. Vehmaa
stm	V.T. Vesterholm
stm	Y.I. Vilen
alik	R.A. Virtanen

6./JR 27

stm	V.H. Järvinen
stm	Veikko Koivunen
korpr	Ahti Naaralainen
stm	Sulo Sivunen
korpr	O.A. Vallenius
korpr	Lauri Värri
stm	Martti Yrjölä
stm	T.U. Kaukonen
korpr	Juho Kinnunen

7./JR 27

kok	O.A. Haave
stm	Arvo Heino
korpr	Leo Hanhijärvi
korpr	Uuno Huttunen
stm	Eemil Komonen
alik	U. Korpilampi
stm	Onni Lilvanen
stm	Antti Mikkola
stm	Kalle Mäki
stm	Eino Niikkula
stm	Reino Patrakka
alik	T.T. Peltola
stm	Rikhard Peltomaa
stm	Olavi Viitanen
stm	Pentti Virkki

8./JR 27

korpr	M.S. Hakala
ylik	K.J. Jokinen
stm	V.R. Järventausta
kers	Matti Lahdensuu
stm	Väinö E. Nieminen
korpr	U. Nuottajärvi
stm	T.A. Oksanen
stm	E.E. Saarinen
korpr	H.O. Sulkala
stm	T.T. Syrjänen
korpr	A.L. Talvio
stm	Pentti Tuomi
alik	M.E. Uotila
stm	A.E. Viitanen

Krh joukk II/JR 27

korpr Unto A. Hieta
stm A.V. Hieta
stm L.A. Mäntylä
alik T.J. Nieminen
stm Robert Tuominen
alik P.H. Tuominen
korpr L.A. Vastamäki

E/III/JR 27

stm E.A. Katajamäki
alik Matti Koivisto
korpr V.I. Lahtinen
stm E.J. Mäenpää
korpr U.A. Nieminen
stm T.J. Niittynen
stm Kalle Nojonen
korpr O.L. Osberg
korpr Toivo Ryyppö
korpr K.A. Säilä
korpr S.J. Öisti

9./JR 27

stm Esko Färlin
stm Aarne Heinonen
stm Tauno Heinola
korpr V.K. Ikonen
stm Toivo Kainulainen
stm Hannes Kolhinen
stm Väinö Kylmälahti
stm Heikki Laakso
stm N. Lehtonen
stm K. Liedenpohja
stm Arvo Matinaho
korpr Lauri Mäkinen
stm Vilho Niimäki
korpr Lauri Pajunen
stm Martti Rantanen
stm Kalle Salmi
stm Eino Salminen
stm Arvo Takanen
stm Otto Takanen
stm Eino Vepsäläinen

10./JR 27

stm Väinö Lahti
stm Mauno Lahtinen
korpr Toivo Latonen
stm Aarne Lilius
stm Urho Moksen
stm Aarne Moisio
korpr Heikki Mikkola
stm Nestor Mäenpää
korpr Viljo Mäki
stm Paavo Pynnönen
alik Kalevi Ruuskanen
korpr Aarne Saustala
korpr Pentti Seppälä
stm Gunnar Viitamäki
stm Aarne Vuorinen

11./JR 27

alik A.J. Apunen
stm Väinö Järvinen
stm Antti Kojo
alik Pauli Läpinen
stm Viljo Mäkinen
stm Arvi Partanen
stm Sulo Rannala
stm Väinö Silvert
korpr Pauli Vaari

12./JR 27

stm Lauri Alanen
stm Paavo Haikko
stm E.E. Hiirula
stm Leo Huhkola
stm V.A. Kiesilä
stm E.O. Koskinen
stm U.O. Kuulusa
stm A.A. Lamminpää
stm Eemil Lemmetty
stm Joonas Määttänen
kers Väinö Niiranen
stm Onni Ojala
alik P.M. Ronko
korpr T.A. Ruppa
alik A.A. Salonen
stm O.A. Selänpää
stm P.J. Selänpää
alik T.J. Tanskanen
korpr Eino Tanskanen
alik Matti Virkajärvi
stm Y.J. Vähämäki

Krh joukk/III/JR 27

stm J.E. Hietaranta
stm R.F. Järvinen
stm T.A. Lahtinen
stm R.N. Laine

13./JR 27

stm K.O. Kallio
alik V.A. Koskinen
stm V.J. Peltonen
korpr J.J. Rytkölä
alik N.F. Saarinen
stm V.E. Salminen

14./JR 27

alik Y.J. Aaltonen
alik L.O. Härkälä
alik Toivo Kainuharju
stm A.J. Kangasmaa
alik K.A. Kataja
korpr U.O. Koskinen
stm K.E. Laine
stm V.U. Lehtonen
korpr Kauko Määttänen

Kolonna/JR 27

alik O.V. Forsman
stm T.N. Hartman
stm Vilho Huvinen
stm A.A. Koivunen
korpr V.M. Lehtinen
stm Heikki Lehto
stm K.H. Lehtonen
alik Filip Mikkola
korpr A.A. Mäenpää
korpr V.J. Mäntyniemi
korpr Paavo Nääppä
korpr A.N. Oinasnimi
alik Y.E. Pohjavuori
korpr S.F. Pyhättö
alik Mauno Salo

VR 3 17.10.41.

kapt Aarne Vinter

VR 4:

luutn Tauno Antero Hahl

Päivämäärällä 1.11.41.

VR 4 tammenlehvän kanssa:

ltn A.A. Manninen
elkapt V. Paattinen
ltn E. Kaiso-Kanttila
vänr B.A. Berg
ltn O.I. Manner
ltn J.O. Salminen
vänr T.A. Jussila
ltn A.E.S. Kenetti
ltn E.A. Mattila
ltn J. Hietaniemi
ltn E.J.A. Visa

VR 4:

vänr H.R. Olli
ltn N.K. Kattelus
ltn E.O. Paavola
vänr Paavo Pohjola
vänr Martti S. Kyyrö
past Emil Huupponen
vänr U.U. Kallioinen
kers T.E. Merivirta
vääp Ilmari Lehmus
kers Nervo A. Pehu
kers L.R. Ronkonen
alik Kalle M. Lehto
vääp V. Rauhalahti
kers Antto I. Hakala
kers J.E. Ahlqvist
alik Onni O. Mäenpää
ylik K.M.S. Hakanen
kers V.L. Leppämäki
vääp Aarne V. Lemiö
vääp Lauri Mäkelä

Päivämäärällä 16.11.41.

VR 3 tammenlehvän kanssa:

kapt K.O. Maijala

VR 3:

ltn A.E. Heliövaara
ltn M.O. Lehtinen

ltn T.I. Saaristo
ltn U.A. Tamminen
ltn R.K.I. Vihtiälä
vänr L.L. Viljanen
ltn E.A.J. Visa
ltn Eino A. Rinne

VR 4 tammenlehvän kanssa:

vänr Aake V. Haaki
vänr J.T. Kyyhkynen
vänr K.O.R. Latvus
vänr Arvo O. Tanttu

VR 4:

vänr K.V.V. Kaila
kers P.V. Pettissalo
korpr Mikko Ruskio
kers Eero Soini

2. luokan Vapaudenmitallit 4.12.41.

E/I/JR 27

kers K.A. Toijala
alik E.A. Männistö
stm O.E. Viitanen
korpr Martti Järvinen
alik R.O. Mäkeläinen
korpr T. Huuhtanen
stm N.V. Kinnari
ylik K.J. Jokinen
vääp J.F.E. Laakkonen
kers A.K. Lahtinen
korpr L.O. Löyttyniemi
korpr K.K. Liesinen
korpr T.M. Petäjä
korpr E.E. Lehtonen
stm E.J. Ahola
stm O.N. Virtanen
alik V.J. Eerola
stm E.Y.R. Leppäharju
stm Mikko Manninen
korpr R.A. Hietaharju

1./JR 27

alik A.V. Mäkelä
alik V.O. Lentola
stm Onni Suominen
stm T.L. Nieminen
korpr Uuno H. Niemi

2./JR 27

alik Kauno Sarka
korpr T.H.M. Lehtonen
stm K.J. Valkama

3./JR 27

alik L.V. Sipilä
alik T.A. Seppälä
korpr R.H. Saarnio
korpr V.J. Lemmetty
stm R.K. Jokela
stm Paavo Vuorijärvi

4./JR 27

alik A. Järvinen
stm P.Y. Nieminen
stm Pentti Lindberg
alik Vilho Loponen
stm V.H. Uihero

Krh joukk/I/JR 27

stm K.R. Virtanen
stm K.T. Pappinen
alik V.J. Oksanen
stm E.E. Alanko

E/I/JR 27

kers V.I. Luhtala
alik Tuomo Paavola
stm Reino Rinne

E/II/JR 27

alik Toivo O. Helin
alik U.L. Järvinen
alik Oma V. Raelma
alik N.T.J. Suursalmi
korpr E.N. Nevantaus
stm O.O. Lehtonen
korpr T.A. Ollikainen

stm V.A. Tuominen
korpr Fritz Müller
stm Väinö Valjamo
korpr L.A. Yrjölä

Krh joukk/II/JR 27

kers Olavi K. Rinne
alik Toivo Lehtonen
stm U.A. Vuorenmaa
stm E.J. Lehtonen

5./JR 27

alik Kaarlo V. Hakala
alik K.O. Joensuu
kers Y.O. Korpelin
alik Viljo I. Kivimaa
alik Kaarlo Kuuppo
stm V.R. Hatanpää
stm Armas O. Lahti
korpr A.A. Keinomäki
stm V.K. Mikkola

6./JR 27

stm Mauno Lahti
stm A.F. Pakkanen
korpr Paavo Järvenpää
stm Lauri Mäkinen
korpr Vilho Korpela
stm Toivo Raiskio
korpr Vilbo Karppinen
stm Usko Saariola

7./JR 27

kers Jaakko Anttila
alik L. Inkiläinen
alik N.E. Dahlman
alik A.K. Jokinen
stm Abner Ilonen

8./JR 27

korpr M.J. Kyrölä
korpr E.P. Salminen
alik K.A. Salmisalo
kers V.V. Penttilä
stm Tauno O. Nieminen
korpr A.L. Talvio
stm Lauri Rajala
alik M.K. Seppälä
alik Heikki Pulakka

E/III/JR 27

alik E.L. Jokinen
korpr K.A. Haapanen

9./JR 27

ylik Toivo Salmi
alik Väinö Ahlstedt
korpr Oiva Liesjärvi
korpr Esa Virkki
stm Toivo Kinnunen
stm Yrjö Tuomela
alik K. Mannerkoski
kers Toivo Virkajärvi
stm T. Korkalainen

10./JR 27

korpr Tauno Niemi
stm V. Virolainen
stm Taito Jokinen
stm Aarno Mäkinen
stm Erkki Sipponen
stm Eino Ruoho
korpr Toivo Luukkanen
stm Aati Nieminen
stm Onni Käppi

11./JR 27

stm Sulo Metsälä
stm Kaarlo Mäenpää
stm Heikki Koljo
stm T.A. Rintamäki
stm P.V. Kuivala
stm Eemil Rantanen
stm Kalle Mäkinen
stm A.O. Pirskanen
korpr Mauno Mäkinen

12./JR 27

stm Jaakko Vaali
stm Paavo Heikkilä

korpr P.J. Jouttijärvi
stm Eero Vuorinen
ylik E.P. Kulkki
ylik Y.E. Tammi

Krh. joukk/III/JR 27

stm Einar A. Kahila
stm Raimo A. Kallio
stm Toivo K. Järvinen

13./JR 27

korpr A.E. Suhonen
alik A.A. Talkkari
alik Armas Lahtomäki
alik Risto A. Peukunen
alik T.I. Koivunen
alik Lauri Mäkinen
alik O.A.E. Virtanen
ylik E.E. Leivo
kers G.U. Kivistö
kers Mikko Olkkonen
alik R.J. Sandell
korpr E.A. Santaharju
stm O.O. Myllymäki
stm Onni Birkstedt
stm Juho K. Aalto
korpr Unto Salminen
korpr Paavo Tapio

14./JR 27

alik Salomon Kunttu
alik Väinö Tukio
korpr A.E. Ahteensivu

korpr Paavo Bastman
korpr R.J. Hänninen
korpr F.M. Koivisto
stm Arvi A. Kuosa
stm Einari Malinen
stm T.O. Virtanen
korpr Fabian Syvänen
stm H.E. Kuusinen

E/JR 27

stm A.T. Lehtinen
korpr V.V. Lehtonen
alik Pentti Kokkonen
stm U.K. Salonen
korpr Mauno Yrjölä
korpr Eino E. Alanko
alik Antti Mattila
stm V. Harakkamäki
stm Kalle A. Hinkka
korpr L.S.I. Airola
stm T.E. Hellen
korpr S.H. Heinänen
korpr Pekka Ponsi
korpr Vilho Oksanen
kers Eero Viljamaa
alik Tauno S. Heiliö
korpr T.J. Syrjänen
korpr Paavo Heiniö
korpr Heikki O. Laine
stm Reima R. Mäki
stm Kustaa A. Saari
stm A.A. Hämäläinen
lotta Annikki Melasniemi
lotta Taimi Adele Hannikainen
lotta Helvi I. Helynen
lotta Kerttu I. Tapanainen

1. luokan Vapaudenmitallin 3.12.41. allanimetyille:

E/JR 27

korpr Ensio Niemi
kers L.N. Salomaa
kers Väinö H. Simola
kers Martti O. Laurila
korpr Yrjö K. Tiiva

E/I/JR 27

vääp E.O. Metsäranta
korpr Lauri Ojanen
korpr Eino E. Santala
ylik A.O. Suikkanen
kers A.O. Vallila

1./JR 27

korpr T.A. Heinonen
korpr M.V. Leväsluoto
korpr L.T. Mattila

2./JR 27

korpr K.A. Kuljunen
alik Niilo O. Oksanen
alik Kauno Sarka

3./JR 27

korpr Mikko Maksimoff
kers A.J. Markkula
vääp Armas Ovaska
alik U.R. Seppälä

4./JR 27

alik Erkki Mikkola
ylik T.V. Paavola
korpr Herman K. Salo

Krh jouk I/JR 27

alik Mauno Luukkainen

E/II/JR 27

kers Aarne O. Antila
alik Aleks. Naumanen
alik Onni I. Renvall

6./JR 27

alik E.A. Helander
stm L.S. Helander
korpr Paavo Helander
stm U.J. Nieminen
kers Heikki Ulonen
stm Kalle Vallin

E/III/JR 27

vääp T.A. Kolhinen

9./JR 27

stm Otto Pekkola
alik Reino Niemi
kers Antti Sukanen

10./JR 27

kers Aarne Honko
stm Armas Jokinen
korpr Kalle Jokiniemi
stm Väinö Lilja
korpr Yrjö Ronko

11./JR 27

korpr Asser Haapala
stm Nervo Lehtinen
stm Vilho Mäkelä
stm Vilho Mäkinen
stm Toivo Tukia
korpr Pentti Vihinen

12./JR 27

korpr Kaarlo Entola
alik Paavo Ronko

Krhjouk/JR 27

alik A.S. Kiviniemi
korpr Kalle Niemi

14./JR 27

stm Kaarlo Blomqvist
ylik N.N. Jeninen
kers K.E. Mekkonen
korpr K.E. Mäkinen
korpr Eino Ovaska

16.4.42 VR 3 tammenlehvän kanssa kapteeni Jussi Kirjavaiselle.

2. luokan Rautaristi luovutettu 14.5.42:

vänr B.E. Roinesalo
ylik H.A. Peltola
alik A.E. Järvinen
korpr V.A. Viilahti

1. luokan Vapaudenmitallin 11.5.42:

ylik Toivo Salmi
kers Toivo Virkajärvi
kers Onni Lepola

Päivämäärällä 5.5.42 2. luokan Vapaudenmitalli:

lotta Lempi Riutta
lotta Aliisa Lehtomäki
lotta Lea Saukkonen
lotta Anna Laina Päiviö

1.6.42 VR 4 tammenlehvän kanssa luutn Mikko August Helaseppälälle
VR 4 luutnantti Eino Johannes Vehaselle

2. luokan Vapaudenmitallit 4.7.42:

E/JR 27:

korpr A.A. Lindberg
korpr J.J. Saarikko

9./JR 27

alik Juho Ylönen
korpr Y.A. Pajunen
stm V.A. Kosonen

10./JR 27

stm Yrjö Ohvo
korpr Paavo Toivonen
stm Ville Tukija

11./JR 27

kers K.E. Mäkelä
kers Väinö Javanainen
stm Paavo Niemi

12./JR 27

korpr Otto Salo
korpr Toivo A. Salo

Krhjouk/III/JR 27

korpr Augusti Nurminen

13./JR 27

stm P.J. Hilden

VR 3 12.8.42

ltn Arvo O. Tanttu
ltn Paul A. Berg

VR 4 tammenlehvän kanssa:

vänr Emil Karppinen

VR 4:

alik Reino J. Välimäki

1. luokan Vapaudenmitallit

10./JR 27

ylik Antti Vanhanen
kers M.M. Naaranen
korpr M.S. Ikonen
stm Martti J. Ilo
stm Sulo O. Hörkkö
stm T.J. Mäkivirta

2. luokan Vapaudenmitallin:

10./JR 27

stm Juho Ahtola
stm Antti V. Rytkönen
korpr E.H. Saarnio

Kan R:n komentaja on myöntänyt päivämäärällä 1.12.42:

VR 3 1.12.42

ltn Antero Salokangas
vänr Väinö Aronen
vänr M.P. Harju

Päivämäärällä 19.11.42:
VR 4 korpr Sulo M. Ikonen

1. luokan Vapaudenmitallit 20.2.43:

10./JR 27

alik	Toivo Moisio
stm	Väinö Laikkonen

Vm 2

VR 4 vänr V.I. Vuoristo ja kers E.E. Järvenpää, Lotta Ilona Kaila.

2. luokan Rautaristit:

stm	Onni Havukainen

Päivämäärällä 10.5.43.

Vm1:

kers	Erkki T.J. Hiissa
kers	Joh. Vottonen
stm	Kalle Luoma
korpr	J.K. Härmämaa

2. luokan Vapauden mitallin:

korpr	K.E. Nieminen

Päivämäärällä 7.10.43:

Vm1

kers	K.A. Vuorenmaa
lotta	Rauha Kallio

Vm2

ylik	Aaro Tamminen
ylik	Reino Heikkilä
stm	A.I. Tanner
korpr	O.A. Koivula
korpr	O.J. Kangasmaa
stm	L.O. Lepistö
stm	E.V. Korsumäki
stm	E.R. Nieminen
stm	M.E. Nurmi
stm	R.A. Tamminen
stm	A.A. Salmi
stm	Einari Keskinen
stm	O.I. Lehtonen

Päivämäärällä 30.10.43.

Vm1:

ylik	J.N. Mäenpää
maj	Lauri Toiviainen
maj	E.O. Kivelä
ylik	T. Kokemäki
ylik	Matti Koivumäki
ylik	Väinö Kangas

kers	L.I. Havukainen
kers	Jaakko Kurela
kers	E.O. Päiväranta
alik	O.A. Jussila
alik	Paavo Tapio
korpr	T.K. Järvinen
korpr	M.M. Savia
stm	Eero Laukkanen
stm	L.A. Mäntylä

Vm2:

kers	Väinö Raaska
alik	Onni Loponen
alik	K.K. Pietilä
korpr	J.V. Bäckman
korpr	V.P. Hakala
korpr	Eero Jokela
korpr	O.E. Parikka
korpr	T.V. Saarinen
korpr	M. Veijalainen
stm	Vilho Backman
stm	Allan Göös
stm	L.O. Koivunen
stm	Erkki E. Lahti
stm	A.A. Lahdensivu
stm	Tauno Nykänen
stm	Tauno Lappalainen

stm T.J. Nappari
stm N.A. Nieminen
stm Onni Parviainen
stm Heikki Santala

VR 4 3.12.43:

ltn Lasse R. Salja

vänr Risto L. Lahtema
ltn E.I. Saarinen
vänr G.F. Korhonen
ltn T.R. Toivonen
vänr E. Arhippainen
vänr K.J. Hynynen

2. luokan Vapaudenmitallin 17.10.41.

E/JR 27

stm E.O. Ahonen
stm I.K.V. Aulamo
stm O.U. Hakala
kers U.I. Iltanen
stm O.N. Kallio
alik E.V. Korkiala
stm M. Kotikari
stm Eero Kuusisto
alik K.E. Kössilä
stm E.K. Lahtinen
korpr A.K. Marttala
alik Toivo Munne
alik E.V. Mäkelä
kers O.E. Nieminen
korpr T.A. Nieminen
alik Bruno Nieminen
stm K.J. Nuuttila
stm K.L. Pääkkönen
kers Eino Rantala
stm B.B. Saaresto
kers L.N. Salonen
korpr Kaarlo Seppälä
kers M.G. Tolvanen
stm E.J. Tynskä
alik K.A.R. Vesa
stm Olavi Viirtelä
alik Janne Vilkki
alik E.H. Virtanen
korpr A.A. Virta
ylik P.J. Vuori
kers U.R. Östring
alik K.V. Arkio
korpr Vilho Köntti
korpr Paavo Mattila
stm Rauno Nieminen
alik P.K. Ollila
korpr E. Papinsaari
stm R.K. Saari
korpr E.E. Santala
alik Aarne Siukola
stm M.J. Virtanen

18. D:n komentaja jakoi 29.6.1944 seuraavat kunniamerkit:
46. TykK. IV lk:n Vapaudenristi alikersantti Virtaselle ja korpr Erkki Vilppaalle.
I lk:n Vapaudenmitallin stm Puhakalle ja Rahkolaiselle
II lk:n Vapaudenmitallin alikersantti Ihatsulle.

Valitettavasti ei Sota-arkistosta löytynyt vuoden 1944 kunniamerkkiluetteloja.

Haavoittuneille sairaaloissa jaetut kunniamerkit puuttuvat pääosin luetteloista.

UPSEERI- JA ALIUPSEERIYLENNYKSET

Rykmentin päiväkäskymerkintöjen mukaan suoritettiin taitoon ja urheuteen perustuen seuraavat ylennykset.

Päivämäärällä 21.7.1941.
Ylikersantiksi:
Asseri Heikkilä
O. J. Kakko

Kersantiksi alikersantit:
Paavo Huhtinen
Arvo O. Mäkelä,
Yrjö Ala-Sankila
Kalle Välilä
Aarne H. Honko
Viljo M. Saarilahti

Päivämäärällä 19.8.1941.
Vääpeliksi ylikersantit:
Bruno Roinesalo
Pertti Niemi
Heikki Laaksi
Uuno M. Ykspuu
Vilho Pohja
Lauri Pokkinen

Ylikersantiksi kersantit:
Leevi O. Rauhalahti
Antti T. Taulaniemi
Veijo M. Paavilainen
Antti A. Köppä
Kauko K. Virtanen
Tauno I. Järvinen
Vilho I. Keskinen
Unto J. Orsama
Väinö A. Pietilä
Matti Koivumäki
Eino Kantola
Viljo Lamminpää
Vihtori Viitanen
Kaarlo M. S. Hakanen
Uuno A. Tuhola
Reino O. Erkiö
Osmo H. Orilahti
Aarne J. Peltonen
Reino K. Peltomäki
Erkki T. Karonen
Toivo Kapanen
Yrjö Ala-Sankila
Niilo V. Kankaanpää
Viljo S. Ollila
Matti Siiki
Aarne H. Vuolle
Tauno Niemelä
Aarno K. Kaarne
Teemu Nikulainen
Mikko O. Mandelin
Heikki A. Männistö
Arvo O. Mäkelä
Paavo Huhtinen
Paavo Mustonen

Kersantiksi alikersantit:

Uuno Tuhola
Matti G. Tolvanen
Simo Lehto
Martti J. Laine
Reinhold R. Liski
Jaakko Alhainen
Viljo V. Penttilä
Niilo Niittynen
Eeli Jatkola
Antti Viljamaa

Eero Viljamaa
Arvo Markkula
Pentti V. Siltaloppi
Uuno O. Riekkola
Matti K. Pohjanheimo
Onni Lepola
Yrjö Taipale
Gunnar Kivistö
Pentti P. Vihtiälä
Vikin H. Lindholm
Kosti U. Heikkilä
Jaakko K. Tuomola
Kalle A. Saarela
Eino Heikkonen
Akseli Sillanpää
Tuomas Äikäs

Alikersantiksi korpraalit:
Janne Vilkki
Alpo S. Harala
Eino Ojapuro
Yrjö E. Ollila
Erkki Tepponen
Paavo I. Nurmi
Eero S. Kuuppo
Eero E. Saukkokoski
Paavali Valkeajoki
Selim A. Yrjölä
Helge Lehmuskenttä
Kustaa Rintamäki

Sauli Siltanen
Aimo Eerola
Olavi L. Heino
Mauno S. Luukainen
Toivo J. Lehtinen
Erkki Keski-Frantsi
Erkki E. Peltonen
Urho L. Järvinen
Pentti Muurimäki
Onni V. Liesjärvi
Kalle K. Peltomaa
Onni Virtanen
Reino Niemi
Lauri Kääriäinen
Kauko Vääräniemi
Toivo Kainuharju
Toivo Salokangas
Paavo O. Helander
Väinö N. Järvinen
Bruno E. Salonen
Toivo Lehtonen
Niilo Suursalmi
Reino N. Vähä-Salo
Paavo P. Alhonen
Väinö M. Lahti
Veikko S. Kössi
Väinö Ahlstet
Toivo Niittynen
Matti Virkajärvi
stm. Vilho Rättö

Ylipäällikön päiväkäskyssä N:o 9/6. 8. 41 on ylennetty kapteeniksi luutnantti Arne Vinter ja luutnantiksi vänr. A. R. Karimaa.

Ylipäällikön päiväkäskyssä N:o 12/27. 8. 41 on ylennetty

luutnanteiksi vänrikit:
Juuso H. Helme
Erkki O. Paavola
Onni A. Mäkelä
Niilo K. Lilja
Alvar O. Rikamo

Ylipäällikön päiväkäskyssä N:o 17/19. 9. 41 on ylennetty

kapteeneiksi luutnantit:

Jaakko J. Kilpi
Kaarlo K. Maijala
Kaarlo S. Viitanen
Kalervo E. Kuljula
Juho Pössi
Antti Y. Laalahti
Martti R. Siukosaari

Ylipäällikön päiväkäskyssä N:o 21/3. 10. 41 ylennetään kenraalimajuriksi eversti Aaro Olavi Pajari

Rykmentin päiväkäskyllä N:o 19/23. 10. 41 ylennetään

vääpeleiksi ylikersantit:

Jorma O. Hollo
Eero Järvinen
Tauno E. Peltonen
Eero Sotku
Väinö Niiranen

ylikersanteiksi kersantit:

Kauko Jokinen
Kosti U. Heikkilä
Anton I. Hakala
Niilo Kellari
Tauno J. Lehtonen
Toivo Salmi
Esko P. Kulkki
Esko E. Leivo
Aarne O. Suikkanen
Johan E. Ahlqvist
Tauno V. Paavola
Arvo Kulkki
Vilho L. Leppämäki
Lauri Kerttula
Yrjö E. Tammi
Unto A. Viljanen
Otto O. Nikkilä
Bruno R. Tammitie
Erkki Torkko
Kaarlo V. Kauppinen
Armas Tuominen

Kersantiksi alikersantit:

Väinö H. Kässälä
Sulo I. Hietaranta
Kalle M. Lehto
Yrjö L. Säpyskä
Aarne O. Antila
Lasse Salovius
Jaakko Anttila
Viljo A. Pollari
Benjamin D. Stenlund
Ahti Valkama
Veli P. Pettissalo
Arvo E. Nisula
Mikko Olkkonen
Tauno Merivirta
Antti O. Vallila
Leo R. Ronkonen
Antti Levo
Aaro Tamminen
Kalle A. Aro
Martti M. Naaranen
Veikko V. Kurronen
Kaarlo E. Peltola

Pauli E. Kivelä
Leo Honko
Pekka M. Kuusiniemi
Toivo H. Murorinne
Yrjö J. Aaltonen
Erkki V. Mäkelä
Kaarlo A. Toijala
Onni O. Mäenpää
Mauri O. Pohjola
Viljo K. Markkula
Väinö M. Salminen
Arvo T. Lindgren
Lauri A. Salomaa
Olavi A. Stenlund
Toivo Virkajärvi
Tuomas Saarilahti
Odert Kallas
Arvo E. Riihonen
Risto K. Rantala

Alikersanteiksi korpraalit:
Antti J. Vuorenmaa
Kalle Mäkinen
Erkki Varis
Lauri S. Värri
Tauno K. Lepola
Niilo Ropponen
Reino Tamminen
Kaarlo Mannerkoski

Martti Pynnönen
Eino E. Tanskanen
Ragnar J. Sandell
Martti J. Annala
Urpo J. Routamaa
Kalle J. Koivunen
Sulo Ståhlhammar
Reino Tukia
Aino T. Tuominen
Veikko Virtanen
Sulo A. Häkkinen
Eenokki Inkiläinen
Antti Välikoski
Heikki O. Sahi
Reino J. Oksanen
Toimi I. Koivunen
Birger A. Haapanoro
Sulo Mäkelä
Set A. Salonen
Mikko K. Lähteinen
Oiva A. Vallenius
Matti K. Seppälä
Kustaa Lahtinen
Pentti Järvenmäki
Matti Karvanen
Johannes Turhanen
Lauri O. Mäkinen
Onni E. Virtanen
Mauno J. Heikkilä

Ylipäällikön päiväkäskyllä N:o 30/10. 11. 41 ylennetään kapteeniksi luutnantti Toivo Pajunen

luutnanteiksi vänrikit:
Paul Aksel Berg
Jorma T. T. Kyyhkynen
Toivo Himottu
Kaarlo M. Purasmaa
Gunnar Kauste
Lauri L. Viljanen

vänrikeiksi vääpelit:
Jalmari Kylmänen
Kustaa Pilviö

vänrikeiksi ylikersantit:
Toivo Kapanen
Veikko E. V. Lybeck

Rykmentin päiväkäskyllä N:o 25/4. 12. 41 ylennetään

Ylikersanteiksi kersantit:
Soini Karjalainen
Vilho Anttila
Reino A. Kivimaa

Kersanteiksi alikersantit:
Paavo V. Eskola
Unto E. Sirkkala
Kalle A. Salmisalo

Alikersantiksi korpraalit:
Eino A. Virtanen
Eino Valkonen
Eino J. Laitinen
Herman Muhonen
Erkki N. Nevantausta
Simo Vaskelainen
Matti Pekkonen
Juho H. Penttilä
Alfred Soikkeli
Aarne Roos
Johannes A. Mäkinen

Ylipäällikön päiväkäskyllä N:o 32/27. 11. 41 ylennetään luutnantiksi vänrikki Toivo A. Hakamäki.

Rykmentin päiväkäskyllä N:o 27/16. 12. 41 ylennetään
vääpeliksi ylikersantit:
Niilo Kankaanpää
Niilo N. Jeminen

ylikersantiksi kersantit:
Eino Rantala
Antti Sukanen
Viljam M. Liski
Toivo A. Laine
Lenni N. Salomaa
Veikko Virtapohja
Martti L. Huikkola
Eero I. Rantaluoma
Yrjö Taipale
Gösta E. Kniper

kersantiksi alikersantit:
Tauno S. Heiliö
Oiva K. Launis
Pentti Ollila
Bruuno V. Niemi
Armas Lahtomäki
Antti Mattila
Iivari Rantala
Yrjö M. Korsumäki
Niilo Hakanen
Aarne A. Tolkkari

Vilho H. Nieminen
Arvid E. Hyvärinen
Väinö E. Lilja
Toivo J. Tanskanen
Arvo V. Lehtinen

alikersantiksi korpraalit ja sotamiehet:
Mauno Y. Ahonen
Kalle M. Hietikko
Kalle I. Savola
Eero E. Korsumäki
Aleksanteri Murorinne
Onni M. Nurmela

Kalle A. Haapanen
Uuno Taipola
Janne Helminen
Aapo Lahtinen
Frans V. Frifelt
Arvid Salo
Viljo V. Lehtonen
Reino Koskinen
Antti Leimio
Paavo Mäki
Karl. E. Entola
Yrjö H. Isotalo
Benjam Raiviolahti
Väinö Kalliomäki
Henrik Höri
Eino S. Nieminen
Paavo Jouttijärvi
Lauri E. Niemi
Yrjö G. Salminen
Sulo Murorinne
Antti M. Nieminen
Aadi A. Lamminpää
Matti P. Salo
Toivo G. Röyskä
Ville Rautiainen
Juho Kauppinen
Sett Simola
Uuno A. Saarinen

Ylipäällikön päiväkäskyllä N:o 42/30. 12. 41 ylennetään everstiluutnantiksi majuri Kauno Josef Vilhelm Turkka
majuriksi kapteeni Lauri Mauno Toiviainen

luutnanteiksi vänrikit:
Kaarlo A. Höijer
Jorma J. Kirjavainen
Simo J. Vaarasalo

vänrikiksi vääpeli Väinö H. Rauhalahti

kornetiksi vääpeli Aatto J. Suomela

Ylipäällikön päiväkäskyllä N:o 47/27. 1. 42 ylennetään luutnanteiksi vänrikit:
Aake Veli Haaki
Arvo Olavi Tanttu
Eino J. Vehanen

vänrikiksi sotilaspastori Niilo K. Kattelus

Rykmentin päiväkäskyllä N:o 6/11. 3. 42 ylennetään
vääpeliksi ylikersantti Oskari Johannes Kakko

ylikersantiksi kersantit:
Hugo A. Peltola

Eino S. Leppänen

Eino E. Heikkonen
Armas K. Autonen

Nervo Armas Pehu
Eero Sivula

kersanteiksi alikersantit:
Väinö J. Ala-Heikkilä
Pentti A. Niemelä
Tauno Saario
Lauri H. Lepistö
Väinö I. Savinen
Yrjö Rintala

Matti Sipilä

Niilo O. Oksanen
Toivo A. Seppälä
Erkki Mikkola
Antti T. Uotila

Aarno Kellari
Uuno J. Routamaa
Leevi Uusi-Kuitti
Reino H. Niemi
Mauno Luukkainen

alikersantiksi korpraalit:
Timo O. Pälli

Sulo B. Kaukonen

Eino P. Salminen

Ylipäällikkö on päiväkäskyllään N:o 47/27. 1. 42 ylentänyt luutnantiksi vänrikki Kaarlo O. R. Latvuksen

Rykmentin päiväkäskyllä N:o 8/17. 3. 42 ylennetään
vääpeleiksi ylikersantit:
Vihtori Viitanen

Viljo J. Lusua

Toivo Tiainen
Johannes Turhanen
Juho. A. Sartamo

ylikersanteiksi kersantit:
Viljo. A. Pollari
Aaro A. Vuorinen

Armas F. Jokinen
Arvo J. Hakola

Arvo E. Nisula

Väinö Hattinen
Jaakko Ruuskanen
Kusti Loponen
Paul S. Läpinen
Leevi Östring
Eino M. Grönlund

kersanteiksi alikersantit:
Leo K. Nevala
Eino Kiuru
Onni O. Pöysti

Junno R. Huju
Aarne A. Akkanen
Lauri Kankainen
Hans H. Vuori
Aku Perälä

alikersantiksi korpraalit:
Frans J. Jokela
Bruuno Pajunen
Viljo Mäki
Aarne K. Saustala
Toivi Luukkanen
Herman K. Salo
Nikolai Liesi
Hannes Rantala
Lauri Kössi
Otto Kapanen
Eino A. Kannisto
Juho Henttonen
Aarne Järvinen
Kustaa Nurminen
Armas Vintola

Aimo M. Mikkola
Johannes Leppänen
Väinö Mikkonen
Toivo A. Heinonen
Nestori S. Rennala
Sulo I. Kivinen

Lauri A. Ojala
Eino Kivelä
Vihtori Suoranta
Uuno Niemi
Kalle Rantanen
Lambert Helin
Aleks Kauppinen
Frans Unto
Juho K. Oksanen
Toivo A. Eerola
Sulo A. Huikuri
Heikki Norojärvi
Yrjö Renko
Väinö H. Köppä
Kalle K. Liesinen
Niilo A. Raukola
Eemil Vesterinen
Eemil Hänninen
Bruuno Pappinen
Kalle E. Moisio
Kalle Hokkanen
Eino Mäkinen
Juho Uusitalo

Rykmentin päiväkäskyllä N:o 9/25. 3. 42 ylennetään

ylikersantiksi kersantit:
Erkki Koskinen

Johan N. Mäenpää

Leo R. Ronkonen

kersantiksi alikersantit:

Matti Anttila

Vihtori K. Häppölä

Anton Sipiläinen

alikersantiksi korpraalit:
Paavo Heiniö
Otto H. Yli-Anttila
Alfred T. Lehtinen
Urpo Routamaa
Yrjö Jussila
Vihtori Vativehmas
Aaro Munne

Fritz Müller
Johannes Anttila
Lauri N. Nieminen
Frans Sikojärvi
Kalle I. Kauppinen

Lauri Saarilahti
Väinö Hiltunen

Eino Vantunen
Eino E. Alanko

Kustaa A. Järvi
Aarne Leuku
Anton Palttala
Matti Hinkkanen
Toivo Mäkinen

Ylipäällikön päiväkäskyllä N:o 54/13. 4. 42 ylennetään
kapteeniksi luutnantti Otto Tahvanainen
luutnantiksi vänrikki Viljo Valdemar Aro ja Pentti H. Syrjä

Rykmentin päiväkäskyllä N:o 13/28. 4. 42 ylennetään 28. 4. 42
vääpeliksi ylikersantti Leevi Rauhalahti

ylikersantiksi kersantit:
Into Iltanen
Antti A. Vannes

Olavi A. E. Virtanen

Viljo I. Luhtala
Sulo K. H. Virtanen

Matti O. Laurila

kersantiksi alikersantit:
Pentti Kokkonen

alikersantiksi korpraalit:
Niilo V. Vaarmala
Ilmari Kemppi

Paavo Tapio

Sulo J. Toiva

Ylipäällikön päiväkäskyllä N:o 58/26. 4. 42 ylennetään
kapteeniksi luutnantti Urpo Juhani Oksanen
luutnantiksi vänrikit:
Mikko A. Helaseppä
Lars R. R. Reinius
Karl Vilhelm Müller
Pentti I. J. Närvänen

Rykmentin päiväkäskyllä ylennetään 9. 6. 42 alikersantiksi
Mauno Välikoski

Rykmentin päiväkäskyllä n:o 21/18.6.42 ylennetään
vääpeliksi ylikersantit:
Reino O. Erkiö
Ahto V. Pietilä

ylikersantiksi kersantit:
Reino O. Heikkilä

Matti G. Tolvanen
Onni O. Mäenpää
Esa A.A. Kailamaa
Onni Lepola

Pentti K. Ollila
Antti Vanhanen
Toivo I. Vintola

kersantiksi alikersantit:
Reino I. Mäkeläinen
Veikko J. Eerola
Erkki Varis
Paavo H. Mäki
Reino O. Niemi
Kauno E. Sarka
Toivo Mustalahti
Urpo V. Vehmas
Martti V. Salo
Väinö Raaska
Aaro U. Nikkilä
Usko S. Niemi
Erkki V. Hakala
Vilho Loponen
Allan K. Hermiö
Arvo E. Puolakka
Arvo A.S. Juslin
Tauno M. Vedenpää
Yrjö A. Varvas
Toivo P. Makkonen
Viljo A. Ylänen
Kustaa E. Mäkelä
Reino T.J. Mäkelä
Toivo Värtinen
Väinö Javanainen
Olavi Suutari
Matti R. Velling

alikersantiksi korpraalit:
Lauri J. Salmijärvi
Jaakko A. Ranta
Risto O. Helin
Toppo J. Aaltonen
Kalle R. Liedenpohja
Juho Lankinen
Toivo H. Latonen
Väinö Kaivos

Ylipäällikön päiväkäskyllä N:o 62/31.5.42 ylennetty
ratsumestariksi luutnantti Usko A. Tamminen

luutnanteiksi vänrikit:
Aarno Y.J. Kartila
Tauno A. Katajisto
Jaakko Lindqvist
Viljam A. Saarinen

Rykmentin päiväkäskyllä N:o 24/4.7.42 ylennetty
vääpeliksi ylikersantit:
Matti Sadeharju
Kauko I. Jokinen
Unto A. Viljanen

ylikersantiksi kersantti:
Tuomas Saarilahti

kersantiksi alikersantit:
Kaarlo E. Heino
Oiva R. Tuomola
Aleksanteri Murorinne
Arvo J. Pajunen

alikersantiksi korpraalit:
Toivo V. Ahonen
Johan N. Mäenpää
Jaakko V. Torkkeli
Taisto M. Jokinen
Reinhold Hyyrynen
Emil Ahonen
Pekka O. Ristimäki
Onni J. Pohjola

Rykmentin komentaja ylentänyt **kersantiksi alik** Reino Järvenpään 6.8.42.
Ylipäällikön päiväkäskyllä N:o 76/16.9.42 ylennetään
luutnanteiksi vänrikit:
Kauko I. Virokannas
Vilho M. Korpela

Rykmentin komentaja ylentänyt 5.10.42
alikersantiksi korpraali Heikki O. Laineen

Ylipäällikkö on ylentänyt päiväkäskyllään N:o 77/8.10.42 **everstiksi everstiluutnantti** Lauri V. Haanterän (Miellyttävä uutinen rykmentille. Paljon onnitteluja)
Ev Haanterä ylensi **kersantiksi** pvm:llä 1.11.42 alikersantti Lauri J. Salmijärven.
Ylipäällikkö ylensi 1.11.42 **luutnantiksi vänr** Vilho A. Mäkisen.
Rykmentin päiväkäskyllä N:o 41/42 ylennetty 6.12.42
vääpeliksi ylikersantti Paavo M. Salmi
Ylikersantiksi kersantit:
Matti Sipilä
Väinö E. Simola
Aaro Tamminen
Arvo E. Riihonen
Yrjö A. Laitinen
Oiva J. Väistö
Reino O. Manner
Jouko K. Ylinen

kersantiksi alikersantit:
Fritz Müller
Oiva A. Renfors
Niilo K. Alenius
Toivo R. Munne
Leopold Erkkilä
Paavo M. Ronko
Paavo E. Mattila
Helge Lehmuskenttä
Väinö T. Salmi
Tauno K. Lepola
Rudolf Haveri
Pentti J. Aatinen
Erkki V. Mäenpää
Heikki O. Sahi
Olavi Lehmuskoski
Heikki A. Aaltonen
Yrjö V. Tammilehto
Mikko Koponen
Reino J. Välimäki
Eino A. Helander

alikersantiksi korpraalit:
Orvo E. Numminen
Reino Portaankorva
Eino E. Pölkki

Ylipäällikkö ylensi 1.12.42 **lääkintämajuriksi** Leo Kranck, **lääkintäluutnantiksi** O.Y.O. Pettay

Rykmentin päiväkäskyllä 24.12.42 **vääpeliksi** Eino E. Kantola
ylikersanteiksi kersantit:
Olli Luhtamo
Armas K. Vuolle
Frans E. Rantala
O.A.J. Yliruusi
Yrjö E. Järvenpää
Arvi Hirvonen
Paavo O. Leivo
Toivo Hakapelto

kersantiksi alikersantit:
Mikko Salonen
Erkki Tanhuanpää
Veikko Järvi
Mauri Vesainen

alikersantiksi korpraalit:
Paavo R. Kuusisto
Erkki I. Tuomola
Väinö Malm

Ylipäällikkö ylensi 9.12.42 **majuriksi kapteeni** Arne J. Heinivahon
Päivämäärällä 28.1.43 **kapteeniksi luutnantti** Eero Sysikumpu

luutnanteiksi vänrikit:
Lauri J. Jutila
Kalervo M. Pispa
Martti S. Kyyrö
Veikko J. Laakso
Einari E. Porkka
Eino A. Tarvo

Päivämäärällä 14.3.43 **kapteeneiksi luutnantit:**
Eino K. Häyrinen
Eero E. Näsinlinna
Matti O. Lehtinen
luutnanteiksi vänrikit:
Birger G.E. Antin
Unto V.K. Kallioinen
Vikki V. Saarela
Väinö J.P. Turkka

Päivämäärällä 26.3.43 **majuriksi kapteeni** Eero O. Kivelä

luutnantiksi Toivo E. Hietala

vänrikiksi vääpeli Viljam N. Kankaanpää

Rykmentin komentaja ylentänyt 1.2.43 **vääpeliksi** Taisto A. Kokemäki

ylikersantiksi kers Erkki V. Mäkelä
kersantiksi alikers Aarne R. Salkolahti
alikersantiksi korpr Lauri E. Marttala

Ylipäällikön päiväkäskyllä 13.4.43 **kapteeniksi** Keijo Nikander
luutnantiksi vänrikki Lasse R. Salja

Rykmentin komentaja ylentänyt 27.5.43 **vääpeliksi ylikersantit:**
Onni O. Mäenpää
Eero A. Taipale

ylikersantiksi kersantit:
Kalle M. Lehto
Erkki V. Hakala

kersantiksi alikersantit:
Toivo Piilonen
Yrjö G. Salminen
Aarne V. Halttunen
Vesa Pohjola
Aimo Eerola
Paavo Kuusela
Huugo Himmi

alikersantiksi korpraalit:
Arvi K. Marttala
Seppo I. Pulli
Esko Kokkonen
Eino Kostamo
Eemeli Majamäki
Kaarlo A. Mäenpää
Väinö Rouvinen
Aarne A. Koskinen
Onni Loponen
Tauno T. Seppälä
Kosti Kimiläinen
Aarne V. Loppi

Ylipäällikkö ylentänyt 31.5.43 **kapteeniksi** Aarno E.S. Kenetti
luutnantiksi vänrikki Väinö K. Hiekkala

Rykmentin komentaja ylentänyt 21.6.43 ker:si Edvin E. Järvenpään

Ylipäällikkö 8.7.43 **luutnantiksi vänrikki** John Bagge

päivämäärällä 31.7.43 **luutnantiksi vänrikki** Georg Markion

päivämäärällä 18.8.43 **vänrikeiksi upseerikokelaat:**

Sävel A.U. Aro
Esko E. Heinonen
Antti J.O. Pelkola
Antti I. Juva
Reino E. Aunola
Raimo J. Kaislo
Esko Arhippainen
Gunnar O. Malinen

Rykmentin komentaja ylentänyt **alikers:si stm** Urpo E. Laakson 10.9.43.
Päivämäärällä 21.9.43 **kersantiksi alikers** Urpo E. Laakso

Ylipäällikkö on ylentänyt 31.8.43 **luutnanteiksi vänrikit:**
Arvo A. Lemmetty
Kauko K. Vaara
vänrikiksi vääpeli Jorma O. Hollo

Rykmentin komentaja **ylikersantiksi** 23.9.43 **kers** Urpo E. Laakso
Onni Olavi Pöysti
alikersantiksi korpr Aimo M. Nurmiko
vääpeliksi 30.9.43 Urpo Erik Laakso
Ylipäällikkö ylensi 20.9.43 **kapteeniksi** Antero Salokankaan
luutnanteiksi:
Anton J. Suomela
Eemil Karppinen
vänrikiksi 2.10.43 Claes Purjo
Rykmentin komentaja 28.10.43 **ylikersanteiksi:**
Emil Häyrinen
Tauno Järvelä
Olavi Ranta
Reima Niemi
kersanteiksi alikersantit:
Toivo Poutanen
Tauno Järvelä
Olavi Ranta
Arvo Rasamäki
Tauno Ylinen
Oiva Nieminen
Aulis Leppänen
Eino Ollila
alikersanteiksi korpraalit:
Matti Leppänen
Uuno Varjo
Vilho Salminen
Kaarle Sinipuro

Ylipäällikön päiväkäskyllä 103/19.10.43 **kapteeniksi:**
luutnantti Veikko Vuorenrinne

vänrikiksi vääp Kalle F. Hietala ja vääpeli Oskari J. Kakko
Ylipäällikön päiväkäskyllä N:o 104/21.11.43 ylennetty **luutnanteiksi:**

Pekka S. Honkaranta
Antti A. Jatkola
Gunnar F. Korhonen
Bruno E. Roinesalo
Paavo K.I. Väisänen

Rykmentin komentaja on ylentänyt 23.12.43 **ylikersanteiksi:**
Lauri Salmijärvi
Niilo Alenius
Seppo Saario
Otto Hokka
Ahti K. Rahikkala

kersanteiksi alikersantit:
Matti Löytänä
Esko J. Marttila
Paavo J. Ketola

Rykmentin komentaja on ylentänyt 6.12.43 **vääpeleiksi:**

Tauno V. Paavola
Eero Hämäläinen
Niilo M. Kellari
Toivo Moisio
Esko Niinimäki
Aarne A. Koskinen
Teemu V. Kettunen

ylikersanteiksi:
Pauli V. Töysä
Matti K Rantanen
Pentti A. Niemelä
Heikki A. Salo
Srjö A. Varvas
Juho Tuhkanen
Oiva Soini
Veikko Tuomela
Toivo Hakapelto

kersanteiksi:
Vilho O. Kari

alikersanteiksi:
Väinö A. Vahlman
Tauno E. Dahl
Iivari Hatakka
Kalle I Hakala
Viljo F. Likki
Toivo K. Tuomaala
Toivo V. Mattila
Mauno Savia
Valde Ihatsu
Veikko Lahikainen
Matias Mattila

Ylipäällikön päiväkäskyllä 27.7.44 **kapteeneiksi:**
L. Viljanen
E. Innola
luutnantiksi: R. Toiviainen
vänrikeiksi:
T. Paavola
A. Honko

Valitettavasti muut 1944 ylennetyt puuttuvat.

Muonituslotat Längelmäen reserviläisten kokoontumispaikalla.

LOTTIEN TOIMINTA RYKMENTISSÄ

Kuten kirjani alkusivuilta jo selkenee, oli Lotta-Svärd-Yhdistyksen paikallisosastojen osuus jo rykmentin perustamisvaiheissa suurenmoinen. Useita satoja lottia oli tällöin kautta Suomen muonittamassa reserviläisiä joukkojen kokoontumis- ja perustamispaikoilla.

Ensimmäiset lotat saapuivat rykmentin alueelle hyvin pian rykmentin Rautjärvelle saapumisen jälkeen.

Lottien osuus maanpuolustustoiminnassa perustui yhdistyksen sääntöjen mukaan täysin vapaaehtoisuuteen. Innostus työtä kohtaan oli lottien keskuudessa erittäin suuri. Kirjasta »Suomen Lotta» voi todeta toimivien jäsenten määrän olleen vuonna 1944 yhteensä 144688. Lotat olivat lähtöisin kaikista yhteiskuntaluokista ja ammateista. Vuonna 1943 oli jäsenistöstä koulutettu noin 60000 eri pituisilla kursseilla muonitus-, lääkintä-, eläinlääkintä-, ilmavalvonta-, viestitys- ja toimistotehtäviin. Jo talvisodan aikana oli

85943 lottaa lyhyemmän tai pidemmän ajan erilaatuisissa tehtävissä. Jatkosodan aikaiset luvut olivat huomattavasti suuremmat. Todettakoon vain, että vielä 10. 9. 1944, jolloin sota oli loppunut ja kanttiinitoiminta rintamilla lopetettu, oli vielä noin 13500 lottaa sellaisissa tehtävissä, joista he olivat vapauttaneet saman verran miehiä rintamatehtäviin. Näinollen lottien vapaaehtoinen toiminta oli lisännyt kriittisimmillä hetkillä taistelijoiden määrää noin divisioonalla. Tätä ei suinkaan taistelujen ja sodan lopputuloksen kannalta sovi aliarvioida, kun muistamme esimerkiksi Talin—Ihantalan taistelut.

Kun mainittu kirja vielä toteaa 113 lotan kaatuneen jatkosodassa, voimme todeta heidän toimineen syvästä vakaumuksesta ja rakkaudesta isänmaahansa.

Kun siirrymme viimeksi elettyihin vuosiin ja nykyaikaan, on kauhistuttavaa nähdä, kuulla ja lukea tiedotusvälineistä, miten suurisuiset radikaalit suurella äänellä ja surkealla kynällä rienaavat lottiamme yrittäen sotkea heidät likaan ja lokaan. Tuntuu siltä, etteivät nämä rienaajat ole edes vähääkään vaivautuneet tutkimaan asioita, vaan levittävät varsinkin nuorisollemme valheellista tietoutta suomalaisista naisista, Suomen lotista, jotka oman henkensä uhalla riensivät puolustamaan isänmaataan. He riensivät tosiaan puolustamaan »isänmaataan», joka sana ja käsite nyt näiden suuriäänisten mielestä on kokonaan pannaan julistettu käsite. Silloin sitä vielä viljeltiin ja rakastettiin samoinkuin uskontoa ja kotiakin.

Eräs nimeään mainitsematon lotta, joka jatkosodan aikana oli toiminut ev L. Haanterän rykmentin toimintasuunnalla Ilmeellä kertoo kokemuksistaan seuraavasti: »Olin jo talvisodassa lottatöissä rintamalla. Jatkosodan alkaessa lähdin heti uudelleen. Koska sulhaseni myös lähti, päätimme ottaa avioliittokuulutukset lähtöpäivänämme.

Tällä kertaa jouduin kenttäsairaalaan, raskaisiin ja vaikeisiin olosuhteisiin. Sairaalaa siirrettiin rintamaliikkeiden mukaan. Olimme ensin Vuoriniemessä, sitten Ilmeellä, pakkorajan takana, jossa vesi oli keitettävä ja mistä valaisinlaitteet puuttuivat. Viisikymmentä haavoittunutta makasi pienessä huoneessa. Nurkassa valaisi petromaksi. Kuljin portaita edestakaisin lääkkeitä ja juotavaa noutamassa ja törmäsin joskus melkein kissan kokoisiin rottiin yön pimeydessä. Kiire oli. Potilaat pyysivät alituiseen vettä, ja

Vaatimaton kanttiinikatos Rautjärvellä kesällä 1941.

Lottakanttiini Häme-Kannas 1943 ja lotat Möykkynen, Kärkkäinen, Rita, Savolainen ja Larko.

Lotat saattajineen etulinjoilla. Oikealla yhteyslotta Ilona Kaila.

riensin juoksujalkaa. Mutta raskainta oli kuoleville sotilaille suoritettava viimeinen palvelus. Istuin vaikeasti haavoittuneen vieressä, nostin hänen päätään ja juotin. Potilas oli hiljainen, vaatimaton ja valittamaton. Pian jouduin pukemaan hänet kuolinvaatteisiin.»

Mikä oli se voima, mikä johti lotat miesten mukana rintamajoukkoihin? Vastauksen olen saanut esitelmästä, jonka 18. D:n yhteyslotta Ilona Kaila piti tilaisuudessa, jossa kuulijoina olivat mm. divisioonan kaikkien rykmenttien ja pataljoonien valistusupseerit. Aluksi hän viittasi erittäin suuressa arvossa pidetyn Suomen kansallisrunoilija J. L. Runebergin runoon, jossa Svärd sotaan lähtiessään otti Lottansa mukaansa. Toiseksi hän mainitsi eri paikallisosastojen lottien olleen jo rauhan aikana muonitus-, kanttiini ym. tehtävissä mukana silloisen puolustusvoimamme laillisen osan, suojeluskuntajärjestön järjestämissä taisteluharjoituksissa, kursseilla, leiripäivillä ym. tilaisuuksissa. Erittäin vaikuttavana tekijänä lottien mukaantulossa lotta Ilona Kaila piti itäisen rajaseudun tapauksia, joissa lotat, samoinkuin kautta koko maamme, olivat muonittamassa sotatoimiin ryhtyviä kokoontuvia reserviläisiä.

Upea kranaatin kestävä Pirkka-Häme. Edessä lotat Rauha Kallio, Sirkka Vanninen ja Aune Tuominen.

Lotat halusivat nimittäin vielä senkin jälkeen, kun siviiliväki oli jo evakoitu, jäädä avustamaan miehiä heidän mahdollisissa tulevissa ponnisteluissaan. Tähän he myös hankkivat luvan johdoltaan ja niin heistä tuli rintamalottia, kotipaikkakuntiensa miesten aseistamattomia tukijoita. Näin tapahtui jo talvisodan alkaessa ja samoin toistui jatkosodassa.

Jo ennen hyökkäysvaiheen alkamista kanttiinilotat saapuivat rykmenttiin. Toiminta oli varsinkin olosuhteisiin nähden vaatimatonta. Varsinaista kanttiinia ei ollut, ainoastaan kanttiinikatos, jonka suojassa lotat työskentelivät. Mutta monta kahvikupposta tämän katoksen ympärillä joka päivä juotiin. Olihan kesä parhaimmillaan.

Kun sitten hyökkäysvaihe alkoi, lottien toiminta jatkui samoissa vaatimattomissa merkeissä. Liikkuvina kanttiineina lotat toimittivat hyökkääville joukoille mehua, korviketta ja joskus pullaakin. Mutta ennen kaikkea he toimittivat kirjoitusvälineitä, varsinkin postikortteja, jottei miehistön kenttäpostiyhteys kotiin katkennut pitkäksi ajaksi.

Asemasodan alkuvaiheissa lotat aloittivat kiinteän ja voimak-

kaan kanttiinitoiminnan. Johtajatar Ilona Kailan, joka toimi Pajarin divisioonan yhteyslottana, suosiollisella avulla sain haastateltavakseni hänen lisäkseen rykmentissä pitkän aikaa lottana toimineen neiti Rauha Kallion. Toimen lottana oli Ilona Kaila saanut heti sodan alettua komennuksen Rukajärven suunnalle. Sieltä hänet komennettiin 1943 Pajarin divisioonaan. Haastattelun tulos oli seuraavanlainen: »Oli miellyttävää tulla tähän saavutuksistaan kuuluisaan divisioonaan, jossa meidän naisten toiminta oli sikäli selväpiirteistä, että joukkoyhtymässä oli ainoastaan lottakanttiineja. Rintamaolosuhteet olivat tällöin myös jo vakiintuneet ja lottakanttiineja oli rakennettu_Myös toimintaan oli jo totuttu, ja kaikki luisti tottuneesti. Erikoisesti palaa mieleeni kanttiini »Pirkka-Häme», joka oli juuri valmistunut ja siellä vietetty vihkiäisjuhlat.

Siellä olivat kutsuvieraina mm Pirkka-Hämeen piirin puheenjohtaja Eva Tulenheimo, Tampereen paikallisosaston puheenjohtaja rouva May Helminen, Nokialta rouva Berg, rajatoimistosta lotat Lepistö ja Purra, kenrmaj A. O. Pajari ja muita komentajia. Mainittakoon, että tilaisuus radioitiin.

Heti divisioonaan tultuani sain sen käsityksen, että työmme oli arvostettu erittäin korkealle. Saimme kaikkea kunnioitusta ja huomiota osaksemme, eikä raskaammissa töissä tarvinnut koskaan pyytää apua. Kaikki tämä ilahdutti meitä. Työmme sekä yhteistoimintamme sujui erinomaisesti. Mainittakoon, että Pirkka-Hämeen vihkiäisjuhlan jälkeen oli juhlapäivälliset komentajan luona. Sinne oli kutsuttu myös kaikki lotat.»

Lotta Rauha Kallio muistelee: »Pirkka-Häme oli Turkan pataljoonan kanttiini. Lottien määrä vaihteli kanttiinissa vähäisen. Alussa meitä oli viisi, ja toimintamme tapahtui jossakin hatarassa huvilassa. Tällöin oli mukana myös lotat Kyllikki Saario ja Esteri Parviainen. Yleisin lottavahvuus kanttiinissa oli neljä. Maj Turkka oli meille kuin isä, sanan parhaassa merkityksessä. Hän huolehti meistä kaikin tavoin isällisesti. Kun kanttiinimme sijaitsi noin kilometrin päässä etulinjasta, sinne tuli joskus vihollisen kranaattejakin. Mutta me emme pelänneet. En käsitä mihin me luotimme. Todennäköisesti Turkkaan ja hänen pataljoonaansa, mutta myös korkeimman johtoon. Emme osanneet edes pelätä kranaattisateessa. Joskus iltakeskustelussa tulimme sellaiseen hullunkuriseen tulokseen, että olemme kai niin tyhmiä ettemme osaa pelätä. Mitään

Rykmentin lottia vuodelta 1941, joiden nimiä en ole saanut tietooni.

vahinkoja ei meille tullut pahimmissakaan kranaattisateissa, koska silloin pysyttelimme korsussamme. Joskus sattui niin, että likoon laitetussa pyykkisaavissa ei ollut aamusella vettä, vaan saavista oli yön aikana tullut seula. Tämän aiheuttivat kiväärien harhaluodit, jotka vihellellen lentelivät silloin tällöin myös kanttiinimme ympärillä.

Aikaisemmin oli rykmenttiin saapunut lottakomennukselle Lempi Riutta, joka toimikin rykmentissä koko sodan ajan ja sai lempinimen »Mamma».

Myyntiartikkeleja ei ollut kovin paljon. Mutta ne käsittivät miehistölle tärkeimmät, kuten kirjoitusvälineet, parranajovälineet ja tietysti korvikkeet ja mehut sekä puhtausvälineet.»

»Rajatoimiston keskusvarasto sijaitsi Viipurissa, ja lisäksi Kannaksen armeijakunnissa», mainitsi Ilona Kaila ja jatkoi: »Näistä varastoista suoritettiin jakelu sekä hinnoittelu, kaikki tasapuolisesti. Kahvin eli korvikkeen hinta oli mm. kaikissa, koko armeijan rintamakanttiineissa sama. Tavaratilannekin alkoi vähin erin parantua. Tehtiin jopa kotikaljaa, joka oli erittäin suosittu myyntiartikkeli. Oli oltu monenlaisissa olosuhteissa, mutta nyt kaikki alkoi vakiintua ja elämä tuntui miellyttävältä. Pöydille saatiin liinoja. Kesäisin kukat koristivat kanttiineja. Olivatpa rykmentin taiteilijasielut maalanneet taulujakin rykmentin taisteluista. Puhdetyötkin koristelivat kanttiineja ja lottien asuinkorsuja. Turkan pataljoonan konekiväärikomppanian erikoisesti sopivana valitsema miesapulainen, Toimi Jokela, oli vakinaisena apunamme ja huolehti myös kanttiinin vartioinnista Pirkka-Hämeessä. Päivisin kanttiinit olivat vähän aikaa suljettuina, mutta aamut, iltapäivät ja illat ne olivat avoinna.»

Oma orkesteri soitteli kanttiinissa kahtena iltana viikossa. Pastori Vehanen piti iltahartauksia aina, kun hänelle sopi ja hän ehti tulla kanttiiniin. Niistä ei etukäteen ilmoitettu ja niitä oli vähintäin kaksi kertaa viikossa. Hartain mielin rintamamiehet kuuntelivat pastorinsa puheita ja ne olivat henkisiä kohokohtia kanttiinissa.

Kotiseudun vieraat saivat myös tavata paikkakuntansa rintamamiehiä kanttiineissa. Tilaisuudet aloitettiin pienin juhlallisuuksin. Sen jälkeen ne muuttuivat vapaiksi keskusteluiksi ja kotiseudun vieraiden antimien nauttimisiksi. Ne olivat rintamamiehille erittäin miellyttäviä tilaisuuksia.

Koska kanttiinissa oli myös leipomismahdollisuus, pojat pyysivät lähettämään kotoa jauhoja, joista lotat sitten leipoivat. Näin pojat saivat syödä uunilämmintä tuoretta pullaa.

Rauha Kallio toimi kanttiinin vanhimpana. Hän oli jo kaikkien hyvä tuttava. Niinpä hänkin sai lempinimen »Äitee». Hänelle kaikki kertoivat huolensa.

»Suomenlahden rannikolla oltaessa oli lähellä erikoisen hienot hiekkarannat ja uimapaikat. Mutta uinti oli ehdottomasti kielletty. Kerran me lotat kuitenkin uhmasimme kieltoa ja menimme salaa uimamatkalle. Toblebenistä alkoi tulla srapnellia. Kyllä oli outo ja turvaton tunne. Ei rihmaakaan ollut päällä ja me olimme omin luvin srapnellisateessa. Ei muuta kuin nopeasti maalle vaatteet päälle ja piiloon. Niin säästyttiin sekä lyijyluodeilta että Turkan nuh-

Kiertävä autokanttiini keväällä 1944.

teilta.» Näin kertoi Rauha Kallio ja jatkoi: »Oikea ja onnistunut tapa oli se, että samat lotat saivat koko ajan olla saman pataljoonan kanttiinissa jo tutuiksi tulleiden miesten parissa. Olimme kuin suuri perhe, jossa ei ollut minkäänlaista epäsopua. Kaikki kunnioittivat toisiaan.»

»Kun sitten kesäkuussa 1944 alkoi vihollisen suurhyökkäys, olivat lottakanttiinit siirtyneet jo vähän aikaisemmin Raudun maastoon. Mutta heti kun tykkien jyly alkoi kuulua rintamalta, siirrettiin tai komennettiin osa lotista kenttäsairaaloihin ja osa kotiin. Lotta Rauha Kallio sai komennuksen Takaharjun parantolaan ja yhteyslotta Ilona Kaila jäi lotta Sinerväisen kanssa suorittamaan

tupakan jakoa yksiköille. Tätä aikaa muistelee Ilona Kaila: »Varastomme oli silloin Valkjärven aseman lähellä. Vihollisen ilmapommitukset kohdistuivat asemamaastoon. Siellä kaatui ja haavoittui kotinsa jättäneitä siviilejä. Siellä oli kuolleita hevosia ja siellä oli jopa parrakkaita rintamamiehiäkin. Meillä lotilla oli onnea. Vaikka olimme samassa joukossa, säästyimme kuin ihmeen kautta. Siirtyessämme pohjoista kohden tiet olivat täynnä evakuoituja siviilejä kuormineen, lapsineen ja eläimineen. Se oli lohduton näky. Yritimme auttaa näitä ihmisiä keittämällä korviketta ja jopa paistamalla munkkejakin.» Näin kertoi Ilona Kaila ja jatkoi: »Ihantalassa jouduin lotta Sinerväisen kanssa kauniiseen puutaloon. Meillä oli paljon tupakasta kertynyttä rahaa. Talossa yritimme saada setelit vähän järjestykseen ja laskea ne. Ympärillämme rytisi ja jyskyi. Siihen taloon tuli maj E. Ylöstalo. Hän oli kovana, kun olimme vielä siellä. Selitin, ettei ole käsketty lähtemään. Kiireesti vain rahat laukkuihin ja pois, pois, Ylöstalo käski. Niin me lähdimme sodan ryskeen seuratessa kintereillämme. Kun olimme päässeet noin 200 metriä, räsähti takanamme. Näimme äskeisen talon saaneen täysosuman ja olevan jo liekeissä. Kohtalo johdatti meitä aina oikeaan suuntaan.»

»Jouduin Takaharjun parantolassa sijaitsevaan sota- tai kenttäsairaalaan, koska olin saanut myös lääkintäkoulutuksen. Sinne oli hyökkäysvaiheen aikana kerääntynyt paljon haavoittuneita, joista osa oli jo matkalla tai sairaalassa kuollut. Meidät määrättiin laittamaan kuolleita arkkuihin lähetettäväksi kotiseuduilleen. Se oli komennukseni ikävintä työtä. Mutta nöyrinä me lotat teimme viimeisiä palveluksiamme kaatuneille sankareille.» Näin kertoi Rauha Kallio ja jatkoi: »Kun rintama sitten alkoi jäädä paikoilleen, saimme komennuksen entisiin pataljooniin. Se oli ilosanoma, pääsimmehän entiseen tuttuun joukkoon. Paljon oli tapahtunut muutoksia. Paljon oli kaatunut entisiä tuttavia ja vielä enemmän haavoittunut. Suru painoi, mutta pian taas kaikkeen tottui. Liikkuvista autoista suoritimme entistä työtämme ja olimme aina tervetulleita eri komppanioihin. Toisinaan matkaa tehtiin nopeilla syöksyveneilläkin eri tukikohtiin.»

Sodan päätyttyä olivat kaikki jäljelle jääneet lotat Lappeenrannassa, josta heidät kotiutettiin. Lottien vieraskirjassa on maininta: »Tänne Lappeenrannan seutuville päättyi Pirkka-Hämeen lottien uljas tie 26. 11. 1944.»

Tälle sivulle voi kirjan omistaja tehdä omia henkilökohtaisia merkintöjään.

Tälle sivulle voi kirjan omistaja tehdä omia henkilökohtaisia merkintöjään.

Tälle sivulle voi kirjan omistaja tehdä omia henkilökohtaisia merkintöjään.

Tälle sivulle voi kirjan omistaja tehdä omia henkilökohtaisia merkintöjään.